T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
HALK BİLİMİ ANA BİLİM DALI

GAZİANTEP HALK KÜLTÜRÜ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALARIN ANALİTİK BİBLİYOGRAFYASI

(Yüksek Lisans Tezi)

Eda TELEFONCU

AĞUSTOS 2019
GAZİANTEP

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
HALK BİLİMİ ANA BİLİM DALI

GAZİANTEP HALK KÜLTÜRÜ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALARIN ANALİTİK BİBLİYOGRAFYASI

(Yüksek Lisans Tezi)

Eda TELEFONCU

Tez Danışmanı: Doktor Öğretim Üyesi Mustafa Gültekin

GAZİANTEP
AĞUSTOS 2019

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Gaziantep Halk Kültürü Üzerine Yapılan Çalışmaların Analitik Bibliyografyası

Eda TELEFONCU

Tez Savunma Tarihi: 29/08/2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Erol ERKAN

SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisan tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Gültekin

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri: İmzası:

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Gültekin.

Do.Dr.Behiye KÖKSEL

Prof. Dr. Cengiz Gökşen

ÖZET

GAZİANTEP HALK KÜLTÜRÜ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALARIN ANALİTİK BİBLİYOGRAFYASI

TELEFONCU, Eda
Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı ABD
Tez Danışmanı: Doktor Öğretim Üyesi Mustafa GÜLTEKİN
Ağustos 2019, 470 Sayfa

Türk kültür ve medeniyet tarihi incelendiğinde, Türk folklorunun dünya üzerinde nice kavim ve milletten daha donanımlı bir geçmişe sahip olduğu görülür. Bu zenginliği sağlayan en önemli faktörlerin başında geçmişten günümüze kuşaktan kuşağa aktarılan folklor ürünleri gelmektedir. Türk halk biliminin değişimi ve gelişimi ele alındığında artarak devam eden bu birikime bazı yörelerin folklorik anlamda sağladığı katkı göz ardı edilemez boyuttadır. Türk folklorunun zenginliğine zenginlik katan illerin başında Gaziantep'in üst sıralarda yer aldığını söylenebilir. İşte Gaziantep folklorunun içeriğini ve bu alanda yapılan çalışmaların çeşitliliğini ortaya koymak amacıyla hazırlanan bu çalışmada, Gaziantep folkloru üzerine yapılmış olan yayınlar bir araya getirilerek bu yayınların analizlerine yer verilmiştir. Yayınlar derlenirken sistematik bir sınıflandırmanın daha kullanışlı olacağı düşünülerek HAGEM 100'lük Sınıflandırma listesinden yararlanılmıştır. Bu listenin içeriğinde yer alan tasnifler alt başlık olarak kullanılmış, ilgili çalışma bu başlığın altına dâhil edilmiştir. Ulaşılan her çalışma tek tek incelenmiş, folklor konularını kapsamayan yayınlar çalışmanın dışında bırakılmıştır. Analizler sonucunda Gaziantep folkloru üzerine bazı alanlarda çok daha fazla yayın ve çalışmaya yer verilirken bazı alanlar içi yapılan çalışmaların az veya yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Gaziantep, Folklor, Bibliyografya

ABSTRACT

THE STUDIES ON GAZİANTEP FOLK CULTURE ANALYTICAL BIBLIOGRAPHY

TELEFONCU, Eda
Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature
Thesis Advisor: Dr. Faculty Member Mustafa GÜLTEKİN
August 2019, 470 Pages

When the history of Turkish culture and civilization is examined, it is seen that Turkish folklore has a better history than many tribes and nations in the world. One of the most important factors that provide this richness is the folklore products transferred from generation to generation. When the change and development of Turkish folklore is taken into consideration, the contribution made by some regions in folkloric sense to this increasing accumulation is undeniable. It can be said that Gaziantep is at the top of the provinces that add wealth to the richness of Turkish folklore. Here, the content of Gaziantep folklore and the variety of studies in this field prepared to reveal this study, the publications on the folklore of Gaziantep were brought together to analyze these publications. HAGEM 100 Classification List was used in order to provide a systematic classification. The classification included in this list was used as a sub-heading and the related study was included under this heading. Each study has been examined one by one, and publications that do not include folklore subjects have been excluded. As a result of the analyzes, while more publications and studies were included in some fields on Gaziantep folklore, it was concluded that some studies were insufficient or inadequate.

Key words: Gaziantep, Folklore, Bibliography

ÖN SÖZ

Folklor, halka ait olan edebi ürünlerin ve çoğunlukla sözlü olarak kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel ögelerinin tümünü içine alır. Halkın ortak malı olarak kabul edilen bu edebi ürünler ve kültürel ögeler zamanla değişim gösterse bile içinden çıktığı toplumun öz benliğini yansıtmaya devam eder. Bir milleti medeni anlamda tanımanın yolu, o milletin folklorunu iyi analiz etmekten geçer. Bu sebeple Gaziantep folklorunun hemen her yönüyle incelenmesinin, bu yörenin ve bu yörede yaşayan halkın geçmişten günümüze Türk kültür ve medeniyetine neler kattığını daha iyi anlayabilmek için faydalı olacağı düşünmekteyiz.

Ortaya koyulan bu çalışmada, Türkiye'de Gaziantep folkloru üzerine bu zamana kadar yayınlanmış olan çalışmalar bir araya getirilerek bu yayınların analizi yapılmıştır. Tüm bu yayınların bir arada toplanmasının Gaziantep folkloruyla ilgili çalışma yapan araştırmacıların işini kolaylaştıracağı gibi ayrıca halk bilimi açısından Gaziantep folkloruna dair henüz araştırma yapılmamış alanların tespiti adına da aydınlatıcı da olabileceği kanaatindeyiz.

Gaziantep folkloru üzerine yapılan bu analitik bibliyografya çalışması dört ana bölümden oluşturulmuştur. "Giriş" bölümünde eserin çalışma sahası olan Gaziantep ile ilgili bilgi verilmiştir. İkinci bölümde "Kaynak Özeti" başlığı altında bu alanda daha önce yapılmış olan çalışmalar hakkında açıklama yapılmıştır. Üçüncü bölüm olan "Materyal ve Yöntem" bölümünde çalışmada kullanılan materyaller ve yöntemler izah edilmiştir. Eserin ana bölümünü teşkil eden dördüncü bölümde ise "Bulgular ve Tartışma" başlığı altında Gaziantep üzerine yapılmış olan yayınların analitik bibliyografyasına yer verilmiştir. "Sonuç" bölümünde ise bu çalışmanın neticesinde edinilen fikirler ve yapılan tespitler paylaşılmıştır.

Ulaşılan yayın ve kaynaklar sıralanırken "Kitaplar", "Tezler", "Makaleler" ve "Bildiriler" başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Her başlık altında incelenen eser ve çalışmalar yayınlanma tarihi esas alınarak sıralanmıştır.

Çalışmamız sırasında oluşturulan bu bibliyografyada ulaşılabilen tüm yayınlara yer verilmiş olmasına rağmen gözden kaçırdığımız bazı yayınların da olabileceğini söylemeliyiz. Gaziantep folkloru üzerine hazırlanan bu

bibliyografyanın geliştirilerek yeni yapılacak çalışmalara yol göstermesini ümit ediyoruz.

Çalışmamın başında tez konumun belirlenmesinden sonuna kadar hiçbir konuda benden yardımını ve anlayışını esirgemeyen, akademik anlamda görüş ve önerileriyle bana yol gösteren değerli Hocam Doktor Öğretim Üyesi Mutafa GÜLTEKİN'e, tezimin her aşamasında manevi desteğini esirgemeyen aileme ve eşime teşekkür ederim.

Eda TELEFONCU

Ağustos/2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET ii
ABSTRACT iii
ÖN SÖZ iv
İÇİNDEKİLER vi
BİRİNCİ BÖLÜM 1
GİRİŞ 1
1.1. TEZLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER 1
1.1.1. Konu 1
1.1.2. Amaç 1
1.1.3. Kapsam ve Sınırlar 1
1.2. ÇALIŞMA SAHASI İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER 2
1.2.1. Gaziantep İlinin Tarihi ve Kültürel Gelişimi 2
1.2.2. Gaziantep Adının Kaynağı 2
1.2.3. Gaziantep İlinin Coğrafyası 3
1.2.4. Gaziantep İlinin Sosyo-Kültürel Yapısı 4
1.2.5. Gaziantep İlinin Ekonomisi 4
İKİNCİ BÖLÜM 6
KAYNAK ÖZETLERİ 6
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 8
MATERYAL VE YÖNTEM 8
3.1. MATERYAL VE YÖNTEM 8
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 10
BULGULAR VE TARTIŞMA 10
A. GENEL KONULAR 10
A. 1. GAZİANTEP FOLKLORCULARI VE GAZİANTEP'İN ÜNLÜ İSİMLERİ 10
B. DİL VE ANLATIM 20
B. 1. GAZİANTEP'TE AD VERME 20
B. 2. GAZİANTEP'TE AĞIZ ÖZELLİKLERİ 21
B. 3. GAZİANTEP'TE YER ADLARI 24
C. ÂŞIK-TEKKE EDEBİYATI 28
C. 1. GAZİANTEP'TEKİ ŞAİRLER / ÂŞIKLAR VE ESERLERİ 28

D. ANLATMALAR 41
D. 1. GAZİANTEP DESTANLARI 41
D. 2. GAZİANTEP EFSANELERİ 45
D. 3. GAZİANTEP'TE EVLİYA MENKIBELERİ.....56
D. 4. GAZİANTEP'TE HALK HİKÂYELERİ 69
D. 5. GAZİANTEP MASALLARI.....77
D. 6. GAZİANTEP'TE FIKRALAR 98
E. ANONİM ŞİİRLER 105
E. 1. GAZİANTEP TÜRKÜLERİ.....105
E. 3. GAZİANTEP NİNNİLERİ 151
E. 4. GAZİANTEP AĞITLARI.....152
F. KALIPLAŞMIŞ SÖZ VE İFADELER 156
F. 1. GAZİANTEP ATASÖZLERİ.....156
F. 2. GAZİANTEP DEYİMLERİ.....173
F. 3. GAZİANTEP BİLMECELERİ 183
F. 4. GAZİANTEP DUALARI.....188
F. 5. GAZİANTEP BEDDUALARI 195
F. 6. GAZİANTEP YEMİNLERİ.....204
F. 7. GAZİANTEP TEKERLEMELERİ.....205
G. DAYANIŞMA VE YARDIMLAŞMA 212
G. 1. GAZİANTEP'TE AHİLİK.....212
G. 2. GAZİANTEP'TE KOMŞULUK VE MİSAFİRPERVERLİK.....214
G. 3. GAZİANTEP'TE KURULAN YARDIM DERNEKLERİ VE VAKIFLAR.....215
H. HAYATIN DÖNÜM NOKTALARIYLA İLGİLİ GELENEK / GÖRENEKLER 218
H. 1. GAZİANTEP'TE DOĞUMLA İLGİLİ GELENEK / GÖRENEK VE İNAÇLAR 218
H. 2. GAZİANTEP'TE ÇOCUKLUK ÇAĞI.....229
H. 3. GAZİANTEP'TE SÜNNET 231
H. 4. GAZİANTEP'TE EVLENME ÂDETLERİ 231
H. 5. GAZİANTEP'TE ASKERLİK.....246
H. 6. GAZİANTEP'TE HACI UĞURLAMA VE KARŞILAMA 248
H. 7. GAZİANTEP'TE ÖLÜM İLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR.....249
H. 8. GAZİANTEP'TE GÜNLÜK HAYATLA İLGİLİ GELENEK / GÖRENEK VE İNANÇLAR ..254

I. ÇEŞİTLİ ALANLARA AİT HALK BİLGİSİ 261
I. 1. GAZİANTEP'TE HALK HEKİMLİĞİ 261
I. 2. GAZİANTEP'TE HALK VETERİNERLİĞİ 269
I. 3. GAZİANTEP'TE HALK METEOROLOJİSİ 270
I. 4. GAZİANTEP'TE HALK TAKVİMİ 271
I. 5. GAZİANTEP'TE HALK HUKUKU 273
I. 6. GAZİANTEP'TE HAYVANCILIK 273
I. 7. GAZİANTEP'TE HALK EKONOMİSİ 274
I. 8. GAZİANTEP'TE TURİZM 279
J. BAYRAMLAR, TÖRENLER, KUTLAMALAR 281
J. 1. GAZİANTEP'TE DİNİ BAYRAMLARLA İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR 281
J. 2. GAZİANTEP'TE MİLLİ BAYRAMLARLA İLGİLİ UYGULAMALAR 283
J. 3. GAZİANTEP'TE KANDİLLERLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR 285
J. 4. GAZİANTEP'TE KUTSAL AYLAR VE GÜNLER 286
J. 5. GAZİANTEP'TE HIDIRELLEZ İLE İLGİLİ İNANIŞ VE KUTLAMALAR 287
J. 6. GAZİANTEP'TE NEVRUZ İLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR 289
K. İNANIŞLAR 291
K. 1. GAZİANTEP'TE TABİAT OLAYLARIYLA İLGİLİ İNANIŞLAR 291
K. 2. GAZİANTEP'TE CANLI VARLIKLAR İLE İLGİLİ İNANIŞLAR 293
K. 3. GAZİANTEP'TE DİNİ İNANIŞLAR 295
K. 4. GAZİANTEP'TE NAZAR VE NAZARLIKLA İLGİLİ İNANIŞLAR 296
K. 5. GAZİANTEP'TE YATIRLAR VE ZİYARET YERLERİYLE İLGİLİ İNANIŞLAR 300
K. 6. GAZİANTEP'TE RÜYA VE FAL İLE İLGİLİ İNANIŞLAR 308
K. 7. GAZİANTEP'TE BÜYÜ İLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR 312
K. 8. GAZİANTEP'TE YAĞMUR YAĞDIRMA DUASI 313
K. 9. GAZİANTEP'TE KURBAN VE ADAK 313
K. 10. GAZİANTEP'TE UĞUR VE BEREKET İLE İLGİLİ İNANIŞLAR 314
L. OYUN, EĞLENCE, SPOR 317
L. 1. GAZİANTEP'TE ÇOCUK OYUNLARI 317
L. 2. GAZİANTEP'TE BÜYÜKLERİN OYUNLARI VE EĞLENCELERİ 327
L. 3. GAZİANTEP'TE GELENEKSEL SPORLAR 336
L. 4. GAZİANTEP'TE OYUNCAKLAR, EĞLENCE VE SPOR ARAÇ-GEREÇLERİ 337

M. HALK DANSLARI 341
M. 1. GAZİANTEP'TE OYUNLARIN DOĞUŞ HİKÂYELERİ 341
M. 2. GAZİANTEP'TE OYUN ÇEŞİTLERİ 341
M. 3. GAZİANTEP OYUNLARINDA GİYİM-KUŞAM-SÜSLENME 349
M. 4. GAZİANTEP OYUNLARININ FİGÜRLERLE ANLATIMI 351
N. HALK MÜZİĞİ 353
N. 1. GAZİANTEP'TE HALK MÜZİĞİNİN ÖZELLİKLERİ 353
O. GİYİM, KUŞAM, SÜSLENME 357
O. 1. GAZİANTEP'TE ERKEK GİYİMİ 357
O. 2. GAZİANTEP'TE KADIN GİYİMİ 359
O. 3. GAZİANTEP' TE GÜNLÜK GİYİM 361
P. HALK SANATLARI VE ZANAATLARI 365
P. 1. GAZİANTEP'TE YAPIM TEKNİKLERİNE GÖRE EL SANATLARI 365
P. 2. GAZİANTEP'TE HAM MADDELERİNE GÖRE EL SANATLARI 370
P. 3. GAZİANTEP'TE MESLEKLER 374
R. HALK MİMARİSİ 394
R. 1. GAZİANTEP'TE KONUT ÇEŞİTLERİ 394
R. 2. GAZİANTEP'TE YAPI TEKNİKLERİ 398
R. 3. GAZİANTEP'TE AYDINLATMAVE ISINMA 399
R. 4. GAZİANTEP'TE KULLANILAN EV EŞYALARI 402
S. HALK MUTFAĞI 403
S. 1. GAZİANTEP'TE YİYECEK TÜRLERİ VE YAPILIŞLARI 403
S. 2. GAZİANTEP'TE İÇECEK TÜRLERİ VE YAPILIŞLARI 428
S. 3. GAZİANTEP'TE YİYECEK VE İÇECEKLERİN KORUNMASI 431
S. 4. GAZİANTEP'TE MUTFAK ARAÇ / GEREÇLERİNİN KULLANILIŞI 432
S. 5. GAZİANTEP'TE SOFRA GELENEK VE GÖRENEKLERİ 434
SONUÇ 436
GAZİANTEP HALK KÜLTÜRÜ ÜZERİNE YAPILAN ANALİZLERİN TABLO HÂLİNDE SAYISAL VERİLERİ 441
KAYNAKLAR 448
ÖZ GEÇMİŞ 459
VITAE 459

BİRİNCİ BÖLÜM
GİRİŞ

1.1. TEZLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1.1. Konu

Türkiye'de Gaziantep folkloru üzerine bu zamana kadar yayınlanmış olan çalışmalar bir araya getirilerek bu yayınların analizinin yapılmasıdır. Gaziantep ilinin sözlü kültür ürünlerinden halk anlatılarına, anonim şiir türlerinden kalıplaşmış söz ve ifadelerine, hayatın dönüm noktalarında uygulanan geleneklerinden inanışlarına, çeşitli alanlardaki halk bilgisinden mutfak kültürüne kadar tüm folklor başlıkları altında yapılmış yayınlar incelenmiştir. Bu yayınların bibliyografyası bir künye halinde verilmiş ve yayının içeriği ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Tüm bu verilerden sonra Gaziantep folkloru üzerine yapılmış olan ve eksik kalan çalışmalar hakkında bir değerlendirme yapılmıştır.

1.1.2. Amaç

Gaziantep ili bulunduğu coğrafi konum itibarıyla birçok medeniyetin kavşak noktası durumundadır. Bu nedenle folklor bakımından çok zengin bir yöredir. Bu çalışmada Gaziantep üzerine yayınlanmış çalışmalar tespit edilip bunların analizi yapılarak, bu ilin halk bilimi açısından sahip olduğu kültürel ve edebi zenginliğin ortaya konması amaçlanmıştır. Ayrıca Gaziantep'in folklorik eserlerini ve bu anlamda yayınlanan çalışmaları derli toplu bir hâle getirerek bu alanda bundan sonra çalışma yapmak isteyen araştırmacıların işinin kolaylaştırmak da hedeflenen diğer amaçtır.

1.1.3. Kapsam ve Sınırlar

Bu çalışma Gaziantep ilinin sadece folklor alanında yayımlanan eserleri kapsamaktadır. Gaziantep'in tarihi, savunması, ticareti, nüfusu, coğrafyası konu kapsamının dışında tutulmuştur. Halk biliminin kapsamına giren tüm edebi konular ayırt edilmeksizin incelenmiş, bu doğrultuda verilen eserler çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmamız, bu bakış açısıyla ele alındığı için folklor merkezli ve eser kaynaklı araştırmalar yapılmış; edinilen sonuçlar doğal olarak Gaziantep'in merkezini ve ilçelerini kapsamıştır.

1.2. ÇALIŞMA SAHASI İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.2.1. Gaziantep İlinin Tarihi ve Kültürel Gelişimi

Anadolu'nun ilk yerleşim alanlarından biri olan Mezopotamya ile bereketli Akdeniz Bölgesi'nin kesişme noktasında bulunan Gaziantep, dünyanın en eski kentlerinden biridir. 600 bin yıllık tarihi, Hititlerden Osmanlılara uzanan kültürel mirası, eşsiz doğal güzellikleriyle kent bugün de bir cazibe merkezidir. Gaziantep, tarihsel zenginliği ile birlikte, ormanları, mesire yerleri, parkları, bahçeleri, bulvarları, alışveriş ve eğlence merkezleri, gelişmiş ulaşım altyapısı ile turizm açısından önemli bir ilimizdir. Paleolitik Dönemden beri süregelen kültürel birikim, Gaziantep'in modern yapısı ile bütünleşmiştir.[1]

Suriye, Kilis, Şanlıurfa, Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye ve Adıyaman'a komşu olan Gaziantep, tarih boyunca değişik uygarlıkların, kültürlerin ve inançların harmanlandığı bir çekim merkezi olmuştur.[2]

Ünlü seyyah Evliya Çelebi'nin de belirttiği gibi eşsiz mozaikleri, tarihi dokusu, kültürü, doğal güzellikleri ile Gaziantep "Dünyanın Gözbebeği Şehri"dir. Gaziantep Kalesi, Kendirli Kilisesi, dini yapılar, hanlar, hamamlar, kutnu kumaşı, bakır işlemeciliği, sedef kakma eşyalar, yemeni, gümüş-altın takıların satıldığı geleneksel dükkânlar, mozaikler diyarı Zeugma, 3.500 yıllık heykel atölyesi Yesemek, Rumkale, Karkamış Harabeleri, Dülük Antik Kenti, Sakçagözü, Zincirli antik bölgeleri ile kent, geçmişin ayak izlerini takip etmek isteyenler için heyecan vericidir.[3]

1.2.2. Gaziantep Adının Kaynağı[4]

Adını tarihin derinliklerinden, sıfatını ise Milli Mücadeledeki kahramanlıklarla dolu müdafaasından alan Gaziantep, farklı uygarlıkların, kültürlerin, dinlerin ve ırkların bir araya gelerek birbirleri içinde sentezlendiği gizemli bir tarihe sahiptir.

Antik dönemde Gaziantep'in 10 km. kuzeyinde bulunan "Dülük" kenti "Ayıntab" adından çok daha eski tarihlerde kullanılmaktaydı. Bu bakımdan Gaziantep adının eski çağlarda çok sık kullanılan iki adı vardır: Dülük ve Ayıntab.

---

[1] Hasan Akgül vd. (2012). Belgelerle Gaziantep. Bilnet Matbaacılık, İstanbul, ss.2.
[2] Gaziantep Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2016). Gaziantep 2016. GNG Ofset Matbaacılık, Gaziantep, ss.6.
[3] Hasan Akgül vd. (2012). Belgelerle Gaziantep. Bilnet Matbaacılık, İstanbul, ss.2.
[4] Gaziantep Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2016). Gaziantep 2016. GNG Ofset Matbaacılık, Gaziantep, ss.8.

"Ayıntab" adının ortaya çıkışına ilişkin çeşitli görüşler vardır. Kısaca değinirsek; Ayıntab sözcüğünün çıkış yeri "Hantab"dır. "Han" sözü hükümdar, "Tab" sözü ise Hitit dilinde toprak anlamındadır. Bu durumda anlamı "Han Toprağı" demektir.

Bir başka söylentiye göre, Ayıntab adını "Ayni" adındaki bir kadıdan almıştır. Gaziantepli tarihçi Bedrüddin AYNi'nin ifadesiyle Antep'in eski adı "Kala-i Füsus"dur. Kala-i Füsus "Yüzük Kalesi" demektir. Bedrüddin AYNi'ye izafe edilen rivayete göre şehrin kötü bir hâkimi varmış. Birçok uygunsuz işler yaptıktan sonra pişman olmuş ve tövbe etmiştir. Bundan ötürü şehrin adı "Ayni Tövbe" ve zaman içinde "Aynitap" olarak kalmıştır.

Bir diğer rivayette ise; AYINTAP adını, suyunun güzelliğinden almıştır. Zira "ayın"; pınar, kaynak, suyun gözü anlamına gelmektedir. Dolayısıyla "tab"; güzel pınar ve güzel kaynak manasını ifade etmektedir. Yine "Ayıntap" adındaki, "tab"; güç ve takat anlamına gelmektedir. Şehre suyunun bolluğundan dolayı da bu ismin verildiği söylenmektedir.

1.2.3. Gaziantep İlinin Coğrafyası

Akdeniz Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin birleşme noktasında yer alan ilimiz 36° 28' ve 38° 01' doğu boylamları ile 36° 38' ve 37° 32' kuzey enlemleri arasında bulunmaktadır. İlimizin doğusunda Şanlıurfa, batısında Osmaniye ve Hatay, kuzeyinde Kahramanmaraş, güneyinde Suriye, kuzeydoğusunda Adıyaman ve güneybatısında Kilis illeri bulunmaktadır. İlimiz 6222 km²'lik alanıyla Türkiye topraklarının yaklaşık olarak %1'lik bölümünü kapsamaktadır.[5]

İl merkezi, Gaziantep Yaylası adı verilen ve civarına oranla yüksekçe sayılan bir alanda kurulmuştur. Kent merkezinin etrafı nispeten alçak alanlarla çevrilidir. Gaziantep Yaylası'nın kuzeyinde Pazarcık, Narlı ve Araban ovaları yer alır. Gaziantep'in denizden ortalama yüksekliği ise 850 metredir. Gaziantep yaylasının batısı ve kuzeyi dağlıktır. Şehrin 4 kilometre kuzeyinde bulunan ve 40 kilometrekarelik alanıyla ülkemizin insan eliyle dikilmiş en büyük ormanı konumunda olan Dülükbaba Ormanı, ilin batısında bulunan Burç Ormanları, güneydeki Dutluk gezi ve piknik alanları, şehir merkezindeki Alleben Deresi

[5] Gaziantep Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü. (2011). Gaziantep İl Çevre Durum Raporu. ÇED ve Planlama Şube Müdürlüğü, Gaziantep, ss.25.

kıyısında yer alan Kavaklık, Gaziantep'e en yakın doğal alanlar olarak halkın dinlenme ve mesire yapmak için tercih ettiği yeşil alanlardır.[6]

1.2.4. Gaziantep İlinin Sosyo-Kültürel Yapısı

Geçmişten günümüze kadar çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapan Gaziantep ili farklı kültürleri de içine alan ve bu kültürlere ait gelenekleri bünyesinde barındıran kavşak noktası konumundadır. İşte Gaziantep yöresi böylesi zengin bir birikimi, sosyal hayatına ve kültürel yapısına da yansıtmış; hayatın hemen her alanında gelenek ve göreneklerinde yer bulmuştur.

Gaziantep'te mesire yerlerinin, park ve piknik alanlarının çokluğu aileyle beraber gezmeyi ve eğlenmeyi seven Antep halkı için tesadüf değildir. Misafir ağırlamayı, ikramda bulunmayı, özel ve dini günlerde sofra açmayı bir yaşam tarzı haline getiren bu halkın mutfak kültürünün bu denli zengin oluşu kaçınılmazdır.

Hayatın hemen her noktasında doğumdan ölüme kadarki tüm dönüm noktalarında yerine getirilen uygulamalar, dini hayata dair inanışlar, sözlü kültür geleneğindeki ifade zenginliği ve halk arasında hayat bulan anlatılar sosyal bağlamda bu yörenin insanı hakkında büyük ipuçları vermektedir.

Giyiminden kuşamına, müzik kültüründen eğlence hayatına kadar bakıldığı zaman Gaziantep yöresinde yaşayan halkın mütevazı bir yaşam biçimini tercih ettiği söylenebilir. Eğlenmeyi psikolojik anlamda bir tür rahatlama ve sosyolojik anlamda ise bir tür iletişim aracı olarak gören Antep halkı, aynı zamanda çalışmayı da çok seven çalışkan kimselerdir. Bu şehirde kurulan sanayi kuruluşları ve ticaret kolları bunun en güzel ispatıdır.

Gaziantep halkının sosyo-kültürel hayatı dikkatle incelendiğinde gelenek ve göreneklerin, örf ve adetlerin, inanış ve uygulamaların, halk arasında yer alan anlatıların, eğlenme ve mutfak kültürünün yaşadığı hayatla uyum içinde seyrettiği görülür.

1.2.5. Gaziantep İlinin Ekonomisi

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en gelişmiş olan Gaziantep, aynı zamanda Türkiye'nin 6. büyük şehridir. Bu kentin bu denli gelişmesinin en önemli sebeplerinden biri de girişimcilik ruhunu bünyesinde barındıran, çalışmayı ve üretmeyi seven bir nüfusa sahip olmasıdır. Özellikle son yıllarda ulaşım ve

[6] Hasan Akgül vd. (2012). Belgelerle Gaziantep. Bilnet Matbaacılık, İstanbul, ss.7-8.

teknolojinin gelişmesiyle sanayi ve ticaret merkezi haline gelen Gaziantep, modern tekniklerin ilerlemesiyle tarım ve hayvancılıkta da çok ciddi yol kat etmiştir.

Gaziantep; bugün imkânların son derece sınırlı olduğu bir bölgede 43 milyon m2'lik 5 Organize Sanayi Bölgesi, Serbest Bölgesi, 5000 sanayi tesisi, 130 bin kişilik istihdam gücü ile dünyanın 173 ülkesine yıllık 6 milyar dolar ihracat yapan bir şehir konumuna gelmiştir. İlin, bu ekonomik canlılığı karşısında Avrupa Birliği Türkiye'deki ilk bürosunu 1997 yılında Gaziantep'te açmıştır.[7]

[7] Gaziantep Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2016). Gaziantep 2016. GNG Ofset Matbaacılık, Gaziantep, ss.178.

İKİNCİ BÖLÜM

KAYNAK ÖZETLERİ

Gaziantep denilince halk bilimi bağlamında akla gelen gelenek ve görenekler, inanış ve uygulamalar, mutfak ve eğlence kültürü, halk anlatıları gibi birden fazla başlık akla gelmektedir. Bu başlıkların sadece biri veya bir kaçı üzerine yapılmış çalışmaların ve ortaya koyulmuş yayınların sayısı bir hayli fazladır. Ancak Gaziantep folkloru üzerine ortaya konmuş yayınların bir arada biyografik olarak toplandığı ve bu biyografilerin analiz edildiği bir çalışma bu zamana kadar yapılmamıştır. Bu nedenle Gaziantep'in kültürüyle ilgili yapılan bu çalışmalar tezin içinde tek tek analiz edildiği için ayrıca tanıtılmamıştır.

"Türk Mitolojisi Üzerine Türkiye'de Yapılan Yayınların Bibliyografyası ve Bu Yayınların Analizi", Pınar Dönmez, Danışman: Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN, Ege Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.

"Gaziantep Halk Kültürü Üzerine Yapılan Çalışmaların Analitik Bibliyografyası" isimli bu çalışmaya emsal bir çalışma mitoloji üzerine 2001 yılında Pınar DÖNMEZ tarafından Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN danışmanlığında yüksek lisans tez çalışması olarak "Türk Mitolojisi Üzerine Türkiye'de Yapılan Yayınların Bibliyografyası ve Bu Yayınların Analizi" konu başlığıyla ortaya konmuştur. Her iki çalışmanın içeriği birbirinden farklı olmakla birlikte ele alınan konuyu açıklama yöntemi olarak kullanılan bibliyografya analizi benzerlik göstermektedir.

"Gaziantep Kaynakçasına Giriş", Şeref Yaldırak, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, İstanbul, 2005.

Şeref YALDIRAK tarafından, Gaziantep üzerine yapılmış olan tüm çalışmalar "Kitap Dizinleri" ve "Makale Dizinleri" başlığı altında bir arada toplanarak biyografik bir eser ortaya konmuştur. Kitap ve makaleler künye halinde yazar soyadına göre, konuya göre ve anahtar kelimeye göre sıralanmıştır. Ancak bu çalışmaların analizlerine yer verilmemiştir.

Gaziantep şehri için halk bilimi bağlamında kültür üzerine yapılan çalışmaların bibliyografyalarının verilip söz konusu eserin analiz edilmesi ilk defa bu çalışmayla ortaya konmuştur. Bu nedenle çalışmanın yapıldığı alanla ilgili öncesinde yapılmış bir çalışmaya yer verilememiş, kaynak gösterilememiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. MATERYAL VE YÖNTEM

Gaziantep halk kültürü üzerine ortaya konan bu çalışmada, halk bilimi kapsamında yayınlanmış kitaplar, akademik tezler, dergiler, makale ve bildiriler araştırılmış; içerik bakımından tek tek incelenmiş ve analiz edilmiştir. Bazı yayınlara elektronik ortam üzerinden erişim sağlanmış, bazılarına da çeşitli kütüphanelerden ulaşılmıştır.

Çalışmanın konusu gereği ağırlıklı olarak yazılı kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu kaynaklardan süreli ve süresiz yayınlara ulaşma konusunda yetersiz kalınan durumlarda YÖK Dokümantasyon Merkezinden yardım alınmıştır. Ayrıca bazı çalışmalara ulaşabilmek için Gaziantep'in farklı kütüphanelerinden faydalanılmış, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Merkezinden, Ulusal Tez Tarama Merkezinden ve Gaziantep Üniversitesi Kütüphanesinden yararlanılmıştır.

Gaziantep üzerine yapılmış ancak baskısına ulaşılamamış bazı yayınlar için Gaziantep Kent Konseyi ile Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Basın ve Yayın Daire Başkanlığı'na başvurulmuştur. Tüm uğraşlara rağmen baskısına ulaşılamayan bazı yayınlar, elektronik ortam üzerinden platformlar arası taşınabilir ve yazdırılabilir belgeleri (PDF) aracılığıyla incelenmiştir. Bazı kaynaklara ulaşabilmek için yetkili kişilerle görüşülmüş, bazı yayınların PDF dosyasını aktarmak için bilgisayar kullanılırken bazı kaynakların kopyalanması için tarama cihazından faydalanılmıştır. Kütüphaneden ulaşılan bazı yayınlar ödünç verilemediği için o yayının incelenmesi gereken kısımları fotoğraf makinesiyle kopyalanmıştır.

Tüm bu uğraş ve çabalardan sonra ulaşılabilen yayınlar, HAGEM 100'lük Sınıflandırma listesi esas alınarak tasnif edilmiş; yine bu listeye göre konu başlığı açılarak ilgili yayın o başlık altında analiz edilmiştir. Ayrıca tüm bu yayın ve kaynaklar sıralanırken "Kitaplar", "Tezler", "Makaleler" ve "Bildiriler" başlıkları

altında sınıflandırılmıştır. Her başlık altında incelenen eser ve çalışmalar yayınlanma tarihi esas alınarak sıralanmıştır.

Çalışma sırasında tüm yayınların bu listeye göre sıralanması eseri ortaya koyan kişiye daha disiplinli çalışma imkânı oluşturduğu gibi eser içinde herhangi bir yayın hakkında bilgi almak isteyen araştırmacıya da önemli kolaylıklar sağlayacağı düşünülmüştür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

A. GENEL KONULAR

Gaziantep folkloru üzerine yapmış olduğumuz araştırmaya Gaziantep ilinin önemli folklorcuları ve ünlü isimleri adına yayımlanmış kaynaklarla başladık. Bu başlangıç ile hem HAGEM sınıflandırma sistemini sırasıyla takip ederek herhangi bir karışıklığa yer vermeden konuları tasnif etmiş hem de folklor adına yaptığımız araştırmayı en temelden ortaya koymuş olduk. Ancak HAGEM sınıflandırma sisteminde "A. Genel Konular" ana başlığı altında 7 alt başlık yer alırken, yapmış olduğumuz çalışmamızda tek bir alt başlığa (Gaziantep Folklorcuları ve Gaziantep'in Ünlü İsimleri) yer vermemizin sebebi sadece bu alanda yayımlanmış kaynakların olmasıdır.

A. 1. GAZİANTEP FOLKLORCULARI VE GAZİANTEP'İN ÜNLÜ İSİMLERİ

1. KİTAPLAR

1.1. Şakir Sabri Yener, Gaziantep Büyükleri (Beş Yüz Elli Yıllık Âlim ve Şairleri), Gaziyurt Matbaası, Y.1934, ss.180, Gaziantep.

Şakir Sabri Yener'in yapmış olduğu bu çalışmada geçmişten günümüze kadar Gaziantep için önemli ve değerli olan kişileri bir araya toplamıştır. Ele aldığı bu önemli isimlerin hayatları ve eserleri hakkında bilgi vermiştir.

1.2. Hikmet Turhan Dağlıoğlu, Gaziantep Meşahiri, Gaziantep Halkevi Dil-Tarih-Edebiyat Şubesi Yayınları, Y.1939, ss.136, Gaziantep.

Hikmet Turhan Dağlıoğlu, Gaziantep yöresinin önemli isimlerini, Türk milletinin dahi gurur duyacağı kimseler olarak nitelendirmiş; hiçbir şekilde ayırt etmeden bilgi edinebildiği şahsiyetleri bu eserinde toplamıştır. Kitabının önsözünde yapmış olduğu kısa bir açıklamada Gaziantep yöresinin önemli şahsiyetleriyle ilgili Başpınar Dergisinin her sayısında bilgi verileceğini belirtmiş, kendisi de hiçbir tasnife ve tarihi sıralamaya lüzum görmeden bazı önemli şahsiyetlerin hayatını topladığını açıklamıştır.

1.3. Şakir Sabri Yener, İncilipınar –Gaziantep'in Yakın Geçmişinden Hatıralar–, Işık Matbaası, Y.1962, ss.236, Gaziantep.

Şakir Sabri Yener tarafından yazılan bu eser, bizzat kendisinin ağzından hayatının anlatıldığı biyografik bir eserdir. 16 bölümde anlattığı hayatını, doğumundan başlayıp eserin yazıldığı güne kadar geçen zamanı kaleme almıştır. Ailesi, çocukluğu, aldığı eğitimi, aldığı görevleri ve yaptığı işleri, gençlik yıllarındaki hayat görüşü, Başpınar Dergisi ile çeşitli gazetelere yazdığı yazıları, emekli olduktan sonraki hayatını, yaptığı evliliğini, çocuklarını ve torunlarını detaylı bir biçimde anlatmıştır.

1.4. Ali Atalar, Gaziantep Folkloru, Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Y.1985, C.1, ss.125, Gaziantep.

Ali Atalar tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep folkloru hemen her yönüyle ele alınmıştır. Eserinde "Gaziantep'in Yetiştirdiği Ünlü Kişiler" başlığı altında Gaziantep yöresinde yetişmiş olan ozan, şair, doktor, ressam, hukukçu, edebiyatçı, dilci, araştırmacı, âlim, devlet adamı ve asker ayırt etmeksizin büyük ve önemli kabul edilen şahsiyetlerin sadece isimleri verilmiştir. Bu isimlerin yanında parantez içinde yalnızca meslekleri yazılmıştır.

1.5. Cemil Cahit Güzelbey, Gaziantep Büyükleri ve Gaziantep Meşahirine Ek, Ajans-Türk, Y.1988, ss.308, Ankara.

Cemil Cahit Güzelbey'in bu eserinde Gaziantep şehrine gerek çalışmalarıyla ve ilmiyle, gerek eserleri ve folklor sahasındaki katkılarıyla emek vermiş olan altmış iki kişinin hayatı hakkında bilgilere yer verilmiştir. Şair, araştırmacı, din adamı, hattat, yazar vs. diye ayırt etmeksizin Gaziantep adına önemli isimler bir araya toplanmıştır.

1.6. Ömer Asım Aksoy, Mütercim Asım, Gaziyurt Matbaası, Y.1993, ss.144, Gaziantep.

Ömer Asım Aksoy, yazmış olduğu bu eserinde Mütercim Asım'ın hayatını tüm yönleriyle ele almıştır. Ailesi, aldığı eğitimi, şiirleri ve eserleri hakkında donanımlı bir şekilde vermiştir. Hayatına dair yaşadığı önemli olaylara yer vermiş, eserlerini detaylı bir biçimde tanıtmıştır. Ayrıca şiirlerinden birkaç örneğe yer vermiş, dil ve üslubu hakkında tespitlerini ortaya koymuştur.

1.7. Burhan Bozgeyik, Her Yönüyle Gaziantep (Tarih/Kültür/Folklor), Şehitkâmil Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları No.4, Y.1996, ss.192, Gaziantep.

Burhan Bozgeyik tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep ili hemen her yönüyle ele alınmıştır. Yedi bölümden oluşan kitabın beşinci bölümünde "Antep Meşhurları" başlığı altında Gaziantep'te yaşamış olan 40 farklı kişiyi tanıtmıştır. Aynı bölümde "Diğer Meşhurlar" başlığı altında ise âlimler, şairler ve devlet adamlarının sadece isimleri verilmiştir.

1.8. Ş. Mehmet Sakioğlu, Gaziantep'in Ünlü Simaları, Gen Matbaacılık, Y.1997, ss.619, Ankara.

Mehmet Sakioğlu'nun ortaya koyduğu bu çalışma; Gaziantep yöresinde yaşamış ve eserleriyle, çalışmalarıyla, anılarıyla ya da saldığı namla ün yapmış kişilerin hayatlarını bir araya getirmiştir. Kitabının ön sözünde yapmış olduğu açıklamada 105 kişini hayatına yer verdiğini ifade eden Sakioğlu, bu isimleri şu dört ana başlık altında sınıflandırmıştır:

"1. Gaziantep'te yaşamış sembolik şahıslar
2. Gaziantep'te yaşamış saygın kişiler
3. Gaziantep'te yaşamış bilgin deliler-ermiş babalar
4. Antep Harbi kahramanları"

Mehmet Sakioğlu Gaziantep'te yaşayan ünlü simaları toplarken ulaşabildiği tüm isimleri bu eserine aldığını belirtmiş, ancak Antep'te yaşayan önemli isimlerin bu kitapta adı geçenlerle sınırlı olmadığını vurgulamıştır.

1.9. Abdülkerim Abdülkadiroğlu – Ayla Güçlü, Gaziantep Meşhurları, Anıl Matbaa, Y.2004, ss.204, Ankara.

Abdülkerim Abdülkadiroğlu Gaziantep yöresinde yaşamış ve tanınmış olan şahsiyetlerin hayatlarını araştırmış ve ulaştığı isimleri alfabetik sırayla paylaşmıştır. Yaklaşıl 150 kişinin hayatını paylaştığı bu eserin ön sözünde kendisine Ayla Güçlü'nün ve lisans öğrencilerinin çok yardımcı olduğunu belirtmiş, bu çalışmayı sadece kendisinin ortaya koymadığını vurgulamıştır. Konuyla ilgili araştırma yaptığı dönemde Kilis ilinin Gaziantep'ten henüz ayrılmamış olduğu için bu yörede de tespit edilen meşhur şahsiyetlerin esere dâhil edildiğini açıklamıştır.

1.10. Mustafa Gültekin – Cevdet Avcı, Bir Şehrin Hikâyesi, Gaziantep Halk Kültürü Yazıları –Cemil Cahit Güzelbey– Gaziantep Üniversitesi Matbaası, Y.2015, ss.455, Gaziantep.

Gaziantep Üniversitesinde akademisyen olarak görevine devam eden Mustafa GÜLTEKİN ve Cevdet AVCI tarafından ortak bir çalışmanın ürünü olarak ortaya koyulan bu eserde, Cemil Cahit Güzelbey'in "Bu Şehrin Hikâyesi" başlığı altında yaptığı radyo yayınlarından esinlenerek esere bu ismin verildiği açıklanmıştır. Cemil Cahit Güzelbey'in çeşitli makale, bildiri ve köşe yazıları bir araya getirilerek geçmişten günümüze Gaziantep kültürünün değişimi ve gelişimi ortaya konmaya çalışılmıştır. Üç bölümden oluşan eserin giriş bölümünde Cemil Cahit Güzelbey'in hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca Güzelbey'in Gaziantep halk kültürü araştırmalarındaki yeri ve önemine değinilmiştir. Eserin birinci bölümünde Gaziantep halk kültürüyle ilgili konulara yer verilmiş, ikinci bölümünde Gaziantep ile ilgili genel konular ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Gaziantep ilinin çeşitli mahalle, semt ve köyleri üzerinde durulmuştur.

1.11. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep Büyükleri ve Gaziantep Meşahirine Ek'e Ek–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Gaziantep Büyükleri ve Gaziantep Meşahirine Ek'e Ek" isimli eserde Cemil Cahit Güzelbey'in daha önce yazmış olduğu Gaziantep Büyükleri ve Gaziantep Meşahirine Ek isimli kitabına dâhil etmediği isimleri bu eserde sıralamıştır.

2. TEZLER

2.1. Esra Uyanık, Cemil Cahit Güzelbey'in Hayatı, Edebî Kişiliği ve Folklorik Faaliyetleri (Yayımlanmış ve Yayımlanmamış Eserleri Üzerine Bir Araştırma), Yüksek Lisans Tezi, Y.2008, ss.116, Gaziantep.

Esra Uyanık tarafından hazırlanan bu çalışmada Gaziantep ilinin folklor hayatına önemli katkıları olan Cemil Cahit Güzelbey'in hayatı ve eserleri araştırılmıştır. Öncelikle Cemil Cahit Güzelbey'in hayatı; doğumu, ailesi, aldığı eğitimi, şahsiyeti, sosyal ve siyasi yaşamı başlıkları altında ele alınmıştır. Daha sonra eserleri; yayımlanmış, yayımlanmamış ve yarım kalmış eserler olmak üzere üç başlık altında ortaya konmuştur. Son olarak Güzelbey'in eserlerinde yer verdiği masal,

hikâye, efsane, yemek kültürü, halk inanışları gibi kültürel unsurlara ve halk anlatılarından örneklere yer verilmiştir.

3. MAKALELER

3.1. Nejat Yetkin (1958), Şakir Sabri Yener'in Hâl Tercümesi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.1, S.11, ss.21-22.

Nejat Yetkin, Şakir Sabri Yener'in doğum yeri ve yılı, aldığı eğitimi ve okuduğu okulları, öğretmenliği ve görev yaptığı okulları, öğretmenlik dışında üstlendiği görevleri, verdiği eserleri ve topluma sunduğu hizmetleri hakkında biyografik bilgi vermiştir.

3.2. Hulûsi Yetkin (1959), Ömer Asım Aksoy'un Hayatı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.22, ss.5-7/24.

Hulûsi Yetkin tarafından Ömer Asım Aksoy'un hayatı, bizzat Ömer Asım Aksoy'un kendinden derlenerek anlatılmıştır. Biyografiye yer vermeden önce kısa bir açıklama yaparak, Ömer Asım'a mektupla sorduğu soruların cevabını aynen paylaştığını belirtmiştir. Doğum yeri ve yılını, okuduğu okulları ve görevde bulunduğu yer ve makamlarını, eserlerinin sayısını ve adlarını, çocukları ve ailesi hakkında çeşitli sorular soran Hulûsi Yetkin, aldığı cevapları da okuyucuyla paylaşmış, böylece Ömer Asım Aksoy'un hayatına dair malumatları da bizzat kendisinden edindiği bilgiler neticesinde sunmuştur.

3.3. Derleyeni Belli Olmayan Paylaşım (1961), Mustafa Güzelhan, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.47, ss.20-23.

Mustafa Güzelhan'ın hayatı hakkında bilgi veren bu yazının başında Mustafa Güzelhan'ın bizzat kendisinden hayatı hakkında bilgi edinildiği ve bu bilgilerin aynen paylaşıldığı notu düşülmüştür. Mustafa Güzelhan doğduğu yer ve ailesi hakkında bilgi vermiş; okuduğu okulları, aldığı dersleri ve hocalarıyla ilgili açıklamalar yapmıştır. Antep Harbi sırasında hangi görevlerde bulunduğunu, o yıllarda başına gelen olayları, ne zamandan beri öğretmenlik yapmaya başladığını anlatmıştır. Öğretmen olduktan sonra hangi okullarda kaç yıl süreyle çalıştığına; öğretmenlik mesleğini ne kadar çok sevdiğine, bu mesleğin dışında nelerle ilgilendiğine ve nelere merak duyduğuna da değinmiştir. Mesleğinden emekli olduktan sonra da Antep ile ilgili tarihi ve kültürel sahada araştırmalar yapıp yazılar yazdığını sözlerinin sonuna eklemiştir.

3.4. Cemil Cahit Güzelbey (1966), Araştırmalar: Gaziantep Folklorcuları ve Gaziantep'in İlk Folklorcusu, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.114, ss.11/19.

Cemil Cahit ilk olarak, Gaziantep Folkloru denildiğinde akla ilk gelen ismin Şakir Sabri Yener olduğunu, Yener'e Folklorun önemini anlatıp ona folklor zevkini aşılayan kişinin de Ali Rıza Yalman olduğunu ifade etmiştir. Şakir Sabri Yener'in, ilk folklor araştırmalarına 1930 yılında, Ali Rıza Yalman öncülüğünde ve Bilge Dergisinde yazarak başladığını, sonrasında durmadan çalışıp araştırmalarını yayınladığını, hatta kendisini de bu anlamda teşvik ettiğini anlatmıştır. Şakir Sabri Yener'in Gaziantep dışında da tanındığını, folklor üzerine araştırma yaptığında başvurduğu kişilerin Şakir Sabri Yener'i sorduğunu, çalışmalarından birçok folklorcunun haberdar olduğunu açıklamıştır. Şakir Sabri Yener dışında Gaziantep folkloruna emek veren, yaptığı çalışmaları ve araştırmalarıyla bu alana katkı sağlayan diğer büyük isimleri de saymadan bu yazının eksik olacağını belirtmiştir. Bu önemli isimler ise şunlardır:

"1. Ömer Asım Aksoy
2. Ömer Özbaş
3. Cemil Güçyetmez
4. Enver Koçak
5. Ali Nadi Ünler
6. Hulusi Yetkin
7. Mehmet Solmaz
8. Mustafa Güzelhan
9. Oğuz Göğüş
10. Uğurol Barlas"

Yukarıda sayılan isimlerin de Gaziantep folkloru açısından çok önemli isimler olduğunu vurgulayan Cemil Cahit Güzelbey, her bir ismin Gaziantep'in kültürel mirasını ortaya çıkarmada çok önemli çalışmalar yaptığını ve bu konuda ciddi emek ve çaba sarf ettiğini vurgulamıştır.

3.5. Mustafa Güzelhan (1967), Gaziantep Kültür Dergisinin Onuncu Kuruluş Yıl Dönümü Münasebetiyle: Hulûsi Yetkin, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.119, ss.9-10/17.

Mustafa Güzelhan tarafından yazılan bu yazıda Gaziantep Kültür Dergisi'nin kurucusu ve yaşatıcısı diye adlandırdığı Hulûsi Yetkin'den bahsetmiştir. Kültür dergisinde yayınlanan tüm paylaşımlara emek veren, paylaşılacak yazıları

seçen, tashihleri yapan, dergi gelirlerini temin eden, giderlerle ilgilenen ismin Hulûsi Yetkin olduğunu ve dergiye ondan daha çok emek veren bir başka kişi olmadığını vurgulamıştır. Hulusi Yetkin olmasaydı Kültür Dergisi'nin yayınlanamayacağını ifade eden Mustafa Güzelhan, üstadın yaptığı çalışmaları da tek tek anlatmıştır. Eski halk evi yazarlarını Kültür Derneğinde topladığını, yeni kabiliyetleri bulup teşvik ettiğini, Gaziantep ile ilgili her türlü bilgi ve fikirleri derleme çalışmalarının önemini çevreye aşılamaya çalıştığını açıklamıştır.

Sonrasında anne ve babasının kim olduğu, kaç kardeş olduğu, hangi okullarda okuduğu ve aldığı eğitimi, eşi ve çocukları ile ilgili bilgi vermiştir. Hulûsi Yetkin'in şahsi kişiliğine de değinen Mustafa Güzelhan onun çok okuduğunu, alçak gönüllü ve kalender tabiatlı biri olduğunu; hoş görülü, her insanın şahsiyetine saygı gösteren, iyi geçinen biri olduğunu anlatmıştır. Siyasi hayatına ve yönetici kimliğine ilişkin verdiği bilgilerle okuyucuyu aydınlatmış, akademik ve kültürel anlamda yazdığı yazılar ve yaptığı çalışmalar hakkında açıklamalarda bulunmuştur. Daha nice çalışmalara imzasını atması temennisi ile sözlerine son vermiştir.

3.6. Halil Uğurol Barlas (1973), Gaziantep'in Kalkınmasına Yararı Olacak Bilgileri Araştıran ve Derleyenlere Öncülük Eden: Hulûsi Yetkin, Gaziantep Kültür Dergisi, C.13, S.155, ss.9-10/17.

Daha önce Kültür Dergisinin 119. sayısında Mustafa Güzelhan tarafından Hulusi Yetkin'in hayatı anlatılmıştı. Derginin bu sayısında ise Hulusi Yetkin'in hayatı boyunca yaptığı çalışmalara, uğraştığı iş ve alanlara, çıkardığı kitaplara ve kültür Dergisine verdiği emeklere değinilmiştir. Gaziantep kültürünün gelişmesinde ve folklorunun toplanmasında önemli bir isim olduğu vurgulanmıştır. Hulusi Yetkin'in folklor sahasında yaptığı işlerin neler olduğuna ayrıca değinilmiş, tüm çalışmaları farklı başlıklar altında açıklanmıştır. Bu başlıklar ise şöyledir:

"- 16 yıldan beri Hulusi Yetkin ne yapıyor?
- Gaziantep'in kalkınması ile ilgili arşiv deposu nasıl meydana geldi?
- 16 yıldır yayınlanan Gaziantep Kültür dergisinin konusu nedir?
- Hulusi Yetkin 20 kitap yazarıdır. 60 kitabın yayınlanmasını sağlamıştır.
- Halkın sevdiği ve fakat bazı siyasilerin hoşlanmadığı Hulusi Yetkin."

Halil Uğurol Barlas yazısının sonunda, 13 ciltlik Kültür Dergisi ile 60 çeşit kitap ve broşür serilerinin hazırlanmasında büyük emek veren Hulusi Yetkin'i, gelecek kuşakların unutmaması için bu yazıyı yazdığını açıklamıştır.

3.7. Ayhan Oturakçıibogil (1990), Ö. Asım Aksoy'la Röportaj, Yöre Dergisi, S.3, ss.9-10.

Ayhan Oturakçıibogil, Ömer Asım Aksoy ile yapmış olduğu bir röportajda hayatı, çalışmaları ve eserlerine dair çeşitli sorular sormuş, aldığı cevapları ise okuyucuyla paylaşmıştır. Röportajına yer vermeden önce Ömer asım Aksoy hakkında kısa bir açıklama yapmıştır. Ayhan Oturakçıibogil, Ömer Asım Aksoy'a toplamda 9 soru sormuş ve verilen cevaplar Aksoy'un hayatına bizzat kendisinin ağzından açıklayıcı nitelikte olmuştur.

3.8. Yöre Dergisinin Paylaşımı (1991), Yazarımız Ömer Asım Aksoy'a Fahri Doktorluk Ünvanı Verildi, Yöre Dergisi, Y.2, S.7, ss.39.

Derginin bu paylaşımında Ömer Asım Aksoy'un yapmış olduğu çalışmaları ve folklor sahasında gösterdiği çabaları nedeniyle fahri doktora ünvanını aldığı habere ve haberle ilgili görsele yer verilmiştir. Bu haberin hemen altında da Ömer Asım Aksoy'un hayatı, aldığı eğitimi, çalışmaları ve yaptığı işlerle ilgili bilgi verilmiştir.

3.9. Cemil Cahit Güzelbey (1992), Ölümünün Yıl Dönümünde Şakir Sabri Yener'in Bir Defteri, Yöre Dergisi, Y.3, S.9, ss.8-9.

Şakir Sabri'nin yaşarken not aldığı bir defteri kendisi vefat ettikten sonra oğlu tarafından Cemil Cahit Güzelbey'e verilmiş, bu paylaşımda da Cemil Cahit defterin içinde yer alan bilgiler hakkında açıklama yapmıştır. Bu defteri daha sonra il halk kütüphanesine de bağışlayacağını ifade etmiş, defterin içinde yer alan düz yazılarının başlıklarını sıralamış ve şiirlerinden örnekler vermiştir.

3.10. Suavi Aydın, Cemil Cahit Güzelbey'in Ardından, Kebikeç, S.2, Y.1995, ss.49-61.

Suavi Aydın Gaziantep'in özellikle de folklor açısından çok önemli ve ünlü bir ismi olan Cemil Cahit Güzelbey'in vefatının ardından hayatını, eserlerini ve çalışmalarını tanıtmıştır. Öncelikle Cemil Cahit Güzelbey'in hayatı hakkında bilgi vermiş, daha sonra vefatına kadar her yıl yaptığı çalışma ve ortaya koyduğu eserlerini sıralamıştır.

3.11. Ömer Temiz, Gaziantep Halkevi Dergisi, Başpınar'da Yayımlanan Ömer Asım Aksoy Yazıları, ss.197-212.

Ömer Temiz, Ömer Asım Aksoy hakkında bilgi vermeden önce Gaziantep'teki halkevleri ve Başpınar Dergisi hakkında açıklama yapmıştır. Sonrasında Ömer Asım Aksoy'un hayatı hakkında bilgi vermiştir. Daha sonra da

Aksoy'un verdiği eserleri ve Başpınar Dergisindeki yazıları tanıtılmıştır. Makalenin sonunda da Başpınar Dergisinde çıkan yazılarının dizini verilmiştir.

3.12. Adil Dai (2006), Devrilen Ulu Çınar, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.1, S.1, ss.6-11.

Adil Dai tarafından yazılan bu makalede "Devrilen Ulu Çınar" başlığı ile Cemil Cahit Güzelbey'i ölümünün 10. yıl dönümünde anarak, Güzelbey hakkında yaşanılan anılara, anlatılanlara ve Gaziantep için önemli bir şahsiyet olması adına yapmış olduğu icraatlara yer vermiştir. Bunların dışında Güzelbey'in ortaya koymuş olduğu eserlerini sıralamış, öne çıkan kişilik özelliklerinden övgüyle bahsetmiş ve anlattıklarını birkaç fotoğraf karesiyle daha zengin hale getirmiştir.

3.13. Bilge Kazaz (2007), Ayıntap'tan Gaziantep'e Ömer Asım Aksoy, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.1, S.6, ss.46-50.

Bilge Kazaz tarafından Ömer Asım Aksoy'un hayatı tüm yönleriyle ele alınmış, doğumundan vefatına Aksoy ile ilgili biyografiye kısaca yer verilmiştir. Gaziantep için çok önemli isimler arasında kabul edilen Ömer Asım Aksoy'u ilköğreniminden iş hayatına atılıncaya kadar geçen süredeki eğitim hayatı, ailesi, mesleki kariyeri, aldığı görevleri ve ortaya koyduğu eserleri hakkında bilgi vermiştir.

3.14. Bilge Kazaz (2007), Ayıntap'tan İstanbul'a Mütercim Asım, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.2, S.8, ss.46-50.

Bilge Kazaz, doğumundan ölümüne kadar asıl adı Ahmet Asım olan Mütercim Asım'ın hayatını biyografik bir anlatımla ele almıştır. Mütercim Asım'ın eğitimi, ailesi, yaşadığı dönemde çektiği sıkıntıları, ortaya koyduğu eserleri ve başarılı olduğu hususları öyküleyici bir anlatımla okuyucuya sunmuştur. Paylaşımının sonunda, edindiği bu bilgilere Cemil Cahit Güzelbey vasıtasıyla ulaştığını belirtmiş; ayrıca bir Gaziantepli olarak hem Mütercim Asım'ı hem de Ömer Asım Aksoy'u kastederek iki Asım ile de gurur duyduğunu sözlerine eklemiştir.

3.15. Mecit Bozkurt (2008), Eğitim Yolunda Bir Aydınlanmacı / Bir Eğitim Çınarı: Musiki Öğretmenimiz Ferit Ginol (1), Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.2, S.12, ss.18-25.

Mecit Bozkurt, Gaziantep için önemli isimlerden yıllarını müziğe vakfetmiş Ferit Ginol Hoca'nın hayatını okuyucuyla paylaşmıştır. Ölümünün 11. yılında andığı hocasını övgü dolu sözlerle anlatmış, hem mesleki hem de folklorik anlamda

Gaziantep için yaptığı çalışmalarını açıklamıştır. Başarılı girişimlerinin ve Gaziantep müziğine verdiği emeklerinin yanı sıra kişilik özelliklerine değinmiştir.

3.16. Mecit Bozkurt (2008), Eğitim Yolunda Bir Aydınlanmacı / Bir Eğitim Çınarı: Musiki Öğretmenimiz Ferit Ginol (2), Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.3, S.13, ss.24-31.

Derginin bir önceki sayısında Ferit Ginol hakkında bilinmeyenleri paylaşan ve bu önemli ismin hayatını daha çok biyografik anlamda veren Mecit Bozkurt, derginin bu sayısında kaldığı yerden devam etmiştir. Ancak Ferit Ginol hakkında birçok anıya yer vermiş ve paylaşımlarını samimi-öyküleyici bir anlatımla sunmuştur. Ferit Ginol Hoca'nın vefatına dair bilgi vererek yazısını sonlandırmıştır.

4. BİLDİRİLER

4.1. Mustafa Gültekin, Cemil Cahit Güzelbey'in Gaziantep Folklor Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi, VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Y.2012.

Mustafa Gültekin, Gaziantep kültür araştırmalarında kabul görmüş önemli isimleri sıraladıktan sonra Cemil Cahit Güzelbey'in önemi üzerinde durmuştur. Öncelikle Cemil Cahit Güzelbey'in hayatı ve eserleri hakkında bilgi vermiş, çeşitli yazı ve çalışmalarını tanıtmıştır. Daha sonra da Gaziantep'in folklor ve kültür hayatında ne denli önemli olduğunu açıklamıştır.

Değerlendirme: Gaziantep folklorcuları ve Gaziantep'in ünlü isimleri üzerine yayımlanmış 11 kitap, 1 tez, 16 makale ve 1 bildiri tespit edilmiştir. Çalışmamızda toplam 29 farklı yayına yer almıştır. Bu yayınlardan hareketle Cemil Cahit Güzelbey, Ömer Asım Aksoy ve Hulusi Yetkin'in Gaziantep için önemli isimler olduğunu görmekteyiz.

B. DİL VE ANLATIM

Çalışmamızın ikinci bölümünde "Dil ve Anlatım" ana başlığı altında üç alt başlıkla inceleme yapılmıştır. Bu başlıklar; "Gaziantep'te Ad Verme, Gaziantep'te Ağız Özellikleri, Gaziantep'te Yer Adları" şeklindedir. HAGEM sınıflandırmasında sekiz alt başlık olmasına rağmen tezimizde bunlardan üç tanesine yer vermemizin sebebi sadece bu konu başlıklarıyla ilgili yayınların olmasıdır.

B. 1. GAZİANTEP'TE AD VERME

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir tez bulunmamaktadır.

3. MAKALELER

3.1. Nevin Balta, Gaziantep'te Çocuklara Ad Verme Geleneği, Folklor/Edebiyat, C.19, S.76, Y.2013/4, ss.195-206.

Nevin Balta öncelikle "ad bilimini" açıklamış, daha sonra ise ad vermeyi etkileyen hususları ele alarak gelenekler, ailenin varsıllığı, yoksulluğu, daha önce kardeşlerinin yaşayıp yaşamadıkları, moda, kültür değişmeleri gibi unsurlar üzerinde durmuştur. Bu doğrultuda doğan çocuğa ad vermede etkili olan bazı durumları şu başlıklar altında açıklamıştır:

> "1. Çocuk sayısına bağlı adlar
> 2. Çocuk sırasına göre yapılan adlandırmalar
> 3. Tarihî ve dinî kişiliklerin adları"

Çocuğa ad verme geleneğini etkileyen bu üç ana başlık kendi içinde alt başlıklar halinde detaylı bir biçimde anlatılmıştır. Nevin Balta, tüm verdiği bu bilgilerin ışığında geçmiş yıllara nazaran çocuğa ad verme geleneğinde dikkat edilen hususlarda büyük bir değişimin olduğunu vurgulamıştır. Ad verme geleneğinde günümüzde şehir yaşamı ile köy yaşamının, maddi gelir düzeyinin, ailelerin modern yaşam mantığını daha çok benimsemelerinin etkileri ve sonuçları üzerinde durmuştur. Buna bağlı olarak eskiden kız ve erkek çocuklarına verilen bazı isimlerin artık günümüzde tercih edilmediğini de belirtmiştir.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

B. 2. GAZİANTEP'TE AĞIZ ÖZELLİKLERİ

1. KİTAPLAR

1.1. Ömer Asım Aksoy, Gaziantep Dilinin Tetkiki, Halk Fırkası Matbaası, Y.1933, ss.214, Gaziantep.

Ömer Asım Aksoy, yazmış olduğu bu eserinde Gaziantep dilinin çeşitli özelliklerini ortaya koyarak İstanbul dili ile karşılaştırmıştır. Yapmış olduğu bu çalışmayı ise Antep dilini 9 başlık altında sınıflandırarak ortaya koymuştur. Bu başlıklar:

"1. Mahalli fonetik
2. Mahalli gramer kaideleri
3. Mahalli ekler (lahikalar)
4. Umumi eklerle yapılmış mahalli kelimeler
5. Mahalli şiveler
6. Kelimelerin kullanılışındaki hususiyetler
7. Temsil edilmiş ecnebi kelimeler
8. Mahalli kelimeler
9. Mahalli darbımeseller"

Yukarıda verilen her bir başlık altında incelemiş olduğu kelimeleri İstanbul ağzında ve Antep ağzındaki karşılıklarını vererek açıklama yapmıştır.

1.2. Ömer Asım Aksoy, Gaziantep Ağzı –I– Gramer (Fonetik-Morfoloji-Sintaks) Başka Diller ve Ağızlarla İlgiler / Halk Ağzından Parçalar, İbrahim Horoz Basımevi, Y.1945, ss.414, İstanbul.

Ömer Asım Aksoy tarafından Gaziantep ağzı hemen her yönüyle incelenmiştir. Üç bölümden oluşan kitabın birinci bölümünde Antep ağzı yapısı gramer yönünden ele alınmış, ikinci bölümde Gaziantep ağzının başka dillerle ve ağızlarla ilgisi üzerinde durulmuştur. Arapça, Farsça, Batı dilleri ve Azeri Türkçesi ile Antep ağzında kullanılan bazı kelimeler karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Gaziantep halkının bazı konuşma şekillerine örnek parçalardan hareketle açıklık getirmiştir.

1.3. Ömer Asım Aksoy, Gaziantep Ağzı –II– Deyimler/Meşhur Sözler/Atasözleri/Dualar/Beddualar, İbrahim Horoz Basımevi, Y.1945, ss.417, İstanbul.

Ömer Asım Aksoy tarafından Gaziantep ağzı hemen her yönüyle incelenmiştir. Üç bölümden oluşan kitabın birinci bölümünde deyimler, takım sözler ve Antep yöresinde söylenen meşhur sözlere yer verilmiştir. Her söz alfabetik sırayla

verilmiş ve sözlerle ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Kitabın ikinci bölümünde öncelikle atasözleriyle ilgili bilgilere yer vermiş ve bu sözlerin önemine değinmiştir. Daha sonra da çeşitli başlıklar altında tasnif ettiği atasözlerini alfabetik sırayla vermiştir. Ayrıca konuyla ilgili Antep ağzından derlemeler yer vermiştir. Kitabın üçüncü bölümünde ise yine Gaziantep yöresine ait olan önce dualara daha sonra da beddualara yer vermiştir. Bu sözlerin de kullanım yerleri ve anlamları hakkında açıklama yapmıştır.

1.4. Ömer Asım Aksoy, Gaziantep Ağzı –III– Sözlük ve Kullanılmayan Kelimeler, İbrahim Horoz Basımevi, Y.1946, ss.820, İstanbul.

İki bölümden oluşan bu kitabın birinci bölümünde Antep ağzı sözlüğüne yer verilmiş, ikinci bölümde ise kullanılmayan kelimeler ve anlamları verilmiştir. Ayrıca bazı sesli ve sessiz harfler hakkında da açıklama yapmıştır.

2. TEZLER

2.1. Rıza Gül, Gaziantep Barakları Ağzı, Doktora Tezi, Y.1999, ss.507, Adana.

Rıza Gül tarafından yapılan "Gaziantep Barakları Ağzı" adlı doktora tezinde Gaziantep Barakları ağzı ses ve biçim bilgisi yönünden incelenmiş; farklı olan ses ve söyleme özellikleri ortaya konmuştur.

İki ana bölümden oluşan tezin öncelikle giriş ölümünde çalışma sahası olan Barak bölgesi hakkında genel bilgiler verilmiştir. Sonrasında tezin birinci bölümünde "Ses Bilgisi" başlığı altında Barak ağzı ünlü/ünsüz sesler bakımından incelenmiş, ses değişmeleri ve ses olayları anlatılmıştır. Ayrıca ünlü uyumu, ünlü-ünsüz seslerin çatışması tespit edilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde "Biçim Bilgisi" başlığı altında isim ve fiil kökenli yapım ekleri örneklerle açıklanmış; sıfatlar, zarflar, zamirler, edatlar üzerinde tek tek durulmuştur. Barak ağzındaki fiiller ve fiilimsiler kip ve zaman bakımından açıklanmıştır.

Barak ağzını ses ve şekil yönünden imceleyen Rıza Gül, her başlık altında incelediği hususu örneklerle açıklamış, Türkçede karşılığı olmayan seslere yer vermiş ve bu sesleri tezinde boğumlanma durumuna göre izah etmiştir.

2.2. Hafıza Şeyma Kocakerim, Gaziantep Şahinbey Ağzı, Yüksek Lisans Tezi, Y.2014, ss.141, Gaziantep.

Hafıza Şeyma Kocakerim tarafından hazırlanan "Gaziantep Şahinbey Ağzı" konulu bu yüksek lisans tezinde çalışma sahası olarak Gaziantep ilinin merkez ilçelerinden olan Şahinbey seçilmiş; bu ilçenin ağız özellikleri üzerinde çalışılmıştır.

Dört bölümden oluşturduğu tezinin ilk bölümünde Şeyma Kocakerim; Şahinbey ilçesinin coğrafi yapısı, tarihi ve kültürü hakkında bili vermiş; Şahinbey adının nerden geldiğini ve bu ilçeye neden isim olarak verildiğini açıklamıştır.

Tezinin ikinci bölümünde Gaziantep ağzı ve Türk dili üzerine yapılmış çalışmaları tanıtmış ve kısaca özetlerine yer vermiştir.

Üçüncü bölümde tez çalışması sırasında kullanılan materyal ve yöntemler açıklanmıştır.

Tezinin ana bölümünü teşkil eden dördüncü bölümde Şahinbey ilçesinin ağız özellikleri, ses ve şekil bilgisi yönünden detaylı bir biçimde incelenmiş ve ulaşılan bilgiler ortaya konmuştur.

2.3. Hakan Sarıtiken, Gaziantep Merkez Ağzı, Doktora Tezi, Y.2017, ss.289, Kayseri.

Hakan Sarıtiken tarafından hazırlanan bu doktora tezinde, Gaziantep merkez ilçeleri olan Şehitkâmil ve Şahinbey bölgelerinde yaşayan kaynak kişilerden derlemeler yapılmış; bu derlemeler yazıya aktarılarak, elde edilen dil malzemeleri fonetik ve morfolojik açıdan incelenmiştir. Bu tezi hazırlamasındaki amacının bölgenin dilbilgisi özelliklerini tespit etmek ve söz varlığını ortaya koymak olduğunu ifade eden Hakan Sarıtiken, Gaziantep ağzı gibi özel bir bölge ağzının hususi özelliklerini ve söz varlığını, Türkçemizin sağlam ve zengin ifade gücüyle harmanlamayı hedeflediğini açıklamıştır.

Hakan Sarıtiken'in tezi dört bölümden oluşmaktadır. Tezin giriş bölümünde tezin amacı ve önemi açıklanırken, coğrafi ve etnik yapı gibi Gaziantep'i tanıtan bilgilere de yer verilmiştir. İkinci bölümde ise bölge ağzından derlenen metinlerin fonetik ve morfolojik açıdan incelenmesine yer verilmiştir. Ses bilgisi bölümünde bölge ağzına ait sesler tespit edilmiş, ses değişmeleri ve ses uyumları üzerinde durulmuştur. Şekil bilgisi ile ilgili incelemede ise kelime çekimleri ve kelime türleri incelenmiştir. Sonuç kısmında bölgenin yer aldığı ağız grubunun özelliklerine yer verilirken, bölge ağzının karakteristik ses ve şekil özellikleri de belirtilmiştir. Metinler bölümünde bölge ağzından derlenerek çevriyazı alfabesi yoluyla yazıya

aktarılan metinlere yer verilmiştir. Metinlerde yer alan, yazı dilinden farklılık gösteren veya farklı anlamlarda kullanılan sözcüklerle, metinlerde yer almayan fakat bölge ağzının karakteristik özelliklerini taşıyan bazı sözcüklerin karşılıkları ise sözlük bölümünde verilmiştir.

3. MAKALELER

3.1. Ömer Asım Aksoy (1990), Gaziantep Ağzının Kaynaklarına Doğru, Yöre Dergisi, S.2, ss.7-8.

Ömer Asım Aksoy, Gaziantep ağzında yer alan ve aynı zamanda Divan-ü Lügati't-Türk eserinde geçen kelimeleri tespit etmiş, bu kelimeleri de alfabetik sırayla okuyucuyla paylaşmıştır. Kelimelerin anlamlarını, kullanıldığı yerleri açıklamış; bun açıklamalarını da ele aldığı her bir kelimenin karşısına yazmıştır.

3.2. Ahmet Günşen, Gaziantep Ağzının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler, Turkish Studies, ss.1082-1123.

Ahmet Günşen Gaziantep ağzında ses bilgisi yanında şekil bilgisinin de önemli olduğunu ifade etmiş, bu doğrultuda Gaziantep ilinin yerel söyleyiş özellikleri dikkate alınarak şekil özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Yapım eki, isim ve fiil çekim ekleri, hâl ekleri, yerel söyleyişteki ses değişimleri vs. gibi hususlarda açıklamalar yapılmıştır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

B. 3. GAZİANTEP'TE YER ADLARI

1. KİTAPLAR

1.1. Necdet Sevinç, Gaziantep'te Türk Boyları, Turan Yayıncılık, Y.1997, ss.187, İstanbul.

Necdet Sevinç, yazmış olduğu bu kitabında Gaziantep ilinde yaşayan Türk boylarının yerleştiği köy ve oba adları üzerine tespit ve bulgularını ortaya koymuştur. Ayrıca Gaziantep'teki bazı mahalle ve semt adları ile köy ve oba adlarının geçmişten günümüze kadar uğradığı değişikliklere değinmiş, bu yerlere isim verilmesinde etkili olan bir olay veya anlatıyı da okuyucuyla paylaşmıştır.

1.2. Nevin Balta, Gaziantep Yer Adları Üzerine Bir İnceleme, T.C. Gaziantep Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Y.2010, ss.272, Gaziantep.

Nevin Balta Gaziantep ili yer adları üzerine yapmış olduğu inceleme sonuçlarını köken bakımından ve anlam bakımından 2 ana başlık altında tasnif etmiş,

ulaştığı bulgu ve sonuçları bu eserinde bir araya getirmiştir. Her ana başlığı ise kendi içinde ilgili alt başlılara ayırarak yer adlarını kelime sayısına, kökenine veya o yerin adına yüklenen farklı anlamlara göre ayrıca sınıflandırarak açıklama yapmıştır.

1.3. Tuğçe Işıkhan Erdal, Hikâyesi ve Efsaneleriyle Gaziantep Semtleri, IQ Kültür sanat Yayıncılık, Y.2010, ss.168, İstanbul.

Tuğçe Işıkhan Erdal tarafından yazılan bu eserde Gaziantep yöresindeki yerleşim yerlerine verilen adlarının nereden geldiği tespit edilmiştir. Şehreküstü, Çıksorut, Karagöz vs. gibi semt adlarının arkasındaki efsane ve hikâye gibi halk anlatılarına yer verilmiştir. Gaziantep'teki yer adlarının tarih içindeki yeri ve önemi üzerinde durulmuş, bu yerlere ad verilirken hangi değerlerin dikkate alındığı açıklanmıştır. Semt adlarının verilmesinde, o yerlerde yaşayan halkın sosyokültürel yaşantısının etkileri ele alınmıştır.

1.4. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep Yer Adları–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in arşivinde dosya halinde bulunan ve Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Gaziantep Yer Adları" isimli eserde Gaziantep'te çeşitli semtlerin, mahalle ve köylerin, ilçelerin, bazı kahvehane ve mesire yerlerinin adlarının nereden geldiği açıklanmıştır.

2. TEZLER

2.1. Tuğçe Işıkhan, Gaziantep Yer Adlarının Halkbilimi Bakımdan Değerlendirilmesi, Yüksek Lisan Tezi, Y.2008, ss.148, Ankara.

Tuğçe Işıkhan tarafından hazırlanan "Gaziantep Yer Adlarının Halkbilimi Bakımdan Değerlendirilmesi" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep ilindeki çeşitli yapı, mahalle, semt gibi mekânlara konulan yer adlarının konulma sebepleri açıklanmış; bu sebeplerin arkasındaki halk anlatılarına yer verilmiştir.

İki bölümden oluşan tezin ilk bölümünde Türk kültüründe ad verme geleneği hakkında bilgi verilmiş, Gaziantep'te yer adlarının verilişinde etkili olan kültürel unsurlar sınıflandırılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde ise Gaziantep'teki yer adlarının tarihi süreç içindeki yeri hakkında bilgi verilmiş ve Gaziantep'teki yer adların halk edebiyatı bakımından değerlendirilmiştir. Sonrasında halk anlatılarında geçen yer adlarıyla halk şiirlerinde

yer adları ele alınmıştır. Gaziantep'te bir semt adı olan Şehreküstü hakkında halk arasında anlatılan farklı rivayetlere yer verilmiştir.

Tüm bu bilgilerin ışığında Gaziantep'teki yer adlandırmaların yapılış amacı, yer adlarının tarih içindeki yeri, önemi ve ad vermelerin hangi değerler göz önünde bulundurularak yapıldığı ortaya konulmuştur.

2.2. Gülşah Parlak Kalkan, Gaziantep İli Yer Adları Üzerine Bir İnceleme, Doktora Tezi, Y.2014, ss.738, Elazığ.

Gülşah Parlak Kalkan tarafından hazırlanan bu doktora tezinde, Gaziantep ili yer adlarını oluşturan yaklaşık 8.000 civarında ilçe, köy, kasaba, dere, tepe, dağ vb. yer adı, yapı yönünden / köken ve anlam bakımından incelenmiştir. Yer adlarının, basit birer coğrafik tanımlamanın çok ötesinde olduğunu ifade eden Gülşah Parlak Kalkan, yaşanılan toprak parçasının üzerindeki tapu senedi hükmünde olduğunu belirtmiştir.

Gülşah Parlak Kalkan bu çalışmasında Gaziantep İl Özel İdaresi bünyesinde bulunan toplam 70 adet 1/25.000 ölçekli haritalardan derlenen 7680 yer adını yapı köken, anlam, ses değişmeleri, boy-soy-oymak adları gibi pek çok açıdan değerlendirip inceleme yapmıştır.

Gülşah Parlak Kalkan'ın; dokuz bölümden oluşturduğu tezinin birinci bölümünde yerleşim birimi adlarını, ikinci bölümünde su adlarını, üçüncü bölümde dağ adlarını, dördüncü bölümde ise diğer yer adlarını incelemiştir. Beşinci bölümde yer adlarında farklılaştırma ve taşınma, altıncı bölümde boy-soy-oymak adlarından oluşan yer adlarına, yedinci bölümde Gaziantep'te kimi yer adlarının oluşum katmanlarına, sekizinci bölümde yer adlarında görülen ses olaylarına ve son bölümde Gaziantep ili yer adları sözlüğüne yer vererek çok donanımlı bir toponimi çalışması ortaya koymuştur.

3. MAKALELER

3.1. Mustafa Şenel, Gaziantep İlinin Yakın Taşınmış (Paralel) Yer Adları, Karadeniz (Black Sea-Çernoye More) Sosyal Bilimler Dergisi, Y.2010, S.5, ss.7.

Mustafa Şenel, Gaziantep'teki yer adlarının verilmesinde aynı ve uzak coğrafyadaki "yakın taşınmış ve uzak taşınmış" diye nitelendirilen yer adlarını ele almıştır. Bu adların verilmesinde göz önünde bulundurulan hususlar üzerinde durmuş, farklı ülkelerden çeşitli tasnif örnekleri vermiştir. Tüm bu bilgilerin ışığında

Gaziantep'te bazı yerleşim yerlerinin adlarından hareketle verdiği bilgileri tablo halinde sunmuştur.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

Değerlendirme: "Dil ve Anlatım" ana başlığı altında üç alt başlık yer almış, Gaziantep'te Ad Verme geleneği üzerine 1 makale; Gaziantep'te ağız Özellikleri üzerine 4 kitap, 3 tez ve 3 makale; Gaziantep'te Yer Adları üzerine 4 kitap, 2 tez ve 1 makale yazılmıştır. İncelenen çoğu makalede yerel söyleyiş özelliği gösteren metinlere ulaşılmış ancak konu başlığıyla doğrudan ilgili olmadığı için bu bölüme dâhil edilmemiştir. Bu nedenle konuyla direkt ilişkili olan toplamda 18 yayın tespit edilmiştir.

C. ÂŞIK-TEKKE EDEBİYATI

C. 1. GAZİANTEP'TEKİ ŞAİRLER / ÂŞIKLAR VE ESERLERİ

Çalışmamızın üçüncü bölümünde "Âşık Tekke edebiyatı" ana başlığı altında konuyla ilgili sadece "Âşık Tekke Edebiyatının Şairleri ve Eserleri" kısmına dâhil edebileceğimiz yayınlarla karşılaştık. Ancak bazı şair ve âşıkların eserleriyle ilgili yayınlanmış kaynakları tespit edince, bu yayınların dışarıda kalmaması için "Âşık Tekke Edebiyatının Şairleri ve Eserleri" şeklindeki konu başlığını "Gaziantep'teki Şairler / Âşıklar ve Eserleri" şekline dönüştürerek buraya aldık.

1. KİTAPLAR

1.1. Ömer Asım Aksoy, Aydi Divanı, Desen Matbaası, Y.1954, ss.166, Ankara.

Ömer Asım Aksoy tarafından incelenen şair Aydi Baba'nın hayatı manzumeleri ve örnekler sunduğu şiirleri ile zengin bir hale getirilmiştir. Şiirlerine yer verirken bilinmeyen kelimeleri açıklamış, içerik ve şekil yönünden incelemelere yer vermiştir.

1.2. Halil İbrahim Yakar, Antepli Divan Şairleri, GNG Ofset Matbaacılık, T.C. Gaziantep Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Y.2015, ss.344, Gaziantep.

Halil İbrahim Yakar, Antepli Divan Şairleri isimli bu eserin 15. yüz yıldan başlayarak 21. yüz yıla kadar Antepli divan şairlerinin hayatlarını anlatmış, şiirlerinden örnekler vermiş ve eserlerini tanıtmıştır. Şairleri yaşadıkları yüzyıla göre ele almış, incelemesine 15. yüzyıldan itibaren başlamıştır. 15. yüzyılda bir tane şair varken günümüze yaklaştıkça her yüzyılda şair sayısı artmıştır. Şairlerin biyografileri hakkında verilen bilgilerde kronolojik bir sıra takip edilmiştir. Doğum tarihi bilinmeyen şairlerin sıralama yaparken ölüm tarihleri esas alınmıştır.

1.3. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Şair Abbas Lütfi Uyanık ve Şiirleri–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in arşivinde dosya halinde bulunan ve Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Şair Abbas Lütfi Uyanık ve Şiirleri" isimli eserde Gaziantepli şair Abbas Lütfi Uyanık'ın hayatı tüm yönleriyle ele alınmıştır. Ailesi, soyu, aldığı eğitimi, şairliği, şiirleri ve eserleri hakkında detaylı açıklama yapılmıştır.

1.4. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep Halk Ozanları–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Gaziantep Halk Ozanları" isimli eserde Gaziantepli 93 şair / ozan hakkında bilgi verilmiştir. İlaveten yazdıkları şiirlerden örnekler sunulmuştur.

2. TEZLER

2.1. Mehmet Barış Özkır, Gaziantep Halk Şairleri ve Âşıkları, Yüksek Lisans Tezi, Y.2003, ss.164, Gaziantep.

Mehmet Barış Özkır tarafından yapılmış olan bu çalışmada Gaziantep yöresinde şairler ve âşıklar ele alınmış, bu kişilerin hayatları hakkında bilgi verilmiş, şiirleri üzerinde durulmuştur.

İki ana bölümden oluşan tezin birinci bölümünde Gaziantep'te halk şairliği ve âşıklık geleneği "âşıklığa başlama", "mahlas alma" ve "saz geleneği" olmak üzere 3 ana başlık altında açıklanmıştır.

İkinci bölümde ise tezin ana konusunu teşkil eden Gaziantep yöresindeki 12 âşık ile 12 şair olmak üzere 24 kişinin hayatına yer verilmiştir. Ayrıca bu âşık ve şairlerin şiirlerinden örnekler sunulmuş, şiirlerinde işledikleri konulara değinilmiş, şair kimliği üzerinde durulmuş ve şiirleri incelenmiştir. Çalışmanın sonunda derleme yapılan kaynak kiler hakkında bilgilere yer verilmiştir.

2.2. Gülten İldeş, Gaziantep Yöresi Yaşayan Halk Şairleri ve Âşıkları (Derleme-İnceleme), Yüksek Lisans Tezi, Y.2013, ss.150, Gaziantep.

Gülten İldeş tarafından hazırlanan bu tezde Gaziantep yöresinde yaşayan halk şairleri ve Âşıkların hayatı ve eserleri ele alınmıştır. Dört ana bölümden oluşan tezinin birinci kısmında Gaziantep yöresiyle ilgili genel bir bilgi veren Gülten İldeş, tezinin ikinci bölümünde âşıklık geleneği hakkında açıklama yapmış; âşıklık geleneği ile ilgili yapılan çalışmaların neler olduğunu sıralamıştır. Tezinin üçüncü bölümünde yaptığı çalışma ve derlemelerle ilgili yöntem ve gereçler hakkında bilgi vermiştir.

Tezinin aynı zamanda esas bölümünü oluşturan dördüncü bölümünde ilk olarak "şaman, ozan ve bahşı" kavramlarına değinmiş ardından "âşık" kavramının ne olduğunu ve menşeini açıklamıştır. "Âşık tarzı edebiyat geleneğinde bazı kavramlar"

başlığı altında usta-çırak ilişkisini, âşık mûsikîsi ile saz çalma arasındaki ilgiyi, âşık geleneğinde mahlas almayı, rüya motifi ve bâde içmenin önemini anlatmıştır. Günümüzde ve Gaziantep'te âşıklık geleneğinin durumunun ne olduğu hakkında bilgi vermiştir. Tezin ana konusuna zemin hazırlayan tüm bu açıklamalardan sonra görüşme yaptığı âşık ve halk şairlerinin biyografilerine yer vermiş, eserlerinden örnekler sunmuş ve eserlerinin incelemesini yapmıştır.

Gaziantep yöresinde 9 farklı âşık ile görüşen Gülten İldeş, her bir şair için ayrı başlık açarak inceleme ve derlemelerine yer vermiştir. Âşıkların derlediği şiirlerin sonuna "İnceleme" şeklinde küçük bir başlık atarak o şiirin kâfiye şemasını, ölçüsünü, nazım birimini, nazım şeklini ve nazım türünü incelemiştir.

Gülten İldeş'in Gaziantep yöresinde araştırıp görüştüğü âşıkların adları ise şöyledir:

"1. Mehti Aykaç
2. Yunus Ercan
3. Cahit Demir
4. Ali Sezer
5. Sinan Karakaş
6. Ümit Kurt
7. Zeynel Parmaksız
8. Ali Dağcı
9. Fani Afşin"

Yukarıda adı verilen âşıkların hayatı, edebi kişiliği hakkında bilgi ve şiirlerinden derlemelere yer veren Gülten İldeş, şairlerin şiirlerini ve anlattıklarını bizzat kendilerinden tespit ederken yanlışlığa mahal vermemek adına not defteri, kayıt cihazı ve video kamerası kullandığını açıklamıştır. Ayrıca biyografik bilgileri kaydetmek için anket formundan ve derlenen eserleri incelerken kaynaklar bölümünde sunulan kitap ve dergilerden yararlandığını belirtmiştir.

3. MAKALELER

3.1. Ali N. Ünler (1944), Âşık Hüseyin, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.56-57, ss.15-17.

Derlemeci Ali Nadi Ünler, bir mecliste saz çalıp türkü söylerken Âşık Hüseyin'i görmüş ve onunla tanışmak istemiştir. Âşık Hüseyin hakkındaki malumatı da yine âşığın kendisinden almıştır. Edindiği bilgiler doğrultusunda, Âşık Hüseyin'in ne zaman ve nerede doğduğunu, hayatındaki önemli dönüm noktalarını ve saz çalmaya nasıl başladığını okuyucuyla paylaşmıştır. Âşık Hüseyin'in yazmış olduğu

türkülerden de örnekler vermiştir. Bu türkülerin konuları ve içeriği hakkında "Gaziantep'te Türküler" başlığı altında bilgi verilmiştir.

3.2. Ali N. Ünler (1944), Âşık Hüseyin, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.58, ss.4-6.

Âşık Hüseyin hakkında verdiği bilgilerden sonra türkülerini derleyen Ali Nadi Ünler, derginin bu sayısında da âşığın üç farklı türküsünü paylaşmıştır. Bu türkülerin içeriği hakkında "Gaziantep'te Türküler" başlığı altında bilgi verilmiştir.

3.3. Cemil Cahit Güzelbey (1962), Gaziantep Bölgesi Şairlerinden Birecikli Razi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.51, ss.4/22-24.

Asıl adı Ömer olan Şair Razi'nin doğum yeri ve yılı, ailesi, tahsil gördüğü okulları ve aldığı eğitimi hakkında bilgi veren derlemeci şairliğinin yanında nükteci ve hazırcevap biri olduğunu da ifade etmiştir. Nüktedanlığına atıfta bulunmak adına bir iki fıkrasını ve komik anıları ile seçme şiir ve gazellerinden bazılarını da okuyucuyla paylaşmıştır.

3.4. Cemil Güçyetmez (1962), Gaziantepli Şairlerden Muhammet Hamdi Baba, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.51, ss.5-6.

Gaziantep'te doğup büyümüş olan Muhammet Hamdi Baba hakkında unutulmaya yüz tutan şairler arasında olduğunu söyleyen Güçyetmez, şairin bir divançesini bulduğunu ve Hulusi Yetkin'e yeni harflere çevirip basılması üzere verdiğini belirmiştir. Divançe hakkında kısa bir bilgi veren derlemeci, şair Muhammet Hamdi Baba hakkında da edindiği malumatları okuyucuyla paylaşmıştır. Divançeden aldığı 3 farklı manzumeyi de derlemesinin sonuna eklemiştir.

3.5. Hikmet Turhan Dağlıoğlu (1966), Şair Ayni, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.108, ss.7-8.

Gaziantep'te bulunduğu sırada çeşitli kaynaklardan şairlere ait destan, koşma, nefes ve türkü gibi birçok manzum parçalarla folklora ait birçok malzeme topladığını ifade eden derlemeci bu kaynaklarda Aynî isminde bir şaire de rastladığını belirtmiştir.

Şair Aynî'nin Antepli olduğunu iki bağlayarak açıklamış ve bu sebepleri kısaca şöyle izah etmiştir: Birinci gerekçe, Aynî adının Anteplilere verilen lakap olduğunu; ikinci olarak da adı geçen Aynî'nin eserlerini sadece Antep'teki cönklerde gördüğünü ve başka hiçbir yerde bu şairden bahsedilmediğini açıklamıştır.

Aynî'nin eserlerinden anladığı kadarıyla Bektaşi tarikatına mensup olduğunu, Nefes ve Koşma türünde şiirler yazdığını, dilinin samimi ve kuvvetli

olduğunu, hem aruz, hem de hece vezni ile şiirler yazdığını anlatan derlemeci şairin birkaç şiirini de paylaşmıştır.

Derlemenin sonunda düşülen kısa bir notta bu paylaşımın, Halk Bilgisi Haberleri dergisinden Şakir Sabri Yener tarafından aynen alındığı açıklanmıştır.

3.6. Ali Rıza Yalman (1962), Gaziantep'le İlgilenen Yedi Halk Şairi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.108, ss.11-18.

Gaziantep'teki şairlerin incelenmesini üç kısma ayıran Ali Rıza Yalman bu şairleri şöyle tasnif etmiştir.

"1. Gaziantep'te doğmamış ancak buraya yerleşmiş olan seyyah halk ve saz şairleri.

2. Gaziantep'te doğmuş, büyümüş yerli halk şairleri.

3. Medrese ve tekkelerin tesiri altında kalarak yalnız aruz vezni ile şiirler yazmış, klasik şairler."

Derlemesinde yer vereceği şairlerin birinci kısımdaki şairler olduğunu belirten Ali Rıza Yalman Gaziantep ile alakadar olan yedi şairin adını da vermiştir. Bu isimler şunlardır: Karacaoğlan, Dadaloğlu, Kılıçoğlu, Ali Paşa, Ercişli Emrah, Sefil Molla, Mail bey.

Sonrasında her bir şair için ayrı başlık altında yaptığı derlemeleri ve şairlerin tespit ettiği şiirlerini paylaşan derlemeci yazının sonunda kısa bir not ile açıklama yapmıştır. Notta bu yazının, Halk Bilgisi derlemeleri dergisinden Şakir Sabri Yener tarafından aynen alındığı belirtilmiştir.

3.7. Cemil Cahit Güzelbey (1967), Kaybettiğimiz Bir Gaziantepli: Zeki Savcı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.120, ss.7-8/19-20.

Cemil Cahit Güzelbey "Gaziantep'in gelmiş geçmiş şairlerinin en güçlüsü" diye nitelendirdiği Zeki Savcı hakkında yapmış olduğu derlemeleri ve edindiği bilgileri okuyucuyla paylaşmıştır. Zeki Savcı'nın şair kimliğinin çok güçlü olmasını söyleyişteki maharetine bağlayan Cemil Cahit, üstadı diğer şairlerle kıyaslayarak onun daha üstün olduğunu belirtmiştir. Eserlerinde köylü halkın yaşadıklarına yer verdiğini, dini ve milli konuları işlediğini, doğruları olduğu gibi söylediğini, bu nedenle siyasi çevreler tarafından çok sevilmediğini ve hatta bu yüzden "her devirde muhalif adam" diye anıldığını anlatmıştır.

3.8. Şakir Sabri Yener (1968), Folklor: Mürettep Divan ve Manzum Lügat Yazan Gaziantep Şairleri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.11, S.131, ss.5-6/21.

Şakir Sabri derlediği konuyla ilgili olan Arapça ve Farsça kelimelerin anlamları ile Osmanlı döneminde kullanılan ve günümüze kadar gelmiş olan eserlerin Arapçadaki karşılıklarını vererek önce alt yapı oluşturmuştur. Sonrasında manzum lügatçilerimizin sırasıyla adını, eserlerini ve bibliyografyasını tek bir tablo haline vermiştir. Mürettep Divan yazan Gaziantepli şairler için de ayrı bir başlık açmış ve yine aynı sistemle tek bir tablo halinde bilgi vermiştir. Manzum lügatçilerden 5 kişi, mürettep Divan yazanlardan 16 kişi hakkında bilgi veren derlemeci folklor konularını yer altı madenlerine benzeterek daha çok çalışma yapılıp derine inilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Kendisinin tespit edebildiği şairlerin bu isimlerden daha fazla olduğunu ve araştırıldığı takdirde ortaya çıkarılabileceğini ifade etmiştir.

3.9. Cemil Cahit Güzelbey (1968), Araştırmalar: Behceti Hasan Efendi İle İlgili Bir Belge, Gaziantep Kültür Dergisi, C.11, S.132, ss.9-10/16.

Cemil Cahit Güzelbey Behceti Hasan Efendi'nin Gaziantepli şair ve tarihçi olduğunu, bu kişi hakkında edindiği bilgilere sadece Hikmet Turhan Dağlıoğlu'nun araştırmalarından ulaştığını ve başka hiçbir yerde rastlamadığını açıklamıştır. Ailesi, kardeşleri ve yazdığı şiirler hakkında bilgi veren derlemeci şairin birkaç şiirini de okuyucuyla paylaşmıştır. Gaziantepli olmasına rağmen İstanbul'a taşındığını ve uzun yıllar orada yaşadığını sözlerine eklemiştir.

3.10. Cemil Cahit Güzelbey (1969), Nuri Mehmet Paşa Divanı ve Bazı Şiirleri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.133, ss.17-23.

Cemil Cahit Nuri Mehmet Paşa'nın hayatını yakından incelemeyen kişilerin, onun Gaziantepli bir şair olduğunu bilmediklerini ancak çeşitli araştırmacı ve derlemecilerin Nuri Mehmet Paşa hakkında ulaştığı bilgilerde onun büyük bir şair kimliği olduğunu yazdıklarını açıklamıştır. Nuri Mehmet Paşa'nın şairliğine en çok değinen ismin Mehmet Halit Bayri olduğunu ve yazdığı birkaç şiirine araştırmalarında yer verdiğini ifade etmiştir. Tarihteki siyasi kimliğine, makamına, dönemin padişahıyla yaşadığı sorunlarına da değinen derlemeci, sonrasında şairin yazdığı şiirlerinden de örnekler paylaşmıştır.

3.11. Şakir Sabri Yener (1969), Yeni Yayınlar: Bir Ömrün Emeğinden, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.135, ss.2/24.

Şakir Sabri Yener tarafından o dönemde Ömer Özbaş'ın çıkarmış olduğu "Bir Ömrün Emeğinden" isimli kendisine hediye edilen 72 sayfalık şiir kitabı tanıtılmıştır. Gaziantep yöresinden çok fazla şairin çıktığını ifade eden derlemeci yine o dönem için ölen ve hala hayatta olan şairlerin isimlerini vererek bu kişilerin çok büyük şiir ustası olduklarını vurgulamıştır. Kendi çağında yaşayan şairlerin Hasip Dürrî, İshak Rafat Işıtman, Abbas Lütfi ve Zeki Savcı olduğunu belirtmiş, bu kişilerin çıkardığı kitaplara ve verdikleri eserlere değinmiştir.

Derlemecinin o dönem için "bu gün sağ olan şairlerimiz" diye nitelendirdiği isimler ise; Ömer Asım Aksoy, Rıza Cenani, Cemil Cahit Güzelbey, Ömer Özbaş ve Sinan Bahçeci'dir. Yine bu şairlerin de verdiği eserlere ve hayatlarına kısaca değinmiştir. Sözlerini, kendisine şiir kitabını hediye eden Ömer Özbaş'a teşekkür edip mutluluklar dileyerek noktalamıştır.

3.12. Cemil Cahit Güzelbey (1969), Hasip Dürrî, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.135, ss.14.

Cemil Cahit Güzelbey Hasip Dürrî için, Gaziantep'in 19. Yüzyılda yetiştirmiş olduğu en güçlü şairlerden biri olduğunu söylemiştir. Bu şair hakkında ilk defa araştırma kişilerin Şakir Sabri Yener ve Ömer Asım Aksoy olduğunu belirtmiş; hayatını Şakir Sabri'nin yazdığını, şiir eleştirilerini Ömer Asım'ın yaptığını açıklamıştır. Sonrasında şair hakkında yapılan çalışmalara ve hakkında çıkarılan eserlere değinmiş; "Hasip Dürrî Hayatı ve Eserleri" isimli kitabın Ömer Asım Aksoy tarafından çıkarıldığını sözlerine eklemiştir.

3.13. Necati Demir (1990), Divan Edebiyatı Tezkirelerinde Yer Alan Antepli Şair ve Yazarlar, Yöre Dergisi, S.2, ss.32.

Necati Demir, Osmanlı Devleti döneminde tezkirelerde adı geçen Antepli şair ve yazarların isimleri tespit etmiş, alfabetik sırayla vermiştir. 24 ismin yer aldığı bu paylaşımda adı verilen her bir yazar ve şaire dair kısa kısa açıklamalar da yapılmıştır.

3.14. Fahri Anlaroğlu (1990), Gaziantep'ten Bir Âşık Geçti, Yöre Dergisi, S.3, ss.30.

Fahri Anlaroğlu, Gaziantep âşıklarından Âşık Salim'in hayatını ve derlemiş olduğu birkaç şiirini okuyucuyla paylaşmıştır. Öncelikle Salim'in hayatı hakkında kısa bir bilgi vermiş, daha sonra iki farklı şiirini sunmuştur.

3.15. Tamer Abuşoğlu (1990), Zeki Savcı Üzerine Kısa Notlar, Yöre Dergisi, S.4, ss.39.

Tamer Abuşoğlu, Zeki Savcı'nın ailesi, eğitimi, çalışmaları, eserleri ve ölümü hakkında kısaca bilgi vermiş; bazı hususları açıklamak adına bizzat Zeki Savcı'nın ağzından ve Ömer Asım Aksoy'dan alıntılara yer vermiştir. 6 beyitten oluşan bir gazelini paylaşmış ve hemen altına bu gazelin günümüz Türkçesiyle açıklamasını yapmıştır.

3.16. Cemil Cahit Güzelbey (1991), Karacaoğlan Baraklıdır, Yöre Dergisi, S.5, Y.2, ss.10-13.

Cemil Cahit Güzelbey, ünlü ozanlarımızdan Karacaoğlan'ın nereli olduğuna dair açıklama yapmış olduğu bu paylaşımında Karacaoğlan hakkında yazılmış birçok araştırma ve inceleme metinlerinden hareketle çıkarımlarda bulunmuştur. Ortaya koyduğu bulgu ve ulaştığı bilgiler neticesinde Karacaoğlan'ın Gaziantep ili veya yakın çevresinde doğduğunu kuvvetli ihtimallerle ortaya koymuştur. Bu paylaşımın hemen başında bu yazının aynı zamanda 20-25 Kasım 1990 tarihlerinde düzenlenen Karacaoğlan Kültür ve Sanat Haftası'nda sunulan bildiri olduğu notu düşülmüştür.

3.17. Necmettin Şahiner (1991), Gaziantep'in Ünlü Şairlerinden: M. Hasib Dürri, Yöre Dergisi, Y.2, S.7, ss.27-28.

Necmettin Şahiner, Gaziantep yöresinin ünlü şairlerinden Hasib Dürri'nin hayatı, ailesi ve şahsiyeti hakkında bilgi vermiş, anlatılarıyla ilgili konuları yer yer örnek olarak verdiği Hasib Dürri'nin şiirleriyle zenginleştirmiştir.

3.18. Ahmet Ayaz (1991), Halk Ozanı Efgan Didari, Yöre Dergisi, Y.2, S.7, ss.29-30.

Ahmet Ayaz, Gaziantep yöresinin ünlü ozanlarından Efgan Didari'nin hayatı, ailesi, önemli hatıraları ve şahsiyeti hakkında bilgi vermiştir. Yaşadıklarından hareketle yazmış olduğu bazı şiirlerini anılarıyla beraber vermiştir.

3.19. H. İbrahim Yakar (2007), Antepli Divan Şairleri Üzerine Bir Değerlendirme (1), Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.2, S.10, ss.58-64.

Halil İbrahim Yakar, Antepli Divan Şairleri üzerine yapmış olduğu incelemesinde öncelikle genel bir bilgi vermiş, edindiği bilgilerin hangi kaynaklardan alındığını açıklamıştır. Daha sonra Antepli Divan Şairlerini "Yüzyıllara Göre Şairler" başlığı altında tasnif etmiştir. Bu tasnife göre XV. yüzyılda 1 şairin, XVI. yüzyılda 6 şairin, XVII. yüzyılda 7 şairin, XVIII. yüzyılda 20 şairin ve

XIX. Yüzyılda 54 şairin yaşadığını belirtmiş; ayrıca bu şairlerin tek tek adlarını da okuyucuyla paylaşmıştır.

3.20. H. İbrahim Yakar (2007), Antepli Divan Şairleri Üzerine Bir Değerlendirme (2), Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.2, S.11, ss.60-64.

Derginin bir önceki sayısında Antepli Divan Şairlerini yüzyıllara göre tasnif eden ve konu hakkında genel bir bilgi veren Halil İbrahim Yakar, derginin bu sayısında da adı geçen şairlerin edindikleri meslekleri ve devlet kadrolarında aldığı görevleri açıklamıştır. Ayrıca tarikata mensup olan şairler, divan veya divançe sahibi olan şairler ve sözlük yazan şairler hakkında ayrı başlıklar altında bilgiler vermiştir.

3.21. H. İbrahim Yakar (2008), Mazlum Sözlük Yazan Antepli Şairler ve Tuhfe-i Fedâî, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.2, S.12, ss.56-64.

Halil İbrahim Yakar, mazlum sözlük yazan 11 farklı Antepli şair hakkında tek tek küçük alt başlıklar altında kısaca bilgi vermiştir. Ancak Mehmet Fedai tarafından yazılan Tuhfe-i Fedâî eseri hakkında daha kapsamlı açıklamalarda bulunmuş, eserden örneklere yer vererek anlattıklarını daha somut ve anlaşılır kılmıştır.

3.23. Savaş Ekici (2009), Antepli Âşık Hasan Hüseyin Üzerine Bir Araştırma, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.4, S.22, ss.52-55.

Gaziantep yöresinin, halk kültürüyle ilgilenen birçok araştırmacı için önemli bir araştırma alanı olduğunu ifade eden Savaş Ekici; özellikle müzikle ilgili yapılan araştırmaların önemli bir yer tuttuğunu belirtmiştir. Müzik kültürü içinde karşımıza çıkan âşıkların ve icraatlarının ayrı bir yeri olduğunu vurgulayan Ekici, Gaziantep çevresindeki âşıkları üç başlık altında sınıflandırmıştır:

> "1. İskân âşıkları
> 2. Gezginci âşıklar (Halk şairleri)
> 3. Tarikat şairleri"

Verdiği tüm bu bilgilerden sonra günümüze yakın yaşamış ve halkın gönlünde yer etmiş olan Âşık Hasan Hüseyin ile ilgili bilgiler vermiş, bu âşığın Âşık Hüseyin ve Hüseyin Kırmızıgül ile karıştırılmaması gerektiğini vurgulamıştır.

Âşık Hasan Hüseyin'in hayatı, doğumu ve vefatı, âşıklığı ve şairliği ile ilgili açıklama yapan Ekici, Ozanın şiirlerinden örnekler de sunmuştur.

3.24. H. İbrahim Yakar (2010), Ayıntâbî Abdülmecid-zade Hâfız Efendi'nin Türkçe-Arapça Manzum Sözlüğü: Nazm-ı Ferâ'id (1), Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.4, S.24, ss.60-64.

H. İbrahim Yakar Antepli Abdülmecid-zade Hâfız Efendi'nin yazmış olduğu Nazm-ı Ferâ'id isimli Türkçe – Arapça Manzum sözlük hakkında geniş bilgilere yer vermiştir. Eserin içeriği hakkında örneklerle açıklamalarda bulunmuş, Osmanlıca olarak alıntıladığı beyitleri günümüz Türkçesiyle izah etmiştir.

3.25. H. İbrahim Yakar (2010), Ayıntâbî Abdülmecid-zade Hâfız Efendi'nin Türkçe-Arapça Manzum Sözlüğü: Nazm-ı Ferâ'id (2), Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.5, S.25, ss.60-64.

Halil İbrahim yakar derginin geçen sayısından aynı konu için verdiği bilgilere devam etmiş; Ayıntâbî Abdülmecid-zade Hâfız Efendi'nin hayatı, eseri ve eğitim anlayışı hakkında açıklamalarda bulunmuştur. Ayrıca yaşamı boyunca etkilendiği şahsiyetler, faydalandığı kaynaklar ve eserinin içeriği hakkında da okuyucuyu aydınlatan detaylara yer vermiştir.

3.26. H. İbrahim Yakar (2010), Ayıntâbî Abdülmecid-zade Hâfız Efendi'nin Türkçe-Arapça Manzum Sözlüğü: Nazm-ı Ferâ'id (3), Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.5, S.26, ss.60-64.

Derginin bir önceki sayısında Ayıntâbî Abdülmecid-zade Hâfız Efendi'nin yazmış olduğu Türkçe-Arapça Manzum Sözlük olan Nazm-ı Ferâ'id'in içeriği hakkında 2 madde bilgiye yer veren Halil İbrahim Yakar bu sayıda 3. maddeden devam etmiştir. 12. maddeye kadar gelmiş ancak paylaşıma bir sonraki sayıda devam edeceği notu düşülerek yarım kalmıştır.

3.27. H. İbrahim Yakar (2010), Ayıntâbî Abdülmecid-zade Hâfız Efendi'nin Türkçe-Arapça Manzum Sözlüğü: Nazm-ı Ferâ'id (4), Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.5, S.27, ss.60-64.

Derginin bu sayısında yaptığı açıklamalara 13. maddeden devam eden Halil İbrahim Yakar, Abdülmecid-zade Hâfız Efendi'nin eserinde en çok kullandığı kelime ve anlamları üzerinde durmuştur. Bu kelimelerin geçtiği beyitlerden örnekler sunmuştur. 14. maddede ise eserin içerik ve şekil özelliği konusunda bilgi veren Yakar, "Sonuç" başlığı altında Abdülmecid-zade Hâfız Efendi ve eseri hakkında genel bir değerlendirme yapmıştır.

3.28. H. İbrahim Yakar (2010), XIX. Yüzyıl Antepli Mutasavvıf Şair Mahremî (1848-1914) ve Divanı (1), Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.5, S.28, ss.62-64.

Halil İbrahim Yakar, derginin bu sayısında XIX. Yüzyılda yaşamış olan Antepli Mutasavvıf Şair Mahremî hakkında bilgi vermiş; hayatı, eserleri ve mensubu olduğu tarikat hakkında açıklama yapmıştır. Yer yer anlattığı konuyla ilgili olarak şairin yazmış olduğu beyitlerden örnekler de sunmuştur.

3.29. H. İbrahim Yakar (2010), XIX. Yüzyıl Antepli Mutasavvıf Şair Mahremî ve Divanı (2), Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.5, S.29, ss.58-64.

Halil İbrahim Yakar, derginin bu sayısında Antepli Mutasavvıf Şair Mahremî tarafından yazılan "Divan" hakkında detaylı bilgi vermiştir. Eserin nazım şekli ve türleri, vezin ve kafiyesi, dil ve üslubu, muhteviyatıyla ilgili açıklamalar yapmıştır.

3.30. H. İbrahim Yakar (2011), XIX. Yüzyıl Antepli Mutasavvıf Şair Mahremî ve Divanı (3), Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.5, S.30, ss.60-64.

Antepli Mutasavvıf Şair Mahremî hakkında derginin bir önceki sayısında bilgi veren Halil İbrahim Yakar, derginin bu sayısında da Mahremî'nin Divan'ında yer alan Allah ve Peygamber sevgisinin mahiyetine değinmiştir. Ayrıca Hz. Ali ve Hz. Hüseyin'in eserde nasıl yer aldığı ve bu şahsiyetlerin ne kadar sevilerek işlendiği örneklerle izah edilmiştir.

3.31. H. İbrahim Yakar (2011), XIX. Yüzyıl Antepli Mutasavvıf Şair Mahremî ve Divanı (4), Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.6, S.31, ss.60-64.

Halil İbrahim Yakar, Antepli Mutasavvıf Şair Mahremî tarafından yazılan Divan'ın içeriği hakkında bilgi vermeye derginin bu sayısında da devam etmiştir. Mahremî'nin şiirlerinde yer verdiği önemli isimleri; "On İki İmam", "On Dört Masum", "Dört Halife" ve "Sermes Efendi" başlıkları altında açıklamıştır. Tüm verdiği bilgilerden sonra konuyla ilgili bir sonuca varan İbrahim Yakar, yapmış olduğu değerlendirmeleri de okuyucuyla paylaşmıştır.

3.32. H. İbrahim Yakar (2011), XIX. Türk Kültür Tarihinde Yer Edinmiş Antepli Yazar ve Şairler (1), Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.6, S.32, ss.62-64.

Halil İbrahim Yakar, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi'nin 10. ve 11. sayısında "Antepli Divan Şairleri Üzerine Bir Değerlendirme (1) / (2)" başlıklı yazılarında bu paylaşımına denk bir yazı serisini okuyucuyla paylaşmıştır. Yüzyıllara

göre yaşamış olan şairleri daha önce de olduğu gibi tasnif etmiştir. XV. yüzyılda 1 şairin, XVI. yüzyılda 6 şairin, XVII. yüzyılda 7 şairin, XVIII. yüzyılda 20 şairin ve XIX. Yüzyılda 54 şairin yaşadığını belirtmiştir. Konuyla ilgili açıklamalarda bulunmuş, derginin bir sonraki sayısında da bilgi vermeye devam edileceği notu düşülmüştür.

3.33. H. İbrahim Yakar (2011), XIX. Türk Kültür Tarihinde Yer Edinmiş Antepli Yazar ve Şairler (2), Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.6, S.33, ss.58-64.

Halil İbrahim Yakar, derginin bir önceki sayısında yüzyıllara göre tasnif ettiği şairler hakkında kısa kısa bilgi vermiştir. Toplam 25 şahsiyet ile ilgili açıklamalarda bulunan İbrahim Yakar, "Manzum Sözlük Yazan Antepli Şairler" başlığı altında 11 kişiyi; geçmiş dönemlerde eser sahibi olan Antepli şahsiyetler notu altında ise 14 kişiyi tanıtmıştır.

3.34. H. İbrahim Yakar (2011), XIX. Türk Kültür Tarihinde Yer Edinmiş Antepli Yazar ve Şairler (3), Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.6, S.34, ss.58-64.

XIX. Türk kültür tarihinde yer edinmiş Antepli yazar ve şairleri tanıtmaya devam eden Halil İbrahim Yakar, derginin bu sayısında da 6 farklı şahsiyete yer vermiştir. Ancak diğerlerinden farklı olarak bu kişilerin hayatlarına ve ortaya koydukları eserlerine detaylı bir biçimde açıklamalarda bulunmuştur.

Bu kişiler Arzi Mehmet Dede, Mütercim Âsım, Mehmet Münib Ayıntabî, Âyni Hasan Efendi, Hamid efendi (Hoca), ve Aydî Baba'dır.

3.35. H. İbrahim Yakar (2011), XIX. Türk Kültür Tarihinde Yer Edinmiş Antepli Yazar ve Şairler (4), Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.6, S.35, ss.58-64.

XIX. Türk kültür tarihinde yer edinmiş Antepli yazar ve şairleri tanıtmaya devam eden Halil İbrahim Yakar, derginin bu sayısında da 8 farklı şahsiyete yer vermiştir. Bu kişilerin de hayatlarına ve ortaya koydukları eserlerine detaylı bir biçimde açıklamalarda bulunmuştur.

Bu kişiler Hasırcızâde Hâfız Mehmet Ağa, Raşit Mehmet Ali Efendi (Ayıntabîzâde), Mustafa Fehim Efendi, Münif Mehmet Paşa, Nazlıoğlu Mustafa Sırrı Bidârî, Muhammed Şakir Efendi, Mahremî, Abdullah Edip Efendi (Bülbülzâde)'dir.

4. BİLDİRİLER

4.1. Cemil Cahit Güzelbey, Gaziantep'te Karacaoğlan İle İlgili Bilgiler, Karacaoğlan Kültür ve Sanat Haftası Bildirileri, Y.1990, ss.88-96.

Bu bildiri hakkında gereken açıklama tezimizin "Gaziantep Yöresindeki Şairler ve Eserleri" an başlığı ve "Dergiler" alt başlığı altında "*6.16. Cemil Cahit Güzelbey (1991), Karacaoğlan Baraklıdır, Yöre Dergisi, S.5, Y.2, ss.10-13.*" künyesiyle ele alınmıştır. Bildiri, Yöre Dergisinde de yayımlandığı ve içeriği hakkında bilgi verildiği için tekrara düşmemek adına yeniden bilgi vermeyi gerekli görmediğimizi söylemenin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Değerlendirme: Gaziantep'teki şairler, âşıklar ve eserleri üzerine yapılan incelemede 4 kitap, 2 tez, 35 makale ve 1 bildiri yayımlandığı tespit edilmiştir. Bazı yayınların içeriğinin uzun olması sebebiyle sadece adı geçen şair veya âşıkların sadece adları verilerek eser analiz edilmeye çalışılmıştır. Bazı yayınlarda ise sadece tek bir şair veya âşık tanıtıldığı için yayının içeriği hakkında daha detaylı analizlere yer verilmiştir. Toplamda konuyla ilgili 42 yayın tespit edilmiş ve analizlerine yer verilmiştir.

D. ANLATMALAR

D. 1. GAZİANTEP DESTANLARI

HAGEM sınıflandırma sisteminde "Anlatmalar" genel başlığı altında yer alan "destan, efsane, evliya menkıbeleri, halk hikâyeleri, masal ve fıkra" alt başlıklarıyla ilgili tespit edilen yayınlar ilgili konu başlığı altında analiz edilmiştir. Her konu başlığıyla ilgili yapılmış bir çalışma, ortaya konmuş bir yayın olduğu için dışarıda kalan bir halk anlatısı olmamıştır.

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Deniz Baran, Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme –Gaziantep Yöresinde Yeme-İçme İle İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Destanlar–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.130-135, Gaziantep.

Deniz Baran tarafından hazırlanan "Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep'te mutfak kültürü çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır. Gaziantep'teki yeme-içme geleneği; geçiş dönemleri, özel günler ve inanışlar esas alınarak açıklanmıştır.

Deniz Baran, tezin ana bölümü de olan dördüncü bölümde mutfak kültürüne dair sözlü kültür ürünlerinden destan türünü "Gaziantep Yöresinde Yeme-İçme İle İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Destanlar" başlığı altında detaylı bir biçimde açıklamıştır. Öncelikle destan türünün ne olduğunu açıklamış; sonrasında sofra kültürü üzerine söylenen destanlardan 2 farklı örneğe yer vermiştir. Bunlardan "Baklava Destanı" 12 dörtlükten, "Yuvalama Destanı" ise 18 dörtlükten oluşmaktadır.

3. MAKALELER

3.1. Ali Karakan (1942), Gaziantep'in Köylü Destanı, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.34, ss.6-7.

Manzum şekilde yazılan bu destan bir kıta ile on yedi bentten oluşmaktadır. İlk bölüm kıta ile geriye kalanlar ise bent şeklinde yazılmıştır. Destanda öncelikle dünyada yaşanan savaşlara atıfta bulunulmuş ve İslam âlemini koruması için Yardan'a dua edilmiştir. Sonra iki bentte sadece Gaziantep yöresinde değil, ülkemizin çeşitli illerinde de yaşanan dehşet ve ölümler anlatılmıştır. Hemen arkasından gelen bentte "on beştir tarihi 940 Nisan" dizesiyle tarih belirtilmiştir. Sonraki bentlerde ise sadece ülkemizde değil dünyanın çeşitli yerlerinde yaşanan

sıkıntılar ile bu yaşanan olaylardan kurtulmak için edilen dualar iç içe verilmiştir. Sonraki üç bentte Mustafa Kemal Paşa, İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak gibi devlet büyüklerinden övgü ile bahsedilmiştir. Son iki bentte destanın yazanı olan Ali Karakan, Köyünün adının Mukbili köyü olduğunu belirtmiş, adını soyadını söylemiş ve tüm insanlığa dua ederek destanını bitirmiştir.

Yazdığı destanının sonuna Mukbili köyünün muhtarı olduğu notunu düşen Ali Karakan, destanı manzum bir biçimde yazmıştır. Destanında az da olsa yerel söyleyiş özellikleri vardır. Türk milletine hizmet etmiş devlet adamlarının kahramanlıklarını övmüştür. Destan yazarı, "Gaziantep'in Köylü Destanı" başlığı ile yazdığı destanında sadece Antep yöresinde yaşananları değil, tüm ülke ve dünyada yaşananları ifade etmeye çalışmış ve yine bütün insanlık adına dua edip iyi dileklerle destanına son vermiştir.

3.2. Ali Rıza Erhan (1942), Gaziantep Destanı, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.43, ss.5.

Ali Rıza Erhan tarafından yazılan Gaziantep Destanı, otuz iki dörtlükten oluşmaktadır. Her bir dörtlükte Gaziantep yöresinin farklı özellikleri, mekânları, sahip olduğu doğal güzellikleri, insanı ve Gazi olma yolundaki kahramanlıkları anlatılmış ve övülmüştür.

Destanın ilk dokuz dörtlüğü derginin 43. Sayısında, sonraki on sekiz dörtlüğü derginin iki sayıyı tek seferde çıkardığı 41.-42. Sayısında, son beş dörtlüğü ise derginin 45. Sayısında çıkmıştır. Burada dikkate değer husus destan üç seferde farklı sayılarda yayımlanmıştır ve ilk dokuz dörtlüğün 43. Sayıda, sonraki on sekiz dörtlüğün daha önce çıkarılan 41.-42. Sayısında çıkmış olmasıdır. Bunun bir yanlışlık sonucunda olduğunu düşünsek de, yaptığım incelemenin sonucunda ortaya çıkan bu durumu açıklamanın zaruri olduğu aşikârdır.

Destanın içeriği ile ilgili bilgi verirken derginin sıra sayısını değil, destanın anlam bütünlüğünü korumak adına dörtlük sayısını dikkate aldığımı da ayrıca belirtmeliyim. Her dörtlüğün yer aldığı dergi numarasına göre de açıklama ve değerlendirmelerimi tanzim ettim.

Destanın konusu ve Gaziantep yöresiyle ilgili ele alınan ayrıntıları şöyle özetlemek mümkündür:

Destanın birinci dörtlüğünde "Destanı dinleyin baylar bayanlar" diye başlanmış ve Gaziantep'in şanının övüleceğine dikkat çekilmiştir. İkinci ve üçüncü dörtlükte Gaziantep'in tarihteki direnişi, düşman askerlerine gösterilen mukavemet

ve mertliği övgü dolu sözlerle anlatılmıştır. Dördüncü dörtlükte "Gazi"lik unvanına atıfta bulunulmuştur. Beşinci ve sonrasında gelen dörtlüklerde Gaziantep yöresinin doğal güzellikleri anlatılmıştır. Altıncı ve yedinci dörtlükte İncirli Pınar'ın özellikleri ve güzelliği ifade edilmiştir. Sekizinci dörtlükte Kasarcı, Söğütlü ve Köse pınarları anlatılmıştır. Dokuzuncu dörtlükte ise Allaben pınarı övülmüştür.

3.3. Ali Rıza Erhan (1942), Gaziantep Destanı, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.41-42, ss.12.-13.

Başpınar Dergisi'nin bu nüshasında 41. ve 42. sayı bir arada çıkarılmıştır. Ali Rıza Erhan'ın yazmış olduğu destanın devamı da bu nüshadadır ve on sekiz dörtlüğe yer verilmiştir. Bir önceki yapılan araştırma ve incelemede Gaziantep Destanının ilk dokuz dörtlüğüne yer verilmişti. Burada onuncu dörtlüğün açıklamasıyla devam edilecektir. Destanın devamı olan bu on sekiz dörtlüğün kısaca içerikleri şöyledir:

Onuncu dörtlükte Antep suyunun bol ve bereketli oluşu, on birinci dörtlükte bağ ve bahçelerinin insana şifa veren güzelliği anlatılmıştır. On ikinci dörtlükten on sekizinci dörtlüğe kadar Gaziantep'in olmazsa olmaz fıstığı, zeytini, cevizi, inciri, üzümü ile pekmez ve şırasının güzellikleri, lezzetleri türlü sözlerle övülmüştür. On dokuzuncu dörtlükte Gaziantep'in zanaatkâr ustalarının mahir olmaları, yirminci dörtlükte lokantalarının ve otellerinin insanı ağırlamadaki becerikliliği ön palana çıkarılmıştır. Yirmi birinci dörtlükten yirmi yedinci dörtlüğe kadar öncelikle Gaziantep halkının çalışkan, azimli, sevimli ve aynı zamanda hoş sohbet oluşu ifade edilmiş; okumayı çok seven genç kesimin fazla sayısına dikkat çekilmiştir. Tüm bunlara rağmen böylesine güzel insanlara sahip Gaziantep'in birçok eksiği olduğu; Türk Milletinin tarihini değiştiren, Gazi adını taşıyan bu halkın bunca eksikle yaşamayı hak etmediğine vurgu yapılmıştır.

3.4. Ali R. Erhan (1943), Gaziantep Destanı, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.4, S.45, ss.12.-13.

Gaziantep Destanının son beş kıtasına yer verilen bu bölümde gerek destanın son dörtlükleri olmasından gerekse de metni etkili bir son ile bitirme arzusundan Gaziantep'in üstünlüğüne vurgu yapılmıştır. Destanın tesirini artırmak ve Gaziantep'i yüceltmek adına dünyada eşi ve benzerinin olmadığı söylenerek bitirilmiştir.

Destan bir bütün olarak değerlendirildiğinde dörtlüklerde Gaziantep'in hangi özelliği övülürse övülsün, birkaç dörtlükten birinde mutlaka Atatürk'ün verdiği

Gazi unvanına, İstiklal Harbinde düşmana direnip memleketini teslim etmeyen kahramanlığına, tarihe yazmış olduğu şanlı yazısına ve asil ruhuna atıfta bulunulmuş ve övgü dolu sözlerle Gaziantep şehri ve halkı yüceltilmiştir.

3.5. Şakir Sabri Yener (1958), Kurtuluş Destanı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.1, S.4, ss.3.

Şakir Sabri Yener tarafından yazılmış olan Kurtuluş Destanı, Gaziantep'in düşmana direnişini ve savaş yıllarında çekilen eziyetleri konu alan ve 11 dörtlükten oluşan bir şiirdir. Anlatım şekli ve ele alınan konu destansı bir üslupla işlenmiştir. Şiirin ilk dörtlüğünde "Babamdan dinledim ey muhterem halk / Vaktiyle Antep'te bir tufan olmuş" dizeleriyle anlattıklarının derleme şeklinde olduğunun mesajını da vermiştir.

3.6. Cemil Cahit Güzelbey (1961), Fakı Destanı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.38, ss.11.

Destanın yazanı Besnili Ziya'yı öven ve başarılı bir şair olduğunu belirten Cemil Cahit, Gaziantep müdafaası üzerine çok başarılı destanlar yazdığını, Fakı Destanı'nda üslup ve ifade kabiliyetinin çok güçlü olduğunu açıklamıştır. Sonrasında şairin yazmış olduğu destanı paylaşmıştır. Destan 14 kıtadan oluşmaktadır. Başta "fakı" kelimesi olmak üzere destanda anlamı bilinmeyen birçok kelime, dipnotta açıklanmıştır. Fakı kelimesinin fıkıh kelimesinden geldiğini ve "hoca" anlamında kullanıldığını ifade etmiştir. Yerel söyleyiş özelliği gösteren birkaç kelime hariç genel olarak destanın dili sade ve anlaşılırdır.

3.7. H. Y. (1963), Şahin Destanı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.6, S.61, ss.8/17-19.

Hulusi Yetkin tarafından derlenen Şahin destanı, Gaziantep'in kurtuluşu üzerine yazılmış bir destandır. Bu destanın yazarı Ferit Ginol, aynı zamanda destanı besteleyip düzenleyerek oratoryo gösterisi olarak Gaziantep'in kurtuluş yıl dönümünde halka sunmuştur. 80 kişilik bir koro eşliğinde sunulan Şahin destanı, iki kısımdan oluşmaktadır:

1- Acı günler

2- Kurtuluş

Eserin sunumu ve içeriği hakkında bilgi veren Hulusi Yetkin, Anteplilerin kahramanlık hikâyesini destansı bir şekilde anlatılan bu eser için övgü dolu sözlerle bahsetmiştir.

3.8. Şerif Kocaoğlan (1990), Bağ destanı, Yöre Dergisi, S.1, ss.14.

Şerif kocaoğlan tarafından yazılan Bağ destanı, 31 beyitten oluşmuştur. Destanın hemen sonunda kısa bir notta Şerif Kocaoğlan'ın hayatına dair kısa bir açıklama yapılmıştır. Bu açıklamada şairin Gaziantep doğumlu olduğu, Tahtani Cami İmamı merhum Hafız Abdullah Efendi'nin oğlu olduğu ve yine Gaziantep ilinde vefat ettiği bilgisi verilmiştir.

3.9. Kör Ziya (1990), Gaziantep Destanı, Yöre Dergisi, S.2, ss.22-23.

Şair Kör Ziya tarafından yazılan Gaziantep Destanı şiir şeklinde 44 kıtadan oluşturulmuştur. Bu destanda Gaziantep savunmasında kahramanca çarpışmış önemli kahramanların adları anılmış, verilen mücadele destansı bir üslupla anlatılmıştır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

D. 2. GAZİANTEP EFSANELERİ

1. KİTAPLAR

1.1. Cemil Cahit Güzelbey, Gaziantep Efsane ve Öyküleri, Gaziantep Üniversitesi Vakfı Yayınları, Y.1994, ss.101, Gaziantep.

Cemil Cahit Güzelbey tarafından hazırlanan bu kitapta Gaziantep yöresine ait 55 tane efsane ve öykü yer almıştır. Bunların çoğuna derleme yoluyla ulaşmıştır. Efsaneler konu olarak; Gaziantep adının ortaya çıkışına, geleneksel yemeklerine, Gaziantep'te bulunan bazı semtlerin adlarına, bazı hayvanların yaratılışına ve Gaziantep'te yaşamış olan evliyaların yaşantılarına dair anlatıları içermektedir.

1.2. Tuğçe Işıkhan Erdal, Hikâyesi ve Efsaneleriyle Gaziantep Semtleri, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, Y.2010, ss.168, İstanbul.

Tuğçe Işıkhan Erdal tarafından yazılan bu eserde Gaziantep yöresindeki yerleşim yerlerine verilen adlarının nereden geldiği tespit edilmiştir. Şehreküstü, Çıksorut, Karagöz vs. gibi semt adlarının arkasındaki efsane ve hikâye gibi halk anlatılarına yer verilmiştir. Gaziantep'teki yer adlarının tarih içindeki yeri ve önemi üzerinde durulmuş, bu yerlere ad verilirken hangi değerlerin dikkate alındığı açıklanmıştır. Semt adlarının verilmesinde, o yerlerde yaşayan halkın sosyokültürel yaşantısının etkileri ele alınmıştır.

2. TEZLER

2.1. Yahya Özdemir, Gaziantep Efsanelerini İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Y.2003, ss.240, Gaziantep.

Yahya Özdemir tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep Efsaneleri ele alınmış, efsane türünün hangi ölçütlere göre değerlendirileceği açıklanmış, sonra efsanelerin tasnifi hakkında bilgi verilmiştir. Tüm bu bilgilerin ışığında da Gaziantep yöresine ait halk arasında anlatılan efsaneler derlenerek örnek metin olarak sunulmuştur.

Dört bölümden oluşan tezin birinci bölümünde öncelikle efsane türü hakkında bilgi verilmiş, sonrasında bu tür üzerinde yapılan çalışmaları tanıtılmış, efsanenin diğer türlerle ilişkisine değinilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde Gaziantep efsaneleri incelenirken dikkat edilen "motif, kahramanlar, yer ve zaman" unsurları üzerinde durulmuştur.

Tezin üçüncü bölümünde efsaneler 6 başlık altında sınıflandırılarak incelenmiştir. Bu tasnif şu başlıklar altında yapılmıştır:

"1. Tarihi Efsaneler
2. Yer Adlarıyla İlgili Efsaneler
3. Tabiat Varlıklarıyla İlgili efsaneler
4. Olağanüstü Varlıklarla İlgili Efsaneler
5. Taş Kesilme İle İlgili Efsaneler
6. Dini Efsaneler"

Yukarıda verilen her bir başlık altında kısa kısa efsane örneklerine yer verilmiştir.

Tezin aynı zamanda son bölümü olan dördüncü bölümünde ise Gaziantep yöresinden derlenmiş olan 101 tane efsane metnine arka arkaya yer verilmiştir. Bu efsanelerle ilgili sonuç bölümünde bir değerlendirme yapılmıştır.

2.2. Hasan Karaca, Gaziantep'in Kurtuluş Mücadelesi Etrafında Gelişen Halk Edebiyatı, Yüksek Lisans Tezi, Y.2004, ss.208, Gaziantep.

Hasan Karaca, yapmış olduğu bu çalışmasında Gaziantep'in Kurtuluş Mücadelesi döneminde ve sonrasında gelişen olayların şiirlere, destan ve efsanelere konu olan kısmıyla ilgili araştırma ve derleme yaparak Halk Edebiyatı ürünlerine yer vermiştir.

Beş bölümden oluşturduğu çalışmasının birinci bölümünde Gaziantep savunması hakkında bilgi vermiş, bu mücadele sırasında halk arasındaki anlatılar ve yazılan şiirleri halk edebiyatı açısından değerlendirmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Şahinbey ve üçüncü bölümünde Karayılan hakkında bilgiler verilmiş, Antep Savunması açısından ne kadar önemli şahsiyetler olduğu çeşitli başlıklar altında anlatılmıştır.

Dördüncü bölümde ise bu mücadele döneminde yaşananlar ve tarihe kahramanlıklarıyla adını yazdıran önemli şahsiyetler hakkında yazılan şiirlere, halk arasında anlatılagelen efsanelere yer verilmiştir.

Beşinci bölümde ise verilen bilgiler doğrultusunda derlenen ek metinler "Manzum Metinler" ve "Mensur Metinler" olmak üzere iki ana başlık altında değerlendirilmiş, mensur metinler kısmında savaş ve kahramanlık temalı efsanelere yer verilmiştir. Bu efsanelerin derlendiği kaynak kişi bilgisi de ayrıca paylaşılmıştır.

2.3. Levent Başarkanoğlu, Nizip Efsaneleri, Yüksek Lisans Tezi, Y.2010, ss.126, Gaziantep.

Levent Başarkanoğlu tarafından hazırlanan bu çalışmada Nizip Efsaneleri üzerine bir araştırma yapılmış, ulaşılan bulgu ve tespit edilen detaylar paylaşılmıştır. Dört bölümden oluşan tezin birinci bölümünde öncelikle araştırma sahası olan Gaziantep'in Nizip ilçesi hakkında genel bir bilgi verilmiş, sonrasında ise efsanenin tanımı yapılarak masal, destan ve menkıbe gibi diğer halk anlatıları arasındaki ilişkiye değinilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde efsane üzerine yapılan kaynakların özetlerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde materyal, yöntem ve teknikler hakkında açıklamalar yapılmıştır.

Tezin dördüncü bölümünde araştırma konusu üzerine tespit ve bulgular ortaya konmuş, derlenen Nizip Efsaneleri tasnif edilmiş ve örnek metinlere yer verilmiştir. Ayrıca Nizip efsanelerinin epizotları ve motifleri incelenmiş, her bir motif ayrı alt başlıklar altında açıklanmıştır. Tezin sonunda ise konuyla ilgili görsellere yer verilerek anlatım daha zengin ve somut bir hale getirilmiştir.

2.4. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı Mensur Ürünler: Efsane–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.138-145, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin ikinci bölümünde "Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak anonim halk edebiyatının mensur ürünlerinden olan "efsane" türüne yer vermiştir.

Öncelikle efsane türünü açıklayan Cevdet Avcı, efsane örneklerini verirken Boratav'ın tasnifini kullanacağını ifade etmiştir. Bu tasnif şu şekildedir:

"1.Yaratılış efsaneleri.

2.Tarihlik efsaneler.

3.Olağanüstü kişiler, varlıklar ve güçler üzerine efsaneler.

4.Dinlik efsaneler."

Sonrasında Barak efsanelerinden derlediği örneklere yer vermiştir. Ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.5. Deniz Baran, Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme –Gaziantep Yöresinde Yeme - İçme İle İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Efsaneler–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.135-137, Gaziantep.

Deniz Baran tarafından hazırlanan "Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep'te mutfak kültürü çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır. Gaziantep'teki yeme-içme geleneği; geçiş dönemleri, özel günler ve inanışlar esas alınarak açıklanmıştır.

Deniz Baran, tezin ana bölümü de olan dördüncü bölümde mutfak kültürüne dair sözlü kültür ürünlerinden efsane türünü "Gaziantep Yöresinde Yeme-İçme İle İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Efsaneler" başlığı altında açıklamıştır.

Öncelikle efsane türü hakkında bilgi vermiş; sonrasında sofra kültürü üzerine söylenen efsanelerden 2 farklı örneğe yer vermiştir. Bu efsanelerden birincisi Gaziantep'te acı ve tatlı yemeklerin çok olmasının nedenini açıklar nitelikteki "Acı ve Tatlı ile İlgili Efsane" isimli efsanedir. Diğeri ise Antep yöresindeki meşhur iki baklavacı olan, Güllüoğlu ile İnal aileleri arasında geçtiği rivayet edilen "Baklava ile İlgili Rivayet" başlıklı anlatıdır.

2.6. Ökkeş Çetin, Gaziantep İli Oğuzeli İlçesi Halk İnançları –Efsane ve Hikâyeler–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.84-91, Niğde.

Ökkeş Çetin tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep ilinin Oğuzeli ilçesinde yaşayan halkın inanışları, geçiş dönemleri esas alınarak incelenmiştir.

Üç bölümden oluşan tezin üçüncü bölümünde "Efsane ve Hikâyeler" ana başlığı altında Oğuzeli ilçesinde halk arasındaki anlatı türlerinden efsanelere değinilmiştir. Bu efsanelerin adları ve konusu ise kısaca şöyledir:

1. Kızlar Kuyusu: Oğuzeli'nin güney doğusundaki Delikli Tepe diye adlandırılan tepenin üzerinde bulunan ve "Kızlar Kuyusu" diye adlandırılan kuyu üzerine anlatılan bir efsanedir.

2. Seyyit Nesimi: Halk arasında âlim olarak bilinen Nesimi'nin, büyük bir iftiraya uğrayarak diri diri derisinin yüzülmesini konu alan efsanedir.

Yukarıda adları ve kısaca konuları verilen efsanelerin halk arasında farklı şekillerde anlatıldığı derleme çalışmaları sırasında Ökkeş Çetin tarafından tespit edilmiş; bu efsanelerin farklı varyantlarına da yer verilmiştir.

2.7. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru –Anlatmalık Türler: Efsane, Masal ve Hikâyeler–, Doktora Tezi, Y.2018, ss.144-156, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından hazırlanmış olan bu doktora tezinde günümüz Gaziantep esnafının meslek folkloru, halk bilimi açısından tüm yönleriyle incelenmiştir. Tezinin beşinci bölümünde "Gaziantep Esnafının Sözlü Edebiyatı" genel başlığı altında "Anlatmalık Türler: Efsane, Masal ve Hikâyeler" şeklinde alt başlık açılmış; Gaziantep esnafı arasında anlatılagelen efsanelere değinilmiştir.

Öncelikle efsane kavramını halk bilimi açısından açıklayan Ayşenur Özdal, sonrasında Gaziantep esnafı arasında anlatılagelen 4 farklı efsaneye yer vermiştir. Bu efsanelerin isimleri şöyledir:

"1. Helal para ile yapılan tapınak
2. Tah pekmezinin zengin ettiği köylü
3. Bu meydan buğdayla dolmazsa kanla dolar
4. Tusbağa"

Her bir efsaneyi paylaştıktan sonra, bu efsaneye nerden veya hangi kaynaktan ulaştığına dair parantez içinde kısa bir not düşmüştür.

3. MAKALELER

3.1. Cemil Cahit Güzel (1939), Gaziantep'in İslamlar Tarafından Fethine Dair Manzum Bir Efsane, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.1/2/3/4/5/6

Yazar, kaleme aldığı bu efsanede Gaziantep'in Hz. Ömer tarafından fethedilmesi yönündeki inanışı anlatmıştır. Ancak yazısına düştüğü dipnotta da Gaziantep'in Hz. Ömer tarafından bizzat fethedilmediğini, fetihten sonra bu topraklara gelerek teftiş ettiğini vurgulamıştır.

Yazar, Hz. Ömer'in adaletini, Gaziantep'in fethedilmesi yolundaki mücadelesini ve askerleriyle beraber savaş taktiğini övgü dolu sözlerle anlatmıştır.

Efsaneye göre, Antep halkının Hz. Ömer döneminde Allah'ın dinini kabul etmeleri üzerine Ömer, savaşı durdurmuştur. Her kimden ne alındı ise geri verilmesini emretmiştir. Antep'e Ömeriye Cami'sinin Hz. Ömer tarafından yaptırıldığı yine aynı cami üzerinde yazılıdır. Bu cami ile ilgili anlatılan efsaneye göre de her gün bir arpa boyu cami yere batarmış. Cami tam olarak yere battığında ise kıyamet kopacakmış.

3.2. Cemil Cahit Güzel (1939), Şıh Camii ve Şıh Hamamı, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.1/2/3/4/5.

Yazar bu efsaneyi kaleme alırken ilk olarak Gaziantep halkı için Şeyh Cami ve Şeyh Hamamı'nın ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır. Gaziantep halkı arasında en çok anlatılan efsanenin bu hamam ve camiye ait olduğunu söyleyen yazar, efsanenin çok eski bir inanışa ait olduğunu da dile getirmiştir. Çeşitli rivayetlerden hareketle ve en yaygın olanını dikkate almakla beraber yazarımızın anlattığı efsaneyi şöyle özetleyebiliriz:

Şeyh Camii Şeyh Fetullah tarafından Hicri 971 tarihinde yaptırılmıştır. Şeyh Fetullah'ın karısı bir gün hamama yıkanmaya gitmiş. Fakat fakir olduğu için hiçbir kurnada yıkanmasına izin verilmeyen, kötü muameleye maruz kalan ve üstüne de horlanan kadın çok üzülmüş. Eve gelince durumu kocasına anlatmış. "Sen keramet sahibisin ama bizim gördüğümüz muameleye bak, böyle mi olmalıydı" diye serzenişte bulununca Şeyh bir hamam yaptırmaya karar vermiş. O dönemde adet olunduğu üzere hamam yaptıranlar yanına bir de cami bina ettirmeyi adet edinmiş olduklarından bu meydanda Şeyh Camisini de yaptırmaya karar vermiş.

Cami ve hamam yapımı için tutulan işçilerden birisi Şeyh Fetullah'a "Şeyhim, burada çok masraf olur; bu parayı nereden bulacaksın, sen fakir bir dervişsin" sualine karşı şeyh adamın yontmakta olduğu taşa "püf" demiş. Taş altın olmuş. Bu olaydan sonra kimse bir daha sesini çıkarmamış.

Şeyh, her akşam oturduğu postunun altına elini sokup işçilerin paralarını verirmiş. Şeyhin olmadığı bir vakitte postun altına elini sokan işçi kocaman bir yılanla karşılaşmış. Olayı görmeyen ancak kendisine ayan olan şeyh, işçisine "oğlum her deliğe elini sokma, kiminden yılan çıkar kiminden çiyan çıkar" demiş. Bu sözü de darb-ı mesel olmuş.

Cami ve hamamın yapımı sırasında ve sonrasında Şeyh Fetullah Hocanın birden fazla kerameti kendini göstermiştir. Cami yapımı sırasında taşa üfleyerek onu altın haline getirmesi, bir gecede Mekke'de bulunan dikili bir kara taşı caminin bahçesine getirip dikmesi, postunun altından altın çıkarıp işçilere vermesi, aynı postun altından başka bir işçinin yılan görmesi ve Şeyhin bunu görmeden bilmesi, hamamın sıcak suyunun tek bir mumla yedi sene boyunca ısıtılması bunlardan sadece birkaçıdır.

3.3. Şakir Sabri Yener (1946), Antep Hakkında Tarihi Bir Efsane: Antep'in Hazreti Ömer Tarafından Fethi, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.7, S.79-80, ss.1-7.

Derlemeci, Gaziantep'in kurtuluş yıl dönümü sebebiyle bu efsaneyi tekrar paylaşma gereği duyduğunu ifade etmiştir. Antep'in savaş tarihiyle ilgili bu efsaneyi daha önce okurlara derginin 2. sayısından başlayarak birkaç nüshada mensur şekilde sunduğunu belirtmiştir. Derginin bu sayısında okuyucuyla paylaşılan efsanenin şimdi de manzum şeklini yayınlamanın tam zamanı olduğunu vurgulayan Şakir Sabri, yaptığı bu kısa açıklamadan sonra, efsanenin orijinal metni hakkında da bilgi vermiştir. Bu efsane Lohan Köyünde bulunmuştur ancak yazanı hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır.

244 beyit ve Arap harfleriyle 12 sayfadan oluşan efsane, Başpınar dergisinde 7 sayfada yayımlanmıştır. Şakir Sabri'nin verdiği bilgiye göre bu metni Mustafa Güzelhan'dan almıştır. Ancak asıl kaynak kişi Ali Rıza Yalgın'dır.

3.4. M. Sami Kanalıcı (1961), Boyacı Camii (Kadı Kemâlettin Camii), Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.43, ss.7-8/24.

Boyacı Camisinin yapımı üzerine halk arasında anlatılan rivayeti derleyip okuyucuyla paylaşan Sami Kanalıcı, bu caminin neden iki farklı isimle anıldığını da açıklamıştır. Efsanevi özellikler içeren bu meşhur rivayet kısaca şöyledir:

Bir gün köyün birinde gelin getirilirken; başka bir eşkıya tarafından göz konulan bu genç kız, kocasının ve köylülerin tüm direnişlerine rağmen zorbalıkla kaçırılır. Bu olayı duyan bir başka eşkıya Kadı Kemalettin, derhal işe el atar ve kızı gelinliği ve duvağıyla, elindeki kınasıyla tekrar kocasına getirir. Bu olayın üzerinden aradan çok yıllar geçer, Kadı Kemalettin işlediği bir suç yüzünden yakalanır ve idama mahkûm edilir. Şimdiki Boyacı Camisinin mihrabına asıldığı sırada, kınalı bir el gelerek, adamı boğulmaktan kurtarır. Eşkıyayı asanlar bu mucizevi durumu görmezler ve adamın öldüğünü zannederek oradan ayrılırlar. Cenazenin kaldırılması

içi Boyacı Mehmet'e haber verilir. Geldiğinde adamın hala yaşıyor olduğunu fark eder. Eşkıyayı bir gece evinde misafir eder ve ertesi gün onu yollar.

Kadı Kemalettin yıllarca büyük şehirlerde okur, tahsil yapar ve nihayetinde Antep'e kadı olarak tayin edilir. Antep'e geldikten sonra ona iyilik eden Boyacı Mehmet'i çağırtır. Ancak kendisini tanıyamayan bu adama kendisini tanıtarak ona kese kese altın verir. Boyacı Mehmet'e yıllar önce kendisinin asıldığı yere Antep'te eşi benzeri olmayan bir cami yaptırmasını ve bu caminin Kâbe'ye benzemesini ister. Boyacı camiyi yaptırınca da Antep'te bu camiye Boyacı Cami denilmiştir. Ancak sonradan Kadı Kemalettin Camii olarak adlandırılmıştır.

Cami hakkındaki efsaneye yer verdikten sonra caminin mimari yapısı hakkında da açıklama yapan derlemeci; "caminin dış avlusu, caminin iç avlusu ve caminin iç kısmı" başlıkları altında çeşitli bilgiler vermiştir.

3.5. Halil Kirişçi (1961), Şeyh Camii ve Hamam Hakkında, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.43, ss.9-10.

Şeyh Camii ve Şeyh Hamamının yapılması hakkında anlatılan efsaneyi paylaşan Halil Kirişçi, bu konuda halk arasında sıkça anlatılan rivayeti derlemiştir. Derlemesine kaynaklık eden ve okuyucuya aynen sunduğu yazı, Gaziantep Kültür Derneğinin 1941 yılında düzenlediği "Gaziantep Eski Eserleri" konulu yarışmasında derece alan bir yazıdır.

Derlenen efsaneye göre; Şeyh Fetullah yoksul biridir. Karısı yıkanmak için bir gün hamama gider. Fakir olduğu için kadıncağıza hamamcı kurna vermez ve kadın pis suda yıkanıp çıkar. Bu duruma çok içerler, üzülür. Durumu gelip kocasına anlatır. Karısının bu kadar üzülmesine dayanamayan Şeyh Fetullah bir hamam ve yanına da cami yaptırmaya karar verir. Fakir olmasına rağmen Şeyhin, cami ve hamamı yaptırabilmesi ve bu süreçte maddi-manevi anlamda gösterdiği mucizeler, Antep halkı arasında asırlardır anlatılagelmiş önemli bir efsanenin temellerini teşkil etmektedir.

Tezimizin "Efsaneler" genel başlığı altında "*6.2. Cemil Cahit Güzel (1939), Şıh Camii ve Şıh Hamamı, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.1/2/3/4/5.*" künyesinin altında konu hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Burada anlatılan efsane nerdeyse birebir aynı olduğu için bilgi tekrarına düşmemek adına efsanenin ayrıntılarını yeniden yazmaya gerek görmediğimizi söylemeliyiz.

3.6. Hulusi Yetkin (1961), Düzeltme ve Özür Dileme (Şeyh Camii ve Hamam Hakkında), Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.44, ss.12.

NOT: Kültür Dergisinin 43. Sayısında "Şeyh Camii ve Hamam Hakkında" başlıklı yazısını tezimizin "Efsaneler" genel başlığı altında "*6.5. Halil Kirişçi (1961), Şeyh Camii ve Hamam Hakkında, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.43, ss.9-10.*" Künyesi altında incelemiştik. Dergide yazıldığı gibi derlemecinin adını Halil Kirişçi olarak künyeye yazmıştık. Ancak derginin bu sayısında Hulusi Yetkin tarafından bu yazının Halil Kirişçi'ye değil Cemil Cahit Güzelbey'e ait olduğunu, yanlışlığı derginin bu sayısında fark ettiğini ve okuyucudan özür dilediğini açıklamıştır.

3.7. Mustafa Güzelhan (1967), Antep'in İslamlar Tarafından Fethi İle İlgili Halk İnanışlarından Notlar, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.116, ss.5-6/19-21.

Gaziantep'in fethi sırasında yaşandığına inanılan, halk arasında anlatılagelen inanmaları ve efsanevi olayları derleyen Mustafa Güzelhan, her bir rivayeti ayrı ayrı açıklayarak okuyucuyla paylaşmıştır. Hz. Ali'nin Gaziantep'e geldiği ve mucizevi olayların yaşanmasına vesile olduğu durumları ile Hz. Ömer'in Hz. Ali ile birlikte yer aldığı efsanevi hikâyeleri okuyucuyla paylaşmıştır.

3.8. Cemil Cahit Güzelbey (1970), Hayvanlar ve Türeyişleri Hakkında: Gaziantep'te Kimi Hayvanlara İlişkin Efsaneler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.13, S.145, ss.7-8/18.

Cemil Cahit Güzelbey tarafından yapılan bu derleme, 14 hayvanla ilgili efsaneyi içermektedir. Derlemeci bu efsaneleri 1943 yılında Gaziantepli bir hanımdan derlediğini ifade etmiştir. Efsanevi anlatıma yer verilen 14 hayvanın ismi şöyledir:

"1. Şadı (Şempanze)
2. Tusbağa (Kaplumbağa)
3. Ayı
4. İbibik (Çavuş Kuşu)
5. Keklik
6. Katır
7. Kumkertiş (Bir çeşit kertenkele)
8. Yarasa
9. Baykuş
10. Tavşan
11. Ceylan
12. Serçe

13. Yılan

14. Kedi”

Cemil Cahit Güzelbey yukarıda adı verilen her bir hayvanla ilgili efsanevi bilgileri derlemiş, bu derlemeleri her bir hayvan adına küçük birer başlık açarak paylaşmıştır.

3.9. M. Şahin Yıldız (1970), Gaziantep Efsaneleri: Hazreti Ali’nin Ravanda Kalesi Cengi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.13, S.151, ss.21/23.

M. Şahin yıldız, Ravanda Kalesinin fetih hikâyesini babasından derlediğini belirtmiştir. Bu efsanenin halk arasında da çok yaygın bir şekilde anlatıldığını, unutulmaması için okuyucuyla paylaştığını ifade etmiştir. Efsaneye göre Hazreti Ali’nin oğulları Hasan ile Hüseyin avlanmak için çıktıkları yolu kaybetmiş, bir çöle düşmüşler. O dönemde Ravanda Kalesinin hükümdarı Ravandiz Hüseyin’i gece karanlığında parlayan dişlerini görerek ele geçirmiş ve esir almış. Torunlarının kaybolduğunu anlayan Hz. Muhammed ağlayıp üzülürken Cebrail Aleyhisselam gelerek torunlarının yerini bildirmiş. Hazreti Ali Peygamber Efendimizden işin aslını öğrenip yanına 40 sahabeyi alıp kalenin fethi için yola koyulmuş. Yolda türlü sıkıntı ve şeytanın hileleriyle karşılaşan Hazreti Ali nihayetinde Ravanda Kalesini fethetmiş ve esir düşen oğlu Hüseyin’i de düşman elinden kurtarmıştır.

3.10. Akten Köylüoğlu (2006), Efsanedeki Boyacı Camii, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.1, S.1, ss.24-27.

Akten Köylüoğlu tarafından derlenen Boyacı Cami efsanesi, okuyucuyla paylaşılmadan önce bu camiye ait anlatılan bir başka efsanenin daha önce Cemil Cahit Güzelbey tarafından “Gaziantep Camileri Tarihi” yazısında anlatıldığı açıklanmıştır.

Akten Köylüoğlu’nun derlediği Boyacı Camii efsanesine göre anlatılanlar kısaca şöyledir: Bir gelin alayının önünü kesip gelini kaçırmak isteyen azılı bir eşkıyanın sonunda pişman olup gelini damada elleriyle teslim etmesi üzerine gelin bu eşkıyaya dua etmiş. İşlediği suçlardan ötürü yakalanıp idam edilen bu eşkıya can çekiştiği sırada halk korkudan oradan uzaklaşmış. O saatte boya dükkânına gitmekte olan bir dokumacı ustası ipte çırpınan adamı görmüş ve kurtarmış. Eşkıya bu iyilik altında çok ezilmiş ve aradan geçen uzun bir zamandan sonra kendini kurtaran boyacı ustasını tekrar bulmuş ve kendisini kurtardığı günü hatırlatmış. O günden sonra tövbe ettiğini, helal kazanç için uğraştığını ve zengin olduğunu, boyacıya da borcunu ödemek istediğini, vaktiyle boynundan asıldığı ağacın altına para bıraktığını

söyleyip ayrılmış. Boyacı ustası o ağacın dibine bir heybe dolusu bırakılan altınları bulunca o ağacın olduğu yere bu günkü Boyacı Camisini yaptırmış. Yıllar sonra saçı sakalı ağaran bu eşkıya yine boyacı ustasının yanına gelmiş. Boyacı, vaktinde verilen o parayla cami yaptırdığını anlatınca eşkıya son bir istek olarak ölünce bu caminin giriş kapılarından birine gömülmeyi, Allah'ın adının anıldığı bu mekâna girenlerin ayakları altında yatmayı istemiş. Boyacı da bu son isteğe saygı duymuş ve dileği yerine getirmiş.

Akten Köylüoğlu bu efsaneyi anlattıktan sonra bu mezarın hangi giriş kapısında olduğunu tarif etmiş ve efsaneye konu olan Boyacı Cami ile ilgili birkaç fotoğrafı da okuyucuyla paylaşmıştır.

3.11. Faruk Çolak, Gerdek Pınarı (Gaziantep) Efsanesi Üzerine Bazı Değerlendirmeler, TÜBAR-XXXII, Y.2012-Güz, ss.43-57.

Faruk Çolak, öncelikle efsane türünü açıklamış, sonrasında gerdek sözü ile bağlantılı yer adları üzerinde durmuştur. Verdiği bilgilerden sonra "Gerdek Pınarı Efsanesi" üzerine kısa bir açıklama yapmış, farklı eş metinleri olduğu belirtilmiş, makalede paylaşılan efsane ise şahsi arşivden olduğu vurgulamıştır. Efsaneye dair derlenen ve paylaşılan birkaç metne yer vermiştir. Bu metinlerden sonra Gerdek Pınarı Efsanesindeki motiflerin mitolojiyle ilişkisi üzerinde durmuştur. Kız kaçırma motifi, kovalama motifi, mağara motifi, saklanma motifi ve gerdeğe girme motifi gibi tespit ettiği motifler için detaylı açıklamalar yapmış; bu motiflerin Türk mitolojisiyle ilişkisi ortaya koymuştur.

4. BİLDİRİLER

4.1. Behiye Köksel, Gaziantep Efsanelerinde Şekil Değiştirme Motifi Üzerine, III. Uluslar Arası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu) / Bildiriler, Adana Ofset, Adana, Y.1999 ss.487-496.

Behiye Köksel tarafından hazırlanan bu bildiride Gaziantep efsanelerinde "şekil değiştirme" motifi detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Öncelikle şekil değiştirme motifinin hangi unsurlara bağlı olarak ortaya çıktığını açıklayan Behiye Köksel, daha sonra bu motifler hakkında Gaziantep efsaneleri üzerinden örneklendirme yaparak bilgi vermiştir.

4.2. Behiye Köksel, Şeyh A. Sermest Efendi ve Ali Baba Hakkında Anlatılan Efsane ve Menkıbeler, Uluslar Arası Türk Dünyası İnanç Önderleri Kongresi (23 – 28 Ekim 2001), Tüksev Yayınları, Ankara, Y.2002 ss.583-595.

Behiye Köksel tarafından Kilis'te yaşamış Şeyh Abdullah Sermes Efendi ile Gaziantep'te yaşamış olan Ali Baba isimli zatlar üzerine bir araştırma yapılmış; bu kişiler üzerine anlatılan efsaneleri paylaşmıştır. Ancak sadece bu iki şahsiyetle kalmayıp, konuyla ilgili olarak bu zatlarla bağlantılı olan başka velilere ve efsanelere de yer vermiştir. Halk arasında anlatılagelen çeşitli efsanelerin farklı varyantlarına başka yörelerde de rastlamanın mümkün olduğunu belirten Behiye Köksel, bu bildirinin Türk Dünyası adına veliler üzerine anlatılan bazı efsane ve inançlar için genel bir inceleme niteliğinde olduğunu vurgulamıştır.

D. 3. GAZİANTEP'TE EVLİYA MENKIBELERİ

1. KİTAPLAR

1.1. Cemil Cahit Güzelbey, Gaziantep Evliyaları, İslami Hizmetler Vakfı, Y.1990, ss.199, Gaziantep.

Gaziantep ilinde yaşamış veya Gaziantep efsanelerinde adı geçmiş olan Önemli din adamları ve evliyalar hakkında araştırma yapan Cemil Cahit Güzelbey, seksenden fazla kişinin menkıbesini paylaşmıştır. İki bölümden oluşan kitabının birinci bölümünde "Gaziantep Evliyaları" başlığı altında Gaziantep'te yaşamış olan evliyaların hayat hikâyelerine ve halk arasında anlatılan menkıbelerine yer vermiştir. Kitabının ikinci bölümünde ise Osmanlı döneminde yetişip, yaşantısını cumhuriyet döneminde de sürdüren Gaziantepli din adamları hakkında bilgi vermiştir.

1.2. Burhan Bozgeyik, Her Yönüyle Gaziantep (Tarih/Kültür/Folklor), Şehitkâmil Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları No.4, Y.1996, ss.192, Gaziantep.

Burhan Bozgeyik tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep ili hemen her yönüyle ele alınmıştır. Yedi bölümden oluşan kitabın üçüncü bölümünde "Gaziantep Evliyaları" başlığı altında Gaziantep'te yaşamış evliyaların hayatlarına ve menkıbelerine yer vermiştir.

2. TEZLER

2.1. Fatma Yavuz, Gaziantep Evliya Menkıbeleri ve Kaynakları, Yüksek Lisans Tezi, Y.2003, ss.320, Gaziantep.

Fatma Yavuz tarafından yapılan bu çalışmada Gaziantep yöresinde yaşamış olan evliyaların menkıbelerine ve halk arasında anlatılagelmiş kerametlerine yer verilmiştir.

Üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde Gaziantep'in tarihi, kültürü ve geleneği içinde evliya menkıbelerinin yeri ve önemi hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde Gaziantep menkıbelerine hangi kaynaklardan ulaşıldığı hususunda açıklama yapılmış, 6 farklı kaynak göstererek her birini ayrı başlıklar altında örneklerle izah edilmiştir.

Üçüncü bölümde ise öncelikle Gaziantep evliya menkıbelerindeki bazı motif ve kerametlerin inanç kökenleri üzerinde durulmuş, sonrasında bu motif ve kerametler liste halinde verilmiştir. Tüm bu bilgilerin ışığında tezinin ana konusu olan evliya menkıbeleri iki ana başlık altında sunulmuştur:

"1. Menkıbesi bulunan veliler
2. Menkıbesi bulunmayan veliler"

"Menkıbesi Bulunan Veliler" başlığı altında 47 farklı evliyanın menkıbesine yer verilirken "Menkıbesi Bulunmayan Veliler" başlığı altında 19 eren/evliya hakkında tespit edilen bilgiler paylaşılmıştır. Halk arasında evliyalarla ilgili anlatılagelen farklı rivayetler derlenmiş, her evliyanın menkıbesi paylaşılırken tüm farklılık gösteren anlatılar sırayla sunulmuştur. Çalışmanın sonunda bazı evliyaların türbelerinden görsellere yer verilmiştir.

3. MAKALELER

3.1. Şakir Sabri Yener (1939), Hacı Baba, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.10, ss.13-15.

Şakir Sabri Yener'in yapmış olduğu bu derlemesinde, Gaziantep yöresinde mübarek kabul -edilen zatlardan Hacı Baba'nın hayatına dair efsanevi olaylara yer verilmiştir. Aslen Antepli olduğunu ve aynı zamanda şair olduğunu fakat bunu Antep halkının bilmediğini ifade etmiştir. Hacı Baba adıyla bilinen bu zat, Derviş Hacı olarak da tanınmaktadır. Yerli halkın Hacı Baba'ya dair bilip anlattığı en önemli rivayetin derlediği menkıbeden ibaret olduğunu anlatan Yener özetle şu hadiseyi anlatmıştır:

Hacı Baba her sabah arasa civarındaki bir ekmek fırınının önüne gelir, fırının yanmasına bakarmış. Fırın yandıktan ve ekmekler hazır olduktan sonra fırıncı kendisine ne verirse alır gider, o gün akşama kadar bir daha görünmezmiş. Uzun bir süre bu durum devam etmiş. Hacı Baba yine bir sabah erkenden fırının önüne gelmiş. Eskisi gibi fırının yanmasını beklerken bilinmeyen bir nedenden fırıncı hiddetlenmiş ve Hacı Baba'yı kovmuş. O gün var kuvvetiyle çalıştığı halde akşama kadar fırını ısıtmaya gücü yetmediği gibi doğal olarak ekmek de çıkaramamış. O günden sonra da haftalarca fırınını ısıtıp ekmek çıkarmaya da muvaffak olamamış. Bu işin içinden nasıl çıkacağını düşünürken, boştan yere Hacı Baba'ya hiddetlendiği için başına bu olayların geldiğine karar vermiş. Hemen Hacı Baba'nın yaşadığı evi bulup yanına gelmiş. Meseleyi olduğu gibi anlatarak, yine fırınına gelmesini istemiş. Gelmezse mahvolacağını anlatmış. Bunun üzerine Hacı Baba, fırıncıya geleceğini ancak sırrının ortaya çıktığı için ömrünün az kaldığını ve çok yaşamayacağını bu nedenle de öncesinde vasiyetini yazması gerektiğini söylemiş.

Fırıncı Hacı Baba'nın yanından ayrılmış, fırınına giderek kendisini beklemeye başlamış. Biraz zaman geçince Hacı Baba da verdiği sözü tutarak gelmiş. Fırını görerek tekrar evine dönmüş. Hacı Baba, gittikten sonra fırın ısınmış ve fırıncı ekmek çıkarma imkânını yeniden bulmuş. Bu olaydan sonra halk, Hacı Baba'nın manevi bir kudret sahibi olduğuna inanarak onu bulunduğu yerde ziyarete gelmiş ve gelenlerin sayısı her geçen gün daha da çoğalmış. Ancak Hacı Baba fırıncıya dediği gibi çok yaşamamış ve vefat etmiştir.

Hacı Baba'nın ölüm tarihine dair elinde hiçbir bilgi olmadığını yazan derlemeci, sadece Hacı Baba'nın türbesinin Hacı Baba tepesinde olduğunu belirtmiştir. Hacı Baba adını taşıyan bu türbenin 1920 yılında Gaziantep'i Fransızlar işgal ettikten sonra çıkan çatışmada tahrip edildiğini ve sonrasında da tamir edilmediğini ifade etmiştir.

3.2. Cemil Cahit Güzel (1940), Folklor: Ziyaretler ve Meşhur Şeyhler (4) Şahveli, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.21, ss.8-9.

Şahveli hakkında yaptığı derlemelerine yer vermeden önce Şakir Sabri tarafından konuyla ilgili izahatlarına yer veren cemil Cahit Güzel, sonrasında Şahveli ile ilgili rivayetlerle menkıbeye bir bütünlük katmaya çalışmıştır.

Şakir Sabri'nin verdiği bilgiye göre; Şahveli ulemadan fazıl bir zattır. Bir şerhi ile bir de manzum eseri vardır. Manzum eseri Ayasofya kütüphanesindedir.

Eski belediye müfettişi Bay Hakkı Bey'in verdiği bilgiye göre; Şahveli Nişabur'dan gelmiş, Rifai tarikatına mensup bir şeyhtir. Birçok eserinin olduğunu ve bunlardan bir kısmının Mısır kütüphanesinde bulunduğunu kısaca beyan etmiştir.

Cemil Cahit Güzel'in derlediği rivayetler ise şöyledir: sultan Murat Bağdat seferine giderken Şahveli'nin yanına uğramış, zatı tecrübe etmek için bir fincanın içinde kahve diye zehir vermiş. Şahveli "hünkârım, kahve niyetine mi yoksa zehir niyetine mi içeyim" diyerek zehri içmiş ve içtiği zehri parmağından tekrar fincana boşaltmış. Bunun üzerine padişah kendisinden ne dileği olduğunu sorunca Şahveli bir cami ile bir de Yenice Köyünü istemiş. Padişah da kabul etmiş.

Bağdat seferinde padişahın ordusu bozguna uğramak üzereyken, padişah Şahveli'den manen yardım istemiş. O sırada köyde tekkesinde oturan Şahveli derhal ayağa kalkarak, müridinin birine kalk bir çuval saman al ve derhal rüzgâra savur demiş. Mürit şeyhinin dediğini yapınca Osmanlı ordusunun bozulmaya yüz tuttuğu sırada ansızın bir toz bulutu ortaya çıkmış. Düşmanın üzerini kaplamış. Osmanlı ordusu muzaffer olmuş. Sefer dönüşü Sultan Murat Şahveli'nin yanına uğrayarak hem durumu anlatmış hem de onu taltif etmiş.

Şahveli hakkında halk arasında anlatılan diğer bir rivayet ise şöyledir: Şahveli Tilbaşar civarındaki Yenice köyünde azaplık edermiş. Adı da Veli imiş. Sultan Murat Bağdat seferinden dönerken halk karşılamaya çıkmış. Halkın arasında bulunan Şahveli Sultan'ın önüne fırlayarak elindeki mesesi yere fırlatmış. O anda meses uzayarak kocaman bir servi olmuş. Bu hali gören padişah Şahveli'ye sihirbaz olduğunu ve derhal bir bardağa zehir koyup içmesini söylemiş. Şahveli zehiri içmiş ve gözünden yaş halinde bardağa akıtıp padişaha tekrar vermiş. Bundan sonra da gözü şaşı olmuş ve adı Şaş Veli olarak kalmış. Zamanla şaş kelimesi Şah kelimesine dönüşmüş. Şahveli'nin verdiği bardaktaki zehri içen Sultan Murat, bardaktaki zehrin tatlı bir hal aldığını söylemiştir.

Bu hadiseyle ilgili diğer bir rivayete göre; Padişah Şaş Veli'ye "sen Şaşveli değil, Şahveli'sin" dediği için zatın adı böyle kalmıştır.

Padişah, Şahveli'nin bu kerametini gördükten sonra kendisinden ne dileği varsa istemesini söyler. Şahveli de Yenice köyündeki caminin Antep'e getirtilmesini ister. Bu isteği caminin dört köşesinden dört taş alınmak suretiyle ve Antep'teki Yukarı Şeyh cami yaptırılmak üzere yerine getirilir.

3.3. Cemil Cahit Güzel (1940), Folklor: Ziyaretler ve Meşhur Şeyhler (2) Şahveli, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.22, ss.6-8.

Şahveli hakkında araştırma ve derlemelerine devam eden Cemil Cahit Güzel, Abdullah Kaya Daleren'den konuyla ilgili vesikalara dayanan bilgiler aldığını ifade etmiştir. Bu bilgiye göre öncelikle Şahveli'nin soyunun kimlere dayandığı ve nereli olduğu, hakkında rivayet edilen bilgilerin gerçekliğini aydınlatmaya çalışmıştır. Bu bilgi ve vesikalara dayanarak derlenen bilgileri şöyle özetlemek mümkündür.

Şahveli'nin babası Mehmet Bey, Tilbaşar civarında Ağcahüyük köyünde yaşamaktadır. Âlim bir insandır. Soyu Horasan'dan gelmektedir.

Dördüncü Murat, Bağdat seferine giderken Tilbaşar'a uğrar. Oranın ileri gelenleriyle konuşurken Ağcahüyük köyünde Şahveli adında bir ermiş bir zatın yaşadığını duyar. Vezirine bu zatı ziyaret etmek istediğini söyler. Ancak ertesi gün yola çıktığında bu ziyareti unutur. Ağcahüyük yolu üzerine geldiklerinde tüm atlar yolda durur ve bir adım dahi atmazlar. Sultan Murat Şahveli için düşündüğü ziyareti unuttuğunu hatırlar ve derhal Ağcahüyük köyüne dönülmesi emrini verir. Bir adım bile atmayan atlar bu emir üzerine dörtnala yollarını değiştirirler.

Padişahın geldiğini manen bilen Şeyh, müritlerini karşılamak için gönderir. Kendisi de tekkenin kapısında bekler. Gelenleri kabul eder. Kahvecisine ikramda bulunmak için kahve yapmasını emreder. Kahveci yaptığı kahveleri dağıtacağı zaman, padişah tarafından önceden belirlenen kişi kahveleri alır ve kendisi dağıtmaya başlar. Sıra Şahveli'ye geldiğinde içine gizlice zehir koyarak verir. Şahveli kahveyi alırken padişaha "sultanım, zehir niyetine mi yoksa kahve niyetine mi içeyim" diye sorunca "sen bilirsin" cevabını alır. Şeyh "madem kahve diye aldım, kahve niyetine içeyim" der ve içer. Sonra da kuş parmağını fincana tutarak içtiği zehiri boşaltır. Bundan ötürü parmağı biraz eğilir ve gözü de şaşı olur. Hatta bundan sonra Şahveli'nin soyundan gelen çocukların da kuş parmaklarının eğri ve gözlerinin şaşı olduğu rivayet edilir.

Sultan bu imtihandan sonra yola çıkmak ister ancak Şahveli'nin ısrarı üzere geceyi bu tekkede geçirirler. Küçük bir kapta yemek yapılır ve küçük bir yemlikte atlara yem verilir. Sultan Murat'ın yanındaki tüm maiyeti u yemekten yemesine ve tüm atlara yem verilmesine rağmen ne yemek ne de atlara verilen yem tükenir.

Şahveli gece padişahla oturup sohbet ederken yanına bir müridini çağırır, eline kuru bir bağ çubuğu verir ve bunu falan yere dikmesini ister. Mürit denileni

yapar. İki saat sonra Şahveli aynı müridi çağırarak olgunlaşan üzümleri toplayıp getirmesini ister. Mürit gittiğinde kuru çubuğun yeşerip üzüm verdiğini görür. Olgunlaşan üzümleri toplar ve mevsim kış olmasına rağmen padişaha taze üzüm getirip ikram eder. Bu hadiseden sonra bağın bulunduğu yere Yenice denir.

Sultan Murat yola çıkmadan önce Şahveli ile Ağcahüyük köyünün tepesine çıkar. Şeyhe gözünün gördüğü her yeri bağışladığını söyler. Bu bağışlanan yerlerin Ağcahüyük, Yenice ve Tilbaşar köyleri olduğu rivayet edilir.

Şahveli bir gün Ağcahüyük'teki caminin önüne gelir. Elindeki asasını yere saplar ve kendisi de gözden kaybolur. Asa o anda yeşererek kocaman bir servi olur. Bu servi bu gün halen kurumuş bir şekilde durmakta ve sıtmalılar için şifa kaynağı olarak görülmektedir.

Şahveli'nin ölümünden sonra vasiyeti üzerine oğlu Şeyh Yakup geçer. Oğlu Gaziantep'te Salihiye Cami ve tekkesini yaptırır. Birkaç yıl sonra bu caminin bahçesinde Şahveli bir gece görünür ve ortadan kaybolur. Bunun üzerine o mahalle Şeyh Yakup namına bir mezar yaptırır.

3.4. Cemil Cahit Güzel (1941), Ziyaretler ve Meşhur Şeyhler (5) Şahveli, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.23, ss.5-6.

Başpınar dergisinin bir önceki sayısında Şahveli'nin oğlu Şeyh Yakup tarafında Salihiye Camisinin yaptırıldığı bilgisi verilmiştir. İşte bu caminin içine bir de kastel (çeşme) yaptırılmıştır. Bu kastelden Gaziantep'teki camiye yakın civar mahallelere su verilmiş bu suya da Şahveli suyu denmiştir. Rivayete göre bu su, şehrin diğer mahallelerine giden sudan çok daha fazladır ve su kısıtlaması olduğu zamanlarda bu su hiçbir zaman azalmaz. Bu cami ve kastel Gaziantep harbi sırasında harap olmuştur.

Şahveli'nin soyundan gelen birçok kişi âlim ve hikmet sahibidir. Şahveli'nin dedesi Abdüşşekür hakkında da kısa bir menkıbeye ulaşan Cemil Cahit'in derlemesi şöyledir:

Antep'in bazı zengin aileleri servetleriyle gururlanarak Abdüşşekür'ün hanımını hep hor görürlermiş. Kadın bu duruma çok üzülür, kocasına da arada sırada şikâyetle anlatırmış. Bir gün yine kocasına hallerinden şikâyet ettiğinde Abdüşşekür hanımından kuyudan bir kova su çekmesini ister. Kadın dediğini yapar. Suyu çektiğinde kovanın ağzına kadar altın dolu olduğunu görür. Karısına "görüyorsun ki biz herkesten zenginiz, Allah istediğimizi vermeye kadirdir ancak biz dünya malına itibar etmiyoruz" der.

Abdullah Kaya Daleren'den aldığı bilgilerin ve yaptığı derlemelerin burada son bulduğunu ifade eden derlemeci, bir sonraki sayıda kendisinin yaptığı derlemelerle Şahveli'nin hayatı hakkında malumatlara devam edeceği notunu düşmüştür.

3.5. Cemil Cahit Güzel (1941), Folklor: Ziyaretler ve Meşhur Şeyhler (6) Şahveli, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.24, ss.11-12.

Cemil Cahit Güzel; Şahveli hakkında ulaştığı vesikalara, çözümlediği kitabe yazılarına ve derlediği rivayetlere dayanarak kısaca derli toplu bir çıkarımda bulunmuştur.

Şahveli'nin onunca asırda Gaziantep'in Ağcahüyük köyünde doğduğunu ve ömrünün Antep'te geçtiğini, on birinci asırda vefat ettiğini, iyi tahsil gördüğünü, önemli bir zat olduğunu ifade etmiştir.

Şahveli hakkında anlatılanların birer rivayet olduğunu; kuru bir çubuğun yeşerip üzüm vermesi veya kuyudan çekilen kovanın altınla dolu olması gibi efsanevi olaylara bugün bazı kimselerin inanmayacağını ancak her büyük âlimin böyle hadiselerle anıldığını açıklamıştır. Böylesi büyük âlimlerin keramet sahibi olduklarını vurgulayan derlemeci, folklor alanında çalışma yapan kişilerin derlediği bilgileri değiştirmeden paylaşması gerektiğini belirtmiştir.

Cemil Cahit Güzel, Şahveli hakkında anlatılan olaylara efsanevi bir sıfat yüklese de önemli bir şeyhin hayatını anlatmak ve hakkındaki rivayetleri ortaya koymak adına derlenen bu bilgilerin menkıbe özelliği taşıdığı dikkatlerden kaçmamalıdır. Bu nedenle Şahveli hakkında yaptığı tüm derlemeleri "Evliya Menkıbeleri" çatısı altında toplamayı uygun gördüğümüzü söylemeliyiz.

3.6. Cemil Cahit Güzel (1943), Folklor: Meşhur Şeyhler ve Ziyaretler (II) Hacı Baba, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.4, S.52, ss.3-4.

Daha önce Şakir Sabri Yener tarafından yapılan derlemelerden sonra Hacı Baba hakkında bilinmeyen farklı notlara ulaştığını ve derginin bu sayısında paylaşmak istediğini ifade eden Cemil Cahit Güzel Hacı Baba ile ilgili şu rivayeti nakletmiştir:

Anlatıldığına göre Hacı Baba çok çirkin ve üstü başı perişan bir dervişmiş. Bir gün büyük bir konağın önünden geçerken pencerede çok güzel bir kız görmüş ve ona hayranlıkla bakarken kız onun çirkinliğini görüp "tüh" diye tükürmüş. Hacı Baba bu duruma çok üzülerek oradan ayrılmış. O zaman mana âleminden "benden ne dilersen iste" diye bir nida gelmiş. Hacı Baba da "Yarabbi şu memleketin ateşini

sakla" diye dua etmiş. O an şehirdeki bütün ateşler sönmüş. Günlerce kibrit, lamba, ocak ve fırın gibi ne kadar ateşle ilgili yakacak varsa yanmaz olmuş. Bir gün Antep'e ermiş bir zat gelmiş. Şehirdeki durumu görünce ateşin Hacı Baba tarafından gizlendiğini duyurmuş. Bunu üzerine Hacı Baba'yı aramış ve şimdiki türbesinin olduğu yerde bulmuşlar. Ateş için yalvarmışlar. Hacı Baba da kendisine bir parça pamukla filan konaktaki kızın nikâhını getirmelerini istemiş. İsteği yerine getirilmiş. Kız Hacı Baba'nın yanına gelince, Hacı Baba kıza "utanmaz, niye yanıma geldin" demiş ve derinden bir ah çekmiş. Ağzından çıkan bir ateş pamuğu tutuşturmuş ve şehir tekrar ateşe kavuşmuş. Hacı Baba da bu olaydan sonra kıza hakiki çehresini göstermiş. Kız, yüzüne tükürdüğü adamın gerçekte ne kadar güzel olduğunu görmüş. Hacı Baba o anda ortadan kaybolmuş. Kız aşkından deli olmuş ve bu dertle ölmüş, gömüldüğü yere de kızın adı verilerek Çıksorut denmiş. Hacı Baba için de yatıp kalktığı yere bir kubbe çakılmış.

Derlemeci, bu rivayeti paylaştıktan sonra Hacı Baba üzerine çeşitli tevatürlerin olduğunu, bu anlatılanların da birbirini tutmadığını ancak Hacı Baba'nın ateşi saklama kerameti konusunda birleştiklerini vurgulamıştır.

3.7. Cemil Cahit Güzel (1943), Folklor: Meşhur Şeyhler ve Ziyaretler -III Uryan Baba, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.5, S.53, ss.9.

Uryan Baba'nın türbesi Sarımsak Tepesinin kuzey tarafındadır. Rivayete göre Uryan Baba, adından da anlaşılacağı gibi avret yerleri hariç vücudunun geriye kalan kısımları açık gezen bir adamdır. Şehirden ve insanlardan uzak bir hayat sürer ve kendi hakinde yaşarmış.

O dönemde Antep'e belirli zamanlarda zorbalığıyla meşhur çeteler gelir halktan haraç toplarmış. Bu durumdan bıkmış olan halkın ileri gelenleri o zamanın en meşhur dergâhı olan Şahveli tekkesine gidip dervişlerden akıl almak suretiyle yardım istemişler. Yapılan toplantıda çavuşlardan biri dergâhta Uryan Baba'nın olduğunu ve kendilerine yardım edebileceğini söylemişler. İleri gelenler dergâh çavuşunu Uryan Baba'nın yanına göndermiş ve olayı olduğu gibi anlatmasını istemişler. Uryan Baba, hadiseyi duyar duymaz, yerden bir avuç toprak almış ve Batalhüyük tarafına saçmış. Çavuşa da "git, benden selam söyle. Ben üzerime düşen vazifeyi yaptım" demiş. Uryan Baba'nın yanından çıkan çavuş gelip durumu bildirirken, dervişlerden birisi Batalhüyük tarafında dehşetli bir fırtına koptuğunu söylemiş ve rüzgârın kaldırdığı kocaman taşların çetecilerin başına yağdırdığını, adamların da perişan olduklarını

anlatmış. Kısa bir zaman sonra da bu zorbaların Antep'i terk ettikleri ve hadisenin ise Uryan Baba'nın maneviyatıyla çözüme kavuştuğu anlaşılmış.

Uryan Baba'nın vefatından sonra şimdiki türbesinin bulunduğu yere gömülmüş. Mezarı ise ziyaretgâh olmuş.

Halk arasında maneviyatı güçlü olan insanlar tıpkı Uryan Baba'nın menkıbesinde anlatıldığı gibi tanınınca yaşarken dergâhları, öldükten sonra da ziyaretgâhları boş kalmamaktadır. İnanma duygusu halkımız için manevi ve güçlü bir ihtiyaçtır. Bu nedenle de anlatılanlar halkın temelde inanarak anlattığı menkıbelerdir. Kişiden medet umma, dua edince kendini daha güçlü hissetme olgusu insana manen iyi geldiği için büyük zatların öldükten sonra da manevi şöhreti halk arasında devam etmektedir.

3.8. Cemil Cahit Güzel (1943), Folklor: Meşhur Şeyhler ve Ziyaretler -III Üç Bektaşi Şeyhi-Kurban Baba, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.5, S.53, ss.10-11.

Cemil Cahit Güzel tarafından öncelikle üç Bektaşi şeyhinin Kurban Baba, Loğ Baba ve Aydın Baba olduğunu; daha önce Dülük Baba'nın Bektaşi Şeyhlerinden olup bu malumatı Evliya Çelebi'nin kayıtlarından öğrendiği gibi bu bilgiyi de Harat M. Ali'den öğrendiğini kısaca anlamıştır.

Kurban Baba'ya neden bu isimle hitap edildiğini çeşitli rivayetlere dayanarak açıklayan derlemeci, Gaziantep'te Buğday Pazarında Tüfekçi Ahmet isimli kaynak kişiden Kurban Baba'ya dair bilgiler elde etmiş ve bu bilgileri de okuyucuyla paylaşmıştır. Kulak hastalıklarının tedavisinde ailecek mütehassıs olduklarını ve ecdadı olan Kurban Baba'dan el aldıklarını ifade eden Tüfekçi Ahmet, Kurban Baba'nın vefatından sonra defnedildiği yer ve mağara hakkında bilgi vermiştir. Kurban Baba'nın mesleği ve yaşadığı tarih hakkında malumatının olmadığını da belirtmiştir.

3.9. Cemil Cahit Güzel (1944), Folklor: Meşhur Şeyhler ve Ziyaretler-IV Aydın Baba, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.5, S.54-55, ss.9.

Aydın Baba'nın türbesinin Gaziantep'te Karakabir denilen semtte bir mağarada olduğu bilgisini veren derlemeci, Aydın Baba'nın hayatına dair derlediği malumatları paylaşmıştır.

Aydın Baba'nın, Hacı Bektaşi Veli'nin yanında çırakçı olduğunu, kendisine kandil ve mum gibi şeyleri yakmaktan görevli olduğu için bu adın verildiğini, bir başka rivayete göre de Aydından Antep'e geldiği için bu isimle hitap edildiğini

anlatmış; bunların yanında Antep'e ne zaman geldiğini ve kimlerden de nasiplendiğini açıklamıştır.

3.10. Cemil Cahit Güzel (1944), Folklor: Meşhur Şeyhler ve Ziyaretler-IV Loğ Baba, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.5, S.54-55, ss.9-10.

Loğ Baba'nın, Kırkayak bahçesinin karşısında yolun güney tarafında türbesinin olduğunu belirttikten sonra hayatı hakkındaki rivayetlere yer veren derlemeci; Kurban ve Aydın Baba gibi bu zatın da Antep'e sonradan geldiğini, Hacı Bektaşi Veli'nin halifelerinden olduğunu ve hocasına 13 yıl hizmet ettiğini anlatmıştır. Hayatı hakkında en yaygın rivayet olan ve adının Loğ diye anılmasına sebep olan hadiseyi anlattıktan sonra Loğ Baba'nın doğumu, ölümü, Antep'e gelişi ve hayatının diğer safhaları hakkında hiçbir malumata ulaşamadığını belirtmiştir. Ancak Velayetname 'de nefes türünde şiirleriyle bir de Divan'ı olduğu bilgisine ulaşmıştır.

3.11. Cemil Cahit Güzel (1944), Folklor: Meşhur Şehlar ve Ziyaretler-Saçaklı Zade, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.60-61, ss.6-7.

Cemil Cahit, Saçaklı Zade hakkında daha önceki yapmış olduğu derlemelerinde zatın mezarının nerede olduğunu açıklamış, kabristanın akıbetiyle ilgili bilgi vermiştir. Derginin bu sayısında ise Saçaklı hakkında anlatılan farklı rivayetlere yer vermiştir.

Saçaklı'nın adının nereden geldiğini ve hangi olaydan sonra kendisine böyle dendiğini iki farklı rivayet doğrultusunda açıklamaya çalışmıştır. Ancak rivayetlerin ortak noktası, zatın başındaki sarığı dünyalıktan uzaklaşmak niyetiyle çıkarıp başına eski döşemelerin saçaklarını sarmasıdır.

Yine dünya malında ve makamında gözü olamayan Saçaklı'nın, kendisine Maraş Müftülüğü makamı teklif edilmesine rağmen, akan bir suya akıl danışıp sonrasında bu makamı reddettiğinin anlatılması hayatı hakkındaki meşhur bir başka rivayettir.

Bu rivayetlerin dışında Saçaklı'nın hangi tarikata mensup olduğunu da elindeki verilere ve yaptığı derlemelere dayanarak açıklamaya çalışan Cemil Cahit, bu bulgulara kimler vasıtasıyla ulaştığını ve kaynak kişilerin kimler olduğunu da yazısında okuyucusuyla paylaşmıştır.

3.12. Cemil Cahit Güzel (1944), Folklor: Meşhur Şıhlar ve Ziyaretler-Memik Dede, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.62, ss.15-16.

Derlemeci, Gaziantep'in Göksüncük köyünün güney batısında türbesi bulunan Memik Dede'nin ziyaretgâhı hakkında özellikle çocuğu olmayanların türbesine gidip, birkaç gün orada kalıp, dönüldüğünde çocuk sahibi olanların şükür maksadıyla kurban kestikleri muhterem bir zat diyerek kısaca bilgi vermiştir.

Hakkında halk arasında anlatılan rivayetle Hacı Bektaşi Veli'nin Vilayetname'sinde anlatılanların benzerliğine dikkat çeken derlemeci, her iki hikâyeyi de paylaşmıştır. Her iki anlatıda da ortak keramet Memik Dede'nin bir günde hacca gidip dönmesidir.

Halk arasında anlatılan rivayete göre Memik Dede'nin bu kerameti ifşa olduğu an, ortadan kaybolmuş; üzerindeki saban ve elindeki meses o an iki ağaca dönüşmüş, buraya da Memik Dede adında türbe yapılmış. Bu ağaçların günümüzde halen yaşadığı bilgisini derlemiş ve türbenin içinde sandukanın var olmasına rağmen kitabenin olmadığı belirtilmiştir.

3.13. Cemil Cahit Güzel (1946), Şeyhler ve Ziyaretler – Ali Efendi, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.7, S.81, ss.25.

Cemil Cahit Gaziantep'te hemen hepimizin büyüklerinin tanıdığı, Antep halkının hürmetle andığı diye nitelendirdiği Ali Efendi isimli zat hakkında malumat vermiştir. Merhumun 83 yaşında vefat ettiğini, türbesinin, Sarımsak tepesi eteğindeki mezarlıkta bulunduğunu, Antep'teki Şeyh Cami medresesinden ilim öğrendiğini ve çok güzel şiir yazdığını anlatmıştır.

Hakkında anlatılanlara göre, çeşitli hastalıkların tedavisine hangi meyve ve sebzelerin iyi geldiğini, hangi hastalığa zararlı olduğuna bilirmiş. Hatta bu konuda bilgi verdiği 168 sayfadan oluşan kendi el yazması kitabı torunu Bahaettin Göksel'de imiş. Bu konu hakkında derlemeci, Ali Efendi'nin soyundan gelenlerin tabip ve eczacı olmalarının irsi olduğu yorumunu yapmıştır.

Ali Efendi, Ramazan ayında 13. gecede müritleriyle ettiği uzun sohbetin sonunda ayrılırken "dünya iki kapılıdır, birinden girdik, işte birinden çıkıyoruz" demiş. Sabah abdestini alıp namazını kılmış. Sonrada validenin dizlerine uzanarak ruhunu hakka teslim etmiştir.

3.14. Cemil Cahit Güzel (1949), Folklor: Meşhur Şeyhler ve Ziyaretler– Şamşıhoğlu, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.10, S.105-106, ss.11-12.

Cemil Cahit Güzel tarafından derlenen Şamşıhoğlu'na ait bilgiler iki farklı rivayetten oluşmaktadır. Yavuz Sultan Selim zamanında yaşamış olan bu zat, Sultan Selim'in Mısır'a giderken görüşme isteğini kabul etmiştir. Sultanın daveti üzerine askerleri gelip kendisini dergâhından almak istemiştir. Şamşıhoğlu yanına gelen askerlere küçük bir salkım üzüm ikram etmiş ancak askerler üzüm tanelerini kopardıkça yerine birkaç tanenin tekrar zuhur ettiğini hayretle görmüşlerdir. Hatta salkım öyle büyümüştür ki yerinden kaldırılamayacak hale gelmiştir. Askerlere önden gitmelerini kendisinin de geleceğini söyleyerek kalabalığı göndermiş, ancak askerler padişahın yanına döndüklerinde Şamşıhoğlu'nun kendilerinden önce geldiğini görmüşlerdir.

Bir başka rivayete göre Şamşıhoğlu Yavuz Sultan Selim ile bir sohbeti sırasında Sultan'ın mevsimi olmadığı halde bir salkım üzüm istemesi üzerine yerdeki kuru çubuğa vurmasıyla üzüm hâsıl olmuştur. Yavuz'un sefere giderken himmet dilemesi üzerine ayrılmışlardır. Sefer sırasında savaşın en şiddetli anında gaipten zuhur eden kuru dal ve bağ çubuklarının düşman saflarına savrulmasıyla düşman dehşete düşmüş ve savaşı kaybetmiştir.

Hakkındaki rivayetlere yer verdikten sonra bu büyük zatın neslinden gelen tanıdık kişilere de kısaca değinen Cemil Cahit, bu kişilerin yaptığı vakıf ve hayratlar hakkında da bilgi vermiştir.

3.15. Cemil Cahit Güzelbey (1961), Şeyhler ve Ziyaretler: Şıh Salman, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.42, ss.9-10/23.

Şıh Salman hakkında derlediği bilgileri, Şıh'ın torunlarından Salman Oğlu Külekçi Mustafa Akbaba'dan derlediğini açıklayan Cemil Cahit; kaynak kişiye göre aynı soydan gelme iki Şıh Salman olduğunu açıklamıştır. Her iki Şıh Salman'ın da kim olduğuna dair ayrı ayrı bilgi vermiştir. İkinci anlatılan Şıh Salman'ın iki farklı gazeline ulaşmış olan derlemeci bunları da okuyucuyla paylaşmıştır. Bunun yanı sıra iki Şıh Salman'ın da hangi tarikata mensup olduğu, vefatlarından sonra nereye defnedildikleri ve halk arsında haklarında anlatılan kısa rivayetlere de yer vermiştir.

3.16. Sait Elbeyli (1962), Gaziantep İli Köyleri Evliyalarından: Memik Dede, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.53, ss.10/18.

Gaziantep ilinin 20 km kuzeyinde Gögsüncük Köyünde ziyaretinin bulunduğu Memik Dede isimli bir zattan bahseden derlemeci halk arasında anlatılan rivayetlere yer vermiştir. Yanında çalıştığı ağasının hacca gitmesinden sonra evde yapılan içli köfteyi götürüp verip geldiğini söylemesi ve ağasının hacdan gelince de bunu doğrulaması üzerine mübarek bir kimse olduğu anlaşılmıştır. Ancak gerçek ortaya çıkınca ortadan kaybolan Memik Dedenin en son görüldüğü yere, orda yaşayan köylü halk tarafından türbe yapılmış bu türbenin adını da Memik Dede koymuşlardır. Özellikle çocuğu olmayan kimseler tarafından ziyaret edildiği de derlemenin sonunda ifade edilmiştir.

Bu derlemenin sonunda düşülen kısa bir notta edinilen bu bilgilerin, Gögsüncük köyü yaşlılarından Necip Kiya tarafından Doktor Mahmut Elbeyli'ye anlatıldığı ve Sait Elbeyli tarafından tespit edildiği açıklanmıştır.

3.17. Şükrü Erdoğan (1965), Şahveli, Gaziantep Kültür Dergisi, C.8, S.90, ss.7-8/17.

Şükrü Erdoğan tarafından Şahveli isimli zatın adı, lakabı, soyu hakkında araştırma yapılmış ve halk arasında anlatılagelen rivayetler derlenmiştir. Edindiği bilgileri ve ulaşabildiği rivayetleri okuyucuyla paylaşan derlemeci, Şahveli hazretlerinin hangi tarikata mensup olduğunu, ne zaman ve nerede yaşadığını, ailesinin soyunun kimlere dayandığını açıklamıştır. Hakkında en yaygın söylenen rivayetleri de okuyucuya sunmuştur.

3.18. Şükrü Erdoğan (1966), Şam Şeyhi Muhammed Muhiyeddin Efendi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.101, ss.7-8.

Şükrü Erdoğan'ın yapmış olduğu derlemede Şam Şeyhi Muhammed Muhiyeddin Efendi'nin meşhur bir müderris ve kuvvetli bir ilim adamı olduğu ifade edilmiştir. Zat hakkında edindiği tüm bilgileri ve halk arasında anlatılan çeşitli rivayetleri de okuyucuyla paylaşan derlemeci, edindiği bilgilerden hareketle kendi görüş ve tespitlerini de paylaşmıştır.

3.19. Cemil Cahit Güzelbey (1966), Bu Şehrin Hikâyesi: Saçaklı Mehmet Efendi (Ölüsü Paylaşılamayan Bilgin), Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.101, ss.14-15.

Cemil Cahit Güzelbey tarafından Saçaklı Mehmet Efendi'nin kim olduğu ve hakkında anlatılan rivayetlerin neler olduğu derlenmiştir. Zat hakkında halk arasında

anlatılagelen en yaygın menkıbeyi okuyucuyla paylaşmış, kendisine saçaklı denmesinin nedenini açıklamış ve şimdiki ziyaretgâhının nerede olduğu hakkında bilgi vermiştir.

3.20. Cemil Cahit Güzelbey (1967), Eleştirme ve Araştırma: Şahveli Hangi Tarihte Yaşadı?, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.118, ss.21-22.

Cemil Cahit Güzelbey dostum diye nitelendirdiği Oğuz Göğüş'ün Şahveli hakkında yazdığı bir yazısına denk geldiğini ve bu yazıda verdiği bilgilerin kendi edindiği bilgilerden farklı olduğunu ifade etmiş; Oğuz Göğüş'ün Şahveli hakkında verdiği malumatın daha önceki araştırmalarla çelişkili olduğunu detaylı bir biçimde açıklamıştır. Şahveli hakkında bazı hususlarda ulaşılabilecek belge ve kaynak olmadığını yazan Oğuz Göğüş'e karşı, bu zat hakkında yazılan belge ve evrakların var olduğunu yazan Cemil Cahit; bu kaynakların isimlerini tek tek sayfa numaralarına varıncaya kadar vermiştir.

3.21. Fehmi Anlaroğlu (1969), Gaziantep'te Tipler: Hikmet Baba, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.140, ss.17-19.

Gazianteplilerin yakından tanıdığını ifade ettiği Hikmet Baba adlı kişi hakkında yaptığı derlemeyi okuyucuyla paylaşan Fehmi Anlaroğlu, bu zat hakkında halk arasında anlatılagelen çeşitli rivayetlere ve onun hakkında yaygın olan bilgilere yer vermiştir. Derlemeci öncelikle Hikmet Baba'nın saçı sakalı birbirine karışmış, kirli, yıkanmayı sevmeyen, kılık kıyafetine özen göstermeyen pejmürde dış görünüşüne değinmiştir. Bunların yanında halk arasında cinlerle konuştuğuna, bu varlıklardan para aldığına, canı istediği zaman bir tomar beyaz kâğıdı bir tomar para haline getirdiğine, kaybolan insan veya eşyayı bir bardak suya bakarak bulduğuna, hırsızları yakalattığına inanıldığını da anlatmış; hatta bunlara şahit olan insanların olduğunu belirtmiştir. Sonrasında ise Hikmet Baba hakkında halk arasında anlatılan 3 farklı rivayete yer vererek derlemesine son vermiştir.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

D. 4. GAZİANTEP'TE HALK HİKÂYELERİ

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı Manzum / Mensur Karışık Ürünler: Halk Hikâyesi–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.76-89, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin ikinci bölümünde "Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak anonim halk edebiyatının manzum-mensur karışık ürünlerinden olan "halk hikâyesi" türüne yer vermiştir.

Öncelikle halk hikâyesi türünü açıklayan Cevdet Avcı, sonrasında Barak halk hikâyelerinden derlediği 3 faklı örneğe vermiş; ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.2. Ökkeş Çetin, Gaziantep İli Oğuzeli İlçesi Halk İnançları –Efsane ve Hikâyeler–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.84-91, Niğde.

Ökkeş Çetin tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep ilinin Oğuzeli ilçesinde yaşayan halkın inanışları, geçiş dönemleri esas alınarak incelenmiştir.

Üç bölümden oluşan tezin üçüncü bölümünde "Efsane ve Hikâyeler" ana başlığı altında Oğuzeli ilçesinde halk arasındaki anlatı türlerinden halk hikâyelerine değinilmiştir. Bu hikâyelerin adları ve konusu ise kısaca şöyledir:

1. Karacaoğlan: Ünlü ozanlarımızdan Karacaoğlan'ın Oğuzeli ilçesinde yaşadığına dair halk anlatısıdır.

2. Beşdeli Hikâyesi: Oğuzeli ilçesinde su çekmek için kuyu başına giden bir genç kız, doğmamış çocuğunu hayal edip çocuğun burada ayağının kayıp ölebileceğini düşünüp ağlar. Bu ağıda annesi, erkek ve kız kardeşi de katılır. Olmamış şeye üzülüp ağlayan bu 5 kişinin adı "beş deli" diye çıkar ve Oğuzeli ilçesinde bir köye de isim olarak verilir.

3. Ezo Gelin: 1909 yılında Gaziantep'in Oğuzeli ilçesine bağlı Uruş köyünde dünyaya gelen Ezo Gelin'in asıl adı Zöhre Bozgeyik'tir. "Değişik usul" evlenmenin neticesinde çok sevdiği kocasından ayrılmak zorunda kalan Ezo Gelin, ikinci yaptığı evlilikte mutluluğu yakalayamaz. Bu evlilikten 6 çocuğu olur ancak biri hayatta kalır. Yaşadığı acılara dayanamayarak genç yaşta verem hastalığından ölür.

Yukarıda adları ve kısaca konuları verilen halk hikâyelerinin tespit edilen derlemeleri paylaşılmış, bu hikâyelerin Oğuzeli ilçesinde anlatıldığı şekillerine yer verilmiştir.

3. MAKALELER

3.1. Şakir Sabri Yener (1939), Kadı Mahir Efendiye Ait Bir Hikâye, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.5, ss.12-13.

Yener'in derlemiş olduğu Kadı Mahir Efendi'ye ait bu hikâyede adil bir kadının verdiği hüküm anlatılmıştır. Adalet sahibi olduğu kadar zekâsı ile de dikkat çeken Kadı Mahir Efendi'ye bir çuval parayı paylaşamayan iki kişi ile bir kadını paylaşamayan iki kişi gelir. Bir çuval dolusu paranın kendisine ait olduğunu söyleyen biri kasap ve diğeri berber olan kişiye parayı bırakıp yarın gelmelerini söyler. Daha sonra biri hoca diğeri çiftçi olan iki kişi bir kadınla beraber hocanın huzuruna gelir ve her ikisi de kadının kendi eşi olduğunu söyler. Kadı Mahir Efendi bu iki kişiye de kadını bırakıp yarın gelmelerini söyler. Ertesi gün paranın kasaba, kadının ise hocaya verilmesini hükmeder.

Dönemin mahkeme müfettişi kararı teftiş etmeye geldiğinde niçin böyle bir karar aldığını sorgular. Kadı Mahir Efendi ise zekâsını ortaya koyan açıklamasını yapar. Gece parayı ve para kesesini bir tencerenin içine koyup kaynattığını ve bu sayede suyun yüzünün yağ olduğunu gördüğünü söyler. Bu sayede de paranın kasaba ait olduğunu anlamıştır. Kadına ise mürekkep döktüğü sarığını temizlettiğini, kadının ise bu işi çok büyük bir titizlikle başardığını gördüğünü söyler. Bu sayede de kadının hoca efendiye ait olduğunu anladığını, hükmü bu yönde verdiğini anlatır. Bu adil ve zekice davranış karşısında müfettiş ödül olarak Kadı Efendiye otuz senelik maaşının hepsini ödenmesini emreder.

Kadı Mahir Efendi ise memleketine bir eser bırakma isteği ile maaşının hepsini şuan boru içine alınan Gaziantep suyunun Pancarlı'dan getirtilmesine harcamıştır.

Kendi parasını gözünü hiç kırpmadan memleket sevdasıyla harcayan Kadı Mahir Efendi bugün bile hala iyiliksever davranışı, adalet ve zekâsı ile halk arasında anlatılmaktadır.

3.2. Ömer Özbaş (1939), Miskin Ali, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.5/6/7/8/9/10.

Ömer Özbaş tarafından derlenen Miskin Ali isimli halk hikâyesi Başpınar dergisinin 5. Sayısından onuncu sayısına kadar parça parça yayımlanmıştır. Miskin

Ali'nin Barak Türkmenlerinden olduğunu, dünyada annesinden başka kimsesinin olmadığını ifade etmiştir. Derlediği hikâyenin ulaşabildiği kısımlarına yer verdiğini ve tamamlamaya çalıştığını ifade etmiştir. Hikâye ise özet olarak şöyledir:

Miskin Ali, annesiyle bir başına yaşayan ve annesinden başka kimsesi olmayan bir gençtir. Yaşadığı obanın en zengin ailesinin kızına sevdalanır. Kızın ise bu sevdadan haberi yoktur. Miskin Ali düştüğü aşkın yüzünden yer yatak hasta olur. Üç ay yatar. Sonra biraz iyileşir. Temiz bir hava almak için çadırının dışına çıkar, güneşe karşı oturur. Az ileride harman yerinde sevdiği kızı çimenler üzerinde otururken görür. Yanına gidip konuşmak ister. Kızın yakınına varıp selam verir. Sevdiği ve onun yanındaki diğer genç kızlar selamını alır. Oracığa Miski Ali de oturur. Sohbet etmeye başlarlar. Miskin Ali yakında evleneceğini söyler. Kızlar tebrik etmişler. Sevdiği kız ise kimle evleneceğini sorunca, kendisiyle evlenmek istediğini söylemiş. Kız bu cevabı duyunca Miskin Ali'ye bir iki tane taş atmış. Araya diğer kızlar girince Miskin ali pişmanlıkla çadıra kendini zor atmış.

Aradan geçen bir iki günden sonra tekrar sevdiği kızın yanına gidip konuşmak istemiş. Seher vaktinde uyanmış. Kızın yaşadığı çadıra gitmiş. Bakmış ki kız da erken kalkmış, yapılacak işle uğraşırken görmüş. Kıza selam vermiş ama sevdiği kız onu terslemiş. Neden geldiğini sormuş. Miskin Ali kıza yazdığı türküyü söyleyeceğini onun da dinlemesini istediğini söylemiş. Kız kovmuşsa da Ali'ye gücü yetmemiş. Ali de eline sazını alarak bir yandan çalmaya diğer yandan türküsünü söylemeye başlamış.

Türkü bitince kız, Miskin Ali'ye aslında kendisinin de onu sevdiğini ama el âleme rezil olmaktan korktuğunu, bu sırrını kimseye açmamasını söylemiş. Miskin Ali sevdiği kızdan iki kere buse almış. Kız da onu öpmüş. Ondan sonra ayrılmışlar.

Miskin Ali köyün orta yerine geldiğinde onu uzaktan gören arkadaşları şaşırmışlar ve Ali'nin yanına gelmişler. Uzun zamandır ortalarda görünmediğini, onu merak ettiklerini anlatmışlar. Nerelerde olduğunu sormuşlar. Miskin Ali de Benli Sultana tutulduğunu ve onun sevdasının derdiyle üç ay yer yatak yattığını anlatmış. Arkadaşları bundan sonra ne olacağını sormuş. Miskin Ali de az önce kızın evine gittiğini, kızın da onu sevdiğini ve onu öptüğünü anlatmış. Bu havadis dedikodu yapılarak dilden dile o köye hemen yayılmış. Bu söylenenler Benli Sultanın da kulağına gitmiş. Çok üzülmüş, içerlemiş.

Akşam olunca tekrar kızın yanına gitmiş. Ama kızın yüzünden düşen bin parça… Miskin Ali'nin yüzüne bile bakmamış. Ali'de çok üzülmüş, eve dönmüş.

Sonra birkaç kez daha Benli Sultanın evine gitmiş, onunla konuşmak istemiş ancak Sultan oralı bile olmamış. Bunun üzüntüsüyle Miskin Ali üç ay daha hasta yatmış. Yaz mevsimi kışa dönmüş.

Bir gün Benli Sultan kendisi gibi on dört genç kızı kışın güneşli ve güzel bir gününde pınar başına götürüp sohbet etmek istemiş. Kızlar çok güzel giyinip süslenmiş. Kızları gören Ali, annesine kızların niye böyle giyindiğini sormuş. Annesi de Benli Sultan'ın bütün kızları pınar başına sahraya çağırdığını söylemiş. Ali, bunu duyunca hasta halinde pınar başına gidip sevdiği kızı görmek istemiş. Pınarın başına varınca sevdiği kızı ve diğer kızları görmüş, selam vermiş. Benli Sultan Ali'yi görünce üzülmüş ve yine yüzüne bakmamış. Diğer kızlar hemen Miskin Ali'nin etrafını çevreleyerek ondan her bir kız için birer türkü söylemesini istemişler. Ali her kıza birer türkü söylemiş. Sıra Benli Sultan'a gelince onu diğer kızlardan daha çok öven bir türkü söyleyince diğer kızlar buna çok alınıp hem Ali'nin üstüne yürümüş onu dövmüşler hem de orayı terk etmişler. Ali yediği dayağın etkisiyle bayılmış. Ayıldığı zaman karşısında Benli Sultanı görmüş. Ondan özür dilemiş. Sarılıp öpmüş. Benli Sultan da ikna olmuş. Miskin Ali'ye gece olunca çadırının başına gelmesini, beraber çıkıp gezmeyi istemiş. Ali de kabul etmiş. Akşam olunca Ali çadırın başına gelmiş. Sabaha kadar beklemiş. Soğuktan donmuş. Benli Sultan ise çıkmamış. Ali de evine dönmüş. Uykuya dalmış.

Bu gecenin sabahına Benli Sultan'ı amcasının oğlu istemeye gelmiş. Davul zurna sesleriyle uyanan Ali annesine seslerin nerden geldiğini sorunca kadın da olanı biteni anlatmış. İşin aslını öğrenen ali, Benli Sultanı rezil etmek için çadırının önüne gitmiş. Ali'yi görüp tanıyanlar, ondan bir türkü söylemesini istemişler. Ali de önce nazlanmış, sonra da sesini kıza duyurarak türküsünü söylemiş. Benli Sultan Ali'nin sesini duymuş bir rezalet çıkarmasından korkmuş. Ali de üzüntü içinde türküsü bütünce eve dönmüş. Annesine bu kederle yaşayamayacağını ve başka yerlere göç edeceğini söylemiş. Anası yaşlı olduğu için onunla gelememiş.

Miskin Ali yollara düşmüş. Kilis'e yakın Hedebet Köyüne gelmiş. Davut Kâhyanın evine misafir olmuş. Ev sahibine çalışmak istediğini söylemiş. Ev sahibi de onu işe almış. Bu adamın çok güzel bir kızı varmış. Ali bu kızı görünce sevdalanmış. Kalbinde ikinci bir aşk ateşi yanan Miskin Ali, bir gün tarlada çalışırken, ev sahibinin kızı ona azık getirmiş. Miskin Ali de u durumu fırsat bilip kıza olan sevdasını anlatmış. Bir de ona türkü söylemiş. Türkü bittikten sonra kıza sarılıp öpmüş. Bu hali gören köylüler arasında iki gencin dedikodusu köy halkı

arasında yayılmış. Bu olaydan sonra Miskin Ali'yi bir daha gören olmamış. Ona dair çeşitli rivayetler ortaya konmuştur. Bir rivayete göre ortaya çıkan dedikodulara dayanamayıp o köyü de terk etmiştir.

Diğer bir rivayete göre de Ali kıskançlıktan öldürülmüştür. Bunun dışında bir başka tevatür daha vardır ki o da Colap'tan Cabul'a tuza giden deve kervanı aracılığıyla Benli Sultan'a yazdığı türküyle selam gönderdiği söylenmiştir.

Bunların dışında yazılı bir kaynak olarak Barak Nahiyesinde Çakıroğlu köyünde yaşayan Çakıroğlu İbrahim'in defterinden Miskin Ali hakkında; Karaabalı oymağından Çarho oğlu Miskin Ali'nin Pazarcık Ovasından Mercanlı Hasan'ın kızı Zeynep'i sevdiğini, sonra da Emine adındaki bir kıza gönlünün düştüğünü ve bu kızla beraber Amik Ovasına gittiğini öğreniyoruz.

Derlemeci Ömer Özbaş derlemesine Bay Ali Rıza Yalman'ın bilgisine başvurarak son veriyor. Bu bilgiye göre Miskin Ali yerli halk şairleri arasında sayılmıştır. Bu şairin Antep ili içinde yaşadığı kanaatine varılmıştır. Yaşadığı köy ve doğduğu tarih tam olarak bilinmese de Miskin Ali'nin önemli ve değerli bir halk şairi olduğu vurgulanmıştır.

Konusunu Miskin Ali isimli gencin aşkından ve yaşadıklarından alan bu halk hikâyesi, yer yer ana kahramanın sevdiği kıza söylediği türküleri içermektedir. Nazım ve nesrin iç içe olduğu hikâyenin dili genel olarak sadedir. Yerel söyleyiş özelliklerine az da olsa yer verilmiştir. Ancak bu anlatımın akışını engellememiştir. Konunun akışı, yaşanılan olayların sırası ve gerçekleşme olasılığı, nesir içinde nazma yer verilmesi, aşk ile kahramanlığın bir arada yer alması halk hikâyesine özgü temel özelliklerdendir. Hikâyenin sonunun belli bir neticeyle bitmemesinin sebebi, Miskin Ali isimli gencin gerçekte yaşamış olması ancak onunla ilgili rivayetlerin fazla olması ve kesin bilgilere ulaşılmamasıdır.

3.3. Ziza Güner (1941), Küçük Hikâye: Hacı Baba, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.30-31, ss.9-10.

Hacı Baba isimli hikâyede; halk arasında dindar kimliğinin arkasına sığınan, yedi defa hacca gitmiş olmasına rağmen halkı borçlandırma sureti ile faizli para kazanıp mazluma zulmeden lakabı Hacı olan adamın hikâyesi anlatılmaktadır.

Hikâye Sarılar köyünde geçmektedir. Geçimini çiftçilikten sağlayan, borcuna sadık, kanaatkâr insanların yaşadığı bu köyde iki çocuklu dul bir kadın yaşamaktadır. Kadının kocası İstiklal Savaşında şehit düşmüştür. Hadisenin yaşandığı tarihten yirmi yıl önce Şehit olan Mehmet Dayı, Hacı Baba'dan borç

almıştır. Kendisi ölünce de borç eşine kalmıştır. Fakat bu borç, her ne hikmetse yirmi yıl boyunca ödenmekle bir türlü bitmemiştir. Hasat zamanı alacaklı Hacı Baba, harmanın başında çalışan borçlu Fadime Bacı'nın karşısına dikilir. Haşatının bereketli olduğunu, bu sayede de alacağının verilmesini söyler. Fadime Bacı, hasat bereketli olsa da kendilerine bir şey kalmadığını, her sene borcuna verdiği için geriye kalan paranın yetmediğini ve aç kaldıklarını anlatsa da hacı Baba merhamet etmez. Epeyce bir tartışmadan ve köylülerin müdahalesinden sonra Hacı Baba mahsulün yarısını alıp gider. Çaresiz ve zavallı bir durumda olan dul kadın, geriye kalan buğday ile bir kışı üç kişi nasıl geçireceğini düşünür. Ağlayan gözlerle yüzünü göğe kaldırır ve "Tanrım, sen bize merhamet et" der.

Hacı Baba, eşeğine binmiş bir köyden ötekine gitmektedir. Vakit öğle vaktidir. Kavurucu bir sıcak vardır. Daha fazla yola devam edemeyeceğini anlayan adam, yol kenarında bir ceviz ağacının gölgesi altında dinlenmek ister ve orada uyur.

Ertesi gün yolun kenarından geçenler Hacı Baba'yı ölmüş bulurlar. Hükümet doktorları çağrılmış, cesedi incelemiş ve boynundaki ısırığa bakarak büyük bir yılan tarafından zehirlenmiş olduğunu söylemişlerdir.

Haber kısa sürede her yere yayılmış, Hacı Baba'ya borcu olanlar içten içe sevinmiş, bu ölümle ilgili herkes bir yorum yapmıştır. Ancak Fadime Bacıyı tanıyanlar, Hacı Baba için dul kadının bedduasına uğradı demişlerdir.

Edenin bulduğu, mazlumun ahının tuttuğu bu hikâyede hiç kimsenin yaptığı zulmün yanına kâr kalmayacağı vurgulanmıştır. İnsanlar her ne kadar olduklarından farklı görünüp haksız davranışlarına kılıf bulup zavallı durumda olana eziyet etse de ilahi adalet en sonunda tecelli etmiştir.

3.4. C. C. Güzel (1942), Küçük Hikâye: Mehmet Ağanın Pantolonu, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.4, S.49-50, ss.7.

Cemil Cahit Güzel'in derlemiş olduğu bu hikâyenin ana kahramanı Mehmet Ağa, köyde yaşayan ve evin ihtiyaçları için arada sırada şehre gidip gelen gariban bir adamdır. Bir gün yine çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak üzere şehrin yolunu tutmuştur. Köyden çıkalı daha çok olmamıştır ki yolda halasının oğlu ve birkaç kişiyle daha Antep'ten dönerken karşılaşır. Aralarında kısa bir konuşma geçer. Hal hatır sorulduktan sonra Mehmet Ağa şehirdeki durumların nasıl olduğunu sorar. Karşılaştığı kişiler de şehre adeta bir kaçak gibi girip çıktıklarını söyler. Şehirde pantolon giymenin mecbur olduğunu, habersiz gittikleri için de dönemediklerini, ara

sokak ve dehlizlerden gizlice geçtiklerini ve durumun ne kadar sıkıntılı olduğunu anlatırlar.

Mehmet Ağa duydukları karşısında önce ne yapacağını şaşırır, sonrasında da aklına parlak fikir gelir. Eve geri döner. Efendisinin kendisine birkaç sene evvel verdiği eski pantolonun paçalarının durduğunu hatırlar. Bunları karısından ister. Eşeğin yükü altına iğneler ve tekrar Antep'in yolunu tutar. Şehir merkezinde Ağa Camii'nin önünden geçerken eşeğin üzerinde köylüyü gören bir bekçi ve bir polis koşarak gelirler. Polis Mehmet Ağa'ya neden pantolon giymediğini ve hükümetin koyduğu kanunu duyup duymadığını sorgular. Mehmet Ağa soğukkanlı bir tavırla pantolon aldığını, ancak çok uzak bir köyden geldiğini, yolda da bilerek pantolonunu giymediğini söyler. Heybenin altındaki yamaları göstererek pantolonunun yanında olduğunu hana girer girmez giyeceğini söyler. Daha önce giyse yolda toz olacağını, kendisinin de gariban bir köylü olduğu için başka pantolonunun olmadığını izah eder. Polisle bekçi yapılan açıklamalardan ikna olarak bir daha pantolonun giyilmesi konusunda köylü Mehmet Ağayı uyararak oradan uzaklaşırlar. Mehmet Ağa'nın gözleri, dâhiyane fikrinin bu denli işe yaramasının sevinciyle parlamaktadır.

3.5. Kerim Fırat (1943), Nazlı Fatma (I), Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.4, S.49-50, ss.9-10.

Birinci Dünya Harbinde Elazığ Köylülerinden Benli Mahmut adında genç bir delikanlı, sevdiği Nazlı Fatma adında bir kızla evlenir. Dillere destan bir düğünle dünya evine girerler. Bir ömür mutlu yaşamayı hayal ederlerken evlendikten üç gün sonra Benli Mahmut askere alınır. Gözü yaşlı çift birbirlerinden çok üzgün ayrılır. Benli Mahmut askerde Kafkas cephesinde Ruslara esir düşerek Sibirya'nın karlı ve buzlu diyarlarında esaretin on sekiz sene acısını sevdiği kadının hasretini çekerek inler.

Sevdiğine kavuşmanın arzusuyla Rusça ile birkaç dili öğrenir. Düştüğü esir hayattan kurtulmak için uçsuz bucaksız karlı dağları aşar. Yurduna ve Nazlı Fatma'sına kavuşma isteği onu daha da kamçılar. Aç ve susuz kalır, köy köy şehir şehir dilenci kıyafetiyle yürüyerek en sonunda memleketine kavuşur. Köyüne gelir. Vakit, kuşluk vaktidir. Bir çeşmenin başında genç bir delikanlının bir kadını öptüğünü görür. Bu durum, Benli Mahmut'a on sekiz sene evvel aynı çeşme başında tatlı bir hayal ile anılarını hatırlatır. Delikanlı öküzlerini çekerek meşelik ve yeşillikler arasına dalar. Benli Mahmut da çeşme başındaki kadından bir tas su vermesini ister. Kadın, adam yabancı olduğu için bu isteği reddeder. Benli Mahmut

kadına adını sorar, kadın da adının Nazlı Fatma olduğunu söyler. Adam heyecan içinde Nazlı Fatma'ya az önce yanında duran delikanlının kim olduğunu sorar. Nazlı Fatma da oğlu olduğunu söyler. Benli Mahmut kalacak yerinin olmadığını, kendisini evinde misafir etmesini kadından rica eder ama kadın haramzade birini evine kabul edemeyeceğini söyler. Bunun üzerine Mahmut kendisini tanıtır. Nazlı Fatma sevinçle kocasını evine kabul eder. Hikâye mutlu sonla biter.

Hikâyede Benli Mahmut ile Nazlı Fatma'nın çeşme başında karşılaşmasından sonra aralarında geçen konuşmalar hikâyenin orijinalinde nazım şeklindedir. Sıralı dörtlükler halinde verilen konuşmalar, çiftin duygularının yansıtmakta ve hikâyenin tesirini artırmaktadır. Halk hikâyelerinin önemli özelliklerinden biri olan olayların nazım nesir karışık anlatılması, burada etkileyici bir biçimde verilmiştir.

Derlediği Nazlı Fatma hikâyesini sonuna dipnot düşerek açıklama yapan Kerim Fırat, bu derlemeyi Cingife Nahiyesinin Başpınar köyünden Ali Tutal'dan aldığını açıklamıştır. Ali Tutal'a bu hikâyenin kim tarafından bestelenip güftelendiğini sorduğunu ancak kaynak kişinin de bilmediğini ifade etmiştir.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

D. 5. GAZİANTEP MASALLARI

1. KİTAPLAR

1.1. Hulusi Yetkin, Gaziantep'te Derlenen Halk Masalları, Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları: Sayı.29, Işık Matbaası, Y.1962, ss.64, Gaziantep.

Hulusi Yetkin'in Gaziantep masallarını derleyip bir araya getirdiği bu kitapta 44 farklı masala yer verilmiştir. Bu masalların birçoğu Gaziantep Kültür dergisinde yayımlanan masallardır. Hulusi Yetkin masallara yer vermeden önce kitabın giriş kısmında bu masalların nasıl derlendiği hususunda açıklama yapmıştır. 1960 yılında Gaziantep'te düzenlenen masal yarışmasında Kültür Derneğine ulaşan masallar arasından benzer olanları ve masal formatına uygun olmayan anlatıları ayırarak geriye kalan masalları bir araya getirdiğini izah etmiştir. Sonrasında ise masalların adlarına birer alt başlık açarak Gaziantep yöresine ait masalları paylaşmıştır.

1.2. Ahmet Caferoğlu, Güneydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar (Malatya, Elazığ, Tunceli, Gaziantep ve Maraş Vilâyetleri Ağızları), Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 104, Y.1995, ss.194-258, Ankara.

Ahmet Caferoğlu Güneydoğu bölgesinde yer alan azı illerin yerel söyleyiş özelliklerini bozmadan masal, hikâye ve türkü gibi folklor ürünlerine yer vermiştir. Gaziantep yöresine ait 7 farklı masalı paylaşmıştır. Bu masalların isimleri şöyledir:

1. Şah Mahammet
2. Gardaşlar
3. Hika
4. Aşıh Şahma Yıldan
5. Heka
6. Masal
7. Muhayı Hurşut Bey

Ahmet Caferoğlu her bir masala yer verdikten sonra, masalın kimden derlendiğine dair parantez içinde kaynak kişi bilgisi vermiştir. Ayrıca masalın içinde geçen ve ağız özelliği gösteren kelimelerin anlamlarını dipnotta açıklamıştır.

1.3. Nurel Taner, Gaziantep Masalları, Sertaç Yayınları, Y.2005, ss.240, Gaziantep.

Nurel Taner tarafından oluşturulan bu eserde 44 tane Gaziantep masalı okuyucuya sunulmuştur. Bu masallar, Gaziantep Kültür Dergisinde ve Yöre Dergisinde daha önce yayımlanmış olan masallar ile aynı masallardır. Masalları paylaşmadan önce bir tekerlemeye yer veren Nurel Taner, daha sonra Gaziantep masallarını paylaşmıştır.

1.4. Kaan Eriş - Efe Eriş, 40 Gün 40 Gece Gaziantep Halk Masalları, Yalın Yayıncılık, Y.2012, ss.60, İstanbul.

Bu eserde, Kaan Eriş ve Efe Eriş kardeşler Gaziantep yöresine ait 22 farklı masalı bir araya getirmişlerdir. Kitabın ön sözünde bu masalları babaannelerinden dinleyerek öğrendiklerini, bazı masalları tamamıyla hatırlamadıkları için diğer aile büyüklerinden anlattırıp tamamlamaya çalıştıklarını izah etmişlerdir. Bunların dışında kültürel birikim elde etmek adına konuyla ilgili bazı kaynakları incelediklerini ve çeşitli masal kitaplarından okudukları masalları ayıkladıklarını da sözlerine eklemişlerdir. Daha sonrada tam olarak tespit edebildikleri 22 masala yer vermişlerdir.

1.5. Sakine Hakkoymaz, Gaziantep Mani / Ninni / Fıkra ve Tandır Hikâyeleri, Hiperlink Yayınları, Y.2017, ss.152, İstanbul.

Bu eser, Gaziantep Hasan Kalyoncu Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Öğretim Görevlisi olan Sakine Hakkoymaz'ın öğrencileriyle yapmış olduğu iş birliği neticesinde Gaziantep'te merkez ve köylerinde yapılan derlemlerin sonucunda oluşturulmuş bir kitaptır. Dört bölümden oluşan kitabın üçüncü bölümünde "Tandır Masalları" başlığı altında Gaziantep'te derlenen masallar paylaşılmıştır. Ayrıca derleme yapılan türe yer verilmeden önce derlemeyi yapan kişi ile derlemenin tespit edildiği kaynak kişi bilgisine yer verilmiştir.

2. TEZLER

2.1. Behiye Köksel, Gaziantep Masalları Üzerine Bir İnceleme, Doktora Tezi, Y.1995, ss.480, Konya.

Behiye Köksel tarafından Gaziantep Masalları üzerine bir inceleme tezi hazırlanmış, bu tezde masallarla ilgili bilgi verilmiş ve derlenen masal örnekleri paylaşılmıştır. Dört ana bölümden oluşan bu doktora tezinin öncelikle giriş bölümünde Gaziantep'in kültür hayatında masalların yeri açıklanmış ve Gaziantep masalları üzerine yapılan çalışmaların neler olduğuna değinilmiştir.

Tezin birinci bölümünde masalların kaynaklarının neler olduğu detaylarıyla açıklanmış, masalların tespit edildiği kaynaklarla ilgili ayrı başlıklar altında bilgi verilmiştir. Ayrıca teze dâhil edilen masalların nerelerden derlendiği açıklanmıştır.

Tezin ikinci bölümünde masalların tip yapısına değinilmiştir. Bu konu çerçevesinde dünyada ve Türkiye'de tip tasnifleri ile Gaziantep masallarının tip tasnifleri başlığı altında konuyla ilgili detaylı bilgi verilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde "masalların motif yapısı" ana başlığı altında 70 farklı masalın tek tek motif yapısı incelenmiştir. Motif yapısına yer vermeden önce her bir masalın adı, tespit edildiği kaynak kişi ve masalın derlendiği yer hakkında kısaca ilgi verilmiştir.

Tezin dördüncü bölümünde 3 farklı tekerleme ile örnek masal metinlerine yer verilmiştir. Her metinden sonra masalın nerden ve kimden alındığına dair kısa bir not düşülmüştür.

Tezinin sonunda yaptığı çalışmaların sürecini ve tezinin içeriğini anlatan Behiye Köksel, doktora tezinin çekirdeğini oluşturan masallarla ilgili bir de değerlendirme de bulunmuştur.

2.2. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı Mensur Ürünler: Masal–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.145-189, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin ikinci bölümünde "Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak anonim halk edebiyatının mensur ürünlerinden olan "masal" türüne yer vermiştir.

Öncelikle masal türünü açıklayan Cevdet Avcı, masal örneklerini verirken Boratav'ın tasnifini kullanacağını ifade etmiştir. Bu tasnif şu şekildedir:

"1- Hayvan Masalları
2- Asıl Masallar: Olağanüstü, gerçek masallar
3- Güldürücü Hikâyeler
4- Zincirlemeli Masallar"

Sonrasında Barak masallarından derlediği örneklere yer vermiştir. Ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.3. Deniz Baran, Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme –Gaziantep Yöresinde Yeme-İçme İle İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Masal–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.137-140, Gaziantep.

Deniz Baran tarafından hazırlanan "Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep'te mutfak kültürü çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır. Gaziantep'teki yeme-içme geleneği; geçiş dönemleri, özel günler ve inanışlar esas alınarak açıklanmıştır.

Deniz Baran, tezin ana bölümü de olan dördüncü bölümde mutfak kültürüne dair sözlü kültür ürünlerinden masal türünü "Gaziantep Yöresinde Yeme-İçme İle İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Masal" başlığı altında açıklamıştır. Öncelikle masal türü hakkında bilgi vermiş; sonrasında "Mehmet Şah" isimli masalı paylaşmıştır.

2.4. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru –Anlatmalık Türler: Efsane, Masal ve Hikâyeler–, Doktora Tezi, Y.2018, ss.144-156, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından hazırlanmış olan bu doktora tezinde günümüz Gaziantep esnafının meslek folkloru, halk bilimi açısından tüm yönleriyle incelenmiştir. Tezinin beşinci bölümünde "Gaziantep Esnafının Sözlü Edebiyatı" genel başlığı altında "Anlatmalık Türler: Efsane, Masal ve Hikâyeler" şeklinde alt başlık açılmış; Gaziantep esnafının anlattığı masallara değinilmiştir.

Ayşenur Özdal, öncelikle Gaziantep esnafı arasında anlatılagelen 4 farklı efsaneye daha sonra ise 3 faklı masala yer vermiştir.

Derlediği masalların isimleri şöyledir:

"— Hasırcı Padişah
— Üç Kafadar
— Yumurta Parası"

Her bir efsane ve masalı paylaştıktan sonra, bu efsane ve masala nerden veya hangi kaynaktan ulaştığına dair parantez içinde kısa bir not düşmüştür.

3. MAKALELER

3.1. Şakir Sabri Yener (1940), Yerli Bir Halk Masalı, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.15, ss.14-15.

Şakir Sabri Yener'in derlediği "Bam Telini Kır" isimli masalı Gaziantep yöresine aittir. Masalın içinde geçen "Dülük Dağı, Dülük Baba, Ömeriye Camii gibi mekân isimlerinin hepsi Gaziantep'e ait yerlerin adıdır. Masalda bazı cümle ve deyişlerin sonunda veya başında parantez içinde açıklamalara yer verilmiştir.

Masalın geçtiği yer Dülük Dağı'dır. Zengin bir adamın günlüğü on para karşılığında tuttuğu işçisini, her gün Dülük Baba'da bulunan bir kuyuya gönderip bu kuyudan gelen seslerle insanların talihleri ile ilgili bilgi edinmesi anlatılmıştır. Fakir işçi bir gün kendi talihini merak edip kuyuya akıbetinin ne olacağını sorar. Kuyudan gelen ses, ümitsiz konuşunca adamcağız kazandığı on paradan da olacağını düşünüp aklını kaybeder. "Bam teli kırıldı da sen o kadarcık parayı kazandın, bam telini yapayım da bak başına neler gelecek" diyen sesleri unutamayan fakir işçi "bam telini kır! Bam telini kır!" diye deli gibi söylenerek gezip konuşur. Padişah tebdili kıyafet ettiği bir gün Antep'teki Ömeriye Camii'ne geldiğinde deli divane gibi gezen bu adamın söylediği "bam telini kır! Bam telini kır!" sözleri dikkatini çeker. Adamlarına emir verir ve bu adamın kendisi ile beraber İstanbul'a getirtilmesini emreder. Kendisi ile beraber İstanbul'a gelen Anteplilere durumu sorar ve gerçekleri öğrenir.

Padişah emreder ve adamı altın, para, mecidiye dolu olan haznaya sokarlar. Ne istiyorsa ve ne kadar mala ihtiyacı varsa almasını söylerler. Adam bu kadar parayı görünce aklı başına gelir. Padişah tekrar huzuruna çağırıp adama "nasıl, bam telini kırdın mı?" diye sorar. Adamcağız güler bir yüzle bam teli bir yana bam telinin çanağını bile kırdığını söyler. Masal da mutlu sonla biter.

Masalda ana kahramanlardan biri olan fakir adamın her gün Dülük Dağı'na gidip gelmesi, kuyuya eğilip oradan gelen sesle konuşması, insanların geleceğinden

haber alınması gibi unsurlar masala ait olağanüstülüklerdendir. Ayrıca masalın mutlu sonla bitirilirken, bu sonun "yemiş içmiş hoşça geçmiş" şeklinde kalıplaşmış ifadeyle bitirilmesi Gaziantep yöresine ait bir ifade şeklidir.

3.2. Nedime Alp (1942), Masal: Çok Eski Zamanlarda Kel Oğlan, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.32/33, ss.11-12/14.-15.

Keloğlan masalı, eski Türk Padişahlarından olan Büyük Mete zamanında yaşanmış şekilde anlatılmıştır. Rivayete göre Büyük Mete'nin beş farklı süvarisi varmış. Bunlar; Cesur, Memnun, İyi, Doğru, Pak imiş. Süvariler adları ile müsemma davranış ve ahlak gösterirlermiş. Cesur çok yiğit ve kahraman, Memnun hiçbir şeye itiraz etmeyip her şeyi beğenen, İyi herkese munis davranan, Doğru yalan söylemeyen özü sözü bir, Pak tertemiz ve çok güzel birer delikanlıymış. Büyük Mete her birinden çok memnunmuş. Onlarla savaşa gider, onlarla sohbet eder, onlardan bir an bile ayrılmazmış.

Büyük Mete bir hayli yaşlandığı vakit bu beş süvarisini yanına çağırmış. Onlara iltifatlar etmiş. Güzel sözler söylemiş. Ülkesindeki bütün çocukların da onlar gibi olmasını istiyormuş. Süvarilerine bir görev vermiş. Yurdun dört bir tarafını gezip, seçtikleri iyi çocukları saraya getirmelerini ve o çocukları ülkenin geleceğine faydalı bir şekilde yetiştirilmelerini söylemiş.

Süvariler hemen yola koyulmuş. Çok zaman yol gidip, ülkenin dört bir yanın gezmişler. Büyük Mete'nin istediği duyan halk da çocuklarının saraya kabul edilmesi için ellerinden geleni yapıyorlarmış. Süvarilere kuş sütü eksik sofralar açıyor, büyük hürmet gösteriyorlarmış. Yine misafir edildikleri böyle bir günde ev sahibinin boylu poslu, yakışıklı ve yüzü güzel oğlunu görmüşler. Tam da saraya yakışır bir evlat diye içlerinden geçirmişler. Geceyi bu evde geçiren süvariler sabah olunca genci de alır saraya döneriz demişler. Ancak sabah bir feryatla uykularından uyanan süvariler, beğendikleri oğlanın yerde tepinerek ağladığını türlü hareketlerle feryat ettiğini görmüşler. Ana babası çocuğu susturamıyor, evin aşçısı ve hizmetçisi ne yapsa çocuğun şımarık davranışlarına çare olamıyormuş. Süvariler çocuğu saraya götürmekten vaz geçmişler. Tekrar yola koyulmuşlar.

Yola çıktıklarında birbirlerinden ayrılma kararı almışlar. Bir hafta süre vermişler. Bir haftanın sonunda her biri, bulduğu çocuğu belirledikleri çınar ağacının altına getirmeye karar vermişler. Cesur süvari gittiği yolun üzerinde bir çocukla karşılaşmış. Yolunu kaybettiğini söyleyip yardım istemiş. Çocuk sırtındaki odunları annesine götürdüğünü onu bekletemeyeceğini söylemiş. Eve gidip anasına kuyudan

su çekeceğini sonra ada işinin biteceğini ancak ondan sonra yolu tarif edebileceğini anlatmış. Süvariye kendisini beklemesini ve hemen geleceğini söylemiş. Süvari çocuğun anlattıklarına şaşırmış ancak beklemeye karar vermiş. Çocuk sözünü tutmuş. İşi bitince hemen gelmiş. Zaman biraz geçmiş olduğundan bu gece kendilerinde kalabileceğini anlatmış ve misafirleri olması için yalvarmış. Cesur süvari, çocuğu kırmamış.

Çocuğun evine geldiklerinde evde yaşlı bir kadından başka kimsenin olmadığını görmüş. Fakir ama gönlü zengin ihtiyar kadın ellerinden geldiğince süvariyi ağırlamaya çalışmış. Gece keloğlan uykuya dalınca yaşlı ana, hayatını süvariye anlatmış. Kocasının büyük bir kabile başkanı olduğunu, savaşmaya gittikten iki gün sonra şehit haberinin geldiğini, oğlu ile orman içindeki evlerinde yaşadığını söylemiş.

Süvari bu gözü yaşlı ananın anlattıklarını bir yandan dinliyor bir yandan da aradığı çocuğu bulduğunu düşünüyormuş. Sabah olunca ana oğula veda edip, söz verilen çınar ağacının altına diğer süvariler ile buluşmaya gitmiş. Arkadaşlarını gören Cesur süvari, sevinçle bir çocuk bulduğunu söylemiş. Diğerleri de biz de bulduk cevabını vermişler. Herkes bulduğu çocuğu tarif edince bulunan çocuğun aynı çocuk olduğu ortaya çıkmış. Toplanıp keloğlanın evine gidip durumu anlatmışlar. Yaşlı kadın oğlundan, oğlu da anasından ayrılamayacağını söylemiş.

Atlarına binip saraya dönen süvariler durumu padişaha anlatmışlar. Padişah anası ile oğlunun beraber getirtilmesini emretmiş. Keloğlan ile anası saraya getirtilmiş. Keloğlan öyle bir süvari olmuş, yurdunu müşküllerden kurtarmış. Artık onun adı keloğlan değil Büyük Kahraman olmuş.

Masalda adı geçen keloğlan, alışılmış keloğlan masallarındaki gibi geveze ve ana sözü dinlemeyip her seferinde pişman olan bir çocuk değildir. Akıllı, ana sözü dinleyen, babasının ölümünden sonra anasına yardımcı olmaya çalışan bir delikanlıdır. Burada masala adını veren keloğlan, Türk gencini gerek ahlaki gerekse de davranış yönüyle temsil eden bir gençtir. Masalda Büyük Mete'nin sarayına yakışacak gençler aranırken hali vakti iyi bir ailenin çocuğu olan şımarık bir genç ahlaki yönden uygun görülmeyip seçilmemiştir. Ancak fakir olmasına rağmen dürüst, sözünü tutan, iyi terbiye almış keloğlan saraya getirilmeye layık görülmüştür. Masalın türünün bitişine uygun bir şekilde mesaj verilmiştir. İyi olan kazanmıştır. Bunun yanında ahlakı iyi olmayan kaybetmiştir. Önemli olan erdemli, davranmaktır. Bu mesaj açıkça verilmiştir.

3.3. Ali N. Ünler (1943), Mart'ın Hikâyesi, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.4, S.44, ss.10.

Ali Nadi Ünler tarafından derlenen Mart'ın Hikâyesi, Mart ayının zorlu geçmesini anlatan bir masaldır. Derlemenin başlığında hikâye denilse de derlemeci tarafından da bu anlatmanın masal olduğu vurgulanmıştır.

Derlemesine, mart ayı ile ilgili söylenmiş "Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır." ve "topacın irisi ile kömürün iyisini Marta sakla." sözlerine yer vererek başlamıştır. Bu sözlerin haklı söylenmiş sözler olduğunu ifade eden Ali Nadi Ünler, Mart ayının soğuk geçmesinin sebebini bir masal anlatarak açıklamaya çalışmıştır. Masal şöyledir:

Eski zamanlarda bir koca karı varmış. Bir sene kış çok uzun sürmüş. Özellikle Mart ayının bora ve fırtınaları herkesi evine hapsetmiş. Kimse evinden çıkamaz olmuş. Bütün köy halkı deli Mart çıksa da rahat etsek diye beklermiş. Nihayet Mart ayı çıkmış fakat o zaman Mart ayı şimdiki gibi otuz bir gün değil, otuz gün çekermiş.

Nisan ayı başlamış, havalar açmış, soğuk kırılmış. Koca karı da aylardır evinde mahsur kalan oğlaklarını önüne katmış, kırlara çıkmış. Her taraf yeşillik ve çiçeklerle doluymuş. Koca karı yüzünü güneşe çevirmiş, belini bir kayaya dayamış, çimenler üzerinde oturuyormuş. Oğlakları da önündeki çayırlıkta oynuyor ve otlanıyormuş. Baharın gelmesiyle içi ısınan koca karı, kışın geçirdiği günlerini hatırlayarak, deli Mart'ının bora ve fırtınasını düşünmüş; "Mart götüne parmağım, dingildesin oğlağım" diye Mart ayıyla alay etmiş. Mart, bu sözü duymuş ve çok üzülmüş. Hemen Nisan'ın yanına gitmiş ve Nisan'dan kendisine bir gün vermesi için yalvarmış. Nisan arkadaşını kırmamış ve ona bir gün vermiş. Hemen hava kararmış, gök gürlemiş, şimşekler çakmış. Müthiş bir yağmur ve tufan başlamış. O kadar şiddetli yağmur yağmış ki koca karı oğlaklarını toplamaya fırsat bulamadan bir sel gelip oğlakları götürmüş. Bu olaydan sonra Mart ayı otuz bir gün olmuş ve Martın otuz birinci gününe de "karının oğlağını sel aldığı gün" denilmiş.

Metine dikkat edildiğinde anlatılan olay ve kahramanların bazıları olağanüstü özelliklere sahiptir. Mart ayı ile yaşlı kadının konuşması, Nisan ayı ile Mart ayının diyalogları, Nisan ayının kendisinden mart ayına bir gün vermesi ve bunun yanında fiillerde geçmiş zaman kullanılması masal türüne has özelliklerdendir. Bu metin aynı zamanda Gaziantep yöresine ait olan "karının oğlağını sel aldığı gün" sözünün de nereden geldiğini anlatan bir metindir.

3.4. Cemil Cahit Güzelbey (1960), Gaziantep Halk Masalları, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.26, ss.10.

Cemil Cahit, folklorun sosyal ilimlerin en büyük yardımcısı olduğunu, masalların da folklorun çok mühim bir kolu olduğunu açıklamıştır. Kültür derneği tarafından Gaziantep yöresine dair birçok folklor türünün incelendiğini, artık masalların da derlenip yayımlanmasına sıra geldiğini ifade etmiştir. Ancak az zamanda çok fazla masala ulaşabilmek için bir yarışma düzenleyerek, toplanan masalların birinci olandan onuncu olana kadar paylaşılacağını hatta en güzel masal anlatana da mükâfat verileceğini yazısında bildirmiştir.

3.5. Hulûsi Yetkin (1960), Gaziantep Halk Masalları Yazma Yarışması, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.27, ss.7-8.

Derginin bir önceki sayısında Gaziantep masallarını derleyebilmek adına bir yarışma düzenleneceği Cemil Cahit tarafından okuyucuyla paylaşılmış, derginin bu sayısında da Hulûsi Yetkin tarafından konuyla ilgili detaylı açıklama yapılmıştır. Düzenlenecek yarışmayla ilgili açıklayıcı bir broşür bastırıldığını, bunun okullara dağıtılarak öğrenci ve öğretmenlere yarışmanın duyurulmaya çalışıldığını belirtmiştir. Bu broşürde yarışmayla ilgili açıklamaların yapıldığını ve yarışmaya katılmak için yerine getirilmesi gereken şartların tek tek detaylı bir biçimde açıklandığını ifade etmiştir.

3.6. Hasan Turna (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Zümrüdü Anga Kuşu, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.40, ss.15-21.

Hasan Turna tarafından, kaynak kişi Zeliha Dondurmacı'nın anlattığı Zümrüdü Anga Kuşu masalı bir padişah ve üç oğlu etrafında gelişen olayları konu edinir. Masalda padişahın üç oğlundan büyük ve ortanca oğlunun hiçbir sınavı başarıyla geçemezken küçük oğlanın tüm sınavların üstesinden gelmesi genel olarak masal kahramanlarının temel özelliklerindendir. Yine bu masalda görülen olayların olağanüstülüklerle gelişmesi, dev ve ejderha gibi hayalî kahramanlarla mücadele edilmesi, Zümrüdü Anka kuşunun konuşması, küçük şehzadenin edindiği imkânlarla büyülü güçlere sahip olması gibi unsurlar masalın temel özelliklerindendir. Masalın sonunda öldüğü zannedilen küçük oğlanın diğer iki kardeşe ders vermesi ancak kin tutmayıp babasından onlar için iyi dileklerde bulunması masal sonuna yakışan "iyiler kazanır, kötüler kaybeder" ilkesine uygun bir sondur.

3.7. Hulusi Yetkin (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Uzun Duvar, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.40, ss.21.

Derlemenin sonunda Antep yöresine ait olduğu ifade edilen bu masal; Mehmet Kelleci, Salim Calp, Solmaz Kasapoğlu, Halil Bakırcı ve İbrahim Özbağcı tarafından derlenip Hulusi Yetkin tarafından bir araya getirilerek yeniden yazıldığı açıklanmıştır. Ancak derlemenin içeriğine bakıldığında masal türüne ait neredeyse birçok özelliğin burada olmadığını, bu türün daha çok tekerlemeyi andırdığını söyleyebiliriz. Belirli bir olay ve masala uygun bir son bulunmaması, anlatılanların tekerleme şeklinde ses uyumlarına dayanarak verilmesi bu türü masaldan çok tekerlemeye yaklaştırmıştır.

3.8. Hulusi Yetkin (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Kadı Efendi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.41, ss.16-18.

Gaziantep yöresinde derlenen masallardan biri olan Kadı Efendi masalı, ana kahraman kadı efendi ile kadının haksızlık yaptığı adamın karısı etrafında gelişen olayları konu alan bir masaldır. Sadece güzel kadınların sorunlarıyla ilgilenen kadı efendinin ayağına, bir miras davası defalarca giden bir adam artık dayanamayıp durumu eşine anlatınca eşi de kadı efendiye bir oyun oynayarak hem miras davasından alamadıkları parayı kadı efendiden alır hem de kadıya unutamayacağı bir ders verir.

Masalın sonunda bu masalla ilgili kısa bir bilgi verilmiş ve aslında beş farklı derlemecinin yine beş farklı kaynak kişiden bu masalı derlediğine; masalın tüm varyantlarında ana olayın aynı olduğuna ancak bazı teferruatların değişiklik gösterdiğine dikkat çekilmiştir. Bu derlemelerin Hulusi Yetkin tarafından bir araya getirilerek yeniden yazıldığı ifade edilmiştir. Biz de masalın derlemecisi olarak Hulusi Yetkin adını kullanmayı uygun gördüğümüzü belirtmeliyiz.

3.9. Servet Ünalmışer (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Suyu Sert, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.41, ss.18-19.

Servet Ünalmışer tarafından derlenen Suyu Sert isimli Gaziantep yöresine ait halk masalı ana kahraman Süleyman Peygamber ile emrindeki hayvanlar arasında gelişen kısa bir olay üzerine anlatılmıştır. Süleyman Peygamber emrindeki hayvanlarıyla Bağdat seferine çıktığına Antep'teki Alleben deresinden geçerken susadıklarını söyleyen hayvanlar Alleben'den su içmişler ve Alleben suyunun tabiatı nedeniyle koca peygambere asilik ederek emrinden çıkmışlardır. Süleyman Peygamber hayvanları bir şekilde razı ederek onlara Antep'ten çıkıncaya kadar

kendisine eşlik etmelerini sonrasında hepsini azat edeceğini söylemiş, hayvanlar da kabul etmiştir. Ancak Antep'in çıkışına geldiklerinde içtikleri suyu yorgunlukla vücutlarından atan hayvanlar, tekrar yalvarıp özür dileyerek peygamberin emrine girmişlerdir. Bu olay üzerine masal, Süleyman Peygamberin hayvanlara "kabahat sizde değil, suyu sert Antep'te…" demesi üzerine bitirilmiştir.

3.10. Sener Gürey (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Hiç, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.41, ss.19.

Bu masalda ana kahraman Keloğlan'ın başına gelen kısa bir olay konu edilmiştir. Anasının tuz istemesi üzerine tuz almaya giden keloğlanın, yolda giderken başına gelen talihsiz olaylar zinciri anlatılmıştır. Masal, adını keloğlanın yaşadığı zamanda tuza "hiç" denmesinden almıştır.

3.11. Leman Gürbüz (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Yedi Deli, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.41, ss.19-21.

Leman Gürbüz tarafından derlenen bu masalda Alleben deresine giden kadınların çok konuşmaktan işlerini bitiremeyince bir değirmencinin değirmeninde geceyi geçirmek istemeleriyle başlayan olaylar, yine kadınların çok konuşup değirmenciyi uyutmamaları üzerine değirmenci tarafından kovulmalarıyla son bulur. Değirmende, her bir kadının yaptığı ahmakça davranışlar yüzünden kocalarının kendilerini boşamalarını üzülerek anlatan kadınlara en sonunda dayanamayan değirmencinin kocalarının haklı olduğunu söyleyerek onları değirmenden yollar. Masalın sonunda derlemecinin adı ve masalı derlediği kaynak kişinin adı kısaca not düşülerek açıklanmıştır.

3.12. Münevver Batmazoğlu (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Serçecik, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.41, ss.21-22.

Münevver Batmazoğlu tarafından derlenen bu Antep masalı, küçük bir serçenin başına gelen olayları konu edinmiştir. Serçenin ayağına batan küçük bir dikeni çıkarması için bir ekmekçiden yardım istemesi üzerine birbiri ardına gelişen olaylar anlatılmıştır. Masalın sonunda derlemecinin bu masalı kimden öğrendiği bilgisi verilmiştir.

3.13. M. Sami Kanalıcı (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Kör Işık, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.42, ss.16-20.

Kör Işık isimli ana kahramanın başından geçen olayların anlatıldığı bu masal, Gaziantep yöresinde Sami Kanalıcı tarafından kaynak kişi Şakir Kıratlı'dan

derlemiştir. Masalın sonuna düşülen kısa bir notta, kaynak kişinin bu masalı 35 yıldan beri bildiği ifade edilmiş ve kaynak kişi bilgisi verilmiştir.

3.14. Ali Kaya (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Sırın Kuvveti ve Devin Izdırabı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.42, ss.20.

Antep yöresinde derlenen masallardan farklı bir anlatıma sahip olan bu masal manzum şekildedir. Masalda bir devin üç yaşındaki bir çocuk tarafından bağlanıp esir edilmesinin sırrı dini-destansı bir biçimde konu edilmiştir.

71 dizeden oluşan bu masal Ali Kaya tarafından, Gaziantep'in Köseler Köyü'nde yaşayan ve bu masalı 50 seneden beri bilen İbrahim Durmaz kaynak kişisinden derlemiştir.

3.15. Selma Öztemir (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Papazım Ne Gördün?, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.43, ss.17-18.

Sevdası uğruna papaz kılığına girmiş bir genç kız ile kızın âşık olduğu şehzade arasında geçen olayların anlatıldığı bu masal, Selma Öztemir tarafından masalı 50 yıldır bilen Ayşe Beşe'den derlenmiştir. Masalda anlatılanların çoğu, olağanüstü olayların gerçek insanlar tarafından yaşanmasıyla şekillenmiştir ve mutlu sonla bitmiştir.

3.16. Ahmet Bedii Cengiz (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Tıs Esme, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.43, ss.18-20.

Kaynanası tarafından sevilmeyen Esme isimli gelinin, kaynanasından türlü cefalar çekmesi ve olayı fark eden kocasının annesine oynadığı oyun neticesinde kaynananın aklının başına gelmesi konu edinmiştir. Olaylar güldürü unsuruna dayanarak anlatılmıştır. Gelinini sevmeyen yaşlı ve uyanık kaynanan, Tıs Esme ismini taktığı gelinine türlü cefalarda bulunmuş, ancak oğlunun eve daha kötü bir gelini getirip annesine eziyet etmesiyle kaynanan Esme Gelinin kıymetini anlamış ve yaptıklarına pişman olmuştur. Masalın sonunda Esme gelin yeniden evine dönmüş, mutlu bir son olmuştur.

3.17. Kemal Çeto (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Dayı İle Yeğen, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.43, ss.20-21.

Masalda bir padişahın üç oğlundan en küçüğünün başına gelen olaylar anlatılmıştır. Küçük oğlana, padişahın iki büyük oğlu ile bir kızının oyun oynaması ve yeğeninin haksızlığa dayanamayıp dayısına yardım etmesiyle şekillenen hadiseler, ilahi adaletin yerini bulmasıyla mutlu sona kavuşmuştur.

3.18. Aysel Düzakın (1961), Tavuk Feriği, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.43, ss.21-23.

Yıllarca çocuğu olmayan bir kadın bir gün tavuklarının yavrularıyla gezdiğini görüp üzülür ve Allah'tan kendisine bir tavuk feriği (yavrusu) vermesi için dua eder, duası kabul olur. Kadının doğurduğu tavuk yavrusunun bir elbisesi vardır. Bu elbiseyi giydiğinde tavuk yavrusu olarak ortalarda dolanır. Elbiseyi çıkardığında çok güzel bir kız olur. Padişahın oğlunun bu durumu görüp kıza talip olup evlenmesi üzerine şehzadenin annesiyle evlendiği kız arasında gelişen olaylar konu edinmiştir. Oğlunun tavuk yavrusu ile evlenmesine üzülen kaynana, sonunda çok güzel bir gelin aldığını öğrenir ve masal mutlu sonla biter. Masalın sonunda düşülen kısa notta bu masalın Aysel Düzakın tarafından, masalı 45 yıldan beri bilen kaynak kişi Meryem Horozoğlu'dan derlediği belirtilmiştir.

Bu masaldan sonra aynı derlemeci, aynı kaynak kişiden adı belli olmayan çok kısa bir masal daha derlemiş ve "Tavuk feriği" masalının arkasından paylaşmıştır. Masalda, iki kadınla evli olan bir erkeğin başına gelen olaylar kısaca anlatılmıştır. Masalın sonunda da iki hanımından da memnun olmayan adamın yaşadıkları, yine aynı adamın ağzından şiir şeklinde anlatılarak bitirilmiştir.

3.19. Ünal Taycan (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Beyler Beyi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.43/44, ss.20-21/13.

Masalda çok zengin bir Beyler Beyi iken fakirliğe düşüp her şeyini kaybeden bir adamın, başına gelen olaylar silsilesi anlatılmıştır. Yaşadıklarına sabreden bu adam, en nihayetinde kaybettiği iki oğluna ve karısına kavuşmuş; elinden giden malına mülküne de yeniden sahip olmuştur. Masalın sonuna, masalın Ünal Taycan tarafından ismini açıklamak istemeyen bir kaynak kişisinden derlendiği notu düşülmüştür.

3.20. Aysel Düzakın (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Hayır ile Şer, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.44, ss.13-14.

Hayır ile Şer olgularının insan üzerinden temsili anlatıldığı bu masalda hayır ve şer tesadüf karşılaşıp arkadaşlık eder. Hayır daima dürüst ve vicdanlı davranırken şer ise sözünü tutmaz ve kötülük yapar. Ancak adalet yerini bulur; iyilik yapan kazanır, kötülük yapan kaybeder. En nihayetinde şer, şeytanların olduğu yere sürgün edilir. Ondan sonra şerrin şeytanlardan çıktığı mesajı verilerek masal son bulur. Bu masalın sonuna Aysel Düzakın'ın, Masalı 25 yıldır bilen Mehmet Yanç'tan derlediği notu düşülmüştür.

3.21. Hüseyin Göğüş (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Menzil, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.44, ss.14-15.

Menzil adlı masal, evli bir kadının mahalle müezzinine âşık olmasını ve kocasının bu durumu fark edip kadına oynadığı oyunla onu yola getirmesini konu alan bir masaldır. Bu masalı Hüseyin Göğüş, Fatma Saltalı simli kaynak kişisinden derlemiştir.

3.22. Uğur Akdoğan (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Eşekbaşı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.44, ss.15-17.

Yaşlı bir kadının tesadüf eseri yolda giderken karşılaştığı bir eşekbaşı ile yaşadıkları olaylar ve başlarına gelen ilginç hadiseler anlatılmıştır. Masal, Uğur Akdoğan tarafından kaynak kişi Hanife Uygur'dan derlemiştir.

3.23. İlhan Aysu (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Afsınlı Gutu, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.44, ss.17-19.

Bir ailenin kız çocuğu olan Ayşe'nin tesadüf eseri üç cadının eline düşmesiyle gelişen olaylar zinciri anlatılmıştır. Masalda Ayşe'ye yardım eden güçlü ve zeki bir delikanlı, masalın sonunda Ayşe'yi tüm kötülüklerden koruduğu ve cadılardan kurtardığı için Ayşe'nin gönlünü, ailesinin ise güvenini kazanır. Delikanlı kızı ailesinden ister ve Ayşe ile evlenir ve masal mutlu sonla biter. Bu masalı İlhan Aysu Emine İyikeser kaynak kişisinden derlemiştir.

3.24. İrfan Gök (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Hınzır Avrat, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.44, ss.19-20.

Saf bir adamla evli olan kurnaz bir kadının, kocasını aldatıp dost edindiği adamla yaşadığı olaylar komik bir biçimde anlatılmıştır. Kocasının eve getirdiği kaz etini pişirip sevdiği adama yollamasıyla kocasının saflığından yararlanıp olayları örtbas etmeye çalışması olayları içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir. Bu masalı İrfan Gök, Hacı Mustafa Akçakoca'dan derlemiştir.

3.25. Erol Günoz (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Falcı Mulla, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.44, ss.20.

Evin geçimini sağlamak için yaşlı bir adamın, karısının verdiği akılla falcılık yapması ve bu durumun padişahın kulağına kadar gitmesiyle gelişen olaylar anlatılmıştır. Padişahın altın ve mücevherlerinin 40 haramiler tarafından kaçırılıp falcının tesadüf eseri bunları bulmasıyla ödüllendirilen yaşlı falcı, ömrünün sonuna kadar hayatını refah içinde mutlu mesut yaşamıştır. Falcı Mulla masalını Erol Günoz, Şerif Seviç isimli kaynak kişisinden derlemiştir.

3.26. Aysel Düzakın (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Dago, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.44, ss.21.

Dago isimli masal; yaşlı ve fesat bir kadının, yanında çalışan Dago isimli gence oynadığı türlü oyunlardan bu gencin zekâsı ve uyanıklığı sayesinde kurtulmasını anlatan bir masaldır. Bu masalı Aysel Düzakın, Meryem Horozoğlu isimli kaynak kişisinden derlemiştir.

3.27. Mustafa Görgülü (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Sinekle Pire, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.45, ss.17.

Masalda pirenin akan damı tamir ederken ölmesi üzerine, yas tutan arkadaşı sineğin üzülmesi anlatılmaktadır. Bu derlemeyi gerek içeriği gerekse de anlatımı açısından değerlendirdiğimizde masaldan çok tekerleme formatında olduğunu söylemek mümkündür. Mustafa Görgülü bu Sinekle Pire'yi Selver Güçkıran isimli kaynak kişisinden derlemiştir.

3.28. Abdullah Soylağ (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Meymuni Şibani, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.45, ss.17-20.

Masalda, bir padişah ve bu padişahın üç oğlunun yaşadığı olaylar ve en küçük oğlanın başına gelen zincirleme hadiseler anlatılmıştır. Masalın sonunda, adaletsiz davranan padişah babanın ölmesiyle ve onun tahtına layık görülen küçük oğlanın padişah tacı giymesiyle adalet yerini bulmuştur. Bu masalın sonuna; masalın Abdullah Soylağ tarafından, annesinden derlediği notu düşülmüştür.

3.29. Mehmet Bozoğlu (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Köseler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.46, ss.11-12.

Fakir bir köylünün oğluna eşeğini verip satmasını istemesi üzerine yolda üç köse saf oğlana oyun oynayıp eşeğin ayağını kestirirler ve eşeği de satın almaktan vaz geçtiklerini söylerler. Oğlan, olanı biteni gelip babasına anlatır ve babası bu durumda köselerden intikam almaya karar verir. Babanın köselere oynadığı türlü oyunları anlatıldığı masalda köseler cezalarını bulur ve baba ailesiyle huzur içinde yaşar.

3.30. Aysel Balta (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Eşekbaşı İle Padişah Kızı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.46, ss.12-14.

Çocuğu olmayan yaşlı bir çiftin, bu durumdan bıkıp Allah'a nasıl verirsen ver, ama bize bir evlat ver diye dua etmesi üzerine kadının duası kabul olur ve bir eşek kafası doğurur. Zamanla büyür ve padişahın kızıyla evlenmek ister. Meğer bu

çocuk tılsımlı bir çocuktur ve masalda bu çocuğun başından geçen türlü olaylar anlatılmıştır.

3.31. Sezan Coşkun (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Hamzik, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.46, ss.14.

Akıllı bir adamın, hanımıyla kızının akıllıca olmayan davranışları yüzünden başlarına gelen olayların anlatıldığı bu masalda, adamın dayanamayıp evi terk etmesi ve yaşadıklarından ders çıkararak tekrar eve dönmesi anlatılmıştır. Bu masal, Sezan Coşkun tarafından Mevlide Akgöz isimli kaynak kişiden derlemiştir.

3.32. M. Ali Özinan (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Yedi Kardeşe Bir Bacı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.47, ss.11-12.

Yedi Kardeşe Bir Bacı masalında bir karı kocanın 7 erkek ve 1 kız evladının başından geçen olaylar anlatılır. Masalda önce araka arkaya doğan 7 erkek çocuğun hiç kız kardeşleri olmadığı için ana babalarına küsüp evden gitmesi, sonrasında da bir kız çocuğunun dünyaya gelmesi ve bu kızın abilerini aramak için yollara düşmesiyle kardeşlerin başına gelenler konu edinir. Masal M. Ali Özinan tarafından, Hatice Özinan kaynak kişisinden derlemiştir.

3.33. İsmet Şerbetçioğlu (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Dana Kuyruğu, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.47, ss.13-14.

Dana Kuyruğu adlı masalda, fakir bir ana oğulun geçimini sağlamak için pazara satmaya götürdüğü dananın kuyruğunu kestiren haramilere karşı intikam alan oğlanın yaptıkları anlatılmıştır. En sonunda oğlana yaptıkları kötülükten pişman olan haramiler tövbe edip af dilemesiyle her şey tatlıya bağlanmıştır. Haramiler ise gereken dersi almış, kötülük yapanlar cezalarını çekmiştir. Masalı İsmet Şerbetçioğlu, Tümtüm Mehmet isimli Kaynak kişisinden derlemiştir.

3.34. Fevzi Günenç (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Pisikler Sultanı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.48, ss.17-18.

Pisikler Sultanı adlı masalda iyi huylu ve kötü huylu olan iki kız kardeşin başına gelenleri anlatan bir masaldır. Kıskanç olamamak, tatlı dilli ve güler yüzlü olmak, dürüst olmak ve yalan söylememek gibi güzel huyların mükâfatını alan küçük kız kardeşin mutlu sonu ve kötü olan büyük kız kardeşin cezasını bulmasıyla masalda evrensel ahlaki değerler öğretilmeye çalışılmıştır. Bu masalı Fevzi Günenç, Ayşe Bilici'den derlemiştir.

3.35. Hamit Başbakkal (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Aydını Sakar, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.44, ss.18-19.

Bu masalda, Aydını Sakar isimli tembel ve sakar bir adamla tesadüfen yolda karşılaşıp arkadaşlık eden iki kafadarın başına gelen olaylar anlatılmıştır. Masalın sonunda birbirine giren olaylar tatlıya bağlanmış, fakir olan bu üç genç zengin olmuştur. Masalın sonunda kısa bir notta Hamit Başbakkal tarafından derlenen bu masalın Antepli bir kadından dinlediği yazılmış ancak kaynak kişinin kim olduğu açıkça belirtilmemiştir.

3.36. Hayri Kınacı (1961), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Tomuzlan Hatın, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.44, ss.20.

Tomuzlan Hatın masalı içerik olarak fabllara, anlatım olarak tekerlemeye benzeyen bir masaldır. Ana kahramanı tomuzlan böceği ile fare olan bu masalda net bir olayın olmaması ve masal sonunda verilmek istenen mesajın burada yer almaması bu derlemeyi masal türünden uzaklaştırmaktadır. Masalı Hayri Kınacı, adı verilmeyen ancak "Gaziantepli bir kadın" şeklinde ifade edilen kaynak kişisinden derlemiştir.

3.37. Nuray Akdoğan (1962), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Hatemtî, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.49, ss.11-13.

Hatemtî adlı bir padişahın, kendisinden daha cömert biri olup olamadığını merak etmesi ve vezirine bunu sorması üzerine komşu ülkenin yöneticisinin daha cömert olduğunu ve her fakirin yardım dileğini reddetmediğini duyar. Bunun sebebini öğrenmek için tebdili kıyafet eyleyip komşu ülkenin padişahına gider ve kendisinden yardım isteyen hiçbir fakiri reddetmemesinin nedenini öğrenir. Ülkesine döndüğünde de öğrendiklerini vezirlerine anlatır. Bu masalı Nuray Akdoğan, Aliye Doğramacı'dan derlemiştir.

3.38. Aysel Nizipli (1962), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Yeşil Kurbağa, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.49, ss.13-15.

Yeşil Kurbağa adlı masalda bir padişahın kızının başına gelen önce esrarlı sonra sıkıntılı ve nihayetinde mutlu sonla biten olaylar anlatılmıştır. Yeşil bir kurbağanın her gün padişahın kızına, başına gelecek kötü olayları haber vermesi ve haklı çıkmasıyla birbiri arkasına gerçekleşen olaylar masalın temelini oluşturmuştur. Masalın sonunda Aysel Nizipli tarafından derlenen bu masalın Ş.C. kaynak kişisinden derlendiği notu düşülmüş, kaynak kişinin adı açıkça verilmemiştir.

3.39. Atilla Büyükmurat (1962), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Anam: (Yeri Git de Babanı Avıt) Dedi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.50, ss.11-12.

Baba oğul arasında geçen olayların anlatıldığı bu masal, Antep yöresinde derlenen masallardan kurgu olarak daha farklıdır. Hayal unsurlarına dayanan olaylar, sırasıyla oğulun ağzından anlatılmıştır. Masal, Atilla Büyükmurat tarafından Ali Büyükmurat isimli kaynak kişisinden derlemiştir.

3.40. Enver Özberk (1962), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Hırsız Hasso, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.50, ss.12-14.

Bu masalda yaşadığı geçim sıkıntısından ötürü başka bir köye gidip sahte imamlık yapan bir adamın, Haso isimli bir hırsız öldükten sonra onu defnederken başına gelen olaylar anlatılmıştır. Masalı Enver Özberk, Müslüm Özberk isimli kaynak kişiden derlemiştir.

3.41. Mehmet Söylemez (1962), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Batman Atıp Buçuk Tutan Ayşe, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.50, ss.12-14.

Üşengeç ve uykucu bir genç kızın, tembelliğini kimsenin duyup adı çıkmaması için onun yerine annesinin çalışmasıyla kızı hamarat zannedip evlenen bir adamın yaşadığı kısa bir olay komik bir üslupla anlatılmıştır. Masalın sonuna düşülen kısa bir notta bu masalın Mehmet Söylemez tarafından 97 yaşındaki Zeynep ninesinden derlediği açıklanmıştır.

3.42. Şemsettin Baykul (1962), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Dudu Kuşu, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.51, ss.11-13.

Dudu Kuşu masalında babasıyla yalnız yaşayan bir genç kızın, babası Hicaz'a gittikten sonra Dudu isimli kuşunun onu koruması anlatılmıştır. Kırk haramilerin kızı kaçırmak istemesi üzerine çeşitli masallar anlatıp kıza nasihat eden Dudu Kuşu, kızın başına gelecek olan felaketlerin de önüne geçmiştir. Son pişmanlığın g-fayda etmeyeceği mesajı verilen bu masalın derleyeni belli ancak hangi kaynak kişiden derlendiği söylenmemiştir.

3.43. Mustafa Kınacı (1962), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Atın Palta, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.51, ss.13-14.

Bu masalda, zavallı ve fakir bir oduncunun odun kesmek için gittiği ormanda demir baltasını derin bir akarsuya düşürmesiyle başına gelen olaylar anlatılmıştır. Tek geçim kaynağını suya düşürdüğü için ağlayan ihtiyara sudan çıkan aksakallı dede yardım etmek ister ve ona altın bir balta verir. Bu baltanın kendisine

ait olmadığını söyleyen adama dürüstlüğünden ötürü altın baltayı hediye eder ve adam zengin olur. Komşusunun bu olayı duyup aynı akarsuya gidip baltasını bilerek düşürüp altın baltayı elde etmek için yalan söylemesi üzerine aynı aksakallı ihtiyar bu adamı dürüst olmadığı için suyun içine çekmiş ve ona hak ettiği cezayı vermiştir. Dürüstlüğün ve yalan söylememenin önemi, kanaatkâr olmanın erdemi üzerine mesaj veren bu masal Mustafa Kınacı tarafından, Fatma Kınacı isimli kaynak kişisinden derlemiştir.

3.44. Serpil İyizler (1962), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Gurbetten Dönen Çoban, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.52, ss.11.

59 dizeden oluşan ve manzum şekilde yazılan bu masalda gurbetten dönen bir çobanın maddi manevi hiçbir şeyi yerli yerinde bulamaması ve bunu sorgulaması anlatılmıştır. Her dörtlüğün sonunda "hani nec'oldu?" diye kaybettiği değerleri soru sorarak vurgulaması masala farklı bir anlatım katmıştır. Serpil İyizler tarafından, Güldana İyizler isimli kaynak kişisinden derlemiştir.

3.45. Müjgân Özkök (1962), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Ölmem de Ölmem, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.52, ss.11-12.

Bu masalda, Allah tarafından gönderilen ve hastalıklara şifa veren bir tas su ile geçimini kazanıp zengin olan bir adamın başından geçen olaylar anlatılmıştır. Ölüm anı yaklaştığında Azrail ile pazarlık edip kendisine verilen rızkı yemeden ölmeyeceğini, bu nedenle de canını almaması için "ölmem de ölmem" diyen adamın dileğini Allah kabul eder ve ömrü uzatılır. Bu masalı Müjgân Özkök, Ayşe Özhamamcı isimli kaynak kişisinden derlemiştir.

3.46. Ömer Arpacıoğlu (1962), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Mum İle Kızan Kazan, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.52, ss.12-13.

Bu masalda, Gaziantep'te meşhur Şeyh Hamamı ve Şeyh Camisinin yapımı sırasında yaşanan efsanevi olaylar kısaca konu edilmiştir. Hamam yapıldıktan sonra, sıcak suyun koca bir kazanda bir mum ışığıyla ısıtılması hadisesi masaldaki çekirdek olayı oluşturmuştur. Bu masalı, Ömer Arpacıoğlu Hamide Demir isimli kaynak kişiden derlemiştir

3.47. Ayşe Kutlar (1962), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Eşek-Kaz-Serçe, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.52, ss.13.

Eşek, kaz ve serçenin arkadaşlık ederken eşeğin yalan söyleyip kazla serçeyi kandırmasını ve nihayetinde eşeğin suda boğularak cezasını bulmasını anlatan bu

masal, daha çok fabl özelliği göstermektedir. Yalancıların ve düzenbaz kimselerin cezasız kalmayacağı verilen masal, Hatice Kutlar isimli kaynak kişiden derlenmiştir.

3.48. Filiz Camcıoğlu (1962), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Şaplak Baba, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.52, ss.14.

Şaplak baba masalında genç bir adamın köyünden çıkıp çerçilik yapmak için gittiği başka bir köyde başına gelen olaylar anlatılmıştır. Bu masalı, Filiz Camcıoğlu, Firdevs Aslan isimli kaynak kişiden derlemiştir.

3.49. Nejat Güneri (1962), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Kamıştan Kapı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.53, ss.8/19.

Masalın ana kahramanı olan Ceren isimli ceylanın, yaşadığı evi tehlikeli bir kurttan korumak için yaptıklarından rahatsız olan sahiplerinin başına gelenler anlatılmıştır. Masal Nejat Güneri tarafından Ayşe Güneri isimli kaynak kişisinden derlenmiştir.

3.50. Mehmet Güneş (1962), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Dört Ahbap, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.59, ss.10.

Dört yakın arkadaşın başından geçen olayların tekerleme şeklinde anlatılmasıyla oluşan bu masal, Mehmet Güneş tarafından Şevki Akbayram isimli kaynak kişisinden derlenmiştir.

3.51. Fadıl Aktürk (1963), Gaziantep'te Derlenen Bir Halk Masalı: Kocakarı İle Şeytan, Gaziantep Kültür Dergisi, C.6, S.61, ss.16.

Şeytan ile yaşlı bir kadının aralarında anlaşmalarını, birinin bozduğu bir şeyi diğerinin düzeltmesi üzerine bahse girmelerini ve kadının şeytandan daha kurnaz davranmasını anlatan bu masal, iyilik ile kötülük kavramlarını da sembolik olarak vermiştir. Bir yuvanın yıkılmasına sebep olan yaşlı kadın, şeytandan bu durumu düzeltmesini istemiş ancak şeytanın, bu durumun asla düzelecek tarafı kalmadığını söylemesi üzerine kadın tekrar hatasını telafi ederek kurnazca bir fikirle her şeyi eski haline getirmiştir. Masal, Fadıl Aktürk tarafından Hatice Kuşkonmaz isimli kaynak kişisinden derlemiştir.

3.52. Necati Demir (1991), Gaziantep Masalları: Kız Çocuklarını Sevmiyen İki Padişah, Yöre Dergisi, Y.2, S.5, ss.34.

Necati Demir, "Kız Çocuklarını sevmeyen İki Padişah" adlı masalda kız çocuklarından nefret eden bir padişah ve onun yerine geçip yine kız çocuklarından hoşlanmayan ikinci padişahın yaşadıkları anlamıştır. Ancak yaşadıklarından ders çıkaran bu iki padişah, akıllı kadınların kendilerini kurtarmalarına vesile olduğunu

görüp ülkedeki tüm kadınları affetmesiyle masal mutlu sonuçlanır. Masalın sonunda düşülen kısa bir notta bu masalın 1989 yılında Sarısalkım Köyünde yaşayan Ali Taşçılar isimli kaynak kişisinden derlendiği açıklanmıştır.

3.53. Necati Demir (1991), Gaziantep Masalları: Limon Kız, Yöre Dergisi, Y.2, S.6, ss.38.

Padişahın biricik oğlunun Limon Kız adlı genç kızı merak edip onu aramak için düştüğü yollarda başına gelenleri konu alan bu masal, padişahın oğluyla Limon kızın kavuşmasıyla sonuçlanır. Masalın sonunda düşülen kısa bir notta bu masalın 1989 yılında Sarısalkım Köyünde yaşayan Miyase Gözükara isimli kaynak kişisinden derlendiği açıklanmıştır.

3.54. Ülker (Barlas) Beşe (2009), Eski Bir Antep Masalı, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.4, S.19, ss.51-53.

Ülker Barlas tarafından derlenen bu masalda 3 kız kardeşin bir gece diledikleri dileklerin padişah tarafından kapı kapı gezilirken duyulması ve kabul olmasıyla gerçekleşen olaylar dizisi anlatılmıştır. İlk iki kız kardeşin vezirle evlenip, en küçük kızın padişahla evlenmesi üzerine kıskançlıkla kardeşlerine kurdukları oyun, nihayetinde ortaya çıkınca cezalarını bulmalarıyla masal son bulur. Masalın sonunda yapmış olduğu kısa bir açıklamada Ülker Barlas, bu tarz anlatımlarda daima iyilerin kazandığını vurgulayarak mesaj verme amaçlı anlatılar olduğunu belirtmiştir. Ayrıca masalı çocukluğunda Kilisli Haççe Hanım diye birinden dinlediğini ifade etmiş, bu kaynak kişinin hayatı hakkında kısaca bilgi vermiş, rahmet dileyerek yazısına son vermiştir.

3.55. Mehmet Yılmaz, Gaziantep Masallarında Şamanizm'in İzleri, Folklor/Edebiyat, C.16, Y.2010/2, S.62, ss.189-202.

Mehmet Yılmaz, konuyla ilgi olarak önce "Şamanizm" kavramını açıklık getirmiş, sonrasında Gaziantep masallarından bazılarını örnekler vererek masalın giriş ve bitiş formellerine değinmiştir. Ayrıca Gaziantep masallarında dikkat çeken motifleri ele almış, Şamanizm ile bu hususlar arasında ilişkili gördüğü yerleri açıklamıştır. Masal kahramanlarının sahip olduğu özelikleri sıralamış, masalda görülen olağanüstülükleri açıklamıştır. Tüm bu verdiği bilgilerin ışığında Şamanizm ile Gaziantep masalları arasındaki "yılan" motifinin, evren anlayışının, bazı masal kahramanları ile Şamanizm'deki ruhların vs. birbirine benzediği sonucuna varmıştır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

D. 6. GAZİANTEP'TE FIKRALAR

1. KİTAPLAR

1.1. Sakine Hakkoymaz, Gaziantep Mani / Ninni / Fıkra ve Tandır Hikâyeleri, Hiperlink Yayınları, Y.2017, ss.152, İstanbul.

Bu eser, Gaziantep Hasan Kalyoncu Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Öğretim Görevlisi olan Sakine Hakkoymaz'ın öğrencileriyle yapmış olduğu iş birliği neticesinde Gaziantep'te merkez ve köylerinde yapılan derlemlerin sonucunda oluşturulmuş bir kitaptır. Dört bölümden oluşan kitabın dördüncü bölümünde "Fıkralar" başlığı altında Gaziantep'te derlenen fıkralar paylaşılmıştır. Ayrıca derleme yapılan türe yer verilmeden önce derlemeyi yapan kişi ile derlemenin tespit edildiği kaynak kişi bilgisine yer verilmiştir.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı Mensur Ürünler: Fıkra–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.189-205, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin ikinci bölümünde "Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak anonim halk edebiyatının mensur ürünlerinden olan "fıkra" türüne yer vermiştir.

Öncelikle fıkra türünü açıklayan Cevdet Avcı, sonrasında Barak fıkralarından derlediği örneklere yer vermiştir. Ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.2. Deniz Baran, Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme –Gaziantep Yöresinde Yeme-İçme İle İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Fıkra–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.140, Gaziantep.

Deniz Baran tarafından hazırlanan "Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep'te mutfak kültürü çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır. Gaziantep'teki yeme-içme geleneği; geçiş dönemleri, özel günler ve inanışlar esas alınarak açıklanmıştır.

Deniz Baran, tezin ana bölümü de olan dördüncü bölümde mutfak kültürüne dair sözlü kültür ürünlerinden fıkra türüne "Gaziantep Yöresinde Yeme-İçme İle İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Fıkra" başlığı altında yer vermiştir; "Çay ile ilgili fıkra" başlığı altında konuyla ilgili bir fıkrayı paylaşmıştır.

2.3. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru –Anlatmalık Türler: Fıkralar–, Doktora Tezi, Y.2018, ss.156-165, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından hazırlanmış olan bu doktora tezinde günümüz Gaziantep esnafının meslek folkloru, halk bilimi açısından tüm yönleriyle incelenmiştir. Tezinin beşinci bölümünde "Gaziantep Esnafının Sözlü Edebiyatı" genel başlığı altında "Anlatmalık Türler: Fıkralar" şeklinde alt başlık açılmış; Gaziantep esnafı arasında anlatılan fıkralara değinilmiştir.

Öncelikle fıkra türünü halk bilimi açısından açıklayan Ayşenur Özdal, sonrasında Gaziantep esnafından derlemiş olduğu 10 farklı fıkraya yer vermiştir.

Her bir fıkrayı paylaştıktan sonra, bu fıkranın hangi kaynak kişisinden derlendiğine dair parantez içinde kısa bir not düşmüştür. Derlediği fıkraları paylaştıktan sonra fıkra türünün işlevi, konusu ve verdiği mesajı hakkında bir değerlendirme yapan Ayşenur Özdal bu değerlendirmelerini Gaziantep esnafının anlattığı fıkralarla sentezleyerek çıkarımlarda bulunmuştur.

3. MAKALELER

3.1. Ş. Sabri Yener (1939), Hasırcı Zadenin Yoğurt Yemesi, Başpınar Aylık Kültür ve Edebiyat Dergisi, Y.1, S.1, ss.18-19.

Yazarın kaleme aldığı ve fıkraya adını veren Hasırcı Zade kurgulanmış bir kişi değil, Gaziantep'te yaşamış önemli şahsiyetlerden biridir. Gaziantep'in büyüklerinden olan ve saygın bir kişi olarak kabul edilen Hasırcı Zade ile kendinden çok daha küçük yaşta olan bir çocuğun yoğurt satarken aralarında geçen olay anlatılmıştır. Hazırcevap üslubu ile tanınan Hasırcı Zade izinsiz tadına baktığı ve almadığı yoğurt için satıcı çocuğun "anam, yoğurda it değdi diye beni döver" diye söylenmesi karşılığında verecek cevap bulamayıp, yoğurdu satın alması o dönem için mizahi bir unsur olarak kabul edilmiştir.

3.2. Cemil Cahit Güzelbey (1959), Folklor: Gaziantep Fıkraları, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.19, ss.7.

Derlediği fıkraya yer vermeden önce Gaziantep tarih ve folklorunu derlemenin temel amaçları arasında olduğunu belirten Cemil Cahit, Antep yöresine ait mahalli fıkraları da zaman zaman neşredeceğini bildirmiştir. Yaptığı kısa açıklamadan sonra "Üç Kekeç Kız" isimli fıkrasını paylaşmıştır. Fıkrada konuşma bozukluğu olan üç kız kardeşin düştüğü gülünç durum konu edilmiştir.

3.3. Abdullah Özer (1961), Gaziantep'ten Mizah: Zeki Hayvanlar, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.45, ss.6.

Dr. Cemil Özbal ile Celal Göğüş avlanmaya gidip hiçbir şey vuramazlar. Dönüşte Celal Göğüş kargaların sürüyle uçarken çıkardıkları sesi kahkaha atmaya benzetince Cemil Özbal'ın bu düşünceyi destekleyerek hallerine güldüklerini söylemesi mizahi bir unsur olarak okuyucuyla paylaşılmıştır.

3.4. Abdullah Özer (1961), Gaziantep'ten Mizah: Büsbütün Kimsesiz Kalırsın, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.45, ss.7.

Adana'da hastanede yatmakta olan ve yaşamaktan ümidi kesen Antepli adamın biri kızını yanına çağırarak eşinden cenaze masrafları için bir miktar para istemek üzere annesine mektup yazmasını ister. Kızının "ne kadar para isteyelim" sorusu üzerine babası çok istememesini, aksi takdirde anasının yüreğine inebileceğini ve büsbütün kimsesiz kalabileceğini söylemesi mizahi bir unsur olarak görülmüş ve okuyucuyla paylaşılmıştır.

3.5. Abdullah Özer (1961), Gaziantep'ten Mizah: Kurşun Sesi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.45, ss.7.

Antep'in önemli isimlerinden Nizamettin Özgül'e piyes yazan biri gelerek yazdığı oyunu okuyup fikrini almak ister. Üstat sabırla dinledikten sonra piyesin kahramanının zehirle değil silahla ölmesinin daha iyi olacağı tavsiyesini verince piyesin yazarı aradaki farkın ne olduğunu sorar. Nizamettin Özgül, silahtan çıkan kurşun sesinin uyuyan seyirciyi uyandıracağını söyler. Fıkraya damgasını vuran ve söz söylemedeki ince zekâyı yansıtan bu son söz aynı zamanda komedi unsurunu sağlayan etkili bir cümledir.

3.6. Abdullah Özer (1961), Gaziantep'ten Mizah: Cimri de Söz mü, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.45, ss.23.

Cimriliği ile tanınmış Antep'in önemli isimlerinden Saliha Ünalmış, doktora muayene olamaya gittiğinde muayene ücretini pahalı bulunca doktor, ikinci ve sonrasındaki muayenelerden daha az ücret aldığını ifade etmesi üzerine Ünalmış, odadan çıkıp kısa süre sonra tekrar girerek ikinci gelişi olduğu için daha az para ödemek ister. Doktor ile Saliha Ünalmış arasında geçen bu diyalog komik bir anı olarak Antep halkının zihinlerinde yer etmiştir.

3.7. Abdullah Özer (1961), Gaziantep'ten Mizah: Atarmış, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.45, ss.23.

Celal Göğüş, avcılıkla ilgili anılarını anlattığı bir ortamda tek kurşunlu ağaçta ne kadar kuş varsa vurduğunu anlatmaktadır. İkinci sefer nişan aldığını söylediği sırada arkadaşlarından biri dayanamayıp Celal Göğüş'e dalda hiç kuş kalmadığını ifade ederek nereye kurşun atacağını sorar. Celal Göğüş, bu soruya cevaben "sen bana bakma, ben aklıma geldikçe atarım" hafızalarda komik bir hatıra olarak yer eder.

3.8. Abdullah Özer (1961), Gaziantep'ten Mizah: Kârlı Kim, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.45, ss.23.

Antep'in yerli halkından olan Osman Barlas, geçirdiği bir kazada ayağının üzerinden araba geçmiş ve günlerce hastanede yatmak zorunda kalmıştır. Sonrasında kazaya sebep olan kişiye tazminat davası açmış, Antep'in o dönemdeki en güçlü avukatlarından Rauf Kutlar sayesine 1500 lira kazanmıştır. Avukatının kendisine çıkardığı fatura nedeniyle bu paranın sadece 225 lirasını alabilmiştir. Bu duruma çok sinirlenen Osman Bey avukatına "acaba hangimiz otomobilin altında kaldı" diye sitem etmesi dinleyenlerin yüzünde tebessüme vesile olmuştur.

3.9. Abdullah Özer (1961), Gaziantep'ten Mizah: Cimri de Söz mü, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.46, ss.24.

Saliha Ünalmış hastalandığında iyi olmak için 5 lira adamıştır. Ancak cimriliğiyle namı duyulmuş Saliha Ünalmış, iyileştikten sonra 5 lira sadaka vermek zoruna gidince kendinden daha da cimri olan bir arkadaşına kısaca durumu izah edip 4 lirasına bahse girmeyi teklif eder. Böylece adadığı parayı daha kolay ödeyeceğini ifade etmesi mizahi bir unsur olarak yansıtılmıştır.

3.10. Abdullah Özer (1961), Gaziantep'ten Mizah: Ölüm Döşeğinde, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.47, ss.10.

Saliha Ünalmış'ın amcası ölüm döşeğinde yeğenine 500 lira vererek vasiyette bulunur. Bu parayla kendisi öldükten sonra mezarına iyi bir taş yaptırmasını ve kendisini daima hatırlamasını ister. Amcası öldükten sonra parmağına pırlanta taşlı 500 liralık bir yüzük alan Saliha Hanım'a eşi, vasiyeti yerine getirmediği için sitem eder. Ancak Saliha Hanım, amcasının kendisinden taş almasını istediğini o da gidip en değerli taşı aldığını ve parmağına baktıkça amcasını unutmadığını söyler. Eşi ile Saliha Ünalmış arasında geçen bu diyalog mizahi bir bakış açısıyla paylaşılmıştır.

3.11. Abdullah Özer (1961), Gaziantep'ten Mizah: Kurtarılamaz, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.47, ss.10.

Antep'in önemli doktorlarından Nizamettin Özgül, eşi milletvekili olan bir hanım hastanın evine çağrılır ve gider. Hanıma neyinin olduğunu sorar. Ancak kadın, doktor beyin üslubunu kendine göre laubali olarak değerlendirir ve doktoru ciddi bir tavırla mebus karısı olduğu yönünde ihtar eder. Doktor tavrını hiç bozmadan, onu bu hastalıktan kurtaramayacağını söyler. Doktor Nizamettin Özgül tarafından verilen bu cevap zekice bir hamlenin ürünü iken dinleyenleri güldüren bir anı olarak anlatılagelmiştir.

3.12. İbrahim Küçükdağ (1968), Fıkra (Latife): Mosturalık, Gaziantep Kültür Dergisi, C.11, S.130, ss.21.

Tek partili siyasi dönemde bakanlardan birini Gaziantep'in Narlı istasyonunda karşılamak üzere Hulusi Yetkin'in babası heyetin başkanı olarak gider. Bakan, Gaziantep insanlarının her birinin 100 kilonun üstünde olduğunu duyduğunu söylemesi üzerine Hulusu yetkin 'in babasının "Hayır, beyim bizi mosturalık numune olarak seçip gönderdiler" cevabı Antep halkının hafızasında komik bir anı olarak kalmış ve fıkra olarak uzun yıllar anlatılmıştır.

3.13. Şakir Sabri Yener (1969), Fıkra: İnek Şoför, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.135, ss.15.

Gaziantep yöresinde dolmuşa binen iki yolcunun inecekleri yere yaklaşınca şoföre "inek şoför" demeleri üzerine kendisine hakaret edildiğini zanneden şoför, aracı durdurup adamların üzerine yürür. Buna şahit olan başka bir yolcunun bunun bir hakaret olmadığını, Anteplilerin "gidek, gelek, inek, binek" şeklinde konuştuğunu ve bu sözlerin yerel bir söyleyiş olduğunu açıklaması üzerine olayın tatlıya bağlanması anlatılmıştır.

3.14. Kurtuluş Gazetesi (1970), Gaziantep Fıkraları, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.143, ss.23-24.

Gaziantep fıkralarından yapılan bu derlemede 4 farklı fıkraya yer verilmiştir. Her fıkranın sonunda fıkrayı yazan ya derleyen kişinin adı verilmiştir. Ancak derlemenin en sonuna bu paylaşım için "Kurtuluş Gazetesinden derlenmiştir" notu düşülmüştür. Paylaşılan fıkraların isimleri ve kim tarafından derlendiği aşağıda verilmiştir:

"1. İster yaz, ister yazma: İsim belirtilmemiştir.

2. Şeytan işi: Sait Değirmenci

3. Yalan: Hüseyin Yalçın

4. İki Antepli kadının bir yerde karşılaşması: Hakkı Büyükbeşe”

3.15. Kurtuluş Gazetesi (1970), Gaziantep Fıkraları, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.144, ss.11-14.

Değinin bu sayısında da bir önceki sayısında olduğu gibi Kurtuluş Gazetesinden alınan fıkralar paylaşılmıştır. 16 farklı fıkranın derlemesine yer verilmiştir. Ve paylaşımın sonunda “Kurtuluş Gazetesinden derlenmiştir” notu düşülmüştür. Paylaşılan fıkraların isimleri ve kim tarafından derlendiği aşağıda verilmiştir:

“1. İspirtonun tadı bozulmuş: İsmail Sevük

2. Burada mı buldunuz: Mustafa Ayhan

3. Susun Be: Nuriye Özbek

4. Vapur bekliyormuş: F. G.

5. İnek: Mehmet Tandoğan

6. Evimizi yıktın Hökkeş: Burhan Cahit

7. Vatandaşlarım: Mustafa Tekin

8. Hangisi şeytan: İsim belirtilmemiştir.

9. Yatakta biri var: Mustafa Oğuz

10. Meyhaneyi ne zaman açacaksın: İsim belirtilmemiştir.

11. Yutturduk: Cengiz Kavcı

12. Hayyo sen beraat: Turan Öngel

13. O ham idi: Mustafa Bakışkan

14. Çekilişlere katılıyormuş: Mustafa Oğuz Özarslan

15. Abdurrahman: M. Ali Ertan

16. Kaynana: Ali Gül”

3.16. Kurtuluş Gazetesi (1970), Gaziantep Fıkraları, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.145, ss.18-20.

Değinin bu sayısında da bir önceki sayısında olduğu gibi Kurtuluş Gazetesinden alınan fıkralar paylaşılmıştır. 7 farklı fıkranın derlemesine yer verilmiştir. Ve paylaşımın sonunda “Kurtuluş Gazetesinden derlenmiştir” notu düşülmüştür. Paylaşılan fıkraların isimleri ve kim tarafından derlendiği aşağıda verilmiştir:

“1. Bir muska daha yaz doktor: Selma Ayan

2. Veli usta nasıl cinci oldu: Mahmut Koska

3. Senin yüzünden: Muzaffer Sarı

4. Kendisi duymasın: Nihat Can

5. Keyifle içmeye hazırlanıyormuş: Mehmet Türkan

6. At nedir: Nefte Uzun

7. Sıcak çorba: Abdülkerim Özcan”

3.17. Necmeddin Şahiner (1992), Hasırcızade Muhammed Ağa’nın Fıkraları, Yöre Dergisi, Y.3, S.9, ss.22-23.

Necmeddin Şahiner, Hasırcızade Muhammed Ağa’nın nükte ve mana dolu fıkralarını derlemeye çalıştığını ifade etmiştir. Toplamda 22 farklı fıkrasını derlemiş ve okuyucuyla paylaşmıştır. Fıkralarda geçen ve anlamı bilinmeyen bazı kelimelerin anlamları ise derlemenin sonunda verilmiştir.

3.18. Necmeddin Şahiner (1992), Hasırcızade Muhammed Ağa’nın İstanbul Hayatından Fıkralar, Yöre Dergisi, Y.3, S.10, ss.29-32.

Yöre dergisinin bir önceki sayısında Hasırcızade Muhammed Ağa’nın fıkralarını paylaşan Necmeddin Şahiner, derginin bu sayısında da Hasırcızade’nin İstanbul’a gitmesiyle yaşadığı nükteli anekdotları paylaşmaya devam etmiştir. Fıkralarda geçen deyimlerin ve anlamı bilinmeyen bazı kelimelerin anlamlarını ise derlemenin sonunda vermiştir. Ayrıca bu fıkraların tespit edilmesinde ulaşılan kaynak kişi bilgisini ve kaynakçayı paylaşmıştır.

3.19. Hafız Ali Bilicioğlu (1992), Hasırcızade’ye Ait Bazı İlave Bilgi ve Fıkralar, Yöre Dergisi, Y.3, S.11, ss.38.

Öncelikle Hasırcızade ile ilgili hayatına ve şahsiyetine dair birkaç bilinmeyen detayı anlatan Hafız Ali Bilicioğlu daha sonra Hasırcızade’nin İstanbul’da dönemin padişahıyla görüştüğü zaman yaşadıklarını ve yakın arkadaşlarıyla aralarında geçen komik diyaloglarını paylaşmıştır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

Değerlendirme: Gaziantep folklorunda halk arasında anlatılagelmiş olan destan, efsane, menkıbe, hikâye, masal ve fıkraların günümüze kadar canlılığını koruduğunu, birçok yayında da ise araştırma ve inceleme konusu olarak kendine yer bulduğunu söylemek mümkündür. Özellikle efsane, menkıbe ve masalların diğer halk anlatılarına göre hem halkın sözlü kültüründe hem de yazılı kaynaklarda daha çok yer edindiği dikkatlerden kaçmamaktadır.

Gaziantep yöresi tüm halk anlatılarıyla ilgili yapılmış çalışmaların sayısı toplam 150’dir. Bunların içinde 64 farklı yayında yer alan masal ilk sırada yer alırken, 24 yayında üzerine çalışma yapılmış evliya menkıbeleri ikinci sıradadır. Bunu sıralamayı fıkra (24 yayın) ve efsaneler (23 yayın) takip etmektedir.

E. ANONİM ŞİİRLER

Gaziantep yöresinde anonim şiirlerden olan mani, ninni, türkü ve ağıt üzerine yapılmış araştırma ve inceleme yayınları bir hayli fazladır. Tespit edebildiğimiz kaynaklarda, bu şiir türlerine -anonim olması sebebiyle- derleme yoluyla ulaşılmış olduğunu söyleyebiliriz. Gaziantep folkloru adına ulaşabildiğimiz en eski kaynaklardan olan Başpınar Dergisi ve Gaziantep Kültür Dergisi'nde anonim olan bu şiirlerin derleme olduğu ifade edilmiş ve çoğunlukla hangi kaynak kişiden derlendiği bilgisi verilmiştir. Ancak tamamıyla halkın ortak kültür ürünü hâline gelmiş ninni ve maniler için aynı durumun söz konusu olmadığını, sadece ürüne ulaşılırken ilk söyleyeni tespit etmenin neredeyse imkânsız olduğunu görmekteyiz.

Aşağıda "Anonim Şiirler" alt başlığı altında "Türkü, Mani, Ninni ve Ağıt" üzerine yapılmış çalışmalar sıralanmıştır:

E. 1. GAZİANTEP TÜRKÜLERİ

1. KİTAPLAR

1.1. Ferruh Arsunar, Gaziantep Folkloru, Milli Eğitim Basımevi, Y.1962, ss.318, İstanbul.

Ferruh Arsunar, Gaziantep folkloru üzerine yapmış olduğu bu çalışmada Gaziantep folklorunu özellikle evlenme adetleriyle ve bu adetlerde söylenen türkülerle ele almıştır. Düğün, nişan, kına gibi eğlencelerde; gelin ve damatla ilgili geleneklerin yerine getirildiği uygulamalar sırasında söylenen türkülere ayrıca yer verilmiştir.

1.2. Ahmet Caferoğlu, Güneydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar (Malatya, Elazığ, Tunceli, Gaziantep ve Maraş Vilâyetleri Ağızları), Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 104, Y.1995, ss.194-258, Ankara.

Ahmet Caferoğlu, Güneydoğu Bölgesinde yer alan Malatya, Elazığ, Tunceli, Gaziantep ve Kahramanmaraş illerinin yerel söyleyiş özelliklerine dayanarak derlemiş olduğu türkü, masal ve hikâye gibi folklor ürünlerine yer vermiştir. Gaziantep yöresine ait 19 farklı türküyü paylaşan Caferoğlu, türkülerin kimden derlendiğine dair kaynak kişi bilgisini her bir türkünün sonunda parantez içinde kısaca vermiştir.

1.3. Burhan Bozgeyik, Her Yönüyle Gaziantep (Tarih/Kültür/Folklor), Şehitkâmil Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları No.4, Y.1996, ss.192, Gaziantep.

Burhan Bozgeyik tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep ili hemen her yönüyle ele alınmıştır. Yedi bölümden oluşan kitabın son bölümünde Gaziantep folklorundan bazı kesitleri incelemiş, "Antep Ağzı" başlığı altında Gaziantep'e ait "Şahinbey" ve "Karayılan" isimli 2 farklı türküyü paylaşmıştır.

1.4. Akten Köylüoğlu, Kadim Şehir Gaziantep –Türküler–, Başkent Kitap, Y.2009, ss.318-330, İzmir.

Akten Köylüoğlu yaklaşık 15 yıllık bir araştırma ve incelemenin sonunda Gaziantep şehrini hemen her yönüyle ele almıştır. 20 farklı bölümden oluşan kitabının her bir bölümünde Gaziantep ile ilgili farklı bir bilgiye yer vermiştir. Kitabının on sekizinci bölümünde "Gaziantep Yöresi Halk Oyunları" başlığı altında Gaziantep türkülerine yer verilmiştir.

1.5. Celal Şenocak, Gaziantep Yöresi Halk Türküleri, Zemge Yayınları, Y.2010, ss.275, Gaziantep.

Celal Şenocak Gaziantep yöresine ait 260 türküyü bir araya getirmiş, bazı türkülerin söylenmiş farklı varyantlarını da vermiştir. Arşivindeki 8000 türkünün arasından Gaziantep türkülerini seçerek belirlediğini ancak yine de Gaziantep yöresindeki türkü sayısının çok daha fazla olduğunu vurgulamıştır. Bazı türküleri ise kaynak kişilersen tespit ettiğini belirtmiş ve bu kişilerin bilgilerine de ilgili türkünün başında yer vermiştir. Eserinin sonunda ayrıca Gaziantep ozanlarının ve türkü söyleyen sanatkârların adlarını da paylaşmıştır.

1.6. Savaş Ekici, Gaziantep & Barak Müzik Kültürü (Bazı Tespit ve Düşünceler), Logos Matbaacılık, Y.2013, ss.180, Gaziantep.

Savaş Ekici Gaziantep ve Barak üzerine yapmış olduğu incelemede müzik kültürünü ele almıştır. Kitabının ön sözünde bu eserin daha çok 1989 yılından kitabın çıkarıldığı güne kadar geçen zaman içinde çeşitli bilimsel toplantılarda sunduğu bildiri ve yazdığı makaleleri bir araya getirerek oluşturduğunu açıklamıştır. Üç bölümden oluşan kitabının birinci bölümünde Gaziantep müzik kültürü üzerine yapılan incelemelerde ulaşılan bulgular ve elde edilen tespitler ortaya konmuştur. Ayrıca Gaziantep'teki evlenme geleneğinde söylenen kına türkülerinden örneklere de yer vermiştir. İkinci bölümde Gaziantep halk müziğine emeği geçmiş olan bazı

şahsiyetler tanıtmıştır. Üçüncü bölümde ise Gaziantep yöresinden derlemiş olduğu türkülerden sunmuştur.

2. TEZLER

2.1. Sabiha Seval Kutlu, Gaziantep Geleneksel Kültüründe Evlenme –Gaziantep Yöresinde Evlenme İle İlgili Sözlü Kültür Ürünleri: Türküler ve İlahiler–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2011, ss.37-42, Gaziantep.

Sabiha Seval Kutlu tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep kültüründeki evlenme gelenek ve görenekleri üzerinde durulmuş, konuyla ilgili sözlü halk edebiyatı ürünlerine yer verilmiştir.

Yedi bölümden oluşan tezin beşinci bölümünde çalışma sahası olan Gaziantep ilindeki evlilik kültürü üzerine söylenmiş türkülere yer verilmiştir. Bu türküler şu başlıklar altında sınıflandırılarak verilmiştir:

"1. Nişanda Söylenen Türkü ve Şiir
2. Kına Gecesi Söylenen Türküler
3. Gelin Hamamında Söylenen Türküler"

Kaynak kişilerden derlenen türküler paylaşılırken yukarıda verilen başlıklara uygun olarak örneklendirilmiştir.

2.2. Mehmet Sercan Seçinti, Gaziantep İslahiye İlçesi Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm) –Geçiş Dönemi Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri: Türkü–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2014, ss.104-106, Gaziantep.

Mehmet Sercan Seçinti tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep ilinin ilçelerinden olan İslahiye üzerine bir çalışma yapılmış; ilçenin geçiş dönemleri halk bilimi açısından incelenmiştir.

Üç bölümden oluşan tezin üçüncü bölümünde "Geçiş Dönemi Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri" ana başlığı altında sözlü halk edebiyatı anonim ürünlerinden olan "türkü" türüne örnek verilmiştir. Evlenmeyi konu alan türkü örneğinin hangi kaynak kişiden derlendiği belirtilmiş, konusu parantez içinde başlık atılmıştır.

2.3. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı Manzum Ürünler: Türküler–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.37-57, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin ikinci bölümünde "Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı" genel

başlığı altında konuyla ilgili olarak anonim halk edebiyatının manzum ürünlerinden olan "türkü" türüne yer vermiştir.

Öncelikle türkü türünü açıklayan Cevdet Avcı, sonrasında Barak türkülerini çeşitli başlıklar altında şu şekilde tasnif etmiştir:

"1. Yiğitlik türküleri ve tarihi olayları konu alan türküler,
2. Keder, dert ve hastalık türküleri,
3. Hayvanlar üzerine söylenmiş türküler,
4. Aşk türküleri,
5. Gurbet ve hasret türküleri,
6. Tören türküleri,
7. İtikat ve mezhep türküleri,
8. Tabiat türküleri"

Yaptığı bu sınıflandırmadan sonra her bir başlığın altındaki türkülere derlediği örnekleri vermiş; ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.4. Deniz Baran, Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme –Gaziantep Yöresinde Yeme-İçme İle İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Türküler–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.110-118, Gaziantep.

Deniz Baran tarafından hazırlanan "Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep'te mutfak kültürü çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır. Gaziantep'teki yeme-içme geleneği; geçiş dönemleri, özel günler ve inanışlar esas alınarak açıklanmıştır.

Deniz Baran, tezin ana bölümü de olan dördüncü bölümde mutfak kültürüne dair sözlü kültür ürünlerini "Gaziantep Yöresinde Yeme-İçme İle İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Türküler" başlığı altında detaylı bir biçimde açıklamıştır. Sofra kültürü üzerine söylenen türküleri "efsaneli türküler ve hikâyesiz türküler" olmak üzere iki başlık altında ele almış; toplamda 7 farklı türküye yer vermiştir.

2.5. Özge Mazırık, Gaziantep Türküleri Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Y.2017, ss.274, Gaziantep.

Özge Mazırık tarafından hazırlanan bu yüksek lisans çalışması dört ana bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde tezin çalışma sahası olan Gaziantep ile ilgili genel bilgiler verilmiş, ikinci bölümde araştırma alanı üzerine daha önce yapılmış çalışmalara değinilmiş, üçüncü bölümde ise kullanılan materyal ve izlenen yöntemler üzerinde durulmuştur.

Tezin ana bölümü olan dördüncü bölümde ise türkü türü hakkında çeşitli başlıklar altında teorik bilgiler verilmiş ve türkünün icra edildiği ortamlar sıralanmış ve bağlam bakımından değerlendirilmiştir. Gaziantep türkülerinden hikâyesi olan türküler verilmiş ve Gaziantep yöresindeki mahalli türkücüler tanıtılmıştır. Ayrıca Gaziantep türküleri dış yapısı bakımından, tematik bakımdan, ezgileri ve dil-üslupları bakımından çeşitli başlıklar altında sınıflandırılarak incelemelerine yer verilmiştir. Tüm bu bilgelin ışığında Gaziantep türküleri işlevsel bağlamda ele alınmış ve Gaziantep türkülerinin varyantlaşması hususunda ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

2.6. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru –Söylemelik Türler: Türküler–, Doktora Tezi, Y.2018, ss.132-141, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından hazırlanmış olan bu doktora tezinde günümüz Gaziantep esnafının meslek folkloru, halk bilimi açısından tüm yönleriyle incelenmiştir. Tezinin beşinci bölümünde "Gaziantep Esnafının Sözlü Edebiyatı" genel başlığı altında "Anlatmalık Türler: Türküler" şeklinde alt başlık açılmış; Gaziantep esnafı arasında söylenen veya esnafa ithaf edilmek suretiyle yazılan türkülere değinilmiştir.

Öncelikle türkü türünü halk bilimi açısından açıklayan Ayşenur Özdal, sonrasında Gaziantep esnafı üzerine söylenmiş olan 5 farklı türküye yer vermiştir. Bu türkülerin isimleri şöyledir:

"— Haşıl Türküsü
— Çulha Çukurda mısın?
— Helvacı Helva
— Sahre Türküsü
— Tek dörtlükten oluşan kısa bir türkü"

Ayşenur Özdal, paylaştığı her türküden sonra, bu türkülerin hangi kaynak kişisinden derlendiğine veya nerden ulaşıldığına dair parantez içinde kısa bir not düşmüştür. Derlediği türküleri paylaştıktan sonra türkünün toplumsal / kişisel işlevi, konusu ve verdiği mesajı hakkında bir değerlendirme yapan Ayşenur Özdal bu değerlendirmelerini Gaziantep esnafının söylediği türkülerle sentezleyerek çıkarımlarda bulunmuştur.

3. MAKALELER

3.1. Ömer Özbaş (1939), Miskin Ali -2-, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.6, ss.6-7.

Ömer Özbaş tarafından derlenen Miskin Ali isimli gencin Benli Sultan'a olan aşkının anlatıldığı bu halk hikâyesinde Miskin Ali, sevdiği kızı görmek için dere boyuna gider ve orada Benli Sultan'ın kız arkadaşları iyi bir saz ustası olan Miskin Ali'den her birisi için Türkü söylemesini isterler. Zorlamalara dayanamayan Ali de Benli Sultan'ın her bir kız arkadaşı için birer dörtlük türkü söyler ve son dörtlükte Benli Sultan'ı diğerlerinden daha çok öven bir kıtayla türküye son verir.

Halk hikâyesinin içinde verilmiş olan bu türkü beş dörtlükten oluşmuştur. Dili sade ve anlatımı açıktır. Her kıtasında Benli Sultan'ın kız arkadaşlarının adı geçmektedir ve adı geçen kıza ait bir özellik dile getirilmiştir.

3.2. Ömer Özbaş (1939), Miskin Ali -3-, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.7, ss.5-7.

Geçen sayıdan devam eden Miskin Ali isimli halk hikâyesinde, Benli Sultan'ın Ali'yi buluşmaya davet etmesi üzerine Ali karanlık çökünce sevdiği kızın çadırına gider. Çadırın arkasına gider ve kızın çıkmasını bekler. Ancak havanın dondurucu soğuğuna rağmen sabaha kadar bekler ve Benli sultan uyuya kaldığı için buluşmaya gelemeyince Miskin Ali kızın uykuda olduğunu tahmin eder ve onu uyandırmak için bir türkü söyler.

Bu türkü dört kıtadan oluşmaktadır. Miskin Ali'nin sabaha kadar bekleyip de gelmeyen sevgilisine duyguları dile getirilmiştir.

Benli Sultan'ı istemeye amcasının oğlunun gelmesi üzerine haberi alan ve bu durumdan çok üzülen Miskin Ali, yine Benli Sultan'ın çadırının önüne giderek bir türkü daha söyler. Bu türkü de beş dörtlükten oluşur. Türküde Miskin Ali sevdiği kızdan olumsuz duygularla bahseder. Onun düşündüğü gibi çıkmadığından, kendisini kandırdığından dem vurur. Kendisine yar olmamakla ve sadık kalmamakla suçlar.

3.3. Ömer Özbaş (1939), Miskin Ali -4-, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.8, ss.12-13.

Miskin Ali'nin sevdiği kızın aşkıyla üzülmesi ve ona kavuşamayacak olma düşüncesiyle yaşadığı yeri terk eder. Göçtüğü yerde iş bulduğu bir kâhyanın yanına yerleşir ve bu kâhyanın kızına âşık olur. Kıza olan sevdasını bir türküyle dile getirir. Türkü dört kıtadan oluşmaktadır. Konu olarak sevdiği kıza olan aşkı içten bir dille anlatılmıştır.

Kâhyasının kızına olan sevdasıyla da dillere düşen Miskin Ali, bu yerde de fazla duramayıp başka yerlere göç etmiştir. Ancak Benli Sultan'ı da unutamamıştır. Çok uzaklardan memleketine develerle tuz taşıyan kervancıların aracılığıyla Benli Sultan'a selam göndermek maksadıyla bir türkü yollamıştır. Bu türkü de yine dört kıtadan oluşmaktadır. Miskin Ali'nin sevdiği kıza olan özlemi ve onu unutamamış olması dile getirilmiştir.

3.4. Ömer Özbaş (1939), Miskin Ali -5-, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.9, ss.13-15.

Miskin Ali'nin gerçekte yaşamış bir halk kahramanı olduğunu ve onun hakkında çeşitli rivayetlerin anlatıldığını ifade eden derlemeci Ömer Özbaş, bu rivayetler doğrultusunda derlediği türkülere yer vermiştir. Bu türküler ve hakkında derlenen rivayetler ise kısaca şöyledir:

1. Rivayet: Miskin Ali Pazarcık Ovası'nda Mercanlı Hasan'ın kızı Zeynep'i sevmiş ancak sonrasında Emine isimli ir başka kıza gönlü düşmüş ve onunla Amik Ovası'na gitmiş. Bunun üzerine Zeynep, Miskin Ali'ye bir türkü yazıp göndermiş. Bu türkü; üç dörtlükten oluşan, Miskin Ali'den ayrılmanın özlemi ve başkasına sevdalanmasının acısını dile getiren bir türküdür.

2. Rivayet: Miskin Ali, Adana'da bir kızı sevmiş. Sonradan bu kızın kendisine ihanet ettiğinden şüphelenmiş. Bunun üzerine de bir türkü söylemiştir. Türkü dört kıtadan oluşmaktadır. Dili sade ve açıktır. Miskin Ali bu türküde Allah'a dua etmekte, el değmemiş bir genç kız istemekte ve kendisinden başka hiç kimseye yar olmamasını dilemektedir.

3.5. Kerim Fırat (1943), Gaziantep Milli Oyunları, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.4, S.44, ss.5-6.

Nizip'in Yeni yapan köyünde bir oyun âleminde tesadüfen bulunan Kerim Fırat, izlediği Barak Oyunlarından sonra bu oyun hakkında kısa bir bilgi vermiştir. Daha sonra da oyun adlarını tek tek yazmıştır. Bu oyunlardan da "Üçayak oyunu", "Gelin Bindi Havası oyunu" ile "Özoy Gelin oyununun" türkülerini okuyucuyla paylaşmıştır. Üçayak oyunu türküsü ile Gelin Bindi havası oyununun türküleri 4 beyitten oluşmaktadır. Özoy Gelin oyununun türküsü ise 3 dizeli 2 bentten oluşmaktadır. Türkülerin dili sadedir. Ancak anlamı bilinmeyen kelimeler dipnotta verilmiştir. Bu üç türküyü paylaştıktan sonra derlemci, Özoy Gelin'e ait anlatılan kısa bir hikâyeye de yer vermiştir.

3.6. C.C. Güzel (1943), Gaziantep'te Köfteler ve Çiy Köfte, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.4, S.49-50, ss.20-21.

Cemil Cahit Güzel'in köfte yemeği üzerine yapmış olduğu derlenmesinde; Antep yöresinde köfte yemeğinin çok sevilerek yenilen bir yemek olduğunu, hatta birinci Dünya savaşında kıtlık sebebiyle günlerce köftesiz kalan fakir halkın köfte üzerine bir türkü söylendiğini ifade eden derlemeci verdiği bilginin sonunda bu türküye de yer vermiştir:

"Köfte başımın tacı
Ayran onun ilacı
Tez getir hanım bacı
- - -
Ah köfte canım köfte
Yanı da ayranlı köfte
İçi de kıymalı köfte
- - -
Gök soğanlar soyulur
Hanım kızlar yoğurur
Köfte karın doyurur
(Nakarat)
Köfte boğazdan aşar
Ayran ardına düşer
Yiyen tar gibi şişer
(Nakarat)
Eti kasaptan alsam
Kaynanamgile varsam
Onlar yoğursa ben yisem
(Nakarat)
Köfte diye inlerim
Kütük sesi dinlerim
Ben ayransız neylerim
(Nakarat)"

3.7. Naci Kum (1944), Gaziantep İlinde Tetkikler ve Görüşler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.5, S.54-55, ss.3-4.

Naci Kum, Baraklar hakkında geniş çaplı bir araştırma yaptığını; eski Barak hatıralarını hafızasında saklayarak onların menkıbelerini, destanlarını, müşterileriyle paylaşmaktan zevk alan Kahveci Çakır Oğlu İbrahim Çakır'ın elinde bulunan bir menakıp kitabının araştırmalarına yön verdiğini açıklamıştır. Yaptığı araştırma

sırasında da üç asır önce Bozok tarafından getirilip iskân edilen ve bu iskân hatırasını andıran Batmanoğulları'ndan Daşbaşoğlu'nun türküsünü derlemiş ve paylamıştır.

Türkü dört kıtadan oluşmaktadır. Dili açık ve sade, anlatımı yalındır. Bu türkünün hemen sonrasında türküye dair başka bir açıklama yapılmamış ve konuya dair başka bir bilgi verilmemiştir.

3.8. Ali N. Ünler (1944), Âşık Hüseyin, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.56-57, ss.15-17.

Ali Nadi Ünler tarafından yapılan Âşık Hüseyin ile ilgili derlemede öncelikle biyografik bilgilere yer veren derlemeci, daha sonra da Âşık Hüseyin'in türkülerinden 2 farklı örnek paylaşmıştır. Âşık Hüseyin bir kıza sevdalanmış, ancak kavuşamamıştır. Bu nedenle gurbet ellerde diyar diyar gezmiştir. Bunun üzerine yazdığı türküyü de derlemeci okuyucuyla paylaşmıştır. Sevdiği kıza olan sevdasını dile getirmek amacıyla yazdığı bir başka türkü de yine örnek teşkil etmesi adına verilmiştir.

Her iki türkü için kafiyesiz olduğunu ve birçok eksiğinin bulunduğunu söyleyen Ali Nadi, bunlara rağmen çok içten duygularla yazıldığını belirtmiştir. Türkülerinin neredeyse tamamında sevdasını ve bu sevda uğruna çektiklerini anlatmıştır. Dili sade ve açıktır.

3.9. Ali N. Ünler (1944), Âşık Hüseyin, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.58, ss.4-6.

Âşık Hüseyin tarafından yazılan üç farklı türküye daha yer veren Ali Nadi Ünler, türkülerin konusu hakkında kısaca yer vermiş ancak şekil özellikleriyle dil ve anlatımına değinmemiştir. Derlenen türkülerden birincisi 5 dörtlükten oluşmaktadır. Aşk acısı çeken ozan, Ankara'ya kadar gitmiş ve bu durumu türküsünde dile getirmiştir. Aşk ateşini ve gurbet acısını anlattığı ikinci türkü 4 dörtlükten oluşmaktadır. Koyu bir milliyetçi ve vatansever olan Âşık Hüseyin, bayrağına ve Türk ordusuna olan sevgisini de türkülerine konu edinmiştir. Bu anlayışla yazdığı 7 dörtlükten oluşan türküsüne de yine örnek teşkil etmesi adına yer verilmiştir.

3.10. Naci Kum (1944), Gaziantep İlinde Tetkikler ve Görüşler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.60-61, ss.8-9.

Naci Kum, bir iş için gittiği Nizip'te Nizip'in şair ve âlim müftüsü Bay Refik Aybaş tarafından misafir edilmiştir. Refik Aybaş'ın yanında tahsil ve terbiye gören aynı zamanda da hizmet veren 13 yaşındaki Mehmet Kaplan isimli yetim bir çocuk hafızasında sakladığı şiirleri Naci Bey'e okumuştur. Bunlardan bir kaçını da

Naci Kum, okuyucuyla paylaşmıştır. "Durtepe Türküsü", "Kızılırmak Türküsü" ve "İzo Gelinin Türküsü" başlıları altında paylaşılan türkülerin belirli bir kafiye ve ölçüyle yazılmadıkları ancak dil ve anlatımın açık olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır.

3.11. Naci Kum (1944), Gaziantep İlinde Tetkikler ve Görüşler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.62, ss.10-11.

Derginin bir önceki sayısında, Nizip gezisi sırasında tanıdığı küçük yaştaki Kemal Kaplan isimli çocuktan dinlediği türkülere yer veren Naci Kum "İzo Gelin Türküsünün" devamını ise bu sayıda paylaşmıştır. Türküler hakkında bir değerlendirme de bulunmamış ama türküleri söyleyen çocuğun çok masum bir edayla okuduğunu dile getirmiştir.

3.12. C. Güçyetmez (1944), Folklor: Destanlar ve Türküler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.65, ss.13-15.

Adana müze müdürü Naci Kum tarafından Nizip ve Barak'ta araştırma yaparken küçük bir çocuktan İzo Gelin Türküsünü dinleyip, derginin 60-61 ve 62 sayısında paylaştığını gören Cemil Güçyetmez, daha önce Bu türküye dair derlediği bilgileri okuyucuyla paylaşmak istediğini açıklamıştır.

Başpınar dergisinin 44. sayısında Kerim Fırat tarafından da bu türkünün derlendiğini hatırlatan Cemil Güçyetmez, kendisinin derlediği Özoy Gelin türküsünün daha farklı olduğunu belirtmiştir.

Derlediği türküye yer vermeden önce yine Kerim Fırat'ın türküde adı geçen Özoy adlı genç kız hakkında verdiği bilgiyi kısaca hatırlattıktan sonra bu konuda kendisinin edindiği malumatı da okuyucuya aktarmıştır. Daha sonra da Özoy gelin türküsüne yer vermiştir.

Türkü 3 dizeli 13 bentten ve her bendin sonuna eklenen birer dizeden oluşmaktadır. Dili sade ve açıktır. Duygular samimiyetle dile getirilmiştir. Yerel söyleyiş özelliği gösteren kelimeler, adı geçen yer adları dipnot düşülerek açıklanmıştır. Türkünün içinde bir de düzeltmeye yer veren Cemil Güçyetmez, Kerim Fırat tarafından derlenen türkünün bazı yerlerinin yanlış olduğunu belirterek doğrusunun kendi derlemesinde olduğunu yazmıştır.

3.13. Nurettin Altuğ (1945), Folklor: Güney İlimizden –Yankı–, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.7, S.73, ss.7-8.

Gaziantep'in güneyinde bulunan köylerin kökenini araştırırken bu konuda Üçgözoğlu Durmuş'tan dinlediği Dedem Oğlunun türküsüne yer vererek konu

hakkında açıklamalarını desteklemeye çalışmıştır. 3 dörtlükten oluşan bu türkü "Dedemoğlu'dan" başlığıyla paylaşılmıştır. Dili sade ve açıktır. Ülkemizin çeşitli şehir adlarının adı türkünün içinde geçmektedir. Bu türküden sonra yine 3 kıtadan oluşan "İskân Destanından –Öğüt–" başlığıyla bir başka türküye yer verilmiştir. Türküyü söyleyeninin adı –Üçgözoğlu Durmuş– olarak not düşülmüştür. Son olarak İskân Destanı için söylenmiş birçok türkünün olduğunu ve bu türkülerin birbirine benzemediğini belirten Nurettin Altuğ "Çöl Türküsü" başlığı altında 2 kıtadan oluşan bir türkü daha paylaşmıştır. Türkünün sonuna ise "Semahat Gürtunca" ismi düşülmüştür.

3.14. Cemil Güçyetmez (1945), Folklor Damlaları: Türküler ve Destanlar, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.7, S.74, ss.5.

Derginin daha önceki sayılarında Ömer Özbaş tarafından Miskin Ali'nin türkülerinin derlenip paylaşıldığını hatırlatan Cemil Güçyetmez, kendisinin de Miskin Ali'ye ait olan bir türküsünü derlediğini belirtmiş ve bu türküyü paylaşmıştır. Türkü 4 kıtadan oluşmaktadır dili sadedir. Son dörtlükte Miskin Ali'nin gönül verdiği Benli Sultan'ın adı geçmektedir. Türkünün içinde bilinmeyen kelimeler ve yerel söyleyiş özeliği gösteren sözcükler dipnotta açıklanmıştır.

3.15. Nurettin Altuğ (1945), Folklor: Güney İlimizden –Yankı–, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.7, S.74, ss.6.

Derginin bir önceki sayısında İskân Destanı adı altında birbirine benzemeyen birçok türkünün olduğunu belirten Nurettin Altuğ, "Kılıç Oğlundan olup Hüseyin Tabur'dan dinlediğim" diyerek nitelendirdiği "İskân" türküsünü paylaşmıştır. Türkü 4 kıtadan oluşmaktadır. Teması aşktır. Kuğu adındaki bir kıza sevdalanan İskân Başı Firiz Bey, sevdiği pınar başına su almaya geldiğinde yanındaki Ozan Kılıç Oğlundan sevdiği kız için bir türkü söylemesini ister. Ozan da söyler. Bey bunun üzerine ozana çok değerli bir at hediye eder. Türküye konu olan Kuğu isimli genç kızın adı son dörtlükte geçmektedir. Türkünün sonuna –Keçili Köyünden Hüseyin Tabur – notu düşülmüştür.

3.16. Şakir S. Yener (1945), Folklor Derlemeleri: Çuhadar Türküsü, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.7, S.75-76, ss.12.

Şakir Sabri Yener, Gaziantep'in Araptar Köyünde iki gözü kör olan Hafız Hüseyin Genç Türk isimli bir âşıktan dinlemiştir. Çuhadar Türküsü, Maraş'ta Çuhadar Zadeler diye anılan ünlü bir ailenin reisi Hacı Mehmet Ağa ile karısının bir gece bağ evinde feci bir şekilde öldürülmesi üzerine yazılmıştır. Türkü 6 dörtlükten

oluşmaktadır. Hazin bir olayın üzerine yazılan türkünün konusu acıklı bir şekilde işlenmiştir.

3.17. Ferit Ginol (1947), Gaziantep Halk Oyunları ve Türkülü Oyunlar, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.8, S.90-91, ss.9-11.

Gaziantep oyunlarını icra bakımından "sazlarla oynanan" ve "saz ile türkü eşliğinde oynanan" oyunlar olmak üzere 2 ana başlığa ayıran derlemeci her başlık altında oynanan oyunun türü ve içeriği hakkında bilgi vermiştir. Bizim üzerinde durduğumuz kısım saz ve türkü eşliğinde oynanan oyunlardır. Bu oyunların içeriği hakkında bilgi veren Ferit Ginol, örnek olması adına iki farklı türkü örneğini de paylaşmıştır.

Birinci türkü Şirinnar Türküsü'dür. 3 dörtlükten oluşan bu türkünün dili sadedir. İçinde Gaziantep yöresine ait yer adları geçmektedir. Leylim oyununu açıkladıktan sonra "Leylim Örnekleri" başlığı altında da 2 bölümden ve toplam 5 dörtlükten oluşan bir türküye daha yer vermiştir. Türküyü paylaşmadan önce sözlerinin çok uzun ve tekerlemeye benzer şekilde olduğunu açıklamıştır. Bu türkünün de dili gayet anlaşılır ve sadedir.

3.18. Ziya Güner (1949), Gaziantep Sahra Türkülerinden, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.10, S.105-106, ss.4.

Ziya Güne, derlediği türkülere yer vermeden önce, bu türküleri Sabri Güleç'ten aldığını ve türkülerin Gaziantep yöresine ait olduğunu belirtmiştir.

Gaziantep'te yaşam şekillerinin ve ayrı bir folklor konusu olmaya müsait sahra geleneğinin etkisiyle yerli halkın eğlenmeyi çok sevdiğini, kır gezileri ve geleneği üzerine türküler yazıldığını açıklamıştır.

Derlediği türküde de bahar mevsimine duyulan hasret ve açık havada gezmenin neşesi anlatılmıştır. Az da olsa yerel söyleyiş özelliğinin görüldüğü türküde bu türküde Antep yöresine ait mesire alanlarının adı geçmektedir. 6 dörtlük ve 1 beyitten oluşmuştur. Dili sadedir.

3.19. Cemil Güçyetmez (1949), Gaziantep Folklor Bahçesinden Bir Demet: Türküler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.11, S.107-108, ss.29-32.

Derlemesinin başında bir açıklama yapan ve 1944 yılından Başpınar Dergisinin bu sayısına kadar alfabetik sırayla derlediği manilere yer verdiğini söyleyen Cemil Güçyetmez, çeşitli türkülerden de derleme yaptığını ve ancak kayıt defterini kaybettiği için paylaşamadığını izah etmiştir. Sonrasında müsveddelerini

bulduğu türkü derlemelerini okuyucuyla paylaşmak istediğini, derginin bu sayısındaki paylaşımının başına "maniler" başlığı yerine "türküler" diye başlık attığını belirtmiştir. Bunun sebebini ise maniler deyiminin karşılığının türküler olduğu şeklinde ifade etmiştir.

Ancak 33 farklı dörtlükte yer verdiği derlemesini incelediğimizde verdiği örneklerin türkü değil mani formatındaki dörtlükler olduğunu söylemeliyiz. Her ne kadar manilerin deyim karşılığının türkü olduğu derlemeci tarafından savunulsa da gerek iki türün farklı yönleri gerekse de paylaştığı dörtlüklerin türkü özelliği taşımaması sebebiyle "türkü" başlığı altında manilerin paylaşılmış olduğunu vurgulamanın yararlı olacağı kanaatindeyiz.

3.20. Cemil Güçyetmez (1958), Gaziantep Manileri ve Türküleri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.1, S.7, ss.22.

Kültür Dergisi'nin bu sayısında, "Gaziantep Manileri ve Türküleri" isimli eserin Cemil Güçyetmez tarafından çıkarılacak bir eser olduğu açıklanmış, derlemecinin Antep yöresinin ilçe ve köylerinden derlediği çeşitli mani ve türkülere yer verileceği bildirilmiştir. Eserden gelişi güzel alınan mani ve türkülerden de örnekler paylaşılmıştır.

3.21. C. Cahit Güzelbey (1959), Özey Gelin, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.16, ss.5/21.

Cemil Cahit tarafından yapılan bu derlemede, Özey Gelin adlı genç kızın başına gelenlerden esinlenerek yazılan türkü ve hikâye anlatılmıştır. Önce Özey Gelin'i tanıtan derlemeci, başından gelen olaylara yer vermiş ve sonrasında 4 kıtadan oluşan türküsünü paylaşmıştır. İçli duygularla yazılan türkünün dili açık ve sadedir. Türkünün içinde geçen yer adlarına dipnot düşülerek, bu yerlerin nerelerde olduğu açıklanmıştır.

3.22. Cemil Güçyetmez (1959), İskân Türküleri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.16, ss.8.

Cemil Güçyetmez tarafından derlenen İskân Türküleri yazısında öncelikle konuya dair kısa bir açıklama yapmış, sonrasında da üç farklı türkü örneği paylaşmıştır. Birinci türkü 3, ikinci türkü 4, üçüncü türkü ise 3 dörtlükten oluşmaktadır. Her türküyü ayrı başlık altında paylaşmıştır. Türkülerin dili sadedir, ele alınan konu bakımından içli bir söyleyiş hâkimdir.

3.23. Mehmet Solmaz (1959), Hasancığın Pantolonu Damalıdır Damalı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.19, ss.9.

Mehmet Solmaz tarafından derlenen "Hasancığın Pantolonu Damalıdır Damalı" türküsü gerçekten yaşanmış bir olay üzerine yazılmıştır. Türküye yer vermeden önce bu hikâyeyi kısaca paylaşan derlemeci sonrasında da türküyü paylaşmıştır. 4 kıtadan oluşan türkünün dili sade ancak anlatımı konusu gereği alaycıdır. Gaziantep'in mezkûr köylerinden birinde yaşanan olaydan sonra köyün bütün gençlerinin aynı kumaştan yapılan pantolonu giymeleri, diğer komşu köyün genç kızları ve kadınları arasında alay konusu olmuş ve bunun üzerine yazdıkları türküde bu durumu ele almışlardır.

3.24. Cabir Tekin (1959), 1 Perdelik Gaziantep Kına Gecesi (Koro), Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.20, ss.16-18.

Gaziantep'te yapılan kına gecelerini temsili canlandırılan bu oyunda Cabir Tekin, önce oyunun içreği hakkında bilgi vermiştir. Sonrasında oyunun çeşitli yerlerinde sırası geldikçe türküler söylendiğine değinmiştir. Anlattıklarının sonunda da söylenen türkülere yer vermiştir. 5 farklı türküyü sırasıyla veren derlemeci, bu türküleri ayrı başlıklar altında vermiştir. 1. Türkü dört dörtlükten, 2. Türkü iki dörtlükten, 3. Türkü iki dörtlükten, 4. Türkü dört dörtlükten ve 5. Türkü 3 dörtlükten oluşmaktadır. Türkülerin hepsinin dili açık ve sadedir. Antep yöresine ait olan bu türküler genellikle kına gecelerinde veya eğlence amaçlı düzenlenen gecelerde söylenen türkülerdir.

3.25. Mehmet Solmaz (1959), Turnalar, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.21, ss.22.

8 dörtlükten oluşan Turnalar türküsünü derleyen Mehmet Solmaz, türkünün sonunda yaptığı kısa açıklamada bu türkünün kime ait olduğunu bilmediğini ifade etmiştir. Türkünün içinde geçen Halep ve Antep'e ait köy isimlerini büyük harflerle yazan derlemeci, bu yer adlarından hareketle türkünün Antep yöresine ait olduğunu, bu nedenle de halk kültürüne hizmet etme düşüncesiyle türküyü paylaştığını belirtmiştir.

3.26. Ali Sevimlisoy (1960), Karayılan'ın Hayatı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.25, ss.6.

Kısaca Karayılan'ın hayatı ve kahramanlığına değinilen bu yazıda, Karayılan Fransız düşmanı tarafından tek kurşunla kalbinden vurulup şehit düşünce

yazılmış olan türkü paylaşılmıştır. 7 dizeden oluşan bu türkü Karayılan için yakılmış ağıt niteliğindedir.

3.27. Seyfettin Başçıllar (1960), Bir Türkünün Hikâyesi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.25, ss.10.

Seyfettin Başçıllar tarafından derlenen bu türkü, yaşanmış acı bir olay üzerine yazılmıştır. Kürtüncük Köyüne gittiğinde, oranın yerli halkından Keriz köyünde yaşanan olay üzerine yazılan türküyü duyan derlemeci önce bu olayı anlatmış hemen sonrasında da türküyü paylaşmıştır. Yakında evlenmek üzere olan genç bir kızla annesi şiddetli yağmura yakalanıp taşmak üzere olan bir dereden geçmeye çalışırken akıntıya kapılmış ve anne kız boğulmuşlardır. Kızın nişanlısı bu acı üzerine sevdiğini kaybetmenin hüznüyle bir türkü söylemiştir. Derlemeci işte bu türküyü paylaşmıştır. 4 dörtlükten oluşan türkü acı bir olay üzerine yazıldığı için çok hüzünlü bir türküdür. Dili sade, anlatımı akıcıdır.

3.28. Derleyeni Belli Olmayan Paylaşım (1960), Bir Türkü, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.25, ss.15.

Kim tarafından söylendiği ve derlendiği belirtilmeyen bu türkü, derginin 15. sayfasının sonunda paylaşılmıştır. Türkü 2 dörtlükten oluşmuştur. Bir ayrılık üzerine yazılan bu türkünün dili sade, anlatımı hisli ve içtendir. İlk dize "Antebin etrafı gül ile diken" diye başlamıştır. Bu dizeden hareketle, türkünün Antep yöresine ait olduğu çıkarımını yapmanın yanlış olmadığını söylemek mümkündür.

3.29. Nermin Gülcük (1960), Gaziantep Sahre Türküsü, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.30, ss.7.

Nermin Gülcük tarafından paylaşılan Gaziantep Sahre Türküsü, 10 dörtlükten oluşan ve Antep halkının piknik kültürünü konu alan bir türküdür. Türküden önce ve sonra herhangi bir açıklamaya yer verilmemiş, sadece türkü paylaşılmıştır. Dili sade ve açıktır. Hemen her dörtlüklerde, Gaziantep'e ait yer veya mesire alanlarının adı geçmiş; piknik gezilerinde Antep halkının yaptığı yemeklere yer verilmiştir. Son dörtlükte ise diğer dörtlüklerde anlatılanların Antep halkına ait davranışlar olduğuna atıfta bulunulmuştur.

3.30. Derleyeni Belli Olmayan Paylaşım (1961), Bir Antep Türküsü, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.38, ss.4.

Kim tarafından derlendiği belli olmayan bu türkü; iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm 4, ikinci bölüm 5 dizeden meydana gelmiştir. Gaziantep

halkının kahramanlığını, şehri ve vatanı uğruna canını ortaya koymasını konu alan bir türküdür. Dili sade anlatımı açıktır. Lirik ve epik anlatım iç içe kullanılmıştır.

3.31. Enver Sadık (1961), Güneydoğu Anadolu Türkmenleri Arasında Kan Gütmek ve Kan Sağlamak, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.38, ss.5-6.

Antep yöresine yerleşmiş Türkmenler arasında yaşanan kan davaları üzerine yazılan türküler üzerinde duran Enver Sadık, türkülere konu olan olayları kısaca özetledikten sonra örneklere de yer vermiştir. İlk paylaştığı türkü örneği; Türkmenlerin Karaşıhlı oymağından Kör Ahmet isminde birinin koyun hırsızlığı yapması nedeniyle öldürülmesi üzerine söylenen türküdür. 3 dörtlükten oluşan bu türkü kısaca özetlediğimiz olayı konu edinmiştir.

İkinci türkü Araplar oymağından Mahlo isimli kişinin ağzından oğluna yazılmış olan olayı konu alan türküdür. Bu türkü ise 2 dörtlükten oluşmaktadır.

Üçüncü türkü ise Türkmen Araplı oymağından Nüveren Ağa'nın, İlbeyli Beyleri Bilal ve Kasım Beyi basıp öldürmesi üzerine yazılan türküdür. Bu türkü de 3 dörtlükten oluşmakta ve özetlediğimiz olay acı bir biçimde anlatılmaktadır.

Derlemecinin vermiş olduğu tüm türkü örnekleri acı bir olay veya ölün bir kimse adına yazıldığı için duygulu üslûpla ve elim bir anlatımla söylenmiş türkülerdir. Bu türküleri okuyucuyla paylaştıktan sonra türkülere konu olan kan davasını, detaylı bir biçimde açıklamıştır.

3.32. Mustafa Güzelhan (1962), Derleme: Sıçan Türküsü, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.59, ss.9.

5 dörtlükten oluşan bu türkü, Antep'te yerel söyleyişle farenin büyüğüne "sıçan" denilen hayvan üzerine yazılmıştır. Alışılagelmiş türkü geleneğinden farklı olan bu manzume eğlenceli bir üslupla yazılmıştır. Derlemenin sonunda düşülen kısa bir notta "Bu Manzume Mustafa Güzelhan tarafından Sabık İnhisar Hammal Başısı Osman'dan tespit edilmiştir." İbaresi yer almaktadır.

3.33. Cemil Cahit Güzelbey (1963), Gaziantep Halk Musikisi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.6, S.68, ss.7-8/24.

Cemil Cahit, Gaziantep folkloru içinde Halk Musikisinin ayrı bir yeri olduğunu, halk müziğinin hayrete değer bir renklilik ve zenginlik gösterdiğini ifade etmiştir. Gaziantep Halk Musikisinin, şehir ve köyde ayrı ayrı karakter gösterdiğini; birincisinde sanat, ikincisinde halk lirizminin hâkim olduğunu belirtmiştir.

Gaziantep yöresindeki köy ve şehir musikisinin genel özellikleri ve alt dalları hakkında bilgi veren derlemeci konu hakkında örnek türkülere de yer

vermiştir. 10 farklı türkü örneğini okuyucuyla paylaşan derlemeci her bir türkünün konusu, içeriği ve söylendiği yer hakkında da ayrıca bilgi vermiştir.

Köy Halk Musikisinin asıl karakteristik tarafının, halk lirizminin açık olarak görüldüğü uzun havalar olduğunu; özellikle Barak havaları içinde yer alan uzun havaların önemli bir yeri olduğunu açıklamıştır. Karacaoğlan, Kılınçoğlu Hurşit Bey, Mayii, Köroğlu, Garip, Gençosman ve genel olarak iskân türkülerinin bunların en belirli örnekleri olduğunu vurgulamıştır.

3.34. Mustafa Güzelhan (1963), Bundan Elli Yıl Evvel Gaziantep'te Eski Çukurbostan Âlemleri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.6, S.69, ss.14-15.

Antep yöresinde Çukurbostan'da gece düzenlenen eğlenceleri unutamadığını ifade eden Mustafa Güzelhan, bu bostanda verilen davetlerden, misafirlere yapılan yemeklerden ve ikram edilen meyve ve içeceklerden bahsetmiştir. Bu eğlencelerde kaside ve gazellerin söylendiğini, Çukurbostan'a bakan evlerin pencerelerinden ev sahiplerinin bu âlemleri seyredip eğlendiğini, ifade etmiştir. Çukurbostan'da düzenlenen bu eğlencelerde ayrıca birçok türkü söylendiğini belirten derlemeci, bunlardan biri olan Ermeni kızı Horik türküsünü de örnek olsun diye vermiştir. Türkü 8 dizeli 3 bentte oluşmaktadır. Dili sade ve anlaşılırdır. Coşkulu bir anlatım ve eğlenceli bir üslup kullanılmıştır.

3.35. Hulusi Yetkin (1963), Gaziantep Düğünlerinde "Kara Hava", Gaziantep Kültür Dergisi, C.6, S.71, ss.14-15.

Karahava'nın düğünlerde elinde zilli def ile şarkı söyleyen bir kadın olduğunu, sesi güzel olmamasına rağmen çok ahenkli def çalıp coşkulu okuduğunu ifade eden derlemeci, davranışlarıyla düğün ortamına tamamen hâkim olduğunu ve düğün alayını nasıl eğlendirdiğini daha çocukken görüp unutamadığını belirtmiştir. Karahava'nın düğünlerde söylediği türküleri Firdevs Yetkin isimli kaynak kişisinden derlemiş ve bu türküleri okuyucuyla paylaşmıştır.

Birinci türkü "Gelin Karşılama Havası" adlı bir türküdür. 6 dizeli 11 farklı bentten oluşan bu türkünün dili sade, anlatımı içtendir.

İkinci türkü "Şirinnar" isimli bir türküdür. 9 dörtlükten oluşan bu türkünün her dörtlüğünden sonra dinleyenler tarafından söylenen 2 dizelik de nakarat kısmı vardır. Türkünün her bir dörtlüğü Karahava tarafından söylenirken, nakarat kısmı tüm dinleyenler tarafından hep beraber okunarak türkü icra edilmektedir.

3.36. Prof. Mahmut R. Gazimihal (1963), İstanbul Basınına Göre Gaziantep Kültür Derneği Çalışmaları: Gaziantep'te Halkbilgisi Yayımları, Gaziantep Kültür Dergisi, C.6, S.71, ss.10/17.

Gaziantep'te kültür adına yapılan çalışmaları incelediğinde, ortaya çıkan birçok eseri ve çalışmaları gözden kaçırdığını ifade eden derlemeci, eline geçen ve paylaşmaya değer bulduğu Cemil Güçyetmez tarafından yazılan Gaziantep yöresinde derlenmiş "Türküler ve Maniler" isimli kitabından bazı türküleri okuyucuyla paylaşmıştır.

Cemil Güçyetmez tarafından derlenen ve kitap haline getirilen türkülerin alfabetik sırayla verildiğini belirtmiş ve içinden kendi isteğine göre seçtiği türküleri de örnek olarak vermiştir.

4 farklı türkü örneğini paylaşmış ve her bir türkü ile ilgili derlediği bilgileri de türkünün sonuna eklemiştir. Birinci ve ikinci türkü 2 dörtlükten, üçüncü ve dördüncü türkü tek dörtlükten oluşmaktadır. Türkülerin dili sade, anlatımı açık ve içtendir.

3.37. Memik Bozteymur (1964), Gaziantep'te Derlenen Türküler: Memik Bozteymur'un Derlediği Dört Türkü, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.73, ss.19-20.

Hulusi Yetkin'in ısrarları üzerine özellikle Gaziantep'in Tabakhane semtinde eskiden beri söylenegelen 4 farklı türküyü derleyip okuyucuya sunduğunu ifade eden derlemeci ilk olarak "evlenme törenlerinde ve kır eğlencelerinde söylenen türkü" diye belirttiği 3 dörtlük ve 1 nakarattan oluşan türküyü paylaşmıştır.

"Güveyi sahresinde mutlaka söylenen bir türkü" başlığı altında yine 3 dörtlük ve 1 nakarattan oluşan türküyü paylaşmıştır.

Üçüncü derleme ise "meşhur olan bir başka türkü" diye belirttiği ve 3 dörtlük ve 1 nakarattan oluşan türküdür. Türkünün nakarat bölümü 6 dizeden oluşmaktadır.

"Çok tekrar edilen bir türkü" başlığı altında derlediği türkü ise 4 kıta ve bir nakarattan oluşmaktadır.

3.38. Memik Bozteymur (1964), Gaziantep'te Derlenen Türküler: Memik Bozteymur'un Derlediği Dört Türkü, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.74, ss.17.

Derginin bir önceki sayısında derlediği türküleri paylaşan Memik Bozteymur, en son paylaştığı "Çok tekrar edilen bir türkü" başlığı altında derlediği türkünün yarım kalan kısmını derginin bu sayısında tamamlamıştır.

3.39. Firdevs Yetkin (1964), Gaziantep'te Derlenen Bir Türkü: Helvacı Helva, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.74, ss.6.

Firdevs Yetkin tarafından derlenen bu türkü 6 dörtlük ve bir nakarattan oluşmaktadır. Türkünün sonuna yine derlemeci Firdevs Yetkin tarafından hatırladığı kadarıyla, kırk sene evvel Gaziantep'te, Helvacı Helva türküsünün düğünlerde ve eğlenceli toplantılarda, bu şekilde söylendiği ifade edilmiştir.

3.40. Mustafa Güzelhan (1964), Gaziantep'te Derlenen Tayyar Oğlu Türküsü: Cezayir Marşı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.74, ss.6.

Derlemenin başında türküye yer vermeden önce kısa bir açıklama yapan Mustafa Güzelhan, çocukluğunda Gaziantep'te söylenen Cezayir Marşı'nın, 150 sene önce Gaziantep'te söylendiğini ve II. Abdülhamit zamanında mızıkada da çalınmaya başlandığını ifade etmiştir.

Cezayir Marşı 3 dörtlük ve tek nakarattan oluşmaktadır. İçten bir anlatım, sade ve akıcı bir üslubu vardır. Marşın sonunda derlemeci tarafından düşülen kısa bir notta; bu marşı 40-50 sene önce Kırkayak bahçesinde mızıkadan dinleyen bazı ihtiyarların ağladığını hatırladığını, sebebini sorduğunda, Tunus ve Cezayir'in Türklerin elinden çıkmasına ağladıklarını öğrendiğini belirtmiştir. Cezayir Marşı'nı bu anı sebebiyle paylaştığını sözlerine eklemiştir.

3.41. Süheyla Efe - Uğurol Barlas (1964), Unutulmuş Gaziantep Türküleri: Ağlayanlar-Ağlatanlar, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.75, ss.12.

Gaziantep yöresindeki türkülerin birçoğunun yaşanmış bir olay üzerine yazıldığını ifade eden derlemeci, neredeyse unutulmaya yüz tutan bu türküleri hikâyeleri ile beraber paylaşacağını açıklamıştır. Sonrasında eski bir seferberlik üzerine yazıldığını ifade ettiği "Hay Hay Benim Ağam" isimli türküyü okuyucuya sunmuştur. 5 dörtlükten ve bir nakarat beyitten oluşan türkü açık ve sade bir dille yazılmıştır. Türkünün içinde geçen ve anlamı bilinmeyen kelimelerin, türkünün sonunda anlamları verilmiştir. En sonda da derlemecinin söylediği gibi türkünün yazılma sebebi olan hikâye paylaşılmıştır.

3.42. Derleyeni Belli Olmayan Paylaşım (1964), Gaziantep'te Derlenen Bir Türkülü Oyun: Eylim, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.75, ss.13.

Dört farklı dörtlükten oluşan bu türkü açık bir dil ve anlatıma sahiptir. Türkü için herhangi bir açıklama yapılmamış, öncesinde veya sonrasında bilgi verilmemiştir.

3.43. Süheyla Efe - Uğurol Barlas (1964), Unutulmuş Gaziantep Türküleri-II: Ağlayanlar-Ağlatanlar, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.76, ss.18.

Derginin bir önceki sayısında aşk acısını konu alan bir türküyü anlattığını ifade eden derlemeci, bu sayıda ise bir esnaf türküsü ile bir seferberlik türküsüne yer vereceğini belirtmiştir. Birinci türkü üçer dizeli 4 bentten ve 2 farklı nakarat beyitten oluşmaktadır. İkinci türkü ise 3 dörtlük ve 3 dizeli bir nakarat bölümünden meydana gelmiştir. Türkülerin dili açık, anlatımları sadedir. Derlemeci bu türküler için yapmış olduğu genel bir değerlendirmede; birinci türkünün dokuma esnafının halini dile getirdiğini ve 2-3 lira gündelikle çalışanların ağıtı niteliğinde olduğunu açıklamıştır. İkinci türküde ise seferberliğin, Yemen ellerinde 7 yıl gidip kalanların, aşk ateşiyle yananların, unutulmuş olmaktan korkanların türküsü olduğunu belirtmiştir.

3.44. Süheyla Efe – Uğurol Barlas (1964), Unutulmuş Gaziantep Türküleri - III: Ağlayanlar – Ağlatanlar, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.77, ss.19.

3 dizeli dört bentten ve bir nakarattan oluşan bu türkünün acı bir olay üzerine yazıldığını ifade edene derlemeci, türküyü 92 yaşındaki Ayşe Bilici'den derlediğini, kaynak kişi yaşlı olduğu için türkünün tamamını hatırlayamadığını açıklamıştır. Sonrasında türkünün yazılmasına sebep olan hikâyeyi okuyucuyla paylaşmıştır. Derlemeci, evlendiği gece, geline sırf gözdağı vermek için dayak atan damadın şiddeti ve korkusu yüzünden oracıkta ölen genç kızın hazin öyküsünün tüm Antep halkını nasıl ağlattığını anlatmıştır.

3.45. Fazıl Kafadar (1964), Gaziantep Köy Düğün Âdetlerinden: Yastık Kaçırma, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.79, ss.18.

Gaziantep'in özellikle köy düğünlerinde yaygın olan bu gelenek, derlemeci tarafından detaylı bir biçimde anlatılmıştır. Düğün günü akşam yemeğinden sonra, bütün kadınların toplandığı yere gelin getirilip "Seferiye" adı verilen bir yastığın üzerine oturtulur. Sabahleyin süslenmiş bir ata gelini bindirip gideceği köye yolcu ederler. Bu arada gelinin kucağına kına gecesi üstüne oturduğu yastık da konur. Köye yaklaşılınca damadın en yakın arkadaşı gelinin kucağındaki yastığı alıp kaçar.

Diğer atlıların delikanlılar da bunun arkasına düşerler ve elinden yastığı almaya çalışırlar. Bu evlenme âdeti içinde gelin için söylenen bir türküyü de derleyen Fazıl Kafadar, bu türküyü de okuyucuyla paylaşmıştır.

Türkü 3 dizeli 3 bent ile bir nakarattan oluşmaktadır. Dili açık, anlatımı içten ve sadedir. Bir genç kızın evlenirken yuvadan ayrılmasını ve üzülmesi konu alan bu türküde duygular samimiyetle ifade edilmiştir.

3.46. Derleyeni Belli Olmayan Paylaşım (1964), Gaziantep'te Derlenen Bir Türkü: Haşıl, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.80, ss.20.

3 dizeli 3 bent ve bir nakarattan oluşan bu türkü, yine Kültür dergisinin 76. sayısında derlenmiş olup, tarafımızdan "6.*43. Süheyla Efe-Uğurol Barlas (1964), Unutulmuş Gaziantep Türküleri-II: Ağlayanlar-Ağlatanlar, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.76, ss.18.*" künyesinde açıklanmıştır. Derginin bu sayısında yine aynı türkü okuyucuya sunulmuştur. Ancak kim tarafından paylaşıldığı yazılmamış ve hiçbir açıklama yapılmamıştır.

3.47. Hayriye Karslıgil (1964), Gaziantep'te Derlenen Bir Türkü: Kapımızın Urgunda, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.81, ss.12.

3 dizeli 4 bent ve her bendin sonuna eklenen nakarat beyitten oluşan bu türkünün samimi ve hüzünlü bir anlatıma sahiptir. Türkünün son bendinin son dizesi derlenememiş ve sadece bu dizenin başına büyük A harfi konmuştur. Türkünün sonuna düşülen kısa bir notta "Her beyit 2 defa tekrar edilecek" ifadesi kullanılmış fakat başka hiçbir açıklama yapılmamıştır.

3.48. Firdevs Yetkin (1964), Gaziantep'te Derlenen Bir Türkü: Şiş İnce Kebap İnce, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.81, ss.18.

5 dörtlük ve bir nakarat beyitten oluşan bu türkünün teması aşktır. Dili sade, anlatımı açık ve içtendir. Türkünün başında ve sonunda derlemeci tarafından türküyle ilgili hiçbir açıklama yapılmamış, sadece türkünün paylaşımı yapılmıştır.

3.49. Erol Güceylioğlu (1964), Gaziantep'te Halk Türkülerinden Derlemeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.82, ss.5-6.

Erol Güceylioğlu tarafından 6 farklı türkü derlenmiştir. Derlemeci, her bir türkünün hangi kaynak kişiden derlendiğini belirtmiş ve türkünün içeriği hakkında kısaca bilgi vermiştir.

-Birinci türkü, 3 dizeli 3 bent ile bir nakarat beyitten oluşan eğlenceli bir türküdür. Derlemeci bu türküyü Hanifi Kolluş isimli kaynak kişiden derlediğini belirtmiştir.

-İkinci türkü, 3 dörtlükten oluşan bir türküdür. Bu türkü de yine Hanifi Kolluş kaynak kişisinden derlendiği ifade edilmiştir.

-Üçüncü türkü, 3 dizeli 2 bent ile bir nakarat beyitten oluşan derlemecinin "meşhur deli Emine'nin türküsü" diye nitelendirdiği türküdür. Hanifi Kolluş isimli kaynak kişiden derlendiği belirtilmiştir.

-Dördüncü türkü, 5 bentten oluşmaktadır. Derlemecinin "Gelin karşılaması türküsü" diye tabir ettiği bu türkünün Sabiha Yüksekbilgili'den alan Aliye Yüksekbilgili'den derlendiğini açıklanmıştır. Halay eşliğinde söylenen bir türkü olduğunu da sözlerine eklemiştir.

-Beşinci türkü, 3 dizeli 5 bent ile bir nakarat beyitten oluşan "Leylem Uzun Havası" diye adlandırılan bir türküdür. Derlemeci bu türkünün Yaşar Özbirecikli isimli kaynak kişiden derlendiğini ve türküyü aynen paylaştığını belirtmiştir.

-Altıncı türkü, derlemecinin I. Gaziantep Halk oyunları Festivaline katılan ve halay ekibine mensup olan birkaç arkadaştan mısra mısra iki kıta olarak derleyebildiğini açıkladığı bir türküdür.

3.50. Erol Güceylioğlu (1964), Gaziantep'te Halk Türkülerinden Derlemeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.83, ss.17-18.

Erol Güceylioğlu derginin bu sayısında da Antep yöresine ait türküleri derlemeye devam etmiştir. Bu defa da 6 farklı türkünün derlemesine yer veren derlemeci derlediği her bir türküyle ilgili kısa açıklamalarda bulunmuştur.

-Birinci türküyü Hanefi Kolluş'tan derlediğini ifade eden derlemeci eskilerin bu türküyü çok sevdiğini de belirtmiştir.

-İkinci türkünün Hanifi Kolluş'tan derlendiğini belirten Erol Güceylioğlu, türkünün Halil Karaduman tarafından okunan ve uzun hava türünde olan bir türkü olduğunu da açıklamıştır.

-Üçüncü türkünün ağıt türünde olduğunu, türkünün Hanifi Kolluş'tan derlendiğini belirtmiş ve türkünün yazılmasına neden olan acı hikâyeyi de okuyucuyla paylaşmıştır.

-Dördüncü türkünün Antep'te çeyizlerde söylenmesi âdet olmuş bir türkü olduğunu söyleyen derlemeci, Gani Uncugil ile Yaşar Özbirecikli' den derlemiş olduğunu da belirtmiştir. Parçayı beş dörtlük olarak tespit ettiğini ve son iki kıtasını kaybettiğini de açıklamıştır.

- Beşinci türkünün de yine çeyizlerde biraz orta yaşlıların söyleyip gençlerin mırıltı halinde eşlik edebildikleri ağır hava olduğunu ifade ettiği parça Hanifi Kolluş isimli kaynak kişiden derlenmiştir.

- Altıncı türkünün destan şeklinde söylenebilen Dahra Destanı Türküsü olduğunu, Hanifi Kolluş isimli kaynak kişiden derlendiğini açıklamıştır. 4 dörtlükten oluşan bu türkünün tamamını kaynak kişisinin hatırlayamamış olduğunu da sözlerine eklemiştir.

- Yedinci türkü hakkında açıklama yapan derlemci, bu parçayı Âşık Sefil Abidin'in kader üzerine seferberlikte ve kıtlıkta söylemiş olduğunu, Hanifi Kelluş isimli kaynak kişiden derlediğini açıklamış ancak türkünün gelecek sayıda paylaşılacağı notunu düşmüştür.

3.51. Erol Güceylioğlu (1964), Gaziantep'te Halk Türkülerinden Derlemeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.84, ss.9-10.

Derginin bir önceki sayısında paylaşacağı türkünün açıklamasını yapan derlemeci bu sayıda da yarım kalan paylaşımına devam ederek okuyucuyla türküsünü paylaşmıştır. Türkü 3 dörtlükten oluşan seferberlik ve kıtlık gibi durumlarda söylenen bir türküdür.

Sonrasında paylaştığı türkü için, iki farklı şekilde derleme yapabildiğini ve bu derlemeyi de ayrı ayrı verdiğini açıklamıştır. Türkünün birinci varyantını M. Aziz Süvek'ten, ikinci varyantını ise Hanifi Kelluş'tan derlediğini belirtmiştir.

Sonrasında 4 farklı türküyü daha okuyucuyla paylaşan derlemeci 1. Türküyü Gaziantep Folklor Festivalinde Musiki Cemiyeti Folklor ekibinden aldığını, 2. ve 3. Türküyü Mızarlı Kadir'den Hanifi Kelluş'un derlediğini, 4. Türküyü Mahmut Ebcem'den tespit ettiğini belirterek her bir türküyü okuyucuyla paylaşmıştır.

3.52. Erol Güceylioğlu (1965), Gaziantep'te Halk Türkülerinden Derlemeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.8, S.85, ss.14-15.

Gaziantep yöresinde derlenen türküleri okuyucuyla paylaşmaya devam eden Erol Güceylioğlu, derginin bu sayısında yaptığı derlemeleri Yaşar Özbirecikli, Hanifi Kolluş ve Mehmet Ali (Derlemeci bu kaynak kişinin soyadını hatırlayamadığını belirtmiştir.) isimli kaynak kişilerinden derlediğini söylemiştir. Öncelikle Gaziantep yöresinde yapılan kına gecelerinde söylenen üç farklı türküye yer vermiştir. Sonrasında Haşıl türküsüne yer veren derlemeci, bu türküyü Şehreküstülü Mehmet Aziz Sevük'ten dörtlü olarak derlediğini ifade etmiştir. Derlemesinin sonunda biri

uzun hava diğeri ise Antep türküsü diye adlandırdığı ve Hanifi Kolluş kaynak kişisinden derlediğini açıkladığı iki farklı türküyü daha okuyucuya sunmuştur.

3.53. Mustafa Güzelhan (1965), Gaziantep Köylerinde Derlenen: Bir Antep Türküsü, Gaziantep Kültür Dergisi, C.8, S.86, ss.6.

10 dizeden oluşan bu türkü, gelin olduğu için üzülen bir genç kızın ağzından yazılmıştır. Türkünün sonunda derlemeci tarafından düşülen kısa bir notta türkünün, 1952 yılında, Pansumancı Hacı Mustafa Gürkan'dan derlendiği ifade edilmiştir.

3.54. Erol Güneyligil (1965), Gaziantep'te Halk Türkülerinden Derlemeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.8, S.86, ss.16.

Derginin bu sayısında da derlemesine devam eden derlemeci, ilk olarak Rıza Kar isimli kaynak kişiden 2 dörtlükten oluşan Barak uzun havasını paylaşmıştır. İkinci paylaştığı türkü tamamını tespit edemediğini belirttiği ve gayet ağır okunan bir hava diye nitelendirdiği türküdür. Derlemeci, Koska Mustafa'nın türküsü diye belirttiği bu türkünün tek dörtlüğüne ulaşabilmiştir. Üçüncü türkünün Arif Abacı'dan derlendiğini, Gaziantep'in kilimci kalfalarının hareketlerinin halk müziğine nasıl yansıdığını göstermesi bakımından önemli olduğunu vurguladığı bir türküdür. Son olarak, Gaziantep Folklor Festivalinde Adil Dai'den duyduğu türkünün derlemesine yer veren Erol Güneyligil, türkünün bir kıtasını paylaşmıştır.

Gaziantep Halk türkülerinin bir kısmını mümkün olduğu kadar vermeye çalıştığını ifade eden derlemeci türkü paylaşımının burada son bulduğunu belirtmiştir.

Derlemenin sonunda Kültür Dergisi tarafından kısa bir açıklama yapılmıştır. "Gaziantep'te Halk Türkülerinden Derlemeler" başlıklı seri yazıyı hazırlayıp gönderen Erol Güneyligil olduğu halde, büyük bir hata sonucunda, evvelki sayılarda Güneyligil soyadının Güceylioğlu şeklinde basıldığı, bu nedenle de derleyiciden özür dileyerek düzeltme yapıldığı belirtilmiştir.

Biz de tezimizde, derleyicinin adı soyadı nasıl verildi ise tezimize aynen aldığımızı, düzeltme yapmadan fişleme yaptığımızı belirtmek istedik.

3.55. Erol Güneyligil (1965), Gaziantep'te Halk Musikisi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.8, S.88, ss.7-8.

Erol Güneyligil, Gaziantep musikisi ile ilgili yapılan araştırma ve çalışmaları açıkladıktan sonra derlenen yerel türkülere yer vermiştir. 2 farklı türkünün derlemesine yer veren Güneyligil, her bir türkü hakkında gerek içeriği ve gerekse de türkünün tespit edildiği kaynak kişiler hakkında da bilgi vermiştir.

3.56. Erol Güneyligil (1965), Gaziantep'te Halk Musikisi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.8, S.89, ss.11-13.

Derginin bir önceki sayısında Gaziantep'in halk musikisi hakkında bilgi veren Erol Güneyligil, derginin bu sayısında da türkü derlemelerini paylaşmaya devam etmiştir. 10 farklı türkünün derlemesine yer vermiş ayrıca her bir türkünün tespit edildiği kaynak kişi bilgisini ve türküyle ilgili bilinmeyenleri de açıklamıştır. Bazı türküye ulaşsa da tamamını tespit edemediği için paylaşmadığı bilgisini de okuyucuya belirtmiştir. Ulaşabildiklerini sunmuştur.

3.57. Mehmet Hanefi Taş (1966), Köyden Derleme: Durantaş Türküleri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.100, ss.22.

Gaziantep'in yaklaşık 25 km kilometre batısında, Burç nahiyesine bağlı civar köylerde unutulmuş türkülerin olduğunu, o zamana kadar buralarda hiç kimsenin bu türküleri derlemek zahmetinde bulunmadığını ifade eden derlemeci tespit edebildiği türküleri paylaşmıştır. Türk halk folkloru bakımından çok önemli diye nitelendirdiği bu türküleri Zevkir (Durantaş) köyünden derlediğini ve Fatma nine diye belirttiği kaynak kişiden ulaştığını açıklamıştır. Fatma Ninenin bu türküleri çocukluğundan beri bildiğini ve o zamanlar kına gecelerinde köyünün kadınlarından öğrendiğini ifade etmiştir. Verdiği bilgilerden sonra iki farklı türkü paylaşan Mehmet Hanefi Taş, sonrasında türkülerle ilgili bir açıklama yapmamıştır. Birinci türkü 4, ikinci türkü 2 dörtlükten oluşmaktadır. Her iki türküde de ayrılık teması vardır. Hüzünlü ve içten bir anlatımı olan bu türküler gelinin kına gecesinde yaşananları anlatan türkülerdir.

3.58. Şakir Sabri Yener (1966), Memleket Türküleri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.101, ss.13.

Şakir Sabri Yener türkü derlemesine yer vermeden önce konu hakkında kısa bir açıklama yapmıştır. Hikmet Turhan Dağlıoğlu tarafından "Memleket Türküleri" başlığı altında topladığı 5 Antakya Türküsü ile bir de "Gaziantep Türkülerinden" başlıklı bir türkünün derlendiğini, fakat diğerlerinin Antep folklorunu ilgilendirmediği için almadığını sadece Antep türküsünü aldığını açıklamıştır.

Sonrasında 5 dizeli 3 bentten oluşan türküye yer vermiştir. Türkünün ilk bendinde eksiklik olmayıp 2. ve 3. bendinde eksik olan dize ve kelimeler vardır. Bunlar nokta işareti konularak eksik olduğu gösterilmiştir. Türkünün sonunda derleyen kişinin Hikmet Turhan Dağlıoğlu olduğu notu düşülmüştür.

3.59. Erol Güneyligil (1966), Gaziantep Türkülerinden Derlemeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.102, ss.7-8/17-18.

Erol Güneyligil tarafından yapılmış olan bu derlemede 9 türkü tespit edilmiş ve okuyucuyla paylaşılmıştır. Her bir türkünün hangi kaynak kişiden derlendiğini açıklamış ve türkülerle ilgili edindiği bilgilerin neler olduğunu anlatmıştır. Türkülerden bazılarının eksik kelime veya dizeleri olduğunu belirtmiş, bu eksik olan kısımları nokta işareti ile göstermiştir.

3.60. Erol Güneyligil (1966), Gaziantep Türkülerinden Derlemeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.103, ss.14-16.

Erol Güneyligil tarafından yapılan bu derlemede 8 farklı Gaziantep türküsüne yer verilmiştir. Türkülerin hangi kaynak kişiden derlendiği, türlerinin ne olduğu ve nerelerde söylendiği belirtilmiştir. Derlenen bazı türkülerden sonra türkünün içinde geçen yerel söyleyişlerin ne demek olduğu, ne söylenmek istendiği açıklanmıştır.

3.61. Mustafa Güzelhan (1966), Gaziantep'i Güldürenler: Komik Abdullah Efendi ve Türküsü, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.104, ss.9-10.

Mustafa Güzelhan tarafından derlenen ve 100 senelik insan hayatı türküsü diye adlandırılan türkü, 1937 yılında Gaziantepli Gıranet Abdullah Efendiden yazılmış olduğu ifade edilmiştir.

Abdullah Efendi hakkında kısaca bilgi veren derlemeci, onun çok sevilen biri olduğunu ve bu türküyü çok eğlenceli bir biçimde icra ettiğini de belirtmiştir. Türküde bir insanın doğumundan itibaren yüz yaşına kadar yaşadığı varsayılarak her yaş için geçtiği merhaleler anlatılmıştır. Türkünün dili sade, anlatımı açıktır.

3.62. Erol Güneyligil (1967), Gaziantep Derlemelerinden Türküler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.110, ss.13-14.

3 farklı "Döne Gelin" isimli türkü ve bir de "Ferik Gelin" isimli uzun havanın derlemesine yer veren Erol Güneyligil bu türküleri tespit ettiği kaynak kişiler hakkında, türkülerin içeriği ve hikâyeleri hakkında da açıklamalarda bulunmuştur. Döne Gelin isimli türkünün farklı varyantları olduğunu ifade etmiş ve tespit edebildiklerini okuyucuyla paylaşmıştır. Ferik Gelin adlı türkünün derlemesini paylaştıktan sonra da kısa bir bilgi veren Erol Güneyligil, türkünün bazı dizelerinin farklı yörelerde söyleniş şekline de yer vermiştir.

3.63. Erol Güneyligil (1967), Gaziantep Türkülerinden Derlemeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.111, ss.11-12.

Gaziantep yöresindeki türkü derlemelerine devam eden Erol Güneyligil, derginin bu sayısında "Leylam" isimli uzun havanın 2 farklı varyantını okuyucuyla paylaşmıştır. Sonrasında yine Gaziantep'e ait olan ve günümüze kadar söylenegelmiş 2 eğlenceli türküyü paylaşmıştır. Bu türkülerden birincisi "Şişeler" isimli türküdür. İkincisi ise "Helvacı" isimli türküdür. Türkülerin kimlerden derlendiği ve içeriği hakkında da bilgi verilmiştir.

3.64. Erol Güneyligil (1967), Gaziantep Türkülerinden Derlemeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.112, ss.13-15.

Erol Güneyligil tarafından derginin bu sayısında 8 farklı türkünün derlemesine yer verilmiştir. Her bir türkü için açıklamalarda bulunmuştur. Türkülerin kimlerden tespit edildiği, türkünün yaygın olarak nerelerde ve ne zaman söylendiği, türkülerin türünün ne olduğu gibi hususlarda bilgi vermiştir. Derlediği bazı türkülerin unutulan kısımlarını nokta işareti koyarak boş bırakmış, hatırlanmayan kaynak kişiler için türküden önce bu durum ifade edilmiştir.

3.65. İbrahim Bakır (1967), Gaziantep Köylerini Tanıtma Yarışmasına Gelen Yazılardan Biri: Sarıt Mezrası Köyü, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.115, ss.13-16.

Sarıt Mezrası Köyü İlkokulu Müdürü İbrahim Bakır tarafından yazılan bu yazıda, adı geçen köy hakkında bilgi verilmiştir. Köyü her bakımdan tanıtan İbrahim Bakır, köyde en çok çağrılan türkülerin "vurulma" hakkındaki türküler olduğunu ifade etmiş ve örnek olması için birkaç türkü paylaşmıştır.

3.66. Mehmet Solmaz (1968), Gelin Hamide Türküsü ve Türkünün Yakılma Hikâyesi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.11, S.129, ss.9-10.

Mehmet Solmaz tarafından derlenen Gelin Hamide türküsü, 1953 yılında Gaziantep'in Humeyli Köyünde yaşanan bir olay üzerine söylenmiştir. Derlemeci bu köyde yaşayan yerli halktan hem olayı dinlemiş hem de türküyü derlemiştir. Henüz 17-18 yaşında olan Hamide isimli genç kızın ailesi, kızı sevdiğine değil de başkasına vermek isteyince genç kız kendisini asmış, bu intihar üzerine sadece aile değil tüm köy büyük yasa boğulmuştur. Yaşanan bu acı olay üzerine yerli halktan bir kişi türkü yakmış ve yıllarca söylenegelmiştir. Türkü 18 dörtlükten oluşmaktadır. Dili sade anlatımı içten ve hüzünlüdür. Yaşanan olay, türküde acıklı bir biçimde dile getirilmiştir.

3.67. Erol Güneyligil (1968), Gaziantep Türkülerinden Derlemeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.11, S.132, ss.5-6/19-20.

Gaziantep iline ait türküleri delemeye devam eden Erol Güneyligil derginin bu sayısında da 7 farklı türküye yer vermiştir. Her bir türküyü okuyucuyla paylaşmadan önce türkünün yazılmasına vesile olan olayı anlatmış ve türkülerin hangi kaynak kişilerden derlendiğine dair bilgi vermiştir. Türküler için ayrı ayrı başlık atmış ve türkünün türünün ne olduğunu belirtmiştir.

3.68. Erol Güneyligil (1969), Gaziantep Türkülerinden Derlemeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.134, ss.7-8.

Erol Güneyligil tarafından derginin bu sayısında 3 farklı türkü derlemesine daha yer verilmiştir. Bunlardan birincisi Gaziantepli Koska Mustafa'ya ait olduğunu belirttiği üç dizeli 2 bent ile bir nakarat beyitten oluşan türkü'dür. İkincisi ise Gaziantep yöresinde yapılan çeyizlerde söylenen bir çeyiz türküsüdür. 3. Türkünün derlemesi yarım kalmış, devamının bir sonraki sayıda geleceği notu düşülmüştür. Derleme türkülerine yer vermeden önce konuyla ilgili detaylı bir açıklama yapan Erol Güneyligil bundan sonra derlediği türküler hakkında Milli Folklor Enstitüsünün 2 nolu bildirisinde belirtilen kurallara göre önce bilgi verilip sonra türküyü paylaşacağını açıklamıştır.

Bu bildiriye göre 9 farklı maddede önce türkünün derlenmesiyle ilgili detaylı bilgi verilip sonrasında derlemenin paylaşımına yer verilmektedir.

3.69. Erol Güneyligil (1969), Gaziantep Türkülerinden Derlemeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.135, ss.12-14.

Derginin bir önceki sayısında yarım kalan türkü derlemesine devam eden Erol Güneyligil, 3. türkü başlığı altında açıklama yapmıştır. Sonrasında derlediği beş türküye daha yer vermiş, türkülerin içeriği, türü ve söylenildiği yerler hakkında bilgi vermiştir.

3.70. Erol Güneyligil (1969), Gaziantep Ezgileri ve Haco Gelin, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.136, ss.11-12.

Yaşanmış acılı bir olay üzerine ağıt şeklinde yakılan "Haco Gelin" türküsü Erol Güneyligil tarafından derlenmiştir. Bu türkünün yakılmasına sebep olan olay ise kısaca şöyle özetlenmiştir: Amcasının oğlu ile uzun bir zaman nişanlı kaldıktan sonra neden olduğu bilinmez bir sebepten nişan bozulur ve Haco başka bir köyden bir gençle nişanlanır. Düğün günü gelin alayı giderken eski nişanlısı tarafından genç kız

öldürülür. Derlemeci türkünün kim tarafından yakıldığının belli olmadığını ancak Haco Gelin'in annesinin ağzından söylendiğini ifade etmiştir.

3.71. Gaziantep Valiliği Raporları (1969), Gaziantep Halk Müziği, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.137, ss.8/18-19.

Gaziantep Valiliği tarafından Antep yöresinin kültürü ile ilgili yapılan araştırma sonucunda hazırlanan rapordan alınan bu yazıda Gaziantep'in halk müziği ile ilgili çok detaylı bir şekilde bilgi verilmiştir. Gaziantep halk müziğinin folklor açısından önemi üzerinde durulmuş; sonrasında halk müziğinin çeşitleri, konuları ve ifade şekilleri bakımından 8 ana başlık altında sıralanmıştır. Sonrasında bestelenme şekline ve konuların işleniş tarzına göre bu türkülerin temelde 2 ana başlık altında toplanabileceği ifade edilmiştir. Bu başlıklar:

1. Uzun Hava
2. Kırık Hava

Yukarıda verilen başlıklar altına giren farklı türkü çeşitleriyle ilgili ayrıca bilgi verilmiştir. Barak köylerinin, Gaziantep türkülerinin tespit edilmesi bakımından en zengin yerler olduğu, halk müziğinin en köklü ve tarihi örneklerinin buralardan çıktığı açıklanmıştır. Farklı halk müziği türleri açıklanmış ve bu türlere örnek teşkil etmesi adına çeşitli türküler verilmiştir.

3.72. Gaziantep Valiliği Raporları (1969), Gaziantep Halk Müziği, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.138, ss.11-15.

Derginin bir önceki sayısında Gaziantep valiliğinin hazırladığı bir yazıda Gaziantep'in halk müziği ile ilgili bilgiler verildiğini belirtmiştir. Derginin bu sayısında da halk müziğinin ana başlığı altında açılan küçük alt başlıklarla farklı halk müziği türlerine örnekler verilmiştir. Bu başlıklar altında şu türkü çeşitlerine değinilmiştir: Ninni, oyunlu türkü örnekleri, tabiat türküleri, tarihi ve kahramanlık türküleri, aşk türküleri. Bu başlıklar altında Gaziantep iline ait çeşitli türkü örnekleri verilmiştir.

3.73. Erol Güneyligil (1969), Gaziantep Türkülerinden Derlemeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.139, ss.9-10.

Erol Güneyligil tarafından Gaziantep yöresine ait 6 türkü derlenmiş ve her bir türküyle ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Tespit ettiği türkülere yer vermeden önce türkünün hangi kaynak kişiden derlendiğini, konusunun ne olduğunu ve türkünün nerelerde söylendiğini açıklamıştır. Bazı türkülerde tespit edilmeyen bölümler veya dizeler olmuş, bunu da o bölümü veya satırı boş bırakıp yerine nokta

işareti koyarak göstermiştir. Türkünün söylenmesine vesile olan bir olay varsa bunu okuyucuyla paylaşmıştır.

3.74. Erol Güneyligil (1969), Türkü Düdenden Çıkar Barağa Gelir Ağız Olur, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.141, ss.11-14.

Erol Güneyligil'in bir ustadan duyduğu "türkü Düdenden çıkar Barağa gelir ağız olur" sözünden etkilenip öncelikle bu sözün mahiyetini açıklamış; sonrasında da 6 farklı türkünün derlemesine yer vermiştir. Türkülerin hangi kaynak kişilerden derlendiğini her türküden önce belirtmiş, türkü hakkında tespit ettiği bilgileri okuyucuyla paylaşmıştır.

3.75. Mehmet Solmaz (1990), Vurun Türk Uşağı, Yöre Dergisi, S.1, ss.15.

Mehmet Solmaz Gaziantep ilinin kurtuluş mücadelesi sırasında, bu şehrin tarihine adıyla ve kahramanlığıyla damga vurmuş olan Karayılan'ın kahramanlık mücadelesini anlatmıştır. Düşman tarafından kalbinden yediği tek kurşunla öldüğünü ve üzerine sayısız türkü yazıldığını ifade eden Mehmet Solmaz, bu türkülerden birinin de "Vurun Türk Uşağı" türküsü olduğunu açıklamış sonrasında 15 kıtadan oluşan bu kahramanlık temalı türküyü paylaşmıştır.

3.76. İbrahim Kömür (1990), Gaziantep Halk Türküleri, Yöre Dergisi, S.1, ss.31.

İbrahim Kömür Gaziantep halk türkülerinin ifade ve konu bakımından 9 başlık altında sınıflandırılacağını ifade etmiş, bestesi bakımından da türküleri "uzun havalar" ve "kırık havalar" olmak üzere iki ana başlık altında ele alınabileceğini belirtmiştir. Türkülerle ilgi yapmış olduğu tasniflerden sonra halk şairlerini de "iskân şairleri, âşıklar ve tarikat şairleri" olmak üzere 3 başlık altında ayırarak bilgi vermiştir.

3.77. Vedat Kutlar (1990), Antep Türkülerinin Hikâyeleri: Evlerinde Bir İpekten Halı Var, Yöre Dergisi, S.3, ss.25-26.

Vedat Kutlar'ın yapmış olduğu bu derlemede "Evlerinde Bir İpekten Halı Var" türküsünün gerçek yaşanmış olan hikâyesini Nakıp Ali'den derlemiştir. Nakıp Ali, bizzat bu türküyü yazmış olan kişi ile yaşadığı bir anısında türkünün hikâyesini birinci ağızdan dinlemiş ve Vedat Kutlar'a anlatmıştır. Vedat Kutlar da hem dinlediği hikâyeyi hem de türküyü okuyucuya sunmuştur. Türkü 2 dörtlükten oluşmaktadır ve kavuşulamayan bir aşk üzerine yazılmıştır.

3.78. Vedat Kutlar (1990), Antep Türkülerinin Hikâyeleri, Yöre Dergisi, S.4, ss.8-9.

Vedat Kutlar yapmış olduğu bu derlemede "Abdo Bey" başlığı altında "Abdo'nun Ağıdı" isimli türkünün hikâyesini anlatmıştır. Anlatılan hikâyeye göre iki kardeşten küçük olan abisinin sözlüsüyle evlenir ancak gönül rızası gösterdiği bu evliliğe abi zamanla kıskançlıkla yaklaşır ve bir gün kardeşini kıskançlığa dayanamayarak öldürür. Bu acıklı olay üzerine yazılan türkü 5 dizeli 3 bentten oluşmuştur. Vedat Kutlar, bu derlemenin başında ve sonunda düştüğü kısa bir notta türküyü ve hikâyesini Kemal Gürsel ve Fevzi Gürsel isimli kaynak kişilerden aldığını belirtmiştir.

3.79. Vedat Kutlar (1991), Yaşanmış Hikâyeleriyle Gaziantep Türküleri, Yöre Dergisi, Y.2, S.5, ss.8.

Vedat Kutlar, Yester (Ester) isimli türkünün yazılma sebebi olan gerçek yaşanmış hikâyesini İhsan Kutlar'dan derlemiştir. Bu hikâyeye göre Yester, Müslüman olmayan bir ailenin kızı olmasına rağmen Müslüman ailelerle çok iyi geçinen ve kendini sevdiren hayat dolu bir genç kızdır. Onu çekemeyen bazı kimselerin çıkardığı dedikodular üzerine amcasının oğlu tarafından vurulup öldürülür. Bu olay üzerine bir türkü yakılır. Bu türkü 5 dizeli iki bentten oluşmaktadır. Yester'in vurulmasını ve ölümünü acıklı bir biçimde anlatmıştır.

3.80. Melih Duygulu (1991), Gaziantep'te Halk Müziği Derlemeleri, Yöre Dergisi, Y.2, S.5, ss.16-17.

Melih Duygulu folklor sahasında yapmış olduğu araştırmalar neticesinde Gaziantep ilinde türkü için yapılan derlemeleri toparlamış ve bu konuda bir bibliyografya oluşturmuştur. Bu doğrultuda türküleri çeşitli başlıklar altında tasnif ettiğini ifade etmiş, çalışmasından bir kesit sunmuştur. Bu bibliyografya çalışmasında türküleri şu başlıklar altında sınıflandırdığını belirtmiştir:

"1. Cumhuriyet Öncesi Derlemeler

2. Cumhuriyet sonrası Derlemeler

a) Resmi Derlemeler

b) Kişisel Derlemeler"

Melih Duygulu yukarıda verilen her bir başlık hakkında açıklamalar yapmış, konuyla ilgili örneklere yer vermiştir.

3.81. Ali Atalar (1991), Gaziantep Halk Oyunlarından Notlar: Kadın Oyunları, Yöre Dergisi, Y.2, S.5, ss.22-26.

Ali Atalar'ın yapmış olduğu bu derlemede Gaziantep yöresinde özellikle kış gecelerinde kadınların eğlenmek için oynadığı oyunların neler olduğunu anlatmıştır. Bu oyunlar hakkında bilgi verdikten sonra oyunlar içinde söylenilen türkülere de yer vermiştir. Bu türkülerden birincisi "Ölesin Usta" ikincisi ise "Kaynana" türküsüdür. Ölesin Usta türküsü 5 dörtlükten, Kaynana türküsü ise 3 dörtlükten oluşan eğlenmek amaçlı söylenen türkülerdir.

3.82. Vedat Kutlar (1991), Neriman Türküsü, Yöre Dergisi, Y.2, S.6, ss.37.

Vedat Kutlar tarafından hem anlatılan hem de okuyucuyla paylaşılan Neriman Türküsü 'nün hikâyesi bizzat derlemecinin yaşayıp şahit olduğu bir hikâyedir. Vedat Kutlar, lise yıllarında okulun en güzel kızı olup kimseye yüz vermeyen Neriman isimli genç bir kızın aynı okulda tekin isimli bir gence gönül vermesi üzerine bu türkünün yazıldığını anlatmıştır. Türkü 4 beyitten oluşmaktadır. 3 beyit asıl hikâyeyi konu alan beyittir, her beyitten sonra tekrarlanan eyit ise nakarat beyittir.

3.83. Vedat Kutlar (1992), Bir Sahre Olayının Türküsü, Yöre Dergisi, Y.3, S.9, ss.18.

Vedat Kutlar öncelikle sahre kelimesinin ne anlama geldiğini açıklamış, sahrelerin düzenlenme sebeplerinin neler olduğunu anlatmıştır. Daha sonra "Bize Derler Saçaklının Uşağı" isimli türkünün hikâyesini ele almıştır. Bu hikâyeye göre Antep'te sahreye giden iki genç gurubun sataşmayla başlayıp tekme tokat birbirlerine girmesiyle olaylar büyür. Kavgayı ayırmak için bu iki gurubun arasına iki kardeş girer. Kardeşlerden biri aldığı bıçak darbesiyle hemen oracıkta ölür. Diğeri ise ağır yaralı olarak hastaneye kaldırılır. İşte bu acıklı olay üzerine yakılan türkünün acıklı da bir söyleyişi vardır. Türkü 3 dizeli 2 bent ile bir nakarat beyitten oluşmuştur.

3.84. Vedat Kutlar (1992), Gaziantep Türküleri, Yöre Dergisi, Y.3, S.11, ss.26.

Gaziantep türkülerini derlemeye derginin bir önceki sayısından devam eden Vedat Kutlar, Yöre dergisinin bu sayısında da Gaziantep'te düğün ve şenliklerde söylenen türküleri paylaşmıştır. 3 farklı türkü derlemesine yer vermiş ve bu türküleri Sait Alan isimli kaynak kişiden tespit etmiştir.

3.85. Erol Güneyligil (1992), Kaybolan Kültür Varlığımızdan Gaziantep Kilimci Kalfaları, Yöre Dergisi, Y.3, S.11, ss.27.

Erol Güneyligil, Gaziantep'te çalışan kilimci kalfalarının yaşantılarına dair bilgi verdikten sonra bu kalfaların aldığı ilk haftalık ile arkadaşları sahreye (piknik) götürme âdeti olduğunu anlatmıştır. Bu geleneğe "yağlama" denildiğini ifade eden Güneyligil, kilimci kalfalarının yaşantısıyla ilgili bir türkü yakıldığına da değinmiş ve bu türküyü Hanefi Kolluş isimli kaynak kişisinden tespit ettiğini belirtmiştir. Derlenen bu türkünün nazım birimi dörtlüktür. 3 asıl dörtlük ile bir nakarattan oluşmuştur.

3.86. Halil Atılgan (1992), Halk Müziğimizde Hoyrat, Yöre Dergisi, Y.3, S.12, ss.34-35.

Halil Atılgan Türk müziğinin halkımız için ne denli önemli olduğunu açıkladıktan sonra türkülerimiz hakkında bilgi vermiştir. Öncelikle türkülerimizi iki başlığa ayırmış, sonra bu başlıklar hakkında verdiği bilgileri sıralamıştır.

1. Kırık Havalar
2. Uzun Havalar

Uzun havaların ezgi özelliklerine ve yörelerine göre çeşitli adlar aldığını, işte "Hoyrat" kelimesinin de uzun havaya verilen farklı bir isim olduğunu açıklamıştır. Sonra hoyrat kelimesinin kökenine inmiş ve anlamını açıklamış, faklı söyleniş özelliklerine değinmiştir. Büyük ozanların şiirlerinden alıntı yaparak hoyrat kelimesinin kullanıldığı yerlere örnekler vermiştir.

3.87. Halil Birecikligil (2008), Bir Öykü Bir Türkü: Bilemçe'nin Uşağı, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.3, S.15, ss.45-47.

Halil Birecikligil, Bilemçe'nin Uşağı isimli türkünün yazılmasına sebep olan acıklı bir olayı anlatmış daha sonra ise türkünün sözlerini paylaşmıştır. Bilemçe isimli bir adamın arka arkaya doğmuş ve ikiz gibi büyütmüş olduğu iki oğlunun bir eğlence sırasında çıkan kavgayı aralamak isterken ölmesi üzerine yakılan bu türkünün halk üzerindeki derin tesirine de değinmiş, ayrıca türkünün bestelenmiş halini notalarıyla beraber okuyucuya sunmuştur. Türkü, 11 dizeden oluşmaktadır ve 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

3.88. Abdullah Edip Çitçi (2011), Eski Bayram Yerleri / Antep Evleri / Gelenek ve Göreneklerimiz, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.5, S.30, ss.26-32.

Abdullah Edip Çitçi, çocukluk yıllarında yaşamış olduğu bayramlara ve eski Antep evlerinde yaşadığı günlere değinmiş, o zamanlarda ailesinin ve dolayısıyla halkın değer verdiği gelenek ve göreneklere yer vermiştir.

Anılarını okuyucuyla paylaşan Çitçi, yer yer konuyla ilgili türküleri de okuyucuya sunmuştur. Antep yöresine ait olan 7 farklı türküyü paylaşan Çitçi, bu türkülerin içeriği ve türkünün icra edildiği bağlamları hakkında da bilgi vermiştir.

3.89. Leyla Akgül (2011), (Ankara) Canimen Halayı ile (Gaziantep) Leylim Türküsünün Karşılaştırılması - 2, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.5, S.30, ss.54-59.

Derginin bir önceki sayısında Ankara iline ait olan Canimen halayı ile Gaziantep iline ait olan Leylim Türküsünü karşılaştıran ancak örnek türkülere yer vermeyen Leyla Akgül, derginin bu sayısında konuyla ilgili 2 faklı türküyü paylaşmıştır. Birinci türkü 4 dörtlükten oluşan "Leylim Türküsü "dür. İkinci türkü ise yine 4 dörtlükten oluşan "Vay Gelin" sözcüğünün her dize sonunda tekrar edildiği türküdür. Leyla Akgül, bu iki türkünün de düğünler de genç kızlar tarafından söylendiğini ifade etmiştir.

3.90. Savaş Ekici (2011), Gaziantep ve Barak Bölgesi Leylim Türküleri, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.6, S.34, ss.47-49.

Savaş Ekici tarafından yazılan bu makalede Gaziantep ve Barak bölgelerindeki Leylim Türküleri konu, ifade şekli, ağız özellikleri ve makam özellikleri göz önünde bulundurularak karşılaştırılmıştır. Ayrıca Gaziantep ve Barak Bölgelerine ait olan Leylim Türküleri hakkında da bilgi verilmiş, bu havalar hakkında derleme yoluyla ulaşılan tespitler de okuyucuyla paylaşılmıştır.

3.91. İbrahim Kürşat (2011), Gısacık Memo'nun Türküsü Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.6, S.35, ss.23.

İbrahim Kürşat, 1900'lü yıllara dayanan Gısacık Memo'nun hikâyesini ve bu anlatının türküye dönüşmesini paylaşmıştır. Bu hikâyeye göre anlatılanlar kısaca şöyledir: Antep Harbi'nin bittiği yıllarda Gısacık Memo, bir genç kızla evlendirilir. Gündüz şişman bir kız olan Memo'nun eşi, gece zayıf ve çelimsiz bir kıza dönüşmektedir. Memo işin aslını anlamak için eşini takibe alır ve bir gece eşinin üzerinden kat kat elbise çıkardığını görür. İşin aslını anlar ki meğer genç kız hastalıklı imiş ve Memo'yu kandırmak için bu yola başvurulmuştur. Memo, böyle

aldatıldığı için bu durumu kabullenemez. Karısını boşar, etrafındaki eşe dosta durumu bir türlü anlatamadığı için içine kapanır, hastalanır ve kanser olur. Acılar içinde hayatını kaybeder. Ölmeden önce kısa ömrünü anlatan ve 2 dörtlükten oluşan bir türkü yakar. İşte İbrahim Kürşat, bu türküyü hikâyesiyle beraber okuyucuya sunmuştur.

3.92. Behiye Köksel (2019), Barak İskân Şiirlerinde ve Türkülerinde Osmanlıya Başkaldırı, Gaziantep Üniversitesi Ayıntab Araştırmaları Dergisi, C.2, S.1, ss.77-88.

Behiye Köksel tarafından yapılan araştırmada Barak Türkmenleri ile Osmanlı Devlet yönetimi arasında iskândan ötürü yaşanan sorunların türkülerde nasıl hayat bulduğu ortaya konmuştur. Osmanlı topraklarına yerleşen Türkmen aşiretlerinin var olan düzene uyum sağlayamamaları ve kurallara karşı koyan tavırlar sergilemeleri Osmanlı yönetimini zor durumda bırakmış; bu da halk türkülerinde cesaretle dile getirilmiştir. İşte Behiye Köksel, o dönemde tüm bu yaşanılan olayların zaman zaman anlatıldığı şiir ve türkülerden örnekler sunmuş, konuyla ilgili tespitlerini daha anlaşılır kılmıştır.

4. BİLDİRİLER

4.1. Savaş Ekici, Gaziantepli Şerif Akbağ ve Kırşehirli Muharrem Ertaş'ın İskân Havaları İcralarındaki İfade Benzerliği Üzerine Bir Değerlendirme, VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi (27 Haziran – 1 Temmuz), Y. 2006, Gaziantep, ss.18.

Savaş Ekici tarafından ortaya koyulan bu araştırmada Gaziantepli Şerif Akbağ ve Kırşehirli Muharrem Ertaş'ın icra ettiği iskân havalarında ifade, icra, konu, üslup ve söyleyiş özelliklerini kıyaslamış ve bu özelliklerin benzerliği üzerinde durmuştur. Ortaya koyduğu tespitlerini verdiği örneklerle daha somut hale getirmiş, konuyla ilgili bulgularını destekler nitelikteki farklı görüşlere yer vererek anlattıklarının doğruluğunu ortaya koymaya çalışmıştır.

4.2. Behiye Köksel – Özge Mazırık, Türk Dünyasının Sınır Kentlerinden Gaziantep'in Türkülerinin Kültürel Belleğinde Halep, IV. Uluslar Arası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu (26 – 28 Nisan 2017), Ömer Halis Demir Üniversitesi, Niğde, Y.2017, C.3, ss.111-118.

Behiye Köksel ve Özge Mazırık tarafından ortak bir çalışmanın ürünü olarak ortaya koyulan bu bildiride Gaziantep türkülerinde Halep şehrinin nasıl yer bulduğu ve hangi duyguları ifade ettiği açıklanmıştır. Gaziantep türkülerinin

bazılarında Halep ve Barakların Araplarla mücadelesi anlatılmış, bazılarında kaçakçılık ve eşkıyalığın halk üzerindeki etkisi yer almış, bazılarında ise Halep bir gurbet sembolü olarak vücut bulurken bazı türkülerde aşk veya ayrılığı ifade etmiştir. Tüm bu duygu ya da olayları anlatıldığı Gaziantep türküleri ayrı başlıklar altında açıklanmış ve yer yer örnekler verilerek anlatım daha somut bir şekilde sunulmuştur.

E. 2. GAZİANTEP MANİLERİ

1. KİTAPLAR

1.1. Cemil Güçyetmez, Gaziantep Manileri ve Türküleri, Gaziyurt Matbaası, Y.1958, ss.80, Gaziantep.

Cemil Güçyetmez tarafından Gaziantep'te söylenen maniler derlenmiş ve bu eserinde toplanmıştır. Eserin adı "Gaziantep Manileri ve Türküleri" olmasına rağmen bu eserde sadece Gaziantep manilerine yer verilmiştir. Bu maniler daha önce Güçyetmez tarafından Başpınar Dergisinde yayımlanmış olan manilerdir.

1.2. Akten Köylüoğlu, Kadim Şehir Gaziantep –Manili Zılgıt Sözleri–, Başkent Kitap, Y.2009, ss.317, İzmir.

Akten Köylüoğlu yaklaşık 15 yıllık bir araştırma ve incelemenin sonunda Gaziantep şehrini hemen her yönüyle ele almıştır. 20 farklı bölümden oluşan kitabının her bir bölümünde Gaziantep ile ilgili farklı bir bilgiye yer vermiştir. Kitabının on sekizinci bölümünde "Gaziantep Yöresi Halk Oyunları" başlığı altında Gaziantep manilerine yer verilmiştir.

1.3. Sakine Hakkoymaz, Gaziantep Mani / Ninni / Fıkra ve Tandır Hikâyeleri, Hiperlink Yayınları, Y.2017, ss.152, İstanbul

Bu eser, Gaziantep Hasan Kalyoncu Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Öğretim Görevlisi olan Sakine Hakkoymaz'ın öğrencileriyle yapmış olduğu iş birliği neticesinde Gaziantep'te merkez ve köylerinde yapılan derlemlerin sonucunda oluşturulmuş bir kitaptır. Dört bölümden oluşan kitabın birinci bölümünde "Maniler" başlığı altında Gaziantep'te derlenen maniler paylaşılmıştır. Ayrıca derleme yapılan türe yer verilmeden önce derlemeyi yapan kişi ile derlemenin tespit edildiği kaynak kişi bilgisine yer verilmiştir.

2. TEZLER

2.1. Sabiha Seval Kutlu, Gaziantep Geleneksel Kültüründe Evlenme –Gaziantep Yöresinde Evlenme İle İlgili Sözlü Kültür Ürünleri: Maniler–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2011, ss.34-37, Gaziantep.

Sabiha Seval Kutlu tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep kültüründeki evlenme gelenek ve görenekleri üzerinde durulmuş, konuyla ilgili sözlü halk edebiyatı ürünlerine yer verilmiştir.

Yedi bölümden oluşan tezin beşinci bölümünde çalışma sahası olan Gaziantep ilindeki evlilik kültürü üzerine söylenmiş manilere yer verilmiştir. Bu maniler şu başlıklar altında sınıflandırılarak açıklamıştır:

"1. Düğün Törenlerinde Söylenenler
2. Hamamlarda Söylenenler
3. Güveyi Donatılırken Söylenenler
4. Gerdek Gecesi Söylenenler"

Kaynak kişilerden derlenen maniler paylaşılırken yukarıda verilen başlıklara uygun olarak örneklendirilmiştir.

2.2. Mehmet Sercan Seçinti, Gaziantep İslahiye İlçesi Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm) –Geçiş Dönemi Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri: Mani–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2014, ss.100-104, Gaziantep.

Mehmet Sercan Seçinti tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep ilinin ilçelerinden olan İslahiye üzerine bir çalışma yapılmış; ilçenin geçiş dönemleri halk bilimi açısından incelenmiştir.

Üç bölümden oluşan tezin üçüncü bölümünde "Geçiş Dönemi Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri" ana başlığı altında sözlü halk edebiyatı anonim ürünlerinden olan "mani" türüne örnek verilmiştir. Evlenmeyi konu alan mani örneğinin hangi kaynak kişiden derlendiği belirtilmiş, konusu parantez içinde başlık atılmıştır.

2.3. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı Manzum Ürünler: Maniler–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.17-37, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin ikinci bölümünde "Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak anonim halk edebiyatının manzum ürünlerinden olan "mani" türüne yer vermiştir.

Öncelikle mani türünü açıklayan Cevdet Avcı, sonrasında Barak manilerini çeşitli başlıklar altında şu şekilde tasnif etmiştir:

"1. Sevda Manileri
2. Evlenme Âdetleri ile ilgili Maniler
3. Gelin-Kaynana Manileri
4. Asker Manileri
5. İş-İmece Manileri
6. Niyet-Fal Manileri
7. Öğüt Manileri
8. Mektup Manileri
9. Cinsel Konulu Maniler
10. Felek İçin Söylenmiş Maniler
11. Diğer Maniler"

Yaptığı bu sınıflandırmadan sonra her bir başlığın altındaki manilere derlediği örnekleri vermiş; ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.4. Deniz Baran, Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme –Gaziantep Yöresinde Yeme-İçme İle İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Maniler–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.118-122, Gaziantep.

Deniz Baran tarafından hazırlanan "Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep'te mutfak kültürü çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır. Gaziantep'teki yeme-içme geleneği; geçiş dönemleri, özel günler ve inanışlar esas alınarak açıklanmıştır.

Deniz Baran, tezin ana bölümü de olan dördüncü bölümde mutfak kültürüne dair sözlü kültür ürünlerini "Gaziantep Yöresinde Yeme-İçme İle İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Maniler" başlığı altında detaylı bir biçimde açıklamıştır. Sofra kültürü üzerine söylenen manilerden örnekleri sıralamış; bu manilerin nerelerde ve hangi durumlarda söylendiğini belirtmiştir.

2.5. Aynur Çelik Peker, Gaziantep Manilerinin Halkbilimi Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Y.2018, ss.171, İstanbul.

Aynur Çelik Peker tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde Gaziantep manileri incelenmiştir. Tezini üç bölümde yazan Aynur Çelik Peker, her bir bölümde faklı bilgilere yer vermiştir.

Tezinin birinci bölümünde Gaziantep yöresiyle ilgili detaylı bilgilere yer vermiştir. Antep'in tarihi gelişiminden iklim ve coğrafi özelliklerine, nüfusundan

ekonomisine, sosyal yapısından kültürüne, halk oyunlarından türkülerine, mutfağından geçiş dönemine kadar hemen her alanda bilgi verilmiştir.

Tezinin ikinci bölümünde "Türk Edebiyatında Maniler" ana başlığı altında öncelikle "mani" kelimesinin menşeine değinmiş, bu kelimenin nereden geldiğini veya nasıl türemiş olabileceğini açıklamıştır. Çeşitli yazar ve kaynaklardan tespit ettiği maninin tanımına ve mani yerine kullanılan kelimelere yer vermiştir. Manilerde kullanılan temaların neler olduğunu anlatmış, manilerin şekil özelliklerini açıklamış, çeşitlerini tek tek sıralayıp örnekler vermiştir. Manileri yapılarına ve konularına göre sınıflandırmıştır.

Tezinin üçüncü bölümünde "İçerikleri Yönünden Gaziantep Manilerinin İncelenmesi" ana başlığı altında Gaziantep manilerini konularına göre ve halk bilimi çalışmalarına göre ikiye ayırmıştır. Her bir başlık altında yeniden detaylı bir sınıflandırma yapmış, her bir sınıflandırma için farklı mani örnekleri vermiştir.

Aynur Çelik Peker, manileri hangi başlık altında incelemiş ise o başlığa uygun mani örneklerini alfabetik sıraya göre vermiştir. Manilerde anlamı bilinmeyen bir kelime veya yerel söyleyiş özelliği gösteren bir sözcük varsa bunu maninin hemen altında açıklamıştır. Tezinin sonunda manileri derlemiş olduğu kaynak kişilerin bilgisini vermiş, bu kaynak kişilerden derlediği manilerin sonuna da hangi kaynak kişisinden derlediği notunu parantez içine kısaltma yaparak düşmüştür.

2.6. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru –Söylemelik Türler: Maniler–, Doktora Tezi, Y.2018, ss.141-143, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından hazırlanmış olan bu doktora tezinde günümüz Gaziantep esnafının meslek folkloru, halk bilimi açısından tüm yönleriyle incelenmiştir. Tezinin beşinci bölümünde "Gaziantep Esnafının Sözlü Edebiyatı" genel başlığı altında "Söylemelik Türler: Maniler" şeklinde alt başlık açılmış; Gaziantep esnafı arasında anlatılan fıkralara değinilmiştir.

Öncelikle mani türünü halk bilimi açısından açıklayan Ayşenur Özdal, sonrasında Gaziantep esnafından derlemiş olduğu 3 farklı maniye yer vermiştir.

Her bir maniyi paylaştıktan sonra, bu maninin hangi kaynak kişisinden derlendiğine dair parantez içinde kısa bir not düşmüştür. Derlediği manileri paylaştıktan sonra mani türünün işlevi, konusu ve verdiği mesajı hakkında bir değerlendirme yapan Ayşenur Özdal bu değerlendirmelerini Gaziantep esnafının söylediği manilerle sentezleyerek çıkarımlarda bulunmuştur.

3. MAKALELER

3.1. C. Güçyetmez (1943), Folklor: Maniler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.4, S.45, ss.3-4.

Gaziantep yöresindeki manileri derleyen Cemil Güçyetmez, derlediği manilere yer vermeden önce folklorun ne kadar geniş bir saha olduğunu, bu sahanın içinde hangi folklor ürünlerinin bulunduğunu açıklamıştır. Manilerin, en değerli folklor ürünlerinden biri olduğunu, Gaziantep yöresinin de bu konuda çok zengin olduğunu ifade eden Güçyetmez, bu yöreye ait manileri toplamayabilmek için çok çalışmanın ve ciddi bir inceleme yapmanın gerekliliğini anlatmıştır.

Manileri birer şiir damlasına benzeten derlemeci, bu damlalara ulaşmanın kolay olduğunu ancak maninin asıl söyleyenini, kaynak kişisini ve yurdun hangi köşesinde söylendiğini tespit etmenin çok zor olduğunu belirtmiştir. Tüm zamanını, işini ve gücünü doğrudan doğruya maniyi derlemeye ve kendini bu türün tüm folklorunu araştırmaya adamakla mümkün olabileceğini bunun da imkânsız olmadığını vurgulamıştır.

Manileri derlerken köy veya şehirde duyduklarını ayırt etmeksizin topladığını, düğünlerde ve halay ortamlarında denk gelen manileri bir araya getirdiğini belirten Cemil Güçyetmez; ilk olarak çiçekler üzerinden söylenmiş manilere yer vereceğini söylemiştir. Yaptığı araştırmalar ve derlemeler sonucunda karanfil üzerine birçok mani yazıldığını fark etmiştir. Her ne kadar âşıklar ve şairler tarafından, çiçeklerden en çok gül kullanılsa da halk arasında gülün yerini karanfil çiçeğinin aldığını ve bu çiçeğe ziyadesiyle kıymet verildiğini, manilere de ilham olacak kadar değerli olduğunu açıklamıştır. Bunun neticesinde bir hayli karanfil üzerine yazılmış mani olduğunu, kendisinin de derlediği maniler arasında ilk karanfil üzerine söylenmiş manilere yer vereceğini belirtmiştir.

Yukarıda verilen bilgileri detaylarıyla açıklayan Cemil Güçyetmez, derginin bundan sonraki uygun görülen sayılarında derlediği manilere yer vermiştir.

3.2. C. Güçyetmez (1943), Folklor: Maniler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.4, S.49-50, ss.22-23.

Cemil Güçyetmez, derlediği manilere yer vermeden önce kısa bir açıklama yapmıştır. Derginin bir önceki sayısında konuyla ilgili gerekli bilgileri verdiğini, mani derlemelerine karanfil çiçeğinden başlayacağını hatırlatmıştır. Manilerin genel olarak çiçek adıyla başladığını ancak temelde amacın o çiçekle ilgili değerleri anlatmak olmadığını, ses uyumunu veya manayı tamamlamak üzere kullanıldığını

belirtmiştir. Kısaca verdiği bu bilgiden sonra "karanfil" başlığı altında derlediği manilerini sıralamıştır. Bu manilerden bazıları örnek olarak aşağıda verilmiştir:

"KARANFİL

Karanfilim tozpembe,
Gönlümün kökü sende;
Ya onu sev ya beni,
Kan olur ara (orta) yerde.

❖

Karanfil deste deste,
Derdinden oldum haste.
Yaralı bülbül gibi
Koydun beni kafeste.

❖

Karanfil endam endam
Ne kemlik gördün benden?
Dünya âlem yâr olsa
Ayrılmaz gönlüm senden.

❖

Karanfil biçim biçim,
Yanarım senin için.
Dostlarım düşman oldu,
Seni sevdiğim için.

❖

Karanfil oymak oymak
Olur mu yardan doymak?
Yâra doydum diyenin
Caizdir boynun vurmak.

❖

Karanfil tüter oldu,
Çektiğim yeter oldu;
Bizim şu ayrılığımız
Ölümden beter oldu.

❖

Karanfilim tüterim,
Her tarlada biterim.
Eller yârim dedikçe,
Ben boynumu bükerim.

❖

Karanfil kutudadır.
Ela göz uykudadır.

Kederlenme sevdiğim
Kavuşturan Huda'dır.

❖

Karanfilim sarkarım,
Açılmaya korkarım.
Yar adımı anınca
Ölü olsam kalkarım.

❖

Karanfilsin, kararın yok;
Gonca gülsün, timarın yok;
Ben seni çoktan severim,
Senin benden haberin yok."

3.3. C. Güçyetmez (1943), Maniler-II, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.5, S.53, ss.16.

Başpınar Dergisinin 49-50. sayısında manileri derlemeye çiçek isimlerinde karanfille başlayan Cemil Güçyetmez derginin bu sayısında da "Gül" ile ilgili söylenen derlediği manilere yer vermiştir. Manilerin bazı dizelerinde Antep yöresine ait kelimelerin İstanbul Türkçesindeki karşılığını dipnot düşerek vermiştir. Bazı dörtlükleri derlerken maninin söylenişindeki dize farkını parantez içinde "bazen şu şekilde de söylenir" diyerek kısaca açıklama yapmıştır.

Örnek olarak şu dörtlükleri vermek mümkündür:

"Güller açar yaz olur,
Bülbül sesi saz olur.
Bazen: (Bahçede kiraz olur.) denir
Dedim: Yar bir buse ver,
Dedi: Âşık (a) az olur.

❖

Gül koydum gül tasına,
Hayadın (1) ortasına,
Beni yardan ayıran
Sürmesin haftasına."

Derlemeci yukarıdaki dörtlüğün birinci dizesindeki "hayad" kelimesini dipnotta açıklayarak, Antep yöresinde "avlu" anlamında kullanıldığını ifade etmiştir.

3.4. C. Güçyetmez (1944), Maniler-III, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.56-57, ss.22.

Derlediği manileri içinde geçen çiçek ismine göre tasnif ederek paylaşan Cemil Güçyetmez, derginin bu sayısında da öncelikle Reyhan (Fesleğen) çiçeğiyle

ilgili olanları yine "Reyhan" başlığı altında paylaşmıştır. Altı farklı kıtayla örneklerini paylaştığı manilerden sonra "Ağaç" başlığı altında da dört farklı maniye yer vermiştir.

3.5. C. Güçyetmez (1944), Maniler-IV, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.58, ss.11.

Derlediği manilere "Ağaç" başlığı altında devam eden Cemil Güçyetmez, on üç farklı maniyi daha okuyucuya kazandırmıştır. Manilerde Antep yöresine ait yerel söyleyiş özelliği gösteren ve anlamı bilinmeyen kelimeleri dipnot düşerek açıklamıştır.

3.6. C. Güçyetmez (1944), Maniler-V, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.60-61, ss.23-24.

Cemil Güçyetmez tarafından Antep yöresinden toplanan maniler, içinde geçen kelime esas alınarak bitki isimleriyle sıralanmış ve konu konu ilgili başlık altında okuyucuya sunulmuştur. Ancak bu sayıda "ağaç" başlığı altında derlediği manilerden sonra "altın" başlığını açmış ve bu kelimenin geçtiği manileri sıralamıştır. Görülüyor ki çiçek veya bitki isimlerini esas alarak derlediği maniler bitmiş yeni başlıklar altında derlediği manilere yer vermiştir.

3.7. Öğretmen Ayhan Soyay (1944), Antep'te Çocuk Yetiştirmek, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.60-61, ss.25-27.

Gaziantep'te çocuk terbiyesi üzerine bir yazı yazan Ayhan Soyay, çocuğun doğumundan yürümeye başladığı ana kadar ki süreci özetlemiştir. Çocuğun kundaktan kurtulup da ele avuca gelmesiyle hoplatılıp sevildiğini, hatta bu sırada özellikle ninelerin maniler söylediğini yazmış, bu manilere de örnek olarak 6 farklı dörtlük vermiştir.

Manilerin belirli bir ahenge göre söylendiğini, çocuğun da bu ahenge uygun zıplatıldığını da manilerin sonunda sözlerine eklemiştir.

3.8. C. Güçyetmez (1944), Maniler-VI, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.62, ss.12-13.

Cemil Güçyetmez'in derlediği maniler sistematik olarak maninin içinde geçen kelimenin ilgili başlık altında toplanmasıyla sınıflandırılmış ve paylaşılmıştır. En son "altın" başlığı altında içinde altın geçen manileri derleyen Güçyetmez, derginin bu sayısında hiçbir başlık paylaşmadan 7 farklı maniyi alt alta okuyucuya sunmuş daha sonra da "ay" başlığını atarak içinde ay kelimesini geçtiği manilere yer vermiştir.

Başlık atmadan paylaştığı manilerde dikkati çeken husus, meyvelerle ilgili olanları paylaşmış olmasıdır. Genel bir başlık altında toplanmasa da derlenen maniler içinde armut ve üzüm gibi meyve isimlerinin geçmesi bizi bu yönde düşünmeye sevk etmiştir.

3.9. C. Güçyetmez (1944), Maniler-VII, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.63, ss.13-14.

Derlediği manileri "Ayrılık", "Bağ" ve "Bahçe" başlıkları altında paylaşmaya devam eden Cemil Güçyetmez, ayrılıkla ilgili 12, bağla ilgili 7, bahçe başlığı altında ise 6 farklı maniye yer vermiştir.

3.10. C. Güçyetmez (1944), Maniler-VIII, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.64, ss.15-16.

Cemil Güçyetmez, derlediği manilere yer vermeden önce maniler için yaptığı genel bir değerlendirmeyle açıklama yapmıştır. Gaziantep'in şehir ve köylerinden derlemiş olduğu manilerin bazen tekerleme veya yakıştırılmış söz gibi görüldüğünü bazen de önemsiz bir ürün olarak değerlendirildiğini belirten derlemeci manilerin folklor açısından çok kıymetli olduğunu vurgulamıştır.

Manilerin kıymetini artıran diğer önemli bir özelliğin de dil bakımından kullanılan tüm kelimelerin öz Türkçe olmasından ve mahalli tabirlerin kullanılmasından kaynaklandığının altını çizmiştir.

Derlemeci yaptığı açıklamalardan sonra "Bahçe" başlığı altında 20 farklı maninin derlemesine daha yer vermiştir. Derginin bir önceki sayısında "Bahçe" başlığı altında 6 farklı mani derlemesini paylaşan ve burada kalan Güçyetmez, konuyla ilgili manilerini paylaşmaya bu sayıda da devam etmiştir.

3.11. C. Güçyetmez (1944), Maniler-IX, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.66, ss.14-15.

Derlediği manilere başlık atmadan yer veren Cemil Güçyetmez, 28 faklı mani paylaşmıştır. Ancak bu manilerin içeriğine dikkat edildiğinde, ilk dördünün içinde "bağ ve bahçe" kelimeleri geçmektedir. Bu da bir önceki derlemenin "Bahçe" başlığı altındaki manilere devam edildiğini göstermektedir. Sonraki beş maninin "ben" kelimesiyle başladığı için bu manileri de arka arkaya almıştır. Daha sonraki üç maninin içinde "taş" kelimesi geçmektedir. Geriye kalan derlemelerin içinde ya renk adları ve meyve adları geçmektedir ki bunları da alt alta sıralamıştır ya da son birkaçı hiçbir genelleme yapılacak şekilde değildir ki bunlar da doğaçlama paylaşılmıştır.

3.12. Cemil Güçyetmez (1958), Gaziantep Manileri ve Türküleri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.1, S.7, ss.22.

Kültür Dergisi'nin bu sayısında, "Gaziantep Manileri ve Türküleri" isimli eserin Cemil Güçyetmez tarafından çıkarılacak bir eser olduğu açıklanmış, derlemecinin Antep yöresinin ilçe ve köylerinden derlediği çeşitli mani ve türkülere yer verileceği bildirilmiştir. Eserden gelişi güzel alınan mani ve türkülerden de örnekler paylaşılmıştır.

3.13. Teoman Targan (1960), Gerdeğe Girme Manileri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.26, ss.20.

Gaziantep yöresinde evlenirken yaygın geleneklerden biri de gerdeğe girmeden önce övücüler tarafından mani okunmasıdır. İşte derlemeci Teoman Targan, bu gelenekle okunan manilerden birkaçına yer vermiştir. Derlemesinin sonuna da bu manilerin Gaziantep'te düzenlenen kompozisyon yarışmasında 12. olan yazıdan alındığını belirtmiştir.

3.14. H. Uğurol Barlas (1961), Kına, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.38, ss.7-8.

Gaziantep yöresinin düğün adetlerinden olan kına gecesini anlatan derlemeci bu gecede okunan manilere de değinmiştir. İlk olarak damadın kınası yakılırken söylenen 4 farklı maniyi okuyucuyla paylaşmıştır. Sonrasında erkek evine kına tepsisi getirilirken söylenen 3 faklı mani ile kına tepsisi oğlan evine geldiğinde söylenen bir mani örneğini vermiştir. Damat oynatılırken söylenen bir mani ile gelinin kınası yakılırken söylenen 4 farklı maniyi de ayrı ayrı yazmıştır. Bu manilerin hepsi evlilik üzerine söylenen manilerdir ve konusunu olarak kına gecesinde söylendiği durumdan almıştır.

3.15. H. Uğurol Barlas (1961), Geline Bakmak ve El Öpmek, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.41, ss.14.

Evlendikten sonra gelin ve damatla ilgili geleneklerden bazılarını açıklayan Uğurol Barlas, gelinle kaynananın geçinememesine de değinmiş ve bu konuyla ilgili söylenen, tek dörtlükten oluşan bir maniye yer vermiştir.

3.16. Derleyeni Belli Olmayan Paylaşım (1990), Şire Manisi, Yöre Dergisi, S.4, ss.2.

Bu paylaşımda "Şire Manisi" başlığı altında 5 farklı dörtlükten oluşan şireyle ilgili manilere yer verilmiştir. Paylaşımın sonunda parantez içinde "Baytar Hayri'nin Arşivinden" şeklinde kısa bir not düşülmüştür.

3.17. Necati Demir (1990), Gaziantep'te Mani Kültürü, Yöre Dergisi, S.4, ss.23.

Necati Demir, Gaziantep yöresinin mani kültürü bakımından zengin bir il olduğunu ancak bu konuda yeterli bir araştırma yapılmadığını ifade etmiş, bu nedenle yaptığı araştırmalarının bir kısmını da mani üzerine yoğunlaştırdığını açıklamıştır. Bu doğrultuda Şatırhöyük ve Sarısalkım köylerinden derlemiş olduğu 22 farklı deyime yer vermiştir. Deyimlerde geçen ve anlamı bilinmeyen bazı kelimelerin anlamı ise derlemenin sonunda verilmiştir.

3.18. Ali Atalar (1991), Gaziantep Halk Oyunlarından Notlar: Kadın Oyunları, Yöre Dergisi, Y.2, S.5, ss.22-26.

Ali Atalar'ın yapmış olduğu bu derlemede Gaziantep yöresinde özellikle kış gecelerinde kadınların eğlenmek için oynadığı oyunların neler olduğunu anlatmıştır. Bu oyunlar hakkında bilgi verirken çeşitli başlıklar altında açıklama yapmıştır. Oyunların nasıl oynandığı hususunda açıklama yapmış ve oyun sırasında okunan manilerden çeşitli örnekler vermiştir.

3.19. Leyla Akgül (2010), (Ankara) Canimen Halayı ile (Gaziantep) Leylim Türküsünün Karşılaştırılması - 1, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.5, S.29, ss.54-57.

Leyla Akgül Ankara iline ait olan Canimen halayı ile Gaziantep iline ait olan Leylim Türküsünü karşılaştırırken konuyla ilgili bilgiler verdikten sonra bazı figürlerin nasıl icra edildiğini açıklamıştır. Daha sonra da mani özelliği gösteren 30'dan fazla dörtlüğe yer vermiştir. Bu dörtlüklerden sonra hiçbir açıklama yapılmamış, yazının sonunda da makalenin gelecek sayıda devam edeceği notu düşülmüştür.

3.20. Leyla Akgül (2011), (Ankara) Canimen Halayı ile (Gaziantep) Leylim Türküsünün Karşılaştırılması - 2, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.5, S.30, ss.54-59.

Derginin bir önceki sayısında Ankara iline ait olan Canimen halayı ile Gaziantep iline ait olan Leylim Türküsünü karşılaştıran Leyla Akgül, derginin bu sayısında da "Leylim Türküsü" alt başlığıyla açıklamalarına devam etmiştir. "Leylim söylenen bazı maniler" başlığı altında da yine geçen sayıda olduğu gibi 60'tan fazla maniyi okuyucuyla paylaşmıştır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

E. 3. GAZİANTEP NİNNİLERİ

1. KİTAPLAR

1.1. Sakine Hakkoymaz, Gaziantep Mani / Ninni / Fıkra ve Tandır Hikâyeleri, Hiperlink Yayınları, Y.2017, ss.152, İstanbul

Bu eser, Gaziantep Hasan Kalyoncu Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Öğretim Görevlisi olan Sakine Hakkoymaz'ın öğrencileriyle yapmış olduğu iş birliği neticesinde Gaziantep'te merkez ve köylerinde yapılan derlemlerin sonucunda oluşturulmuş bir kitaptır. Dört bölümden oluşan kitabın ikinci bölümünde "Ninniler" başlığı altında Gaziantep'te derlenen ninniler paylaşılmıştır. Ayrıca derleme yapılan türe yer verilmeden önce derlemeyi yapan kişi ile derlemenin tespit edildiği kaynak kişi bilgisine yer verilmiştir.

2. TEZLER

2.1. Dilek Yüksel, Gaziantep ve Çevresinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar –Gaziantep Yöresinde Doğumla İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Ninniler–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2007, ss.29-35, Gaziantep.

Dilek Yüksel tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde konu olarak "Gaziantep ve Çevresinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar" ele alınmış; konuyla ilgili inanış ve uygulamalar hakkında derlemelere ve çeşitli kaynaklardan edinilen bilgilere yer verilmiştir. Tezinin ikinci bölümünde "Gaziantep Yöresinde Doğumla İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Ninniler" alt başlığı altında Gaziantep yöresinde doğumla ilgili sözel kültür ürünlerinden olan ninni türüne yer vermiştir.

İlk olarak ninni kavramını ve bu türün ne olduğunu açıklayan Dilek Yüksel, daha sonra kaynak kişilerden derlemiş olduğu ninni örneklerini de paylaşmıştır. Her bir paylaştığı ninninin sonuna parantez içinde kaynak kişi hakkında kısaca bilgi vermiştir.

2.2. Mehmet Sercan Seçinti, Gaziantep İslahiye İlçesi Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm) –Geçiş Dönemi Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri: Ninni–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2014, ss.99-100, Gaziantep.

Mehmet Sercan Seçinti tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep ilinin ilçelerinden olan İslahiye üzerine bir çalışma yapılmış; ilçenin geçiş dönemleri halk bilimi açısından incelenmiştir.

Üç bölümden oluşan tezin üçüncü bölümünde "Geçiş Dönemi Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri" ana başlığı altında sözlü halk edebiyatı anonim ürünlerinden

olan “ninni” türüne örnek verilmiştir. Doğumu konu alan ninni örneğinin hangi kaynak kişiden derlendiği belirtilmiş, konusu parantez içinde başlık atılmıştır.

2.3. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı Manzum Ürünler: Ninni–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.69-76, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin ikinci bölümünde “Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı” genel başlığı altında konuyla ilgili olarak anonim halk edebiyatının manzum ürünlerinden olan “ninni” türüne yer vermiştir.

Öncelikle ninni türünü açıklayan Cevdet Avcı, sonrasında Barak ninnilerinden derlediği örnekleri vermiş; ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

3. MAKALELER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir makale bulunmamaktadır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

E. 4. GAZİANTEP AĞITLARI

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Hasan Karaca, Gaziantep’in Kurtuluş Mücadelesi Etrafında Gelişen Halk Edebiyatı, Yüksek Lisans Tezi, Y.2004, ss.208, Gaziantep.

Hasan Karaca, yapmış olduğu bu çalışmasında Gaziantep’in Kurtuluş Mücadelesi döneminde ve sonrasında gelişen olayların şiirlere, destan ve efsanelere konu olan kısmıyla ilgili araştırma ve derleme yaparak Halk Edebiyatı ürünlerine yer vermiştir.

Beş bölümden oluşturduğu çalışmasının ikinci bölümünde Şahinbey ve üçüncü bölümünde Karayılan hakkında bilgiler verilmiş, Antep Savunmasında can veren bu önemli şahsiyetler için halk arasında söylenen ağıtları paylaşmış ve bu ağıtları çeşitli başlıklar altında incelemiştir.

2.2. Nehir Özcan Arslan, Gaziantep Yöresinde Ağıt Geleneği ve Ağıtçı Kadınlar, Yüksek Lisans Tezi, Y.2007, ss.208, Ankara.

Nehir Özcan Arslan tarafından hazırlanan bu çalışmada Gaziantep yöresindeki ağıt geleneği her yönüyle ele alınmış, çeşitli başlıklar altında bilgi verilmiş ve derlemelerle somut bir hale getirilmiştir.

Beş ana bölümden oluşturulan çalışmanın birinci bölümünde araştırma sahası olan Gaziantep ili fiziki çevre, coğrafi konum, iklim, tarihi çevre, ekonomik ve kültürel çevre bakımından incelenmiş; bu yörede icra edilen geleneksel meslekler hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde ise ağıt kavramının tanımı yapılmış, Türkiye'de, Türk dünyasında ve dünyada ağıt kavramının yeri hakkında bilgiler vermiştir.

Üçüncü bölümde Türklerde ağıt geleneğinin tarihi gelişimi üzerinde durulmuş, eski zamanlardan günümüze kadar Türk dünyasında ve Anadolu'da ağıt geleneğinin geçtiği süreç değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde tezin ana konusu olan Gaziantep yöresindeki ağıt geleneği çeşitli başlıklar altında detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Gaziantep'te ölüm ve yas adetleri, ağıt tutan kadın ve erkeklerin söylemleri, ağıtların icra ortamları ve ağıtlarda kullanılan sözler açıklanmış; ağıtların müzikal özellikleri ritim, makam ve ses bakımından incelenmiş; ağıtların işlevsel özellikleri belirtilmiştir.

Beşinci bölümde Gaziantep yöresinden derlenen ağıtlar örnekler halinde sunulmuş ve bu ağıtların hikâyeleri ile notalarına yer verilmiştir. Derlediği ağıtları paylaşmadan önce ağıtın tespit edildiği kaynak kişi bilgisi ve kaynak kişinin fotoğrafı paylaşılmış; söz konusu ağıtın yazılma sebebi olan olay kısaca özetlenmiştir.

2.3. Sabiha Seval Kutlu, Gaziantep Geleneksel Kültüründe Evlenme –Gaziantep Yöresinde Evlenme İle İlgili Sözlü Kültür Ürünleri: Türküler ve İlahiler–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2011, ss.40-41, Gaziantep.

Sabiha Seval Kutlu tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep kültüründeki evlenme gelenek ve görenekleri üzerinde durulmuş, konuyla ilgili sözlü halk edebiyatı ürünlerine yer verilmiştir.

Yedi bölümden oluşan tezin beşinci bölümünde çalışma sahası olan Gaziantep ilindeki evlilik kültüründe geline yapılan kına gecelerinde söylenmiş ağıtlara yer verilmiştir. Aileden ayrıldığı için gelinin veya ailesinin hüznünü dile getirmek amacıyla söylenmiş 3 farklı ağıt örneği paylaşılmıştır. Ağıtlar paylaşıldıktan sonra hangi kaynak kişiden derlendiğine dair kısaca not düşülmüştür.

2.4. Mehmet Sercan Seçinti, Gaziantep İslahiye İlçesi Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm) –Geçiş Dönemi Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri: Ağıt–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2014, ss.106-108, Gaziantep.

Mehmet Sercan Seçinti tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep ilinin ilçelerinden olan İslahiye üzerine bir çalışma yapılmış; ilçenin geçiş dönemleri halk bilimi açısından incelenmiştir.

Üç bölümden oluşan tezin üçüncü bölümünde "Geçiş Dönemi Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri" ana başlığı altında sözlü halk edebiyatı anonim ürünlerinden olan "ağıt" türüne örnek verilmiştir. Ölümü konu alan ağıt örneğinin hangi kaynak kişiden derlendiği belirtilmiş, konusu parantez içinde başlık atılmıştır.

2.5. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı Manzum Ürünler: Ağıt–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.58-69, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin ikinci bölümünde "Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak anonim halk edebiyatının manzum ürünlerinden olan "ağıt" türüne yer vermiştir.

Öncelikle ağıt türünü açıklayan Cevdet Avcı, sonrasında Barak ağıtlarını çeşitli başlıklar altında şu şekilde tasnif etmiştir:

"1- Ölen kişinin yakınlarınca söylenen ağıtlar
2- Özel ağıtçılar tarafından para karşılığı söylenen ağıtlar
3- Çevrede yaşayan âşıklarca yakılan ağıtlar
4- Söyleyeni bilinmeyen (anonim) ağıtlar"

Yaptığı bu sınıflandırmadan sonra her bir başlığın altındaki ağıtlara derlediği örnekleri vermiş; ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.6. M. Nurullah Cicioğlu, Geçitler Bağlamında Ölüm: Gaziantep Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.94-95, Gaziantep.

Muhammet Nurullah Cicioğlu tarafından hazırlanan "Geçitler Bağlamında Ölüm: Gaziantep Örneği" konulu tezde Gaziantep yöresinde ölüm öncesi ve sonrasında yapılan uygulamalar, yerine getirilen ritüeller ve inanışlar incelenmiş, ortaya konulan bulgular paylaşılmıştır.

Tüm kültürlerde ölümle ilgili uygulamaların birbirine çok benzediğini ifade eden Nurullah Cicioğlu, bazı uygulamalardaki farklılığın kültür ve inanış farkından

kaynaklandığını belirtmiştir. Çalışmasının sonunda, ek kısmında konuyla ilgili olarak 2 farklı ağıt örneğine yer vermiştir. Ağıtlarda geçen bazı dizelerin ne amaçla söylendiği dipnotta açıklanmıştır. Ayrıca ağıtların hangi kaynak kişilerden derlendiği de kaynak kişi bilgisiyle belirtilmiştir.

3. MAKALELER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir makale bulunmamaktadır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

Değerlendirme: Anonim şiirler içinde önemli bir yere sahip olan türküler, Gaziantep folklorunda da geniş bir alana yayılmıştır. Evlenme geleneğinde düğün, nişan veya kına gecelerinde; eğlenme kültüründe sohbet veya sahre ortamlarında; askere gönderme, aşk, ayrılık ve hasret gibi tüm insani duygularda Antep yöresi insanı en çok türküye başvurmuştur. Yine sözünü ettiğimiz evlenme, eğlenme, askere gönderme gibi geleneklerde türkülerden sonra en çok manilerle yaşantısını ifade eden Antep halkı ninni ve ağıt türüne daha az eğilmiştir. Eğlenmeyi ve sosyal hayatın içinde mutlu olmayı acı ve mutsuzluğa daha çok tercih eden Antepliler ağıt yakmaktan daha çok türkü söylemeyi tercih etmiştir.

Tespit edebildiğimiz kaynaklarda türküler için 6 kitap, 6 tez, 92 makale ve 2 bildiri olmak üzere toplam 106 yayında türkülerle ilgili paylaşım yapılmıştır. Maniler için 3 kitap, 6 tez ve 20 makalede; ninniler için 1 kitap ve 3 tezde; ağıtlar için ise sadece 6 tezde konuyla ilgili bilgi veya paylaşıma ulaşılmıştır. Bu veriler dahi türkülerin Gaziantep folklorunda diğer anonim şiirlerden daha çok tercih edildiğini ve daha ön planda olduğunu ortaya koyması adına yeterlidir.

F. KALIPLAŞMIŞ SÖZ VE İFADELER

HAGEM sınıflandırma sisteminde "Kalıplaşmış Söz ve İfadeler" ana başlığı altında 14 farklı alt başlık yer alırken ortaya koymuş olduğumuz bu çalışmamızda 7 farklı alt başlık açılmıştır. Bunun sebebi ise, her konu başlığıyla ilgili yapılmış olan çalışma veya yayınlanmış bir kaynağın olmamasıdır. Tezimizde "atasözleri, deyimler, bilmeceler, dualar, beddualar, yeminler ve tekerlemeler" alt başlıkları altında yayınlanmış kaynak ve yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

F. 1. GAZİANTEP ATASÖZLERİ

1. KİTAPLAR

1.1. Ömer Asım Aksoy, Gaziantep Ağzında Atasözleri, TDK - Recep Ulusoğlu Basımevi, Y.1941, ss.161, Ankara.

Ömer Asım Aksoy tarafından Gaziantep yöresine ait 700'e yakın atasözü derlenmiş ve bir araya getirilmiştir. Atasözleri verilirken yerel söyleyiş özelliği gösteren kelime ve deyişler düzeltilmeden orijinal şekilde paylaşılmıştır.

1.2. Ömer Asım Aksoy, Gaziantep Ağzı –II– Deyimler / Meşhur Sözler / Atasözleri / Dualar / Beddualar, İbrahim Horoz Basımevi, Y.1945, ss.417, İstanbul.

Ömer Asım Aksoy tarafından Gaziantep ağzı hemen her yönüyle incelenmiştir. Üç bölümden oluşan kitabın birinci ikinci bölümünde öncelikle atasözleriyle ilgili bilgilere yer vermiş ve bu sözlerin önemine değinmiştir. Daha sonra da çeşitli başlıklar altında tasnif ettiği atasözlerini alfabetik sırayla vermiştir. Ayrıca konuyla ilgili Antep ağzından derlemeler yer vermiştir.

1.3. Ömer Asım Aksoy, Atasözleri ve Deyimler (El Kitabı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Y.1968, ss.175, Ankara.

Ömer Asım Aksoy, derlediği atasözleri ve deyimler kitabını iki bölümden oluşturmuştur. Kitabının birinci bölümünde alfabetik sırayla oluşturduğu atasözleri ve deyimlere yer vermiştir. Atasözlerine yer vermeden önce biçim özellikleri ve kavram özellikleri ile ilgili açıklamalarda bulunmuş, konuyu tamamlayıcı bilgiler vermiştir. İkinci bölümde ise derlemelerden oluşan atasözleri ve deyimleri paylaşmıştır.

1.4. Burhan Bozgeyik, Her Yönüyle Gaziantep (Tarih/Kültür/Folklor), Şehitkâmil Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları No.4, Y.1996, ss.192, Gaziantep.

Burhan Bozgeyik tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep ili hemen her yönüyle ele alınmıştır. Yedi bölümden oluşan kitabın son bölümünde Gaziantep folklorundan bazı kesitleri incelemiş, "Antep Ağzı" başlığı altında Gaziantep'e ait 20 farklı atasözüne yer vermiştir.

2. TEZLER

2.1. Dilek Yüksel, Gaziantep ve Çevresinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar –Gaziantep Yöresinde Doğumla İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Atasözleri ve Deyimler–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2007, ss.35-37, Gaziantep.

Dilek Yüksel tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde konu olarak "Gaziantep ve Çevresinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar" ele alınmış; konuyla ilgili inanış ve uygulamalar hakkında derlemelere ve çeşitli kaynaklardan edinilen bilgilere yer verilmiştir. Tezinin ikinci bölümünde "Gaziantep Yöresinde Doğumla İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Atasözleri ve Deyimler" alt başlığı altında Gaziantep yöresinde doğumla ilgili sözel kültür ürünlerinden olan atasözlerine yer vermiştir.

Dilek Yüksel atasözleri ve deyimlerde bebek, çocuk, çocuk tercihi, kadın ve doğumla ilgili halkın genel yargılarını, değerlendirme ve tecrübelerini yansıtan örneklere rastlamanın mümkün olduğunu ifade etmiş ve konuyla ilgili emsal teşkil eden atasözlerini sıralamıştır. Derlediği atasözlerinden bazılarının sonuna nerden derlendiğine dair parantez içinde kısaca not düşmüştür.

2.2. Sabiha Seval Kutlu, Gaziantep Geleneksel Kültüründe Evlenme –Gaziantep Yöresinde Evlenme İle İlgili Sözlü Kültür Ürünleri: Atasözleri–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2011, ss.30-33, Gaziantep.

Sabiha Seval Kutlu tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep kültüründeki evlenme gelenek ve görenekleri üzerinde durulmuş, konuyla ilgili sözlü halk edebiyatı ürünlerine yer verilmiştir.

Yedi bölümden oluşan tezin beşinci bölümünde çalışma sahası olan Gaziantep ilindeki evlilik kültürü üzerine söylenmiş atasözlerine yer verilmiştir. Kaynak kişilerden derlenen atasözleri paylaşılırken bu sözlerin açıklanmasına ve kullanıldığı yerlere de değinilmiştir.

2.3. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı Manzum –Mensur Karışık Ürünler: Atasözü–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.93-104, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin ikinci bölümünde "Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak anonim halk edebiyatının manzum-mensur karışık ürünlerinden olan "atasözü" türüne yer vermiştir.

Öncelikle atasözü türünü açıklayan Cevdet Avcı, sonrasında Barak atasözlerinden derlediği örneklere yer vermiş; ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.4. M. Nurullah Cicioğlu, Geçitler Bağlamında Ölüm: Gaziantep Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.96, Gaziantep.

Muhammet Nurullah Cicioğlu tarafından hazırlanan "Geçitler Bağlamında Ölüm: Gaziantep Örneği" konulu tezde Gaziantep yöresinde ölüm öncesi ve sonrasında yapılan uygulamalar, yerine getirilen ritüeller ve inanışlar incelenmiş, ortaya konulan bulgular paylaşılmıştır.

Tüm kültürlerde ölümle ilgili uygulamaların birbirine çok benzediğini ifade eden Nurullah Cicioğlu, bazı uygulamalardaki farklılığın kültür ve inanış farkından kaynaklandığını belirtmiştir. Çalışmasının sonunda, ek kısmında konuyla ilgili olarak atasözlerinden örneklere yer vermiştir. Bu atasözleri şunlardır:

"— Ölenin ardı sıra ölünmez.
— Ölme, bayılmaya benzemez.
— Ölü ile delinin hatırı sayılmaz.
— Ölüm bir gün, figan iki gün.
— Ölüsü olan bir gün ağlar, delisi olan her gün ağlar.
— Ölüyü çok yursan sıcağa olur.
— Bahanesiz ölüm olmaz.
— Bey de ölür aptal da.
— Bir adamın adı çıkmadan canı çıkması daha iyi.
— Can çıkmadan huy çıkmaz.
— Bi günlük ölüye üç günlük yemek gelir.
— Ölmüş koyun kurttan korkmaz."

Muhammet Nurullah Cicioğlu, atasözlerinin hangi kaynak kişilerden derlendiğini de dipnotta kaynak kişi bilgisini vererek belirtilmiştir.

2.5. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru –Gaziantep Esnafının Kullandığı Atasözleri–, Doktora Tezi, Y.2018, ss.95-111, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından hazırlanmış olan bu doktora tezinde günümüz Gaziantep esnafının meslek folkloru, halk bilimi açısından tüm yönleriyle incelenmiştir. Tezinin beşinci bölümünde "Gaziantep Esnafının Sözlü Edebiyatı" genel başlığı altında Gaziantep esnafının kullandığı atasözlerine değinilmiştir.

Öncelikle atasözü kavramını halk bilimi açısından açıklayan Ayşenur Özdal, sonrasında Gaziantep esnafının kullandığı atasözlerini 11 başlık altında sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmaya uygun olan her bir atasözünü tek tek açıklamasıyla beraber vererek sıralamıştır. Ayşenur Özdal tarafından Gaziantep esnafının kullandığı atasözleri şu başlıklar altında tasnif edilmiştir:

"— Alışveriş ile ilgili atasözleri
— Borçlarla ilgili atasözleri
— Çalışkanlık ile ilgili atasözleri
— Edep ve terbiye ile ilgili atasözleri
— Eğitim ile ilgili atasözleri
— Kazanç ile ilgili atasözleri
— Malın kalitesi ile ilgili atasözleri
— Rızık ile ilgili atasözleri
— Tembellik ile ilgili atasözleri
— Zenginlik ile ilgili atasözleri
— Diğer konularla ilgili atasözleri"

Yukarıda verilen her bir başlık için derlediği atasözlerinden örnekler veren Ayşenur Özdal, bu atasözlerinin anlamlarıyla beraber hangi durumlar için kullanıldığını da tek tek açıklamıştır.

3. MAKALELER

3.1. Cemil Güçyetmez (1939), Folklor Derlemeleri Atalar Sözü, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.7, ss.18-21.

Cemil Güçyetmez'in sözlü gelenekten derlediği Gaziantep yöresine ait atasözlerini alfabetik sıraya göre vermiştir. Ancak atasözlerini vermeden önce detaylı bir açıklama yapan Güçyetmez, Başpınar Dergisi'nin hedef ve gayesinin kültür ve edebiyat bahislerini paylaşmak olduğunu söylemiştir. Atasözlerinin de kültür ve edebiyat içerinde önemli bir yeri olduğuna dikkat çekmiştir.

Atasözlerinin, adı üzerinde atalardan yani büyüklerden küçüklere miras olduğunu açıklayan Güçyetmez, folklor derlemeleri arasında çok önemli bir yeri olduğunu vurgulamıştır. İki yıl boyunca yaptığı derlemelerden binlerce atasözüne ulaşmasına rağmen eksiklerinin de olduğunu ifade eden yazar, ulaştığı atasözlerini paylaşacağını yazmıştır.

Atasözlerini paylaşmadan önce bazı konuları açıklama gereği duyan Güçyetmez, atasözlerinin yanına parantez içinde bazı kısaltmalar yazdığını söylemiştir. Bu kısaltmaların anlamlarını da atasözlerinden hemen önce vermiştir. Bu kısaltmalar, T.: Türkçe, Os.: Osmanlıca, Ar.: Arapça, Fr.: Fransızca gibi remizler ile A.S.: Atalar sözü, D.M.: Darbımesel, F.: Fikirler, V.: Vecizeler gibi işaretlerden ibarettir.

"— Abbas yolcu. T. (D. M.)

— Aça dokuz yorgan örtmüşler, gene uyumamış. T. (A. S.) "Açlık hakkında"

— Açık el belayı def eder. Os. (A. S.)"

Yukarıda da örneği verilen atasözleri de dâhil olmak üzere derlenen tüm atasözlerini halk ağzından ve okuduğu birçok kitap, dergi ve gazeteden topladığını söyleyen Güçyetmez, bulduğu atasözlerinin "devede kulak" olduğunu ifade etmiştir. Sayıca naçiz olsa da değeri bakımından çok önemli olduğunu söylemiştir. Bu konuyla ilgilenen edebiyat ve kültür severlerden de yeni çalışmalar beklediğini sözlerinin sonuna eklemiştir.

3.2. Cemil Güçyetmez (1939), Atalar Sözü (1) ve Darbımeseller, Vecizeler ve Fikirler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.13, ss.13-14.

Cemil Güçyetmez, derlediği atasözlerini paylaşırken daha önceki düzene göre paylaşmıştır. Atasözlerini alfabetik sıraya göre sıralamıştır. Atasözlerinin sonunda daha önce yaptığı gibi kısaltmalara yer vermiştir. Anlamı bilinmeyen kelimeleri cümlenin sonunda parantez içinde açıklamıştır. Bunlardan bazıları örnek teşkil etmesi adına aşağıda verilmiştir.

"A

— Adamdan başka her şeye benzer. (Biçimsizlik, kılıksızlık, yaraşıksızlık vs.) T. (D.M)

— Adam oğlunun elinden uçanla kaçan kurtulmaz. T. (A.S.)

— Adam yanılmakla âlim olur. Os. (A.S.)

Ad

— Adı çıktı dokuza, inmez artık sekize!

— Adın çıkacağına canın çıksın. (Fena şöhret kazanmış kimseler hakkında.)

— Ad yerini doldurmuş.

Ağaç

— Ağaçların kesilip koparılması; doğumların tahdit ve tenkisi kadar memleketimiz için mühimdir. Os. (F.)

— Ağaç yaprağıyla güzeldir. Yahut: yaprağiyle gürler. (yalnız elin sesi çıkmaz gibi.) T. (A.S.)

— Ağaç yaş iken eğilir. (Çocuk. Küçüklükten terbiyenin önemi)

— Ağaçlar zaman ile meyva verir. (Sabır)

Ağır

— Ağır git, fakat çok git ki yol alasın. (Çalışmak, temenni)

— Ağırı ne yel götürür ne sel. (Ağır başlılık)

— Ağırlık altın kala (kale), fakirlik başa belâ!

— Ağır taş, batman döver.

— Ağır yükün altına girme, belin incinir. T. (A.S.)

Ağız

— Ağızdan burun yakın, kardeşten karın yakın. (Cinas.)"

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi derlemeci, bazı atasözlerinde de sözün tamamıyla anlamı veya vermek istediği mesajı parantez içinde açıklamıştır.

3.3. Cemil Güçyetmez (1940), Atalar Sözü (1) ve Darbımeseller, Vecizeler ve Fikirler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.14, ss.19-20.

Derlediği atasözlerini Başpınar Dergisi'nde düzenli bir şekilde yayımlamaya devam eden Güçyetmez, daha önce paylaştığı atasözleri için kısa veya uzun açıklamalarda bulunmuştur. Ancak bu sayıda yapmış olduğu derleme için bir açıklama yapmayıp direkt atasözlerini vermiştir. Bu sözlerden bazıları örnek olması adına aşağıda verilmiştir:

"Ağlamak

— Ağlamıyan çocuğa meme vermezler. (yok)

— Ağlarsa anan ağlar, bir gözü yanan ağlar. (Ana sevgisi)

— Ağlatan Mevlam bir gün güldürür. (Teselli)

— Ağlayanın malı, alanı güldürmez. (Öksüz, yoksul, kimsesizin malını yeme hakkında)

Ağız

— Ağıza acı olan Yüreğe (kalbe) tatlıdır. Fr. (A.S)

— Ağzımdakini kırarsam, dokuzu kalır. T. (D.M.) Aslı bir koca karı masalından gelir.

— Ağzını poyraza açsın. (Fırsatı kaçıranlar hakkında) T. (A.S.)

Ahmak

— Ahmağa cevap sukuttur. (Sukut, ahmağın cevabıdır — Ahmağa cevaptır.)

— Ahmağın sözü ahmağa, akıllının sözü akıllıya hoş gelir.

Aile

— Aile arasında muhabbet, vatan hissinin esasıdır. Os. (A.S.)

— Ailenin saadeti kadının hizmet ve faaliyetine tabidir. Os.

— Aile yuvası, genç kız için bir çıraklık ocağıdır.

Akmak

— Akar su, pis tutmaz.

— Akar suya dayanma, el oğluna inanma."

Güçyetmez'in diğer paylaşımlarından farklı olarak atasözlerini vermeden önce sözün ilgili olduğu konuyu başta yazmış sonra da derlediği sözleri paylaşmıştır. Bu sözlerden bazılarının yanına anlamını bazılarının da kaynağını parantez içinde açıklamıştır.

3.4. Cemil Güçyetmez (1940), Atalar Sözü (1) ve Darbımeseller, Vecizeler ve Fikirler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.15, ss.12-13.

Başpınar Dergisi'nin bir önceki sayısında derlediği atasözlerini konusuna göre yayımlayan Güçyetmez, derginin bu sayısında da yine aynı metotla atasözlerini sıralamıştır. Derlediği atasözlerinin ilgili olduğu konuyu başta vermiştir. Bu sözlerden bazıları örnek olarak aşağıda verilmiştir:

"Akıl

— Akıllı çocuk, cahil ihtiyardan hayırlıdır. İmam Ali

— Akıllı düşününceye kadar deli oğlu everir. (Tembellik ve tedbirsizliğin fenalığı H.)

— Akıllı ile taş taşımak, ahmak ile konuşmaktan iyidir.

— Akıllı kadın ev barkında (- işine gücüne bakar.) F. (A.S.)

— Akılsız başın derdini (-zahmetini) ayak çeker. T. (A.S.) yahut: akılsız başın sıkıntısını ayak çeker.

— Akıl var ya (-a), avlağısı yok! (Avlağı: çalıdan örülmüş duvar, çit.)

— Akıl var, yakın var! (Nükteli ve cinaslı bir sözdür.): Her şeyi iyi düşünmeli, akıllı yorulmaz.

— Akıl yiğidin sermayesidir. (-kişiye sermayedir.)

— Akıl için tarik birdir. Os. (A.S.)

— Akıl isen, duyduğun (işittiğin) bir haberi söyleme dostuna; dostunun dostu vardır. O da söyler dostuna! (Fakat dostunun dostu kimdir, nasıldır? Bilinmez.)

— Aklın ile gör, kalbin ile işit! (İyi, derin, ince düşün!)

Akıntı

— Akıntıya kürek çeker. T. (D.M.) Aksilik- ters iş.

Ak

— Ak koyunu gören içi dolu yağ sanır. (Görünüşe aldanma! Tavsiyesi.)

Akmak

— Akmazsa da damlar. (Ümit ve teselli) Hiç yoktan iyi kanağatı.

Akşam

— Akşamın işini sabaha bırakma. (Daha iyisi: sabahın işini akşama bırakma! Ve: Bugünün işini yarına bırakma demektir.)

— Akşamın sabahı var.

— Akşamın sadakası sabahın saadetini getirir.

Akyol

— "Akyol"un keçisi gibi tok (kullanışı daha doğru olarak: dok. Çünkü "doymak" mastarı bundandır.) gelip aç gider. (gidiyor)

Alacak—Almak

— Alacak ile verecek ödenmez. T. (A.S.)

— Al Allah kulunu, zapteyle delini. (Tek. Şek. T. D.M.) — Baş başa gezenler hakkında.

— Al abdestini, ver pabucumu. (Nasreddin Hoca)

Âlâm

— Âlâmü ekdara, adaletsizliğe tahammül etmek, en güç işler başarmaktan zordur. Bu, mevcudiyetimizden ettiğimiz bir fedakârlık ki para, kuvvet ve zaman fedakârlığından daha büyüktür."

3.5. Cemil Güçyetmez (1940), Atalar Sözü (1) ve Darbımeseller, Vecizeler ve Fikirler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.16/17, ss.12-13.

Alfabetik sıraya uygun bir biçimde seçtiği konuları sıralayan Güçyetmez'in derlediği atasözlerinden bazıları örnek olarak şu şekildedir:

"Âlem

— Âlemin yaşaması gerek. Fr. (Dm.)

Alçak

— Alçacık eşeğe kim olsa biner.

— Alçak dağları sen mi yarattın?

— Alçak uçan yüce konar, yüce uçan alçak konar.

— Alçak yerde yatma sel alır, yüksek yerde yatma yel alır.

— Âlet işler el öğünür, baht işler kul öğünür.

Almak

— Alıcı aslan, borçlu sıçana benzer.

— Alinin borcu Veliden sorulmaz.

— Alacakla verecek ödeşilmez.

Allah

— Allah adamın gözünü çıkarmaz.

— Allah'ın parmağı yok ki gözünü çıkarsın."

Başpınar Dergisi'nin 16. ve 17. sayısı tek nüshada bir arada çıkarılmıştır. Derlenen atasözlerinin bu künyesin dergi sayısında bu ayrıntı belirtilmiştir. Son derlenen konu başlığı "Allah" ile ilgilidir. Ancak ayrılan sayfa sayısı yetmediğinden

olsa gerek başlığın altında paylaşılacak olan atasözleri bir sonraki sayıda devam etmiştir.

3.6. Cemil Güçyetmez (1940), Atalar Sözü (1) ve Darbımeseller, Vecizeler ve Fikirler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.18, ss.14.

Bir önceki sayıda konu başlığı ile ilgili atasözlerini paylaşan Cemil Güçyetmez, en son "Allah" konu başlığında kalmıştı. Bu sayıda da sadece bu başlık altında derlediği atasözlerine yer vermiş ve yine parantez içinde kısaltmalarla açıklamalarda bulunmuştur.

"Allah

— Allah azabından korkan kimsenin hukukuna tecavüz etmez. Os. (A.S.)

— Allah ceviz verir, verir amma onu kırmaz. (Çalışmanın gerekliliği ve önemi hakkında)

— Allah daima alçak gönüllü olan kimseyi yükseltir. Fr. (A.S.)

— Allah gümüş kapıyı kaparsa altın kapıyı açar. (Teselli ve ümit)

— Allah'ın bildiğini kuldan ne saklamalı?

— Allah'ın esirgediğini kimse yenemez.

— Allah imhal eder, ihmal etmez. Os. (A.S.)

— Allah kimseyi gördüğünden (gördüğü günden) geri koymasın! T. (D.M.)"

Bazı atasözleri derlenirken nereye ait olduğu sözün hemen yanında parantez içinde açıklanmıştır. Bazılarının da yanına anlamları veya vermek istenilen mesajı kısaca not düşülmüştür. Bazı sözlerin de yanında kısaltma veya açıklamalardan herhangi birinin olmadığı görülmüştür. Cemil Güçyetmez derlediği bu sözleri atasözü başlığı altında incelemesine rağmen bazı sözlerin günümüzde dua şeklinde kullanıldığı dikkatlerden kaçmamalıdır.

3.7. Cemil Güçyetmez (1940), Atalar Sözü (1) ve Darbımeseller, Vecizeler ve Fikirler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.19, ss.5-6.

Almak

— Alma alı, satma kırı, ille doru, ille doru; yağızın da binde biri. (At renkleri hakkında.)

— Almaya şahin, vermeye karga! (haksız insan ve borcunu vermeyi zorsunan insan, bir de: daima başkasından iyilik bekleyip kendisi iyilik etmeyen cimri insanlar hakkında söylenir.)

— Al malını, gör hayrını! T. (D.M.)

Alın

— Alnım ak, yüzüm pak.(iyi, temiz, kusursuz insan.)

— Alnında yazılı! (Keder, baht ve tevekkül)

Altın

— Altın adını bakır etme! (Daima iyi ol, iyilikten ve doğruluktan ayrılma)

— Altın adım pul oldu, kız adım dul oldu.

— Altın anahtar, kale kapısını açar. (paranın değer ve kuvveti, görebildiği önemli işler.)

— Altın tastan su içip kan ağladıktan sonra ne işe yarar?

Ana

— Ana; ciğerden yana, baba bağda bir oba!

— Ana gibi yar olmaz. (Bağdat gibi diyar olmaz.) [Bu ikinci söz: Bağdat şehrinin Abbasiler devrinde bir ilim merkezi haline geldiğini ve şehrin her cihetle de mamur bulunduğunu andırır.]

— Anamdan dayım değil, babamdan soyum değil! T. (D.M.) (Eloğlu hakkında)

— Anamdan emdiğim süt burnumdan geldi! T. (D.M.) (Bir iş uğrunda çok yorgunluk ve zahmet çekildiği zaman.)

— Anamın aşı, tandırımın başı! (D.M. ve tekerleme. Yurdumdan yuvamdan ayrılmak istemem. Yahut: tembel kimseler hakkında.)

— Anamın öleceğini bilsem kulağı dolusu darıya satardım. (Nedamet, telehhüf, esef.)

— Anan erik, baban erik, sen nerden geldin a teberik? T. (D.M.) (Değersiz kimselerin yaraşmadığı yerde gezip dolaşması)

3.8. Cemil Güçyetmez (1940), Atalar Sözü (1) ve Darbımeseller, Vecizeler ve Fikirler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.20, ss.16.

Cemil Güçyetmez, bir önceki sayıda derlediği atasözlerini sıralarken "ana" başlığı altındaki sözlerde kalmıştı. Bu sayıda da yine aynı başlık altında sözlerini sıralamaya devam etmiştir. Atasözlerini de yine aynı sistemle sıralamıştır. Sıradaki başlıklar ve derlediği sözlerden bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

Ana

— Ananız dert yesin, yarımşardan dört yesin. (Tekerleme) aslı bir masaldan gelir.

— Anası hünerli ekmek atar (açar, eder); oğlu tetik, ikişer kapar. Yahut: (Gaziantep'te): Analık usta, yumağı ufak yapar; çocuklar usta, ekmeği çifte kapar.

— Anasına bak kızını al., kenarına bak bezini al! T. (A.S.) Tekerleme şeklinde.

— Anası sarımsak, babası soğan, kendisi bir topak şeker.

Anmak

— An beni bir kozla (cevizle), o da çürük çıksın! (Armağan olarak, bir küçük bir cevizle bile beni hatırladığın için çok değerlidir; makbule geçer, demektir.)

Anlamak

— Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az! T. (D.M.) Zekâ, ahmak ve budalalığın mukayesesi.

Antep

— Antebin (Gaziantep'in) kışı sonradan gelir.

— Antebin taşı havara; al borca yaz duvara! D.M. (Veresiye alış-veriş ve borcun fenalığı hakkında.)

Aptal

— Aptal ata binince Bey oldum sanır! (Olduğundan başka ve fazla görünmeyi isteyenler hakkında.) T. (A.S.)

— Aptaldan paşa, odundan maşa olmaz. T. (A.S.)

— Aptal düğünden, çocuk oyundan usanmaz!

3.9. Cemil Güçyetmez (1940), Atalar Sözü ve Darbımeseller, Vecizeler ve Fikirler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.21, ss.6-7.

"Araba

— Araba kırılınca yol gösteren çok olur.

— Araba yağlanmayınca yürümez.

— Arapça değil mi? Uydur uydur söyle.

— Arasa baştanbaşa dükkân, herkes rızkını yer. (D.M.)

— Arayan Mevla'sını da bulur, belasını da! (Neye çalışırsan onu kazanırsın. Herkes ektiğini biçer gibi.) Os. (D.M)

Arı

— Arı bal alacak çiçeği bilir. (Açıkgöz kimse hakkında)

— Arıdan bal almak her babayiğidin kârı değil!

— Arıyı kızdırırsan sokar! (İyi olan kimseye dokunursan zararını görürsün.)

Arıca

— Arıca etek, kuruca yatak! D.M. (Donunu kirletmeden, yatağını ıslatmadan ölüm nasip etsin!)

Arık

— Arık etten semiz tirit olmaz. (Her şeyin iyisini bilmeli, seçmeli ve yapmalı)

— Arık öküze pıçak (bıçak) vurulmaz. (Kötü şey işe yaramaz ve ona kimse gönül indirmez – tenezzül etmez.)

Arif

— Arife bir gül yeter.

— Arife tarif ne hacet!

— Arif olan anlasın! (Dikkat hakkında)

Armut

— Armudun iyisini ayı yer. T. (D.M.)

— Armudun sapı var, üzümün çöpü var… (dersen iş göremezsin.) T. (A.S.) Bahaneler çıkarıp tembellik edenler hakkında.

— Armut ağacından uzak düşmez.

— Armut piş (biş), ağzıma düş! (Her şeyi hazır lop bulup yemek isteyen tembeller hakkında.)

Arsız

— Arsız neden arlanır, çulda giyer sallanır. (Arsıza ne yapılsa sıkılmaz.) T. (D.M.)

— Arsıza iş buyur, sana akıl öğretsin. (Arsız kelimesi Antep'te tembel anlamında kullanılır.)

Artık

— Artık mal göz çıkarmaz. (Daima çalış ve kazan!) T. (A.S.)

Asıl

— Atatürk: "Asıl önde tuttuğunuz iş, geniş bir endüstri programını gerçekleştirmeye başlamak olmuştur."

— Asıl azmaz, soy kovar.

Aslan

— Aslan ağzına av atmak! T. (D.M.)

— Aslandan doğan aslandır. (Aslan olur.) Herkes soyuna çeker. T. (A.S.)

— Aslan kükreyince atın ayağı tutulur. T. (A.S.)

— Aslan yatağında, yiğit ocağında!"

3.10. Nurettin Artam (1942), Gaziantep Ağzında Atasözleri, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.32, ss.15-16.

Yaptığı derlemelerine yer vermeden önce Ömer Asım'ın "Gaziantep Ağzında Atasözleri" isimli kitabına atıfta bulunan ve bu eserin önemli ve kıymetli olduğundan bahseden Nurettin Artam, atasözlerinin manevi değerleri hakkında da açıklama yapmıştır. Türkçemizin atasözleri bakımından zengin olduğunu ifade eden derlemeci bunu da, Türk milletinin eski bir düşünüş tarihine ve kökleşmiş bir medeniyetle kültüre sahip olmasına bağlamaktadır.

Nurettin Artam, derleme dergileri incelendiğinde Gaziantep yöresine ait çok fazla söze ve deyişe rastlandığını, bu sözlerin büyük bir kısmını da atasözlerinin oluşturduğunu belirtmiştir. Bu durumun Ömer Asım Bey'in de dikkatinden kaçmadığını ve ona atasözleri üzerine çok kapsamlı bir kitap yazmasına ilham olduğunu ifade etmiştir. Atasözlerinden verdiği örnekleri ve derlemeleri de Ömer Asım'ın kitabı vesilesiyle paylaştığını da açıklamalarına eklemiştir. Kitabın ön sözünde atasözlerin sınıflandırıldığını, kendisinin de bu sınıflandırmadan hareketle atasözlerine yer verdiğini söylemiştir. Sınıflandırılan atasözlerinin başına da açıklamalar eklemiştir:

"Bazı atasözleri ahlak hedefleri gözetir ve öğüt verir:

— İte bulaşmadan çalıyı dolaşmak iyi…

— Maşa varken elini yakma.

— Güvenme varlığına, düşersin darlığına…

Bazı atasözleri de açıktan açığa öğüt vermez ancak telkinlerde bulunur:

— Baskısız yongayı yel atar.

— Ağız yer, yüz utanır.

— Ot kökü üstüne biter.

Asırlarca görülen tecrübeler sonucunda atalarımız bize şaşmaz ekonomi ve tutum dersleri vermiştir:

— Al malın iyisini çekme kaygısını.

— Borca baylık, bir aylık…

— Biri kılın örmeye faydası var.

— Eskisi olmayanın yenisi olmaz.

— Eski kaçmış, iğne iplik geri getirmiş.

— On para on aslanın ağzında…

Bunlar içinde estetik hükümlere de rastlarız:

— Güzele bakmanın göze faydası var.

— Güzele köken yakışır, çirkine allar neylesin.

— Güzel görünür, çirkin bürünür.

— Giydiğini el beğenmeli, yediğini sen…

Bazı atasözleri aile kurmanın ve aile içinde kadının önemini belirtir:

— Erkek kuşun yuvası olmaz.

— Yola çıkan yol alır, erken evlenen döl alır.

— Erkek sel, avrat göl…

— Eti ciğer eden de avrat, ciğeri et eden de avrat…

Hayatının uzun bir kısmını at üzerinde savaşla geçiren Türk milletinin atasözleri içinde atın büyük bir önemi vardır:

— At kudümü, yurt kudümü, avrat kudümü…

— Yiğidin altında at aksamaz.

— Ata dost gibi bakmalı, düşman gibi binmeli…”

Atasözlerini ve her söz gurubu ile ilgili yapılan açıklamaları bir arada veren Nurettin Artam atasözlerinin sonuna da yine Ömer Asım’ın yazdığı kitabına vurgu yapmıştır. Örnek olarak verdiği atasözlerini Ömer asım Bey’in kitabının ön sözünden aldığını, bu ön sözden sonra yazarın, alfabetik sıraya göre dizdiği atasözlerine yer verdiği ve her bir sözün anlamını sözün yanında açıkladığını belirtmiştir. Eserin örnek olama özelliğini, kendisi gibi konuyla ilgilenen herkesin incelemesi gereken bir yapıt olduğunu vurgulamıştır.

3.11. Ömer Asım Aksoy (1959), Gaziantep Atasözü, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.21, ss.20.

Gaziantep yöresine ait olan “Analık usta, yumağı ufak yapar; çocuklar usta, ekmeği çifte kapar.” atasözünü paylaşan Ömer Asım Aksoy, sonrasında bu sözün bir başka söyleniş şekline ve anlamına yer vererek açıklama yapmıştır.

3.12. Derleyeni Belli Olmayan Paylaşım (1960), Gaziantep Atasözü, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.32, ss.4.

Derginin bu sayısında sayfanın sonunda Antep yöresine ait olan "Aptal ata binerse, bey oldum sanar; çelem aşa girerse yağ oldum sanar." atasözü paylaşılmıştır. Bu söze dair bir açıklama yapılmamış ve kimin derlediğine dair bir isim belirtilmemiştir.

3.13. Derleyeni Belli Olmayan Paylaşım (1960), Gaziantep Atasözü, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.33, ss.8.

Kim tarafından derlendiği ve paylaşıldığı belli olmayan iki farklı atasözüne yer verilmiştir. Bu sözlerden birincisi; "ağırlık altın kala, hafiflik başa bela." sözüdür. İkincisi ise "Ak akça ile ak baldıra güven olmaz." sözüdür.

3.14. Şakir Sabri Yener (1960), Folklor: Güneş Gediy Meneş Gediyy (Gidiyor), Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.34, ss.5/20.

Şakir Sabri Yener tarafından Antep yöresine ait olan "güneş gediy Meneş gediyy" atasözünün arkasındaki yaşanmış olan olay ve bu sözün halkın dilindeki kullanım yeri açıklanmıştır. Eskiden gün batmadan güneşin batışına yakın meyhaneler kapatılır, gecenin geç vakitlerinde sarhoş olanların rezalet çıkarmalarına engel olmak için erkenden eğlence ve saza son verilmiş. Meneş ismindeki saz sanatçısının da güneş batmadan evvel saza son vermesiyle halk arasında söylenen "güneş gediy Meneş gediy" sözü zamanla atasözü formatında söylenegelmiştir. Ancak bu söz sonraları yaz mevsimin bitip kışa yaklaşıldığı zamanlarda halkın tedbir olması adına kullanılır olmuştur.

3.15. Şakir Sabri Yener (1960), Folklor: Ali Bayramlık Oldu, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.40, ss.13.

Gaziantep'te söylenen "Ali Bayramlık Oldu" atasözünün arkasındaki hikâyeyi paylaşan derlemeci aynı zamanda bu sözün hangi anlamda kullanıldığını da açıklamıştır. Önceleri daha dar bir kullanım alanı olan bu sözün, zamanla işe yaramaz hale gelen her şey için söylenmeye başladığını da belirtmiştir.

3.16. Derleyeni Belli Olmayan Paylaşım (1961), Folklor: Gaziantep Atasözlerinden, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.42, ss.21.

Antep yöresine ait iki farklı atasözüne yer verilen bu paylaşımda atasözlerinin anlamları da açıklanmıştır.

Bu sözlerden birincisi; “Aşını pişir söyle, sözünü döşür söyle.” sözüdür. Bir işi yapmadan değil yaptıktan sonra konuşmalı; akla gelen her söz söylenmemeli, dikkatli konuşulmalı anlamında kullanılan bir atasözüdür.

İkinci söz; “Astar bez olmaz, üvey öz olmaz.” sözüdür. Bir şey yerine ona benzer olan konulamaz, ne kadar ilgi gösterilse de üvey öz gibi olmaz anlamında kullanılan bir atasözüdür.

3.17. Derleyeni Belli Olmayan Paylaşım (1962), Gaziantep Atasözlerinden, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.50, ss.11.

“Baktın yârin yâr değil, terkini kılmak ar değil.” atasözü açıklamasıyla beraber verilmiştir. Sık görüşülen kimseler için kullanılan bu söz; karşıdaki kişinin adam olmadığı anlaşıldığı zaman kolayca, hiç düşünmeden vaz geçilmesi gereken durumlarda kullanıldığı ifade edilmiştir. Sözün sonuna parantez içinde “Gaziantep Ağzından” ibaresi düşülmüştür.

3.18. Derleyeni Belli Olmayan Paylaşım (1962), Gaziantep Atasözlerinden, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.50, ss.16.

“Birden çıkan bine yayılır” atasözü açıklamasıyla birlikte verilmiş; bu sözün “bir kimsenin ağzından çıkan söz herkesin ağzına düşer ve her tarafa yayılır” anlamına geldiği ifade edilmiştir. Sözün sonuna “Gaziantep Ağzından” ibaresi düşülmüş ve başka bir açıklama yapılmamıştır

3.19. Derleyeni Belli Olmayan Paylaşım (1964), Gaziantep Atasözlerinden, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.75, ss.19.

Bu derlemede Antep yöresine ait olan iki farklı atasözü açıklamalarıyla beraber verilmiştir. Birinci söz; “Alıncaya kadar sen kendilerine yalvar, aldıktan sonra kendileri sana yalvarsın.” sözüdür. Evlenmek için istenilen kızın ailesini, erkek tarafı kızı alıncaya kadar gücendirmemeye çalışırlar. Kızı aldıktan sonra da oğlan evini kız tarafı gücendirmemeye çalışır. Bu söz Antep halkı arasında kız evi ile oğlan evi arasında iyi geçim sağlama durumu için kullanılır.

İkinci söz; “Anamın ilki olacağıma dağlarda tilki olaydım.” sözüdür. Bu sözü ailenin ilk çocukları çok eziyet gördüğü için söylerler.

3.20. Derleyeni Belli Olmayan Paylaşım (1964), Gaziantep Atasözleri ve Anlamları, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.79, ss.23.

Sekiz farklı atasözünün derlendiği bu paylaşımda atasözleri, okuyucuya anlamlarıyla sunulmuştur. Atasözleri ve kısaca anlamları ise şöyledir:

"1- Ağası yavuz olanın etb'ası sarhoş gezer: Zengin ve hatırı sayılır bayın hizmetçisi de çalımlı ve kabadayı olur anlamında kullanılan bir sözdür.

2- Ağırlık altın kala, hafiflik başa belâ: Ağır başlı olmanın önemi üzerine söylenmiş, Hafifliğin ise her türlü felâkete sebep olacağı ifade edilmiş bir sözdür.

3- Ağır taş batman döver: Kişinin ağır olmasının gerekliliği, hafif olursa kötü işlerde kullanılacağı üzerine söylenen bir sözdür.

4- Ağızda kuyruk, boğazda bıçak: Bazı insanların ziyafet, armağan gibi araçlarla bir kimseyi minnettar bırakıp, bunun arkasından ona büyük bir fedakârlığa mal olan bir iş yaptırmaya çalışması durumunda kullanılan bir sözdür.

5- Ahrazın dilinden sahibi anlar: Dilsizin dilinden ancak en yakınının anlayabildiği ve kullanımını bilmediğimiz bir âlet veya şeyin nasıl kullanılıp ne yolda işe yaratılacağını da ancak onun erbabı tarafından bilindiğini vurgulamak kullanılan bir sözdür.

6- Ak it, Kara it, hepsi bir it: Biri ötekinden çok farklı ve fena olan kimseler, kötü olması bakımından birbirlerinin aynı olan insanlar için kullanılır.

7- Alışmışla kudurmuşa dafar olmaz: Bir şeye alışıp dadanmış ve çıldırasıya düşkün olan kimse ile başa çıkmaya imkân olamayan durumlar için kullanılan bir sözdür.

8- Ana gezer kız gezer, bu cehizi kim düzer?: Bir evin, bir kurumun başındaki de, onun eli altında çalışması gerek olanlar da işlerini bırakıp şurada burada vakit geçirirlerse bu işleri kim başaracak anlamında kullanılan bir sözdür."

3.21. Mustafa Güzelhan (1965), Gaziantep'te Mizah: Çiziyi Kappeni Kırdı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.8, S.85, ss.18.

Derlemeci Mustafa Güzelhan, "Çiziyi kappeni kırdı" sözünün çok uzun yıllar önce, Antep'te kaymakamlık eden Battal Bey'in, yaşadığı bir hadise üzerine söylenmiş olduğunu; Gaziantep'te zamanla bu sözün darbımesel halini aldığını açıklanmıştır. Battal Bey ile yaşanan birden fazla olaya da yer veren derlemeci bu atasözüyle ilgili rivayeti de okuyucuyla paylaşmıştır. Çok taşkınlık yapanlar veya ölçüyü kaçırıp aşırı davrananlar için kullanılan bir söz olduğunu izah etmiştir.

3.22. Cemil Cahit Güzelbey (1969), Gaziantep'te Söylenen Atasözlerinden Örnekler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.139, ss.4.

Cemil Cahit Güzelbey tarafından Gaziantep'te söylenen atasözlerine yer verilmiştir. Derlemeci bu sözleri paylaşmadan önce ya da paylaştıktan sonra bir açıklama yapmamıştır. Vermiş olduğu atasözleri ise şunlardır:

"— Baba malı tez tükenir, evlat gerek kazana.

— Bakmakla öğrense, it kasaplığı öğrenir.

— Ak akça ile ak baldıra güven olmaz.

— Alışmışla kudurmuşa dafar olmaz.

— Fısıltı ev yıkar.

— Fukaranın yüzü soğuk olur.

— İtin akılsızı kurban bayramında sılaya gider."

3.23. C. C. Güzelbey (1969), Gaziantep'te Söylenen Atasözlerinden Örnekler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.140, ss.8.

Cemil Cahit Güzelbey tarafından Gaziantep'te söylenen atasözlerine derginin bu sayısında da yer verilmiştir. Derlemeci daha önce olduğu gibi, bu sözleri paylaşmadan önce ya da paylaştıktan sonra bir açıklama yapmamıştır. Vermiş olduğu atasözleri ise şunlardır:

"— Keçinin uyuzu pınarın başında su içer.
— Kelin emi olsa başına çalar.
— Dayım dayım düğün olmaz, kahkeci kapıya gelmez. (Dayım: daima)
— Düşmanın karınca ise de hor bakma.
— El atına binen çabuk iner.
— Minareyi yaptırmayan, yerden bitmiş sanır.
— Misafirin yüzsüzü ev sahibi ağırlar.
— Sıçana rakı içirmişler, pisiğe biroh çağırmış."

3.24. Hulusi Yetkin (1970), Gaziantep Atasözleri ve Deyimleri: Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimleri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.144, ss.5-6/23.

Hulusi Yetkin, Ömer Asım Aksoy'un Gaziantep ve çevresinde söylenen atasözleri ve deyimleri derleyip üç ciltlik bir eser halinde yayımladığını açıklamıştır. Bu eser ve içeriği hakkında bilgi veren Hulusi Yetkin, sonrasında bu eserden gelişigüzel aldığını ifade ettiği atasözleri ile deyimleri okuyucuyla paylaşmıştır. "Gaziantep Atasözlerinden Örnekler" başlığı altında alfabetik sırayla 78 farklı atasözünü okuyucuya sunmuştur.

3.25. Derleyeni Belli Olmayan Paylaşım (1990), Gaziantep Ağzıyla Atasözleri, Yöre Dergisi, S.2, ss.25.

Yirmi sekiz tane farklı atasözünün derlendiği bu paylaşımda atasözleri, okuyucuya anlamlarıyla sunulmuştur. Verilen sözlerin ne anlama geldiği ve hangi durumlar için kullanıldığı atasözünün hemen altında verilmiştir.

3.26. Nadir İlhan, Divanu Lugati't-Türk'ten Gaziantep Ağzına Atasözleri, Divânü Lugâti't-Türk'ten Gaziantep Ağzına Atasözleri, Akpınar Dergisi, S.18/Kasım-Aralık, Y.2008 ss.4-10.

Nadir İlhan, öncelikle atasözünün anlamını açıklamış bu tanıma uygun olarak Divanü Lügati't-Türk eserinde geçen Gaziantep atasözlerini tespit etmiş, bu tespite dair çıkarımlarda bulunmuştur. Verdiği bilgilerden sonra da eserde geçen

Gaziantep atasözlerinden örnekleri hem eski söyleyişi ile hem de günümüz Türkçesine çevirerek vermiştir.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

F. 2. GAZİANTEP DEYİMLERİ

1. KİTAPLAR

1.1. Ömer Asım Aksoy, Gaziantep Ağzı –II– Deyimler/Meşhur Sözler/Atasözleri/Dualar/Beddualar, İbrahim Horoz Basımevi, Y.1945, ss.417, İstanbul.

Ömer Asım Aksoy tarafından Gaziantep ağzı hemen her yönüyle incelenmiştir. Üç bölümden oluşan kitabın birinci bölümünde deyimler, takım sözler ve Antep yöresinde söylenen meşhur sözlere yer verilmiştir. Her söz alfabetik sırayla verilmiş ve sözlerle ilgili açıklamalarda bulunmuştur.

1.2. Ömer Asım Aksoy, Atasözleri ve Deyimler (El Kitabı), Türk dil Kurumu Yayınları, Y.1968, ss.175, Ankara.

Ömer Asım Aksoy, derlediği atasözleri ve deyimler kitabını iki bölümden oluşturmuştur. Kitabının birinci bölümünde alfabetik sırayla oluşturduğu atasözleri ve deyimlere yer vermiştir. Deyimlere yer vermeden önce biçim özellikleri ve kavram özellikleri ile ilgili açıklamalarda bulunmuş, konuyu tamamlayıcı bilgiler vermiştir. İkinci bölümde ise derlemelerden oluşan atasözleri ve deyimleri paylaşmıştır.

1.3. Burhan Bozgeyik, Her Yönüyle Gaziantep (Tarih/Kültür/Folklor), Şehitkâmil Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları No.4, Y.1996, ss.192, Gaziantep.

Burhan Bozgeyik tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep ili hemen her yönüyle ele alınmıştır. Yedi bölümden oluşan kitabın son bölümünde Gaziantep folklorundan bazı kesitleri incelemiş, "Antep Ağzı" başlığı altında Gaziantep'e ait 23 farklı deyime yer vermiştir.

1.4. Mehmet Asaf Kaleoğlu, Gaziantep Deyimleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Deneme, Simurg Kitapçılık, Y.2007, ss.99, İstanbul.

Mehmet Asaf Kaleoğlu'nun yazmış olduğu bu eserinde Gaziantep deyimleri incelenmiş, her deyim alfabetik bir sırayla verilmiştir. Bazı deyimlerin kullanıldığı yer ve anlamları hakkında açıklamalar yapmıştır.

2. TEZLER

2.1. Dilek Yüksel, Gaziantep ve Çevresinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar –Gaziantep Yöresinde Doğumla İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Atasözleri ve Deyimler–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2007, ss.35-37, Gaziantep.

Dilek Yüksel tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde konu olarak "Gaziantep ve Çevresinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar" ele alınmış; konuyla ilgili inanış ve uygulamalar hakkında derlemelere ve çeşitli kaynaklardan edinilen bilgilere yer verilmiştir. Tezinin ikinci bölümünde "Gaziantep Yöresinde Doğumla İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Atasözleri ve Deyimler" alt başlığı altında Gaziantep yöresinde doğumla ilgili sözel kültür ürünlerinden olan deyimlere yer vermiştir.

Dilek Yüksel atasözleri ve deyimlerde bebek, çocuk, çocuk tercihi, kadın ve doğumla ilgili halkın genel yargılarını, değerlendirme ve tecrübelerini yansıtan örneklere rastlamanın mümkün olduğunu ifade etmiş ve konuyla ilgili emsal teşkil eden deyimleri sıralamıştır. Derlediği deyimlerden bazılarının sonuna nerden derlendiğine veya o deyimin hangi durumlarda ya da ne anlamda kullanıldığına dair parantez içinde kısaca bilgi vermiştir.

2.2. Sabiha Seval Kutlu, Gaziantep Geleneksel Kültüründe Evlenme –Gaziantep Yöresinde Evlenme İle İlgili Sözlü Kültür Ürünleri: Deyimler ve Meşhur Sözler–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2011, ss.29-30, Gaziantep.

Sabiha Seval Kutlu tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep kültüründeki evlenme gelenek ve görenekleri üzerinde durulmuş, konuyla ilgili sözlü halk edebiyatı ürünlerine yer verilmiştir.

Yedi bölümden oluşan tezin beşinci bölümünde çalışma sahası olan Gaziantep ilindeki evlilik kültürü üzerine söylenmiş deyimlere yer verilmiştir. Kaynak kişilerden derlenen deyimler paylaşılırken deyimlerin açıklanmasına ve kullanıldığı yerlere de değinilmiştir.

2.3. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı Manzum –Mensur Karışık Ürünler: Deyim–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.104-110, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin ikinci bölümünde "Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı" genel

başlığı altında konuyla ilgili olarak anonim halk edebiyatının manzum-mensur karışık ürünlerinden olan "deyim" türüne yer vermiştir.

Öncelikle deyim türünü açıklayan Cevdet Avcı, sonrasında Barak deyimlerinden derlediği örneklere yer vermiş; ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.4. M. Nurullah Cicioğlu, Geçitler Bağlamında Ölüm: Gaziantep Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.96, Gaziantep.

Muhammet Nurullah Cicioğlu tarafından hazırlanan "Geçitler Bağlamında Ölüm: Gaziantep Örneği" konulu tezde Gaziantep yöresinde ölüm öncesi ve sonrasında yapılan uygulamalar, yerine getirilen ritüeller ve inanışlar incelenmiş, ortaya konulan bulgular paylaşılmıştır.

Tüm kültürlerde ölümle ilgili uygulamaların birbirine çok benzediğini ifade eden Nurullah Cicioğlu, bazı uygulamalardaki farklılığın kültür ve inanış farkından kaynaklandığını belirtmiştir. Çalışmasının sonunda, ek kısmında konuyla ilgili olarak deyimlerden örneklere yer vermiştir. Bu deyimler şunlardır:

"— Bir avuç toprak olmak
— Anamın babamın öleceğini bilsem kulağı dolusu daraya satardım
— Başına buturamak
— Basıyla oynamak
— Ciğer ateşi
— Elden ayaktan çıkmak
— Kan ettim kapına düştüm
— Öleceğim sağa yere gelecek
— Ölüm Allah'ın emri
— Kara bağlamak
— Ölenle ölünmez."

Muhammet Nurullah Cicioğlu, ağıtların hangi kaynak kişilerden derlendiğini de dipnotta kaynak kişi bilgisini vererek belirtilmiştir.

2.5. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru –Gaziantep Esnafının Kullandığı Deyimler–, Doktora Tezi, Y.2018, ss.111-125, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından hazırlanmış olan bu doktora tezinde günümüz Gaziantep esnafının meslek folkloru, halk bilimi açısından tüm yönleriyle incelenmiştir. Tezinin beşinci bölümünde "Gaziantep Esnafının Sözlü Edebiyatı" genel başlığı altında Gaziantep esnafının kullandığı deyimlere değinilmiştir.

Öncelikle deyimin anlamını halk bilimi açısından açıklayan Ayşenur Özdal, sonrasında Gaziantep esnafının kullandığı deyimleri 8 başlık altında sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmaya uygun olan her bir atasözünü tek tek açıklamasıyla beraber vererek sıralamıştır. Ayşenur Özdal tarafından Gaziantep esnafının kullandığı deyimler şu başlıklar altında tasnif edilmiştir:

"— Borç ile ilgili deyimler
— Pazarlık ile ilgili deyimler
— Gözü açık olan ve olmayan müşteri/esnafın anlatıldığı deyimler
— Usta, çırak özelliğini ve usta-çırak ilişkisini anlatan deyimler
— Alışveriş esnasında gerçekleşen durumların anlatıldığı deyimler
— Kazancın artması ve azalması ile ilgili deyimler
— Çalışmak ile ilgili deyimler
— Diğer konulardaki deyimler"

Yukarıda verilen her bir başlık için derlediği deyimlerden örnekler veren Ayşenur Özdal, bu deyimleri anlamlarıyla beraber hangi durumlar için kullanıldığını da tek tek açıklamıştır.

3. MAKALELER

3.1. Ömer Asım Aksoy (1940), Gaziantep Lehçesine Dair Yeni Notlar: 4 Tabirler — Klişe Cümleler — Meşhur Sözler — Darbımeseller, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.15, ss.1-4.

Ömer Asım Aksoy tarafından bir yazı dizisi olarak çıkarılan "Tabirler — Klişe Cümleler — Meşhur Sözler — Darbımeseller" başlıklı makalesinin ilk üç serisinde, öncelikle Antep ağzı hakkında teorik açıklamalarda bulunmuş; daha sonra da Gaziantep yöresinde çok eski dönemlerde kullanılan ancak günümüzde neredeyse çoğunun unutulduğu veya unutulmaya yüz tuttuğu kelimeleri alfabetik sırayla vermiştir.

Yazının 4. serisi olan bu makalesinde ise yine Gaziantep ağzı üzerinde durmaya devam etmiş; "tabir" kavramının ne anlama geldiğini açıklamıştır. Tabir diye nitelendirilen ve örnek teşkil edebilecek 49 farklı değişe yer vermiştir.

3.2. Ömer Asım Aksoy (1940), Gaziantep Lehçesine Dair Yeni Notlar: 5 Tabirler — Klişe Cümleler —Meşhur Sözler — Darbımeseller, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.16-17, ss.1-5.

Ömer Asım Aksoy, derginin bu sayısında küçük alt başlıklar halinde "Klişe Cümle, Meşhur Söz ve Darbımesel" kavramlarını açıklamış ve her biri için uygun

olan örnek değişlere yer vererek konuyu detaylarıyla anlatmıştır. Ayrıca "Tabir ile Klişe", "Klişe Cümle ile Meşhur Söz" ayrı başlıklar altında kıyaslayarak izah etmiş; bu kavramları daha anlaşılır hale getirmeye çalışmıştır.

3.3. Ömer Asım Aksoy (1940), Gaziantep Lehçesine Dair Yeni Notlar: 6 Tabirler — Klişe Cümleler — Meşhur Sözler — Darbımeseller, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.18, ss.1-5.

Derginin bir önceki sayısında verdiği bilgileri paylaşmaya devam eden Aksoy, derginin bu sayısında da açıklamalarına devam ederek "Meşhur söz ile Darbımesel" kavramlarını örnekler vererek karşılaştırmasını yapmıştır. Ayrıca "Klişe Sözler ve Sentaks Hususiyeti" başlığı altında klişe sözler ile bir lehçenin sentaks unsurunun karıştırılmamasına dair bilgiler vermiştir.

3.4. Ömer Asım Aksoy (1940), Gaziantep Lehçesine Dair Yeni Notlar: 7 Tabirler — Klişe Cümleler — Meşhur Sözler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.19, ss.1-5.

Ömer Asım Aksoy, hiçbir açıklama yapmadan sadece A harfiyle başlayan 67 deyimi alfabetik sırayla paylaşmıştır. Bu deyimlerin yanına parantez içinde sözün ne anlama geldiğini ve hangi durumlar için kullanıldığını açıklamıştır.

3.5. Ömer Asım Aksoy (1940), Gaziantep Lehçesine Dair Yeni Notlar: 8 Tabirler — Klişe Cümleler — Meşhur Sözler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.21, ss.1-4.

Derginin bu sayısında da paylaşımına devam eden Ömer Asım Aksoy, B harfinden devam ederek deyimleri paylaşmaya devam etmiştir. Daha önce olduğu gibi bu deyimlerin yanına da parantez açarak, sözün ne anlama geldiğini ve hangi durumlar için kullanıldığını açıklamıştır.

3.6. Ömer Asım Aksoy (1940), Gaziantep Lehçesine Dair Yeni Notlar: 9 Tabirler — Klişe Cümleler — Meşhur Sözler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.22, ss.1-4.

Ömer Asım Aksoy, derginin bu sayısında geçen sayıdan yarım kalan deyimlere C harfiyle devam etmiştir. Daha önce olduğu gibi bu deyimlerin yanına da parantez açarak, sözün ne anlama geldiğini ve hangi durumlar için kullanıldığını açıklamıştır. D harfiyle başlayan deyimleri de bitirerek E harfiyle başlayan deyimlere geçmiş ancak yarım kalmıştır.

3.7. Ömer Asım Aksoy (1941), Gaziantep Lehçesine Dair Yeni Notlar:10 / Tabirler — Klişe Cümleler — Meşhur Sözler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.23, ss.1-2.

Ömer Asım Aksoy derginin bu sayısında E harfiyle başlayan deyimleri bitirmiş ve G harfine geçmiş ancak yarım kalmıştır.

3.8. Ömer Asım Aksoy (1941), Gaziantep Lehçesine Dair Yeni Notlar:11 / Tabirler — Klişe Cümleler — Meşhur Sözler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.24, ss.1-2.

Derginin bir önceki sayısında, G harfi ile başlayan deyimlerin paylaşımı derginin bu sayısında da devam etmiş ve H harfi ile başlayan deyimlere geçilmiştir.

3.9. Ömer Asım Aksoy (1941), Gaziantep Lehçesine Dair Yeni Notlar:12 / Tabirler — Klişe Cümleler — Meşhur Sözler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.25, ss.1-2.

Ömer Asım Aksoy, derginin bu sayısında H harfiyle başlayan deyimleri bitirmiş ve İ harfiyle başlayan deyimlere geçmiştir. Deyimlerin içinde yerel söyleyiş özelliği gösteren veya anlamı bilinmeyen kelimeler parantez içinde açıklamasıyla verilmiştir.

3.10. Ömer Asım Aksoy (1941), Gaziantep Ağzı Üzerine Yeni Notlar:13 Deyimler — Takım Sözler — Meşhur Sözler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.26, ss.1-2.

Ömer Asım Aksoy, derginin bu sayısında İ harfiyle başlayan deyimleri tamamlayarak ve K harfiyle başlayan deyimlere geçmiştir.

3.11. Ömer Asım Aksoy (1941), Gaziantep Ağzı Üzerine Yeni Notlar:14 Deyimler — Takım Sözler — Meşhur Sözler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.28, ss.1-2.

Ömer Asım Aksoy, derginin bu sayısında K harfiyle başlayan deyimlere devam etmiş ve yeni bir harfe geçmemiştir.

3.12. Ömer Asım Aksoy (1941), Gaziantep Ağzı Üzerine Yeni Notlar:15 Deyimler — Takım Sözler — Meşhur Sözler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.29, ss.1-2.

Ömer Asım Aksoy, derginin bu sayısında K harfiyle başlayan deyimleri tamamlayarak L, M harfiyle başlayan deyimleri de geçmiştir. N harfiyle başlayan deyimlerden birkaç tanesini paylaşmış ancak derlemesi yarım kalmıştır.

3.13. Ömer Asım Aksoy (1941), Gaziantep Ağzı Üzerine Yeni Notlar:16 Deyimler — Takım Sözler — Meşhur Sözler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.30-31, ss.1-2.

Ömer Asım Aksoy, derginin bu sayısında N harfiyle başlayan deyimleri tamamlayarak O, Ö harfiyle başlayan deyimleri de geçmiştir. P harfiyle başlayan deyimlerden birkaç tanesini paylaşmış ancak derlemesi yarım kalmıştır.

3.14. Ömer Asım Aksoy (1942), Gaziantep Ağzı Üzerine Yeni Notlar:17 Deyimler — Takım Sözler — Meşhur Sözler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.32, ss.3-4.

Ömer Asım Aksoy, derginin bu sayısında P harfiyle başlayan deyimleri tamamlamış ve S harfiyle başlayan deyimlere geçmiş ancak derleme yarım kalmıştır.

3.15. Ömer Asım Aksoy (1942), Gaziantep Ağzı Üzerine Yeni Notlar:18 Deyimler — Takım Sözler — Meşhur Sözler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.33, ss.8-9.

Ömer Asım Aksoy, derginin bu sayısında S harfiyle başlayan deyimlere devam etmiş ve yeni bir harfe geçmemiştir.

3.16. Ömer Asım Aksoy (1942), Gaziantep Ağzı Üzerine Yeni Notlar:19 Deyimler — Takım Sözler — Meşhur Sözler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.34, ss.8-9.

Ömer Asım Aksoy, derginin bu sayısında S harfiyle başlayan deyimleri tamamlayarak Ş harfiyle başlayan deyimleri de geçmiştir. T harfiyle başlayan deyimlerden bir tanesini paylaşmış ancak derlemesi yarım kalmıştır.

3.17. Ömer Asım Aksoy (1942), Gaziantep Ağzı Üzerine Yeni Notlar:20 Deyimler — Takım Sözler — Meşhur Sözler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.35, ss.9-10.

Ömer Asım Aksoy, derginin bu sayısında T harfiyle başlayan deyimleri tamamlamış ve U harfiyle başlayan deyimleri de geçmiştir. Ü harfiyle başlayan deyimlerden birkaç tanesini paylaşmış ancak derlemesi yarım kalmıştır.

3.18. Ömer Asım Aksoy (1942), Gaziantep Ağzı Üzerine Yeni Notlar:21 Deyimler — Takım Sözler — Meşhur Sözler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.36, ss.13-14.

Ömer Asım Aksoy, derginin bu sayısında Ü harfiyle başlayan deyimleri tamamlamış ve V harfiyle başlayan deyimleri de geçmiştir. Y harfiyle başlayan deyimlerden birkaç tanesini paylaşmış ancak derlemesi yarım kalmıştır.

3.19. Ömer Asım Aksoy (1942), Gaziantep Ağzı Üzerine Yeni Notlar:22 Deyimler — Takım Sözler — Meşhur Sözler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.37-38, ss.1.

Ömer Asım Aksoy, derginin bu sayısında Y harfiyle başlayan deyimleri tamamlamış ve Z harfiyle başlayan deyimlere geçerek iki farklı deyimi paylaşmıştır. Bundan önceki paylaşımlarının sonuna düşülen "arkası var" veya "devam edecek" şeklindeki notlar bu sayıda düşülmemiştir. Bu da konuyla ilgili paylaşımın son bulduğunun göstergesidir.

3.20. Şakir Sabri Yener (1964), Gaziantep Deyimlerinden: Ağzı Urup, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.77, ss.15.

Türkçede, "ağız" sözcüğü üzerine söylenmiş birçok atasözü ve deyim olduğunu ifade eden derlemeci, bunları iki bölüme ayırmıştır:

> "1- Genel olanlar: Yani Türkçe konuşulan her yerde bilinenler ve söylenenler.
> 2- Özel olanlar: Yani her bölgenin ya da her il, ilçe ve köyün kendine özgü olanlar."

Gaziantep ilinde söylenenleri, Ömer Asım Aksoy tarafından Gaziantep Ağzı adlı. 3 ciltlik bilimsel kitabında topladığını ancak ağız üzerine söylenmiş olmasına rağmen bu kitaba girmemiş bir deyime yer vereceğini açıklayan Şakir Sabri, "ağzı urup" deyimini ve bu değimin anlamını okuyucuyla paylaşmıştır. Urup kelimesinin Antep'te "çeyrek" anlamında kullanıldığını, sözleri ağzından döke döke, çabuk çabuk söyleyenlere; sözün nereye varacağını, kimlere dokunacağını düşünmeden patavatsız konuşanlara Gaziantep argo dilinde "ağzı urup" dendiğini ifade etmiştir. Ayrıca bu deyimin hakaret deyimi olarak da kullanıldığını, kavga eden iki kişiden birinin diğerine, patavatsız konuştuğu için bu deyimi kullandığını belirtmiştir.

3.21. Hulusi Yetkin (1970), Gaziantep Atasözleri ve Deyimleri: Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimleri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.144, ss.5-6/23.

Hulusi Yetkin, Ömer Asım Aksoy'un Gaziantep ve çevresinde söylenen atasözleri ve deyimleri derleyip üç ciltlik bir eser halinde yayımladığını açıklamıştır. Bu eser ve içeriği hakkında bilgi veren Hulusi Yetkin, sonrasında bu eserden gelişigüzel aldığını ifade ettiği atasözleri ile deyimleri okuyucuyla paylaşmıştır. "Gaziantep Deyimlerinden Örnekler" başlığı altında alfabetik sırayla 44 farklı deyimi okuyucuya sunmuştur.

3.22. Ömer Asım Aksoy (1990), Gaziantep Deyimleri, Yöre Dergisi, S.1, ss.8.

Ömer Asım Aksoy tarafından 70 farklı deyim alfabetik sırayla paylaşılmıştır. Deyimlerden önce ve sonra hiçbir açıklama yapılmamıştır. Bazı deyimlerde Gaziantep ağzını yansıtan yerel söyleyiş özelliklerine yer verilmiştir.

3.23. Derleyeni Belli Olmayan Paylaşım (1990), Gaziantep Deyimleri, Yöre Dergisi, S.3, ss.40.

Bu paylaşımda 30 farklı deyime yer verilmiştir. Bazı deyimlerde yerel söyleyiş özelliği gösteren kelimeler kullanılmıştır. Kim tarafından paylaşıldığı belli olamayan bu paylaşımın sonunda yapılan kısa bir açıklamada bu sözlerin, Ömer Asım Aksoy'un 1945 yılında yayımlanan "Gaziantep Ağzı" adlı eserinden alındığı notu düşülmüştür.

3.24. Sabri Kürkçüoğlu (1992), Yöremizden Deyimler ve Öyküleri, Yöre Dergisi, Y.3, S.12, ss.10-11.

Sabri Kürkçüoğlu tarafından paylaşılan bu yazıda Gaziantep yöresine ait 9 farklı deyimin söylenmesine vesile olan hikâyeleri anlatılmıştır. Bu deyimler şunlardır:

"1. Ataş almağa mı geldin?
2. Hoşafın yağı kesildi.
3. Gün doğanda kokusu çıkar.
4. Her gün eşek ölür mü?
5. Bize de mi lo lo?
6. Halep orada ise arşın burada.
7. Çayı görmeden paçayı çemreme.
8. Dost bazarda görsün.
9. Çizmeden yukarı çıkmak."

Deyimleri küçük alt başlıklar altında veren Sabri Kürkçüoğlu, önce deyimin ne anlama geldiğini ve hangi durumlar için kullanıldığını kısaca açıklamış, daha sonra da deyimin nerden geldiğini açıklayan öykülerini anlatmıştır.

3.25. Berna Arda (2006), Folklorik Tıp Açısından Antep Ağzında Yöresel Deyim Örnekleri, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.1, S.5, ss.38-42.

Berna Arda tarafından yazılan bu makalede öncelikle "Dil" kavramı hakkında teorik kısa bir bilgi verilmiş, sonrasında Antep ağzı üzerine açıklamalarda bulunmuştur. Tüm bu bilgiler doğrultusunda derlemiş olduğu sağlık ve hastalık

kavramlarıyla ilgili olan deyimleri alfabetik sırayla ve yerel söyleyiş özelliğiyle okuyucuyla paylaşmıştır.

Deyimleri paylaşmadan önce derlemesiyle ilgili eksiklerinin olabileceğini vurgulamış, paylaşımının sonuna ise bu yazının 23-26 Mayıs 2001 tarihinde Tarsus'ta yapılan II. Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Günleri'nde yapılan konuşmaya dayandığı notu düşülmüştür.

3.26. Nevin Balta (2010), Gaziantep Ağzındaki Bazı Söz ve Deyimlerin Öyküsü, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.5, S.27, ss.42-47.

Nevin Balta, Gaziantep yöresinde kullanılan 29 faklı deyimi alfabetik sıra ile vermiş ve bu deyimlerin kısaca anlamlarını açıklamış, kullanılmasına vesile olan hikâyelerini paylaşmıştır. Bu deyimler şunlardır:

"1. Albasmak
2. Başına pençik fermanı atmak
3. Deve nerede, vele kulağım
4. Fıstığı iç etmek
5. Gönlüm yoktur vermeye, un sererim örmeye
6. Hamurunda çiği olmamak
7. Halep yolunda deve izi aramak
8. Heytibi kesilmek
9. Kel geçti daza, daz geçti naza
10. Keme bite, yumma sata
11. Kemmun gibi kulağından suvarmak
12. Keşgilimiz oba(yı) mı dolanıyor?
13. Kırfı cerf etti (Kırıp döktü, hurduhaş etti.) Kırf etmek
14. Kırlangıç uşağı
15. Koz gölgesi: Kız gölgesi.
16. Kömeye meş
17. Kül (küller) başına
18. Lök gibi oturmak
19. Malını it, bağrını bit yemek
20. Mezadını kesmek
21. Öğünme çördük, seni de gördük
22. Özü dövmemek
23. Pırt gözüne
24. Saçım arkamdan çekiliyor
25. Saç sakal çekmek
26. Sarat başı
27. Sırısı mı soyuluyor

28. Şafağa ürüyor

29. Şapşak atmak”

Yukarıda verilen deyimlerin içinde geçen bazı bilinmeyen kelimelerin sözlük anlamları da açıklanmış, deyimlerin nerede ve hangi durumlar için kullanıldığı da ayrıca belirtilmiştir.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

F. 3. GAZİANTEP BİLMECELERİ

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı Manzum –Mensur Karışık Ürünler: Bilmece–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.89-93, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin ikinci bölümünde “Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı” genel başlığı altında konuyla ilgili olarak anonim halk edebiyatının manzum-mensur karışık ürünlerinden olan “bilmece” türüne yer vermiştir.

Öncelikle bilmece türünü açıklayan Cevdet Avcı, sonrasında Barak bilmecelerinden derlediği örneklere yer vermiş; ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

3. MAKALELER

3.1. Aydoğ (1939), Bilmeceler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.1, ss.18.

Aydoğ lakabını kullanarak Başpınar Dergisinin ilk sayısına özel bilmeceler yazan yazar kendi adını dahi bilmece şeklinde okura sormuştur. “Birinci harf adımın, ikinci harf mahlasımın, son üç harf ise soyadımın remizleridir.” Diyerek adının yine bilmece yoluyla bilinmesini istemiştir.

“Dokuz harfli bir ilim
Tek adım iki dilim
Kaynaktır ilim dilim
Bilin bakalım kimin

❖

Sekiz harflidir adım
Temizim, yoktur tadım

Yüreği yanıklara
Yetişmektir mutadım”

Yukarıda verilen birinci bilmecenin cevabı Gaziantep, ikinci bilmecenin cevabı ise Başpınar’dır. Yazar bu bilmeceleri sorduktan sonra “mecmuanın ilk nüshasına girecek bilmecede kastedilen adlar ne olabilir” diyerek hem cevap için ipucu vermiştir hem de derginin adına atıfta bulunmuştur.

3.2. Cemil Güçyetmez (1939), Tekerleme ve Bilmeceler -1-, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.8, ss.11.

Derlediği bilmece metinlerine yer vermeden önce kısa bir açıklama yapan yazar, Gaziantep’in Suboğaz Köyü’nde yedi yıl boyunca öğretmenlik yaptığı sırada ve bu köye yakın civar köylerde derleme yaptığını ifade etmiştir. Yazarın derlediği başlıca bilmeceler şunlardır:

“— Alaca mezer, dünyayı gezer. (Göz)
— Allah yapar yapısını, demir açar kapısını. (Karpuz)
— Alnı sakar, aya bakar. (Baca)
— Altı deri, üstü deri, yedi adamdan ileri. (Körük)
— Altı kemik, üstü kemik, içindeki Molla Memik. (Kaplumbağa)
— Atladım hendek, içi dolu kundak. (Kabir)
— Arapça söyler dili bellisiz, keten köynek (gömlek) giymiş yivi bellisiz. (Koyun)
— Benim bir kutum var, içinde iki türlü otum var. (Yumurta)
— Benim bir boyam var her yeri boyar, yalnız suyu boyamaz. (Nar)
— Ben giderim, kendi gider, irili ufaklı iz eder. (Gölge)
— Ben giderim, kendi gider, mangır gibi iz eder. (Sopa)
— Ben söyleyeyim, sen bil. (Zenbil/zembil)
— Beş kardaş bir kuyuya taş atar. (Beş parmak ve boğaz)”

Bilmeceleri sözlü gelenekten derleyen ve duyduklarını yazıya geçiren yazar, daha sonra bu derlemelerini Gaziantep’te yayımlanan aylık kültür ve edebiyat dergisi olan Başpınar’da yayımlayarak paylaşmıştır.

3.3. Cemil Güçyetmez (1939), Tekerleme ve Bilmeceler -2-, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.9, ss.6-7.

Cemil Güçyetmez’in Gaziantep yöresine ait derlediği bilmeceler yerel söyleyiş özelliği bozulmadan yayımlanmıştır. Ancak bilinmeyen kelimelerin anlamları veya İstanbul Türkçesi ile telaffuzları kelimenin yanında parantez içinde verilmiştir. Bunlardan bazıları örnek olarak şunlardır:

“— Altı kaynar, üstü kaynar, üstünde bin kerre (kişi) oynar. (Hamam)

— Bir küçücük el daşı (taşı), ağlar beyler aşı; bişirirsen (pişirirsen) aş olur, bişirmezsen (pişirmezsen) kuş olur. (Yumurta)

— Çarşısı var bazarı (pazarı) yok, gideni var, geleni yok. (Ölüm)

— Dam ardında kara zencir (zincir) çekilir (çekili). (Karınca)

— Dağdan indim (iner) lök gibi, eli kolu bilek gibi, eyildim suyu içmeğe (içmiye), meliyor (derlenmesi: meler, meledi) oğlak gibi. (Yılan)"

3.4. Cemil Güçyetmez (1939), Tekerleme ve Bilmeceler -3-, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.10, ss.7-8.

Cemil Güçyetmez'in "Folklor Derlemeleri" ana başlığı altında sözlü gelenekten derlediği bilmeceler cevapları ile beraber verilmiştir. Bu bilmecelerde yer alan kelimelerden bazıları yerel söyleyiş özellikleri bozulmadan aynen verilmiştir. Kelimelerin anlamları da hemen yanında parantez içinde verilmiştir. Örnek teşkil etmesi adına bu bilmecelerden bazıları ise şöyledir:

"— İttim (söylenişi: yittim) kapı açıldı, kırmızı hakık (akik) saçıldı. (Nar)

— Yağlığa (mendile) konmaz, bazarda (pazarda) satılmaz, dadına (tadına) doyulmaz. (Uyku)"

Bu bilmecelerin yanı sıra "alfabetik seriden unutulan sözler" başlığı altında unutulmuş olan bilmeceleri de derleyerek paylaşmıştır. Yine bu bilmecelerin yanında cevapları da verilmiştir.

3.5. Mehmet Atay (1940), Bilmeceler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.15, ss.5/8.

Mehmet Atay tarafından derlenen bilmeceler, daha önce Cemil Güçyetmez'in derlediği bilmecelerden farklıdır. Bilmeceleri paylaşmadan önce kısa bir açıklamaya yer veren ATAY, derleme süreci ile ilgili Cemil Güçyetmez'in topladığı bilmeceleri tetkik edip kendi bilmeceleri ile karşılaştırma yaptığını ifade etmiştir. Kendi derlediği bilmecelerden kırktan fazlasının Güçyetmez'in derlemeleri arasında olmadığını söylemiştir. Folklorun mühim bir şubesi olan bilmecelerin yarım kalmasını istemediğini ve bu nedenle de bilmeceleri paylaştığını dile getirmiştir. Bu bilmecelerden bazıları şunlardır:

"— Altı tahta üstü tahta, içinde bir kanlı kahbe: Kılıç

— Allahümme veresinde, kıllar bitmiş yüresinde, şirinlikten iki şaka (parça) olmuş, iyman onun arasında: Buğday ve başak

— Yittim kapı açıldı, kırmızı akık saçıldı: Nar

— Uzundur, yarıktır, kızıldır başı; oynattıkça akıtır yaşı; gidip geldikçe bitirir işi; aktır tarlası, karadır bideri; eliyle eker gözüyle biçer: Kalem, mürekkep, kâğıt, yazı yazan adam.

— Yastı yatar, sivri sürter, ikisinin arasında bir iş biter: Ekmek tahtası, oklağı

— Kırk parmak, iki can, bir nefes: Gebe kadın

— Deve hamama girmiş, kuyruğu dışarda kalmış: Kaşık ile ağız

— Uzun uzun kamişler, bugün bize gelmişler, çalmışlar, oynamışlar, gitmişler: Yağmur.

— Bilmece bildirmece, dil üstünde kaydırmaca: Dondurma”

Yukarıda verilen bilmecelerin genel özelliklerine bakıldığı zaman daha önce paylaşılan bilmecelerden iki önemli farkı olduğunu söyleyebiliriz. Bu faklardan birincisi hemen hemen çoğu bilmecenin tekerleme gibi söyleniş şekli ve kalıbının olmasıdır. Diğeri ise bazı bilmecelerin birden fazla cevaba sahip olmasıdır. Genellikle tek cevabının olması ve şaşırtma esasına dayanan sorular sorulması bilmecelerin temel özelliklerindendir. Bu nedenle bilmecenin cevabı üzerine yoğunlaşılırken ters köşe ve tek hece cevaplar aranır. Ancak yukarıda ki örneklerde de görüldüğü gibi özellikle çoğul cevaplı ve uzun sorulu bilmeceler alışılmışın dışında olan bilmecelerdendir.

3.6. A. Nadi Ünler (1941), Bilmeceler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.28, ss.15-16.

Derlediği bilmecelere yer vermeden kısa bir açıklama yapan Nadi Ünler, halk arasında söylenen bilmeceleri derlediğini ve sonradan uydurulanları almadığını belirtmiştir. Bilmecelerin kısaca şekil özelliklerine de değinmiş, milli vezinle yazıldıklarını, halkiyat bakımından çok önemli olduklarını, Türk zekâ ve kabiliyetini yansıtan önemli bir tür olduğunu ifade etmiştir. Değerli bir hazine diye sıfatlandırdığı bilmecelerden bazıları ise şöyledir:

— Alaca mezer, dünyayı gezer: Göz

— Finfirik, burnu yirik: Çıra

— Allah yapar yapısını, demir açar kapısını: Karpuz

— Ne yerdedir, ne göktedir; cümle âlem içindedir. Ayna

— Altı kemik, üstü kemik, içinde bir Molla Memik: Diş, Dil

— Altı mermer, üstü mermer, içinde bir binbaşı (binbir baş) gezer.

— Tane tane nar, dibinecek kar, oturdu hünkâr, çıktı sadafkar: Ateş, kül, tencere, duman.

— Çarşıdan alınmaz, mendile konulmaz, tadına doyulmaz: Uyku

— Bülbül hezara gider, Meyit mezara gider, anası buçuk yaşında, kızı pazara gider: Patlıcan

— Şurdan gelir Banu hatun, elleri kınalı hatun, bir kürk giymiş yanı bellisiz, Arapça söyler dili bellisiz: Koyun

— Teker tekerlemesi, ortalık tekesi, topuk sıkması, dost kavuşması: Tandır.

Verilen tekerlemelere bakıldığında daha önceki derlenen bilmecelerden farklı olarak soru kısmının tekerlemeye benzediği görülmektedir. Ayrıca bazı

bilmecelerin yanıtı tek cevaptan oluşurken bazılarının ise birden fazla cevabı olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır.

3.7. Ali Nadi Ünler (1964), Bilmeceler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.74, ss.23.

Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi'nin 28. sayısında sayfa 15-16'da aynı başlık ve içerikle paylaşılan bu yazı, hiçbir değişiklik yapılmadan Gaziantep Kültür Dergisi'nin bu sayısında da okuyucuya sunulmuştur. Tezimizin "Bilmeceler" genel başlığı altında "*6.6. A. Nadi Ünler (1941), Bilmeceler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.28, ss.15-16.*" künyesiyle açıklanan bu derlemeyle ilgili detaylı bilgi verildiğini söylemenin yeterli ve yerinde olacağı kanaatindeyiz.

3.8. Ali Nadi Ünler (1964), Gece Toplantıları (Bilmeceler), Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.75, ss.6.

Derginin bir önceki sayısında "Bilmeceler" başlığı altında derlediği bilmeceleri paylaşan Nadi Ünler, derginin bu sayısında da devam etmiştir. Ancak bu paylaşım Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi'nin 28. sayısında sayfa 15-16'da aynı başlık ve içerikle okuyucuya sunulmuştur. Tezimizin "Bilmeceler" genel başlığı altında "*6.6. A. Nadi Ünler (1941), Bilmeceler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.28, ss.15-16.*" künyesiyle açıklanmıştır. Bu nedenle, bu derlemeyle ilgili detaylı bilgi verildiğini söylemenin yeterli olacağı kanaatindeyiz.

3.9. Bahri Doğanay (1965), Bilmece, Gaziantep Kültür Dergisi, C.8, S.89, ss.8.

12 dizeden oluşan bu bilmece bulunması istenilen cevabın ne olduğunu tarif etmeye dayalı bir bilmecedir. Bilmecenin cevabı derlemenin sonunda verilmiştir. 3 farklı bilginin birleşmesiyle Gaziantep yöresinin eski adı çıkmaktadır. Yani bilmecede sorulan soruların cevapları şöyledir: Ayn: Göz, Tap: Güneş, Ab: Su'dur. Bu kelimeler yan yana okunduğunda ise Ayn-Tab-ab = Ayntab olmaktadır. Derlemenin sonunda düşülen kısa bir notta bu bilmecenin çok eski bir mecmuadan kopya edildiği açıklanmıştır.

3.10. M.K. (1965), Anneler Günü Münasebetiyle Çocuklara Bilmece, Gaziantep Kültür Dergisi, C.8, S.89, ss.10.

26 beyitten oluşan ve şiirsel bir üslupla yazılan bu bilmecede tek bir soru sorulmakta ve cevabı istenilen şey her yönüyle anlatılmaktadır. "Bilmeceye Cevap" başlığı altında da 10 beyitten oluşan ve yine şiirsel bir üslupla yazılan cevap kısmı yer almaktadır. Bilmecenin cevabı "vatan"dır. Derlemeci şiir kısmında vatanı

övgüyle tarif etmiş, cevap kısmında sevgiyle yanıt vermiştir. Bilmece başlığı altında değişik bir tarz denenmiştir.

3.11. Nurel Taner (2013), Bilmecelerimiz, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.6, S.36, ss.23-25.

Nurel Taner tarafından Gaziantep yöresine ait olan bilmeceler ele alınmış, bilmecelerle ilgili yapmış olduğu değerlendirmeler ve vermiş olduğu örnekler çocukluk yıllarından hafızasında kalan hatıralardan alınmıştır. Ayrıca bilmecenin hem küçük yaşlarda çocuklar için ne kadar önemli olduğunu izah etmiş hem de bilmecelerin sosyal hayattaki kültürel etkilerini açıklamıştır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

F. 4. GAZİANTEP DUALARI

1. KİTAPLAR

1.1. Ömer Asım Aksoy, Gaziantep Ağzı –II– Deyimler/Meşhur Sözler/Atasözleri/Dualar/Beddualar, İbrahim Horoz Basımevi, Y.1945, ss.417, İstanbul.

Ömer Asım Aksoy tarafından Gaziantep ağzı hemen her yönüyle incelenmiştir. Üç bölümden oluşan kitabın üçüncü bölümünde Gaziantep yöresine ait olan önce dualara daha sonra da beddualara yer vermiştir. Bu sözlerin de kullanım yerleri ve anlamları hakkında açıklama yapmıştır.

1.2. Burhan Bozgeyik, Her Yönüyle Gaziantep (Tarih/Kültür/Folklor), Şehitkâmil Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları No.4, Y.1996, ss.192, Gaziantep.

Burhan Bozgeyik tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep ili hemen her yönüyle ele alınmıştır. Yedi bölümden oluşan kitabın son bölümünde Gaziantep folklorundan bazı kesitleri incelemiş, "Antep Ağzı" başlığı altında Gaziantep'e ait 9 farklı duaya yer vermiştir.

1.3. Akten Köylüoğlu, Kadim Şehir Gaziantep –Dualar–, Başkent Kitap, Y.2009, ss.347-348, İzmir.

Akten Köylüoğlu yaklaşık 15 yıllık bir araştırma ve incelemenin sonunda Gaziantep şehrini hemen her yönüyle ele almıştır. 20 farklı bölümden oluşan kitabının her bir bölümünde Gaziantep ile ilgili farklı bir bilgiye yer vermiştir.

Kitabının on dokuzuncu bölümünde "Kalıplaşmış Sözler" başlığı altında Gaziantep'te söylenen dualara yer verilmiştir.

2. TEZLER

2.1. Dilek Yüksel, Gaziantep ve Çevresinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar –Gaziantep Yöresinde Doğumla İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Dua ve Beddualar–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2007, ss.38-41, Gaziantep.

Dilek Yüksel tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde konu olarak "Gaziantep ve Çevresinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar" ele alınmış; konuyla ilgili inanış ve uygulamalar hakkında derlemelere ve çeşitli kaynaklardan edinilen bilgilere yer verilmiştir. Tezinin ikinci bölümünde "Gaziantep Yöresinde Doğumla İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Dua ve Beddualar" alt başlığı altında Gaziantep yöresinde doğumla ilgili sözel kültür ürünlerinden olan dualara yer vermiştir.

Dilek Yüksel kadına yönelik çocukla ilgili dua ve beddualaların olduğu kadar, özellikle annelerin dilinde yakınma veya annenin çocuğuna sevgisini ve temennisini dile getirme amacıyla da söylenmiş dua ve beddualaların da olduğunu ifade etmiştir. Gaziantep çevresinin bu konuda oldukça zengin bir malzemeye sahip olduğunu belirten Yüksel, derlemiş olduğu dua ve beddualaı ayırt etmeden arka arkaya sıralamıştır. Derlediği dua ve beddualardan bazılarının sonuna nerden derlendiğine dair parantez içinde kısaca bilgi vermiştir.

2.2. Sabiha Seval Kutlu, Gaziantep Geleneksel Kültüründe Evlenme –Gaziantep Yöresinde Evlenme İle İlgili Sözlü Kültür Ürünleri: Dualar–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2011, ss.33-34, Gaziantep.

Sabiha Seval Kutlu tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep kültüründeki evlenme gelenek ve görenekleri üzerinde durulmuş, konuyla ilgili sözlü halk edebiyatı ürünlerine yer verilmiştir.

Yedi bölümden oluşan tezin beşinci bölümünde çalışma sahası olan Gaziantep ilindeki evlilik kültürü üzerine söylenmiş dualara yer verilmiştir. Kaynak kişilerden derlenen dualar paylaşılırken bu sözlerin açıklanmasına ve kullanıldığı yerlere de değinilmiştir.

2.3. Ahmet Emin Şahiner, Gaziantep Halk Kültüründe Dua (Alkış) ve Beddualaın (Kargış) Halkbilimsel İncelemesi, Yüksek Lisans Tezi, Y.2014, ss.228, Gaziantep.

Ahmet Emin Şahiner tarafından ortaya koyulan bu çalışmada Gaziantep yöresine ait dua ve beddualar tüm yönleriyle ele alınmıştır. Dört ana bölümden oluşan tezin birinci bölümünde çalışma sahası olan Gaziantep ili hakkında teorik bilgilere yer verilmiş, ikinci bölümde ise konuyla ilgili temel kavramlar açıklanmış ayrıca bu konuyla ilgili yapılmış olan diğer çalışmalar tanıtılmıştır. Bunların yanı sıra tarihi kaynaklarda dua ve beddualaın yeri açıklanmış, dua ve beddualaın diğer halk bilgisi ürünleriyle olan ilişkisi ortaya konmuş ve çeşitli yönlerden tasnifine yer verilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde dua ve beddualar yapı ve şekil yönünden incelenmiş, içerik ve konu bakımından değerlendirilmiş, söylendikleri ortamlar hakkında bilgi verilmiştir.

Tezin dördüncü bölümünde dua ve beddualaın söyleniş özellikleri üzerinde durulmuş, konuyla ilgili inanç ve uygulamalar detaylı bir biçimde açıklanmıştır. Tüm bu bilgilerin ışığında Gaziantep yöresine ait dua ve beddualaın kullanıldığı yer ve ortamlar hakkında ulaşılan bulgular ortaya konmuştur.

2.4. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı Manzum–Mensur Karışık Ürünler: Dua / Beddua (Alkış–Kargış) –, Doktora Tezi, Y.2015, ss.110-130, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin ikinci bölümünde "Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak anonim halk edebiyatının manzum-mensur karışık ürünlerinden olan "dua ve beddua" türüne yer vermiştir.

Öncelikle dua türünü açıklayıp bu türe dair derlemelerine yere veren Cevdet Avcı, sonrasında beddua türünü açıklayıp örnek teşkil eden derlemelerine yer vermiştir. Ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.5. M. Nurullah Cicioğlu, Geçitler Bağlamında Ölüm: Gaziantep Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.98-99, Gaziantep.

Muhammet Nurullah Cicioğlu tarafından hazırlanan "Geçitler Bağlamında Ölüm: Gaziantep Örneği" konulu tezde Gaziantep yöresinde ölüm öncesi ve sonrasında yapılan uygulamalar, yerine getirilen ritüeller ve inanışlar incelenmiş, ortaya konulan bulgular paylaşılmıştır.

Tüm kültürlerde ölümle ilgili uygulamaların birbirine çok benzediğini ifade eden Nurullah Cicioğlu, bazı uygulamalardaki farklılığın kültür ve inanış farkından kaynaklandığını belirtmiştir. Çalışmasının sonunda, ek kısmında konuyla ilgili olarak "Dua ve Beddua Örnekleri" başlığı altında dua örneklerine yer vermiştir. Bu dualar şunlardır:

"— Ölünün canına değsin
— Arıca etek, kuruca yatak
— Ciğer acısı görmeyesin
— Ömrün uzun ola
— Ayağına Kâbe sevabı yazıla"

Muhammet Nurullah Cicioğlu, bu duaların hangi kaynak kişilerden derlendiğini de dipnotta kaynak kişi bilgisini vererek belirtilmiştir.

2.6. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru –Dualar ve Beddualar–, Doktora Tezi, Y.2018, ss.125-127/218-220, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından hazırlanmış olan bu doktora tezinde günümüz Gaziantep esnafının meslek folkloru, halk bilimi açısından tüm yönleriyle incelenmiştir. Tezinin beşinci bölümünde "Gaziantep Esnafının Sözlü Edebiyatı" ile tezinin altıncı bölümünde "Gaziantep Esnafının İnançları ve Uygulamaları" genel başlıkları altında esnafın etmiş olduğu dua ve beddualara değinilmiştir.

Öncelikle dua kavramını halk bilimi açısından açıklayan Ayşenur Özdal, sonrasında Gaziantep esnafının ettiği duaların neler olduğunu tek tek açıklamasıyla beraber vererek sıralamıştır. Bu dualar ise şöyledir:

"— Allah gün baylığı versin: Günün bereketli, bol kazançlı geçmesi için söylenen duadır.
— Allah satı pazar vere: Malınız kolayca satılsın anlamındaki duadır.
— Bir cebin altın bir cebin gümüş olsun: Çok varlıklı olasın anlamındaki duadır.
— Muhannete muhtaç olmayasın: Allah ihanet edene muhtaç etmesin anlamındaki duadır.

— Siftah gişi oğlundan, bereket Allah'tan: Günün ilk alışverişini ben yaptım, bereketini Allah versin anlamındaki duadır.

— Hayırlı olsun: Aldığın mal sana hayır getirsin anlamındaki müşteriye edilen duadır.

— Bereket versin/Bereketini gör: Yapılan alışveriş neticesinde müşteri ile esnafın birbirlerine karşılıklı ettiği duadır."

3. MAKALELER

3.1. Cemil Güçyetmez (1941), Folklor Derlemeleri: Hayır Dualar, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.23, ss.7-8.

Folklor derlemeleri arasında "dualara ve beddualara" yer verdiğini söyleyen Cemil Güçyetmez, on beş hatta on altı yıl gibi uzun bir zamanda yaptığı derlemeleri kaydettiğini ve bunları erkek kadın diye ayırmaksızın duyduğu şekilde derlediğini ifade etmiştir. Derlediği duaları ise mümkün olduğu kadar alfabetik sırayla verdiğini söylemiştir. Yaptığı bu derlemelerin dualarla ilgili olan kısmı özet şeklinde aşağıda verilmiştir:

"— Ağzına sağlık! (İyi ve hakikat olan bir sözü tasdik makamında ve doğru, haklı görülen sözlere karşı "iyi söyledin! Ne güzel buyurdunuz!" kabilinden söylenir.) bir biçimi de: Ağzına, diline sağlık!

— Ayağına sağlık! (Ayakla yapılmış bir iş, bir hizmet veya yardıma karşı.) Eline, ayağına sağlık! veya: Elin ayağın dert görmeye! Şekillerinde de söylenir.

— Allah'a emanet! Yahut: Allah'ın birliğine emanet! (Bilhassa çocuklar ve gençler için merhamet, şefkat ve sevgiden doğan bir nida.)

— Allah haneni mamur eyleye!

— Allah işini (veya işini, gücünü) ras getire!

— Allah kıymasın!

— Allah ömrünü uzun etsin!

— Allah ömürler vere!

— Allah dert verip derman aratmasın!

— Allah imdat eylesin!

— Allah seni anana babana bağışlasın.

— Allah seni ıslah eyleye!

— Allah seni kazadan beladan esirgeye!

— Allah razı ola!"

Cemil Güçyetmez, buraya kadar derlemiş olduğu duaların sonunda kısa bir açıklama yapmıştır. Duaların ve beddualarının genel olarak "Allah" diye başlamasının, sözün tesirini arttırmak için olduğunu ifade etmiştir.

3.2. Cemil Güçyetmez (1941), Folklor Derlemeleri: Halk İnanmaları ve Âdetlerinden Hayır Dualar, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.24, ss.14-15.

"— Allah senden razı olsun!

— Allah rahmet eyliye!

— Allah saklasın!

— Allah yardım eylesin!

— Allah imdat eylesin!

— Avuçladığın toprak altın ola!

— Bedenine sağlık!

— Dert görmeyesin!

— Derdin gide!

— Diline sağlık!

— Dünya (bazen de dünyalar) durdukça durasın. (Osmanlıca muammer olasın!)

— Elin ayağın dert görmeye!

— Eline ayağına sağlık!

— Ellerin dert görmeye!"

Aşağıda verilmiş olan şu sözler de sevgi nidası olarak hayır dua sayılırlar:

"— Ben sana kurbanım! Yahut kısaca: Kurbanım!

— Derdin gide!

— Kadan gide! Kadaların be alam! Kadasını aldığım!

— Kurbanım!

— Kurban olayım sana!"

3.3. Ö. Özbaş (1942), Dualar ve Beddualar, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.40, ss.8.

"— Aziz olasın

— Toprak diye avuçladığın altın ola

— Sözün geçgel ola

— İşin rast gele

— Hor olmayasın

— Gönlün gözün açıla

— Gönlünde kalmaya

— Dert görmeyesin

— Ömrün uzun, düğünün güzün ola

— Hayırlı evlat hayırlı devlet vere

— Ayağı kudümlü başı devletli ola

— Altın havanların dövüle

— Cennet mekânın ola

— Hacca gidesin

— Acını görmiyem

— Analı babalı ola

— Acı ağrı görmeyesin

— Oğlunun köşküne oturasın”

3.4. Cemil Güçyetmez (1969), Gaziantep’te Hayır Dualar, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.140, ss.7.

Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi’nin 23. sayısında, sayfa 7-8’te aynı içerikle paylaşılan bu yazı, hiçbir değişiklik yapılmadan Gaziantep Kültür Dergisi’nin bu sayısında da okuyucuya sunulmuştur.

Tezimizin “Dualar” genel başlığı ve “*6.1. Cemil Güçyetmez (1941), Folklor Derlemeleri: Hayır Dualar, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.23, ss.7-8.*” künyesinin başlığı altında bu derlemeyle ilgili detaylı bilgi verilmiştir. Bu nedenle tekrara düşmemek adına yeniden bilgi vermeyeceğimizi söylemenin yeterli ve yerinde olacağı kanaatindeyiz.

3.5. Ömer Asım Aksoy (1990), Gaziantep Ağzından Derlemeler: Dualar, Yöre Dergisi, S.2, ss.8.

Ömer Asım Aksoy derlemiş olduğu 12 tane Gaziantep duasına yer vermiştir. Duaları ilk kelimenin baş harflerini temel alarak alfabetik sıralamayla paylaşmıştır. Her bir duanın yanına anlamını ve kullanım yerini parantez içinde kısaca açıklamıştır.

3.6. Ömer Asım Aksoy (1992), Gaziantep Ağzı: Dualar, Yöre Dergisi, Y.3, S.9, ss.33.

Yöre dergisinde yapılan bu paylaşımda “Dualar” başlığı altında 5 farklı duaya ve bu duaların açıklamasına yer verilmiştir. Paylaşımın sonunda bu duaların Ömer Asım Aksoy’un “Gaziantep Ağzı” adlı eserinden alındığı notu düşülmüştür.

3.7. Ömer Asım Aksoy (1992), Gaziantep Ağzı: Dualar, Yöre Dergisi, Y.3, S.10, ss.25.

Yöre dergisinde yapılan bu paylaşımda “Dualar” başlığı altında 6 farklı duaya ve bu duaların açıklamasına yer verilmiştir. Paylaşımın sonunda bu duaların Ömer Asım Aksoy’un “Gaziantep Ağzı” adlı eserinden alındığı notu düşülmüştür.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

F. 5. GAZİANTEP BEDDUALARI

1. KİTAPLAR

1.1. Ömer Asım Aksoy, Gaziantep Ağzı –II– Deyimler/Meşhur Sözler/Atasözleri/Dualar/Beddualar, İbrahim Horoz Basımevi, Y.1945, ss.417, İstanbul.

Ömer Asım Aksoy tarafından Gaziantep ağzı hemen her yönüyle incelenmiştir. Üç bölümden oluşan kitabın üçüncü bölümünde Gaziantep yöresine ait olan önce dualara daha sonra da beddualara yer vermiştir. Bu sözlerin de kullanım yerleri ve anlamları hakkında açıklama yapmıştır.

1.2. Burhan Bozgeyik, Her Yönüyle Gaziantep (Tarih/Kültür/Folklor), Şehitkâmil Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları No.4, Y.1996, ss.192, Gaziantep.

Burhan Bozgeyik tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep ili hemen her yönüyle ele alınmıştır. Yedi bölümden oluşan kitabın son bölümünde Gaziantep folklorundan bazı kesitleri incelemiş, "Antep Ağzı" başlığı altında Gaziantep'e ait 11 farklı bedduaya yer vermiştir.

1.3. Akten Köylüoğlu, Kadim Şehir Gaziantep –Beddualar–, Başkent Kitap, Y.2009, ss.348, İzmir.

Akten Köylüoğlu yaklaşık 15 yıllık bir araştırma ve incelemenin sonunda Gaziantep şehrini hemen her yönüyle ele almıştır. 20 farklı bölümden oluşan kitabının her bir bölümünde Gaziantep ile ilgili farklı bir bilgiye yer vermiştir. Kitabının on dokuzuncu bölümünde "Kalıplaşmış Sözler" başlığı altında Gaziantep'te söylenen beddualara yer verilmiştir.

2. TEZLER

2.1. Dilek Yüksel, Gaziantep ve Çevresinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar –Gaziantep Yöresinde Doğumla İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Dua ve Beddualar–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2007, ss.38-41, Gaziantep.

Dilek Yüksel tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde konu olarak "Gaziantep ve Çevresinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar" ele alınmış; konuyla ilgili inanış ve uygulamalar hakkında derlemelere ve çeşitli kaynaklardan edinilen bilgilere yer verilmiştir. Tezinin ikinci bölümünde "Gaziantep Yöresinde Doğumla İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Dua ve Beddualar" alt başlığı altında Gaziantep yöresinde doğumla ilgili sözel kültür ürünlerinden olan beddualara yer vermiştir.

Dilek Yüksel kadına yönelik çocukla ilgili dua ve beddualaların olduğu kadar, özellikle annelerin dilinde yakınma veya annenin çocuğuna sevgisini ve temennisini dile getirme amacıyla da söylenmiş dua ve beddualaların da olduğunu ifade etmiştir. Gaziantep çevresinin bu konuda oldukça zengin bir malzemeye sahip olduğunu belirten Yüksel, derlemiş olduğu dua ve beddualaları ayırt etmeden arka arkaya sıralamıştır. Derlediği dua ve beddualardan bazılarının sonuna nerden derlendiğine dair parantez içinde kısaca bilgi vermiştir.

2.2. Sabiha Seval Kutlu, Gaziantep Geleneksel Kültüründe Evlenme –Gaziantep Yöresinde Evlenme İle İlgili Sözlü Kültür Ürünleri: Beddualar–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2011, ss.34, Gaziantep.

Sabiha Seval Kutlu tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep kültüründeki evlenme gelenek ve görenekleri üzerinde durulmuş, konuyla ilgili sözlü halk edebiyatı ürünlerine yer verilmiştir.

Yedi bölümden oluşan tezin beşinci bölümünde çalışma sahası olan Gaziantep ilindeki evlilik kültürü üzerine söylenmiş beddualara yer verilmiştir. Kaynak kişilerden derlenen beddualar paylaşılırken bu sözlerin açıklanmasına ve kullanıldığı yerlere de değinilmiştir.

2.3. Ahmet Emin Şahiner, Gaziantep Halk Kültüründe Dua (Alkış) ve Beddualaların (Kargış) Halkbilimsel İncelemesi, Yüksek Lisans Tezi, Y.2014, ss.228, Gaziantep.

Ahmet Emin Şahiner tarafından ortaya koyulan bu çalışmada Gaziantep yöresine ait dua ve beddualar tüm yönleriyle ele alınmıştır. Dört ana bölümden oluşan tezin birinci bölümünde çalışma sahası olan Gaziantep ili hakkında teorik bilgilere yer verilmiş, ikinci bölümde ise konuyla ilgili temel kavramlar açıklanmış ayrıca bu konuyla ilgili yapılmış olan diğer çalışmalar tanıtılmıştır. Bunların yanı sıra tarihi kaynaklarda dua ve beddualaların yeri açıklanmış, dua ve beddualaların diğer halk bilgisi ürünleriyle olan ilişkisi ortaya konmuş ve çeşitli yönlerden tasnifine yer verilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde dua ve beddualar yapı ve şekil yönünden incelenmiş, içerik ve konu bakımından değerlendirilmiş, söylendikleri ortamlar hakkında bilgi verilmiştir.

Tezin dördüncü bölümünde dua ve beddualaların söyleniş özellikleri üzerinde durulmuş, konuyla ilgili inanç ve uygulamalar detaylı bir biçimde açıklanmıştır. Tüm

bu bilgilerin ışığında Gaziantep yöresine ait dua ve beddualaların kullanıldığı yer ve ortamlar hakkında ulaşılan bulgular ortaya konmuştur.

2.4. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı Manzum–Mensur Karışık Ürünler: Dua / Beddua (Alkış–Kargış) –, Doktora Tezi, Y.2015, ss.110-130, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin ikinci bölümünde "Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak anonim halk edebiyatının manzum-mensur karışık ürünlerinden olan "dua ve beddua" türüne yer vermiştir.

Öncelikle dua türünü açıklayıp bu türe dair derlemelerine yere veren Cevdet Avcı, sonrasında beddua türünü açıklayıp örnek teşkil eden derlemelerine yer vermiştir. Ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.5. M. Nurullah Cicioğlu, Geçitler Bağlamında Ölüm: Gaziantep Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.98-99, Gaziantep.

Muhammet Nurullah Cicioğlu tarafından hazırlanan "Geçitler Bağlamında Ölüm: Gaziantep Örneği" konulu tezde Gaziantep yöresinde ölüm öncesi ve sonrasında yapılan uygulamalar, yerine getirilen ritüeller ve inanışlar incelenmiş, ortaya konulan bulgular paylaşılmıştır.

Tüm kültürlerde ölümle ilgili uygulamaların birbirine çok benzediğini ifade eden Nurullah Cicioğlu, bazı uygulamalardaki farklılığın kültür ve inanış farkından kaynaklandığını belirtmiştir. Çalışmasının sonunda, ek kısmında konuyla ilgili olarak "Dua ve Beddua Örnekleri" başlığı altında beddua örneklerine yer vermiştir. Bu beddualardan bazıları şunlardır:

"— Adın başkasına kona.
— Ağzının buğu tükene.
— Ağzı yumula kalasıca.
— Basına tas dikilesice.
— Defterin dürüle.
— Dört adamın çiğninde (omuz) gidesin.
— Bedenine kursun değesice.
— Ömrün günün tükene.
— Helvan katran ola.
— Gidisin ola da gelişin olmaya.

— Yasına, ömrüne doymayasın.

— Yerin kırk arsın dibine batasıca.

— Yedi yıl bir yanına, yedi yıl bir yanına yatasın.

— Sakalın sabunlana.

— Kabir kabir gezesin."

Muhammet Nurullah Cicioğlu, bu bedduaların hangi kaynak kişilerden derlendiğini de dipnotta kaynak kişi bilgisini vererek belirtilmiştir.

2.6. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru –Dualar ve Beddualar–, Doktora Tezi, Y.2018, ss.125-127 / 218-220, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından hazırlanmış olan bu doktora tezinde günümüz Gaziantep esnafının meslek folkloru, halk bilimi açısından tüm yönleriyle incelenmiştir. Tezinin beşinci bölümünde "Gaziantep Esnafının Sözlü Edebiyatı" ile tezinin altıncı bölümünde "Gaziantep Esnafının İnançları ve Uygulamaları" genel başlıkları altında esnafın etmiş olduğu dua ve beddualara değinilmiştir.

Öncelikle dua ve beddua kavramlarını halk bilimi açısından açıklayan Ayşenur Özdal, sonrasında Gaziantep esnafının ettiği beddualarn neler olduğunu tek tek açıklamasıyla beraber vererek sıralamıştır. Gaziantep esnafının söylediği beddualar ise şöyledir:

"— Dilenemez dilenci olasın: En kötü en muhtaç duruma düşesin ancak onu bile yerine getiremeyesin anlamındaki bedduadır.

— Ekmek atlı sen yayan olasın: Kazancın hayatını idame etmeye, en temel ihtiyaçları bile gidermeye yetmesin anlamındadır.

— Kepeği kesilesice: Rızkın kesilsin anlamındadır.

— Malınla malamat ol: Kazandığın malla rezil ol onun hayrını görme anlamındaki bedduadır."

3. MAKALELER

3.1. Cemil Güçyetmez (1941), Folklor Derlemeleri: Halk İnanmaları ve Âdetlerinden Beddualar, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.24, ss.15.

Folklor derlemeleri arasında "dualara ve beddualara" yer verdiğini söyleyen Cemil Güçyetmez, derlediği bedduaları ise mümkün olduğu kadar alfabetik sıraya dizmiştir. Yaptığı bu derlemelerin beddualarla ilgili olan kısmı özet şeklinde aşağıda verilmiştir:

"— Allah belanı versin!

— Allah canını ala! (— alsın!)

— Allahtan bulasın!

— Allah'ın hışmına uğrayasın!
— Allah seni iflah etmeye!
— Allah seni nasıl bilirse öyle etsin!
— Allah seni yer yer süründüre!
— Başına daş (taş) düşe!
— Büyümiyesice! (Bir diğer çeşidi: yetmiyesice yahut yetip de yetişmiyesice!)
— Çenesi kopasıca! (Çok geveze, haylaz, çapkın insanlara)
— Dert gele!
— Dert gele bedenine!
— Dert tutasıca!"

Derlediği beddualara yer vermeden önce kısa bir açıklama yapan derlemeci Cemil Güçyetmez, beddualaların başında Allah lafzının yer almasının sebebinin sözün tesirini artırmak ve edilen bedduanın yerini buldurmak kastıyla büyük kudret sahibinden dilemek olduğunu ifade etmiştir.

3.2. Cemil Güçyetmez (1941), Folklor Derlemeleri: Halk İnanmaları ve Âdetlerinden Beddualar, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.25, ss.8-9.

"— Dert tutup derman bulamayasıca!
— Ekmek atlı sen yayan olasın!
— Ekmeğim, gözüne dizine dursun!
— Elin kırıla! (yahut elin ayağın kırıla!)
— Ettiğini bulasın!
— Evinde ölmeyesin!
— Geberesice!
— Gidişin ola da gelişin olmaya!
— İki yakan bir araya gelmeye!
— Kara kara dert yiyesice! (Çocuklara)
— Sürüm sürüm sürünesice!
— Yaşına ömrüne doymayasıca!
— Yek yek yelesin de karlık günde ölesin!
— Yüreğin, böbreğin tükene! (Çocuklar annelerini üzdükleri zaman)"

3.3. Ö. Özbaş (1942), Dualar ve Beddualar, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.37-38, ss.12-13.

Ö. Özbaş çevresindeki dua ve bedduaları derlerken, duaların beddualara göre daha az olduğunu gözlemlemiş, bunu da insanların hodbin oluşuna bağlamıştır. Araştırmalarını ilerlettiğinde ise insanların birbirine yaptığı zulümler çeşit çeşit olduğu için beddualaların da çok çeşitli olduğu, yapılan iyiliklerin se az olduğu için

duaların da çeşit olarak az olduğu kanısına varmıştır. Tüm bunların yanı sıra insanoğlu fıtratı gereği iyiliği çok dillendirmezken kötülüğü hemen yüze vurduğu için beddualara dualardan daha çok rastladığını da ifade etmiştir. Yaptığı açıklamalardan sonra da derlediği beddualara yer vermiştir. Bunlardan bazıları şöyledir:

"— Akşam başına kara gelsin
— Allah tez günde canını ala
— Ağ tumana mahrum gidesin
— Ağzın sabunlana
— Ağzından çıksın, koynuna girsin
— Allah seni komşuluktan ayırt etsin
— Anan baban terliğinle oynaya
— Alın, yeşilin üstüne döküle
— Ağzına taş değe
— Boynu kopasıca
— Boynu altında kalasıca
— Başına bin bela gele
— Bilinmez dert vere
— Beden illetinden kurtulamayasıca
— Bir evde yatasın, bin eve zarın gide
— Bedduan başına uğraya
— Başına taş dikile
— Başın yerden kalkmaya
— Biri tuta, bini parçalaya
— Bedenine kurşun çakıla
— Cehennem yerin olsun
— Ciğerinden meleyesin
— Canı çıkasıca
— Ciğeri dökülesice
— Ciğerine kara kurşun
— Çıran söne
— Çenen çekile
— Çenen bağlana
— Cehennem beri, kırk konak öte
— Dalıkan (dal iken) devrilesice
— Derdine derman, yarene merhem bulunmasın.
— Dul eve duvaksız gidesin
— Dişine kelpeten uğraya
— Dilin salavata dönmeye

— Evinde baykuş banlıyasıca
— Ekmek atlı sen yaya olasın
— Gözünde gönlünde kalasıca
— Gözüne Ali mıhı çakılasıca”

Bu beddualaların derlemesine dergide yer verilirken derlemeci sadece bedduaları ve öncesinde yaptığı araştırma ve gözlemlerini paylaşmıştır. Derlemenin başında ve derginin bu sayısında araştırma ve derlemeyi kimin yaptığı yazılmamıştır. Ancak bir sonraki sayıda derlemenin devamından derlemecinin bilgisine ve adına ulaşılabilmiştir. Karmaşaya yer vermemek adına da kişinin adı ve soyadı künyede verilmiştir.

3.4. Ö. Özbaş (1942), Dualar ve Beddualar, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.39, ss.7.

Bir önceki sayıda derlediği beddualarını paylaşan Ö. Özbaş sayfanın sonunda –bitmedi– şeklinde not düşmüştür. Derginin bu sayısında da derlediği beddualarının devamını vermiştir. Alfabetik sıraya göre vermediği beddualarında birkaç örnek ise şöyledir:

“— Gittiğin gece geri gelesin
— Gidişin ola da gelişin olmaya
— Geberesice
— Kara kara kurşun
— Zırnık
— Ulum ulum uluyasıca
— Ölüm
— İki yakası bir olmayasıca
— Yetmeyesice
— Yiğit iken yıkılasıca
— Sabaha çıkmayasıca
— Kepeği kesilesice
— Yüreğin evinden vurulasın
— Kurşun
— Rüsvay gömleği giyesice
— Malını it yiye, yakanı bit yiye
— Sesin sinlerden gele
— İşin gücün bin parça gele
— Yerine yeller essin
— Sürüncü ola
— Başın beladan kurtulmaya
— Kefin parası olsun

— Kara, nara veresin.
— Kara yere gidesice
— Marazı gelesice
— Sabaha çıkmayasıca”

Derlenen beddualara bakıldığında tek kelimeden oluşan beddualar olduğu gibi içinde ikilemelerin yer aldığı beddualaların olduğu görülmektedir. Derginin bu sayısına kadar derlenen tüm dua ve beddualar alfabetik sıra ile verilirken burada verilen beddualaların karışık verildiği dikkatlerden kaçmamaktadır.

3.5. Ö. Özbaş (1942), Dualar ve Beddualar, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.40, ss.8.

“— Yerin zemmine batasıca
— Yerin kırk arşın dibine batasıca
— Yedi yıl bir yanına, yedi yıl bir yanına batasıca
— Ocağına incir dikile
— Ölmeyesin, sürünesin
— İğne iplik kalasın
— Sürüm sürüm sürünesin
— Kabir kabir gezesin
— Tuttuğun duvar yıkıla
— Kuş kuyruğu çakıla
— Kanlı gömleğin gele
— Ocağın tütmeye
— Hanan harap ola
— Yağlı kurşunlarda gidesin
— Kapısına kara kilit vurulasıca
— Yurdu yuvası dağılasıca
— Yoluna toz duman çöke
— İşin gedik kala
— Mirazını verdi, marazını da vere
— Hasret gidesin
— Yüzüne yüz evin karası sürüle
— Kulağına kurşun akasıca
— Yavrum deye meleyesin
— İmansız gidesiz”

3.6. Cemil Güçyetmez (1969), Gaziantep'te Beddualar, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.140, ss.8.

Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi'nin 25. sayısında, sayfa 8-9'da aynı içerikle paylaşılan bu yazı, hiçbir değişiklik yapılmadan Gaziantep Kültür Dergisi'nin bu sayısında da okuyucuya sunulmuştur.

Tezimizin "Beddualar" genel başlığı ve "*6.2. Cemil Güçyetmez (1941), Folklor Derlemeleri: Halk İnanmaları ve Adetlerinden Beddualar, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.25, ss.8-9.*" künyesinin başlığı altında bu derlemeyle ilgili detaylı bilgi verilmiştir. Bu nedenle tekrara düşmemek adına yeniden bilgi vermeyeceğimizi söylemenin yeterli ve yerinde olacağı kanaatindeyiz.

3.7. Ömer Asım Aksoy (1990), Gaziantep Ağzından Derlemeler: Beddualar, Yöre Dergisi, S.2, ss.8.

Ömer Asım Aksoy derlemiş olduğu 12 tane Gaziantep bedduasına yer vermiştir. Bedduaları ilk kelimenin baş harflerini temel alarak alfabetik sıralamayla paylaşmıştır. Her bir bedduanın yanına anlamını ve kullanım yerini parantez içinde kısaca açıklamıştır.

3.8. Ömer Asım Aksoy (1992), Gaziantep Ağzı: Beddualar, Yöre Dergisi, Y.3, S.9, ss.33.

Yöre dergisinde yapılan bu paylaşımda "Beddualar" başlığı altında 5 farklı bedduaya ve bu bedduaların açıklamasına yer verilmiştir. Paylaşımın sonunda bu bedduaların Ömer Asım Aksoy'un "Gaziantep Ağzı" adlı eserinden alındığı notu düşülmüştür.

3.9. Ömer Asım Aksoy (1992), Gaziantep Ağzı: Beddualar, Yöre Dergisi, Y.3, S.10, ss.25.

Yöre dergisinde yapılan bu paylaşımda "Beddualar" başlığı altında 7 farklı bedduaya ve bu bedduaların açıklamasına yer verilmiştir. Paylaşımın sonunda bu bedduaların Ömer Asım Aksoy'un "Gaziantep Ağzı" adlı eserinden alındığı notu düşülmüştür.

3.10. Ömer Asım Aksoy (1992), Gaziantep Bedduaları, Yöre Dergisi, Y.3, S.11, ss.33-34.

Yöre dergisinin bu sayısında da Gaziantep ilinde söylenen beddualara yer verilmiştir. 194 farklı beddua alfabetik sırayla paylaşılmıştır. Paylaşımın sonunda bu bedduaların Ömer Asım Aksoy'un "Gaziantep Ağzı" adlı eserinin "Beddualar" adlı kısmından alındığı notu düşülmüştür.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

F. 6. GAZİANTEP YEMİNLERİ

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

Bu konu hakkında çalışılmış bir tez bulunmamaktadır.

3. MAKALELER

3.1. Ö. Özbaş (1942), Dualar ve Beddualar Yemin Vermeler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.43, ss.8.

Derlemeci Özbaş, Gaziantep yöresinden derlemiş olduğu dua ve beddualarının sonuna yine Antep yöresine ait olan yeminlere ve karşı tarafı inandırmak için söylenen sözlere yer vermiştir. Bu sözler şöyledir:

"— Ölümü göresin
— Dinini seversen…
— Allah'ı seversen…
— Başın için…
— Yapmazsan gözün kör ola
— Allahisen
— Allah için olsun
— Peygamber başı için
— Allah aşkına
— Dinine imanına mı?
— Nikâhın gide mi?
— Anan baban öle mi?
— Çocuğun başı için…
— Ölümü öpesin
— Dinime imanıma
— Gözüm kör olsun
— Allah canımı alsın
— Çocuklarımın hayrını görmeyim
— Su gibi kanım aksın"

Verilen yeminlere dikkat edildiğinde olumlu anlamlar içerenler olduğu gibi olumsuz anlamlar içerenler de vardır. Ayrıca kişinin karşı tarafı inandırmak için yemin edilebileceği gibi karşımızdakine inanmak ve sözlerinin doğru olduğuna itimat etmek için de sarf edilen sözlerin yemin içerikli olduğunu görmekteyiz.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

F. 7. GAZİANTEP TEKERLEMELERİ

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Behiye Köksel, Gaziantep Masalları Üzerine Bir İnceleme –Tekerlemeler–, Doktora Tezi, Y.1995, ss.127-131, Konya.

Behiye Köksel tarafından masallar üzerine yapılmış bu doktora tezinde masallar ile ilgili örnek metinlere yer vermeden önce 3 farklı tekerlemeye yer vermiştir. Bu tekerlemelerde masal-tekerleme iç içe girmiştir. Masallar tekerleme formatında anlatılmıştır. Behiye Köksel, "Tekerleme" başlığı altında vermiş olduğu örnek metinlerin sonuna bu metinlerin kimden alındığına dair kısa bir not düşmüştür.

2.2. Dilek Yüksel, Gaziantep ve Çevresinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar –Gaziantep Yöresinde Doğumla İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Tekerlemeler–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2007, ss.41-43, Gaziantep.

Dilek Yüksel tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde konu olarak "Gaziantep ve Çevresinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar" ele alınmış; konuyla ilgili inanış ve uygulamalar hakkında derlemelere ve çeşitli kaynaklardan edinilen bilgilere yer verilmiştir. Tezinin ikinci bölümünde "Gaziantep Yöresinde Doğumla İlgili Sözel Kültür Ürünleri: Tekerlemeler" alt başlığı altında Gaziantep yöresinde doğumla ilgili sözel kültür ürünlerinden olan tekerleme türüne yer vermiştir.

Dilek Yüksel, tekerleme türünün özellikle çocuk oyunlarında kullanılan kafiyeli ve söyleyiş ustalığına dayanan şiirsel ahenkli söyleyişler olduğunu açıklamış; Gaziantep'te bazen büyükler tarafından da çocuklara söylenen tekerlemeler olduğunu belirtmiştir. Bu açıklamalarına örnek teşkil eden tekerlemeleri sıralarken bazılarının sonuna nerden derlendiğine dair parantez içinde kısaca bilgi vermiştir.

2.3. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı Manzum / Mensur Karışık Ürünler: Tekerleme–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.130-138, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin ikinci bölümünde "Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak anonim halk edebiyatının manzum-mensur karışık ürünlerinden olan "tekerleme" türüne yer vermiştir.

Öncelikle tekerleme türünü açıklayan Cevdet Avcı, Boratav'ın tekerleme tasnifini kullanacağını ifade etmiştir. Bu tasnif şu şekildedir:

"1.Masal tekerlemeleri

2.Oyun tekerlemeleri

3.Tören tekerlemeleri

4. Bağımsız söz cambazlığı değerinde tekerlemeler"

Sonrasında Barak tekerlemelerinden derlediği örneklere yer vermiştir. Ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

3. MAKALELER

3.1. Cemil Cahit Güzel (1939), Keleş Hasan, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.8, ss.3.

Cemil Cahit Güzel, Gaziantep yöresinin yerlisini ve aynı zamanda belli kişilerini araştırırken bu kişilerin hayat hikâyelerinin yanında Gaziantep folkloru açısından değerli kabul edilen eserlerini de derlemiştir. Keleş Hasan isimli halk şairini tanıtırken "orijinal bulduğum birkaç tekerlemesini aşağıya alıyorum" diyerek şu tekerleme örneklerini derlemiştir:

"— Üstün nen unlu?

— Değirmenden geliym

— Nöbet var mıydı yok muydu?

— Cakcakısını işittim

— Üstün nen çemlek?

— Sudan geçtim

— Derin miydi yuha mıydı?

— Kenarını sürdüm.

— Bıyığın nen uzun?

— Kuş eti yemeden

— Yağlı mıydı yağsız mıydı?

— Uçarken gördüm

— Nereden geliyn?

— Dayımgilden

— Altına ne açtılar?

— Perde

— Nerede oturdun?

— Kuru yerde

— Sana ne boğazladılar?

— Koç

— Neresini yidin?

— Hiç”

Yazarın verdiği bilgiye göre Keleş Hasan, okuma yazma bilmeyen birisidir. Köyünde ölüm, doğum veya düğün vakaları hakkında birçok destan nazmetmiş ancak yazıya geçirilmediğinden zamanla unutulmuştur. Ele alınan yukarıdaki bilmeceler, sözlü gelenekten derlenmiştir. Unutulmadan kaleme alınmıştır.

Cemil Cahit Güzel, bu derlemeleri yaparken Antep yöresinin ağız özelliklerini olduğu gibi vermiştir. Anlamı bilinmeyen veya okurken anlaşılmayan kelimelerin yanına numara düşmüştür. O numaraların karşılığında da alt tarafta kelimenin anlamını ya da anlaşılır halini vermiştir.

3.2. Cemil Güçyetmez (1939), Tekerleme ve Bilmeceler -1-, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.8, ss.10-11.

Derlediği tekerlemeleri kaleme almadan önce kısa bir açıklama yapan Cemil Güçyetmez Gaziantep’in Suboğaz Köyü’nde öğretmenlik görevinde bulunduğu sırada derleme yaptığını bu tekerlemeleri de civar köylerden topladığını ifade etmiştir. Tekerlemelerin yanında yakıştırılmış sözler de bulup bunları da derlemesine eklemiştir. Tekerlemeleri ve kendi deyimiyle “yakıştırılmış sözler”i alt alta sıralamıştır. Derlenen bu tekerlemeler incelendiğinde bazılarının günümüz itibarı ile tekerleme özelliğinden sıyrıldığını görüyoruz. Aşağıda bu tekerlemelerden bazıları, günümüzde hangi maksatla kullanıldığına dair açıklaması ile beraber verilmiştir:

“— Bu yalanın ötesi yok, eski hamamın tası yok, peştamalın ortası yok.

— Biber: Ocaklıkta geber.

— Çağıla: Herkes evine dağıla.

— Döğme: gel bu işe sövme.

— İki devede dört harar, herkes işinin çıktığını arar.

— Kökü suda, veren Huda

— Pekmez: Kimse evine gitmez.”

— Yalana bak yalana, yalana bak yalana, minareyi kucağına almış, boru diye çalana.

O dönemde Suboğaz ve civar köylerden derlenen tekerlemelerin oluşumuna bakıldığında çok uzun tümcelerden oluşmadığı, tek kelimenin ses uyumuna uygun olarak başka bir cümle ile tamamlandığı görülür.

Bazı tümcelerin de başta tekerleme olarak kullanılsa da daha sonra Antep halkı arasında atasözü veya deyim olarak kullanıldığı dikkatlerden kaçmaz. Örneğin, "Arasa'da yalan söylediler, Kalealtı'nda inandılar." Sözü ile "Arasa'da zekât toplar Kalealtı'nda sadaka verir." Sözü zamanla kalıplaşmış bir ifade olmanın ötesine geçerek atasözü haline gelmiştir. Yine "devede kulak" deyimi de zamanla yakıştırılmış söz olmaktan çıkmış deyim olarak kullanılmıştır.

3.3. Cemil Güçyetmez (1939), Tekerleme ve Bilmeceler -3-, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.10, ss.9.

Cemil Güçyetmez tekerleme ve bilmeceleri derlerken bilmecelere daima daha geniş yer vermiş, tekerlemelere ise daha az örnek vermiştir. Bu durum, Gaziantep yöresinin bilmeceler konusunda daha zengin olduğunu gösterebileceği gibi derlemecinin bilmecelere daha ilgili olduğunu da düşündürebilir. Derlediği tekerlemeleri bilmecelerden hemen sonra "bir iki tekerleme" başlığı altında vermiş ve şu örnekleri paylaşmıştır:

"— Bir söz söylemeli amma, saçmalamamalı.

— İbiş mahkemeye gitmiş, mahkemeleşmiş mi, mahkemeleşmemiş mi?

— Kırk küp, kırkı da kulpu kırık küp.

— Şu teşbihi imamelemeli mi, imamelememeli mi?"

Cemil Güçyetmez tarafından daha önce paylaşılan tekerlemeler, ses benzerliklerine ve uyumlarına dayanan tekerlemeler iken yukarıda verilen tekerlemelerin fonetik bakımdan söylenişi zor tekerlemeler olduğunu söyleyebiliriz.

3.4. Mehmet Atay (1940), Tekerlemeler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.15, ss.8.

Mehmet Atay, derlediği bilmecelerin sonunda "tekerlemeler" başlığı altında hiçbir açıklama yapmadan direkt derlediği tekerlemelere yer vermiştir. Bu tekerlemeler yerel söyleyiş özelliği gösteren ve Antep yöresine ait olan tekerlemelerdir.

"— Altı beş arkadaştık çıktık hırsız kavun lamıya, ıssız bostan sanki imiş sırt vurdu keseğime, salı verdim kaçam deye, dingilim bürk bürk etti, yattım karanlık kaya dibine, baktım kıvrılmış muş muş, yatar elime bir dürt aldım çöpmeye mayılı göz göz eder…

— Bayram gecesi kabak aldım yakmaya, zeytin dibi delikmiş başladı kabak akmaya…

— Karın altı kara yazı, iki serçenin dört gözü, orak eğri kan kırmızı…

— Deveden düşen köşek, bunu bilmeyen eşek…”

3.5. Kazım Yanç (1957), Folklor: Tekerlemeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.1, S.2, ss.16-17.

Kazım Yanç, kıymetli bir folklor kaynağı olarak nitelendirdiği tekerlemelerin henüz ciddi bir çalışma yapılarak derlenmediğine, okuduğumuz masallarda veya bazı kaynaklarda denk geldiğimiz bir tür olarak kaldığına ancak halkın arasında ve dillerde hala yaşadığına değinmiştir. Sonrasında tekerlemenin tanımını yapmış ve kısaca özelliklerini açıklamış, tekerleme türü hakkında kısaca genel bir bilgi vermiştir.

3.6. M. Kazım Yanç (1958), Folklor: Tekerlemeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.1, S.4, ss.13.

Gaziantep Kültür Dergisinin 2. sayısında tekerlemelerle ilgili genel bir bilgi veren Kazım Yanç, derginin bu sayısında da kısa bir açıklama yaptıktan sonra iki farklı tekerleme örneği vermiştir. Derlemeci, birinci tekerleme örneğinin, küçük çocukların el ele tutuşarak oyunlarda oynarken söylediği bir tekerleme olduğunu; ikinci örneğin ise Dini bayramlarda sokaklarda söylediği tekerleme olduğunu ifade etmiştir.

3.7. M. Kazım Yanç (1958), Folklor: Tekerlemeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.1, S.5, ss.20-21.

Kültür Dergisinin bir önceki sayısında derlediği tekerleme örneklerine yer veren Kazım Yanç, derginin bu sayısında da tekerleme örneklerine yer vermeye devam etmiştir. Her verdiği tekerlemeden önce tekerlemenin nerde söylendiğini açıklamıştır. Birinci verdiği tekerleme örneğinin çocukların oyuna başlamadan önce ebe seçiminde söylediklerini açıklamıştır. İkinci tekerleme örneğinin taş saklama oyunu sırasında söylendiğini ifade etmiştir. Derlemesinin sonuna da Antep yöresinde söylenen bu tekerlemelerin başka yörelerdeki varyantlarına ve faklı söyleyiş özelliklerine yer vererek açıklamıştır.

3.8. Fadıl Ezici (1958), Tekerleme Derlemeleri: (Cız), Gaziantep Kültür Dergisi, C.1, S.6, ss.17.

Fadıl Ezici “Cız” başlığı altında içinde “cız” kelimesinin geçtiği bir tekerleme paylaşmış, bu tekerlemeye yer vermeden önce tekerlemenin nasıl oluştuğuna dair hikâyesine yer vermiştir. Bu tekerleme, 10 arkadaşın başına talihsiz işler gelmesinden kadının huzuruna çıkarılmalarına kadar gelişen olaylar

silsilesinden hareketle kadının huzurunda yapılan savunma sırasında söylenen bir tekerleme olduğu açıklanmıştır.

3.9. M. Kazım Yanç (1958), Tekerlemeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.1, S.7, ss.20.

Tekerlemeler ile ilgili yapmış olduğu derlemelerine Kültür Dergisi'nin 5. sayısından devam eden Kazım Yanç, derginin bu sayısında tekerlemeleri 3 ana başlık altında toplayarak sınıflandırmış ve her bir başlık için açıklama yapmıştır. Bu başlıklar:

"— Masallara başlamadan önce söylenen tekerlemeler

— Çocuk tekerlemeleri

— Bu iki guruptan ayrı olarak çeşitli vesilelerle söylenen tekerlemeler"

Masallara başlamadan önce söylenen tekerlemelerden örnekler vermiştir. Açıklamalarına sonraki sayılarda devam edeceği notunu düşerek son vermiştir.

3.10. Mete Torgan (1960), Hâkiye, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.34, ss.10.

Mete Torgan tarafından derlenen hâkîye isimli tekerleme 23 dizeden oluşmaktadır. Dili sadedir. Bazı kelimeler anlamsızdır ancak ses uyumunu sağlayan kafiyeye uygun kelimelerdir. Bu tekerlemenin öncesinde veya sonrasında derlemeci tarafından bir açıklama yapılmamıştır.

3.11. Mete Torgan (1960), Tekerleme (Hâkiye), Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.47, ss.14.

Sadece başlığı değiştirilerek verilen bu tekerleme daha önce Kültür Dergisinin 34. sayısında da paylaşılmıştır. Tezimizin "Tekerlemeler" ana başlığı altında "*6.10. Mete Torgan (1960), Hâkiye, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.34, ss.10.*" künyesi ile paylaşılarak gerekli açıklama yapılmıştır.

3.12. İbrahim Güneş (1962), Tekerlemeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.51, ss.14.

Tekerlemeler başlığı altında 14 dizeden oluşan bir tekerleme veren derlemeci, hiçbir açıklama yapmamıştır. Tekerlemenin sonuna düşülen kısa bir notta ise derlemecinin adı verilmiş ancak derleme yapılan kaynak kişi belirtilmemiştir.

3.13. İbrahim Güneş (1962), Tekerlemeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.52, ss.14.

"Ayşe Hanımın Keçileri" başlığı altında 11 dizeden oluşan bir tekerleme verilmiştir. Hiçbir açıklama yapılmamıştır. Tekerlemenin sonuna düşülen kısa bir

notta ise derlemecinin adı verilmiş ancak derleme yapılan kaynak kişi belirtilmemiştir.

3.14. Şakir Sabri Yener (1964), Folklor: Gaziantep'te Oynanan Oyunlardan: Geni Gidi Gergiden, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.81, ss.7-8.

Şakir Sabri tarafından derlenen bu oyun, kendisinin çocukluk yıllarında oynadığı bir oyun olduğunu ifade etmiş ve oyunun nasıl oynandığını anlatmıştır. Sonrasında da oyun içinde ebe tarafından söylenen tekerlemeyi de okuyucuyla paylaşmıştır.

Tekerleme, 17 dizeden oluşmakta ve dize sonlarında kelimelerin ses benzerliğine dayanmaktadır. Tekerlemenin içinde geçen ve anlamı bilinmeyen tüm kelimeler dipnotta derlemeci tarafından tek tek açıklanmıştır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

Değerlendirme: Gaziantep folklorunda "Kalıplaşmış Söz ve İfadeler" içinde en çok kullanılan ürünler atasözleri ve deyimlerdir. Keskin ve pratik bir zekâya sahip olan Antep halkı, içinde bulunduğu durumu kısa yoldan anlatmayı sevdiğinden olsa gerek atasözleri ve deyimleri sıklıkla kullanmışlardır.

Hislerini alaçık ifade etmeyi tercih eden Antepliler yeri geldiğinde dua ve beddualara da başvurmuştur. Ancak kindar olmayan ve minnet duygularını daha yoğun yaşayan bir yapıya sahip olan Antepliler bedduadan çok dua etmişler, bu durum kaynaklara dahi yansımıştır.

Tekerleme ve bilmeceler eğlenmeyi seven Antep halkının folklorunda yerini almış ancak masallar veya türküler kadar tercih edilmemiştir.

Gaziantep halkının folklor bağlamında tercih ettiği kalıplaşmış söz ve ifadeleri kullanma sıklığı ile bu söz ve ifadelerin kaynaklarda yer bulma sayısı birbiriyle doğru orantılıdır.

G. DAYANIŞMA VE YARDIMLAŞMA

HAGEM sınıflandırma sisteminde "Dayanışma ve Yardımlaşma" ana başlığı altında 7 farklı alt başlık vardır. Ancak yapmış olduğumuz araştırmada sadece "Ahilik, Komşuluk ve Misafirperverlik, Yardımlaşma Dernekleri ve Vakıflar" hususunda yapılmış çalışma ve yayınlanmış kaynakları tespit edebildiğimiz için sadece bu konu başlıklarına yer verdik. Ahilik ile ilgili direkt hazırlanmış bir tez olmamakla birlikte bu konu üzerinde araştırma yapmış ve bilgi vermiş tezleri burada paylaşmayı uygun gördük.

Aşağıda "Dayanışma ve Yardımlaşma" ana başlığı altında "Ahilik, Komşuluk ve Misafirperverlik, Yardımlaşma Dernekleri ve Vakıflar" olmak üzere 3 farklı konu başlığıyla ilgili yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

G. 1. GAZİANTEP'TE AHİLİK

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Mustafa Duman, Gaziantep'teki Geleneksel Meslekler Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Y.2011, ss.33-36, Gaziantep.

Mustafa Duman tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep'teki geleneksel meslekler üzerine halk bilimsel bir inceleme yapılmıştır. Günümüzde yaşayan meslekler ve bu mesleklerin ortaya koyduğu ürünler halk bilimi açısından incelenirken "Ahilik Teşkilatı Ve Türkiye Esnaf Ve Sanatkârlar Konfederasyonu" ana başlığı altında öncelikle "ahilik" teşkilatının amaç ve işlevlerine, sonrasında bu kurumun günümüzde yerini alan kuruluşa değinilmiştir. Öncelikle Ahilik teşkilatının kişisel ve toplumsal amaçlarına değinen Mustafa Doğan bu amaçları kısaca şöyle sıralamıştır:

> "1. Kişiyi eğitip üretici ve yararlı bir seviyeye ulaştırmak
> 2. Kişiyi toplumda layık olduğu en uygun yere getirmek
> 3. Toplumsal refahın sağlanması adına ahlaklı ve bilinçli üretici yetiştirmek
> 4. Sınıflar arasında karşılıklı anlayış ve güvene dayanan iş bölümü oluşturmak ve iş birliği kurarak toplumda kutsal ve ekonomik denge sağlamak"

Ahilik teşkilatının toplumsal hayat içinde üretici ile tüketici arasında sosyal adaleti sağlamak amacıyla kurulduğunu açıklayan Mustafa Duman bu teşkilatın kurulduğu zamandan günümüze kadar yaptığı çalışmaların, edindiği ilke ve ulaşmak istediği amaçların neler olduğunu da izah etmeye çalışmıştır.

Ahilik teşkilatının işlevlerini günümüzde "Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Odası Konfederasyonu"nun üstlendiğini belirten Duman, bu nedenle Ahilik teşkilatı ve Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Odası Konfederasyonu'nun işlevlerinden, karşılaştırmalı olarak açıklamalarda da bulunmuştur.

2.2. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru –Fütüvvet ve Ahilik Teşkilatı–, Doktora Tezi, Y.2018, ss.26-41, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından hazırlanan ve Gaziantep esnafının meslek folklorunun tüm detaylarıyla ele alınan bu doktora tezinde çeşitli meslek dallarıyla ilgili bilgi verildikten sonra tezinin üçüncü bölümünde "Fütüvvet ve Ahilik Teşkilatı" başlığı altında feta ve ahi kelimelerinin kökenlerinden hareketle fütüvvet ve ahilik kavramlarını ve teşkilatlarını açıklamıştır. Ahiliğin temel ilkelerini Fütüvvet geleneğinden aldığını açıklayan Ayşenur Özdal, bu ilkeleri şöyle sıralamıştır:

"1. Öfkelenince yumuşak olmak
2. Yenileni affetmek
3. El emeğini kutsal bir yaşama ilkesi haline getirmek
4. Bütün insanlara karşı sevgi, saygı, yardım duygusu taşımak
5. Kardeşlik dayanışması içinde devleti güçlü tutmak
6. Halkın çıkarlarını savunmak
7. Misafirperver olmak
8. Ayrım yapmadan talep edenlere zanaat öğretmek"

Bunların yanı sıra ahi olmak için gerekli olan şartların neler olduğuna da değinen Özdal, bu şartları ise şöyle sıralamıştır:

"1. Eli açık olma
2. Kapısı açık olmak
3. Sofrası açık olmak
4. Gözü kapalı olmak
5. Dili bağlı olmak
6. Beli bağlı olmak"

Tüm bu verdiği bilgilerden sonra geçmişten günümüze kadar Gaziantep'teki ahilik teşkilatına ve işleyiş düzenine değinen Ayşenur Özdal, bu teşkilatın Gaziantep'te de etkili bir şekilde idare edildiğini belirtmiştir.

Ahilerin, Gaziantep ve civarındaki tarım alanlarını açarak göçmenlere örnek olduğunu, üyelerin meslek edinmelerine yardım ederek toplumsal kalkınmaya destek verdiklerini açıklamıştır. Ahilik teşkilatının 15. yüzyıldan itibaren Gaziantep'te etkisini gösterdiğini, 16. ve 17. yüzyıllarda tüm canlılığıyla ticarete destek olduğunu fakat cumhuriyetin ilanından sonra yerini esnaf ve sanatkârlar odasına bıraktığını

izah etmiştir. Sonrasında Ahilik ve Osmanlı Locaları arasındaki ilişkiye değinmiştir. Verdiği tüm ilgilerden hareketle Ahilik Teşkilatı ile Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonunu karşılaştırmalı olarak ele almıştır.

3. MAKALELER

3.1. Ali Şenboyar (1992), Bilimsel Ahilik / Ahilikte Amaçlar, Yöre Dergisi, Y.3, S.12, ss.13-14.

Ali Şenboyar ahilik ile ilgili bilgi vermeden önce ahi kavramını ve ahi denilen kişide olması gereken özellikleri açıklamıştır. Daha sonra ahiliğin amaçlarını hem ekonomik hem de sosyal anlamda ayırt etmeksizin şöyle sıralamıştır:

"1. Kişiyi eğitip üretici ve yararlı bir seviyeye ulaştırmak

2. Kişiyi toplumda layık olduğu en uygun yere oturtmak

3. Ahlaklı, bilinçli, üretici ve mutlu bir yapı oluşturmak

4. Sınıflar arasında karşılıklı güven ve işbirliği kurarak toplumda kutsal ve ekonomik denge sağlamak"

Ahilikte zenginle fakirin, üreticiyle tüketicinin, emekle sermayenin, halk ile devletin arasında iyi ilişki kurmaya ve sosyal adaleti sağlamaya çalışmanın en temel prensip olduğunu ifade eden Şenboyar Gaziantep'te bu ilkelere son derece bağlı olan iki ahi ailesinin varlığından bahsetmiştir. Bu aileler hakkında bilgi vermiş, işlerini layıkıyla yaptıklarını anlatmıştır. Ahilik teşkilatının önemini vurgulamış, bu kuruluşun yerini günümüzdeki ticaret odalarına bıraktığını belirtmiştir.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

G. 2. GAZİANTEP'TE KOMŞULUK VE MİSAFİRPERVERLİK

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Deniz Baran, Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme –Kadınların Özel Günleri ve Toplantıları–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.63-69, Gaziantep.

Deniz Baran tarafından hazırlanan "Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep'te mutfak kültürü çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır. Gaziantep'teki yeme-içme geleneği; geçiş dönemleri, özel günler ve inanışlar esas alınarak açıklanmıştır.

Deniz Baran, tezin ana bölümü de olan dördüncü bölümde yeme-içme kültürünü "Kadınların Özel Günleri ve Toplantıları" başlığı altında açıklamıştır. Öncelikle kadınlar için düzenlenen özel günlerin neler olduğunu çeşitli başlıklar altında sıralayan Deniz Baran, sonrasında bu günler için hazırlanan yemek ve içeceklerin neler olduğunu anlatmıştır. Sıraladığı yemeklerden bazılarının görsellerine de yer vermiştir.

3. MAKALELER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir makale bulunmamaktadır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

G. 3. GAZİANTEP'TE KURULAN YARDIM DERNEKLERİ VE VAKIFLAR

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

Bu konu hakkında çalışılmış bir tez bulunmamaktadır.

3. MAKALELER

3.1. Şakir Sabri Yener (1969), Gaziantep'te Düşkünlere Yardım Dernekleri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.134, ss.17-18.

Şakir Sabri Yener, Sabah Gazetesinin birkaç nüshasında Gaziantep'in Akyol mahallesinde fakirlere yardım derneği kurulduğuna dair bir habere denk geldiğini ve bunun dikkatini çektiğini ifade etmiştir. Eskiden Gaziantep'te her mahallede bir "zengin odası" olduğunu, buralarda gece sohbet edip mahalle sakinlerinden fakir kimselerin belirlenip sonrasında da her türlü yardımda bulunulduğunu açıklamıştır. Gerek ülkemizde gerekse de Gaziantep yöresinde faydalı birçok derneğin kurulduğunu ancak Akyol mahallesinde kurulan bu derneğin diğer yardım kuruluşlarından farklı olduğunu belirten derlemeci bu farlılığın sebeplerini örneklerle açıklamıştır. Bulunduğu yeri kalkındırmak için yakın çevresinden başlayan bu derneğin yardımlaşma mantığını doğru bulduğunu ifade etmiş, iyi dilek ve temennilerde bulunarak paylaşımına son vermiştir.

3.2. Gaziantep Valiliği Raporları (1969), Gaziantep'te Sosyal Yardım Kurumları ve Çalışmaları, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.137, ss.9-10.

Gaziantep Valiliği tarafından yazılan raporda Gaziantep ilinde kurulan yardımlaşma derneklerinin adları verilmiş ve bu derneklerin yaptığı çalışmalara değinilmiştir. Bu derneklerin yaptığı çalışma raporlarına değinmeyip sadece o dönemde kurulan derneklerin neler olduğunu tespit edebilmek adına adlarını vereceğiz:

"1. Gaziantep Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Birliği
2. Gaziantep Belediyesi (Sosyal Yardım Fonu)
3. Kızılay
4. Çocuk Yuvası
5.Yardım Sevenler Derneği"

Yukarıda verilen dernek adları 1969 yılında Gaziantep Valiliğinin yayımladığı rapora göre Gaziantep ilinde ihtiyacı olan kesime yardım elini uzatan ve aktif çalışan kurumlardır.

3.3. Gaziantep Valiliği Raporları (1969), Gaziantep Düşkünler Evi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.137, ss.20.

Gaziantep Valiliği tarafından hazırlanan raporda düşkünler evine dair bilgi verilmiştir. Bu rapora göre Gaziantep'te 1947 yılında belediyeye bağlı kurulan sosyal bir kurum olduğu açıklanmıştır. Bu kurumda çalışan personel ve bakıma muhtaç olup yardım eli uzatılan kişiler hakkında bilgi verilmiştir. Bunun yanında kurumun işleyişi, belediyenin bu kuruma ayırdığı bütçesi, kurumda kalma ve barınma şartlarının neler olduğu, kurumun amacının ne olduğu gibi hususlarda da detaylı açıklamalar yapılmıştır.

3.4. Sibel Kavaklı, 1890 ve 1895 Yılları Arasında Gaziantep'in Medrese, Yemek, Su ve Çeşme Vakıfları, Kastamonu Eğitim Dergisi, C.20, No:1, Y.2012, ss.313-326.

Sibel Kavaklı 1890-1895 yılları arasında Gaziantep'te yapılan vakıflar üzerine bir araştırma yapmış ve inceleme yaptığı yıllar arasında Antep'te medreseler için 2, yemek ve aşure vakıfları için 6, su ve çeşme vakıfları için 1 tane olmak üzere toplam 9 vakıf hizmet verdiğini tespit etmiştir. Bu vakıflarla ilgili tek tek bilgi vermiştir.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

Değerlendirme: Yardımlaşmayı, destek olmayı ve hayır yapmayı seven Antep halkı gösteriş yapmayı sevmediğinden ve hayır uğruna yapılan işlerin gizli tutulması gerektiğine olan inancından ötürü dayanışma ve yardımlaşmayla ilgili özel davranışlar değil genel ahlaki tutumlar üzerinde durmuştur. Bu genel tutum ve ahlaki anlayış sosyal ve fikir hayatına dolayısıyla eserlere de yansımıştır.

Mesleki anlamda örnek olabilecek bir ahlakına sahip olan Antep esnafında ahilik, ağırlamayı ve ikramda bulunmayı çok sevdiği için misafirperverlik, sosyal hayat içinde yardım elini esirmediği için vakıflar ve yardım dernekleri önemli bir noktadadır. Ancak bu konuda ortaya konulan yayınların sayısı azdır.

Ahilikle ilgili 2 tez ve 1 makale, komşuluk ve misafirperverlikle ilgili 1 tez, vakıflarla ilgili ise 4 makale tespit edebildik. Bu da sosyal hayatın kural ve kaidelerini bilen Antep halkının, hayırlı işleri yapmayı seven ancak bunları anlatmaktan ve gösterişten hoşlanmayan bir tutuma sahip olmalarının neticesi diyebiliriz.

H. HAYATIN DÖNÜM NOKTALARIYLA İLGİLİ GELENEK / GÖRENEKLER

Sosyal hayatın içinde gelenek ve göreneklerine bağlı bir yaşam şeklini tercih eden Antep halkı, bazı örf ve âdetlerini tüm canlılığıyla yaşamaktadır. Özellikle evlenme, doğum ve ölümle ilgili inanış ve uygulamalar yeri ve zamanına, sahip olunan maddi imkânlara göre değişiklik gösterse de kemik uygulama ve inançlar devam ettirilmektedir. Bu durum, Gaziantep folkloruyla ilgili ortaya koyulan kaynaklara yansımış; araştırmacıların hep dikkatini çeken bir konu olarak tazeliğini korumuştur.

Aşağıda Gaziantep'in sosyal hayatı içinde özellikle dönüm noktaları üzerine yapılmış çalışmalar ortaya konmuştur. Bu çalışmaların ortak noktası uygulanan gelenek ve göreneklerin anlatılması ve yer yer günümüzle kıyaslanmasıdır.

H. 1. GAZİANTEP'TE DOĞUMLA İLGİLİ GELENEK / GÖRENEK VE İNAÇLAR

1. KİTAPLAR

1.1. Ali Atalar, Gaziantep Folkloru, Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Y.1985, C.1, ss.125, Gaziantep.

Ali Atalar tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep folkloru hemen her yönüyle ele alınmıştır. Eserinde "Hamile Kadın ve Doğumla İlgili Töre ve İnançlar" başlığı altında Gaziantep yöresinde hamile kadınla ve doğumla ilgili inanış ve uygulamaları kısaca yer vermiştir.

1.2. Akten Köylüoğlu, Kadim Şehir Gaziantep, Başkent Kitap, Y.2009, ss.391, İzmir.

Akten Köylüoğlu yaklaşık 15 yıllık bir araştırma ve incelemenin sonunda Gaziantep şehrini hemen her yönüyle ele almıştır. 20 farklı bölümden oluşan kitabının her bir bölümünde Gaziantep ile ilgili farklı bir bilgiye yer vermiştir. Kitabının üçüncü bölümünde "Bebek Hazırlıkları ve Lohusa (Kırklık Hazırlamak, Loğusa – Nevse, Görmeye Gitme)" başlığı altında doğum adetleri, gelenek ve görenekleri öncesi ve sonrasıyla ele alınmıştır. Verdiği bilgileri görsellerle zengin bir hale getirmiştir.

1.3. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep Folklorundan Notlar: Gaziantep'te Doğum ve Çocuğa İlişkin Eski Töreler ve İnançlar–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in arşivinde dosya halinde bulunan ve Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Gaziantep Folklorundan Notlar" isimli eserde Cemil Cahit Güzelbey'in "Gaziantep'te Doğum ve Çocuğa İlişkin Eski Töreler ve İnançlar" başlıklı yazısı paylaşılmıştır. Bu yazıda Gaziantep yöresinde doğum öncesinde alınan önlemlerden, doğum için yapılan hazırlardan ve sonrasında gerçekleştirilen uygulamalardan ve lohusaya dair inanışlardan bahsedilmiştir.

2. TEZLER

2.1. Dilek Yüksel, Gaziantep ve Çevresinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar, Yüksek Lisans Tezi, Y.2007, ss.206, Gaziantep.

Dilek Yüksel tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde konu olarak "Gaziantep ve Çevresinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar" ele alınmıştır. Tezinin birinci bölümünde araştırma sahası olan Gaziantep ilinin tarihçesi, ekonomik ve sosyal durumuna değinen Dilek Yüksel; tezinin ikinci bölümünde Gaziantep'te doğum inanış ve uygulamaları ile ilgili yapılan çalışmalar hakkında bilgi vermiştir. Daha sonra Türk destanlarında ve mitolojik anlatılarında doğumla ilgili özelliklerin neler olduğunu açıklamıştır. Tüm bu bilgilerden sonra Dilek Yüksel ninni, atasözleri, deyimler, dua ve beddualar ile tekerlemeler gibi Gaziantep yöresinde doğumla ilgili sözel kültür ürünlerine de yer vermiştir. Bu başlıkların her biri tek tek açıklanmış ve örneklerle zenginleştirilmiştir. Biz de tezimizin ilgili başlıkları altında bu sözlü ürünlerle ilgili ayrıca bilgi verdiğimizi belirtmenin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Tezinin üçüncü bölümünde kullanmış olduğu materyal ve yöntemler hakkında bilgi veren Yüksel, dördüncü bölümde tezinin ana konusunu teşkil eden doğumla ilgili öncesi, sonrası ve doğum sırasındaki uygulamalar hakkında yaptığı araştırmaları ve edindiği bilgileri sunmuştur. Bu bilgilerin konu başlıklarını ise şöyle sıralamıştır:

"DOĞUM ÖNCESİ:

1. Çocuksuzluk
2. Çocuk Sahibi Olma Amaçlı İnanış ve Uygulamalar

3. Gebeliği Önleme Amaçlı İnanış ve Uygulamalar

4. Düşük Yapma Amaçlı İnanış ve Uygulamalar

5. Düşük Önleme Amaçlı İnanış ve Uygulamalar

6. Aşerme

7. Cinsiyet Tercihi Ve Cinsiyet İsteği İle İlgili Uygulamalar

8. Cinsiyet Tahmini

9. Gebelik Dönemi ile İlgili İnanış Uygulama ve Kaçınmalar

10. Doğum Hazırlıkları

DOĞUM SIRASI:

1. Eşle (Son= Plasenta) İlgili İnanış ve Uygulamalar

2. Göbek ile İlgili İnanış ve Uygulamalar

3. Müjde (muştu)

DOĞUM SONRASI:

1. Ad Verme

2. Nevse Belleme (Loğusa Görme)

3. Al Karısı Tasavvuru, İnanış ve Uygulamaları

4. Yedi Döşeği

5. Kırk Basması

6. Kırklama

7. Nevse Emi

8. Tuzlama

9. Süt Verme

10. Doğum Sonrasında Anne ve Bebeğin Durumu ile İlgili İnanışlar ve Sağaltma Yöntemleri

11. Yaşamayan Çocuk

12. Saç ve Tırnak Kesimi

13. Diş Çıkarma

14. İlk Düşen Diş

15. Yürümesi Geciken Çocuk

16. Konuşması Geciken Çocuk

17. Nazarla İlgili İnanış ve Uygulamalar

18. Çocuk Terbiyesi ve Oyunları"

Yukarıda verilen her bir başlığı kendi içinde detaylı bir biçimde açıklayan Dilek Yüksel, araştırma konusuyla ilgili derlemelere, kaynak kişilerin verdiği bilgilere ve fotoğraflara yer vererek tezini daha zengin bir içerikle açıklamaya çalışmıştır.

Tezinin son bölümü olan beşinci bölümde ise modernleşmenin ve annelik eğitimi faaliyetlerinin doğum geleneklerine etkisi üzerine bir değerlendirme yapmıştır.

2.2. Gülsün Nakıboğlu, Mitat Enç'in Eserlerinde Gaziantep –Gelenekler: Doğum–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2009, ss.195-197, Gaziantep.

Gülsün Nakıboğlu tarafından oluşturulan bu yüksek lisans tezinde Mitat Enç'in eserleri incelenmiş ve Gaziantep'le ilgili detaylar ele alınmıştır. Dört bölümden oluşan tezin üçüncü bölümünde "Gelenekler" ana başlığı altında Mitat Enç'in eserlerinde Gaziantep ilindeki doğum geleneğinin nasıl işlendiği üzerinde durulmuştur. Bu inceleme yapılırken Mitat Enç'in eserlerinden de konuyla ilgili yer yer alıntı yapılmıştır.

2.3. Mehmet Sercan Seçinti, Gaziantep İslahiye İlçesi Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm) –Geçiş Dönemleri: Doğum–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2014, ss.7-41, Gaziantep.

Mehmet Sercan Seçinti tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep ilinin ilçelerinden olan İslahiye üzerine bir çalışma yapılmış; ilçenin geçiş dönemleri halk bilimi açısından incelenmiştir.

Üç bölümden oluşan tezin ikinci bölümünde "Geçiş Dönemleri" ana başlığı altında "doğum" dönemi ele alınmıştır. Doğum evresi ise "doğum öncesi, sırası ve sonrası" olmak üzere üç evrede açıklanmış, her evrede yaşanılan durumlar, alınan tedbirler, faydalı veya zararlı olduğu düşünülen davranış-inanç ve uygulamalar üzerinde durulmuştur.

2.4. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü Geçiş Dönemleri: Doğum–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.218-271, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak geçiş dönemlerinden olan "doğum" ile ilgili yaşantılara, derlemelere ve halk anlatılarına yer vermiştir.

Öncelikle doğum kavramını açıklayan Cevdet Avcı, sonrasında doğumu şu 3 başlık altında incelemiştir:

"1. Doğum Öncesi
2. Doğum Sırası
3. Doğum Sonrası"

Cevdet Avcı yukarıda verilen her bir başlığı kendi içinde ilgili başlıklar altında yeniden açıklamış, ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.5. Deniz Baran, Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme –Gaziantep Geçiş Dönemlerine Bağlı Yeme-İçme Kültürü: Doğum–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.14-28, Gaziantep.

Deniz Baran tarafından hazırlanan "Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep'te mutfak kültürü çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır. Gaziantep'teki yeme-içme geleneği; geçiş dönemleri, özel günler ve inanışlar esas alınarak açıklanmıştır.

Tezin ana bölümü de olan dördüncü bölümde yeme-içme kültürü geçiş dönemleri esas alınarak açıklanmıştır. Bu geçiş dönemlerin başında yer alan "doğum" evresinde yeme-içme geleneği üç evrede ele alınmıştır. Doğum öncesinde tedbir veya tedavi amaçlı yeme ve içme kültürü yaygın iken, doğum sırasında doğumu kolaylaştırmak, sonrasında ise lohusa ve çocuğa fayda sağlayacak yeme ve içme kültürü üzerinde durulmuştur.

2.6. Ökkeş Çetin, Gaziantep İli Oğuzeli İlçesi Halk İnançları –Oğuzeli'nde Geçiş Dönemleri: Doğum–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.1-25, Niğde.

Ökkeş Çetin tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep ilinin Oğuzeli ilçesinde yaşayan halkın inanışları, geçiş dönemleri esas alınarak incelenmiştir.

Üç bölümden oluşan tezin birinci bölümünde "Oğuzeli'nde Geçiş Dönemleri" ana başlığı altında "doğum" dönemi ele alınmıştır. Doğum evresi ise şu dört ana başlık altında açıklanmıştır:

"1. Doğum Öncesi İle İlgili İnanış ve Uygulamalar
2. Hamileliği Önleme İle İlgili İnanış ve Uygulamalar
3. Hamilelik Dönemindeki İnanış ve Uygulamalar
4. Doğum Sırası ve Sonrası İle İlgili İnanış ve Uygulamalar"

Her evrede yaşanılan durumlar, alınan tedbirler, faydalı veya zararlı olduğu düşünülen davranış-inanç ve uygulamalar üzerinde durulmuştur.

3. MAKALELER

3.1. Cemil Güçyetmez (1940), Halk İnanmaları ve Âdetlerinden Doğum ve Çocuk Hakkında, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.19, ss.14/15.

Cemil Güçyetmez, Gaziantep'e dair folklor derlemeleri sahasında halk inanmaları ve âdetleri hakkında, Başpınar Dergisi'nde zaman zaman bilgi veren

Cemil Cahit Güzel'in yazılarını okuduğunu ve "Gaziantep tıbbi folkloru hakkında notlar" başlıklı yazısını da ayrıca incelediğini ifade etmiştir. Bu alanda ve halk inanmaları konusuyla ilgili olarak yedi sekiz yıl önce, şehir içinde ve köylerinde öğretmenliği sırasında yapmış olduğu derlemelerini Cemil Cahit Güzel'in yaptığı derlemelerle kıyaslamıştır. Bu mukayese sonucunda bazı eksik kalmış kısımlara değinmek isteğini söyleyen Güçyetmez, doğum öncesi, sonrası ve çocuk ile ilgili derlemelerini altı başlık altında toplamıştır. Her başlıkta da o konuyla ilgili derlemelerine yer vermiştir. Bu ana başlıklar ve içerdikleri bilgileri kısaca şu şekilde özetlemek mümkündür:

I. Çocuk olması için tedbirler:

Çeşitli otlar veya değişik karışımlar hakkında bilgi veren cemil Güçyetmez, bunların kullanılması halinde çocuğun olacağına dair derlemelere vermiştir.

II. Çocuk olmaması için:

Bu konu hakkında derlemelerine yer vermeden önce kısa bir açıklama yapan Güçyetmez, istenmeden ve fazla sayıda dünyaya gelen çocukların düşüncesizlik ve cehalet eseri sonucunda olduğunu belirtmiştir. Bunun da sadece şehirde değil köylerde de büyük bir sosyal afet olduğunu belirten derlemeci, çocuğun olmaması hususunda yaptığı derlemeleri aynı zamanda tedbirli olmak adına gerekli görmüş ve uygulamaları da alt alta sıralamıştır.

III. Doğacak çocuk için oğlan veya kız olacağına dair yormalar:

Doğacak çocuğun cinsiyetini tespit edebilmek için yapılan yorumlar kesinlik arz etmemekle birlikte genellikle doğruluğuna inanılan, halk arasında kabul görmüş yorumlardır. Tahminlerde bulunulurken çoğunlukla hamile olan kadının karnının şekline veya vücudunun gebelik süresi boyunca geçirdiği değişikliklere bakılarak çıkarım yapılmaktadır. Örneğin; gebe kadının karnı balık biçiminde veya sivri bir şekilde ise oğlan, yuvarlak şekilde ise kız olacağına inanılır.

Bunların dışında çocuk olması için görülen tedaviye göre de çocuğun cinsiyeti tahmin edilir. Örneğin; çocuk için yapılan ıtriye çiçeği yaprağını ezerken, koyulan yaprak sayısı tek rakamdan oluşursa çocuk oğlan, çift rakamdan oluşursa kız olacağına inanılır.

IV. Doğumu kolaylaştırmak için alınacak tedbirler:

Gebe kadının kolay doğum yapabilmesi için alınan tedbirler arasında yiyeceklerin, dua etme veya muska yazdırmanın veya bedenen yapılan hareketlerin faydaları örnekle açıklanmıştır. Örneğin; gebe kadına sadeyağ içirmenin, çocuğun

anne karnında başının dönmesine ve doğuma hazır hale gelmesine faydası olduğu açıklanmıştır. Ateşin yanında durmak, bir yastığın uzunluğundan geçmek, hoplamak yahut sıçramak gibi haller de doğumu kolaylaştıran maddeler arasında sıralanmıştır.

V. Loğusalık:

Güçyetmez, loğusalığı kendi içinde dört ana başlığa ayırmıştır. Her bir başlığı kendi içinde detaylı bir biçimde açıklamıştır. Bu başlıklar ve içeriklerini kısaca şöyle özetlemek mümkündür:

"1. Loğusayı görmeye gelme: Loğusa ziyaretinin köylerde, kasaba veya şehirlerde farklı duruma göre farklı hediyelerle yapıldığını ifade etmiştir. Örneğin; köylerde pişmiş yumurtanın üzerine ekmek koyup götürmek, nişasta ile yapılmış helva (kuymak) götürmek, parası olanların basma (giyecek) veya kumaş (çit) götürmesi köy yerine ait hediyeler sayılmaktadır. Bazı kasabalarda ise önce ebeye para, sonra da loğusaya ayrıca entarilik kumaş veya bebeğe hediye yapılmaktadır. Kasaba veya büyük şehirlerde ayrıca maddi gücü olanlar bebeğe altın hediye takabilir, anneye altın hediye götürebilir. Yükü olmayanlar (bir şey getirmeye gücü yetmeyenler) veya akrabadan olmayanlar bir demet çiçek ile loğusa ziyaretine gidebilmektedir.

2. Loğusa şerbeti: Pekmez veya şekeri şerbet haline getirip içine gül suyu katarak loğusaya içirilir. Bu şerbet, loğusaya süt getirmesi sebebi ile ikram edilir. Ayrıca loğusaya yumurta ve kuymak yedirmek de sütün gelmesi için yapılan uygulamalardır.

Yine ev sahibinin maddi durumuna göre gelen misafirlere çay veya kahve gibi içecekler ikram edilirken, köylerde şire (şıra) yani üzüm, incir, basdık (pestil), sucuk, ceviz ve fıstık gibi yemişler de ikram edilir.

3. Loğusa hamamı: Çocuk doğduktan sonra 20. ve 40. günde hamama gidilir. Bebek tuzlanır. Özellikle bebeğin kırkını çıkarmak için 40. günde hamama götürülür. Loğusa zengin ise hamam bütünüyle kiralanır, değilse hamamda bir curun (kurna) kiralanır. Akrabalarından ve komşularında sevdiklerini bu hamama davet eder. Hamamda iken yemek yenir, yıkanılır ve eve dönülür.

4. Loğusaya gelen hediyeler: Loğusaya mevsimine göre portakal, armut ve nar gibi yemişler; kurabiye, bademli şeker, çikolata ve bonbonlar; bazı tatlı ve yiyecekler ile çiçekler hediye getirilebilir.

VI. Emzirme: Süt gelmesi – Sütnine: Loğusanın sütü her zaman gelmeyebilir. Bunun da korkma veya nazar değme gibi sebepleri olabilir. Bebekler bazen iki veya üç geçmeden annesini emmez, sonra emmeye başlar. Bebek yeni doğduğunda annesinin sütü gelmezse gelinceye kadar pekmezi yağda yumuşatıp çocuğa parmakla yalatırlar. Annenin sütü gelince, özellikle köylerde çocuk her ağladığında emzirirler. Bu da "ağlamayan meme vermezler" atasözünü hatırlatır.

Bebeğin uykusu gelmezse belinden ustura ile sırtı çizdirilir. Böylece çocuk akıllı olur ve rahat dururmuş. Yine bebeğin rahat yatması için ayak bileğinden ense köküne kadar bir bez yakılarak dağlanır. Köylerde yapılan bu uygulamaların dışında şehirde de bebekler rahat uyusun diye afyon verilir."

Yapılan uygulamalara bakıldığında bazılarının halkın inanmaları doğrultusunda günümüzde bile devam ettirildiği görülmektedir. Ayrıca bazı uygulamaların köylerde ve şehirde yaşayan halkın yaşam ve inanma biçimine göre farklılık gösterdiği de dikkat edilmesi gereken başka bir husustur.

3.2. Cemil Güçyetmez (1940), Halk İnanmaları ve Âdetlerinden Doğum ve Çocuk Hakkında, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S. 20, ss.14/15.

Derlemecimiz Cemil Güçyetmez, bir önceki sayıda "emzirme ve sütnine" başlığı altında yaptığı derlemelerini loğusanın sütünün gelmesi hususuna kadar paylaşmıştır. Derginin bu sayısında da "sütnine" başlığıyla derlemelerini paylaşmaya devam etmiştir.

Sütnine: Köylerde sütnine olmadığını, loğusanın sütünün uzun süreli gelmemesi durumunda çocuğun komşulardan birine götürülerek emzirildiğini ifade eden derlemeci, bazen de emziren komşu kadına ufak ücretler verildiğini belirtmiştir.

VII. Al basması: Cemil Güçyetmez, al basması ile ilgili bilgilerin C. C. Güzel'in derginin 9. sayısında 6. maddede etraflıca anlatıldığını vurgulayarak kendisinin bir iki misal vererek açıklama yapacağını söylemiştir. Konu ile ilgili derlemelerini ise şu iki ana başlık altında açıklamıştır:

1. Al Basması: Al basmasına "albastı, ağırlık çökme veya üstüne ağırlık çökme" de denilebileceğini ifade eden derlemeci, kâbus anlamına da gelen bu halin loğusayı uyku halinde yakaladığını anlatmıştır. Her ne kadar al karısının korkutucu bir özelliği olsa da bazen uykuda çok sevilen bir kadın kılığında görüldüğü de vakidir.

Uykusunda gerçek ya da hayali bir varlıkla boğuşan annenin, yenilmesi durumunda çocuğunun üzerine bile saldırıldığını görür gibi olur. Bu durumda da çocuk on gün içinde ölür. Halk inanmalarına da bakıldığında çocuğun ölümü bu korku ve rüyaya atfedilir. Hatta yaşanmış bir olaydan örnek veren Güçyetmez, rüyasında al basan kadının dili tutularak kısa bir süre sonra öldüğünü de anlatmış ve bu durumun önemine dikkat çekmiştir.

Al basma durumunun çocuk doğmadan önce gebe kadının da başına gelebileceğini anlatan derlemeci, evde kocası olmadan yalnız ve karanlıkta yatan kadının da başına gelebileceğini ifade etmiştir.

2. Al Bağlama: Halk arasında iyi bir adam olduğuna inanılan derviş, şeyh veya hoca gibi adamlara al bağlatılırmış. Al bağlayan adamın terliği veya takkesi

loğusanın başının altına konulduğu vakit, kadını al basması vaki olmazmış. Bir başka örnekte de açıklandığı üzere al bağlayan adam, eline kılıç veya bir başka silah alıp loğusanın evinde duvarlara, sağa ve sola çarpıp bir takım sövmelerden sonra bir daha kendisinin veya kokusunun olduğu yerde al karısının yaklaşmamasını ihtar edermiş. Bunun da yine loğusayı al basmamasına vesile olduğuna inanılırmış.

VIII. İki loğusanın karşılaşması: İki loğusanın kırkı çıkmadan birbiri ile karşılaşırsa birbirine kırkı basacağına inanılır. Bunun neticesinde de çocuklar zayıflar ve büyümezmiş. Bunu önüne geçmek için iki loğusa karşılaşırsa birbirlerine iğnelerini vermeleri veya birbirleri ile öpüşmeleri gerekirmiş.

3.3. Cemil Güçyetmez (1940), Halk İnanmaları ve Âdetlerinden Doğum ve Çocuk Hakkında, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S. 21, ss.4-5.

Derginin bir önceki sayısında derlemesini VIII. maddeyi açıklayarak bitirmiş olan Cemil Güçyetmez, derginin bu sayısında IX. maddeden başlaması gerekirken roma rakamı X şeklinde belirttiği maddeden devam etmiştir. Aslında derlemecinin IX. maddeye yer vermesine rağmen baskı hatasından ötürü bu maddenin derginin bu sayısında sadece son cümlesi çıkmıştır. Tam bir anlam ifade etmeyen bu son cümleyi de yaptığımız araştırmaya dâhil edemediğimizi söylemenin ve tüm bunların derginin basımından kaynaklı bir hata olduğunu belirtmemizin araştırmamızın bütünlüğü açısından faydalı olacağını kanaatindeyiz. Elimizdeki kaynaktan hareketle biz de araştırmamıza X. maddeden devam edeceğiz.

X. Nazara karşı koruma: Bakışlarından veya gözünün keskinliğinden korkulan kadın veya erkeğin bebeği görmesinden sonra bebekte bir durgunluk veya tam tersi bir gerginlik olabilirmiş. O zaman bebek üzerlik ile tütsülenir. Halk tabiriyle bebeğe tütsü verilir. Ateşe atılan bir miktar üzerliğin çıkan dumanı üzerinde çocuk çevrilir. Üzerlik çıtırdarken "nazara nuzara (bu söz, nazarın mühmel karşılığıdır.), kızına (yahut oğluna, çocuğuna) nazar edenin gözleri bozara! Kiş, Kiş!" sözleri söylenir.

Çocuğa nazar değmemesi için renkli boncuklara ağ, şap veya şeb takılır. Buna da "nazarlık" denilir. Bazen de çocuğun yatağına iğde ağacından bir parça konulur. Çok eskiden de çocuğun kundağına muska da yazılıp konulduğu görülmüştür.

XI. Yürümeyen çocuklar: Annesinin sütü kendisine yaramayan zayıf ve çelimsiz çocuklar çabuk yürüyemezler. Bunun için çocuğun diz kapağının arkasındaki çukura zeytinyağı sürülür.

XII. Çocuk Hamamı – Beşik Düğünü: Çocuk kırk günlük olunca hamama gidilir, çocuk yıkanır. Çocuk doğduktan yedi gün sonra, loğusanın yatağı toplanır ve çocuğa beşik alınır ve ona yatırılır. Sofu aileler Mevlut okutur.

XIII. Diş bulguru, diş buğdayı, diş hediği merasimi: çocuk dişi çıkmaya başlayınca bir miktar buğdayı kaynatarak hedik yaparlar. İsteğe göre yapıla hedik komşulara da dağıtılır. Hediği alan komşunun tabağı boşalttıktan sonra içine para, mercan veya bocuk koyması adettendir. Mercan anlamı konmasının anlamı, çocuğun dişlerinin mercan gibi olması temennisinden kaynaklanmaktadır.

3.4. Cemil Güçyetmez (1940), Halk İnanmaları ve Âdetlerinden Doğum ve Çocuk Hakkında, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S. 22, ss.15-16.

XIV. Ad koyma ile ilişkili adetler ve inanmalar, çifte ad verme, ad değiştirmenin sebepleri, ad konurken hediye götürme:

1. Ad koymak: çocuk doğduktan üç, beş, yedi veya yirmi gün sonra ad konur. Çocuğa ad konacağı zaman çocuğun babası, akraba büyüklerinden biri veya bir hocaya ad koydurulur. Çocuğun kulağına yavaş bir ses tonuyla ezan okunur. Sonrasında üç defa "Ey Çocuk senin adın …" der.

Çocuğa koyulan ad bazen babasının veya akraba aile büyüklerinden birinin adı o kişinin yerini tutması düşüncesiyle koyulur. Zengin birinin adı çocuğun da zengin olması düşüncesiyle koyulur. Ölmüş birinin adının koyulması uğurlu ve doğru görülmez.

2. Ad değiştirmek: Kişinin adının eski veya uygunsuz olması sebebiyle değiştirilmek istenebilir. Bu durum köylerde pek karşılaşılan bir durum değildir.

3. Ad koyulurken hediye getirmek: Derlemeci, ad konurken hediye getirme âdetine rastlamadığını ifade etmiştir.

XV. Sünnet düğünü: Sünnet gecesi yapılır. Bu geceye kına yakıldığı için kına gecesi diyenler de vardır. Sünnet düğünü bir saz eşliğinde eğlencelerle başlar. Bu düğün ve eğlencenin yerine Mevlut okutan aileler de vardır. Eğlencenin sabahına çocuk sünnet edilir. Sünnet edilirken çocuğu kucağında tutan adam "Kivre" olur. Bu sözün kirve şeklinde kullanımı da yaygındır.

XVI. Çocuğu mektebe başlatma – Dil burma: Köylerde çocuğu okula başlatmak kolaydır. Köylerde çocuğu okula başlatırken belli başlı bir usul veya gelenek yoktur.

3.5. Cemil Güçyetmez (1944), Folklor Damlaları: An'aneler ve Âdetler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S. 63, ss.11-12.

Cemil Güçyetmez, derlemelerine yer vermeden önce kısa bir açıklama yapmıştır daha sonra da "Çocuk Hakkında" başlığını atarak çocuğun doğumundan belirli bir yaşa gelinceye kadar ki geleneklerden bahsetmiştir. Bu gelenekler ana başlıklar halinde şöyle özetlenebilir:

"— Çocuğu durmayan kişilerin yaptığı uygulamalar
— Çocuk doğduğunda uğursuzluğuna inanılan ve yapılmayan bazı davranışlar
— Yeni doğan çocukla ve lohusayla ilgili dikkat edilen hususlar
— Bebeğin tırnağının ilk kesileceği ve adının koyulacağı zaman yapılan uygulamalar
— Nazar değmesine karşı alınan tedbirler vs."

Yukarıda özet olarak verdiğimiz alanlarla ilgili halk arasında yerine getirildiği zaman uğuruna inanılan veya yapılması sakıncalı görülen gelenek ve inanışlara yer verilmiştir.

3.6. Cemil Güçyetmez (1966), Folklor Derlemeleri: Halk İnanmaları ve Âdetlerinden Doğum ve Çocuk Hakkında, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.102, ss.16.

Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi'nin 21. sayısında, sayfa 4-5'te aynı başlık ve içerikle paylaşılan bu yazı, hiçbir değişiklik yapılmadan Gaziantep Kültür Dergisi'nin bu sayısında da okuyucuya sunulmuştur.

Tezimizin "Doğumla İlgili Gelenek, Görenek ve İnançlar" genel başlığı ve *"*6*.3. Cemil Güçyetmez (1940), Halk İnanmaları ve Âdetlerinden Doğum ve Çocuk Hakkında, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S. 21, ss.4-5."* künyesinin başlığı altında bu derlemeyle ilgili detaylı bilgi verilmiştir. Bu nedenle tekrara düşmemek adına yeniden bilgi vermeyeceğimizi söylemenin yeterli ve yerinde olacağı kanaatindeyiz.

3.7. Cemil Güçyetmez (1969), Folklor Derlemeleri: Halk İnanmaları ve Âdetlerinden Doğum ve Çocuk Hakkında, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.140, ss.5-6/19.

Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi'nin 19, 20, 21ve 22. sayılarında, sayfa 4-5'te aynı başlık ve içerikle paylaşılan bu yazı, hiçbir değişiklik yapılmadan Gaziantep Kültür Dergisi'nin bu sayısında da okuyucuya sunulmuştur.

Tezimizin "Doğumla İlgili Gelenek, Görenek ve İnançlar" genel başlığı altında sırasıyla şu künyelerin altında bu derlemeyle ilgili detaylı bilgi verilmiştir:

— 6.1. Cemil Güçyetmez (1940), Halk İnanmaları ve Âdetlerinden Doğum ve Çocuk Hakkında, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.19, ss.14/15.

— 6.2. Cemil Güçyetmez (1940), Halk İnanmaları ve Âdetlerinden Doğum ve Çocuk Hakkında, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S. 20, ss.14/15.

— 6.3. Cemil Güçyetmez (1940), Halk İnanmaları ve Âdetlerinden Doğum ve Çocuk Hakkında, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S. 21, ss.4-5.

— 6.4. Cemil Güçyetmez (1940), Halk İnanmaları ve Âdetlerinden Doğum ve Çocuk Hakkında, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S. 22, ss.15-16.

Yukarıda sırasıyla verdiğimiz künyelerde konu hakkında daha önce detaylı bilgi verildiği için tekrara düşmemek adına yeniden bilgi vermeyeceğimizi söylemenin yeterli ve yerinde olacağı kanaatindeyiz.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

H. 2. GAZİANTEP'TE ÇOCUKLUK ÇAĞI

1. KİTAPLAR

1.1. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep Folklorundan Notlar: Gaziantep'te Doğum ve Çocuğa İlişkin Eski Töreler ve İnançlar–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in arşivinde dosya halinde bulunan ve Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Gaziantep Folklorundan Notlar" isimli eserde Cemil Cahit Güzelbey'in "Gaziantep'te Doğum ve Çocuğa İlişkin Eski Töreler ve İnançlar" başlıklı yazısı paylaşılmıştır. Bu yazıda Gaziantep yöresinde çocukla ilgili gelenek ve

uygulamalardan bahsedilmiştir. Çocuğa ad verme, kirvelik, diş çıkarma ve diş hediği, ilk tırnak ve saç kesme, çocuğun yürüyememesi ve konuşamaması, çocuğun okumaya başlaması gibi çeşitli konularda yapılan uygulamaların neler olduğu anlatılmıştır. Ayrıca çocukla ilgili halk arasındaki bazı inanışların neler olduğu hususunda kısa kısa bilgi verilmiştir.

2. TEZLER

Bu konu hakkında çalışılmış bir tez bulunmamaktadır.

3. MAKALELER

3.1. Öğretmen Ayhan Soyay (1944), Antep'te Çocuk Yetiştirmek, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.60-61, ss.25-27.

Gaziantep'te çocuk terbiyesi üzerine bir yazı yazan Ayhan Soyay, çocuğun doğumundan yürümeye başladığı ana kadar ki süreci özetle anlatmıştır. Dünyaya gelen çocuğun kız veya erkek çocuk olarak ayırt edilmeksizin sevildiğini ve terbiyesinin verildiğini eski Türk geleneklerinden kalma bir miras olarak değerlendirmiştir.

Çocuğun doğar doğmaz nasıl kundaklandığını, doğumun yedinci gününde verilen davetleri ve gelen hediyeleri, kız ve erkek çocuğuna davranışta değil de uygulama da bazı farklılıkların olduğunu, bebeğin 20. Ve 40. gününde hamama gidildiğini ve hamamda çocuk ve anneye nelerin yapıldığını detaylarıyla anlatmıştır. Çocuğun yürümeye başlamasından sonra terbiyesine de daha özen gösterildiğini vurgulamıştır. Çocukluk çağında verilen terbiyenin eski geleneklerden esinlenerek şekillendiğini, eski Türk aile yapısını devam ettiren Antep halkının çocuklarının da bu anlayışla büyütüldüğünü belirtmiştir.

3.2. Ayhan Soyay (1965), Folklor: Gaziantep'te Kundak Çağında Çocuk Bakımı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.8, S.90, ss.4/17.

Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi'nin 60-61. sayısında, sayfa 25-27 de, "Antep'te Çocuk Yetiştirmek" başlığı altında aynı içerikle paylaşılan bu yazı, hiçbir değişiklik yapılmadan Gaziantep Kültür Dergisi'nin bu sayısında da okuyucuya sunulmuştur. Tezimizin "Çocukluk Çağı" genel başlığı ve *"6.1. Öğretmen Ayhan Soyay (1944), Antep'te Çocuk Yetiştirmek, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.60-61, ss.25-27."* künyesinin başlığı altında bu derlemeyle ilgili detaylı bilgi verilmiştir. Bu nedenle tekrara düşmemek adına yeniden bilgi vermeyeceğimizi söylemenin yeterli ve yerinde olacağı kanaatindeyiz.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

H. 3. GAZİANTEP'TE SÜNNET

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü Geçiş Dönemleri: Sünnet–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.367-372, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak geçiş dönemlerinden olan "sünnet" ile ilgili yaşantılara, derlemelere ve halk anlatılarına yer vermiştir.

Öncelikle sünnet geleneğini açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında sünnet töreni ve kirveliği açıklamış, ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

3. MAKALELER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir makale bulunmamaktadır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

H. 4. GAZİANTEP'TE EVLENME ÂDETLERİ

1. KİTAPLAR

1.1. Ferruh Arsunar, Gaziantep Folkloru, Milli Eğitim Basımevi, Y.1962, ss.318, İstanbul.

Ferruh Arsunar, Gaziantep folkloru üzerine yapmış olduğu bu çalışmada Gaziantep folklorunu özellikle evlenme adetleriyle ve bu adetlerde söylenen türkülerle ele almıştır. Evlenme adetlerinden düğün, nişan, kına gibi eğlenceler; gelin ve damatla ilgili geleneklerin yerine getirildiği uygulamalar tek tek sırasıyla anlatılmıştır.

1.2. Ali Atalar, Gaziantep Folkloru, Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Y.1985, C.1, ss.125, Gaziantep.

Ali Atalar tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep folkloru hemen her yönüyle ele alınmıştır. Eserinde "Gaziantep'te Evlenme Adetleri" başlığı altında

Gaziantep yöresinde evlenme geleneği içinde yer alan kız isteme adetlerinden başlayarak nişan, çeyiz, kına, nikâh, düğün ve düğün sonrasında verilen davetlerle ilgili geleneklerin neler olduğunu açıklayıp yapılan uygulamalar hakkında bilgi vermiştir.

1.3. Asil Dai, Gaziantep Evlenme Âdetleri, Gaziantep Büyük Şehir Belediye Başkanlığı Yayınları:4, Fersa Matbaa, Y.2007, ss.108, Ankara.

Adil Dai Gaziantep yöresindeki evlenme adetlerini incelemiş, evlilik kurumunu ilk basamak olan düğür gezmekten alarak son aşama olan gelinlik devresine kadar anlatmıştır. Eserini görücü usulü, düğür gezme, söz kesme, nişan, başlık, yüzük takma, yatak biçme, çeyiz, kına, nikâh, gelinçi, gelin alma, el öpme, geline bakma ve gelinlik devresi başlıkları altında oluşturmuştur. Evliliğin her bir evresinde yapılan uygulamaların neler olduğunu detaylarıyla açıklamıştır.

1.4. Akten Köylüoğlu, Kadim Şehir Gaziantep, Başkent Kitap, Y.2009, ss.391, İzmir.

Akten Köylüoğlu yaklaşık 15 yıllık bir araştırma ve incelemenin sonunda Gaziantep şehrini hemen her yönüyle ele almıştır. 20 farklı bölümden oluşan kitabının her bir bölümünde Gaziantep ile ilgili farklı bir bilgiye yer vermiştir. Kitabının ikinci bölümünde "Gaziantep'te Evlenme Törenleri (Kırsal Kesimde Evlenme Törenleri, Şehir Merkezinde Gelenek, Görenek ve Evlenme Törenleri)" başlığı altında evlenme adetleri, gelenek ve görenekleri hakkında açıklama yapmıştır. Verdiği bilgileri görsellerle zengin bir hale getirmiştir.

1.5. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep Folklorundan Notlar: Gaziantep'te Evlenme Adetleri–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in arşivinde dosya halinde bulunan ve Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Gaziantep Folklorundan Notlar" isimli eserde Cemil Cahit Güzelbey'in "Gaziantep'te Evlenme Adetleri" başlıklı yazısı paylaşılmıştır. Bu yazıda Gaziantep yöresinde evlilik geleneği içinde adetler ve uygulamalar anlatılmıştır. Kız isteme, nişan, nikâh, çeyiz, kına, düğün gibi gelenekler tek tek açıklanmış, her bir gelenek içinde yer alan davetlerden, örf ve adetlerden bahsedilmiştir.

2. TEZLER

2.1. Gülsün Nakıboğlu, Mitat Enç'in Eserlerinde Gaziantep –Gelenekler: Evlilik–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2009, ss.190-195, Gaziantep.

Gülsün Nakıboğlu tarafından oluşturulan bu yüksek lisans tezinde Mitat Enç'in eserleri incelenmiş ve Gaziantep'le ilgili detaylar ele alınmıştır. Dört bölümden oluşan tezin üçüncü bölümünde "Gelenekler" ana başlığı altında Mitat Enç'in eserlerinde Gaziantep ilindeki evlilik geleneğinin nasıl işlendiği üzerinde durulmuştur. Bu inceleme yapılırken Mitat Enç'in eserlerinden de konuyla ilgili yer yer alıntı yapılmıştır.

2.2. Sabiha Seval Kutlu, Gaziantep Geleneksel Kültüründe Evlenme, Yüksek Lisans Tezi, Y.2011, ss.129, Gaziantep.

Sabiha Seval Kutlu tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep kültüründeki evlenme gelenek ve görenekleri üzerinde durulmuş, konuyla ilgili sözlü halk edebiyatı ürünlerine yer verilmiştir.

Yedi bölümden oluşan tezin birinci bölümünde çalışma sahası ola Gaziantep hakkında genel bir bilgi verilmiş, ikinci bölümde konuyla ilgili yapılan çalışmalar tanıtılmış, üçüncü bölümde tezde kullanılan materyal ve yöntemler açıklanmıştır.

Tezin dördüncü bölümünde eski Türklerde evlenme geleneği, evlilik çeşitleri, nikâh ve düğün merasimleri üzerinde durulmuştur.

Beşinci bölümde Gaziantep yöresinde evlenme ile ilgili sözlü kültür ürünleri ele alınmış; atasözleri, deyimler, dua ve beddualar, ilahiler ve türküler tek tek incelenmiş ve örneklere yer verilmiştir.

Altıncı bölümde Gaziantep geleneksel kültüründe evlenme biçimleri üzerinde durulmuş ve bu doğrultuda 14 farklı evlenme şekli açıklanmıştır:

"1.Görücü Usulüyle Evlenme
2.Kız Kaçırma Yoluyla (Düğünsüz) Evlenme
3.Başlık Parasıyla Evlenme
4.Beşik Kertme Evliliği
5.Kuma Getirme Evliliği
6.Berdel (Denişik) Evliliği
7.Ölen Kardeşinin Karısıyla Evlenme (Levirat)
8. İçgüveyi Evliliği
9.Tanışarak Evlenme
10.Çok Eşle Evlilik
11.Anlaşmalı Evlilik
12.Rastlantı Evliliği

13.Tercihli Evlilik

14.Öç Alma Karşılığı Evlilik"

Yukarıda verilen her bir evlilik şekli hakkında bilgi verildikten sonra, Gaziantep'te evlenme ile ilgili inanışlar ve uygulamalar üzerinde durulmuştur. Bu doğrultuda baht açma ve kapamayla ilgili inanışa yer verilmiştir.

Yedinci bölümde Gaziantep yöresinde evlenme geleneği düğün öncesi, düğün sırası ve sonrası olmak üzere iç evrede incelenmiştir. Her evre kendi içinde barındırdığı gelenek ve göreneklerle alt başlıklar halinde ele alınmıştır.

Sabiha Seval Kutlu tezinin konusuyla ilgili yer yer paylaştığı derlemeler ile tezinin sonunda paylaştığı görsellere yer vererek tezini hem somutlaştırmış hem de zenginleştirmiştir.

2.3. Cuma Konut, Din Ve Sekülerlik Bağlamında Eğlence Kültürü: Gaziantep Düğünleri Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Y.2012, ss.99, Kahramanmaraş.

Cuma Konut tarafından Gaziantep Düğünleri farklı bir bakış açısından ele alınıp incelenmiştir. Din ve sekülerlik anlamında hem eğlence hem de evlenme kavramını araştıran Cuma Konut; öncelikle "din ve eğlence" ile "İslam ve eğlence" kavramları arasındaki ilişkiyi açıklamıştır. Sonrasında aile ve evlilik kurumunun içeriğine değinmiş, toplumsal tabakalaşma ve eğlenme kültürünü dindarlık açısından değerlendirmiş, kent dindarlığı ile köy dindarlığını kıyaslamış, sekülerlik bağlamında eğlence kavramını açıklamıştır.

Tezinin temel inceleme sahası olan Gaziantep'in Sosyo-kültürel ve dini yapısını açıklayan Cuma konut, tüm verdiği bilgilerden sonra "Gaziantep Yöresi Düğün Gelenekleri" ana başlığı altında evlenme kültürüne dair gelenek ve görenekleri sırlamış; bunlar hakkında ayrı başlılar açarak detaylı bilgi vermiştir. Düğür gezmekten kız istemeye, söz kesmekten nişan takmaya, çeyizden kına gecesine kadar tüm evlenme adetlerinin aşamalarını sırasıyla veren Cuma Konut, en sonunda "Gaziantep'te düğün" başlığı altında düğün adetlerini anlatmıştır.

Tezinin son aşamasında Gaziantep yöresinde icra edilen düğün çeşitlerini "seküler düğünler, dini motifli düğünler ve melez düğünler" olmak üzere üç başlık altında incelemiştir. Din ve sekülerlik kavramını evlilik hayatına etkisini araştıran ve bu etkilerin sonucunu farklı başlıklar altında açıklayan Cuma Konut, hızlı kentleşmenin ve modern yaşam şekillerinin de gelenekler üzerinde etkili olduğunu

öne sürmüş; inanç ile yaşanılan zamanın birbirinden çok bağımsız kavramlar olmadığını ifade etmiştir.

2.4. Mehmet Sercan Seçinti, Gaziantep İslahiye İlçesi Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm) –Geçiş Dönemleri: Evlenme–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2014, ss.41-77, Gaziantep.

Mehmet Sercan Seçinti tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep ilinin ilçelerinden olan İslahiye üzerine bir çalışma yapılmış; ilçenin geçiş dönemleri halk bilimi açısından incelenmiştir.

Üç bölümden oluşan tezin ikinci bölümünde "Geçiş Dönemleri" ana başlığı altında "evlenme" dönemi ele alınmıştır. Öncelikle "evlenme biçimleri, evlilik çağı, evlilik yası ve evlenme isteğini belli etme" gibi kavram ve gelenekler hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında evlenme evresi "evlenme, düğün ve düğün sonrası" olmak üzere üç evrede açıklanmış, her evrede yaşanılan durumlar, alına tedbirler, faydalı veya zararlı olduğu düşünülen davranış-inanç ve uygulamalar üzerinde durulmuştur.

2.5. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü Geçiş Dönemleri: Evlenme–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.272-325, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak geçiş dönemlerinden olan "evlenme" ile ilgili yaşantılara, derlemelere ve halk anlatılarına yer vermiştir.

Öncelikle evlenme olgusunu, halk arasındaki evlendirme biçimlerini, evlenme çağını ve evlenme isteğini belli etme yollarını açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında evlenme geleneğini şu 3 başlık altında incelemiştir:

"1. Evlilik Öncesi
2. Düğün
3. Düğün Sonrası"

Cevdet Avcı yukarıda verilen her bir başlığı kendi içinde ilgili başlıklar altında yeniden açıklamış, ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.6. Deniz Baran, Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme –Gaziantep Geçiş Dönemlerine Bağlı Yeme-İçme Kültürü: Evlenme–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.29-41, Gaziantep.

Deniz Baran tarafından hazırlanan "Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep'te mutfak kültürü çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır. Gaziantep'teki yeme-içme geleneği; geçiş dönemleri, özel günler ve inanışlar esas alınarak açıklanmıştır.

Tezin ana bölümü de olan dördüncü bölümde yeme-içme kültürü geçiş dönemleri esas alınarak açıklanmıştır. Bu geçiş dönemlerinden olan "evlenme" evresinde yeme-içme geleneği ele alınmıştır. Kız isteme, nişan, çeyiz, gelin hamamı, kına gecesi ve düğünde yeme-içme kültürü tek tek ayrı başlıklar altında anlatılmıştır.

2.7. Ökkeş Çetin, Gaziantep İli Oğuzeli İlçesi Halk İnançları –Oğuzeli'nde Geçiş Dönemleri: Evlenme–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.26-51, Niğde.

Ökkeş Çetin tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep ilinin Oğuzeli ilçesinde yaşayan halkın inanışları, geçiş dönemleri esas alınarak incelenmiştir.

Üç bölümden oluşan tezin birinci bölümünde "Oğuzeli'nde Geçiş Dönemleri" ana başlığı altında "evlenme" dönemi ele alınmıştır. Oğuzeli ilçesinde evlenme yaşı, evlilik biçimleri, kız isteme adetleri, nişan, çeyiz, kına, düğün sırası ve düğün sonrası gelenekleri tek tek açıklanmıştır.

3. MAKALELER

3.1. N. Alp (1942), Folklor: Gaziantep Âdetlerinden Kurban Bayramında Nişanlıya Kurban Göndermek, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.35, ss.8.

Derlemeci N. Alp tarafından bu gelenek şöyle anlatılmıştır: Nişanlıyken kız evine gönderilecek kurbanın büyük kuyruklusu ve boynuzlusu seçilir. Nişanlı kıza bilezik ve elbiselik gönderilecekse bilezikler koyunun boynuzuna takılır; elbiselikler ise sırmalı bir bohça içinde kurbanın üstüne yüklenir. Kurbanın gösterişi artsın diye emanet olarak beşibirlikler, altın ve inci gerdanlıklar, yağına gümüş halhal takılır. Güvenilir bir kadına emanet edilir. Kurban bu kadınla kız evine gönderilir. Bazı kişiler bu merasime bir de çalgıcı da ekleyebilir.

Koyun, kız evine gelince avlunun ortasına bağlanır. Yakın akrabalar, komşular ve çoluk çocuk toplanır ve koyunun başında keyif yapılır, oynanır. Sonra

koyunla beraber kıza hediye olarak gönderilen takılar takılır, emanet olan takılar ise oğlan evine iade edilir.

Ertesi gün koyun kesilir, kızın yakın akrabaları ve oğlan tarafı toplanır. Yemekler ikram edilir, çalgılar çalınır, akşama kadar eğlenilir, sonra herkes evine dağılır.

Kız tarafı da oğlan evine bir bohça hazırlar ve gönderir. Bu bohçada kayınbabaya ve kaynanaya münasip olan mendil, çorap, oyalı yemeni gibi hediyelerden birisi konulur. Damada yelek, çorap, Antep işi mendil, çorap, para çantası ve maddi durumu daha iyi olanlar pijama veya başka şeyler de ilave edebilirler.

N. Alp karşılıklı iki tarafın gönlünü aldığı hoş ve eğlenceli bir geleneği anlatmıştır. Derlemeci bu geleneği anlatırken maddi duruma göre hediyelerin değişebileceğini ifade etmiştir. Bu da gelenek ya da göreneklerin yerine getirilirken karşıyı yormadan ve üzmeden yapıldığına dikkat çekmektedir.

3.2. Nedime Alp (1942), Gaziantep Âdetlerinden Nişanlıya Kaymak Göndermek, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.36, ss.11.

Nedime Alp bu derlemesinde öncelikle "kaymak" denilince ilk akla gelenin kaynamış sütün yüzünde toplanarak kalın tabakaların yerleşmiş şekli olduğunu ancak bahsi edilecek kaymağın bu olmadığını ifade etmiştir. Nişanlıya gönderilen kaymağı ve sonrasında yapılanları şöyle sıralamıştır: Bahar gelince sütçülerden kaymak için randevu alınır. Sütler sütçünün evinde geceden sabaha kadar beklemek suretiyle kaplara konur. Süt, sabaha kadar kaynak tutar. O kaymağa batırmak üzere ekmek fırınında özel yapılmış halis, yumuşak ve düz kaymak ekmeği alınır. Ekmekler sütlerin yüzüne toplanmış kaymaklara batırılır. Kalaylı tepsilere dizilir. Üzerine şeker dökülerek afiyetle yenilir.

Nişanlı evin kalabalığına ve erkek tarafının maddi durumunun iyi olmasına göre en az yirmi beş kaymak ekmeği kız evine gönderilir. Yüz kaymak hatta daha fazlası da sütçüye sipariş edilebilir. Kaymak gelmeden bir gün önce nişanlı evine yarın kaymak göndereceğiz diye sipariş edilir. Sabah henüz güneş doğarken nişanlının evine kaymaklar gelmeye başlar. Bu gelen kaymaktan aile efradına, komşulara ve yakın akrabalara dağıtılır. Böylece nişanlılar tarafından da baharın gelişi de kutlanmış olur.

3.3. Nedime Alp (1942), Gaziantep Âdetlerinden Nişanlı Sahresi Yemekli Kır Gezisi Yani Piknik, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.43, ss.8.

Oğlan evi kız evini yemekli kır gezisine davet edince hazırlıklar bir hafta önceden başlar. Ekmekler açılır, yemeklik malzemeler tedarik edilir ve tüm hazırlıklar oyun ve eğlence eşliğinde yapılır. Davete kız evinin yakınları ile oğlan evini akrabaları çağrılır. Bu davet genellikle Kavaklık veya Nurgana'da verilir. Mevsimine ve erkek tarafının bütçesine göre yemekler pişirilir. Ancak oğlan evinin maddi durumuna bakılmaksızın bu davette mutlaka yapılması lazım gelen yemek etli çiğ köftedir. Bu yemeğin yanında doğrama, pilav, dolma ve kelle de yapılan ana yemekler arasındadır.

Davete sadece kız ve erkek tarafının hanımları katıldığı için Pazar günü haricinde bir gün seçilir. Çalgıcı veya saz takımı tutulur ve akşama kadar söylenen oyun havaları eşliğinde çalınıp oynanır. Oyun her davetlinin sıra kendisine gelmesiyle oynanır. Oyuna kalkan kişi çalgı çalanlardan istek bir oyun havası ister ve oynar. Otururken de yerine başkasını kaldırır. Eğer yerine bir başkasını kaldırmazsa üstüne kocasının başkasıyla evlenileceğine inanılır. Bu eğlence akşama kadar devam eder. Akşam olunca davetliler zılgıt ile davet sahibine teşekkür ederek ayrılır.

Erkek tarafının maddi durumuna göre davetli sayısı değişir. Bu davetin detayları, oğlan evinin ağırlama şekli günlerce konuşulur. İyi taraflar övülürken beğenilmeyen durumlar tenkit edilir.

3.4. Nedime Alp (1943), Gaziantep'te Nişan Âdetleri, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.4, S.51, ss.11-12.

Gaziantep'te bir kızı söz takmak için üç merhale olduğunu; önce söz kesildiğini, sonrasında nişan takıldığını ve nihayetinde nikâh olduğunu ifade eden derlemeci Nedime Alp ikinci aşama olan "nişan merasimini" açıklamıştır.

Nişan takılmadan önce gelin olacak kız görülmüş, beğenilmiş ve karşılıklı istekler kararlaştırılmıştır. İki tarafın verdiği karar neticesinde nişan gündüz veya gece yapılabilir. Uygun görülen zamana göre misafirler kız evine davet edilir. Aynı zamanda dua okuyup ilahi söyleyecek üç veya dört tane de hoca getirtilir. Yerlere minderler serilir. Gelen misafirler bu minderlere buyur edilir. İlahilere ara verilince misafirlere kahve ikram edilir. Sonrasında kıza getirilen bohça ve kutular ortaya koyulur. Duvara bir ip gerilir. Nişan için kaç kat kararlaştırılmışsa elbiselik kumaşlar ipe serilir. Üzerine mendiller, çoraplar vb. serilir. Bir masanın üzerine de terlik,

ayakkabı, kolonya şişesi, tuvalet eşyaları konur. Sonra nişan takılacak kız misafirlerin içine çıkarılır. Bu ana kadar başka bir odada saklanan gelin, vakit gelmedikçe meydanda görülmez. Kızın koluna iki genç kız girerek getirirler, öncelikle kayınvalidenin elini öptürürler. Kaynana da geline nişan yüzüğünü ve nişan bileziğini takar. Bundan sonra kız, öncelikle oğlan tarafının ellerini öper. Oğlanın da en yakın akrabaları kıza yüzük, bilezik veya küpe gibi hediye takı takarlar. Sonra gelin, kız tarafının ellerini öper. Bu merasim bittikten sonra ortaya koyulan bir sandalyeye kız oturtulur. Hocalar gelini övmeye başlar:

"Babasının adı Hacı
Gözlerin görmesin acı
Müştaklar sana duacı
Nişanın mübarek olsun

❖

Anasının Fatma
Kaşları çatma çatma
Gayreti elden bırakma
Nişanın mübarek olsun

❖

Derneğinde pişen aşlar
Hasıdın (kıskanç) dişine daşlar
Âmin! den (deyin) hey din kardaşlar
Nişanın mübarek olsun

❖

Ekmekler açılır yuka (yufka, ince)
Düşmanlar urgasın (uğrasın) oka
Kutlu olsun atlas, çuka (çuha)
Nişanın mübarek olsun."

Bu mevlütler okunduktan sonra ortaya darbuka gelir. Söylenen türkü ve oynanan oyunlarla nişan ortamı şenlenir. Gençler sırayla oynarlar ve halay çekerler. Diğer taraftan da davetlilere ikramda bulunmak üzere sofra hazırlanır. Oğlan evinden gelen baklava ve sepetler dolusu yemişlere ilaveten kız evi de muhallebi ve sütlaç yapar. Mevsimine göre meyve ve yemişler de eklenerek sofra kurulur. Misafirler hatır ve yaş durumuna göre sırayla sofraya buyur edilir. Sofradan kalkan misafirler kız evinden tebriklerini ileterek ve sırayla herkesle vedalaşarak ayrılır. Bu sofra en son misafir gidinceye kadar birkaç kez tazelenir. İkramda bulunulmayan kimse kalmaz.

3.5. Leman Ural (1945), Düğün, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.7, S.72, ss.4/8.

Bizzat katıldığı bir düğün alayında hem dikkatini çeken hadiseleri anlatan Leman Ural hem de bu düğünde gelenek halini alan uygulamalardan bahsetmiştir. Burada üzerinde duracağımız husus düğünde gelenek halini almış uygulamalardır. Bunları kısaca şöyle özetleyebiliriz:

- Leman Ural da dâhil olmak üzere düğüne davet edilen kişilere davetiye yerine geçen ve adına okuntu denilen hediyelerin gönderilmesi

- Gelinin anne evinden çıkması için erkek tarafından talep edilen kapı parasının istenmesi

- Gelinin ata bindirilmesi, önünde kayın biraderlerinin eline beyaz mendil verilip oynatılması, kayın validenin elinde tempo tuttuğu tahta kaşıklarla gelinini karşılaması,

- Gelin attan inmeden önce kayın valideden hediyesini alması ve kendisinin de bahşiş isteyenlere para dağıtması,

- Damadın gelin geldiğinde içinde bozuk para, kuru üzüm, buğday ve arpa olan bir sahanı başından aşağıya dökerek karşılaması (Bu bolluk ve bereket vs. olsun diye yapılırmış.),

- Gelin geldiğinin ertesi günü "baş bağlama" töreninin yapılması,

- İsteğe göre çalgılı veya mevlutlü yapılan baş bağlama töreninde ikram edilen şerbet tepsisinin içine herkesin maddi gücüne göre para atması,

Düğün alayında gördüğü gelenekleri dikkatini çeken unsurlarla beraber anlatan Leman Ural, baş bağlama töreninden sonra düğünün bittiğini ancak bu törenin de düğünün bir parçası olduğunu ifade etmiştir.

3.6. Şakir Sabri Yener (1947), Gaziantep'te Evlenme, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.8, S.87-1, ss.15-16.

Gaziantep'te evlenme adetlerini ve safhalarını derleyen Şakir Sabri Yener, evlenmenin her aşamasını sırasıyla anlatmıştır. Her evre için başlık atmış ve bu evreleri numaralandırmıştır. Derginin bu sayısında evlenmenin 4 safhasına yer vermiştir. Bunlar:

"1. Düğür gezme: Erkek tarafının hanımlarının oğullarına uygun bir kız arayıp bulması.

2. Betlik dakma: Erkek tarafının, kız tarafından gelen istekleri yerine getirmesi.

3. Yatak biçme: Oğlan evinin yatak, yorgan yüzü ile mantoluk kumaş vs. kız evine götürmesi.

4. Cehiz (Çeyiz): Erkek tarafının çalgı ve türkülerle toplanıp kız evinden eşyaları alması."

Derlemeci, yukarıda maddelenen her bir safhayı detaylarıyla açıklamıştır. Gelenek halini alan tüm uygulamalar da daha eskiden ve o zamanda nasıl yerine getiriliyorsa iki türlüsü de anlatılmıştır.

3.7. Şakir Sabri Yener (1947), Gaziantep'te Evlenme, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.8, S.87-2, ss.9-15.

Bir önceki sayıda derlediği evlenmeye dair gelenek ve uygulamaları anlatan Şakir Sabri, derginin bu sayısında da anlatımına devam etmiştir. Evlenmeye dair derlemesine 6. maddeden devam etmiştir. 5. maddenin verilmemiş olduğu ise dikkatimizden kaçmamıştır. Bir basım hatası veya sayfa sayısının eksikliği söz konusu değildir ancak derlemecinin dikkatinden kaçan bir eksiklik olabileceği kanaatindeyiz. Derlemeci bilgilerini şöyle sıralamıştır:

"6. Kına gecesi: Gelin ve damada kına yakılması.

7. Güveğinin saklanması: Kına yakılacağı zaman damadın saklanması ve bulunması.

8. Gelinçi günü: Kına gecesinin ertesi günü erkek tarafının hanımlarının toplanıp eğlenmesi.

9. Okuyucu kadın: Erkek ve kız tarafını tek tek gezip düğüne davet eden kişidir.

10. Maşta: Gelinçi ve düğün alayında davetlilerle ilgilenen kişidir.

11. Gerdek gecesi: Gelin ve damadın evlendiği gecedir.

12. Güveyi mumu ve sağdıç / Güveyi hamamı

13. Düğün

14. Şaba

15. Güveyi sahrası

16. Nikâhlarda çakı kapatmak

17. Yah

18. Zılgıt

19. Gelin gelirken

20. Yemek bahşişi

21. Gelin Öğme

22. Kurbanlık

23. İp çekme"

Her bir madde altında Antep yöresine mahsus olan örf ve adetleri teferruatıyla anlatan derlemeci, çok daha eski zamanlarda yapılan evliliklerin folklor açısından üzerinde durulacak birçok teferruatın olduğunu, ancak kendisinin bu kadar derleme yapabildiğini belirtmiştir.

3.8. Uğur Apaydın (1960), Gaziantep'te Cehiz (Cihaz) Töreni, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.27, ss.10.

Gaziantep'te evlenme adetlerinden olan çeyizin nasıl yapıldığını anlatan derlemeci, kız ve erkek tarafının nasıl hazırlık yaptığını da açıklamıştır. Kız evi tarafından hazırlanan çeyizin erkek evi tarafından davul zurna eşliğinde ve şen bir kalabalıkla alındığını, genellikle çeyizin Pazar gününe denk getirildiğini, yakın akrabaların ve eş dostun davet edildiğini anlatan derlemeci çeyize gelenlerin nasıl ağırlandığına da değinmiştir. Bu paylaşımının sonuna da yazısının Gaziantep'te düzenlenen "Gaziantep'in en beğendiğiniz özelliği nedir?" konulu yarışmasında 9. olduğu notu düşülmüştür.

3.9. Mustafa Mutlu (1960), Gaziantep'te El Öpme, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.28, ss.11-12.

Mustafa Mutlu Gaziantep'in evlenme adetlerinden olan el öpme merasimini, gelin gittikten sonra on veya on beş gün sonra damat ile yakın akrabalarının kız evine gelip damadın kızın anne ve babasının elini öpmesi olarak açıklamıştır. Bu gelenek; kız evi, gelen misafirlere mevsimine göre yapılan yemeklerle ve tatlılarla, üzerine de konulan meyve ve yemişlerle ziyafet vermesiyle şekillenir. Sonrasında damada kızın annesi ve babası tarafından damada birer hediye verilir. Bu adet, evlilikten sonra her iki tarafın birbirlerini daha yakından tanıması için yapılır.

El öpme âdeti üzerine yazılan bu yazının sonuna, Gaziantep'te düzenlenen kompozisyon yarışmasında 3. olan yazıdan alındığı açıklanmıştır.

3.10. H. Uğurol Barlas (1961), Kına, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.38, ss.7-8.

Gaziantep'in düğün adetlerinden olan kına gecesinin nasıl yapıldığını anlatan Uğurol Barlas, bu gecenin öncesinde ve sonrasında yapılan hazırlıklara, gelenek haline gelmiş uygulamalara ve kız evi ile oğlan evinin üstüne düşen örf ve adetlere de değinmiştir. Damat kınası ile gelin kınasının nasıl yakıldığını ve kına tepsinin hazırlanışı açıklamıştır. Tüm bu ritüellerden sonra gelinin, annesinin ve bazı arkadaşlarının ağlatılmasının kına gecesine has bir durum olduğunu belirten derlemeci bu ağlama faslının kısa sürdüğünü, gecenin neşeyle oyunlar oynanarak bitirildiğini ifade etmiştir.

3.11. H. Uğurol Barlas (1961), Beklik Takmak - Nişan, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.39, ss.14-15.

Uğurol Barlas, Antep yöresinde nişan merasiminin gelenekleri ile sonrasında yerine getirilen adetleri açıklamıştır. Nişanın nasıl yapıldığını ve gelenek haline gelmiş uygulamaları anlatmıştır. Nişandan sonra yapılan bazı geleneklere de küçük başlıklar altında ayrıca değinmiştir. Bunlar; "nişanlı sahresi, nişanlıya kaymak yollama, nişanlıya bayram hediyeleri" şeklindeki başlıklardır. Her birinde gelin olacak kıza ve damada yapılan hediyeler, kız ve erkek tarafına gönderilen armağanlar, bu süreçteki örf ve adetlerden bahsetmiştir.

3.12. H. Uğurol Barlas (1961), Geline Bakmak ve El Öpmek, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.41, ss.13-14.

Antep'te evlendikten sonra gelin olan kızın evine ve getirdiği çeyizine bakmak adına gelin evine yapılan ziyarete "geline bakmak" dendiğini açıklayan derlemeci, bu ziyaretin içeriği hakkında kısaca bilgi vermiştir. Sonrasında damadın evlendikten kısa bir süre sonra bir akşam kayınbabası ve kaynanasının elini öpmeye gelmesine "el öpmek" dendiğini ve bu geleneğe dair kız evinin yerine getirdiği geleneklerin neler olduğunu anlatmıştır. Evlenme geleneği içinde Antep yöresindeki birkaç geleneği de açıklayan Uğurol Barlas öncelikle "okuyucu" denilen kişinin kız evi ile oğlan evi arasında önemli gün ve zamanlarda haber getirip götüren kişi olduğunu belirtmiştir. Evlendikten sonra gelinlerin kayınpederleriyle kıymetli bir hediye alıncaya kadar konuşmama geleneğini ve bu gelenek üzerine yaşanan birkaç olayı da paylaşmıştır.

3.13. H. Uğurol Barlas (1961), Folklor: Gaziantep'te Nikâh, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.44, ss.4/22.

Gaziantep yöresinde yapılan resmi ve dini nikâhla ilgili gelenekleri açıklayan derlemeci, resmi nikâhın diğer yörelerden farklı olarak Antep'te nasıl yapıldığına değinmiş ve dini nikâhta yapılan ritüellerin neler olduğunu anlatmıştır. Ayrıca nikâh sırasında yapılan hilelerin neler olduğunu da kısaca ifade etmiş, konuyla ilgili yaşanmış olan örnek bir olayı da okuyucuyla paylaşmıştır.

3.14. H. U. Barlas (1961), Folklor: Kız İsteme ve Görücü, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.48, ss.7.

Antep yöresinde evlenecek yaşa gelen damat adayına gelinlik yaşa gelmiş bir kızın nasıl istendiğini açıklayan derlemeci, oğluna kız bakmaya giden kadınlara Antep'te "görücü" adı verildiğini belirtmiştir. Görücülerin kıza nasıl baktığını ve

nelere dikkat ettiğini, istenmeye gelen kız evinin neler yaptığını ve gelin adayı olan kızın hangi sınavlardan geçtiğini anlatmıştır. Kız istenme geleneğinde kız evinin oğlan tarafını araştırmasına ve kızın verilmesinin uygun görüldüğü takdirde yerine getirilen gelenek ve göreneklere de değinmiştir.

3.15. Uğurol Barlas (1962), Gaziantep Âdetlerinden: Gelinçi - Düyün, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.49, ss.20-22.

Uğurol Barlas tarafından Gaziantep yöresinde düğünden önce yapılan gelin hamamı ve güvey hamamının nasıl yapıldığını anlatmış, düğün geleneklerinin neler olduğunu ve gelinçinin ne demek olduğunu açıklamıştır. Düğün günü gelinin evden çıkarken ve gelin olduğu eve girerken yerine getirilen adetlere de değinen derlemeci her birini ayrı başlık altında anlattığı bu geleneklerin, uygulandığı zaman yapılan eğlencelerine ve söylenen manilerine ayrıca yer vermiştir.

3.16. Uğurol Barlas (1962), Gaziantep Âdetlerinden: Gelinçi - Düğün, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.50, ss.15-16.

Kültür Dergisinin bir önceki sayısında da bu konudan bahseden derlemeci derginin bu sayısında da "maşta" ve "şaba" kelimelerinin ne olduğunu açıklamıştır. Maşta, düğünde yemek dağıtan kadınlara; şaba ise düğünde çalgı çalan ve oynayan hususi tutulmuş kadınların para toplarken söylediği kalıplaşmış kelimeye dendiğini ifade etmiştir. Düğün eğlencelerinde maşa denilen kadınların ne gibi katkılarının olduğunu, görevlerinin neler olduğunu anlatmıştır. Para toplanırken "şaba" diye para toplandığını belirtmiş ve düğünde para atma ve toplama geleneğinin neler olduğunu açıklamıştır.

3.17 Hulusi Yetkin (1964), Gaziantep Âdetlerinden: Gerdekle İlgili Manzumeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.574, ss.9-10/17.

Zamanla unutulmaya yüz tutmuş evlenme adetlerinden gerdek üzerine söylenen manzumeleri derlediğini açıklayan Hulusi Yetkin, ulaşabildiği 7 farklı manzumeyi okuyucuyla paylaşmak istediğini ifade etmiştir. Her bir manzumenin nerede ve nasıl söylendiğini de açıklamıştır. Bu manzumelerin konu başlıkları şöyledir:

"1. Gelin yatak odasına götürülürken okunan kaside: 3 beyitten oluşmaktadır.

2. Gelini öven kaside: 3 dizelik bentten ve bir dörtlükten oluşmaktadır.

3. Gelin yatak odasına geldikten sonra okunan kaside: 6 dizeli 8 bent ve bir dörtlükten oluşmaktadır.

4. Damadı ayrı bir odada giydirirken okunan manzume: 5 dizeli 3 bent ve 3 dizeli 1 bent olmak üzere toplam 4 bentten oluşmaktadır.

5. Damadı giydirirken okuna ikinci manzume: 4 kıtadan oluşmaktadır.

6. Damat giyindikten sonra camiye götürülürken okunan gazel: 7 beyitten oluşmaktadır.

7. Göveğinin camiye götürülmesinde ve eve dönüşünde söylenen diğer bir gazel: 5 beyitten oluşmaktadır." (Derlemeci, Nesimi'den alındığı söylenen bu gazelin, güve sahresinde de söylendiğini belirtmiştir.)

Derlemesinin sonunda her bir manzumeyi hangi kaynak kişilerden derlediğini tek tek belirtmiş, bilinmeyen kelimelerin anlamlarını da vermiştir.

3.18. Fazıl Kafadar (1964), Gaziantep Köy Düğün Âdetlerinden: Yastık Kaçırma, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.79, ss.18.

Gaziantep'in özellikle köy düğünlerinde yaygın olan bu gelenek, derlemeci tarafından detaylı bir biçimde anlatılmıştır. Bu geleneği kısaca şöyle özetlemek mümkündür: Düğün günü akşam yemeğinden sonra, bütün kadınların toplandığı yere gelin getirilip "Seferiye" adı verilen bir yastığın üzerine oturtulur. Sabahleyin gelinin başına "Tozak" denilen rengârenk süslenmiş bir başlık koyarlar. Sora da aynı şekilde süslenmiş bir ata bindirirler. Atın yularından kuyruğundan ve üzengilerinden birer kişi tutup gidilecek köye hareket ederler. Bu arada gelinin kucağına kına gecesi üstüne oturduğu yastık da konur.

Köye yaklaşılınca damadın en yakın arkadaşı gelinin kucağındaki yastığı alıp kaçar. Diğer atlıların delikanlılar da bunun arkasına düşerler ve elinden yastığı almaya çalışırlar. Yastık bu şekilde birbirinden alınıp el değiştirerek köye kadar götürülür. Son olarak kimde kalırsa o atlı, yastığı damada götürür ve ondan okkalı bir hediye alır.

3.19. Gülcan Akdoğan, Gaziantep'te Evlenme Âdetleri, Eğitişim Dergisi, Y.2013, S.39, ss.1.

Gülcan Akdoğan bu çalışmasında Gaziantep'teki evlenme adetleri hakkında bilgi vermiş, evlilikle ilgili temel gelenek ve görenekleri küçük başlıklar altında sıralayarak açıklamıştır. Kız isteme, nişan, çeyiz, kına düğün ve düğün sonrası verilen davetler vs. gibi önemli evlilik geleneklerini tek tek açıklarken bazı geleneklerin günümüzde kalmadığına bazılarının ise hala tüm canlılığıyla devam ettiğini belirtmiştir.

3.20. Kürşat M. Korkmaz, Elli Yıl Önceki Gaziantep'te Gelin ve Damat, Milli Folklor, Y.11, S.43, ss.77-82.

Kürşat Korkmaz Gaziantep'te evlenme adetlerinden düğünü ele almış; düğün sırasında düzenlenen eğlencelerin ve uygulanan geleneklerin, zifaf

gecesindeki örf ve adetlerin, düğün sonrası kız ve erkek tarafının vermiş olduğu davetlerin nasıl olduğunu açıklamıştır. Bazı geleneklerin çok eskide kaldığını belirtmiş, bazı örf ve adetlerin ise tüm canlılığıyla uygulandığına dikkat çekmiştir.

3.21. İsmail Kıvrım, XVII. Yüzyılda Gaziantep Şehrinde Ailenin Oluşumu (1650–1700), Türkiyat Araştırmaları Dergisi, ss.357-392.

İsmail Kıvrım, Gaziantep'te çok eski dönemlere ait aile yaşamının oluşumunu evlilik üzerinden ele almıştır. Nişanlanma ve nikâh törenlerine dair o dönem için tüm gelenek ve görenekler detaylarıyla anlatılmış; evlilikte kadına verilen ve bir nevi evlilik akdi olarak kabul edilen mihr üzerine açıklamalar yapmıştır. Ayrıca sosyal hayattaki ev yaşamına ve çocuk sayısına değinmiş, konuyu daha açık hale getirmek için bazı verilerden yararlanmıştır.

3.22. Ülker (Barlas) Beşe (2009), Mehir: Unutulan Bir Âdet, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.5, S.29, ss.8-12.

Ülker Beşe, Gaziantep yöresinde evlenirken dini nikâh sırasında kadının erkekten istediği, boşanma veya ölüm olması durumunda alması uygun görülen ancak farklı durumlarda da kadına ödenen para yani Mehir'in evlenme geleneğindeki yerini anlatmıştır. Mehir'in ödenme şekillerine göre aldığı isimlerin neler olduğunu, dini nikâhtaki yerini ve önemini açıklamıştır. Ayrıca bu gelenekle ilgili geçmiş yıllarda ve çok eski zamanlarda yaşanılan anılara yer vermiştir.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

H. 5. GAZİANTEP'TE ASKERLİK

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Süleyman Fidan, Anadolu Folklorunda Askerlik (Adana, Gaziantep, Kayseri Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Y.2008, ss.277, Gaziantep.

Süleyman Fidan tarafından hazırlanan "Anadolu Folklorunda Askerlik" konulu bu yüksek lisans tezinde askerlik görevi Adana, Gaziantep ve Kayseri illerinden hareketle ele alınmıştır.

Dört bölümden oluşan tezin birinci bölümünde Türk kültüründe askerlik kavramı kapsamlı bir şekilde ele alınmış; eski Türklerde askerlik, İslamiyet sonrası

Türklerde askerlik ve Cumhuriyet döneminde askerlik olmak üzere üç farklı dönemde askerlik görevine olan bakış açısına değinilmiştir.

İkinci bölümde askerlik etrafında oluşan ürünler performans teori bağlamında incelenmiştir.

Üçüncü bölümde günümüz Anadolu folklorunda askerlik görevine değinilmiştir. İlk olarak tez konusunun araştırma sahası olan Adana, Kayseri ve Gaziantep yörelerinin tarihî, coğrafî ve kültürel yapıları hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra bu yörelerdeki askerlik folkloru şu başlıklar altında detaylı bir şekilde incelenmiştir:

"1. Uğurlama
2. Askerlik
3. Karşılama
4. Halk Felsefesi Bağlamında Askerlik
5. Askerlik ve Eğitim"

Tezin dördüncü bölümünde çeşitli kültür ortamlarında askerlik görevi ele alınmıştır. Bu kültür ortamları ise şöyle sınıflandırılmıştır:

"1. Sözlü Kültür Ortamında Askerlik
2. Yazılı Kültür Ortamında Askerlik
3. Elektronik Kültür Ortamında Askerlik"

Sözlü kültür ortamında askerlik görevini açıklarken sözlü halk anlatılarına yer veren Süleyman Fidan, yazılı kültür ortamındaki askerliği askerlik üzerine yazılan yazılar ve askerlerin yazdığı yazılar doğrultusunda ele almıştır. Elektronik kültür ortamındaki askerliği açıklarken geçmişten günümüze kadar değişim gösteren radyo, televizyon, bilgisayar gibi faklı ve yeni birçok iletişim araçlarından hareketle açıklamıştır.

Tezinin sonunda "ek" kısmında sözlü halk bilimi ürünlerine yer veren Süleyman Fidan, askerlikle ilgili derleme ve halk anlatılarıyla da bu ürünleri zenginleştirmiştir.

2.2. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü Geçiş Dönemleri; Bayramlar, Törenler ve Kutlamalar Askerlik ile İlgili Âdet ve İnanmalar–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.372-376, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında

konuyla ilgili olarak geçiş dönemlerinden olan "askerlik" ile ilgili adet ve inanmaları ele almış, derlemelere ve halk anlatılarına yer vermiştir.

Öncelikle askerlik görevinin gereklerini ve halk arasındaki manevi değerini açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında askerlikle ilgili adet ve inanmalara değinmiş; ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

3. MAKALELER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir makale bulunmamaktadır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

H. 6. GAZİANTEP'TE HACI UĞURLAMA VE KARŞILAMA

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü Geçiş Dönemleri: Hacı Uğurlama Ve Karşılama–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.377-380, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak geçiş dönemlerinden olan hacı uğurlama ve karşılama geleneğini ele almış; derlemelere ve halk anlatılarına yer vermiştir.

Öncelikle Hac vazifesinin gereklerini ve halk arasındaki manevi değerini açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında hacca uğurlama ve karşılamayla ilgili adet ve inanmalara değinmiş; ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

3. MAKALELER

3.1. Şakir Sabri Yener (1964), Folklor: Hacı Gelirken, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.84, ss.4-5/20.

Şakir Sabri Yener, Antep yöresinde hacı karşılama adetlerini anlatırken hacının gelmesinden önce yapılan hazırlıklar, geldiği zaman karşılama töreninde yapılanlar ve sonrasındaki uygulamalar olarak geleneklere sırasıyla değinmiştir.

Hacıların geleceğini haber eden telgraf alınınca hacı evlerinde bir bayram havası esmeye başlandığını, kurbanların kesilip yemeklerin piştiğini, mevlitler okunup türlü şenliklerin düzenlendiğini anlatmıştır.

Alınan haber üzerine hacı ailelerinin hemen harekete geçtiğini, önce hacı evinin damına, üzerinde kelime-i tevhit yazılı beyaz bir bayrak dikildiğini, Bunun da o evin hacı evi olduğunun göstergesi anlamına geldiğini ifade etmiştir. Zengin hacı evlerinin kapı üstlerine yağlı boyalarla çeşitli câmi ve Kâbe gibi resimler yapıldığını, bunların yıllarca kalıp sokaktan gelip geçenlere o evden birinin hacca gittiğini haber veren müjdeci görevi gördüğünü belirtmiştir.

Hacı geldiği zaman coşkulu bir karşılama töreni yapıldığını, ilahilerle ve dualarla eve kadar büyük bir kalabalıkla getirildiğini söyleyen derlemeci karşılama töreninde hacıyı karşılamak adına yapılan farklı gelenekleri okuyucuyla paylaşmıştır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

H. 7. GAZİANTEP'TE ÖLÜM İLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR

1. KİTAPLAR

1.1. Ali Atalar, Gaziantep Folkloru, Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Y.1985, C.1, ss.125, Gaziantep.

Ali Atalar tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep folkloru hemen her yönüyle ele alınmıştır. Eserinde "Gaziantep'te Ölüm Adetleri" başlığı altında Gaziantep yöresinde ölüm ile ilgili inanış ve uygulamaları kısaca yer vermiştir.

1.2. Akten Köylüoğlu, Kadim Şehir Gaziantep, Başkent Kitap, Y.2009, ss.391, İzmir.

Akten Köylüoğlu yaklaşık 15 yıllık bir araştırma ve incelemenin sonunda Gaziantep şehrini hemen her yönüyle ele almıştır. 20 farklı bölümden oluşan kitabının her bir bölümünde Gaziantep ile ilgili farklı bir bilgiye yer vermiştir. Kitabının yedinci bölümünde "Cenaze Törenleri ve Taziye" başlığı altında halk arasında Gaziantep'te ölüm ve ölünün arkasından yapılan cenaze törenine değinmiş, konuyla ilgili inanış ve uygulamalar hakkında açıklama yapmıştır.

1.3. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep Folklorundan Notlar: Gaziantep'te Ölüm Törelerinden İlginç Bir Bölüm–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in arşivinde dosya halinde bulunan ve Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat

içinde "Gaziantep Folklorundan Notlar" isimli eserde Cemil Cahit Güzelbey'in "Gaziantep'te Ölüm Törelerinden İlginç Bir Bölüm" başlıklı yazısı paylaşılmıştır. Bu yazıda Gaziantep yöresinde ölen bir kimsenin ardından acılı aileye başka bir deyişle taziye evine yemek gönderme âdeti üzerinde durulmuştur. Bir yakınını kaybeden ev halkının yas içinde yemekle ilgilenecek durumu olmadığı, ailenin acısını atlatıncaya kadar belirli bir süre yemek yaparak destek olmaya çalışmanın ölüm adetleri arasında geçmişten günümüze kadar değişmeden geldiği ifade edilmiştir.

1.4. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep Folklorundan Notlar: Gaziantep'te Ölüm Âdetleri–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in arşivinde dosya halinde bulunan ve Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Gaziantep Folklorundan Notlar" isimli eserde Cemil Cahit Güzelbey'in "Gaziantep'te Ölüm Âdetleri" başlıklı yazısı paylaşılmıştır. Bu yazıda Gaziantep yöresinde ölen kimsenin arkasından taziye evine yapılan ziyaretlerden, ölen kişi için yapılan hayır işlerinden, cenazenin yıkanması ve defnedilmesi sırasındaki inanış ve uygulamalardan, ölümün ilk on günü içinde ve sonrasında 40. ve 52. gününde okunan dualardan ayrı ayrı bahsedilmiştir.

2. TEZLER

2.1. Gülsün Nakıboğlu, Mitat Enç'in Eserlerinde Gaziantep –Gelenekler: Ölüm–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2009, ss.195, Gaziantep.

Gülsün Nakıboğlu tarafından oluşturulan bu yüksek lisans tezinde Mitat Enç'in eserleri incelenmiş ve Gaziantep'le ilgili detaylar ele alınmıştır. Dört bölümden oluşan tezin üçüncü bölümünde "Gelenekler" ana başlığı altında Mitat Enç'in eserlerinde Gaziantep ilindeki ölüm olgusunun nasıl algılandığı üzerinde durulmuştur. Bu inceleme yapılırken Mitat Enç'in eserlerinden de konuyla ilgili yer yer alıntı yapılmıştır.

2.2. Mehmet Sercan Seçinti, Gaziantep İslahiye İlçesi Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm) –Geçiş Dönemleri: Ölüm–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2014, ss.77-97, Gaziantep.

Mehmet Sercan Seçinti tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep ilinin ilçelerinden olan İslahiye üzerine bir çalışma yapılmış; ilçenin geçiş dönemleri halk bilimi açısından incelenmiştir.

Üç bölümden oluşan tezin ikinci bölümünde "Geçiş Dönemleri" ana başlığı altında "ölüm" olgusu ele alınmıştır. Ölüm evresi "ölüm öncesi, ölüm sırası ve ölüm sonrası" olmak üzere üç evrede açıklanmış, her evrede yaşanılan durumlar, alına tedbirler, faydalı veya zararlı olduğu düşünülen davranış-inanç ve uygulamalar üzerinde durulmuştur.

2.3. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü Geçiş Dönemleri: Ölüm–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.326-367, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak geçiş dönemlerinden olan "ölüm" ile ilgili yaşantılara, derlemelere ve halk anlatılarına yer vermiştir.

Öncelikle ölüm olgusunu açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında ölümü şu 3 başlık altında incelemiştir:

"1. Ölüm Öncesi
2. Ölüm Sırası ve Defin İşlemleri
3. Ölüm Sonrası"

Cevdet Avcı yukarıda verilen her bir başlığı kendi içinde ilgili başlıklar altında yeniden açıklamış, ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.4. Deniz Baran, Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme –Gaziantep Geçiş Dönemlerine Bağlı Yeme-İçme Kültürü: Ölüm–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.42-46, Gaziantep.

Deniz Baran tarafından hazırlanan "Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep'te mutfak kültürü çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır. Gaziantep'teki yeme-içme geleneği; geçiş dönemleri, özel günler ve inanışlar esas alınarak açıklanmıştır.

Tezin ana bölümü de olan dördüncü bölümde yeme-içme kültürü geçiş dönemleri esas alınarak açıklanmıştır. Bu geçiş dönemlerinden olan "ölüm" olayında yeme-içme geleneği ele alınmıştır. Ölümden sonra yas için açılan sofralarda ikram edilen yemekler ve içecekler halktan yapılan derlemelerle beraber anlatılmıştır.

2.5. M. Nurullah Cicioğlu, Geçitler Bağlamında Ölüm: Gaziantep Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.110, Gaziantep.

Muhammet Nurullah Cicioğlu tarafından hazırlanan "Geçitler Bağlamında Ölüm: Gaziantep Örneği" konulu tezde Gaziantep yöresinde ölüm öncesi ve sonrasında yapılan uygulamalar, yerine getirilen ritüeller ve inanışlar incelenmiş, ortaya konulan bulgular paylaşılmıştır.

Beş bölümden oluşan tezin birinci bölümünde "ölüm" olgusu açıklanmış ve bu olguya dair inanış ve anlatılardan kesitler sunulmuştur.

Tezin ikinci bölümünde Türklerde ölüm ve ruh kavramları ile Gaziantep'te ruhlarla ilgili inanışlar ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde tezin ana konusu olan ölüm; öncesi ve sonrasındaki inanış ve uygulamalar bağlamında açıklanmıştır. Ölüm öncesinde ölümle ilgili belirtiler ve kaçınmalar anlatılmıştır. Ölüyü defnetme işi ise "Defin Öncesi, Defin Töreni Ve Defin Sonrası" olmak üzere üç ana başlık altında izah edilmiştir. Ölüm anında yapılan işlemler ile ölünün ardından yapılan işlemler izah edilirken defin hazırlığı, ölü yıkama ve kefenleme, ölümün duyurulması ve cenaze namazının kılınması gibi hususlara da değinilmiştir.

Defin töreni sırasında yapılan uygulamalar ise talkın (telkin) töreni ile devir ve ıskat töreni başlıkları altında açıklanmıştır.

Defin sonrasında yerine getirilen uygulamalar ve çeşitli inanışlar ise; "yas, ağıt töreni, taziye töreni, cenaze yemeği, mevlit töreni, mezarla ve mezarlıkla ilgili inanış ve uygulamalar" başlıkları altında detaylı bir biçimde açıklanmıştır.

Tezin dördüncü bölümünde kullanılan materyal ve metotlar, beşinci bölümünde ise tüm elde edilen bilgiler ve derlemeler ışığında ulaşılan bulgular değerlendirilmiştir.

Tüm kültürlerde ölümle ilgili uygulamaların birbirine çok benzediğini ifade eden Nurullah Cicioğlu, bazı uygulamalardaki farklılığın kültür ve inanış farkından kaynaklandığını belirtmiştir. Tezinin sonunda derleme yapılan kaynak kişilerin fotolarına ve bilgilerine yer vermiş; ölümle ilgili halk anlatılarını, ağıt örneklerini ve kalıplaşmış sözlü ifade örneklerini tezinin ek kısmında paylaşmıştır. Bu kısımda yer alan halk bilimi ürünlerinin ilgili başlıklar altında incelendiğini belirtmenin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

2.6. Ökkeş Çetin, Gaziantep İli Oğuzeli İlçesi Halk İnançları –Oğuzeli'nde Geçiş Dönemleri: Ölüm–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.51-62, Niğde.

Ökkeş Çetin tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep ilinin Oğuzeli ilçesinde yaşayan halkın inanışları, geçiş dönemleri esas alınarak incelenmiştir.

Üç bölümden oluşan tezin birinci bölümünde "Oğuzeli'nde Geçiş Dönemleri" ana başlığı altında "ölüm" ile ilgili inanış ve uygulamalar ele alınmıştır. Bu inanış ve uygulamalar ise şu dört ana başlık altında açıklanmıştır:

"1. Ölüm Öncesi ve Ölümü Haber Veren İnanışlar

2. Ölüm Anı ve Sonrası

3. Kefenleme ve Defin

4. Taziye ve Ölünün Arkasından Yapılanlar"

3. MAKALELER

3.1. Şakir Sabri Yener (1939), Ölüm Alametleri, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.8, ss.9

Yazara göre bir kişi öleceği zaman bazı alametleri üzerinde taşır. Herkesin gördükleri karşısında değişik anlamlar yüklediği bu belirtiler, Antep yöresinde de farklı yorumlara mazhar olmuştur. Ölüm alametlerinden birkaçını yazısına konu alan yazar, bunları şöyle sıralamıştır:

Ölümü yaklaşmış olan kişinin ayakuçları gevşer, kişi yatarken ayak tabanı yere kapanır. Burnu dikleşir, gözleri çukurlaşır. Bazen de gözlerin bir noktaya dikilmesi de ölüm alameti kabul edilir.

Canını güçlükle teslim eden kişiler için dünyada ettiklerini çekiyor derler ancak ölen kişi iyi ise gurbette bir beklediği var diye söylenir. Gurbette beklenen kişinin herhangi bir eşyası ölecek kişinin göğsünün üzerine koyulup kokusu alınması durumunda ölümün kolaylaşacağına inanılır. Ölen kişinin gözünün açık gitmesi de beklenen kişiye işarettir. Gözü açık gitmek deyimi de buradan gelmiştir.

Kelime-i Şehadet getirmek, Kuran okumak, can çeken kişinin ağzına Zemzem suyu damlatmak, Yasin suresini okumak ölümün kolay olması için yapılan eylemlerdir. Ölünün başına can toplanmasın diye etrafında gürültü çıkarmamak gereklidir. Hatta bütün aile efradı ayakucuna onun görmesi için toplanır.

Tüm bu sayılan unsurlar bir inanış geleneğinden gelmiştir. Büyüklerin veya toplumda bilgi bakımından üstün tutulan kişilerin anlatmalarıyla hem kabul görmüş hem de tatbik edilmiştir.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

H. 8. GAZİANTEP'TE GÜNLÜK HAYATLA İLGİLİ GELENEK / GÖRENEK VE İNANÇLAR

1. KİTAPLAR

1.1. Akten Köylüoğlu, Kadim Şehir Gaziantep, Başkent Kitap, Y.2009, ss.391, İzmir.

Akten Köylüoğlu yaklaşık 15 yıllık bir araştırma ve incelemenin sonunda Gaziantep şehrini hemen her yönüyle ele almıştır. 20 farklı bölümden oluşan kitabının her bir bölümünde Gaziantep ile ilgili farklı bir bilgiye yer vermiştir. Kitabının beşinci bölümünde "Hamam Geleneği" başlığı altında günlük hayatta halkın çeşitli sebeplerden ötürü (gelin veya lohusa hamamı vb.) hamama gitme geleneği hakkında açıklama yapmıştır. Verdiği bilgilerle ilgili görsellere de yer vermiştir.

1.2. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep Folklorundan Notlar: Gaziantep Halk İnançlarından Bir Demet–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in arşivinde dosya halinde bulunan ve Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Gaziantep Folklorundan Notlar" isimli eserde Cemil Cahit Güzelbey'in "Gaziantep Halk İnançlarından Bir Demet" başlıklı yazısı paylaşılmıştır. Bu yazıda Gaziantep yöresinde günlük hayatın içinde halkın inanışları ve bu doğrultudaki uygulamaları ele üzerinde durulmuştur. Çocukla ilgili, gurbetle ilgili ve misafirle ilgili inançlar ayrı başlıklar altında anlatılmıştır. "Başka İnançlar" başlığı altında ise kulak çınlaması, göz seğirmesi, tırnak kesme, haftanın çeşitli günlerinde yapılan veya yapılmayan işler vs. gibi halk arasında yaygın inanış ve uygulamalar ele alınmıştır.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü: Günlük Hayatla İlgili Gelenekler–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.396-408, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak günlük hayatla ilgili gelenekleri ele almış; derlemelere ve halk anlatılarına yer vermiştir.

Öncelikle günlük hayatla ilgili geleneklerin neye göre şekillendiğini açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Barak Türkmenlerinin günlük hayatla ilgili geleneklerinin neler olduğunu sıralamıştır. Bu gelenekleri şu başlılar altında açıklamıştır:

"1. Komşuluk
2. Misafir-Misafir Ağırlama-Misafir Uğurlama
3. Aile
4. Toplantılar
5. Sonradan Kazanılan Akrabalıklar
6. Giyim ve Kuşam

Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

3. MAKALELER

3.1. Leman Ural (1939), Yerli Âdetlerimizden: Sahra, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.3, ss.6-7.

Leman Ural tarafından derlenen Gaziantep yöresine ait bu yerli âdetimiz, Antep halkının havalar güzel olduğu zamanlarda açık alanlarda kırlara çıkma veya pikniğe gitme geleneğidir. Antep halkının, evinin dört duvarı arasında günlerini geçirmek istemediğini ve gezmeyi çok sevdiğini ifade eden Ural, kırlara gidip yiyip içmenin ve eğlenmenin kaçınılmaz bir gelenek haline geldiğini vurgulamıştır.

Havaların ısınmasıyla başlayan sahra gezilerinin yıl boyunca ilkbahar, yaz ve sonbahar mevsimleri boyunca devam ettiğini, hatta kış mevsimi ılık geçtiği yıllarda da bu geleneğin devam ettirildiğini anlatmıştır. Eğer sonbahar da saraya gidiliyorsa buna Antep halkı "gazel tepeleme" adını verdiğini ifade etmiştir.

Antep halkının sahraya gidecekse güneş gören yüksek tepeleri veya subaşı olan yerleri tercih ettiğini, bu minvalde de Düztepe, Çıksorut, Hacı Baba, Humanız, Alleben, Sarıgüllük ve özellikle Kavaklık gibi yerlerin en çok gidilen mesire yerleri

olduğunu açıklamıştır. Yaz ilerledikçe Nurgana, Bebirge, Sam, Hacar ve Kızılhisar gibi köylere de gidildiğini ifade etmiştir.

Leman Ural'ın yaptığı derlemede yer verdiği bilgilere göre; Antep halkının yarısı Pazar günleri evlerinde oturmazlar. Hanımlar ev işlerini çok önceden bitirirler. Hedik ve köftelik bulgur torbalarını hazırlarlar. Köftenin yanında yenilecek olan yeşillik ve başka yiyecekler varsa onları da ayarlayıp sabah erkenden yola koyulurlar. Eğer akşama kadar kalınacaksa köfteden başka yemekler de ayarlanır. Mevsimine göre; baharda Keme Tavası, Bakla Tavası, şehriyeli veya mercimekli bulgur pilav, yaprak dolması, yumurta, maş piyazı, nohut piyazı veya börülce piyazı, peynirli helva gibi yiyecekler hazırlanır. Yaz veya sonbahar mevsiminde ise genellikle dolma, doğrama veya ciğer kebabı yapılır. Ama hangi mevsimde olursa olsun, mutlaka köfte yapılır. Köftesiz kır gezisine gidilmez.

Sahrada her yaş gurubunda çocuk, genç ve yaşlılar kendilerine göre ya bir eğlence yahut da yapacak bir iş bulur. Yedi ile on iki yaş arası kız çocukları ip atlarken, yetişkin kızlar ve genç gelinler pabuç çarpmaç oynarlar. Oyun bitince sahrayı dolaşmaya çıkarlar. Bundaki temel amaç hem temiz hava almak hem de sahrada başka tanıdık kişiler varsa ayaküstü kısa sohbet etmektir. Diğer taraftan erkek çocuklar, adım bazlamaç, birdirbir veya top oynarlar. Genç bayanlar köfte hazırlayıp yoğururken yaşlılar piyazı hazırlarlar.

Bu vaziyette akşama kadar gezilir, eğlenilir, yenilip içilir ve akşam olunca da eve neşe içinde dönülür. Bu gelenek Gaziantep yöresinde çok uzun yıllardan beri devam eden önemli bir ananedir.

3.2. Cemil Güçyetmez (1941), İnanmalar ve Âdetlerden Parçalar, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.25, ss.9-10.

Cemil Güçyetmez'in yapmış olduğu bu derlemesinde çeşitli halk inanışına dayanan ve uygulanan bilgiler verilmiştir. Bu inanışlar halk arasında zamanla, yapılması gelenek haline gelmiştir. Yapıldığı zaman olumlu sonuçlar vereceğine veya yapılmadığı zaman başa gelecek olumsuz durumlara inanılan hal ve uygulamalar belirli bir sıra gözetilmeksizin verilmiştir. Bu inanma ve uygulamalardan bazıları şöyledir:

"— Birçok kadınlarımızca Salı günü çamaşır yıkamak, yorgan kaplamak; bazı erkeklerce de tıraş olmak fenadır. Yapılırsa uğur gelmeyeceğine inanılır.

— Cuma günü temizlik yapmanın ve ev süpürmenin uğursuzluk getireceğine inanılır.

— Cuma günü yeni alınan bir elbise veya entari giyilirse ahirette bu giysilerin sorgusunun sorulmayacağına inanılır.

— Cumartesi günü sabun almanın uğursuzluğuna inanılır. Alanın öleceğine işaret ettiği söylenir.

— Gün battıktan sonra çamaşır kazanı, tencere, kahve tavası gibi isli olan şeylerin alınıp verilmesi fena kabul edilir.

— Gece kızların saçı taranırsa bahtı bağlanacağına, gece aynaya bakan kız da başka memleketten bir adamla evleneceğine inanılır.

— Çakı veya sabun bir kimseden alınırken veya bir kimseye verilirken elinin tersi üzerine konularak alınıp verilmek adettir. Böyle yapılmadığı takdirde o iki kimse arasında bir durgunluk, küskünlük veya düşmanlık hâsıl olmasına sebep olacağına inanılır.

— Yatmakta veya uyumakta olan bir adamın üzerinden geçilmesi o adamın ömrünün kısalmasına mucip olacağına inanılır."

Haftanın bazı günlerine inanç yönünde anlamlar yüklenmiş, yapılan iş veya uygulamalara da bun inanmalar yön vermiştir. Günler dışında yapılan eylemlerin veya kullanılan eşyaların uğuruna ya da uğursuzluğuna inanılmıştır. Uğursuzluk getiren eylemler yapılmayarak, eşyalar da kullanılmayarak uğursuzluk def edilmeye çalışılmıştır.

3.3. Nedime Alp (1944), Gaziantep Âdetlerinden: Hamama Gidiş, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.56-57, ss.17-19.

Nedime Alp tarafından Gaziantep'in hamam âdeti denilince ilk akla gelen ve gelenek halini alan bir yaşam biçimi anlatılmıştır. Öncelikle o yıllarda Antep'teki hamam sayısının on bir olduğunu belirtmiş ve her bir hamamın adlarını yazmıştır. Hamama gitmeden önce üç farklı safhanın olduğunu, bu safhaları da birinci gün ev temizlemek, ikinci gün ekmek yapmak ve üçüncü gün çamaşır yıkamak şeklinde izah etmiştir. Bu işler yapıldıktan sonra hamama gidildiğini ifade eden Nedime Alp, hamama giderken götürülen yiyeceklerin ve alınması gereken eşyaların da neler olduğunu tek tek açıklamıştır.

Hamamın yapısı, avlusu, kurnası ve suyu hakkında da bilgi veren derlemeci hamamda yenmesi gelenek halini almış yemekleri, nasıl ve ne şekilde yıkanıldığını, o dönem için hamam masraflarının ne kadar olduğunu da anlatmıştır.

3.4. Leman Ural (1944), Yerli Âdetlerden Bayram Yemekleri: -Yuvarlama-, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.60-61, ss.18-19.

Gaziantep yöresine ait olan, bayram sabahı yapılan ve ikram edilen yuvarlamanın hem yapılışı hem de yerli geleneklerimizden oluşu üzerinde duran Leman Ural, yuvarlama yemeğini her yönüyle anlatmıştır. Yuvarlamanın çok

önceden bu yana bayram sabahı yenen bir yemek olduğunu, zengin veya fakir ayırt etmeden her ailenin evinde yapıldığını, bu yemeğin yanında çeşitli başka yemeklerin de ikram edildiğini ifade etmiş ancak yuvarlamanın yerinin başka olduğunu vurgulamıştır. Leman Ural'a göre; bayram sabahı yuvarlama yapmak, Antep yöresinde o kadar yerleşmiş bir gelenektir ki bu yemeğin yapılmaması ancak çok güçlü bir mazeretle açıklanabilir.

Bayram sabahı, aile reisinin sabah namazından dönmesinden sonra sofranın kurulup aile efradı ve akrabadan da davet edilen kişilerle yuvarlamanın yendiğini, bu sofra geleneğinin samimiyeti artırmada önemli rol oynadığını yazan Leman Ural, yuvarlamanın nasıl yapıldığını da açıklamıştır. Derlemenin bu kısmına "Gaziantep Yöresinde Yiyecek Türleri ve Yapılışları" başlığı altında değinilmiştir.

Yuvarlamanın sadece ikram edilecek kadar olmayıp daha fazla yapıldığını, evlerinde bu yemeği yapamayan çok fakir kimselere ve komşulara da dağıtıldığını bunun da geleneğin bir parçası olduğunu vurgulamıştır.

3.5. Behçet Özdamar (1947), Dam Örtme Töreni, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.8, S.87-1, ss.14.

Gaziantep yöresinde sonbahar mevsimi gelince evde evlenmek üzere olan bir genç varsa, yeni bir ev kurmak adına yarıda kalan damların üstünü örterek kışı yeni damın altında geçirme zamanı da gelmiş demektir. Sonbahar mevsiminin beklenme sebebi yazın mahsulden elde edilen gelirle kışa kadar inşaatın ancak yapılmasıdır.

Özellikle köylerde dam yapılacağı zaman, konu komşu davet edilir. Sabahın erken saatlerinde davul zurna çalmaya başlar. Davulun sesini duyan davetliler için iş başı saati geldi demektir. El birliği ile öğlene kadar kadın erkek herkes çalışır ve dam örtme işi biter. Damın sahibi davetlilere ikram etmek üzere koyun keser, çiğ köfte yoğrulur, pekmez şerbeti yapılır. Misafirlerle beraber ev sahibi örtülen damın altında bir sofrada neşe içinde yemekler yenilir ve sonrasında herkes evine dağılır.

Dam örte geleneğini derleyen Behçet Özdamar, bu geleneği Türk milletinin birlik ve beraberlikle sosyal yardımlaşmadaki özelliğini gösteren eşsiz bir örnek olarak nitelendirmiştir.

3.6. Şenol Besnili (1960), Kavaklık ve Çiğ Köfte Sefası, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.27, ss.10.

Gaziantep'in yerli adetlerinden olan mesire alanlarımızdan Kavaklığa gitme ve orada çiğ köfte yeme üzerine yazılan bu yazıda Antep halkının hemen her hafta

Pazar gününü nasıl geçirdiği anlatılmıştır. Kavaklığa giderken yapılan hazırlıklara, tercih edilen yemekler arasında çiğ köftenin ayrı bir yeri olduğuna ve piknik alanında nasıl eğlenildiğine değinilmiştir. Bu yazı "Gaziantep'in en beğendiğiniz özelliğini yazınız." Konulu kompozisyon yarışmasında 4. olmuş, bu da not olarak yazının sonunda belirtilmiştir.

3.7. Özden Gökçe (1961), Gaziantep'te Hamam (Bir Mektup), Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.38, ss.13.

Özden Gökçe, Gaziantep'in yerli adetlerinden olan hamam geleneğini bir arkadaşına yazdığı mektupta anlatmış ve bu mektup da okuyucuyla paylaşılmıştır. Antepli hanımların Ramazan'dan veya bayramdan bir gün önce hamama gittiğini, bu yüzden özellikle bu zamanlarda hamamların daha kalabalık olduğunu vurgulamıştır. Hamamda neler yapıldığını, yıkanma faslını, kalabalık nedeniyle yaşanabilecek durumları ve yapılan yemeklerin neler olduğunu anlatmıştır.

3.8. Cemil Güçyetmez (1966), Gaziantep'te İnanmalar ve Âdetler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.101, ss.4.

Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi'nin 25. sayısında, sayfa 9-10'da "*İnanmalar ve Âdetlerden Parçalar*" başlığı altında ve aynı içerikle paylaşılan bu yazı, Gaziantep Kültür Dergisi'nin bu sayısında da okuyucuya sunulmuştur.

Tezimizin "Günlük Hayatla İlgili Gelenek ve Görenekler" ana başlığı ve "*6.2. Cemil Güçyetmez (1941), İnanmalar ve Âdetlerden Parçalar, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.25, ss.9-10."* künyesinin başlığı altında bu derlemeyle ilgili detaylı bilgi verilmiştir. Bu nedenle tekrara düşmemek adına yeniden bilgi vermeyeceğimizi söylemenin yeterli ve yerinde olacağı kanaatindeyiz.

3.9. Ülker (Barlas) Beşe (2011), Eskilerden Bir Demet, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.6, S.35, ss.4.

Ülker Beşe, çok eski zamanlardan günümüze kadar uygulanagelmiş olan ve günlük hayatta sıkça tekrar edilen bazı gelenekleri küçük alt başlıklar halinde sıralamış ve bunları kısa kısa açıklamıştır. Bu gelenekler şunlardır:

"— Gidenin arkasından su dökmek
— Kurşun dökmek
— Nazar
— Tahtaya vurmak
— Ağaçlara bez bağlamak
— Kırk gün efsaneleri
— Sayılardan 7 rakamı"

Ülker Beşe, yukarıda verilen ve günlük hayatta bir inanış neticesi çeşitli ritüellerle karşımıza çıkan bu geleneklerin ne anlama geldiğini, hangi amaçla yapıldığını anlatmıştır. Ayrıca zararına inanılan durumlardan korunmak için alınan tedbirleri veya faydasına inanılan durumlar için ne tür uygulamaların yapıldığını da okuyucuyla paylaşmıştır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

Değerlendirme: Ortaya koyulan kaynaklara bakıldığında hayatın dönüm noktalarıyla ilgili gelenek ve göreneklerin daha çok evlenme, doğum ve günlük hayatla ilgili uygulamalarda kendini gösterdiğini söyleyebiliriz. İnançla ilgili ritüeller ise ağırlıklı olarak ölüm olgusuyla karşımıza çıkmaktadır. Bu anlayış ve uygulama, yapılan araştırmaların sayısına da doğal olarak yansımıştır.

Genel bir değerlendirme yapacak olursak Gaziantep'te hayatın dönüm noktalarıyla ilgili toplamda 17 kitap, 24 tez, 42 makale tespit edilmiş ve bu yayınların analizi yapılmıştır.

I. ÇEŞİTLİ ALANLARA AİT HALK BİLGİSİ

Halk bilgisi, hayatı kolaylaştırmak ve yeterli imkânın olmadığı durumlarda sorunlara hızlı çözüm bulmak amacıyla farklı alanlarda kendini göstermiştir. Özellikle sağlıkla ilgili sorunları çözmek adına hekimlikte ve hayvancılıkta kendi çözüm yöntemlerini uygulamadaki başarısıyla Antep halkının bilgisi göz ardı edilemeyecek düzeydedir. Bazı yöntemlerin güzünüzde dahi kullanılıyor olması kimi araştırmacıların dikkatini çekmiş, yapılan çalışmalarda konuyla ilgili bilgiler verilmiş veya eskiden yapılan uygulamalar derleme yoluyla aktarılmıştır.

Aşağıda 8 farklı alana ait halk bilgisi ve kültürüne dair yapılmış olan kaynakların analizine yer verilmiştir.

I. 1. GAZİANTEP'TE HALK HEKİMLİĞİ

1. KİTAPLAR

1.1. Ali Atalar, Gaziantep Folkloru, Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Y.1985, C.1, ss.125, Gaziantep.

Ali Atalar tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep folkloru hemen her yönüyle ele alınmıştır. Eserinde "Gaziantep'te Halk Hekimliği" başlığı altında Gaziantep yöresinde çeşitli hastalıklara halk arasında uygulanan tedavi şekillerinin neler olduğunu anlatmıştır.

1.2. Akten Köylüoğlu, Kadim Şehir Gaziantep, Başkent Kitap, Y.2009, ss.391, İzmir.

Akten Köylüoğlu yaklaşık 15 yıllık bir araştırma ve incelemenin sonunda Gaziantep şehrini hemen her yönüyle ele almıştır. 20 farklı bölümden oluşan kitabının her bir bölümünde Gaziantep ile ilgili farklı bir bilgiye yer vermiştir. Kitabının altıncı bölümünde "Antep Çıbanı" başlığı altında halk arasında yaygın olarak bilinen Antep Çıbanı ve tedavi şekli hakkında açıklama yapmıştır.

2. TEZLER

2.1. Gülsün Nakıboğlu, Mitat Enç'in Eserlerinde Gaziantep –Gelenekler: Halk Hekimliği–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2009, ss.202-205, Gaziantep.

Gülsün Nakıboğlu tarafından oluşturulan bu yüksek lisans tezinde Mitat Enç'in eserleri incelenmiş ve Gaziantep'le ilgili detaylar ele alınmıştır. Dört bölümden oluşan tezin üçüncü bölümünde "Gelenekler" ana başlığı altında Mitat Enç'in eserlerinde Gaziantep ilindeki halk hekimliği üzerinde durulmuştur. Bu

inceleme yapılırken Mitat Enç'in eserlerinden de konuyla ilgili yer yer alıntı yapılmıştır.

2.2. Nuray Bozyiğit, Gaziantep'te Halk Hekimliği (Merkez), Yüksek Lisans Tezi, Y.2011, ss.153, Gaziantep.

Nuray Bozyiğit tarafından oluşturulan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep ilinde halk hekimliği üzerine bir araştırma yapılmıştır. Çeşitli hastalıklar ve ağrılar üzerine uygulanan tedavi yöntemleri ve bu tedavilerde kullanılan yöntem ve malzemelerin neler olduğu hakkında bilgi verilmiştir.

Altı bölümden oluşan tezinin birinci bölümünde ilk olarak halk hekimliğinin tanımı yapılmış, sonrasında halk hekimliği ve tıbbî deontoloji arasındaki ilişkiye değinilmiştir. Ayrıca eski Türklerde halk hekimliği hususu ele alınmış, araştırma sahası olan Gaziantep'in genel tarihçesi, sosyal ve ekonomik durumu hakkında bilgi verilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde Gaziantep'te ve Türkiye'de halk hekimliği üzerine yapılmış çalışmalar üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde tezin ana konusunu teşkil eden Gaziantep'te halk hekimliği uygulamaları, hastalıklar, sorunlar ve tedavi yöntemleri araştırılmış ve elde edilen bulgular ortaya konmuştur.

Dördüncü bölümde mekâna ve kişiye bağlı halk hekimliği "ocaklar, ziyaret yerleri, kaplıcalar ve şifalı sular, aktarlar, kırık çıkıkçılar" olmak üzere beş ana başlık altında açıklanmıştır.

Beşinci bölümde konuyla ilgili dinsel ve büyüsel inanış ve uygulamalar ele alınmıştır.

Altıncı bölümde ise halk hekimliğinde tedavi amaçlı kullanılan malzemeler tanıtılmış ve halk hekimliğine ihtiyaç duyulmasının nedenleri ortaya konmuştur.

Nuray Bozyiğit toplamda 80'den fazla hastalık ve ağrının üzerinde durmuş, bunların tedavi yöntemlerini, tedavi amaçlı kullanılan malzemeleri, halk hekimliğinde dinsel ve büyüsel inanışları detaylarıyla açıklamıştır. Ayrıca neden halk hekimliğine ihtiyaç duyulduğunu anlatmış, halk hekimliğinde kullanılan tedavi yöntemlerini edindiği bilgilerin ışığında değerlendirmiştir.

2.3. Ayşegül Özaslan, Halk Hekimliğinde Ocaklık Kurumu ve Araban (Gaziantep) İlçesi Örneğinde Kadın Ocaklılar, Yüksek Lisans Tezi, Y.2012, ss.113, Ankara.

Ayşegül Özaslan tarafından hazırlanan "Halk Hekimliğinde Ocaklık Kurumu Ve Araban (Gaziantep) İlçesi Örneğinde Kadın Ocaklılar" konulu tezde tıpta uygulanan tedavi şekillerinin yanı sıra "büyüklerden veya atalardan görme" adı verilen ve temeli halk hekimliğine dayanan tedavi şekilleri incelenmiştir. Özellikle Gaziantep ilinin Araban ilçesinde yaşayan kadınların çeşitli hastalıkların tedavisi için uyguladıkları yöntemler ele alınmış ve bu uygulamalar tek tek açıklanmıştır. Tezinin konusunu dört ana başlık altında açıklayan Ayşegül Özaslan her başlıkta tez konusundan bağımsız olmayan farklı başlıkları ele almıştır.

Tezinin birinci bölümünde halk hekimliğinin ne olduğunu, Anadolu inançlarının halk hekimliğine etkilerini ve Anadolu'da halk hekimliğinin durumunu ve boyutunu, hekimlikte dönüşüm süreçlerini, "ateş ve ocak" kavramlarının birbiriyle olan ilişkisi açıklanmıştır.

İkinci bölümde "Araban'daki Ocak Kurumu" ana başlığı altında ocak kurumalarının özellikleri, ocakların toplum içindeki statüleri ve işlevleri ile ocakların sınıflandırılması anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde "Hastalılar ve Tedavi Yöntemleri" ana başlığı altında çoğu hastalığın sebeplerini ve belirtilerini açıklamış, hastalıkların tedavi yöntemleri üzerinde durmuş, bu tedavi yöntemlerinin neler olduğunu tek tek sıralamıştır. Ayşegül Özaslan'ın küçük birer başlık açarak açıkladığı tedavi yöntemleri ise şunlardır:

"1. Irvasa Yoluyla Yapılan Tedaviler (Psikolojik Tedavi)
2. Parpılama Yoluyla Yapılan Tedaviler
3. Dinsel Yolla Yapılan Tedaviler
4. Bitkilerle Yapılan Tedaviler
5. Hayvansal Ürünlerle Yapılan Tedaviler
6. Madensel Maddelerle Yapılan Tedaviler
7. Şifalı Sular"

Dördüncü bölümde Gaziantep'in Araban ilçesindeki kadın ocaklıların hangi hastalıkları tedavi ettiği açıklanmış ve tedavi sırasında takip edilen aşamalar şu şekilde sıralanmıştır:

"1. Hastalığın gözlenip belirlenmesi
2. Hastalığın tespiti

3. Hastalığa göre ocaklının seçilmesi
4. Ocaklıya ulaşma
5. Tedavinin gerçekleşmesi
6. "Gönülden ne koparsa" ücretinin verilmesi"

Yukarıda sıralanan tedavi aşamaları Ayşegül Özaslan tarafından tek tek açıklanmıştır. Bu tedavi aşamalarına, her bir hastalığın tedavisinin nasıl yapıldığını açıklarken ayrıca yer vererek uygulama üzerinden tekrar anlatmıştır.

Tüm bunların dışında Araban'da hangi hastalıklara tedavi uygulandığı, hastalık adları ve tedavi yöntemleri ayrı başlıklar altında verilerek anlatılmıştır. Bazı hastalıklar, tedavi şekilleri ve ocaklı kadınlar Ayşegül Özaslan tarafından fotoğraflanmış ve tezinin sonunda paylaşılmıştır. Bu da anlatılanları hem bir somutlaştırmış hem de görsellik açısından teze ayrı bir zenginlik katmıştır.

2.4. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Halk İnanışları: Ocaklar–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.416-418, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak halk inanışlarından ocaklık kurumunu ele almıştır.

Öncelikle ocaklık kavramlarını açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Barak Türkmenlerinin ocaklık inanışları hakkında bilgi vermiştir. Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.5. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması–Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Halk Bilgisi: Halk Hekimliği–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.448-453, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak halk hekimliğini ele almıştır.

Öncelikle halk hekimliğinin neden ve hangi şartlarda gerekli olduğunu açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Barak Türkmenlerinin halk hekimliği uygulamalarından bahsetmiştir. Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.6. Ökkeş Çetin, Gaziantep İli Oğuzeli İlçesi Halk İnançları –Tabiatla İlgili İnanışlar ve Halk Hekimliği: Halk Hekimliği İle İlgili İnanış ve Uygulamalar–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.69-75, Niğde.

Ökkeş Çetin tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep ilinin Oğuzeli ilçesinde yaşayan halkın inanışları, geçiş dönemleri esas alınarak incelenmiştir.

Üç bölümden oluşan tezin ikinci bölümünde "Halk Hekimliği İle İlgili İnanış ve Uygulamalar" ana başlığı altında Oğuzeli ilçesinde yaşayan halkın tedavi şekli üzerinde durulmuştur. 12 farklı hastalığın nasıl tedavi edildiği anlatılmıştır. Bu hastalıkların dışında korku ve huzursuzluk gibi psikolojik sıkıntıların tedavi şekilleri "Muhtelif Tedavi ve İnanışlar" başlığı altında açıklanmıştır.

3. MAKALELER

3.1. Cemil Cahit Güzel (1939), Gaziantep Tıbbî Folkloru Hakkında Notlar, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.8, ss.4.

Cemil Cahit Güzel'in Gaziantep folkloruna ait yaptığı bir araştırmada kadın doğum ve çocuklarla ilgili bilgilere ulaşmıştır. Bu bilgilere İstanbul Eminönü Halkevi dil, edebiyat ve tarih şubesi tarafından ayda bir çıkarılan "Halk Bilgisi Haberleri" dergisinden ulaşmıştır. 1936 Haziran tarihini taşıyan derginin 56. Sayısında Gaziantep'in tıp folkloru ile ilgili edindiği bilgileri şöyle sıralamıştır:

"1. Doğum ve safhaları: Anne doğum yaptıktan yirmi gün sonra pekmez, tarhın, karanfil ve karabiber ile merhem yapılır. Annenin vücuduna sürülür. Buna Gaziantep yöresinde "nevse emi" derler. Lohusanın eşini de suya atarlar, annenin sütünün bu şekilde bol olacağı düşünülür.

2. Yeni doğan çocuklarda alınan tedbirler ve inanmalar: Yeni doğan çocuk kırk gün yalnız bırakılmaz. Bırakmak mecbur ise kapı arkasına süpürge koyulur. Tırnağı altı ay kesilmez. Altı aysan sonra çocuğun eli babanın cüzdanına sokulur. Bu uğur ve bereket anlamındadır. Çocuklar doğumdan yirmi ve kırk gün sonra hamamda tuzlanır. Çocuğun düşen göbeği evde saklanır. Bu çocuğun aile adamı olacağına işarettir. Çocuk boğmaca olursa bir maktulün mezarı etrafında dolaştırılır. Dişi düşen çocuğu Şeyh Camisine götürürler. Çocuk orada "al sana bir it dişi, ver bana bir kuzu dişi" diyerek düşen dişini cami duvarına sokar.

3. Lohusalarda albastı, hummayı nifasî, lohusa humması: Kadın çocuk doğururken yalnız bırakılmaz. Eğer yalnız kalırsa Al karısı bir kadın şeklinde gelir, kadının ciğerini çeker, suya çalarmış. Suya akarsa kadın ölürmüş. Al karısı demirden korkarmış. Bu nedenle kapıya demir veya orak bağlanır, lohusanın yattığı odanın kapı arkasına süpürge konur, bu şekilde al karısının korktuğuna ve lohusanın yanına gelmeyeceğine inanılırmış.

4. Doğan çocuğu yaşamayanların aldığı tedbirler: Çocuk doğduğu vakit bir araba veya kürde satarlar. Sonra tekrar satın alıp çocuğa Arap veya Kürt adını takarlar. Böylece o çocuk ölmez, yaşar.

5. Çocuklar ve hastalıkları hakkında tedbirler, inanmalar: Söz söyleyemeyen çocuk Şeyh Camisine götürülür. Caminin anahtarını çocuğun ağzına sokup çenesini açarlar. Bundan sonra çocuğun konuşacağına inanırlar. Çocuk bir bacağını diğerinin üzerine koyarsa annenin bir çocuğu daha olacağına inanılır. Lohusalara musallat olan al karısının çocuklara tezahür eden şekline "alacama" derler. Bu hastalık nazardan veya korkudan olur. Çocuk buna yakalandığı zaman bayılır. Tedavisi için çocuğun başında çan çalınır. Erkek çocuğu olmayanlar kız çocuğuna erkek kıyafeti giydirirse oğlu olacağına inanılır."

Cemil Cahit Güzel, Gaziantep hekimliğine dair bu bilgileri paylaşırken dergideki yazı ve madde numaralarını dahi aynı şekilde aldığını ifade etmiştir. Bazı bilgilere ait düzeltme veya açıklama yapılması gerekiyorsa bunları da dipnotlarla belirtmiştir.

3.2. Dr. Mecit Barlas (1946), Antep Çıbanı, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.7, S.81, ss.14-15.

Doktor Mecit Barlas, öncelikle Antep çıbanının ne denli korkunç bir hastalık olduğunu açıklamış, çıbanın ortaya çıktığı yer ve tarihi ile ilgili bilgi vermiştir. Sonrasında bu hastalığın insan vücudunda nasıl çıktığına, ne şekilde ilerlediğine, çıktığı yerde bıraktığı tahribata ve derecesine değinmiştir.

Antep çıbanının tedavisiyle ilgili detaylı bilgi veren Mecit Barlas, bu çıbanın özel bir iyileştirme şeklinin olmadığını, halk arasında koca karı ilaçları diye tabir edilen ilaçlarla tedavi edilmeye çalışıldığını anlatmış ve tatbik edilen tedavi şekillerini açıklamıştır.

3.3. Dr. Mecit Barlas (1960), Antep Çıbanı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.33, ss.18-19.

Bu derleme daha önce Başpınar Dergisinde de aynı şekilde paylaşılmıştır. Yazmış olduğumuz tezde "Dergiler" ana başlığı altında "*6.2. Dr. Mecit Barlas (1946), Antep Çıbanı, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.7, S.81, ss.14-15."* künyesi ile paylaşılmış ve orada gerekli açıklamalar yapılmıştır.

3.4. İlhan Arslanyürek (1990), Tarhun Otundan Bir Demet Sağlık, Yöre Dergisi, S.4, ss.35-36.

İlhan Arslanyürek önce tarhun otunun aslen yetiştirildiği topraklar, yetiştirilme şekli, Gaziantep'te kullanma yeri ve bileşenindeki maddeler hakkında detaylı bilgi verildikten sonra halk arasında ne tür hususlarda ve hastalıklarda tedavi edici özelliğiyle de kullanıldığı açıklanmıştır. Yılan sokması, mide nezlesi, iltihaplı romatizma, birçok iç hastalığı, hıçkırık, diş ağrısı ve sancılarda tedavi amaçlı nasıl kullanıldığı küçük alt başlıklar altında kısaca anlatılmıştır.

3.5. İlhan Arslanyürek (1991), Güney Anadolu'da Yetişen Mantarımız: Toprağın Havyarı (Keme), Yöre Dergisi, Y.2, S.5, ss.38-40.

İlhan Arslanyürek keme hakkında çeşitli başlıklar altında bilgi vermiş, bu mantar çeşidinin ülkemizin özellikle Güney bölgesindeki illerde yetiştiğini ifade etmiş, toplanma şekli ve toplanma yeri ile satışı hakkında açıklamalar yapmıştır. İçerdiği besin değerleri hakkında küçük bir tablo vermiş ve bu sebzenin halk arasında hangi hastalıkların tedavisi için kullanıldığını anlatmıştır.

3.6. Uğurol Barlas (1992), Anadolu'da Kurşun Dökme Adetleri ve Hastalıkların Bu Yolla Tedavisi, Yöre Dergisi, Y.3, S.9, ss.25-28.

Kurşun dökme âdeti üzerine genel bir bilgi veren Uğurol Barlas, Gaziantep yöresinde kurşun dökmenin hastalıklara iyi geldiği inancı olduğunu ifade etmiş ve bu inanç doğrultusunda yapılan uygulamaları anlatmıştır. Ayağı ağrıyana, beli tutulana, genel halsizliği olana veya yatağını ıslatan çocuğa kurşun döküldüğünü söyleyen Barlas, her hastalık için farklı şekillerde kurun döküldüğünü özellikle ağrılı veya sorunlu bölgeye denk gelecek şekilde kurşun döküldüğünü açıklamıştır.

3.7. İlhan Arslanyürek (1992), Hasırotu (Berdi) Gaziantep, Yöre Dergisi, Y.3, S.11, ss.33-34.

İlhan Arslanyürek hasırotu diğer adıyla berdi de denilen bu bitkinin yetişme koşulları ve kullanım yerleri hakkında bilgi verdikten sonra Gaziantep yöresinde bu otun halk hekimliğinde çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanıldığını belirtmiştir. Bu hastalıkları küçük alt başlıklarla vererek açıklamıştır. Hasırotunun yel girmesi, her türlü romatizmalı ağrılarda, bel ve sırt kireçlenmesinde kullanıldığı gibi şu hastalıkların tedavisinde de kullanıldığını başlıklarla sıralamıştır:

"1. Romatizma ve bronşit tedavisinde
2. Ağız yaralarında
3. Bağırsak iltihabında
4. Nezle tedavisinde
5. Dalak hastalığında
6. Bağırsak solucanlarının düşürülmesinde
7. Kanayan yaralarda kan kesici olarak"

Yukarıda sayılan her bir rahatsızlık tedavisinde hasırotunun aynı şekilde kullanılmadığını vurgulayan Arslanyürek, her başlık altında o hastalık için bu otun nasıl uygulanması gerektiğini anlatmıştır.

3.8. İlhan Arslanyürek (1992), Nesli Yok Olmaya Yüz Tutan Bir Bitkimiz: Kayayarpuzu, Yöre Dergisi, Y.3, S.12, ss.24-26.

İlhan Arslanyürek kayayarpuzu bitkisinin Gaziantep'te yetişme koşullarından ve en çok nerelerde yetiştiğinden bahsetmiş, içeriğindeki besin değerleri hakkında bilgi vermiştir. Bu otun Gaziantep mutfağında da kullanıldığını, nasıl ve hangi yiyeceklerle tüketildiğini anlatmıştır. Verdiği bu bilgilerden sonra kayayarpuzunun insan sağlığındaki yerini ve hangi rahatsızlıkların tedavisinde kullanıldığını açıklamıştır. Bunları kısaca şöyle sıralamıştır:

"1. Ağız kokusundan kurtulmak

2. Burun tıkanıklığını açmak

3. Baş ağrısını geçirmek"

Ayrıca yiyeceklerin böceklenmemesi ve çeşitli haşeratlardan kurtulmak için de bu otun kullanılabileceğini ifade etmiştir.

3.9. İlhan Aslanyürek (2007), Bağ Gülü ve Gül Çiçeğinin Sağlığımızdaki Yeri, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.2, S.8, ss.16-21.

İlhan Aslanyürek tarafından yazılan bu makalede Bağ gülü bitkisinin hangi hastalıklara iyi geldiği çeşitli başlıklar altında kısa kısa açıklanmıştır. 38 farklı hastalık veya rahatsızlanma durumunda bu bitkinin nasıl kullanılması gerektiği huşunda bilgi verilmiştir. Yazının başında ise tıbbi tedavinin şart olduğu durumlarda bu bitkinin alternatif olarak kullanılmayacağı uyarısında bulunulmuştur.

3.10. İlhan Aslanyürek (2007), Bağ Gülü ve Gül Çiçeğinin Sağlığımızdaki Yeri (2), Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.2, S.9, ss.34-40.

Derginin bir önceki sayısında aynı bitkinin sağlık için kullanılacak durum ve şartları anlatan İlhan Aslanyürek, derginin bu sayısında aynı bitki için açıklamalarına devam etmiştir. 30 farklı rahatsızlık için küçük alt başlıklar halinde bu bitkinin nasıl kullanılabileceğini kısa kısa açıklamış ve hangi durumlarda kişiye iyi geldiğini izah etmiştir.

3.11. İlhan Aslanyürek (2007), Gaziantep'te Yabani Olarak Yaşayan Hayvanlardan Kirpiler, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.2, S.11, ss.20-22.

İlhan Aslanyürek öncelikle kirpinin doğadaki yaşam koşullarını ve beslenme şeklini anlatmış; tabiattaki dengeyi sağlama noktasında önemi üzerinde durmuştur. Sonrasında ise "kirpinin insan sağlığındaki yeri" başlığı altında bu hayvanın ne tür hastalıklar için kullanıldığını maddeler halinde kısaca açıklamıştır.

3.12. İlhan Aslanyürek (2008), Gaziantep'in Yaban Gülleri ve Sağlığımızdaki Yeri, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.3, S.14, ss.45-47.

İlhan Aslanyürek, yazısında "pembe çiçekli yabani gül, açık pembe çiçekli yabani gül, az pembemsi yabani gül, beyaz renkli yaban gülü, beyaz çiçekli bir yaban gülü" olmak üzere 5 farklı yabani gülün insan sağlığında kullanım yerlerine ve faydalarına değinmiştir. Ayrıca bu bitkileri tanımayanlar için, hem güllerin şeklini tarif etmiş hem de görsellerine yer vererek anlattıklarını somut hale getirmiştir.

4. BİLDİRİLER

4.1. Gülsen Balıkçı, Gaziantep'in Bazı Yörelerinde Tespit Edilen Doğum ve Bebekle İlgili Halk Hekimliği Verilerinin Modern Tıp Yöntemleriyle Birlikte Değerlendirilmesi, VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Y.2006 / (27 Haziran - 1 Temmuz), Gaziantep, ss.22.

Gülsen Balıkçı, Gaziantep yöresinde doğum öncesi, sonrası ve sırasında yaşanan sağlık sorunları ile bebeğe dair yaşanan sağlık sorunları üzerine halkın bulduğu çözüm yöntemlerini incelemiştir. Bu çözüm yöntemlerini küçük alt başlıklar altında ele almıştır: Hamile kalmak için yapılan uygulamalar, hamileliğin anlaşılması için yapılanlar, istenmeyen hamileliklerin sonlandırılması, aş ererken ve hamileyken dikkat edilecek hususlar, cinsiyet belirleme, doğum sırasında yaşanan sorunlar, bebeğin göbeği, doğumun kolay olması için yapılan uygulamalar, doğumdan sonra kadına yapılanlar… Her başlık altında detaylı açıklama yapan Gülsen Balıkçı, tüm bu bilgilerin ışığında tıp bilimi ile halk hekimliğini kıyaslayarak genel bir değerlendirme yapmıştır.

I. 2. GAZİANTEP'TE HALK VETERİNERLİĞİ

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Halk Bilgisi: Halk Veterinerliği–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.453-456, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak halk veterinerliğini ele almıştır.

Öncelikle halk veterinerliğinin neden ve hangi şartlarda gerekli olduğunu açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Barak Türkmenlerinin halk veterinerliği üzerine yapmış olduğu uygulamalarından bahsetmiştir. Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

3. MAKALELER

3.1. Enver Sadık Koçak (1960), Gaziantep'te Derlenen Folklor Maddeleri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.29, ss.17-18.

Bu paylaşımın altında tekrardan küçük farklı başlıklar atılmış ve her bir başlık altında hayvan hastalıklarına halkın bulduğu çözümler anlatılmıştır. "Bağlara zarar veren hayvanlar, hububata zarar veren hayvanlar, keçilere ve koyunlara zararlı nebatlar, hayvan hastalıları" başlıları altında halkı zor durumda bırakan hayvan hastalıkları ve bu hastalıklara karşı bulunan çözüm yöntemleri açıklanmıştır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

I. 3. GAZİANTEP'TE HALK METEOROLOJİSİ

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Halk Bilgisi: Halk Meteorolojisi–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.456-458, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak halk meteorolojisini ele almıştır.

Öncelikle halk meteorolojisine hangi şartlarda başvurulduğunu açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Barak Türkmenlerinin halk meteorolojisi üzerine yapmış olduğu çıkarımlarından bahsetmiştir. Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

3. MAKALELER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir makale bulunmamaktadır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

I. 4. GAZİANTEP'TE HALK TAKVİMİ

1. KİTAPLAR

1.1. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep Folklorundan Notlar: Halka Göre Hicri Takvim–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in arşivinde dosya halinde bulunan ve Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Gaziantep Folklorundan Notlar" isimli eserde Cemil Cahit Güzelbey'in "Halka Göre Hicri Takvim" başlıklı yazısı paylaşılmıştır. Bu yazıda Gaziantep'te Hicri takvime göre aylara ve mevsimle verilen adların halk dilindeki deyişlerine yer verilmiştir. Bunu yanı sıra halk bilgisinde Güneş takvimine göre aylar, kış mevsiminin bölümleri, bahar aylarına yüklenen anlamlar ve inanışlar, bu doğrultuda halk arasındaki anlatılar hakkında da bilgi verilmiştir.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Halk Bilgisi: Halk Takvimi–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.458-460, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak halk takvimini ele almıştır.

Öncelikle halk takviminin ne olduğunu açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Barak Türkmenlerinin halk takvimi üzerine yapmış olduğu çıkarımlarından bahsetmiştir. Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

3. MAKALELER

3.1. Şefik Türker (1946), Mahallî Takvimler ve Gaziantep Takviminden Kış, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.7, S.81, ss.27-28.

Milli takvimlerin yanında, her yörenin kendine göre sayılı günlerini ve iklim özelliklerini ihtiva eden; atalarımızın uzun yıllar sonunda edindiği tecrübelerin neticesinde oluşturduğu mahallî takvimlerin özellikle folklor açısından önemi üzerinde duran Şefik Türker Antep yöresindeki kış takvimi hakkında bilgi vermiştir. Bu takvimlerin sadece bulunduğumuz ay veya günü göstermekle kalmadığını, içinde

taşıdığı güzel atasözleri ve tekerlemelerle dil cephesindeki bulgulara da yardım ettiğini vurgulamıştır.

Antep'teki kış takviminin "kışa giriş, kış ve kıştan çıkış" olmak üzere 3 madde halinde tetkik edildiğini, bu evrelerin de kendi içinde Antep yöresine mahsus isimlerle tekrar ayrıldığını açıklamıştır. Bu takvimin başlıkları hakkında kısaca şöyle bilgi verebiliriz:

"1. Kışa Giriş: Antep yöresinde "kara kış" diye adlandırıla ve 11-22 Aralık tarihini kapsayan süredir.

2. Kış: Zemheri ve Zahmeti olmak üzere 2 evreye ayrılır:

- Zemheri 23 Aralık-31 Ocak arası süren dondurucu soğukların yaşandığı günlerdir.

- Zahmeti ise 12 buçuk günden 4 bölüme ayrılır. Bu bölümlerin de farklı adları vardır:

- Sadildabah: Devenin karnı da denilen bu evrede o kadar keskin soğuklar yaşanmış ki rivayete göre Arap, bu soğuğa dayanamayıp günlerini devenin karnında geçirmiş.

- Sadilbelah: Kışın en çamurlu günleridir.

- Sadilsöğüt: Toprağın ısınmaya başladığı dönemdir.

- Sadilkabayyi: Toprak, hava ve suya cemrenin düştüğü dönemdir. Antep yöresinde "sadilkabayi, çıkar abayi" diyerek havaların ısındığı ima edilirmiş.

3. Kıştan çıkış: Takvimler Mart ayının 9. gününü göstermekte ve baharın ilk günleri yaşanmaya başlamaktadır. Antep halkı, "martın ilk dokuzunu attık, geriye kaldı iki dokuz diyerek bu ayda yaşanan rüzgâr ve yağışlara işaret etse de kışın dondurucu soğukları geride kalmıştır."

3.2. Şefik Türker (1964), Mahallî Takvimler ve Gaziantep Takviminde Kış, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.74, ss.3-4.

Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi'nin 81. sayısında sayfa 27-28'de aynı başlık ve içerikle paylaşılan bu yazı, hiçbir değişiklik yapılmadan Gaziantep Kültür Dergisi'nin bu sayısında da okuyucuya sunulmuştur. Hatta derlemenin sonunda, bu paylaşımın Başpınar Dergisinden alındığına dair kısa bir not düşülmüştür.

"6.1. Şefik Türker (1946), Mahallî Takvimler ve Gaziantep Takviminden Kış, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.7, S.81, ss.27-28." künyesinin başlığı altında bu derlemeyle ilgili detaylı bilgi verildiğini söylemenin yerinde ve yeterli olacağı kanaatindeyiz.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

I. 5. GAZİANTEP'TE HALK HUKUKU

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Halk Bilgisi: Halk Hukuku–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.462-471, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak halk hukukunu ele almıştır.

Öncelikle halk hukukunun ne anlama geldiğini açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Barak Türkmenlerinin halk hukukuna hangi şartlarda ve niçin başvurduğunu hususunda bilgi vermiştir. Gaziantep Baraklarında halk hukukunu çeşitli başlıklar altında ele almış, her bir başlık altında halk hukukunun gereğini ve uygulanış şeklini detaylı bir biçimde açıklamıştır. Bu başlıklar şunlardır:

"1. Miras
2. Kan davası
3. Boşanma
4. Toplumsal ilişkiler"

Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

3. MAKALELER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir makale bulunmamaktadır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

I. 6. GAZİANTEP'TE HAYVANCILIK

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

Bu konu hakkında çalışılmış bir tez bulunmamaktadır.

3. MAKALELER

3.1. Hulusi Yetkin (1968), Gaziantep İlinde Hayvancılık, Gaziantep Kültür Dergisi, C.11, S.130, ss.7-8/17-18.

Hulusi Yetkin tarafından Gaziantep yöresinde hayvancılığın ne durumda olduğu, hangi hayvan türlerinin ne kadar sayıda yetiştirildiği ve bu alanda bilinmeyen hemen her şeyi araştırıp okuyucuyla paylaştığını söylemek mümkündür. Gaziantep'te yetiştirilen büyük baş hayvanların tür ve sayısını çizelge şeklinde hazırladığı tabloda göstermiştir. Sonrasında ayrı ayrı açtığı başlıklar altında Gaziantep'te yetiştirilen koyun, keçi, sığır gibi büyük baş hayvanların sayısı, çeşitleri ve yetiştirilmesi hakkında detaylı bilgi vermiştir. Bunların dışında yine ayrı başlıklar altında Gaziantep'teki mezbahalarda kesilen hayvanların cinsleri, elde edilen hayvan mahsulleri, hayvan alım satımında ihracat durumu, et ve balık kurumu ile soğuk hava deposu, küçük evcil hayvanlar ve arıcılık hakkında da açıklamalar yapmıştır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

I. 7. GAZİANTEP'TE HALK EKONOMİSİ

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

Bu konu hakkında çalışılmış bir tez bulunmamaktadır.

3. MAKALELER

3.1. Şakir Öksüzoğlu (1943), Gaziantep'in En Mühim Servet Kaynağı, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.4, S.51, ss.15-16.

Gaziantep yöresinde temel geçim kaynaklarından biri olan bağcılık üzerine yaptığı araştırmalarıyla bu konudaki bilgi ve deneyimlerini paylaşan Şakir Öksüzoğlu, öncelikle bağcının bu alanda geçimini sağlamak için sarf ettiği emekten bahsetmiş, ancak emeğinin karşılığını alamadığını vurgulamıştır. Bunun sebebini de bağcılık alanında ki geri kalmış tekniklerin halen uygulanmakta olmasına bağlamıştır.

Gaziantep yöresinin diğer şehirlerimize oranla daha fazla asma bahçelerine sahip olduğunu, en kıraç bölgelerde dahi asmalardan hasat elde edildiğini ancak bu hasılatın istenilen seviyede olmadığını anlatmıştır. Derlemeci, elindeki verileri bağcılık işiyle uğraşan köylülerle konuştuktan sonra elde ettiğini, ayrıca kendisinin

de bizzat işin içinde olduğunu ve bu konuda araştırmalar yaptığını açıklamıştır. Yaptığı tetkik neticesinde İstanbul, İzmir ve Manisa gibi bağcılığın yapıldığı yörelerimizle Gaziantep'i kıyasladığında bu illerden gerek hasılatta gerekse de her türlü tarım tekniğinde daha geride kaldığımızı ifade etmiştir.

Derlemecimiz, Gaziantep'te Narlı yolu üzerinde bulunan bağlarda, yeni budama ve teknikleri uyguladığını, bu doğrultuda da eskiye nazaran verimin çok daha fazla arttığını gözlemlemiştir. Bu uygulamalarla olumlu neticeler alındığı için teknikleri farklı bağlarda da denediğini, bağlardaki verimler arttıkça da Antep yöresindeki tüm bağlarda uygulanabileceğini ve bunun da gerekli olduğunu sayısal verilerle anlatmıştır.

Gaziantep halkının temel uğraşım alanlarından biri olan bağcılığın, çok önemli bir geçim kaynağı olduğunu vurgulayan derlemeci Şakir Öksüzoğlu, bu alanda yeni tarım teknikleri kadar tecrübenin de önemli olduğunu belirtmiştir.

3.2. Rasıh Bilge (1946), Gaziantep'in İktisadi Durumu, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.7, S.81, ss.18-20.

Gaziantep'in geçim kaynakları ve halkın iktisadi durumu hakkında bilgi veren Rasıh Bilge, Antep'te gerek sanayi ve gerekse de tarım alanında nelerden istifade ettiğini açıklamıştır. Antep'teki ekonomik gelirin sağlandığı alanları ise şöyle sıraladığını söyleyebiliriz:

"1. İplikçilik: İplik fabrikaları ve sanayisi hakkında bilgi vermiştir.

2. Dokumacılık: Dokuma tezgâhları hakkında bilgi vermiştir.

3. İpekçilik: yapımı ve kullanıldığı alanlar hakkında bilgi vermiştir.

4. Kilimcilik: Kilim sanayisi hakkında bilgi vermiştir.

5. Debağat: Dericilik anlamına gelen bu sanatın önemi ve işlerliği hakkında bilgi vermiştir.

6. Sabunculuk: Bu mesleğin geçmişi ve şimdiki durumu hakkında bilgi vermiştir.

7. Zeytinyağı: Üretimi ve içeriği hakkında bilgi vermiştir.

8. Fıstık: Üretimi ve elde edilen verimi sayısal verilere dayanak bilgi vermiştir.

9. Üzüm: Antep'te ne kadar üretildiğini ve üzümden neler elde edildiğini açıklamıştır."

Yukarıda özetle açıkladığımız her bir sanayi ve tarım alanında yapılan faaliyetlerin Gaziantep için ne denli önemli olduğunu açıklayan Rasıh Bilge, Antep halkının da ekonomiye katkı sağlamak adına çalışkan ve becerikli kimseler olduğunu da yer yer vurgulamıştır.

3.3. Rahmi İğdir (1946), Antep'te Arıcılık ve Bal, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.7, S.86-87, ss.14-16.

Gaziantep ilinde arıcılığın nasıl yapıldığını ve bu işten elde edilen balın miktarı ve kalitesi hakkında bilgi veren Rahmi İğdir, Antep balının 3 farklı türü olduğunu belirtmiş ve bu türlerin adları ile içeriğine de değinmiştir. Antep'te iklim faktörü kadar arazi şartlarının da arıcılık yapmaya elverişli olduğunu bu durumun da Antep halkını arıcılık yapmaya teşvik ettiğini belirtmiştir. Az emek karşılığında büyük kazancın sağlandığı bu alanda, halkın gerek sanayiye gerekse de tarıma olan eğilimi sebebiyle uğraşan kitlenin az olduğunu, ancak arıcılıkla ilgilenenlerin iyi para kazandığını ifade etmiştir.

3.4. Rasıh Bilge (1947), Gaziantep Tabakhanelerinin Geçirdiği Safahat ve Bugünkü Mütekâmil Hali, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.8, S.90-91, ss.9-11.

Derlemeci Rasıh Bilge, Tabakhane semtinin günümüzde nerede olduğunu, ne zamandan beri Antep tabakhanelerinde deri işlendiğini, Kurtuluş Savaşı'nı takip eden yıllardan sonra bir müddet tabakhanede deri imal edilemediğini, fakat edilen mücadele ve gösterilen çabalar sonucunda bu sektörün tekrar canlandığını detaylarıyla anlatmıştır.

Antep'te tabaklık sanatının her geçen gün gelişmekte olduğunu, gelecekte de daha iyi bir yerde olup bu işle uğraşan yerli halkın memnuniyet verecek derecede geçim kaynağı olma özelliği göstereceğini ifade etmiştir.

3.5. Gaziantep Ticaret ve Sanayi Odası Broşüründen (1958), 1957 Yılında Gaziantep'in Ekonomik Durumu, Gaziantep Kültür Dergisi, C.1, S.8, ss.12-13.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en büyük şehri Gaziantep olmasına rağmen devlet tarafından ekonomik anlamda destek görmeyen bu şehrin kalkınması ve ayakları üzerinde durması halkının çalışkanlığına bağlanmıştır. Hemen her alanda çalışma imkânının olması ve kaynakları bakımından zengin bir şehir olmasının önemi üzerinde durulmuştur. Gaziantep'in zengin üretim alanları ise şöyle sıralanmıştır:

"1. Antep fıstığı
2. Üzüm-pekmez
3. Mercimek
4. Hasankeyf tütünü

5. Zeytinyağı-sabun
6. Pamuk ipliği ve dokuma
7. Yün ipi ve kilim sanayi
8. Un sanayi
9. Bakır sanayi
10. Şeker sanayi
11. Deri sanayi
12. Küçük iplik ve dokuma sanayi
13. El işleri
14. Baklavacılık
15. Diğer sanatlar"

Yukarıda sayılan her bir madde birer başlık halinde verilmiştir. Her başlık kendi içinde açıklanmıştır.

3.6. C. Cahit Güzelbey (1958), Pekmeze Dair, Gaziantep Kültür Dergisi, C.1, S.11, ss.5-6.

Pekmeze dair birden fazla özelliğin anlatıldığı bu derlemede bizim üzerinde duracağımız detay, pekmezin şehrimize sağladığı maddi katkısının ele alındığı kısımdır. Cemil Cahit, halkın temel iktisadi kaynaklarından olan pekmezin ekonomik getirileri olduğuna kısaca değinmiş, detaylarıyla anlatmamıştır.

3.7. Hulûsi Yetkin (1959), Gaziantep'te Sabunculuk ve Türkiye Sanayiinde Aldığı Yer, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.21, ss.6-8.

Hulûsi Yetkin Gaziantep yöresinde imalata başlayan en eski sabun fabrikası ve işletmeleri hakkında bilgi vermiş, ilk sabun fabrikasını kuran kişileri tanıtmıştır. 1900 yılından derlemenin yapıldığı tarihe kadar sabun imalatının geldiği noktayı, Gaziantep ve Türkiye ekonomisine katkısını sayısal verilerle açıklamıştır.

3.8. Rahmi İğdir (1946), Antep'te Arıcılık ve Bal, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.34, ss.9-10.

Bu paylaşım daha önce Başpınar Dergisinde aynı şekilde paylaşılmıştır. Yazmış olduğumuz tezde "Dergiler" ana başlığı altında "*6.3. Rahmi İğdir (1946), Antep'te Arıcılık ve Bal, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.7, S.86-87, ss.14-16."* Künyesi ile paylaşılmış ve orada gerekli açıklamalar yapılmıştır.

3.9. Hulusi Yetkin (1967), Gaziantep İline Gelir Sağlayan Kaynaklar, Gaziantep Kültür Dergisi, C.11, S.129, ss.2/23.

Gaziantep yöresine gelir sağlayan kaynakları dört ana başlık altında toplayan Hulusi Yetkin bu başlıkları şöyle sıralamıştır:

"1. Ticaret

2. Sanayi
3. Tarım
4. Turizm”

Ticarî bakımdan Gaziantep şehrinin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki illerden daha büyük olduğunu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde elde edilen malların önemli bir kısmının Gaziantepli tüccar ve sanayicilerin elinde toplandığını, mahsullerin bir kısmının Gaziantep’te işlendiğini ve bunların Gaziantepli tüccarlar tarafından büyük merkezlere satıldığını veya ihraç edildiğini açıklamıştır. Gaziantep’in İstanbul gibi Türkiye’nin batı kısmında bulunan büyük merkezlerin ve dış ülkelerin her çeşit mallarını hazır bulunduran bir pazar görevinde olduğunu ve doğu ile batının mallarını birbirine aktaran ticari bir merkez konumunu aldığını ifade etmiştir. Tüm bunların yanında Gaziantep’in çevre illere göre daha büyük bir eğlence ve turizm şehri olduğunu, hemen her alanda gösterdiği başarı nedeniyle ekonomik bakımdan gözde şehir olma özelliğini koruduğunu sözlerine eklemiştir.

3.10. Hulusi Yetkin (1967), Gaziantep’in Türkiye İç Ticaretinde Rolü, Gaziantep Kültür Dergisi, C.11, S.129, ss.3-4.

Gaziantep’in Türkiye için ekonomik anlamda önemli bir yeri olduğunu ifade eden Hulusi Yetkin, bunun çok önemli sebepleri olduğunu belirtmiştir. Öncelikle Gaziantep’in Doğu ve Güneydoğu illeri arasında geçiş ili olduğunu ve ticaretin merkezi kabul edildiğini açıklamıştır. Sonrasında tarım ve hayvancılıkta elde ettiği ürünlerin neler olduğunu sıralayarak bu mahsul ve ürünlerin nerelere satıldığını anlatmıştır. Antep yöresinin sanayi, ticaret, tarım ve hayvancılık gibi çok geniş bir alanda büyük üretim kapasitesine sahip olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca ekonomik anlamda daha da gelişme göstermesi için neler yapılabileceğine de değinen Hulusi yetkin, faklı öneriler de sunarak yazısına son vermiştir.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

I. 8. GAZİANTEP'TE TURİZM

1. KİTAPLAR

1.1. Burhan Bozgeyik, Her Yönüyle Gaziantep (Tarih/Kültür/Folklor), Şehitkâmil Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları No.4, Y.1996, ss.192, Gaziantep.

Burhan Bozgeyik tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep ili hemen her yönüyle ele alınmıştır. Yedi bölümden oluşan kitabın 6. bölümünde "Gaziantep'in Görülecek Yerleri" başlığı altında Gaziantep'te gezilip görülmesi gereken yerleri şu başlıklar altında sınıflandırarak anlatmıştır:

"1. Türbe ve Camiler
2. Hamamlar ve Kasteller
3. Hanlar, Bedestenler, Harabeler
4. Kaya Mezarları, Höyükler, Kasteller
5. Müzeler"

Yukarıda verilen her bir başlık altında Gaziantep'te turistik açıdan değerli kabul edilen ve gezilmesi gereken yerleri tavsiye eden Burhan Bozgeyik bu yerleri küçük alt başlıklar halinde kısa kısa tanıtmıştır.

2. TEZLER

2.1. Tuba Kaplan, Gaziantep Kültür Turizmine Halk Bilimsel Bir Yaklaşım, Yüksek Lisans Tezi, Y.2011, ss.158, Gaziantep.

Tuba Kaplan tarafından oluşturulan "Gaziantep Kültür Turizmine Halk Bilimsel Bir Yaklaşım" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep ilindeki mekânlar turistik açıdan ele alınmıştır.

Beş bölümden oluşan tezin birinci bölümünde bu çalışmanın amacı hakkında bilgi verilirken, ikinci bölümünde konu hakkında daha önce yapılmış çalışmalara yer verilmiştir. Tezin üçüncü bölümünde kullanılan materyal ve yöntemler açıklanmış, dördüncü bölümde teze zemin teşkil edecek "kültür ve turizm" kavramları detaylı bir biçimde ele alınmış; sonrasında da bu iki kavram halk bilimi açısından değerlendirilmiştir.

Tezin ana konusunu teşkil eden beşinci bölümde Gaziantep ilinin kültür turizmi çeşitli başlılar altında detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Gaziantep ilinin turizm açısından önemli ve değerli kabul edilen aynı zamanda araştırma konusu olan mekânlar ise şu başlılar altında tasnif edilmiştir:

"A) Mekânlar:
1. Dini mekânlar: Camiler, Kiliseler, Türbeler

2. Tarihi mekânlar: Kale, Hanlar, Hamamlar, Kasteller, Bedestenler, Müzeler

3. Modern Çarşılar: Bakırcılar Çarşısı, Turistik Çarşı, Sanko Park

B) Sosyo-Kültürel Kaynaklar:

1. Geleneksel Antep Evi

2. Geleneksel El Sanatları

3. Giyim- Kuşam

4. Gaziantep Mutfak Kültürü

C) Diğer Sosyo-Kültürel Mekânlar"

Her bir ana başlığın altında Gaziantep iline ait, önemli ve değerli kabul edilen mekânlar, restoran ve kafeler, halka açık tarihi ve dini mekânlar vs. tek tek verilmiştir. Bu mekânlarla ilgili bilgi verilmiş ve turistik bir bakış açısıyla değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca tezin sonuna eklenen görsellerle ele alınan mekânlar hem somutlaştırılmış hem de tez daha zengin bir hale getirilmiştir.

3. MAKALELER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir makale bulunmamaktadır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

Değerlendirme: "Çeşitli Alanlara Ait Halk Bilgisi" ana başlığı altında 8 farklı alt başlığa yer verilmiştir. Toplamda 4 kitap, 11 tez, 26 makale ve 1 bildiri tespit edilmiştir. Bu yayınların ilgili konu başlıkları altında analizleri yapılmıştır. Üzerine en çok çalışma yapılan ve makale yazılan alanın halk hekimliği (21 yayın) ve ekonomisi (10 yayın) olduğu ise dikkate değerdir.

J. BAYRAMLAR, TÖRENLER, KUTLAMALAR

Çalışmamızın bu bölümünde "Bayramlar, Törenler ve Kutlamalar" ana başlığı altında 6 farklı alt başlıkla açıklanmış yayınlara yer verilmiştir. Antep halkının bayramlar, kandiller ve kutsal saydığı gün ve aylarda inanış ve bu doğrultuda yapmış olduğu uygulamalar sosyal hayatın içinde yer edindiği kadar, çeşitli yayınlarda da kendine yer bulmuştur.

Aşağıda bu yayınların analizlerine yer verilmiştir.

J. 1. GAZİANTEP'TE DİNİ BAYRAMLARLA İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR

1. KİTAPLAR

1.1. Akten Köylüoğlu, Kadim Şehir Gaziantep, Başkent Kitap, Y.2009, ss.391, İzmir.

Akten Köylüoğlu yaklaşık 15 yıllık bir araştırma ve incelemenin sonunda Gaziantep şehrini hemen her yönüyle ele almıştır. 20 farklı bölümden oluşan kitabının her bir bölümünde Gaziantep ile ilgili farklı bir bilgiye yer vermiştir. Kitabının dördüncü bölümünde "Dini Günlerde, Dini Bayramlarda Kutlamalar (Ramazan ve Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı" başlığı altında bayramlarda ve dini aylardaki inanış ve uygulamalar hakkında açıklama yapmıştır. Verdiği bilgileri görsellerle zengin bir hale getirmiştir.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü Bayramlar Törenler ve Kutlamalar: Dini Bayramlar–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.380-386, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak dini bayramları ele almış; derlemelere ve halk anlatılarına yer vermiştir.

Öncelikle dini bayramların neler olduğunu açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Ramazan ve Kurban Bayramları hakkında bilgi vermiş; bayram geleneklerine ve halk inanmalarına değinmiştir. Ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.2. Deniz Baran, Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme –Bayramlar, Törenler ve Özel Günler: Dini Bayramlar–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.47-48, Gaziantep.

Deniz Baran tarafından hazırlanan "Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep'te mutfak kültürü çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır. Gaziantep'teki yeme-içme geleneği; geçiş dönemleri, özel günler ve inanışlar esas alınarak açıklanmıştır.

Tezin ana bölümü de olan dördüncü bölümde yeme-içme kültürü "Bayramlar, Törenler ve Özel Günler: Dini Bayramlar" başlığı altında açıklanmıştır. Ramazan ve Kurban Bayramlarında Gaziantep halkının ne yediği, kahvaltı yapmak yerine bayram sabahlarında hangi yemekleri yemenin gelenek haline geldiğini anlatmıştır.

2.3. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru –Bayramlar, Mübarek Gün ve Geceler: Dini Bayramlar–, Doktora Tezi, Y.2018, ss.220-222, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından hazırlanan ve Gaziantep esnafının meslek folklorunun tüm detaylarıyla ele alınan bu doktora tezinde çeşitli meslek dallarıyla ilgili bilgi verildikten sonra tezinin altıncı bölümünde "Bayramlar, Mübarek Gün ve Geceler: Dini Bayramlar" başlığı altında esnafın Dini Bayramlardaki inanış ve uygulamalarını ele almıştır. Ayşenur Özdal, Türk-İslam Kültürünün günümüzde kutladığı bayramları üç başlık altında toplanabileceğini ifade etmiş ve bu başlıkları şu şekilde sıralamıştır:

"1. Dinî Bayramlar: Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı

2. Millî Bayramlar: 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramı, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı.

3. Geleneksel Bayramlar: Nevruz Bayramı, Hıdrellez Bayramı

Ayşenur Özdal, birinci başlıkta yer verdiği Dini Bayramları, Gaziantep esnafının inanış şekilleri ve uygulamaları açısından açıklamıştır. Türk-İslam Kültüründe 2 önemli Dini bayram olduğunu, bunun hala canlılığını kaybetmeden Gaziantep esnafı arasında da geleneklere bağlı bir biçimde kutlandığını ifade etmiştir."

Ayşenur Özdal Gaziantep'te esnaf için Ramazan ayının durgun geçtiğini, hem esnafın kazancı hem de halkın alışverişe fırsat bulması için iftardan sonra esnaf sanatkârlar odasının belirlediği saate kadar işyerlerinin açık olduğunu anlatmıştır.

Ramazan ayında teravih namazı sonrası geleneksel bir içecek olan meyan şerbetinin hayır maksatlı sebil edildiğini, Ramazan Bayramı'ndan önce esnafın dükkân temizliği yaptığını, çıraklara bayram harçlığı dağıttığını, müşterilere bayram süresince açık olan işyerlerinde şeker ikramında bulunduğunu esnafın gerçekleştirdiği bayram geleneklerinden olduğunu açıklamıştır.

Yine Kurban Bayramı'nda da bayram öncesi dükkân temizliği yapmak, çıraklara harçlık dağıtmak, bayramlık almak esnafın bu bayrama verdiği değeri gösterdiğini belirtmiştir. Bayram namazından dönülünce kurban kesmekte acele edildiğini, kahvaltıda kesilen hayvanın etinin tüketildiğini, Arife günü ve bayramın birinci günü mezarlık ziyaretinde bulunulduğunu, Bayram süresince açık olan işyerlerinin kolonya ve şeker dağıtarak müşterilerin bayramını kutladığını ifade etmiştir.

3. MAKALELER

3.1. Vedat Kutlar (1991), Eski Bayramlara Özlem, Yöre Dergisi, Y.2, S.7, ss.31-32.

Vedat Kutlar, kendi çocukluk ve gençlik yıllarında yaşanan bayramlar ile daha sonrası yaşanan bayramları kıyaslayarak eski bayramlardaki geleneklerin, örf ve adetlerin gittikçe unutulduğunu açıklamıştır. Eski bayramlara duyduğu özlemi ifade etmiş, bayram sabahında ve bayram sürecince yapılan uygulamaları anlatmıştır.

3.2. Cemil Cahit Güzelbey, Eski Bayramlar ve Gelenekler: Gaziantep'te Bayram ve Bayram Töreleri, Türk Folklor Araştırmaları, S.16, ss.7232-7233.

Cemil Cahit Güzelbey, çok eski yıllarda Gaziantep'te dini bayramlardaki geleneklerden, en az birkaç gün önce başlayan hazırlıklardan, bu günlere dair inanış ve uygulamalardan bahsetmiştir. Ramazan Bayramı ile Kurban Bayramına dair gelenekleri ayrı ayrı anlatmış, büyüklerin ve çocukların giysilerinden, bayramlaşma adetlerinden, yenilen ve ikram edilen yemeklerden hareketle eski bayramların günümüzdeki bayramlardan farklı olduğunu belirtmiştir. Bazı geleneklerin eski zamanlarda kaldığını ifade eden Güzelbey, bazı gelenek ve uygulamaların da günümüzde devam ettirildiğini vurgulamıştır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

J. 2. GAZİANTEP'TE MİLLİ BAYRAMLARLA İLGİLİ UYGULAMALAR

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü Bayramlar Törenler ve Kutlamalar: Milli Bayramlar–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.390-391, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak milli bayramları ele almış; derlemelere ve halk anlatılarına yer vermiştir.

Öncelikle milli bayramların neler olduğunu ve bu bayramda yapılan ritüelleri açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Barak Türkmenlerinin milli bayramlara nasıl iştirak ettiğini anlatmıştır. Ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.2. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru –Bayramlar, Mübarek Gün ve Geceler: Milli Bayramlar–, Doktora Tezi, Y.2018, ss.222-223, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından hazırlanan ve Gaziantep esnafının meslek folklorunun tüm detaylarıyla ele alınan bu doktora tezinde çeşitli meslek dallarıyla ilgili bilgi verildikten sonra tezinin altıncı bölümünde "Bayramlar, Mübarek Gün ve Geceler: Milli Bayramlar" başlığı altında esnafın Milli Bayramlardaki inanış ve uygulamalarını ele almıştır. Öncelikle "milli" kelimesinin anlamını açıklayan Ayşenur Özdal, daha sonra Milli Türk Kültüründe kutlanan bayramları sıralamıştır:

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramı…

Bu bayramların tarihsel değerleri yeni nesillere aktarma işlevinde olduğu için, Gaziantep esnafının milli bayramlarda işyerlerine Türk bayrağı asarak kutlamalara sembolik olarak dâhil olduğunu açıklamıştır.

3. MAKALELER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir makale bulunmamaktadır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

J. 3. GAZİANTEP'TE KANDİLLERLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü Bayramlar Törenler ve Kutlamalar: Kandiller–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.386-388, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak kandilleri ele almış; derlemelere ve halk anlatılarına yer vermiştir.

Öncelikle kandillerde yapılan hayır işlerini ve halk inanmalarını açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında halk anlatılarına yer vermiştir. Ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.2. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru –Bayramlar, Mübarek Gün ve Geceler: Kandil Geceleri–, Doktora Tezi, Y.2018, ss.222, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından hazırlanan ve Gaziantep esnafının meslek folklorunun tüm detaylarıyla ele alınan bu doktora tezinde çeşitli meslek dallarıyla ilgili bilgi verildikten sonra tezinin altıncı bölümünde "Bayramlar, Mübarek Gün ve Geceler: Kandil Geceleri" başlığı altında esnafın Kandil gecelerindeki inanış ve uygulamalarını ele almıştır.

İslamiyet'te mübarek gecelerin Regaip Kandili, Miraç Kandili, Beraat Kandili, Kadir Gecesi ve Mevlit Kandili olarak kutlandığını ifade eden Ayşenur Özdal, bu gecelerde yapılan ibadetlerin daha sevaplı olacağına inanıldığını belirtmiştir.

Bayramlar kadar kandillerin de esnaf arasında kıymet verilen dini günlerden olduğunu, bu günlerde lokma tatlısı ve halka tatlı gibi ikramlar ücretsiz olarak dağıtıldığını, gizli sadaka verilerek ve oruç tutularak bugünün hürmetine sevap kazanılmaya çalışıldığını izah etmiştir. Tüm bunların yanı sıra esnafın müşterilerine meyan şerbeti ikram ederek hayır işlemeye inandıklarını açıklamıştır.

3. MAKALELER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir makale bulunmamaktadır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

J. 4. GAZİANTEP'TE KUTSAL AYLAR VE GÜNLER

1. KİTAPLAR

1.1. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep Folklorundan Notlar: Çocukluk Günlerimin Ramazanları–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in arşivinde dosya halinde bulunan ve Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Gaziantep Folklorundan Notlar" isimli eserde Cemil Cahit Güzelbey'in Ramazan Ay'ına dair; "Çocukluk Günlerimin Ramazanları" ve "Gaziantep'te Ramazan'a Girmeden Bu Ayla ilgili Yapılan İşler" başlıklı 2 farklı yazısı paylaşılmıştır. Bu yazıda eskiden Gaziantep yöresinde Ramazan Ay'ı gelmeden önce yapılan hazırlıklar ve Ramazan Ay'ında yapılan uygulamalar anlatılmıştır.

2. TEZLER

2.1. Gülsün Nakıboğlu, Mitat Enç'in Eserlerinde Gaziantep –Gelenekler: Ramazan–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2009, ss.206-208, Gaziantep.

Gülsün Nakıboğlu tarafından oluşturulan bu yüksek lisans tezinde Mitat Enç'in eserleri incelenmiş ve Gaziantep'le ilgili detaylar ele alınmıştır. Dört bölümden oluşan tezin üçüncü bölümünde "Gelenekler" ana başlığı altında Mitat Enç'in eserlerinde kutsal aylardan olan Ramazan ayı üzerinde durulmuştur. Bu inceleme yapılırken Mitat Enç'in eserlerinden de konuyla ilgili yer yer alıntı yapılmıştır.

2.2. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü Bayramlar Törenler ve Kutlamalar: Kutsal Aylar ve Günler–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.388-389, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak kutsal ayları ve günleri ele almış; derlemelere ve halk anlatılarına yer vermiştir.

Öncelikle kutsal ayların Recep, Şaban, Ramazan ve Muharrem ayları olduğunu belirten Cevdet Avcı; sonrasında bu aylarda yapılan hayır işlerini ve halk inanmalarını açıklayıp, halk anlatılarına yer vermiştir. Ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.3. Deniz Baran, Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme –Bayramlar, Törenler ve Özel Günler: Kutsal Aylar ve Günler–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.51-56, Gaziantep.

Deniz Baran tarafından hazırlanan "Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep'te mutfak kültürü çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır. Gaziantep'teki yeme-içme geleneği; geçiş dönemleri, özel günler ve inanışlar esas alınarak açıklanmıştır.

Tezin ana bölümü de olan dördüncü bölümde yeme-içme kültürü "Bayramlar, Törenler ve Özel Günler: Kutsal Aylar ve Günler" başlığı altında açıklanmıştır. Ramazan ve Muharrem Aylarında yeme-içme geleneği, iftar ve sahurda sunulan ikramlıklar ve özel olarak hazırlanan yemeklerin hakkında detaylı bilgi verilmiştir.

3. MAKALELER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir makale bulunmamaktadır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

J. 5. GAZİANTEP'TE HIDIRELLEZ İLE İLGİLİ İNANIŞ VE KUTLAMALAR

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Deniz Baran, Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme –Törenler: Hıdırellez–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.59-63, Gaziantep.

Deniz Baran tarafından hazırlanan "Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep'te mutfak kültürü çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır. Gaziantep'teki yeme-içme geleneği; geçiş dönemleri, özel günler ve inanışlar esas alınarak açıklanmıştır.

Deniz Baran, tezin ana bölümü de olan dördüncü bölümde Hıdırellez zamanındaki yeme-içme kültürünü "Törenler: Hıdırellez" başlığı altında açıklamıştır. Öncelikle Hıdırellez'in ne anlama geldiğini ve bu güne dair halk arasındaki inanışların neler olduğunu anlatmış, sonrasında bolluk ve bereket getireceğine inanıldığı için yapılan yemekler ve düzenlenen eğlenceler hakkında bilgi vermiştir.

3. MAKALELER

3.1. Derleyeni Belli Olmayan Paylaşım (1990), Hıdırellez Kutlamaları, Yöre Dergisi, S.2, ss.39.

Bu paylaşımda öncelikle Gaziantep yöresinde her yıl kış aylarından kurtulup bahar aylarına geçişin sembolü olarak kabul edilen Hıdırellez kutlamalarının ne anlama geldiği açıklanmıştır. Daha sonra Hıdırellez'e dair Antep halkının inanış ve uygulamaları anlatılmıştır. Bu doğrultuda o dönem ve yılda Gaziantep'te Hıdırellez'in nasıl kutlandığı, hangi şenliklerin düzenlendiği ve bu eğlencelerde neler yapıldığı konusunda bilgi verilmiş, anlatılanlar birkaç görselle somutlaştırılmıştır.

3.2. Hülya Çelik (1991), Halk İnançlarında Hızır / Hızır-İlyas Geleneği ve Hıdırellez, Yöre Dergisi, Y.2, S.6, ss.24-28.

Hülya Çelik halk bu paylaşımında inançlarında Hıdırellez'in yeri ve önemini açıklamış, halk arasında anlatılagelen ve güçlü bir inanç olarak yerini koruyan Hızır'ın fonksiyonlarını başlık altında sıralamıştır. Bunlar:

"1. Zor durumda olanlara yardım etme,
2. İyileri ödüllendirip kötüleri cezalandırma,
3. Bereket ve bolluğa kavuşturma,
4. Savaşlara katılmadır."

Tüm bu verdiği bilgilerin ışığında halk arasında Hıdırellez'e olan inanış ve yüklenen anlamlar doğrultusunda yapılan kutlamalara değinmiştir. Bu kutlamaları kutlama hazırlıkları, kutlama yeri, kutlama gelenekleri ve bunlara ait inançlar olmak üzere 3 başlık altında ele almıştır. Kutlamaya dair gelenek ve inançları da kendi içinde alt başlıklar altında detaylı şekilde açıklamıştır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

J. 6. GAZİANTEP'TE NEVRUZ İLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Deniz Baran, Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme –Törenler: Nevruz–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.56-59, Gaziantep.

Deniz Baran tarafından hazırlanan "Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep'te mutfak kültürü çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır. Gaziantep'teki yeme-içme geleneği; geçiş dönemleri, özel günler ve inanışlar esas alınarak açıklanmıştır.

Deniz Baran, tezin ana bölümü de olan dördüncü bölümde nevruz zamanındaki yeme-içme kültürünü "Törenler: Nevruz" başlığı altında açıklamıştır. Öncelikle Nevruz'un ne anlama geldiğini ve bu güne dair halk arasındaki inanışların neler olduğunu anlatmış, sonrasında bolluk ve bereket getireceğine inanıldığı için yapılan yemekler hakkında bilgi vermiştir.

3. MAKALELER

3.1. Ali Nadi Ünler (1940), Folklor: Gaziantep'te Nevruza Ait İnamlar, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.13, ss.8.

Ali Nadi Ünler tarafından derlenen Nevruza ait halk inamları, çok eski zamanlardan süregelen inanış şeklini yansıtmaktadır. Nevruz baharın ilk günüdür. İnsanların, kışın karanlık ve boğucu günlerinden kurtulmayı hasretle beklediği, kırların yeşillendiği, havanın berraklaştığı bu günler aynı zamanda halkın manevi anlam yüklediği zamandır.

Halkın, Nevruzun mukaddes bir gün olduğuna inanmasının temel sebebi, bu günde doğan değerli insanların varlığına veya gerçekleşen olayların manevi boyutuna yüklediği anlamlardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Türk Ergenekon'unun bu güne rastlaması, Hz. Ali'nin Nevruz'da doğmuş olması, Türklerin toprak bayramı olmadı halde bu günü Toprak bayramı olarak kutlaması önemli, örneklerdendir.

Derlemeci Ali Nadi Ünler, Nevruzun manevi anlamını ve halk üzerindeki tesirini kısaca açıkladıktan sonra Gaziantep yöresindeki Nevruza ait halk inamlarına yer vermiştir. İnanışa göre Sultan Navrız Mart ayının yirmi birinci gününü yirmi ikisine bağlayan gecede zamanı kesin olarak bilinmeyen bir vakitte ayaklarında halhalları çıngırdayarak, önünde gergefini işleyerek doğudan batıya doğru geçen bir

kızdır. Nevruzun bir kuş donunda geçtiğine inananlar ve bu kuş geçerken ayaklarındaki halhalın cıngır cıngır seslendiğini söyleyenler de vardır. Ancak yaygın görüşün Sultan Navrız'a ait halk inanmalarına dayandığı ifade edilmiştir.

Sultan Navrız'ın geçtiği anda uyanık bulunanlar, kaplara doldurdukları suyun bir dilekle altına dönüştüğünü görürlermiş. Bu miraza yetişmek için Nevruz geceleri uykusuz kalanlar; teşt, kazan, satıl veya kova olsun ellerine ne geçerse su ile doldurup aşında bekleyenler varmış. Nevruz gecesi hava mutlaka açık ve bulutsuz olurmuş. Gaziantep'te Nevruz sabahı bütün halk kırlara, bağ ve bostanlara dökülür; etli çiğ köfte, şehriyeli pirinç pilav, yumurta veya maş piyazı yapar yerlermiş.

3.2. Ruhi Ersoy, Sözlü Kültür Ortamı Kaynaklarının Medyada Kullanımı Bağlamında Gaziantep'te Nevruzla İlgili Bir İnancın Dansa Dönüştürülmesi Serüveni, TÜBAR-XVI-, Y. 2004-Güz, ss.85-94.

Ruhi Ersoy öncelikle "sözlü kültür" üzerine bir açıklama yapmıştır. Daha sonra sözlü kültür ortamı kaynaklarının medyaya direk kazandırılması ve sözlü kültür ortamı kaynaklarının veri tabanı olarak değerlendirilip medyada kullanılması üzerinde durmuştur. Sözlü kültür ortamında ortaya çıkan folklor ürünlerinin medyada kullanılmasını ele almıştır. Bu doğrultuda ozanların televizyona çıkmasının veya önemli Türk romanlarının sinemaya aktarılmasının önemli olduğu kadar Nevruz ile ilgili bir halk inancının dansa uyarlanmasının da o kadar önemli olduğunu açıklamıştır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

Değerlendirme: Gaziantep'te bayramlarda, törenlerde, kutsal sayılan gün ve aylarda inanış ve uygulamalar üzerine toplamda 2 kitap, 12 tez, 6 makale olmak üzere 20 yayın tespit edilmiştir. Bu yayınların hemen hepsinde Antepli halkın bu önemli ve kutsal zamanlarda uyguladığı gelenekleri, örf ve âdetleri üzerinde durulmuştur.

K. İNANIŞLAR

Gaziantep yöresinde halkın inanmayla ilgili yelpazesi çok geniştir. Zemini çok eski dönemlere dayanan bazı inanışlar günümüze kadar geldiği için çoğu kaynak ve yayında kendine yer almıştır. HAGEM sınıflandırma sisteminde 11 alt başlıkla tasnif edilen "İnanışlar" kısmı, çalışmamızda "Cansız Varlıklarla İlgili İnanışlar" alt başlığı çıkarılarak geriye kalan 10 farklı alt başlıkla sınıflandırılmıştır. Bunun sebebi ise Antep halkının cansız varlıklara karşı olumlu ya da olumsuz bir inanç eğiliminde olmamasıdır. Doğal olarak da bu durum ortaya koyulan kaynaklara da yansımış, bu inanışla ilgili bir yayın tespit edilmemiştir.

Aşağıda Gaziantep yöresinde çeşitli inanışlarla ilgili ortaya koyulan yayınların analizine yer verilmiştir.

K. 1. GAZİANTEP'TE TABİAT OLAYLARIYLA İLGİLİ İNANIŞLAR

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Halk İnanışları: Tabiat Olayları İle İlgili İnanışlar–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.424-427, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak halk inanışlarından tabiat olayları ile ilgili inanışları ele almıştır.

Öncelikle tabiat olaylarına halkın yüklediği anlamları açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Barak Türkmenlerinin tabiat olayları ile ilgili inanışları hakkında bilgi vermiştir. Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.2. Ökkeş Çetin, Gaziantep İli Oğuzeli İlçesi Halk İnançları –Tabiatla İlgili İnanışlar ve Halk Hekimliği: Tabiatla İlgili İnanışlar–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.62-69, Niğde.

Ökkeş Çetin tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep ilinin Oğuzeli ilçesinde yaşayan halkın inanışları, geçiş dönemleri esas alınarak incelenmiştir.

Üç bölümden oluşan tezin ikinci bölümünde "Tabiatla İlgili İnanışlar" ana başlığı altında Oğuzeli ilçesinde yaşayan halkın doğayla ilgili inanış ve uygulamaları

ele alınmıştır. Yağmur yağdırma ile ilgili inanış ve uygulamalar, "yağmur duası" ve "Çömçe Gelin oyunu" başlıkları altında açıklanmıştır. Bunun yanı sıra Ay ve Güneş tutulması ile ilgili inanış ve uygulamalar hakkında da bilgi verilmiş; mevsimler, deprem, dolu yağması, şimşek çakması, gök kuşağı gibi doğa olayları ise "Tabiatla İlgili Diğer İnanış ve Uygulamalar" başlığı altında anlatılmıştır.

2.3. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru, Doktora Tezi, Y.2018, ss.206-208, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından hazırlanan ve Gaziantep esnafının meslek folklorunun tüm detaylarıyla ele alınan bu doktora tezinde çeşitli meslek dallarıyla ilgili bilgi verildikten sonra esnafın mesleklerine dair tabiat inanışını ele almıştır. Ayşenur Özdal Türk toplumunun tabiat ile iç içe olan bir yaşayışa sahip olmasını, tabiat olaylarıyla bağlantılı olarak oluşan inanışlarda etkili olduğunu ifade etmiştir. Esnaf arasında tabiatla ilgili inanışların bir kısmının bütün sosyal topluluklarda ve tüm coğrafyalarda kabul gören inanışlar olduğunu açıklamış ve bu inanmaya "yağmur, berekettir, toprak nimettir" sözünü örnek vererek genel kabul gören tabiat inancını anlatmıştır. Bunun dışında diğer tabiat inanışlarını ise şu başlıklar altında sınıflandırmıştır:

"1. Gök ile ilgili inançlar
2. Ay ile ilgili inançlar
3. Yıldızlar ile ilgili inançlar
4. Meteorolojik olaylarla ilgili inançlar"

Yukarıda kısaca verdiğimiz her bir başlığı kendi içinde açıklayan Ayşenur Özdal, bu inanışlara örnekler de vermiştir.

3. MAKALELER

3.1. Ali Nadi Ünler (1940), Folklor: Gaziantep'te Nevruza Ait İnamlar, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.13, ss.8.

Ali Nadi Ünler tarafından derlenen Nevruza ait halk inamları, çok eski zamanlardan süregelen inanış şeklini yansıtmaktadır. Nevruz baharın ilk günüdür. İnsanların, kışın karanlık ve boğucu günlerinden kurtulmayı hasretle beklediği, kırların yeşillendiği, havanın berraklaştığı bu günler aynı zamanda halkın manevi anlam yüklediği zamandır.

Halkın, Nevruzun mukaddes bir gün olduğuna inanmasının temel sebebi, bu günde doğan değerli insanların varlığına veya gerçekleşen olayların manevi boyutuna yüklediği anlamlardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Türk Ergenekon'unun bu

güne rastlaması, Hz. Ali'nin Nevruz'da doğmuş olması, Türklerin toprak bayramı olmadı halde bu günü Toprak bayramı olarak kutlaması önemli, örneklerdendir.

Derlemeci Ali Nadi Ünler, Nevruzun manevi anlamını ve halk üzerindeki tesirini kısaca açıkladıktan sonra Gaziantep yöresindeki Nevruza ait halk inamlarına yer vermiştir. İnanışa göre Sultan Navrız Mart ayının yirmi birinci gününü yirmi ikisine bağlayan gecede zamanı kesin olarak bilinmeyen bir vakitte ayaklarında halhalları çıngırdayarak, önünde gergefini işleyerek doğudan batıya doğru geçen bir kızdır. Nevruzun bir kuş donunda geçtiğine inananlar ve bu kuş geçerken ayaklarındaki halhalın cıngır cıngır seslendiğini söyleyenler de vardır. Ancak yaygın görüşün Sultan Navrız'a ait halk inanmalarına dayandığı ifade edilmiştir.

Sultan Navrız'ın geçtiği anda uyanık bulunanlar, kaplara doldurdukları suyun bir dilekle altına dönüştüğünü görürlermiş. Bu miraza yetişmek için Nevruz geceleri uykusuz kalanlar; teşt, kazan, satıl veya kova olsun ellerine ne geçerse su ile doldurup aşında bekleyenler varmış. Nevruz gecesi hava mutlaka açık ve bulutsuz olurmuş. Gaziantep'te Nevruz sabahı bütün halk kırlara, bağ ve bostanlara dökülür; etli çiğ köfte, şehriyeli pirinç pilav, yumurta veya maş piyazı yapar yerlermiş.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

K. 2. GAZİANTEP'TE CANLI VARLIKLAR İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Halk İnanışları: Hayvanlarla İlgili İnanışlar–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.427-429, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak halk inanışlarından hayvanlarla ilgili inanışları ele almıştır.

Öncelikle hayvanlarla ilgili olaylara ve yaşantılara halkın yüklediği anlamları açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Barak Türkmenlerinin hayvanlarla ilgili inanışları hakkında bilgi vermiştir. Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.2. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru –Hayvanlar–, Doktora Tezi, Y.2018, ss.208-212, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından hazırlanan ve Gaziantep esnafının meslek folklorunun tüm detaylarıyla ele alınan bu doktora tezinde çeşitli meslek dallarıyla ilgili bilgi verildikten sonra esnafın mesleklerine dair uğur / uğursuzluk getirdiğine veya getirmediğine inanılan davranış ve uygulamalar anlatılmıştır.

Ayşenur Özdal "Hayvanlar" başlığı altında Gaziantep esnafının çeşitli hayvanlara yüklediği anlamlara ve bu doğrultudaki inanışlara değinmiştir. Hayvanların halk arasında yenmesinde bir sakınca olmayanlar ile yenmesi hatta dokunulması günah, rastlanması uğursuzluk getirici sayılanlar olmak üzere 2 şekilde sınıflandırıldığını ifade etmiştir. Ayrıca hayvanlarla ilgili inançların genellikle "Nuh Tufanı" üzerine anlatılan efsanelere ya da Süleyman Peygamber'in hayvanlarla olan iletişimine dayandırıldığını belirtmiştir.

Tüm bu verdiği bilgilerden sonra Gaziantep esnafının hayvanlarla ilgili inanışlarını şu hayvanlardan hareketle açıklamıştır:

"1. Baykuş: Uğursuzluk getirdiğine inanılır.

2. Karga: Uğursuzluk ve ölümü çağrıştırır.

3. Güvercin ve genel olarak kuşlar: Olumlu izlenimler bırakır. Kuş yuvasının bozulması uğursuzluktur.

4. Karınca: olumlu izlenimler bırakır. Karınca yuvasını dağıtmak uğursuzluktur.

5. Kedi: Çoğunlukla iyi bir imaja sahip olan kedilerden kara kedi ayrı tutulur ve uğursuz olduğuna inanılır.

6. Köpek: Genel inanış uğursuz olduğu ve uzak durulması gerektiği yönündedir.

7. Örümcek: Peygamberimizin sığındığı mağaranın kapısını örerek onu ölümden kurtardığı için yuvasının dağıtılması uğursuzluk kabul edilir

8. Deve: Peygamberimiz zamanında binek hayvanı olarak kullanıldığı için, Gaziantep esnafı tarafından kutsal bir hayvan olarak kabul edilir."

Esnaflar arasında hayvanlarla ilgili inanışların yaygın olmasına rağmen, bu inanışların neredeyse hiç uygulamaya dökülmediğini belirten Ayşenur Özdal; esnaftan derlediği inanışlara da ayrıca yer vererek konuyu örneklerle açıklamaya çalışmıştır.

3. MAKALELER

3.1. Mustafa Gültekin, Sarılar Köyü Çıralık Çepni Alevi Ziyareti ve Türk Ağaç Kültüne Bağlı Bazı İnanış ve Uygulamalar, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, Y.2014, S.70, ss.73-95.

Mustafa Gültekin, Gaziantep'te Sarılar Köyü halk inanışları üzerine bir inceleme yapmış, bu doğrultuda Çepnilerde ağaç kültüne bağlı inanış ve bu külte bağlı olarak oluşan uygulamaları ele almış, halk anlatılarına yer vermiştir. Yapmış olduğu alan araştırması sırasında Gaziantep Çepnilerinin kutsal kabul ettiği mekânları ziyaret etme geleneğinin olduğunu tespit etmiş, buna bağlı olarak da ziyaretlerin belirli bir zamanda yapıldığını ifade etmiştir. Bu ziyaretin türbe, dergâh gibi yerlerin yanı sıra halk arasında kutsal sayılan ağaçlara da düzenlendiğini ifade eden Mustafa Gültekin Çıralık ziyaretinde ağaç kültüne bağlı inanış ve uygulamaların tamamını görmenin mümkün olduğunu da belirtmiştir. Yine alan çalışmaları sırasında halktan derlediği anlatılara yer vererek bu konudaki inanış ve uygulamaları anlatmıştır. Makalenin sonunda görsellerle anlattıklarını daha somut hale getirmiş ve zenginleştirmiştir.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

K. 3. GAZİANTEP'TE DİNİ İNANIŞLAR

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

Bu konu hakkında çalışılmış bir tez bulunmamaktadır.

3. MAKALELER

3.1. Şakir Sabri Yener (1967), Folklor: Gaziantep'te Bâtıl İtikatlardan Eyyam-i Nahs (Uğursuz günler), Gaziantep Kültür Dergisi, C.11, S.127, ss.14.

Müslümanlığın bâtıl olanı yani doğru ve haklı olmayan, çürük ve temelsiz inançları yasaklamış olmasına rağmen bu inanışların yine de Müslümanlar arasında yaygın olduğunu açıklayan derlemeci, Gaziantep'te de bu yönde kötü inanışların olduğunu belirtmiştir. Kendisinin dikkatini Arap aylarının bazı günlerine olan olumsuz inanışların çektiğini ifade etmiş ve bunları okuyucuyla paylaşmıştır. Bu günlerin cetvelini sırasıyla sunduğunu söylemiş ve cetvelde yazılı Arabî ayların sağ ve sollarındaki rakamlarla gösterilen günlerin halk arasında uğursuzluğuna inanılan

günler olduğunu açıklamıştır. İnanışın, Hicrî aylara ait günler olduğu için bu bâtıl itikadın, Türklere Araplardan geçmiş olduğu çıkarımını yapmıştır.

İnanmaya dair uğursuz sayılan günlerin hangi günler olduğunu sırasıyla verdikten sonra, bu inanışı saçma bulduğunu ve her günün Allah'ın aynı günleri olduğunu belirtmiştir. Takdirin Allah'tan olduğunu vurgulamış, bu günlerin uğursuzluğuna inanmanın yanlış olduğunun altını çizmiştir.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

K. 4. GAZİANTEP'TE NAZAR VE NAZARLIKLA İLGİLİ İNANIŞLAR

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Çiğdem Şahin, Nazar-Nazarlıkla İlgili İnanışlar / Uygulamalar ve Bunların Dini-Mitolojik Kökenleri (Gaziantep Yöresi), Yüksek Lisans Tezi, Y.2011, ss.122, Gaziantep.

Çiğdem Şahin Gaziantep yöresinde nazar inancı ve nazarın değmesine karşı yapılan uygulamaları araştırmış, edindiği ve derlediği bilgileri tezinde sunmuştur. Tezini beş ana bölüm altında yazan Çiğdem Şahin, ilk üç bölümde tezine temel teşkil edecek bilgilere yer verirken dördüncü bölümde nazar değmesi inancını ve tedbirlerini ele almış, son bölümde ise bu inanç doğrultusunda bir değerlendirme yapmıştır.

Tezin birinci bölümünde Gaziantep yöresiyle ilgili tarihi, coğrafyası, ekonomik ve kültürel yapısı gibi alanlarda bilgi vermiştir.

İkinci bölümde önce Türkiye'de daha sonra da Gaziantep ilinde nazar ve nazarlık ile ilgili yapılan çalışmaların neler olduğunu açıklamıştır.

Üçüncü bölümde tezinde uygulanan yöntem ve teknikler hakkında bilgi vermiştir.

Tezin ana konusunu oluşturan dördüncü bölümde ise öncelikle "kültür, folklor, gelenek ve halk inançları" kavramlarını açıklamış; sonrasında nazarla ilgili inanışlara kaynaklık eden dini-mitolojik kavramların neler olduğunu sıralamıştır. Tüm verdiği bu bilgilerden sonra "Gaziantep'te nazarla ilgili inanış ve uygulamalar" başlığı altında nazar ve nazarlığın ne olduğunu, kimlere nazar değebileceğini,

kimlerin nazarı değebileceğini, nazar değmesinin nasıl anlaşılacağını açıklamış ve nazar değmesine karşı alınacak tedbirleri şu şekilde sınıflandırmıştır:

"1. Dini tedbirler
2. Bitkilerle ilgili tedbirler
3. Hayvanlarla ilgili tedbirler
4. Taşlarla ilgili tedbirler
5. Çeşitli nesnelere bağlı olarak alınan tedbirler ve çeşitli uygulamalar"

Her zaman nazar değmeden önce tedbir almanın mümkün olmadığını, nazar değmesinin önüne geçilmeyecek durumların olduğunu belirten Çiğdem Şahin nazar değdikten sonra nazarın zararını etkisiz hale getirmek için yapılan uygulamalar ve inanışları ise şöyle sıralamıştır:

"1. Dini uygulamalar
2. Bitkilerle yapılan uygulamalar
3. Hayvanlarla yapılan uygulamalar
4. Çeşitli uygulamalar"

Tüm bunlara ek olarak Anonim Halk Edebiyatında da nazar kavramının geniş yer tuttuğunu ifade eden Çiğdem Şahin deyimlerde, atasözlerinde, dualarda ve beddualarda, ninnilerde, tekerlemelerde nazarla ilgili ifade edilen unsurlara da değinmiştir.

Çiğdem Şahin, Gaziantep ilinin hızla büyüyen bir kent olmasına ve her türlü değişime açık sosyokültürel bir yapısına rağmen geleneklerine bağlılığını sürdüren şehir olma özelliğini koruduğunu ifade etmiştir. Bunun yansıması olarak da halk inanışlarının, gelenek ve göreneklerin, hal hekimliğinin eski geleneklere bağlı kalınarak devam edildiğini doğal olarak nazar ve nazarlık geleneğinin de sürdürüldüğünü açıklamıştır.

2.2. Nuray Bozyiğit, Gaziantep'te Halk Hekimliği (Merkez) –Dinsel-Büyüsel İnanışlar ve Uygulamalar: Nazar (Göz) Değmesi–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2011, ss.99-102, Gaziantep.

Nuray Bozyiğit tarafından oluşturulan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep ilinde halk hekimliği üzerine bir araştırma yapılmıştır. Çeşitli hastalıklar ve ağrılar üzerine uygulanan tedavi yöntemleri ve bu tedavilerde kullanılan yöntem ve malzemelerin neler olduğu hakkında bilgi verilmiştir.

Toplamda 80'den fazla hastalık ve ağrının üzerinde durulmuş; bunların tedavi yöntemleri, tedavi amaçlı kullanılan malzemeleri, halk hekimliğinde dinsel ve büyüsel inanışları detaylarıyla açıklanmıştır. Ayrıca neden halk hekimliğine ihtiyaç

duyulduğu anlatılmış, halk hekimliğinde kullanılan tedavi yöntemleri ulaşılan bilgilerin ışığında değerlendirilmiştir.

Tezin beşinci bölümünde "Dinsel-Büyüsel İnanışlar ve Uygulamalar" genel başlığı altında Nazar olgusu ele alınmıştır. Halk hekimliğinde nazar inanışı "nazar değmeden önce alınan tedbirler" ve "nazar değdikten sonra uygulanan tedavi usulleri" şeklinde iki başlık altında incelenmiştir.

Nazar değmeden önce alınan tedbirler şu başlıklar altında ele alınmıştır:

"1. Muska yapılması
2. İğde ağacının parçasının kullanılması
3. Dua okunması
4. Maşallah- Suphanallah denmesi
5. Nazarlık veya şap taşınması
6. İyi, bol veya fazla olan şeyin aksinin söylenmesi"

Nazar değdikten sonra uygulanan tedavi usulleri şu başlıklar altında ele alınmıştır:

"1. Tütsülemek
2. Kurşun dökmek
3. Tuz çevirmek
4. Üfürük – efsun
5. Dövme (Döğüm)"

Yukarıda sıralanan her bir başlık kendi içinde halk inanmaları ve uygulamaları doğrultusunda detaylı bir biçimde açıklanmıştır.

2.3. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Halk İnanışları: Nazar ve Nazarlık–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.418-421, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak halk inanışlarından nazar ve nazarlık kavramını ele almıştır.

Öncelikle nazar olgusunu açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Barak Türkmenlerinin nazar ve nazarlık inanışları hakkında bilgi vermiştir. Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.4. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru –Nazar–, Doktora Tezi, Y.2018, ss.197-203, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından hazırlanan ve Gaziantep esnafının meslek folklorunun tüm detaylarıyla ele alınan bu doktora tezinde çeşitli meslek dallarıyla

ilgili bilgi verildikten sonra esnafın mesleklerine dair nazar inanışını ele almıştır. Nazarla ilgili ayrıca esnaftan derlemiş olduğu anlatılara da yer veren Ayşenur Özdal, esnafın nazara karşı aldığı tedbirlere de değinmiştir.

3. MAKALELER

3.1. Emrak (1939), Nazar ve Söyleme, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.10, ss.9-11.

Gaziantep yöresinde nazar değmesine "isabeti ayn" veya "göz değmesi" gibi isimler de verilmiştir. Nazar değmesinin ne olduğunu halktan yaptığı derlemeler doğrultusunda paylaşan yazar, nazar değmesine karşı alınacak tedbirlere de yer vermiştir. Nazarın ne kadar tehlikeli olduğuna dikkat çekmek için Hz. Muhammed'in hadislerine yer vermiştir. Nazarın şiddetinin, bakan kişinin göz rengine göre değiştiğini ifade eden yazar, renkli gözlü kimselerin nazarının daha çok değdiğini söylemiştir.

Nazar değmesine karşı alınacak tedbirleri maddeler halinde sıralayan Emrak, tüm bunları da halktan derlemiştir:

"- Ev veya dükkâna nazar değmesin diye kurt kafası veya geyik boynuzu asılır.

- Çocuğa veya arabaya nazar değmesin diye nazarlıklar takılır.

- Evden çıkarken nazara karşı tavsiye edilen dualar okunur.

- Kıyafetin cebine göz boncuğu veya şap koyulur.

- Gıpta edilen bir durumda "maşallah suphanallah" denir.

- Çok olan şeyler az söylenir. Buna da halk arasında "nazar kişilemek" denir.

- Ayrıca kıyafete asılmak veya cebe koymak üzere muska yazılır, kurt dişi veya iğde dalı koyarlar.

Nazar değdikten sonra yapılacak işleri ise şöyle sıralamıştır:

- Nazar değen kişiye üzerlik koyulur.

- Kurşun dökülür."

Nazar değdikten sonra üzerlik dökülme sırasında veya kurşun dökme sırasında dua okunması gerektiğini, bu işlerin 3-5-7 gün süreyle yapıldığını detaylarıyla anlatmıştır.

Bazı kimselerin gözü değebileceği gibi bazılarının da sözünün değdiğini söyleyen derlemeci, nazarı önleyen tedbirleri almanın faydalı olacağını belirtmiştir. Özellikle kuşun dökme sırasında eritilip suya atılan kurşunun sudan çıkarılarak hastalığın yani nazarın sözle mi gözle mi olduğu tahmin edilirmiş. Dil şekli varsa söylenmiş olduğuna inanılırmış. Kurşun suya atılırken fazla ses çıkarırsa nazar ve

söylenmenin şiddetli olduğuna hükmedilirmiş. Hatta kurşunun vaziyetinden nazar edenin veya söyleyenin şişman, zayıf, uzun veya kısa olduğu tahmin edilirmiş.

Yukarıdaki açıklamaların yanında nazar değmesine ait bilinmeyen kelimelerin hepsini dipnotlarda açıklanmıştır. Yerel söyleyiş özelliği ile verilen kelimelerin bilinmeyen karşılığı verilmiştir.

3.2. Ali Rıza Yalman (1961), Üzerlik, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.41, ss.7-8.

Üzerlik otunun Antep yöresinde nazara karşı birkaç farklı şekilde kullanıldığını ifade eden Ali rıza Yalman bu kulanım şekillerini kısaca şöyle açıklamıştır:

"- İpliğe dizilerek ziynet eşyası olarak kullanıldı gibi herhangi ir odada aynanın kenarına asılır.

- Evde temizlik yapıldıktan sonra ateşte yakılarak odalar bu otun dumanıyla doldurulur.

- Nazar değen kişiye bu otun dumanı ile tütsü yapılır."

Tütsüleme yapan kişinin, nazar değmesine karşı bir taraftan da dua okuduğunu bunun nazara iyi geldiğine dair halkın inandığını ve yaygın bir uygulama olduğunu açıklayan derlemeci Üzerlikçi Arap Ağa isminde bir şahsın da hakkında anlatılan ve konuyla ilgili olan rivayetlerine de kısaca yer vermiştir.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

K. 5. GAZİANTEP'TE YATIRLAR VE ZİYARET YERLERİYLE İLGİLİ İNANIŞLAR

1. KİTAPLAR

1.1. Şakir Sabri Yener, Gaziantep Kitabeleri, Kardeşler Matbaası, Y.1958, ss.88, Gaziantep.

Şakir Sabri Yener Gaziantep Kitabelerine yer verdiği bu eserinde cami, mescit, medrese, türbe, mezar taşları, okul, tarihi eserler ve çeşitli binalar ile tekke ve çeşme kitabelerine varıncaya kadar onlarca kitabeye yer vermiştir. Bu kitabelerin önce eski dildeki yazılışını vermiş, daha sonra günümüz Türkçesine çevirerek anlamlarını açıklamıştır.

2. TEZLER

2.1. Nuray Bozyiğit, Gaziantep'te Halk Hekimliği (Merkez) –Ziyaret Yerleri (Tekke-Yatır ve Türbeler)–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2011, ss.84-92, Gaziantep.

Nuray Bozyiğit tarafından oluşturulan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep ilinde halk hekimliği üzerine bir araştırma yapılmıştır. Çeşitli hastalıklar ve ağrılar üzerine uygulanan tedavi yöntemleri ve bu tedavilerde kullanılan yöntem ve malzemelerin neler olduğu hakkında bilgi verilmiştir.

Toplamda 80'den fazla hastalık ve ağrının üzerinde durulmuş; bunların tedavi yöntemleri, tedavi amaçlı kullanılan malzemeleri, halk hekimliğinde dinsel ve büyüsel inanışları detaylarıyla açıklanmıştır. Ayrıca neden halk hekimliğine ihtiyaç duyulduğu anlatılmış, halk hekimliğinde kullanılan tedavi yöntemleri ulaşılan bilgilerin ışığında değerlendirilmiştir.

Tezin dördüncü bölümünde "Ziyaret Yerleri (Tekke-Yatır ve Türbeler)" başlığı altında halk arasında hastalara şifa vereceğine ya da zor durumda olanlara yardım edeceğine inanılan yatır ve ziyaretler ele alınmıştır. Öncelikle "yatır" ve "ziyaret yerleri" üzerinde durulmuş, bu kavramların anlamları ve halk inanışı içindeki yeri ve önemi açıklanmıştır. Daha sonra Gaziantep ilinde şifa dağıttığına inanılan türbe ve ziyaretgâhların nereler olduğu ve hangi hastalıklar için oraya gidildiği anlatılmıştır. Bu türbe ve yatırlar ise şunlardır:

"1. Ali Baba Türbesi
2. Aydî Baba Türbesi
3. Çarpın Türbesi
4. Danacık (Bilal Baba) Ziyareti
5. Dülük Baba Türbesi
6. Hacı Baba Türbesi
7. Hz. Yuşa Türbesi
8. Karakabir Türbesi
9. Kurban Baba Türbesi
10. Ökkaşe (Ökkeşiye) Hazretleri Türbesi
11. Şeyh Fethullah Hazretleri Türbesi"

2.2. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Halk İnanışları: Yatırlar ve Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışlar–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.412-415, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak halk inanışlarından yatırlar ve ziyaret yerleri ile ilgili inanışları ele almıştır.

Öncelikle yatırlar ve ziyaret yerleriyle ilgili inanç durumunu açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Barak Türkmenlerinin inanışları hakkında bilgi vermiştir. Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.3. Ökkeş Çetin, Gaziantep İli Oğuzeli İlçesi Halk İnançları –Türbeler, Ziyaret Yerleri ve Bunlarla İlgili İnanışlar–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.69-75, Niğde.

Ökkeş Çetin tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep ilinin Oğuzeli ilçesinde yaşayan halkın inanışları, geçiş dönemleri esas alınarak incelenmiştir.

Üç bölümden oluşan tezin üçüncü bölümünde "Türbeler, Ziyaret Yerleri ve Bunlarla İlgili İnanışlar" ana başlığı altında Oğuzeli ilçesinde yaşayan halkın türbelere, ziyaret yerlerine ve bu yerlerle ilgili inanışlarına değinilmiştir. Bu konuda bilgi verilirken, Oğuzeli ilçesindeki meşhur ziyaret yerleri üzerinden açıklama yapılmıştır. Bu yerler adları ise şöyledir:

"1. Hacı Hamza Türbesi
2. Karababa - Tilbaşar Türbesi
3. Kara Çomak Türbesi
4. Değirmenli Dede (Doktor Dermanlı) Dede Türbesi
5. Gafur Baba Türbesi
6. Hacı Hoca (Şıh Hoca) Türbesi"

3. MAKALELER

3.1. Cemil Cahit Güzel (1940), Folklor: Ziyaretler ve Meşhur Şeyler (I), Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.16/17, ss.6.

Cemil Cahit Güzel tarafından Gaziantep yöresindeki türbeler araştırılmış, hikâyeleri halkın içinde dilden dile yayılan şeyler ve evliyalar ismen veya menkıbeleriyle beraber derlenmiştir. Gaziantep'in içinde ve dışında eskiden kalma birçok türbe olduğunu, bu türbelere "ziyaret" adının verildiğini, bu adlandırılmanın

da türbelerin ziyaret edilmesinden geldiğini açıklamıştır. Antep'te, dini tarikatların temsilcilerinden şeyhlere, âlimlerden meftun kimselere kadar birçok kişinin türbesinin bulunduğunu ifade etmiştir. Bu kişilerin, bazen "Baba" veya "Dede" diye adlandırıldığını, bazen "devletli" veya "hazretleri" kelimeleriyle sıfatlandırıldığını, bazen de ismine sadece "Şeyh" kelimesi eklenerek anıldığını açıklamıştır.

Cumhuriyet inkılabından önce bu türbelerde "Huddem" adı verilen türbenin temizliğinden korunmasına, açılıp kapatılmasından mum yakılmasına kadar her şeyden sorumlu görevlilerin bulunduğunu anlatmıştır. Halkın manevi kimliğiyle tanınmış bu insanlara çok fazla önem verdiğini, her ne sıkıntısı olan varsa bu türbelere giderek yardım talep ettiğini, dileklerin kabul olması için kurbanlar adandığını ve çocuğu olmayanların bu türbeleri ziyaret ederek birkaç gün orada kaldığını, duası kabul olan kişilerin de adadığı adakları yerine getirdiğini izah etmiştir.

Bu mübarek zatların, hayat ve kerametleri hakkında halk arasında çeşitli rivayetler dolandığını, ancak zamanla bazılarının unutulduğunu belirten derlemeci, bunların toparlanmasının ve bir araya getirilmesinin folklor adına önemli bir görev olduğunu vurgulamıştır. Bu sebepten ötürü Gaziantep yöresinde meşhur şeyler hakkında bir araştırma yaptığını ve bunu da Başpınar dergisinin yeri gelen sayılarında paylaşacağını ifade etmiştir.

3.2. Cemil Cahit Güzel (1940), Şeyhcan—Şihcan (II), Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.16/17, ss.7.

Gaziantep meşayihinin en eski ve en ulularından kabul edilen Şeyhcan'ın aslen Hintli olduğunu söyleyenler olduğu gibi Türkistanlı olduğunu söyleyenler de vardır. Fakat Hintli olduğunu söyleyenlerin sayısı daha fazladır. Derlemeci Harpten önce Hintlilerin gelip Şeyhcan tekkesinde günlerce kaldığını, İngilizlerin Gaziantep'i işgali sırasında Hintli askerlerin Şeyh Can türbesini büyük bir huşu ile ziyaret ettiğini görenlerin olduğunu ifade etmiştir. Bazı kimselerin de Şeyhcan'ın Hindistan tarikat erbabı tarafından büyük bir şöhrete sahip olduğunu söylemişledir.

Gaziantep'i ziyarete gelen Budapeşte Etnoğrafya müzesi Türkiyat kısmı şefi Âlim Can Tağan, Şeyh Can tekkesinin avlusunda üzerinde kitabelerin yazdığı kara taştan yapılmış külahı bir tarafa doğru eğri mezarı görünce hayretle, "bu mezar, Türkistan'daki mezarın tıpkısı!" demiştir. Bu olayı derlemesinin sonunda nakleden derlemeci Şeyhcan'a ait bilinen ve anlatılan hadiseleri derleyeceğini ifade etmiştir.

3.3. Cemil Cahit Güzel (1940), Folklor: Ziyaretler ve Meşhur Şeyler (II) Şeyhcan—Şihcan, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.18, ss.5-8.

Başpınar dergisinin bir önceki sayısında Şeyhcan ile ilgili temel bilgileri derleyip paylaşan Cemil Cahit Güzel, derginin bu sayısında da halk arasında anlatılan rivayetlere yer vermiştir.

Bu rivayetlerden ilki şöyledir: Gaziantep'te Karagöz caddesinde Mehmet Paşa Cami'sinin karşısındaki semtin adı Şeyhcan Mahallesi'dir. Şeyhin tekkesi önceden burasıymış. Şeyhcan, bir iftiraya uğramış. (Derlemeci bu iftiranın ne olduğunu kimsenin bilmediğini ifade etmiştir.) Şehri terk ederek İsmet Paşa caddesinde yani şimdiki Şeyhcan tekkesinin bulunduğu yeri tekke yapmıştır. Bu konuda başka bir rivayete göre Şeyhcan, uğradığı bir iftiradan dolayı takip edilmiş. O da koşarak buradaki bir kayanın kovuğuna iltica etmiş, arkadan sıkıştırılınca kaya hamur gibi yumuşayarak Şeyhcan'a yol vermiş. Bu kerameti görenler hemen takibi bırakmışlar. Şeyhcan da burayı bir daha bırakmayarak tekkesini kurmuş.

Bazı kimselere göre Şeyhcan kayanın kovuğuna girdikten sonra bir daha görünmemiş. Kaybolduğu yere de bir tekke ile bir de türbe inşa edilmiştir.

İkinci rivayet ise şudur: Şeyhcan'a bir gün geç vakitte misafir gelmiş. Şeyh, kahvecisine kahve pişirmesini söylemiş. Biraz sonra tekkesinin içini yanık bir et kokusu sarmış. Şeyhcan yerinden fırlayarak hemen etrafını araştırmış. Bir de bakmış ki kahvecisi iki ayağını mangalın altına sokmuş yakıyor, üstünde ise cezve kahve pişiriyor. Şeyhcan, kahvecisine "artık sen ermişsin" diyerek iltifatta bulunmuş. Kahvecinin tevazu yollu cevabına da bir gazelle mukabele etmiş. Söylediği gazelde "bir tahtta iki sultan sığışmaz" dizesiyle kahvecisinin de kendi derecesine ulaşmış bir şeyh olduğunu dile getirmiş.

Şeyhcan'a ait anlatılan rivayetler değişik şekillerde halk arasında zuhur etse de onun saygı duyulan bir şeyh olduğu gerçeği sabittir.

3.4. Cemil Cahit Güzel (1940), Folklor: Ziyaretler ve Meşhur Şihler (III) Dülük Baba, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.19, ss.7-8.

Cemil Cahit Güzel, Gaziantep tarihinde Dülük kelimesinin şeyhlerle ilgili konuda önemli bir yeri olduğunu, aynı zamanda da bir dağ ile meşhur bir köyün adı olduğunu vurgulamıştır. Dülük Baba türbesi ve kendisi hakkında söylenen rivayetleri derleyen Cemil Cahit şu bilgileri paylaşmıştır:

Gaziantep'te Dülük Baba Türbesi, Dülük dağında bir kulübeden ibarettir. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde Dülük Baba'nın adı ve türbesinin yapımıyla

ilgili şu izaha rastlanmaktadır: Gaziantep yolu üzerinden, Selim Şah Mısır'a giderken yoluna çıkan Dülük Baba, Selim Şah'a yolunun kolay geçmesi için dua etmiştir. "Mısır'ı filan ayda alıp Mekke ve Medine'ye sahip olunca bana bir tekke yapar mısın?" diye sorarak aynı zamanda Mısır'ın fethini müjdelemiştir. Mısır fethedildikten sonra Selim Şah, Antep'e gelerek merhum Dülük Baba'nın kabrini bulmuş ve oraya bina inşa ettirmiştir.

Yaptığı derlemelerin neticesinde Dülük Baba'nın asıl adının Davut Ejder olduğu, kardeşinin adının da Maliki Ejder olduğu ve Maraş'ta şehit düştüğü bilgisine ulaşmıştır. Davut Ejder yani Dülük Baba, Antep'in fethi sırasında şehit düşen bir bayraktarmış. Fakat mezarı bilinmezmiş. Rivayete göre soğuk ve tipili bir kış gecesi Antep'e gelmekte olan bir katırcı Antep gösteren yolu üzerinde güzergâhı şaşırarak kaybolmuş. Dervişandan olan katırcı "yetiş ya Gavs" diyerek yardım istemiş. Şeyh Abdülkadir Geylani de zahiren "benden niçin yardım istiyorsun? İşte yakında Davudu Ejder hazreti yatıyor" demiş. Katırcı bakmış ki şimdiki türbenin bulunduğu yerden parlak bir ışık saçılıyor. Her zaman buradan geçmesine rağmen, bu ışığı ilk kez gören katırcı olduğu yeri tahmin ederek bir işaret koymuş ve şehre gitmiş. Sonrasında ışığın olduğu yere bir kubbe bina ettirmiş. Orada ışığın daima yanması için mal vakfetmiş. Bu ışık uzaklardan bile göründüğü için karda, kışta ve karanlık gecelerde yolcular gidecekleri yolu kolayca bulabilirlermiş.

Cemil Cahit Güzel'in Dülük Baba'nın türbesiyle ilgili derlediği bir başka rivayet ise şudur. Dülük dağında Coujırgan denilen bir yer varmış. Dülük Baba, muharebe sırasında burada büyük bir yara almış. Bu yaranın tesiriyle dehşetli şekilde feryat etmiş. Bu nedenle buraya Çağırgan denilmiş. Kelime de zamanla Çağırgan şeklini almış.

Yapılan araştırma ve derlemelerin neticesinde görülüyor ki Dülük Baba'nın yattığı yer ve türbesinin yapılmasına dair çeşitli rivayetler anlatılmaktadır. Derlemeci, bunlardan hangisini daha doğru olduğunu ayırt etmeden halk arasında anlatılanlarla beraber tüm ulaştığı bilgileri paylaşmıştır. Rivayetlerden bazıları efsanevi özellikler taşırken bazıları hakikate daha yakındır. Ancak kesin bir bilgi elde etmek mümkün değildir.

3.5. C. C. Güzel (1944), Folklor: Meşhur Şeyler ve Ziyaretler (V) Saçaklı, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.56-57, ss.9/14.

Antep ziyaretlerinden biri olan Saçaklı hakkında ve ziyaretgâhı hakkında derleme yapan Cemil Cahit, Bursalı Mehmet Tahir Bey ve Besim Atalay'dan

edindiği malumatlara yer vermiştir. Saçaklı'nın mezarının bulunduğu yerle ilgili adı geçen kaynak kişilerden iki farklı bilgi elde ettiğini ifade eden derlemeci, her iki bilgiyi de paylaşarak açıklama yapmıştır. Saçaklı'nın mezarının Antep şehrinin güney kısmına defnedildiğini ancak asri mezarlığın oluşumu sırasında kaybolduğunu belirtmiştir. Ayrıca Şakir Sabri ve Hafız Tevfik Karslıgil'in Saçaklı'nın ziyaretgâhını defalarca ziyaret ettiklerini, adı geçen her iki kişiyle ayrı ayrı Saçaklı tepeye gittiğini ancak saatlerce süren aramaların neticesinde bu mezara ulaşamadığını, kabristanda mezar taşlarının yontulmasından ötürü, başka bir inşaatta kullanılmak üzere götürülmüş olabileceğini de açıklamıştır.

3.6. Ş. S. Yener (1944), Folklor: Meşhur Şeyler ve Ziyaretler –Saçaklı Zade-, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.58, ss.7-8.

Derginin bir önceki sayısında Saçaklı'nın ziyaretgâhına Şakir Sabri Yener ile beraber gittiğini ancak mezarı kaybolduğu için bulamadıklarını belirten Cemil Cahit Güzel'in yazısına atıfta bulunarak Saçaklı'nın mezarı hakkında bilgi veren derlemeci, kısa kısa zatın hakkında söylenen rivayetlere de yer vermiştir. Gaziantep'e asri mezarlık yapılıp eski mezarlık terk edildiği zaman, yeni mezarlıkta Antep büyüklerine ait bir yer talep ederek bu zatların mezarlarının naklini ısrarla istediğini vurgulayan derlemeci, bu arzusuna karşı bir cevap alamadığını belirtmiştir. Ancak özel teşebbüsle birkaç meşhur zatın mezarının taşındığını ifade eden Şakir Sabri, Saçaklı Zade'nin mezarının da bulunmasını istediğini sözlerine eklemiştir.

3.7. Cemil Cahit Güzelbey (1960), Folklor: Kara Çomak, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.31, ss.4/22.

Cemil Cahit Güzelbey Kara Çomak isimli zatın mezarının, Gaziantep'in en eski ziyaret yerlerinden biri olduğunu belirtmiş; mübareğin ziyaret yerinin bulunduğu yerle ilgili çeşitli rivayetler olduğunu ifade ederek bu rivayetleri de paylaşmıştır. Kara Çomak hakkında halk inanmalarına ve hayatı hakkında çok kısa birkaç bilgiye yer vermiş, vefatıyla ilgili muhtelif görüşler doğrultusunda da ziyaretgâhının olduğu yerle ilgili açıklamalarda bulunmuştur.

3.8. Cemil Cahit Güzelbey (1960), Folklor: Gaziantep'te Şeyhler ve Ziyaretler –Pir Safa-Yuşa Peygamber-Yuf Baba–, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.34, ss.7-8.

Cemil Cahit Güzelbey, bu paylaşımında üç farklı mübarek zatın ziyaret yerleri hakkında derleme yapmış ve edindiği bilgileri okuyucuyla paylaşmıştır.

Bu isimlerden ilki Pir Safa'dır. Aslen bu zatın kim olduğunu ve türbesinin Antep'te hangi semtte olduğunu açıklayan derlemeci, zat hakkında halk arasında anlatılan rivayetleri de okuyucuyla paylaşmıştır.

İkinci isim Yuşa Peygamber'dir. Mezarının bulunduğu yerle ilgili farklı görüşler olduğuna değinen derlemeci elindeki verileri değerlendirerek aksi ispat edilinceye kadar Yuşa Peygamberin kabristanının Antep'te olduğu kanısını savunmuştur.

Üçüncü isim ise Yuf Baba'dır. Derlemeci, zat hakkında anlatılan kısa bir rivayeti paylaştıktan sonra ziyaretgâhının nerde olduğunu belirtmiştir.

3.9. Cemil Cahit Güzelbey (1961), Gaziantep'te Şeyhler ve Ziyaretler –İmam Gazali–, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.37, ss.9-10.

İmam Gazali hakkında halk arasında anlatılanlara kısaca yer veren derlemeci, Evliya Çelebi'nin bu zat ile ilgili verdiği bilgilere de değinmiş sonrasında da Antep'te türbesinin nerede bulunduğunu açıklamıştır. Gaziantep'te Yazıcık, Bişirici ve Kozluca semtlerinin altında derinden akan bir suyun olduğunu, bu suya Hamam Gazel dendiğini, rivayete göre bu suda İmam Gazali'nin yıkandığını ve bu sudan her kim yıkanırsa hastalıklarına şifa bulacağını da anlatmıştır.

3.10. Gazi Güleç (1961), Şuaybzade Şeyh Ali Akif Efendi Türbesi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.46, ss.9-10.

Şuaybzade Şeyh Ali Akif Efendi Türbesi'nin Gaziantep'te Şehreküstü semtinde olduğunu, türbenin tek bir kapısı olduğunu ve bu kapının üzerinde eski yazılarla neler yazdığını açıklamıştır. Şeyh hakkında kim olduğuna dair bilgi veren derlemeci, türbenin bahçesi, içyapısı, odaları ve türbe içinde bulunan sandukalar hakkında çeşitli bilgiler vermiştir.

3.11. Mustafa Güzelhan (1965), Folklor: Akkaşe (Ökkaşiye) Ziyaretgâhı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.8, S.86, ss.6.

Mustafa Güzelhan tarafından, halk arasında Ökkâşiye adı verilen bu meşhur ziyaretgâhın, Gaziantep'in Sakçagöz bucağı sınırları içinde bulunduğu ifade edilmiştir. Sakçagöz'de çok yüksek yalçın bir tepe üzerinde bulunan ziyaretin, her yıl yüzlerce insan tarafından ziyaret edildiğini belirtmiştir. Yine halk arasında anlatılagelen yaygın bir rivayete göre, Hökkâş diye anılan Akkâşe hazretlerinin Peygamberimizin ileri gelen ashaplarından olduğunu, Gaziantep bölgesine ilk gelen İslâm ordusu saflarında yer aldığını, düşmanla savaşırken bu civarda şehit düştüğünü

anlatmıştır. Türk milletine savaşçı kazandıran büyük bir ulu olarak da kabul edilen bu zatı, her yıl binlerce insanın ziyaret ettiğini de sözlerine eklemiştir.

3.12. Şakir Sabri Yener (1969), Araştırmalar: Pir Safa ve (Gedeleç)çiler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.139, ss.3-4.

Gaziantep yöresinde bir semte de adını veren Pir Safa adlı zat hakkında araştırma yaptığını ifade eden Şakir Sabri, Evliya Çelebi'nin Seyahatname adlı eserinden bazı bilgilere ulaştığını ifade etmiştir. Buradan edindiği bilgilere göre Pir Safa hakkında bilgi vermiş, gedeleç kelimesinin anlamını açıklamış ve bu zatın ismiyle beraber gedeleç kavramının niçin kullanıldığı konusunda çıkarımlarda bulunmuştur. Sonrasında zatın türbesinin nerde bulunduğunu ve bu zatın yatırını ziyaret etmeye giden halkın orada neler yaptığını kısaca açıklamıştır. Derlemesinin sonunda düşmüş olduğu kısa bir notta Gaziantep'te Pir Safa'nın türbesinin bulunduğu binanın altında merdivenle inilen kısımda Yuşa Peygamberin mezarının olduğu halk tarafından yaygın bir şekilde söylendiğini açıklamıştır.

3.13. Ali Babat (1990), Hz. Yuşa (A.S), Yöre Dergisi, S.2, ss.5-6.

Ali Babat öncelikle Hz. Yuşa hakkında kısa bir bilgi vermiş, dini bağlamda ailevi kökenini tanıtmış, halk arasında en çok anlatılagelen 2 farklı mucizesini anlatmıştır. Sonrasında ise türbesi hakkında bilinmeyen detayları anlatmış, ziyaretgâhını bekleyen türbedarı Pür sefa hazretleri hakkında da kısaca bilgi vermiştir. Hazreti Yuşa'nın türbesinin ne zaman, nasıl ve kimlerin aracılığıyla ziyarete açıldığıyla ilgili açıklama yapmıştır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

K. 6. GAZİANTEP'TE RÜYA VE FAL İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Halk İnanışları: Rüya İle İlgili İnanışlar–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.431-433, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak halk inanışlarından rüya konusunu ele almıştır.

Öncelikle rüya kavramını açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Barak Türkmenlerinin rüya ile ilgili inanışları hakkında bilgi vermiştir. Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

3. MAKALELER

3.1. Şakir Sabri Yener (1939), Kahve Falı, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.8, ss.8.

Yazar, Gaziantep yöresinde kahve falına bakılırken hangi şekilden nasıl manalar çıkarılması gerektiğini 17 maddede açıklamaya çalışmıştır. Bu maddeleri arka arkaya sıralayan Yener, Gaziantep yöresinde yaygın bir inanışla kabul edilen şekilleri ve manaları birbiriyle ilişkili kabul etmiştir. Bu çıkarımları şöyle özetleyebiliriz:

"1. Kahve fincanının ortası beyaz ise eve müjdeli haber gelecek.
2. Fincanın kenarında ince kahve telvesi varsa yolculuk olduğuna işarettir.
3. Fincanın kenarında büyük kahve telvesi varsa bu kısmet demektir.
4. Kuşa benzeyen işaret büyük kısmettir.
5. At resmi varsa niyet edilen iş olacak demektir.
6. Yol çizgisinin sonunda kahve telvesi eve eşya geleceğine işrettir.
7. İki insan karşı karşıya gelmişse o bir konuda görüş almaya işarettir.
8. Biri ayakta diğeri yerde yatan iki kişi varsa düşmanın alt edileceğini gösterir.
9. Kahvenin telvesi fincanın dışına taşarsa başka memlekete gidilecektir.
10. Telve tek bir tarafta toplanmışsa evin içinde sıkıntı var demektir.
11. Tabuta benzeyen resim evden ölü çıkacağını gösterir.
12. Fincanın kenarındaki küçük parçalar haber alınmasına işarettir.
13. Kuş resmi varsa mektup alınacağına işarettir.
14. Fincandaki zayıf veya şişman şekillerden hareketle insanlar betimlenir.
15. Fincan tabağında delikler açılırsa evde ferahlık olacağına alamettir.
16. Tabakta ay şekli varsa kişinin tüm isteklerinin olacağına ve aydınlığa çıkacağına işarettir.
17. kahve falına bakılırken fincanın içilen kısmından ters çevirmek lazım gelir. Kapatırken de bir Fatiha okunması lazımdır denir."

3.2. Şakir Sabri Yener (1939), Rüya Tabiri, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.8, ss.9.

Şakir Sabri Yener tarafından derlenen Gaziantep yöresine ait bir diğer inanış şekli de rüyaların yorumlanmasına ait husustur. Görülen rüya nasıl tabir edilirse öyle neticeleneceği kanaati yaygın olmakla beraber kötü görülen rüyaların bile iyiye yormak gerektiği de o denli yağın inanışlardandır.

Rüya yorumuna ait çıkarımlar saymakla bitmeyeceğini ifade eden Yener, bunlardan birkaçını şöyle sıralamıştır:

"1. Rüyada ata binmek yükselmektir.

2. Kızları ata binmesi evlenmektir.

3. Erkeklerin ata binmesi evlenmek veya iyi bir işe girmektir.

4. Berrak su zenginliğe, bulanık su görmek sıkıntıya işarettir.

5. Yüksek bir yerden düşmek bir felakete uğramaya alamettir.

6. Dişlerin dökülmesi akraba veya yakın çevreden birinin ölmesine işarettir.

7. Hırsız görmek eve misafir geleceği anlamına gelir.

8. Altın görmek kendini koruyan kişiye işaret eder.

9. Gümüş görmek, saz çalmak veya dinlemek sıkıntıya işarettir.

10. Ayakkabı giymek sıkıntıya, çıkarmak ferahlamaya işarettir.

11. Kırmızı elbise giymek istediğinin olmasına alamettir.

12. Pişmemiş et görmek halkın diline düşmeye işarettir.

13. Ağlamak çok sevinmeye,

14. Sevinmek ise üzülmeye işarettir.

15. Ölmüş adam görmek aile saadeti anlamanı gelir.

16. Her hususta büyük adamın küçüğü dövmesi ona iyilik yapacağına işarettir."

3.3. Cemil Cahit Güzel (1940), Folklor: Nohut ve Bakla Falları, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.13, ss.10-12.

Nohut veya bakla ile bakılan bu falın tarihi ve mucidi hakkında bilgi veren derlemeci Cemil Cahit Güzel; nohut falının Hz. Fatıma tarafından bulunduğunu, kocası Hz. Ali savaşa gittiği zaman bu fala baktığını ve gelecekle ilgi tahminlerde bulunmaya çalıştığını açıklamıştır.

Bu falın, 41 adet nohut veya bakla ile açıldığını ifade eden derlemeci falın içeriği ve nasıl bakıldığıyla ilgili şu bilgileri vermiştir:

41 adet nohut ya da bakla yere veya masanın üzerine konur. Elle karıştırılır. Bir Fatiha üç ihlas okunur. Diğer fallarda olduğu gibi niyet tutulur. Nohutlar evvela gelişigüzel üç kısma ayrılır. Her bir kısım da tekrar kendi içinde dörder dörder taksim edilir. Dördün katı olmayan ve geride kalan nohut bir kenara koyulur. Dörder dörder ayrılıp bir tarafa koyulan nohutlar da tekrar karıştırılıp aynı şekilde yeniden taksim edilir. Bu işlem toplamda üç defa tekrarlanır. Bu suretle üç defa dizilen nohutlar üç sıra ve üç hadden oluşurlar. (Had: Her bir sıradaki kümelenmiş nohut sayısıdır.) Bu sıralama sağdan sola doğru yapılır. Dokuz haddin her biri en fazla 4 taneden oluşur. Beş veya daha fazla olamaz.

Nohut veya bakla falında en mühim detay rakamların tefsir edilmesidir. Falda hadlerin yalnız başına manaları ise şöyledir:

"1 Nohut: Bir Allah'tır. Birle başlayan fal hayırlıdır.

2 Nohut: Fikirdir. Üzüntü veya iyi olmayan düşünceye işarettir.

3 Nohut: Şükürdür. Bu da ferahlık ifade eder.

4 Nohut: Kısmettir. Rızk, elde etmeye, malik olma gibi durumlara dalalet eder."

Genel olarak bir falda ikili hadlerin sayısının fazla olması, arzu edilen şeyin olmayacağına ya da hayırsız olduğuna yorumlanır. Üç veya dörtleri fazla bulunan fala, "kısmetli ve şükürlü fal" derler. Bu fal makbuldür.

Açılmış bir falın birinci sırası daima ya beş ya da dokuz nohuttan oluşur. Beşli olursa bu fal iyi başlamıştır. Bu fala "başı beş, hatırı hoş" derler. Dokuz olursa, "başı dokuz, işi tıkız" derler.

Birinci sıra beş, başındaki had ise bir olursa bu fal daha iyidir. Niyetin sonu hayırlı olabileceğine dair yorumlar yapılır. Falın birinci sırasındaki hadler 3-1-1 şeklinde olursa "kuyruklu yıldız doğdu" diye yoruma başlanır. 1-3-1 şeklinde bulunursa "terazilendi" diye fala başlanır. Eğer ilk sıra 3-3-3 şeklinde oluşursa buna "Ali falı" denir. Bundan daha mükemmel ve hayırlı haber müjdeleyen fal olmadığına inanılır. Falın devamı getirilmez. Çünkü anlaşılmak istenen netice daha ilk sırada açıkça ortaya çıkmış olur.

İkinci sıranın ikinci haddinde 2 çıkarsa falın hayırsız olduğu, 1 çıkarsa niyet edilen işin olacağı ama sabredilmesi gerektiği yorumlanır. Aynı zamanda ikinci sıra 4-1-4 şeklinde ortaya çıkarsa buna "fal heybelendi" denir.

Üçüncü sıranın son haddi fala niyet edilen durumun zamanına işaret eder. Hangi sayı çıktı ise niyetin o kadar zamanda gerçekleşeceğine hükmedilir. Üçüncü sıranın son haddindeki nohut sayısı 1 çıkarsa, bu nohut bir adamın ağzına verilerek dışarı gönderilir. Dışarıda ilk karşılaştığı adamın ağzından çıkan ilk kelimeyi duyar duymaz gelip falcıya söyler. Fakat bu gidiş ve dönüş sırasında gönderilen kişinin hiçbir şey söylememesi lazımdır. Gerek bu duyulan kelimeye gerekse de bu dokuz hadde göre falcı tefsirini yapar.

41 tane nohutla veya baklayla bakılan bu falda rakamlara ve bu rakamların diziliş şekline göre verilen anlamlar falın yorumlanmasında önemli bir yer tutar. Yukarıda en önemli yorumlara yer verilirken, her bir rakamın da anlamını açıklamaya çalıştık. Ancak her bir rakamın diğerleriyle kombinasyonu, her satırdaki haddin sayısı, ilk ve son satırdaki rakamların diziliş şekli, ikinci sıradaki her bir

haddin rakam sayısı ayrı ayrı yorumlamaya tabi tutulan hususlardır. Nohut falına bakan kişi bu detayları hafızasında tutarak falın tefsirini yapar ve en nihayetinde fala hükmünü verir.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

K. 7. GAZİANTEP'TE BÜYÜ İLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Halk İnanışları: Büyü–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.430-431, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak halk inanışlarından büyü konusunu ele almıştır.

Öncelikle büyü kavramını açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Barak Türkmenlerinin büyüyle ilgili inanışları hakkında bilgi vermiştir. Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.2. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru –Büyü–, Doktora Tezi, Y.2018, ss.203-206, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından hazırlanan ve Gaziantep esnafının meslek folklorunun tüm detaylarıyla ele alınan bu doktora tezinde çeşitli meslek dallarıyla ilgili bilgi verildikten sonra esnafın mesleklerine dair büyü inanışını ele almıştır. Büyü ile ilgili ayrıca esnaftan derlemiş olduğu anlatılara da yer veren Ayşenur Özdal, esnafın büyü yapılmasına sebep olduğu düşünce ve görüşleri açıklamıştır. Esnafın inanışına göre büyü, dirlik ve düzeni bozulmak istenen kişiler ile gelirinin azalması istenen kişilere yapılmakta; kıskanç, haset kişilerin büyü yaptıracağına inanılmakta ayrıca sevgisizlik de büyü yaptırılması için sebep olarak görülmekte olduğunu ifade etmiştir. Esnafın büyüye karşı aldığı tedbirlerin neler olduğunu açıklamış, büyüye inanmayan esnafın ise başına bir uğursuzluk gelmesi halinde sebepleri başka durumlara bağladığı için tedbir almayan esnafın olduğunu belirtmiştir.

3. MAKALELER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir makale bulunmamaktadır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

K. 8. GAZİANTEP'TE YAĞMUR YAĞDIRMA DUASI

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü Bayramlar Törenler ve Kutlamalar: Yağmur Yağdırma Törenleri–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.392-394, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak yağmur yağdırma tören ve duasını ele almış; derlemelere ve halk anlatılarına yer vermiştir.

Öncelikle yağmur yağdırma töreninin içeriğini ve gereklerini anlatan Cevdet Avcı; sonrasında Barak Türkmenlerinin yağmur yağdırmak için neler yaptıklarını anlatmıştır. Ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

3. MAKALELER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir makale bulunmamaktadır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

K. 9. GAZİANTEP'TE KURBAN VE ADAK

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Halk İnanışları: Kurban ve Adak–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.415-416, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında

konuyla ilgili olarak halk inanışlarından kurban ve adak ile ilgili inanışları ele almıştır.

Öncelikle kurban ve adak kavramlarını açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Barak Türkmenlerinin adak ve kurban inanışları hakkında bilgi vermiştir. Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

3. MAKALELER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir makale bulunmamaktadır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

K. 10. GAZİANTEP'TE UĞUR VE BEREKET İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Halk İnanışları: Uğur ve Bereket–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.421-424, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak halk inanışlarından uğur ve bereketle ilgili inanışı ele almıştır.

Öncelikle uğur ve bereket kavramlarını açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Barak Türkmenlerinin uğur ve bereketle ilgili inanışları hakkında bilgi vermiştir. Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.2. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru –Siftah–, Doktora Tezi, Y.2018, ss.191-197, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından hazırlanan ve Gaziantep esnafının meslek folklorunun tüm detaylarıyla ele alınan bu doktora tezinde çeşitli meslek dallarıyla ilgili bilgi verildikten sonra esnafın mesleklerine dair uğur ve bereket getirdiğine veya getirmediğine inanılan davranış ve uygulamalar anlatılmıştır.

Ayşenur Özdal "Siftah" başlığı altında Gaziantep esnafının gün içinde yaptığı ilk alışverişe dair inanışlarının neler olduğunu, siftahtan yani ilk satıştan kazanılan paranın gün boyunca o iş yerine uğur getireceğine ait olan bir esnaf inancının olduğunu açıklamıştır. Esnafın siftah vesilesi ile ilk gelen müşteriye ayrı

bir kıymet verdiğini, bu nedenle müşteriyi memnun etmek için elinden ne geliyorsa yapmaya çalıştıklarını ifade eden Ayşenur Özdal bu inanışın sadece esnaf arasında değil halk arasında da yaygın olduğunu belirtmiştir. Esnafın siftah yapmadan değişim yapmak için bile olsa iş yerine gitmeyen kişilerin bu inanışa ne kadar değer verdiğinin göstergesi olduğunu vurgulamıştır.

Bazı kişilerin siftahtaki berekete olan inancı gereği alışveriş yapmasa bile iş yerine küçük bir miktar bozuk para bırakmasını, siftahtan kazanılan paranın kimseye borç olarak verilmemesini, ilk satıştan sonra "siftah senden, bereketi Allah'tan" şeklinde kalıplaşmış bir ifade kullanılmasını bu inancın sonucu olarak ortaya çıkan uygulamalar olarak açıklamıştır.

2.3. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru –Uğur/Uğursuzluk–, Doktora Tezi, Y.2018, ss.212-216, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından Gaziantep esnafının meslek folkloruna dair tüm detayların ele alındığı bu doktora tezinde çeşitli meslek dallarıyla ilgili esnafın, mesleklerine dair uğurlu veya uğursuz sayılan inanış ve uygulamaları anlatılmıştır.

İnsanların yaşamında olumlu sonuçlara sebep olan nesne ve durumların uğurlu, olumsuz sonuçlara sebep olanların uğursuz olarak nitelendirildiğini ifade eden Ayşenur Özdal, esnafın işiyle ilgili bu inanışın edindiği tecrübelere dayandığını belirtmiştir. Bazen bir hayvanın, bazen de bir sayı veya nesnenin uğur getirdiğine inana esnafın aynı durumu defalarca tecrübe etmesiyle şekillendiğini izah etmiştir.

Gaziantep esnafının uğura yönelik inançları sayılar, günler, organlar ve kişisel eşyalar üzerine geliştiğini ifade eden Ayşenur Özdal, kaynak kişilerden bu inanışa sahip olanların verdiği örnekleri tezinde sunarak konuyu daha anlaşılır hale getirmiştir.

2.4. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru –Bereket–, Doktora Tezi, Y.2018, ss.216-218, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından Gaziantep esnafının meslek folkloruna dair tüm detayların ele alındığı bu doktora tezinde esnafın, kazançlarına bereket getirdiğine dair inanış ve uygulamalar anlatılmıştır.

Bereket kavramını kısaca, toplumda insanlara mutluluk veren şeylerin çok olması şeklinde tanımlayan Ayşenur Özdal Gaziantep esnafının çoğu inancının bereket amacıyla geliştiğini ifade etmiştir.

Esnafın mesleğinden bol kazanç elde etme isteğinin, bereketin bol olması adına bazı uygulamaları yapmasına vesile olduğunu bu uygulamaların kendini

davranışta veya sözlü ifadelerde yer bulduğunu açıklamıştır. Bereket getireceği inancıyla esnafın tamamının işyerlerini erken saatte açması, alışverişin para alırken "bereket versin" duasıyla sonlandırılması, paranın sağ elle alınması ve işyerine çeşitli dualaların asılması gibi inanç ve uygulamaların bereket getireceğine inanarak yaptıklarını belirtmiştir.

Gaziantep esnafının inancında tamamen bereket fikrinin tesirli olduğunu ve berekete vesile olmayacak inançların daha zayıf kaldığını vurgulayan Ayşenur Özdal; hatta siftah, nazar, büyü gibi inanışların hepsinin temelinde bereketin çok olması isteğinin yattığını açıklamıştır.

3. MAKALELER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir makale bulunmamaktadır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

Değerlendirme: Gaziantep halkının inanışıyla ilgili toplam 1 kitap, 19 tez ve 21 makale olmak üzere 41 yayın tespit edilerek analizleri yapılmıştır. 10. alt başlıkta yer alan uğur ve bereketle ilgili inanışlara dâhil edilen Ayşenur Özdal tarafından hazırlanan "Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru" isimli çalışma 3 ayrı başlık altında incelenmiştir. Ancak tek bir tez çalışmasında üç ayrı ilgili konu tespit edilse de biz bunu tek yayın olarak değerlendirmenin uygun olacağını düşündük.

Gaziantep yöresinde "İnanışlar" hususu değerlendirildiğinde Antep halkının en çok nazar ile yatırlar ve ziyaret yerlerine inandığı söylenebilir. Bu durum ise sadece inanmakla kalmamış uygulamada da kendini göstermiştir. Doğal olarak da araştırmacıların ortaya koyduğu kaynaklarda da sıklıkla kendine yer bulmuştur. Nazarla ilgili 4 tez ve iki makalede; yatır ve ziyaret yerleriyle ilgili 1 kitap, 3 tez ve 13 makalede konuyla ilgili verilmiş bilgi tespit edilmiştir. Bu yayınlar analiz edilirken sadece inanışa değil, uygulama ve ritüellere de değinilmiştir.

L. OYUN, EĞLENCE, SPOR

HAGEM sınıflandırma sisteminde L harfiyle "Halk Tiyatrosu" tasnif edilmiştir. Bizim çalışmamızda ise L harfiyle "Oyun, Eğlence ve Spor" tasnifi yer almaktadır. Bunun sebebi Gaziantep yöresinde halk tiyatrosuna dair ortaya konmuş bir yayını tespit etmememizdir. Dolayısıyla HAGEM sınıflandırma sistemindeki "Halk Tiyatrosu" başlığı atlanarak L harfine bir sonraki alt başlık olan "Oyun, Eğlence ve Spor" tasnifi verilmiştir. Bundan sonra da her ana başlık bir harf atlanarak devam ettirilmiştir.

"Oyun, Eğlence ve Spor" ana başlığı altında Gaziantep yöresinde çocukların, büyüklerin oyun ve eğlenceleri ile geleneksel sporlar ve oyuncak çeşitlerine dair ortaya koyulan yayınların analizlerine yer verilmiştir.

L. 1. GAZİANTEP'TE ÇOCUK OYUNLARI

1. KİTAPLAR

1.1. Ali Atalar, Gaziantep Folkloru, Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Y.1985, C.1, ss.125, Gaziantep.

Ali Atalar tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep folkloru hemen her yönüyle ele alınmıştır. Eserinde "Bedensel Hareket Gerektiren Oyunlar ve Diğerleri" başlığı altında Gaziantep yöresinde çocukların oynadığı oyunlardan bazıları tanıtılmıştır. Bu oyunlardan bazıları ip, gülle ile veya değirme ile oynanırken bazıları ise en az birkaç çocukla beraber toplu olarak oynanan oyunlardır.

1.2. Ali Atalar, Gaziantep Kültüründe Oyun, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi / Kültür serisi-1, Y.1991, C.1, ss.80, Gaziantep.

Ali Atalar'ın bu eserinde Gaziantep yöresinde oynanan 170'e yakın oyun tanıtılmıştır. Müziksiz halk oyunları olarak adlandırılan çocuk oyunları, kadın oyunları ve bedensel hareket gerektiren oyunlardan örneklere yer vererek açıklamalarda bulunmuştur. Ayrıca bu oyunların dışında, bazı oyunlara başlamadan önce eş veya ebe seçmek amacıyla oynanan başlangıç oyunlarına da yer vermiştir.

2. TEZLER

2.1. Gonca Tokuz, Gaziantep Çocuk Oyunları Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Y.2011, ss.394, Gaziantep.

Gonca Tokuz tarafından hazırlanan "Gaziantep Çocuk Oyunları Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep yöresinde oynanan çocuk oyunları oyunun oynanması, çocuklar üzerindeki etkileri, oyun içi

kuralları, oynanan oyuncaklar vs. gibi alt başlıklarla çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır.

6 bölümden oluşan tezin birinci bölümünde tezde kullanılan materyal ve yöntemler hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde "çocukluk" ve "oyun" kavramları açıklanmış, Türkiye'deki çocuk oyunları üzerine ve Gaziantep oyunları üzerine yapılan çalışmalara değinilmiş, Gaziantep'te oynanan çocuk oyunlarının sınıflandırılması yapılmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde Gaziantep çocuk oyunlarının yapısal özellikleri şu başlıklar altında açıklanmıştır:

"1. Oyun Adları
2. Oyuncu
3. Oyun Aracı
4. Oyun Ortamı
5. Oyun Zamanı Ve Süresi
6. Oyun Rolünün Dağıtımı Ve Atış Sırasının Belirlenmesi
7. Sözlü Oyun Formülleri
8. Oyun Kuralı
9. Oyun Hareketi
10. Ödül ve Ceza"

Tezin dördüncü bölümünde oyunların bağlam ve işlevi hakkında bilgi verilmiştir. Oyunlar; "Fiziki, Tarihi ve Sosyo-Kültürel, Ekonomik ve Ticari, İcra, Sözlü-Yazılı-Elektronik Bağlamda" olmak üzere 5 farklı bağlamda ele alınmıştır.

Beşinci bölümde oynanan oyunlar temelde çocukların oynadığı oyunlar ve büyüklerin çocuklar için oynadığı oyunlar olmak üzere iki ana başlık altında incelenmiştir. Çocuk oyunları ise 13 farklı başlık altında tasnif edilerek açıklanmıştır.

Tezin altıncı bölümünde çocukların oynadığı oyuncaklar ele alınmış ve bu oyuncaklar "büyük oyuncaklar ve küçük oyuncaklar" olmak üzere iki ana başlık altında anlatılmıştır. Bu kısım tezimizin "Oyuncaklar, Eğlence ve Spor Araç-Gereçleri" başlığı altında ayrıca ele alınmış ve gerekli açıklamalar yapılmıştır.

2.2. Neslihan Ertural, Gaziantep Seyirlik Oyunları Üzerine Bir İnceleme, Doktora Tezi, Y.2012, ss.416, İzmir.

Neslihan Ertural tarafından oluşturulan bu doktora tezinde Gaziantep seyirlik oyunları üzerine bir inceleme yapılmış, ulaşılan sonuçlarda tespit edilen oyunlar derlenerek oyunlara ait yapısal ve işlevsel özellikler günümüz şartları ve sosyal çevresi içinde değerlendirilmiş ve tasnif edilmiştir.

Üç ana bölümden oluşan tezin giriş bölümünde, Gaziantep'in sosyal ve fiziksel özelliklerinin tanıtılmış, çalışma içinde oyunların incelenmesi sırasında kullanılan Türk halk bilgisi kuram ve yöntemleri hakkında bilgiler sunulmuştur.

Tezin birinci bölümünde seyirlik oyunlar hakkında bugüne kadar yapılan tanımlar; yapı, işlev, içerik, şekil ve yaratım özelliklerine göre değerlendirilmiş, tüm bu bilgilerin ışığında "seyirlik oyun" kavramı günümüz sosyal çevre ve şartlarına göre tanımlanmıştır. Daha sonra Türk oyun oynama geleneği içinde icra edilen seyirlik oyunların; "içerik", "şekil ve yapı", "tiyatral olma", "dramatik olma" ve "işlev" özellikleri değerlendirilmiş; oyunları icra etme geleneği üzerinde durulmuştur. Seyirlik oyunun Türk halk tiyatrosuna katkısı ve günümüzde Türk halk tiyatrosu içindeki yeri hakkında bilgi verilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde Gaziantep yöresi seyirlik oyunları yapı, konu, icra ortamı, icracı ve işlev bakımından değerlendirilerek tasnif edilmiştir. Bu oyunlar şu dört başlık altında sınıflandırılmıştır:

"1. Şaka, Hile ve Şaşırtmaca Amacıyla İcra Edilen Seyirlik Oyunlar
2. Tiyatral/Tiyatral-Dramatik Seyirlik Oyunlar
3. Danslı Seyirlik Oyunlar
4. Sportif Seyirlik Oyunlar"

Yukarıda verilen dört ana başlık altında toplamda 73 tane oyun ele alınıp incelenmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde Gaziantep yöresi seyirlik oyunlarından örnek oyun incelemelerine yer verilmiştir. Bu oyunlar da yine tezin ikinci bölümündeki tasnife uygun olarak incelenmiştir.

Neslihan Ertural tez de ele alınan oyunların Gaziantep merkez, Kilis merkez, Musabeyli ilçesi ve Gaziantep'e ait Oğuzeli, Yavuzeli, Burç ilçelerini kapsadığını ifade etmiştir. Ayrıca bu oyunlar "konu, yapı, ortam, işlev, icracı" özelliklerine göre düzenlenen tablo içinde değerlendirildiğini belirtmiştir.

Neslihan Ertural tezinin sonuç bölümünde yapmış olduğu genel bir değerlendirmede günümüzde bu oyunların genellikle erkekler tarafından, kapalı ve gayri resmî ortamlarda icra edildiğini, oyunlarda şaka içeren kaba kuvvete dayalı hareketlerin kullanımının sıklıkla görüldüğünü, kuralları ve cezaları olan bir yapıya sahip olduğunu açıklamıştır. Ayrıca bu oyunların hoşça vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme, toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma işlevlerine ve mizahi işleve sahip olduğunu belirtmiş; psikolojik rahatlamayı sağladığını tespit etmiştir.

2.3. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Oyun ve Eğlence: Çocuk Oyunları–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.472-475, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak çocuk oyunlarını ele almıştır.

Öncelikle oyun oynamanın çocuklar için ne anlama geldiğini açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Barak Türkmenlerinde çocukların oynadığı oyunlar hakkında bilgi vermiştir. Gaziantep Baraklarında çocukların oynadığı oyunları sıralamış ve her bir oyunun oynanış şeklini kısaca anlatmıştır. Bu oyunlar şunlardır:

"1. Zilley
2. Höl Oyunu
3. Yedi Bardak
4. Ammel Gog
5. Çukurlara taş doldurma oyunu
6. Birlim bir oyunu
7. Güş
8. Çelik Çomak
9. Saklambaç
10. Körebe
11. Hakeke
12. Dama
13.Don Ateş
14. Yakar Top"

Yukarıda adı verilen oyunların nasıl oynandığı hakkında bilgi veren Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları çocuk oyunlarındaki bazı kurallara ve kullanılan terimlere de yer vermiştir. Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

3. MAKALELER

3.1. A. Nadi Ünler (1942), Folklor: Çömçeligelin, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.36, ss.7.

A. Nadi Ünler tarafından derlenen Çömçeligelin oyunu, baharın kurak geçtiği zamanlarda, yaşı en fazla on olan çocukların oynadığı bir oyun olduğu ifade edilmiştir. Bu oyunun tarihi geçmişini bilmediğini söyleyen derlemeci, Rumi takvime göre 31 Marta rastlayan, Anteplilerin "karının oğlağını sel götürdüğü gün" diye andığı ve yağmurun yağmasının beklediği 13 Nisanın yağmursuz geçmesi ile bu

oyunun oynandığını anlatmıştır. Çocuklara bu oyunu oynaması için ilham veren olayın da kuraklık veya beklenen yağmurun yağmaması olabileceğini söylemiştir.

Çömçeligelin, bostan korkuluklarına benzer. Haç şeklindeki değneklere eski elbise veya çarşaf geçirilerek yapılan çömçeligelinin iki kolundan birer tane çocuk tutar. Diğer çocuklar da etrafını çevirir. "Çömçeligelin ne ister, bir kaşık su ister, ver Allah'ım ver, yağmur ile sel, göbekli harman, dertlere derman, hastaya şifa" diye bir söylemle kapı kapı dolaşırlar. Her girdikleri evde, ev sahibi çömçeligelinin üstüne bir tas su döker. Halk inancına göre bu oyunun oynanması yağmurun yağmasına vesile olurmuş.

Çömçeligelin oyununu tarif eden derlemeci, bu oyunun yanında Antep yöresinde çocukların oynadığı başka oyunların da olduğunu ifade etmiştir. Çocukların oynadığı bu oyunların da belirli bir zamanının olduğunu vurgulamıştır. Örneklerle açıklama yapan A. Nadi Ünler, aşık veya gülle oyununun ilkbaharda oynanmaya başladığını, delme ve çıkşa oyununun yazın son ayları ile sonbaharda oynanan bir oyun olduğunu belirtmiştir.

3.2. C.C. Güzel (1944), Folklor: Aşık Oyunları -1-, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.5, S.54-55, ss.13-15.1

Cemil Cahit Güzel'in yapmış olduğu derlemesinde, Aşık oyunlarının tarihi menşeine dair bir bilgi edinememesine rağmen çok eski zamanlara dayanan bir oyun olduğunu tespit etmiştir. Bu tespitini ise; tesadüfi Nasuhi Baydar tarafından tercüme edilen Afrodit adlı romanın 65. sayfasında aşık ile fal açıldığını okuduklarına ve Adana müze müdürü Naci Kum'un verdiği malumatlara dayanarak çıkarmıştır. Aşık oyununun Hititlerden kalma bir oyun olduğunu güçlü verilere dayanarak tahmin edildiğini, bu oyununun köy ve şehirlerde oynanan bir oyun olduğunu anlatan derlemeci aşık oyununun nasıl oynandığını da açıklamıştır.

3.3. C.C. Güzel (1944), Folklor: Aşık Oyunları -II-, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.56-57, ss.8.

Derlemeci Cemil Cahit, Başpınar Dergisi'nin bir önceki sayısında âşık oyununun nereden geldiğini, Yunanlılarda fal vasıtası olarak kullanıldığını ve tarihi geçmişini açıklamaya çalışmış, sonra da bu oyunun nasıl oynandığını anlatmıştır.

Derginin bu sayısında da aşık oyununun 19 farklı çeşidi olduğunu, bunlardan bazılarının eğlence, bazılarının kumar bazılarının da hem eğlence hem de kumar maksatlı oynandığını ifade etmiştir.

Aşık oyunlarının, Gaziantep şehrinin eski bir medeniyet şehri olmasında önemli bir delil olduğunu vurgulayan derlemeci aşık oyunlarının adlarını da tek tek okuyucuyla paylaşmıştır.

3.4. C.C. Güzel (1944), Folklor: Aşık Oyunları, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.59, ss.12.

Aşık oyununun kaça ayrıldığını ve bu oyunlarının adlarının neler olduğunu açıklayan derlemeci, oyunların nasıl oynandığı hakkında da bilgi vermiştir. Aşık kemiğinin havaya atılıp yere düşme şekline göre çeşitli isimler aldığını belirtmiş, bu şekillere göre oyunun nasıl devam edeceğini anlatmıştır. Aşık oyununa özgü terimleri yeri geldikçe açıklamış ve oyunda hangi durumlarda kazanıp veya kaybedileceğini izah etmiştir.

3.5. C.C. Güzel (1944), Folklor: Aşık Oyunları, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.60-61, ss.3.

Derginin bir önceki sayısında aşık oyununun oynanma şeklini anlatan Cemil Cahit, bu sayıda da anlatımına devam etmiştir. Oyunun kuralları hakkında da yer yer bilgi vermiştir.

3.6. C.C. Güzel (1944), Folklor: Aşık Oyunları, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.64, ss.7.

Derlemesinin hemen başına "-59 uncu sayıdan devam-" notunu düşen Cemil Cahit, en son Aşık oyunuyla ilgili derlemesini Başpınar Dergisinin 60-61. sayısında paylaşmıştır. Dolayısıyla Aşık oyunlarıyla ilgili verilen bilgiler de 60.61. sayıdan devam etmektedir. Bu notun gözden kaçırılan bir detay olduğunu ve yanlışlıkla düşüldüğünü söylemek mümkündür.

Aşık oyununun çeşitlerini ve bunların nasıl oynandığını anlatmaya devam eden derlemeci, oyunun kurallarına da ayrıca değinmiştir. Oyunun hangi hallerde bozulacağını veya hangi durumlarda yeniden baştan alınacağını açıklamıştır.

3.7. C.C. Güzel (1944), Folklor: Aşık Oyunları, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.65, ss.12.

Aşık oyununun "Kılleyt" ve "Hötöt" çeşitlerini açıklayan Cemil Cahit, bu oyunların nasıl oynandığını ve kurallarını anlatmıştır. Oyunun her iki türünü de anlatırken başlık atmış, bu başlıklar altında bilgi vermiştir. Kılleyt için kendi içinde 5 madde sıralayarak oyunu aşamalarıyla anlatmıştır. Son olarak Hötöt hakkında çeşitli izahlarda bulunmuş, oyunun hangi durumlarda kaybedileceğini açıklamıştır.

Derginin, bu iki ana başlığı altında Aşık oyunuyla ilgili yaptığı açıklamalara son vermiştir.

3.8. C.C. Güzel (1945), Folklor: Aşık Oyunları, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.7, S.71, ss.3.

Başpınar dergisinin 65. sayısında Aşık oyunuyla ilgili verdiği bilgiler bittikten sonra "-son-" yazan Cemil Cahit Aşık Oyunları başlığı altında oyunun "Say Çakmak" ve "Vurup Döndürmeç" çeşitlerini açıklayarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iki oyunun da daha önce olduğu gibi oynanma şekillerini anlatmış ve kuralları hakkında açıklama yapmıştır.

3.9. Şakir Sabri Yener (1946), Şahı Bilbilim, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.7, S.82-83, ss.16.

Çocuklar tarafından oynanan bu oyunda oyunu başlatan kişi eline bir tura alarak oyuna mahsus kafiyeli sözler söyler. Onu dinleyen her çocuk içinden bir kuş adı geçirir ve bu adı sesli söyler. Oyunu başlatan kişinin aklından geçen kuş adı çocuklardan biri tarafından söylenince çocuğun eline tura verilir ve "şakı" denir. Diğer çocuklar kaçışmaya başlar. Elinde tura olan çocuk da yakalamaya çalışır ve yetişebildiklerinin bedenine turayla vurur. O sırada ebe "şakı bilbilim şakı!" diye seslenir. Bu seslenme devam ettiği sürece oyun da devam eder. Ebe "soyak!" dediği an çocuk vurmayı bırakır, diğer çocuklar bu çocuğun üstüne hücum edip vura vura ebeye getirirler. Ebe çocuğun elindeki turayı alır ve oyun yeniden başlar.

Kalabalıkla oynanan bu oyun, kısır bir döngü içinde yukarıda anlatılanların tekrar edilmesiyle oynanan bir oyundur.

3.10. Şakir Sabri Yener (1946), Gaziantep Oyunları, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.7, S.86-87, ss.12-13.

Şakir Sabri yener, Gaziantep yöresine ait çocuk oyunlarından "Darabil", "Eşlerim Eş" ve "Tahıdım Hacı" oyunlarını tanıtmıştır. Bu üç oyunun ortak özelliği, oyunda bir ebe olması ve iki gurup halinde oynanmasıdır. Oyunların oynanış şekillerini, kurallarını ve ebenin görevlerini anlatan derlemci her açıkladığı oyundan sonra oyunun çocuk üzerindeki tesirini açıklayan bir de kısa not düşmüştür.

Darabil oyunu, çocukları hayat mücadelesine hazırlayan ve bu yolla muvaffak olma yollarını öğreten çok güzel bir oyundur.

Eşlerim Eş oyunu, içindekini doğru söylemenin zararı olsa bile faziletli bir davranış olduğunu ve karşındakinin ne düşündüğünü bilme melekesini kazandıran bir oyundur.

Tahıdım Hacı oyunu, gizli şeyleri ortaya çıkarmaya çalışmanın zekice tasarlanmış sembolik bir oyunudur.

Yukarıda her oyunun sonunda yapmış olduğu çıkarımlarını verdiğimiz derlemecinin, aslında oynanan oyunların çocuklar üzerindeki etkilerini ifade etmeye çalıştığını görüyoruz. Her oyunun, çocukların akıl ve ruh dünyasında mutlaka bir tesiri vardır. Şakir Sabri'nin derlemesini daha da etkili kılan, diğer çocuk oyunlarının anlatımından farklı olarak, açıkladığı her oyunun sonunda bunu belirtmiş olmasıdır.

3.11. Şakir Sabri Yener (1961), Folklor: Çömçe Gelin, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.39, ss.13.

Çömçe gelin oyunun tasvir ederken "çocukların rahmet meleği" tabirini kullanan derlemeci, bu oyunun ilkbaharda bahar yağmurlarının gecikmesi üzerine oynanan bir oyun olduğunu ifade etmiştir. Sonrasında oyunun kısaca oynanma şeklini tarif etmiş ve oyun içinde belirli bir ezgiyle söylenen şiire yer vermiştir.

3.12. Şakir Sabri Yener (1964), Gaziantep Oyunlarından Üç Örnek, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.74, ss.7-8.

Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi'nin 86-87. sayısında sayfa 12-13'te "Gaziantep Oyunları" başlığı altında paylaşılan bu yazı, hiçbir değişiklik yapılmadan Gaziantep Kültür Dergisi'nin bu sayısında da okuyucuya sunulmuştur. Hatta derlemenin sonunda, bu paylaşımın Başpınar Dergisinden alındığına dair kısa bir not düşülmüştür.

Tezimizin "Çocuk Oyunları" genel başlığı ve "*6.10. Şakir Sabri Yener (1946), Gaziantep Oyunları, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.7, S.86-87, ss.12-13.*" künyesinin başlığı altında bu derlemeyle ilgili detaylı bilgi verildiğini söylemenin yerinde ve yeterli olacağı kanaatindeyiz.

3.13. Şakir Sabri Yener (1964), Folklor: Çocukluğumun Oyun ve Eğlencelerinden "Hacivat'a Bakan", Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.75, ss.5-6.

Şakir Sabri Yener, çocukluk yıllarında oynadığı Hacivat'a Bakan isimli oyunun nasıl oynandığını anlatmıştır. Derlemeci, arkadaşlarıyla beraber bahar aylarında gelincik çiçeğini toplayıp bu çiçekten kırmızı boya elde ettiklerini, kâğıda çizilen çömçe gelin misali resmi kırmızıya boyayıp buna da Hacivat adını verdiklerini anlatmıştır. Sonrasında da sokağa çıkıp ellerinde bu kâğıdı sallayarak "Hacivat'a bakan" diye bağırıp eğlendiklerini ifade etmiştir. Resme bakmanın karşılığında para yerine zerdali çekirdeği aldıklarını, ne kadar çekirdek verilirse o kadar süre resme bakmaya hak kazanıldığını belirtmiştir.

Sonrasında toplanan zerdali çekirdeği ile "tek mi çift mi" oyunu oynayıp çocukların birbirlerinin ellerindeki çekirdek sayısını tahmin etmeye dayalı oyunu oynadıklarını anlatmıştır.

Bu çekirdeklerin her zaman çocuk oyununda kullanılmadığını ifade eden derlemeci, o dönemde bu çekirdeği satın alan satıcıların olduğunu ve bu seyyar satıcılara sattıklarını belirtmiştir.

3.14. Şakir Sabri Yener (1964), Folklor: Gaziantep'te Oynanan Oyunlardan: Geni Gidi Gergiden, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.81, ss.7-8.

Derlemeci bu oyunun çoğunlukla kış gecelerinde, kapalı odalarda, eğlence toplantılarında ve erkek çocukları tarafından oynandığını ifade etmiştir. Şakir Sabri'nin nasıl oynandığını anlattığı bu oyunda, yere daire şeklinde çocuklar oturmaktadır ve her bir çocuğun sağ ayağı yanındaki çocuğun kucağına konmaktadır. Bir ebenin söylediği tekerleme son bulduğu an eli hangi çocukta kaldıysa onun ayağının altına bir yumruk vurma esasına dayanan bu oyunda dayanıklı olanın kazandığını belirtmiştir. Oyunu ve oynanma şeklini açıklayan derlemci ebenin söylediği tekerlemeyi de okuyucuyla paylaşmış ve oyun sırasında yumruk yedikten sonra çocukların neler yaşadıklarına değinmiştir. Ayrıca kendi çocukluğunda bu oyunu çok severek oynadığını, yumrukların acısına sonuna kadar dayanmaya çalıştığını sözlerine eklemiştir.

3.15. Cemil Cahit Güzelbey (1971), Gaziantep'te Karagöz Oyunu, Gaziantep Kültür Dergisi, C.13, S.149, ss.5/20.

Cemil Cahit Gaziantep yöresinde oynatılan Karagöz oyununun Gazianteplilerin eskiden rağbet ettikleri bir eğlence şekli olduğunu ifade etmiş, sinemaların çoğalmadan önce çocukluk çağının en eğlenceli oyunlarından biri olduğunu belirtmiştir. Karagöz oyununun nasıl ve nerelerde oynandığı hakkında bilgi vermiş, zamanla hangi sebeplerden ötürü gerilediğini açıklamıştır. Ayrıca Gaziantep'te 60 yıllık bir süre içinde çocukların ve hatta Ramazan akşamlarında büyüklerin eğlence anlayışlarında çok revaçta bu oyunu oynatan 13 önemli isim olduğunu ifade etmiş ve bu isimleri sıralamıştır. Gaziantep'te Karagöz oyununun oynatıldığı kahvehane isimlerini ve oynatılan oyunların adlarını da sıralayan derlemeci, Karagöz oyununun menşeine değinerek ortaya çıkış hikâyesini de kısaca anlatmıştır.

3.16. Ali Atalar (1991), Aşık Oyunları, Yöre Dergisi, Y.2, S.6, ss.30-32.

Gaziantep'te oynanan aşık oyunlarının içeriği, bu oyun hakkındaki bilgileri kimlerden derlendiği ve en çok hangi semtlerde oynandığı gibi hususlarda bilgi veren Ali Atalar; Gaziantep'te oynanan aşık oyunlarını 19 başlık altında sıralamıştır. Sonrasında da bu oyunlarla ilgili tek tek bilgi vermiştir.

3.17. Ali Atalar (2007), Kültürümüzde Çocuk Oyunları Geleneği, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.1, S.6, ss.24-27.

Ali Atalar tarafından yazılan bu makalede Gaziantep yöresinde oynanan çocuk oyunlarından "başlangıç oyunları" diye adlandırılan oyunlar tanıtılmıştır. Öncelikle başlangıç oyununun ne demek olduğunu ve ne amaçla oynandığını açıklayan Atalar, daha sonra küçük alt başlıklar halinde sıraladığı başlangıç oyunlarını açıklamıştır. Bu oyunlar; anya manya, taş saklama, ya şundadır ya bunda, nal mıh oyunu, çatı patı, hop hop altıntop isimli oyunlardır.

3.18. Cengiz Gökşen, Oyunların Çocukların Gelişimine Katkıları ve Gaziantep Çocuk Oyunları, A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED], Y.2014, S.52, ss.229-259.

Cengiz Gökşen, öncelikle "oyun" kavramını açıklamış, oyunların çocukların fiziksel, ruhsal, zihinsel ve sosyal gelişimlerine olan sağladığı katkıları ele almıştır. Daha sonra da Gaziantep ve çevresindeki çocukların oynadığı oyunları tasnif etmiştir. "Topla oynanan oyunlar, taşla oynanan oyunlar, kaçmak ve yakalamaya dayanan oyunlar, kâğıt kalemle oynanan oyunlar, bir şey bulmaya dayanan oyunlar, mendille oynanan oyunlar, ev ve düğün ile ilgili oyunlar, çeşitli eşyalarla oynanan oyunlar, diğer oyunlar" olmak üzere 9 başlık altında sınıflandırarak 35 tane çocuk oyunu hakkında bilgi vermiştir.

4. BİLDİRİLER

4.1. Ruhi Ersoy, Gaziantep Eğlence Yaşamında Karagöz Oyunu ve SOKÜM Bağlamında Gaziantepli Karagöz Ustası Mehmet Parlaksoy'un Koleksiyonu, ss.11.

Ruhi Ersoy tarafından Gaziantep'te çocukları eğlendirmek amaçlı oynatılan Karagöz oyunu üzerinde durmuştur. Oyunun mahiyeti, içeriği, Gaziantep'te nerde ve kimler tarafından oynatıldığı hususunda bilgi vermiştir. Ayrıca Gaziantep'te Karagöz oyunu oynatan önemli ustaların adlarını sıralamış, bu anlamda çok önemli bir isim kabul edilen Karagöz Ustası Mehmet Parlaksoy'un hayatı hakkında bilgi vermiş, oynatmış olduğu Karagöz oyunlarının isimlerini sıralamıştır.

L. 2. GAZİANTEP'TE BÜYÜKLERİN OYUNLARI VE EĞLENCELERİ

1. KİTAPLAR

1.1. Ali Atalar, Gaziantep Folkloru, Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Y.1985, C.1, ss.125, Gaziantep.

Ali Atalar tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep folkloru hemen her yönüyle ele alınmıştır. Eserinde "Gaziantep Halk Oyunları" başlığı altında Gaziantep yöresinde büyüklerin ve özellikle kadınların oynadıkları oyunlardan bazıları tanıtılmıştır. Her tanıtılan oyun için ayrı bir açılmış, oyunun içeriği, oynanış şekli ve kuralları hakkında bilgi verilmiştir.

1.2. Ali Atalar, Gaziantep Kültüründe Oyun, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi / Kültür serisi-1, Y.1991, C.1, ss.80, Gaziantep.

Ali Atalar Gaziantep yöresinde oynanan oyunları "başlangıç oyunları, aşık oyunları, kadın oyunları ve diğer oyunlar" olmak üzere 4 ana başlık altında paylaşmıştır. Her başlık altına dahil olan oyunları tek tek açıklayan Ali Atalar, eserinin "kadın oyunları" bölümünde: Kız sana düğür gelmişler, Ölesin usta, Gelin-kaynana ve kuma oyunları, Garı kıza tepsi geldi, Bahdeniz bacı, Don oyunu, Ölü oyunu, Karaoğlan oyunu, Komşunun oğlu, Garnım kaç aylık, Halbur oyunu, Parsaklı aşireti, Pabuç çarpmaç isimli oyunların oynanışını açıklamıştır.

1.3. Gonca Tokuz, 20. Yüzyılda Gaziantep'te Eğlence Hayatı, Gaziantep Üniversitesi Vakfı Yayını, No: 14, Y.2004, ss.374, Gaziantep.

Gonca Tokuz, Gaziantep'in eğlenme kültürünü ele aldığı bu eserinde, çeşitli başlıklar altında halkın eğlenme ve dinlenme geleneklerini açıklamıştır. Öncelikle büyüklerin oyun ve eğlencelerini kadın ve erkek oyunları olarak ikiye ayırarak izah etmiş, sonrasında eğlenmek için Antep halkının tercih ettiği faklı gelenekler üzerinde durmuştur. Sahre (piknik), hamam ve düğünlerdeki eğlence geleneklerini ayrı başlıklar altında anlatmış, yine eğlenmek amacıyla Antep halkı tarafından tercih edilen geleneksel sporları tek tek açıklamıştır. Ayrıca sözlü anlatım türlerinden masal, destan, efsane ve hikâye anlatarak; tekerleme ve bilmeceler söyleyerek de eğlenmeyi bilen Antep halkının tiyatro ve müzik gibi uğraşlarla televizyon ve radyo gibi iletişim araçlarıyla da keyifli vakit geçirdiğini anlatmıştır. Eserinin sonunda ele aldığı her bir başlıkla ilgili görsellere yer vermiştir.

1.4. Akten Köylüoğlu, Kadim Şehir Gaziantep, Başkent Kitap, Y.2009, ss.391, İzmir.

Akten Köylüoğlu yaklaşık 15 yıllık bir araştırma ve incelemenin sonunda Gaziantep şehrini hemen her yönüyle ele almıştır. 20 farklı bölümden oluşan kitabının her bir bölümünde Gaziantep ile ilgili farklı bir bilgiye yer vermiştir. Kitabının on ikinci bölümünde "Gaziantep'teki Geleneklerimizden Kesitler" başlığı altında büyüklerin keyifli zaman geçirmek ve eğlenmek için yaptıkları sahre (piknik) geleneğinden, peçiç ve mentivar oyunlarından bahsetmiştir. Ayrıca kahvehane kültürüne de değinmiştir.

1.5. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep'in Sosyal Yaşamı–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in arşivinde dosya halinde bulunan ve Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Gaziantep'in Sosyal Yaşamı" isimli eserde Gaziantep halkının eğlence kültürü ele alınmıştır. Özellikle kış gecelerinde toplu olarak oynanan oyunlar sıralanmış, bu oyunların oynanış şekli hususunda bilgi verilmiştir.

2. TEZLER

2.1. Gülsün Nakıboğlu, Mitat Enç'in Eserlerinde Gaziantep –Eğlence: Sahre–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2009, ss.208-209, Gaziantep.

Gülsün Nakıboğlu tarafından oluşturulan bu yüksek lisans tezinde Mitat Enç'in eserleri incelenmiş ve Gaziantep'le ilgili detaylar ele alınmıştır. Dört bölümden oluşan tezin üçüncü bölümünde "Eğlence" ana başlığı altında Mitat Enç'in eserlerinde Gaziantep halkının eğlenmek amacıyla piknik yapması üzerinde durulmuştur. Öncelikle Antep halkının "piknik" yerine yerel söyleyişle "sahre" kelimesinin kullandığı açıklanmış; sonrasında Antepliler için vaz geçilmez eğlence geleneklerinden biri olan pikniği içeriği hakkında bilgi verilmiştir. Bu inceleme yapılırken Mitat Enç'in eserlerinden de konuyla ilgili yer yer alıntı yapılmıştır.

2.2. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Oyun ve Eğlence: Büyüklerin Oyun ve Eğlenceleri–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.475-477, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak büyüklerin oyun ve eğlencelerini ele almıştır.

Öncelikle Barak Türkmenlerinin hangi zamanlarda oyun ve eğlence için bir araya geldiğini açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında kadınlar ile erkeklerin farklı oyunlar oynadığına değinmiştir. Gaziantep Baraklarında gençlerin oynadığı oyunlar hakkında bilgi vermiştir. Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

3. MAKALELER

3.1. A. Nadi Ünler (1941), Âdetler ve Oyunlar: Gece Toplantıları, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.24, ss.10-11.

Derlemeci Nadi Ünler, Gaziantep yöresinde özellikle kışın, uzun ve sıkıcı geceleri daha eğlenceli hale getirmek maksadıyla erkekler ve kadınlar arasında ayrı ayrı toplantılar yapıldığını; bu toplantılardan erkekler arasında yapılanlar neredeyse unutulmuş, kadınlar arasında yapılanlar da tarihe karışmak üzere olduğunu belirtmiştir. Her iki toplantı ve eğlenme şekilleri yerini günümüzün farklı eğlence anlayışlarına bıraktığını ifade etmiştir.

Unutulmaya yüz tutmuş bu toplantı ve eğlence şekillerinin sosyal hayatımızı aydınlatması adına önemli bir folklor mevzusu olduğunu ifade eden Nadi Ünler, kadın toplantıları ile erkek toplantılarını ayrı iki başlık altında incelemiştir.

Erkeler arasında "sıra gezmek" şeklinde tabir olunan toplantılar, birbirini seven yakın arkadaşlar arasında sırayla haftada bir kişinin evinde toplanmak suretiyle yapılır. Bu toplantılarda içki içilmez, türlü oyun ve eğlencelerle hoşça vakit geçirilir. Gece geç vakte kadar eğlendikten sonra yemek yenilir. Sonra da herkes evine dağılır. Toplantıda yapılan yemekler; hindi dolması, öz çorbası, Özbek pilav ve kadayıf şeklinde isteğe göre yapılır ve ikram edilir.

Kadın toplantıları ise çoğu zaman, bir vesile ile yapılır. Mevlut gecesi, kuduz kına gecesi, deri (derder) gecesi gibi…

Mevlut gecesi: Aile efradında mevcut herhangi bir hastalığın, afet veya sıkıntının defolması için veya bir dileğin yerine gelmesi için kadınlar arasında Mevlut adamak adettendir. Dilek yerine gelirse bu adak yapılır. Konu komşu, dost

akraba davet toplanır, kadın hocalar davet edilir. Hocalar Mevlut okurlar. İlahi ve gazeller söylenir. Daha sonra da geç vakte kadar oyun ve eğlencelerle vakit geçirilir.

Kuduz Kına Gecesi: Aileden birini köpek ısırırsa bu rüyanın kırkıncı gecesi kuduz kına gecesi yapılır. Rüya görenin o gece yıldız görmemesi ve uyumaması lazımdır. Eğer yıldız görür veya uyursa kuduracağına inanılır. Bu nedenle de bu kişi sabaha kadar eğlendirilir ve uyanık kalması sağlanır. Bu nedenle kuduz kına gecesi tertip edilir. Hısım, akraba ve komşular toplanır. Bazen öncesinde Mevlut okunur sonrasında oyunlar ve eğlenceler tertip edilir. Bazen de Mevlut okutulmaz sadece oyun ve eğlencelerle sabahlanır.

Deri Gecesi: Adak adanması üzerine tertip edilir. Çoğunlukla geceleri düzenlenir. Mevlutlü deri gecesinde önce Mevlut okunur. Daha sonra geniş bir sininin etrafına yoğrulmuş kına parçaları dizilir. Kınaların üzerine birere mum dikilerek yakılır. Sininin ortasına da büyük bir kapta zeytinyağı ile pişirilmiş mercimekli bulgur pilavı konulur. Pilavın üzerine de kaşık koyulur. Bu sini odanın içinde yuvarlak bir biçimde oturan misafirlere gezdirilir. Önüne sini gelen misafir, mercimekli pilavdan bir kaşık alıp yer. Bir parça da kına alır. Bu kınayı eline veya hiç olmazsa parmağının birine yakar ve ne dileği varsa ister. Sonra ayağa kalkıp çalan oyun havası ne ise oynayarak eşlik eder. Oturanlar ise alkış tutarak ya da çalgı çalarak oyuna refakat ederler. Tüm bunlardan sonra diğer eğlence ve oyunlara başlanır. Dileği yerine gelen herkes bu geceyi tekrar yaşatır.

3.2. A. Nadi Ünler (1941), Âdetler ve Oyunlar: Gece Toplantıları, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.25, ss.6-8.

Derlemeci A. Nadi Ünler, kadın toplantılarında hususi eğlenceler ve çeşitli oyunların tertip edildiğini; teşt (içinde çamaşır yıkanan bakırdan büyük leğen), ud, darbuka çalarak oynamak toplantıların baş eğlencesi olduğunu ifade etmiştir. Bu tarz eğlence ve oyunlardan sonra da yüzük oynandığını, mentivar söylendiğini ve oyun çıkarıldığını (orta oyununu taklit ederek yapılan oyunlara oyun çıkarmak denilir.) detaylarıyla anlatmıştır. Bu oyunların içeriği ve nasıl oynandığı ile ilgili derlemelerin özet şeklinde açıklaması ise şu şekildedir:

Yüzük Oyunu: Kış gecelerinin belli başlı eğlencelerinden olan bu oyun erkekler arasın da oynanır. Yedi fincan ve bir yüzükle oynanır. İki taraf arasında oynanan bu oyun, bir tarafın yüzüğü saklayıp diğer tarafın da bulması esasına dayanır. Yüzük, bir tepsinin içinde ters çevrilmiş yedi fincandan birinin altına saklanır. Yüzüğün birinci veya altıncı fincanda bulması şarttır. Yüzük ilk fincanın

altında bulunursa buna "Destegül çalmak" denilir ve bu çok makbuldür. Yüzüğü bulan taraf alır ve kendileri saklar. Bu defa da karşı taraf yüzüğü bulmaya çalışır. Yüzük ilk fincanın altında bulunmaz da ikinci fincanın altında bulunursa yüzüğü arayan taraf yedi deve, üçüncü fincanın altından çıkarsa beş deve, dördüncü çıkarsa üç deve, beşinci ve yedinci fincanda çıkarsa ikişer deve kaybediyor. Buradaki deve, sayı anlamına geliyor. Deve yani sayı kaybeden oyunu da kaybediyor.

Oyunu kaybedenlere iki türlü ceza veriliyor. Ya bir gece yapmaya ya da birkaç kilo helva almaya mahkûm edilir veya da oyun carıslı oynanır. Yani kaybeden taraf, galip gelen tarafın emrettiği gülünç şeyleri yapar. Her iki taraf gülerek eğlenir. Bir tarafa sayı almakta gecikirse fazla sayı alan taraf bu oyuna ait maniler söyler.

Carıslı oyunlarda mağlup tarafın yapacağı gülünç hareketlerden en küçüğü, emredilen bir şahsın merdiven başına çıkarak komik şeyleri bağırarak söylemeye mecbur bırakılmasıdır.

Mentivar Söylemek: Kadın toplantılarındaki eğlencelerden biri de mentivar söylemektir. Bu bir faldır. Biraz da mistik bir ruhla yapılır. Bir araya toplanan bayanların hepsinin yüzükleri toplanır. Bir torbaya konulur. Bu torba aklı ermeyen küçük bir çocuğa verilir. Bundan sonra mentivar denilen dörtlü kıtalardan oluşan herhangi bir şiir gelişigüzel söylenir. Çocuktan bir yüzük istenir. Çıkan yüzük kimin ise söylenen kıta ona ait olur. Bundan da olumlu veya olumsuz anlamlar çıkarılır.

Mentivar söylemeye örnek teşkil etmesi adına bazı kıtalar şöyledir:

"-1-
Ey mentivar mentivar
Mentivarın vaktı var
Mentivar söyleyenin
Cennete beş tahtı var

Mescit yaptın taş döktün
Eğildim mihrap öptüm
Ben mihrabı öperken
Muhammedinen kopdum

-2-
Ey mentivar…
Mescit yaptım taş gerek
Penceresi beş gerek
Mevlâm sana bir vermiş
Götürecek baş gerek

-3-

Ey mentivar…
Mercimek kile kile
Ölçerim sile sile
Yar kapıya gelince
Çıkarım güle güle

-4-

Ey mentivar…
İncecik yesmin dalı
Dibinde yeşil halı
Ya Muhammed ya Ali
Sen göster doğru yolu

-5-

Ey mentivar…
Ayna attım çayıra
Şavkı düştü bayıra
Yârim küçük ben büyük
Bizi Mevlâm kayıra

-6-

Ey mentivar…
İrehan ektim gül bitti
Dalında bülbül öttü
Ötme bülbülüm ötme
Yârim sefere gitti"

Dikkat edilirse bu kıtaların her birinden niyete ve dileğe göre birer mana çıkarmak mümkündür. Kıtada olumlu anlam varsa dileğin kabul olması, olumsuz anlam varsa niyetin olmayacağı gibi yorumlar çıkarılır.

3.3. A. Nadi Ünler (1941), Âdetler ve Oyunlar: Gece Toplantıları, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.26, ss.3-4.

Derginin bu sayısında bir önceki derlemesine devam eden Nadi Ünler, kadınların gece toplarındaki eğlence ve oyunlarını anlatmaya devam etmiştir. Ancak burada anlattığı oyunlar derleme yaparak elde ettiği değil, küçükken izlediği ve hatırında kaldığı kadarıyla içeriğini açıkladığı oyunlardır. Bu eğlence ve oyunlar ise şöyle sıralanmıştır:

Oyun çıkarmak: Kadın gece toplantılarından biri de oyun çıkarmaktır. Orta oyunlarına benzeyen bu oyunu çocukken gördüğünü yazan Nadi Ünler, bu oyunu çok uzun yıllar önce izlediğini ve teferruatı ile hatırlayamadığını ifade etmiştir. Üç farklı

oyunu anlatacak olan derlemeci bunlardan ikisinin konularını bildiğini diğerini de hatırlayabildiği ölçüde anlatabileceğini söylemiştir.

Eşkili Oyunu: (Eşkili: Ekşili. Antep yöresinde turşuya eşkili denir.) Bu oyun iki kişi ile oynanır. Bu kişilerden yaşlıca olanı anne rolünü, genç olanı ise kızı rolünü alır. Oyunun kurgusunda anne gebedir ve canı eşkili yani turşu çeker. Kızını komşulara turşu istemeye gönderir. Kız ise oyunu çevreleyip izleyenlerin yanına gelerek "Ayşe bacı, Fatma teyze…" diye hitap ederek" babam gideli altı ay oldu, anam üç aylık hamile… Canı eşkili çekmiş. Sana da selamı var. Eşkili vermeliymişsin" diyerek turşu ister. Karşısındaki kadın ise kıza annesini ahlaksız bir kadın olduğunu söyler ve" çocuğu kimden peydahladı ise anan ondan turşu istesin" diyerek kızı kovar. Kız anasına gelerek söylenenleri annesine anlatır. Anne öfkeden deliye döner ve komşu ile kavgaya gitmek ister ancak dermanı olmadığı için kızından yardım alarak gider. Komşusunu döver ve tekrar evlerine dönerler.

Oyun sırasında kızın komşu ile komik bir biçimde konuşması, annenin dermansız ve titrek halleri, komşu ile komik kavgaları seyredenler için güldürü unsurlarıdır.

Aynı hâl ve oyun diğer kadınlar arasında da tekrar edilir. Bu suretle de de gülüp eğlenilir.

Deli Kıza Düğür Gelmiş: Bu oyun bir önceki oyuna göre daha geniş, şahıs kadrosu daha kalabalıktır. Bir ana ve oğul oyunun yine ana kahramanıdır. Ana ihtiyardır. Oğlu ise haşarıdır. İşi kuş uçurmaktır. Elindeki değneği ile kuşları uçuran oğul, anasının yanına gelerek anasının kendisini evlendirmesini ister. Bu oyunda birinci perdedir.

İkinci perdede ana yanına dost ve akrabadan bir iki kadını alarak deli kızın evine düğür gider. Deli kız evlenme çağındadır. Annesi evde yoktur ve kız yalnızdır. Düğürcüler gelir, kapıyı çalar ve kız gelenleri içeriye alır. Evin üst başına buyur eder. Oyununu komik ve güldürücü tarafları deli kızın düğür gelen kadınlara davranışlarındadır. Düğürcülerin tam oturacağı sırada deli kızın minderi altlarından çekmesiyle kadınların düşmesi, deli kızın konuşmaları ve davranışları, dağınık olan evi kadınların yanında süpürmesi ve toplamaya çalışması oyunun komik unsurlarıdır. Bu davranışlar karşısında kızı istemekten vaz geçip üstüne de yakalarını deli kızın elinden zor kurtarırlar.

Ceviz Kısmak: Kadınlar arasında oynanan bu oyun iki taraf arasında oynanır. Kadınlar birer eşli iki taraf olur. İçlerinden bir bayan, "meydanda bir ceviz

var. Bu cevizden beşini, onunu, ellisini kim kısar, Fatma kısar" der. Fatma'nın eşi hemen atılıp oyunun kuralı gereği "kısamaz" demek zorundadır. Bu cevap üzerine birinci "ya kim kısar" diye sorar. O da cevaben başka bir kadının adını verir. Adı verilen kadının eşi de yine "kısamaz" demek zorundadır. Bu oyun böyle devam eder. Ancak kim "kısamaz" cevabını şaşırıp da veremezse oyunu kaybeder. Kaybeden için hep bir ağızdan mani söylenir.

3.4. A. Nadi Ünler (1941), Âdetler ve Oyunlar: Gece Toplantıları, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.28, ss.15.

Tavuk, civ civ oyunu: Bu oyun şu şekilde oynanır. Bir bayan yanındakine, "ben sa' (sana)" der. Yanındaki sorar: "Nedir o?" Karşısındaki cevap verir. "Bir tavuk." Muhatap olan yanındakine aynı şeyi tekraralar. O da diğer tarafındaki kişiye söyler. Bu şekilde söz ilk konuşmaya başlayan kişiye gelir. İlk söz alan kadın aynı şeyi tekrarladıktan sonra, "bir yumurta" der. Bu defa da bir yumurta kelimesi ilavesi ile aynı söz tekrar edilir. Sıra tekrar oyuna başlayan kadına gelince "civciv" kelimesini ilave eder. Karşısındaki "hani babası" diye sorar. O anda bütün bayanlar hep bir ağızdan "öööö… öö…" diye horoz gibi öterek gülüşürler ve bunu bütün hazır olanlar tekrar ederler.

Oyunun oynanma şeklini tarif etmeden önce bu oyunun, anlattığı son oyun olduğunu ifade eden derlemeci kadınların gece toplantılarını anlatmaya bu oyunla son vereceğini de belirtmiştir.

3.5. Mustafa Güzelhan (1963), Bundan Elli Yıl Evvel Gaziantep'te Eski Çukurbostan Âlemleri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.6, S.69, ss.14-15.

Antep yöresinde Çukurbostan'da gece düzenlenen eğlenceleri unutamadığını ifade eden Mustafa Güzelhan, bu bostanda verilen davetlerden, misafirlere yapılan yemeklerden ve ikram edilen meyve ve içeceklerden bahsetmiştir. Çok eskiden bu eğlenceleri Ermenilerin yaptığını ancak sonradan Antep halkının da eğlenmek için bu tarz eğlence düzenlediğini ifade etmiştir. Bu eğlencelerde türkü, kaside ve gazellerin söylendiğini, Çukurbostan'a bakan evlerin pencerelerinden ev sahiplerinin bu âlemleri seyredip eğlendiğini anlatmıştır.

Eğlencenin sabahına kahvaltıda hazırlanan yiyeceklerin ve yaptırılan ekmek çeşitlerinin neler olduğuna, en çok tercih edilen içeceklere ve çocukların gece gündüz oynadıkları oyunlara değinmiş; Çukurbostan'da düzenlenen bu eğlencelerin ne kadar keyifli bir etkinlik olduğunu belirtmiştir.

3.6. Ali Nadi Ünler (1964), Gaziantep Folkloru: Gece Toplantıları, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.74, ss.19-23.

Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi'nin 24, 25, 26 ve 28. sayılarında, seri halinde aynı başlık ve içerikle paylaşılan bu yazı, hiçbir değişiklik yapılmadan Gaziantep Kültür Dergisi'nin bu sayısında da okuyucuya sunulmuştur.

Tezimizin "Büyüklerin oyunları ve eğlenceleri" genel başlığı altında şu künyelerde bu derlemeyle ilgili detaylı bilgi verilmiş olduğundan tekrara düşmemek adına yeniden bilgi verilmesinin gerekli olmadığı kanaatindeyiz:

- *6.1. A. Nadi Ünler (1941), Âdetler ve Oyunlar: Gece Toplantıları, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.2, S.24, ss.10-11.*
- *6.2. A. Nadi Ünler (1941), Âdetler ve Oyunlar: Gece Toplantıları, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.25, ss.6-8.*
- *6.3. A. Nadi Ünler (1941), Âdetler ve Oyunlar: Gece Toplantıları, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.26, ss.3-4.*
- *6.4. A. Nadi Ünler (1941), Âdetler ve Oyunlar: Gece Toplantıları, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.3, S.28, ss.15.*

3.7. Cemil Cahit Güzelbey (1972), Gaziantep Eğlence Yaşantısı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.13, S.153, ss.7-8.

Gaziantepli yerli halkın eğlenme ve dinlenme şeklinin yaz ve kış aylarına göre değişiklik gösterdiğini belirten Cemil Cahit, yazın yemekli mesire alanlarında gezerek; kışın gece toplantılarında bir araya gelerek eğlence hayatını biçimlendirdiğini açıklamıştır. Eğlenmenin en az dinlenmek kadar önemli bir ihtiyaç olduğunu vurgulayan derlemeci, herkesin gelir düzeyine göre eğleneceği bir alana sahip olmadığını ve bunun da üzücü olduğunu anlatmıştır. Çalışmayı çok seven Gazianteplıler için ailelerin gidip oturacağı, dinleneceği veya eğleneceği alanların azlığından dem vuran Cemil Cahit bu alanların çoğalması için temennilerde bulunarak yazısına son vermiştir.

3.8. Ali Atalar (1991), Gaziantep Halk Oyunlarından Notlar: Kadın Oyunları, Yöre Dergisi, Y.2, S.5, ss.22-26.

Ali Atalar'ın yapmış olduğu bu derlemede Gaziantep yöresinde özellikle kış gecelerinde kadınların eğlenmek için oynadığı oyunların neler olduğunu anlatmıştır. Bu oyunlar hakkında bilgi verirken çeşitli başlıklar altında açıklama yapmıştır. Oyunların isimleri şöyledir:

"1. Kız sana düğür gelmişler
2. Ölesin usta
3. Gelin-kaynana ve kuma oyunları
4. Garı kıza tepsi geldi
5. Bahdeniz bacı
6. Don oyunu
7. Ölü oyunu
8. Karaoğlan oyunu
9. Komşunun oğlu
10. Garnım kaç aylık
11. Halbur oyunu
12. Parsaklı aşireti
13. Pabuç çarpmaç"

Ali Atalar yukarıda sadece isimlerini verdiğimiz oyunların nasıl oynandığı hususunda açıklama yapmış ve oyun sırasında hangi türkü ve manilere yer verildiğine dair örnekler vermiştir.

3.9. Ali Atalar (2006), Gaziantep Kültüründe Kadın Oyunları, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.1, S.5, ss.16-17.

Ali Atalar tarafından yazılan bu makalede Gaziantep yöresinde özellikle daha eski dönemlerde ve kış gecelerinde kadınların kendi aralarında eğlenmek ve hoşça vakit geçirmek adına oynadıkları oyunların içeriği hakkında bilgi verilmiştir. Türkü ve manilerin söylendiği, gelenek ve göreneklerin yansıtıldığı bu oyunlardan en bilineni "Kız Sana Düğür Gelmişler" isimli oyun olduğunu ifade eden Ali Atalar bu oyunun nasıl oynandığı ve oyun içinde ikili konuşmaların nasıl gerçekleştiği gibi hususlarda açıklama yapmıştır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

L. 3. GAZİANTEP'TE GELENEKSEL SPORLAR

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. H. Murat Şahin, Gaziantep'te Aşırtmalı Aba Güreşi Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Y.1999, ss.277, Ankara.

Murat Şahin tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Türklerin geleneksel güreşlerinden olup Gaziantep'te yapılan Aşırtmalı Aba Güreşi tarihi geçmişiyle, kıyafetleriyle, kurallarıyla ve teknikleriyle ele alınmıştır. Aşırtmalı Aba

Güreşinin Gaziantep'te ve köylerinde genellikle hasat sonunda, düğünlerde, festivallerde ve şenliklerde yapıldığı açıklanmış ve bu güreşte en çok uygulanan 30 temel oyun/teknik tespit edilerek, basamaklı bir şekilde resimlerle gösterilmiştir.

Dört bölümden oluşan tezin birinci bölümünde "spor, alplik, güreş ve pehlivan" gibi kavramlar üzerinde durulmuş, Türklerde yapılan geleneksel güreşlerden olan "Karakucak Güreşi, Kuşak Güreşi, Aba Güreşi, Yağlı Güreş ve Şalvar Güreşi" tanıtılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde Gaziantep ilinin tarihi ve kültürel etkinleriyle Gaziantep'te Türk boyları ve Türk kültürü ile ilgi yer adları incelenmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde ise tezin ana konusunu oluşturan Aşırtmalı Aba Güreşinin tarihi, oynanma zamanı ve yeri, terimleri, kuralları, kıyafeti, hareketleri ve müziği vs. hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Sonrasında "Aşırtmalı Aba Güreşinde Yapılan Oyunlar / Teknikler" başlığı altında oyunun içeriği ve tekniği hakkında açıklama yapılmıştır.

Tezin dördüncü aynı zamanda son bölümünde Hatay ilindeki "Aba Güreşi" ile ilgili çok detaylı bilgi verilmiş; elde edilen tüm bu bilgilerin ışığında Gaziantep Aşırtmalı Aba Güreşi ile Hatay Aba Güreşindeki benzerlik ve farklılıkların karşılaştırılmalı bir şekilde ortaya konmuştur.

3. MAKALELER

3.1. Mehmet Ali Güner (1990), Aşırtmalı Aba Güreşi Nereye Götürülüyor?, Yöre Dergisi, S.2, ss.35.

Aşırtmalı aba güreşi hakkında yer yer bilgi veren ve o dönem için sahip olduğu imkânları anlatan Mehmet Ali Güner, yeterli destek gösterilmediği ve gerekli tedbirler alınmadığı için bu güreşe olan ilginin azaldığını çeşitli sebeplere bağlayarak açıklamıştır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

L. 4. GAZİANTEP'TE OYUNCAKLAR, EĞLENCE VE SPOR ARAÇ-GEREÇLERİ

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Gonca Tokuz, Gaziantep Çocuk Oyunları Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme –Oyuncaklar–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2011, ss.359-370, Gaziantep.

Gonca Tokuz tarafından hazırlanan "Gaziantep Çocuk Oyunları Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep yöresinde oynanan çocuk oyunları oyunun oynanması, çocuklar üzerindeki etkileri, oyun içi kuralları, oynanan oyuncaklar vs. gibi alt başlıklarla çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır.

Altı bölümden oluşan tezin altıncı bölümünde öncelikle oyuncak kavramı açıklanmış, sonrasında çocukların oynadığı oyuncaklar ele alınmış ve bu oyuncaklar "büyük oyuncaklar ve küçük oyuncaklar" olmak üzere iki ana başlık altında anlatılmıştır.

Büyük oyuncaklardan; salıncak, tahterevalli, sıypancak, dönme dolap ve atlıkarınca hakkında açıklama yapılmıştır. Küçük oyuncaklardan ise; araba, bebek, çember, çıkşağı, değirme, düdük, fırfır/fırıldak, sünger/sapan, taktağı, top ve uçurtma ele alınmıştır. Adı geçen bu oyuncakların nasıl oynandığı ve çocuklar üzerinde nasıl bir etkisinin olduğu da açıklanmıştır.

3. MAKALELER

3.1. Emrak (1943), Folklor: Gaziantep Oyuncaklarından Çıkşa, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.4, S.48, ss.3-4.

Derlemeci Emrak, Çıkşa'yı tanıtmadan önce bu oyunun tam oynanma zamanı olduğunu belirtmiştir. Başpınar Dergisinin bu sayısı Mayıs ayında çıkmıştır. Buradan çıkarılacak bilgi Çıkşa'nın bahar aylarında oynandığıdır. Bu oyuncağı tanıtırken dikkat çektiği en önemli husus, bu oyunun tüm dünyada ve Türkiye'de Yoyo diye anılan oyunla Çıkşa'nın aynı oyun olmasıdır.

Çıkşa'nın oyun tarihiyle ilgili bilgi veren derlemeci Emrak, Antep'te oynanan birçok oyun ve oyuncaklar gibi bu oyuncağın da vakti geldiğinde adeta kendiliğinden ortaya çıktığını, sonra da yerini başka oyun ve oyuncaklara bırakarak ortadan kaybolduğunu anlatmıştır. Çıkşa'nın hangi tarihten beri kullanıldığını ve bu oyuncağı kimin icat ettiğini bilmediğini ancak dedelerimizin çocukluğundan beri bu oyuncağın kullandığını yani çok eski zamanlara dayanan bir oyuncak olduğunu açıklamıştır.

Emrak, Bazı Avrupa milletleri ve Fransızlar bu oyuncağın birkaç yüz sene önce kralları tarafından bile oynandığını ileri sürmüşlerse de bu oyuncağın onlar

tarafından icat edildiği anlamına gelmeyeceğini savunmuştur. Çıkşa'nın uzun zamandan beri Antep'te her sene aynı mevsimde ortaya çıkması ve oynanması, oyuncağın adındaki mana ve hususiyet, kullanılışındaki maharet oyuncağın yerli icadı olduğuna kâfi derecede deliller sayılmasa da bu hususta düşünmeye değer olduğunu ifade etmiştir.

Çıkşa'nın önemi üzerine Emrak şu anekdotu da paylaşmıştır: şu Ali Budak'ın anlattığına göre Atatürk, Gaziantep'i ziyaretleri sırasında Halkevi müzesini gezerken teşhir edilen eşyalar arasında Çıkşa'yı görerek hayretle "Yoyo burada ne geziyor?" diye sormuş. Atatürk'ü karşılayanlar arasında bulunan ve o zaman henüz Mebus olmayan Ömer Asım Aksoy bu hususta Ata'yı tenvir etmişler. Ata da "Kemalettin Kâmi'ye söyleyin, bu vaziyeti ajansa bildirsin." emrini vermişler.

Derlemeci Emrak, Yılmaz Dokuzoğuz'un Çıkşa üzerine yazmış olduğu bir yazısında Çıkşa kelimesini tahlil ederek bunun "çık yukarı, in aşağı" sözlerinin birleşmesinden meydana geldiğini ileri sürüyor oluşunu çok yerinde bir buluş olarak değerlendirmiştir.

Emrak, Çıkşa ile ilgili yaptığı derlemesinin sonuna bu oyuncağı sahiplenen bir tavırla İsmi ya da cisminin her ne olursa olsun bizim malımız olduğunu savunmuş ve asırlarca bir gelenek halinde çocuklarımızın mevsimlik bir eğlencesi olama özelliğini kaybetmediğini belirtmiştir.

Açıkgöz bir Avrupalının oyun veya oyuncalarımızı kendi kültür ve geleneklerine aitmiş gibi sahiplenip elimizden almaması adına da bunların yazı ve resimlerle tespit edilerek kayıt altına alınmasının folklor ve etnografya adına önemli bir görev olduğunu da son sözlerine eklemiştir.

3.2. Cim-Cim (1971), Laklak – Gargarı – Taktakı – Çıkşağı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.13, S.148, ss.22.

Bu derlemede, Gaziantep'te çocuklar tarafından oynanan 4 farklı oyuncak tanıtılmış, oyuncakların yapılışı tarif edilmiş ve her bir oyuncağı oynayan çocukların yaş aralığı hakkında bilgi verilmiştir. Bu dört oyuncağın oynanırken çıkardığı seslerden ötürü bu adları aldığı açıklanmıştır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

Değerlendirme: Gaziantep yöresinde "oyun" kavramı daha çok çocuklar için önemli bir yerdedir. Büyükler de eğlenmek için farklı oyunlar oynamışsa da asıl eğlenme aracı olarak gezmeyi ve ikram etmeyi daha çok benimsemiştir. Bu nedenle mesire alanlarında piknik yapmak, özel olan ve olmayan tüm gün, gece ve aylarda sofra açmak, davet vermek ve ikram etmek, bir şarkı veya türkü eşliğinde çalıp söyleyip dans etmek veya halay çekmek daha yaygın bir eğlence kültürü olmuştur. Bu nedenle çocukların oyunları ve oynadıkları oyuncaklarla ilgili yayınların sayısı büyüklerin oynadıkları oyunlarla ilgili ortaya koyulan yayınların sayısından daha fazladır diyebiliriz.

Gaziantep'te çocukların oynadıkları oyunlarla ilgili 2 kitap, 3 tez, 18 makale ve 1 bildiriye; büyüklerin oynadığı oyun ve eğlencelerle ilgili 5 kitap, 2 tez ve 19 makaleye; geleneksel sporlarla ilgili 1 tez ve 1 makaleye; oyuncak ve eğlence araçlarıyla ilgili 1 tez ve 2 makaleye ulaşılmıştır. Toplamda 2 kitap, 7 tez, 40 makale ve 1 bildiri tespit edilmiş ve analizlerine yer verilmiştir.

M. HALK DANSLARI

Gaziantep yöresinde "Halk Dansları" ana başlığı altında 3 farklı alt başlık açılarak bu konu başlıklarıyla ilgili yapılan analizlere yer verilmiştir. Halk dansları dendiği zaman ağırlıklı olarak halay ön plana çıkmıştır. Genellikle kaynak ve yayınlar bu dans üzerine ortaya konmuştur. Dans kavramını etkileyen unsurların başında halkın yaşam şekli ve sosyokültürel yapısı gelmektedir. Bu durum ise hem tercih edilen danslara hem de ortaya çıkan yayınların konusuna etki etmiştir.

M. 1. GAZİANTEP'TE OYUNLARIN DOĞUŞ HİKÂYELERİ

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

Bu konu hakkında çalışılmış bir tez bulunmamaktadır.

3. MAKALELER

3.1. Kerim Fırat (1943), Gaziantep Milli Oyunları, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.4, S.44, ss.5-6.

Nizip'in Yeni yapan köyünde bir oyun âleminde tesadüfen bulunan Kerim Fırat, izlediği Barak Oyunlarından sonra bu oyun hakkında kısa bir bilgi vermiştir. Daha sonra da oyun adlarını tek tek yazmıştır. "Özoy Gelin oyununun" türküsünü de ayrıca okuyucuyla paylaşan derlemci, türküye konu olan Özoy isimli genç kız hakkında anlatılan kısa bir hikâyeye de yer vermiştir.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

M. 2. GAZİANTEP'TE OYUN ÇEŞİTLERİ

1. KİTAPLAR

1.1. Ali Atalar, Gaziantep Folkloru, Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Y.1985, C.1, ss.125, Gaziantep.

Ali Atalar tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep folkloru hemen her yönüyle ele alınmıştır. Eserinde "Gaziantep Halk Oyunları" başlığı altında Gaziantep yöresinde oynanan müzikli halk oyunlarının çeşitlerine değinmiştir. Dokuz farklı oyun tanıtılmış, oynanma usulleri hakkında bilgi verilmiştir.

1.2. Akten Köylüoğlu, Kadim Şehir Gaziantep, Başkent Kitap, Y.2009, ss.391, İzmir.

Akten Köylüoğlu yaklaşık 15 yıllık bir araştırma ve incelemenin sonunda Gaziantep şehrini hemen her yönüyle ele almıştır. 20 farklı bölümden oluşan kitabının her bir bölümünde Gaziantep ile ilgili farklı bir bilgiye yer vermiştir. Kitabının on sekizinci bölümünde "Gaziantep Yöresi Halk Oyunları" başlığı altında Gaziantep yöresinin halk oyunlarını etkileyen etkenleri ele almış, yöre halaylarının oynanış sırasına göre oyun kümeleri ve isim tespitleri hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca "yah çağırmak, maşallahçı ve zılgıt" gibi Antep yöresine ait eğlence kültürünün birer parçası olan hususlara değinmiştir.

2. TEZLER

2.1. Muzaffer Sümbül, Adana – Gaziantep – Hatay – Kahramanmaraş Bölgesi Halk Oyunlarının Yapısal Özellikleri ve Karşılaştırmalı Analizi, Doktora Tezi, Y.2004, ss.337, Ankara.

Muzaffer Sümbül tarafından hazırlanmış olan "Adana-Gaziantep-Hatay-Kahramanmaraş Bölgesi Halk Oyunlarının Yapısal Özellikleri ve Karşılaştırmalı Analizi" konulu doktora tezi dört ana başlık altında düzenlenmiştir.

Tezinin birinci bölümünde teziyle ilgi yöntem, teknik ve konu hakkında teorik bilgilere yer veren Muzaffer Sümbül; ikinci bölümde araştırmaya konu olan bölge ve kuramsal çevre hakkında açıklama yapmıştır.

Tezinin üçüncü bölümünde araştırma yaptığı bölgedeki halk oyunlarının yapısal özelliklerine değinerek oyunların kültür ve geleneğini açıklamış; halk oyunlarındaki bedensel devinimleri ve biçim alış özelliklerini detaylı bir biçimde aktarmıştır. Sonrasında tüm bu bilgilerin ışığında Adana-Gaziantep-Hatay-Kahramanmaraş bölgesi halk oyunlarının karşılaştırmalı analizine yer vermiştir.

Tezinde incelediği konuyla ilgili olarak bölge halkının oyunlarında inancın, gelenek ve göreneklerin, eski ritüellerin, sosyal ve ailevi hayatın etkili olduğunu belirten Muzaffer Sümbül, oyunlarda kadın ile erkeklerin oynama farklarına, giyim ve kuşamlarına da değinmiştir.

Çalışmasında toplam 187 adet yerel halk oyununun analizine yer verdiğini ifade eden Muzaffer Sümbül, bunlardan 62 tanesinin Adana'ya, 74 tanesinin Gaziantep'e, 78 tanesinin Hatay'a ve 65 tanesinin de Kahramanmaraş'a ait olduğunu belirtmiştir. Bu oyunlardan kaç tanesinin hangi yöreler arasında ortak oynandığını da ayrıca açıklamıştır.

2.2. Neslihan Güzeloğulları, Gaziantep Yöresi Halk Oyunlarının Yapısı ve İşlevleri, Yüksek Lisans Tezi, Y.2005, ss.164, İzmir.

Neslihan Güzeloğulları tarafından hazırlanan bu tezde Gaziantep yöresinin halk oyunlarının yapısı ve işlevleri araştırılarak incelenmiştir. Üç bölüm altında tezini oluşturan Güzeloğulları, öncelikle tezinin giriş bölümünde oyun kavramı üzerinde durmuş ve bu kavramın halk oyunları içindeki yeri hakkında bilgilere yer vermiştir. Sonrasında tezinin birinci bölümünde Türk Halk Oyunları alanında 1900lü yıllardan tezin yazıldığı güne kadar çeşitli araştırmacıların halk oyunlarına bakış açısı ele alınmıştır. Türk halk oyunlarının tür ve biçim anlamalarına değinmiş, ayrıca Türk halk oyunları türlerinin çeşitli araştırmacılar tarafından yapılmış sınıflandırmalarından hareketle halay oyununun diğer türler içindeki yeri ve özelliklerini ortaya koymaya çalışmıştır.

Tezin ikinci bölümünde Gaziantep ili halay oyunu üzerinde bölgenin coğrafi durumunun, ikliminin, sosyo-ekonomik yapısının ve dini inançların etkisi ortaya konmuştur. Sonrasında Gaziantep yöresi halaylarında dizim ve tutuş şekilleri kadın ve erkek halayları üzerinden açıklanmıştır. Gaziantep yöresi halaylarının oynanış sırasına göre oyun kümeleri ve isim tespitleri ise şu 3 ayrı başlık altında izah edilmiştir:

"1. Kabalar
2. Düzler ve Şirvaniler
3. Seçmeli ve Türkülü Oyunlar"

Tüm bu verilen bilgilerden sonra Gaziantep yöresi halaylarının yapısal analizleri ortaya konmuştur.

Tezin üçüncü bölümünde ise Gaziantep yöresi halk oyunlarının işlevleri halkbilimi açısından detaylı bir biçimde açıklanmıştır.

Neslihan Güzeloğulları tezinin sonuç bölümünde Gaziantep halk oyunlarının özellikle uzun havalar eşliğinde oynandığı neticesine vardığını ifade etmiş ve tezinde Gaziantep halk oyunlarının özellikleriyle beraber diğer oyunlardan farkını ortaya koymaya çalıştığını açıklamıştır.

2.3. Murat Serkan Ertural, Gaziantep Halk Oyunları Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Y.2006, ss.154, Gaziantep.

Gaziantep halk oyunları üzerine araştırma yapan ve edindiği bilgileri yüksek lisans tezinde sunan Murat Serkan Ertural, tezine temel teşkil etmesi adına ilk önce halk oyunlarının insan ve toplum hayatındaki yeri ve önemini açıklamıştır.

Sonrasında halk bilgisi ve halk oyunları kavramlarının ne anlama geldiğine; halk oyunlarının toplum hayatındaki sosyal ilişkilerin gelişiminde katkılarının neler olduğuna değinmiştir.

Tezinin ikinci bölümünde kaynak özetlerine yer vermiş, üçüncü bölümünde kullandığı materyal ve yöntemlerin neler olduğunu açıklamıştır.

Tezinin ana bölümünü oluşturan dördüncü bölümde ilk olarak "halay" kavramını ve Gaziantep yöresi halk oyunlarında halay icralarını açıklamıştır. Araştırmanın yapıldığı Gaziantep ilinin tarihine, yöre halk oyunlarında fiziki yapının ve sosyo-ekonomik yapının etkisine, eski Türk dinî inançlarının ve İslâmiyet'in yöre halk oyunları üzerindeki etkisine tek tek değinmiştir. Halk oyunları icra edilirken erkek ile kadınların nasıl oynadıklarını, oyun sırasında neler yaptıklarını ve nelere dikkat ettiklerini anlatmıştır. Gaziantep yöresi halk oyunlarını oynanış geleneğine göre sınıflandırmaya çalışan Murat Serkan Ertural, çeşitli halk bilimcilerin sınıflandırmalarına yer vererek tasnifini toparlamaya çalışmıştır.

Murat Serkan Ertural kaynak kişilerle yaptığı görüşmeler, yazılı kaynaklardaki çalışmalar ve alan araştırmaları sırasındaki edindiği bilgilerine dayanarak Gaziantep'te oynanan halk oyunlarının, yöre insanının kendisine ait geleneksel bir sıralamayla oluşturduğunu ve çeşitli icra ortamlarında oyunları bu sıralamaya göre oynadığını ifade etmiştir. Tüm bu bilgiler ışında, tezinde kullandığı sınıflandırmayı bu sıralama esasına dayanarak yaptığını belirtmiştir.

Gaziantep yöresi halk oyunlarını oynanış geleneğine göre şu başlıklar altında sınıflandırmıştır:

"1. Kabalar
2. Düzler ve Şirvaniler
3. Türkülü Oyunlar
4. Galatalar ve Sallamalar
5. Diğer Oyunlar"

Yukarıda ana başlıklar halinde sıralanan halk oyunları kendi içinde Murat Serkan Ertural tarafından tek tek açıklanmış; her bir oyun çeşidinin kendi içinde farklı çeşitleri olduğu belirtilmiş ve bunlar da ayrıca sıralanmıştır. Gaziantep yöresi halk oyunları icralarının yapısal analizleriyle bu oyunların icralarında dizim ve tutuş şekillerine değinilmiştir.

Tezinin beşinci bölümünde Gaziantep yöresi halk oyunlarının performans özelliklerini, altıncı bölümünde Gaziantep yöresi halk oyunlarının toplumsal

işlevlerini ele alan Murat Serkan Ertural her bir konu başlığını detaylı bir biçimde ele almıştır.

2.4. Nurcan Dalkaya, Hatay ve Gaziantep Yörelerinde Oynanan Kırıkhan Oyununun Müzik-Ritim-Dans Bakımından Analizi ve Yöresel Uygulanışının Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Y.2010, ss.79, İstanbul.

Nurcan Dalkaya tarafından ortaya konan bu çalışma, içerik olarak 6 bölümden oluşmuştur. Birinci bölümü teşkil eden giriş bölümünde, konu ile ilgili yapılan genel bir tanıtım yapılmış; ikinci bölümde dansın genel bir tanımı ve Türklerde dansın gelişimi ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Sonrasında, Türk Halk oyunlarının, geçmişten günümüze geçirdiği süreçler ve özellikleri anlatılmıştır. Kırıkhan oyunu halay türünde bir oyun olduğu için, halay konusuna yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise Hatay ili kısaca tanıtılmış ve Kırıkhan ilçesi hakkında genel bir bilgi sunulmuştur. Daha sonra, Hatay yöresi halk oyunları anlatılmıştır. Hatay yöresinde tespit edilen veriler doğrultusunda Kırıkhan oyununun 1970 yılı öncesinde yöre insanları tarafından oynanış şekli ile 1970 yılından sonraki değişimi anlatılmıştır. Oyunların müziği ve ritmi notaya alınarak, alandaki kaynak kişilerin görüşleri ile oyun icraları hakkında açıklamalar yapılmıştır.

Dördüncü bölümde öncelikle Gaziantep yöresi halk oyunları türlerine yer verilmiştir. Bu türler şunlardır:

"1. Kabalar
2. Düzler
3. Şirvaniler
4. Galatalar
5. Sallamalar
6. Hareketli ve Türkülü Oyunlar"

Sonrasında Gaziantep yöresinde, Kırıkhan oyununun kayda alınmasını sağlayan oyunların ritim ve müziklerine yer verilmiştir.

Beşinci bölümde; gözlem ve görüşmeler neticesinde elde edilen bilgiler ve kaynak kişilerin oyun hakkındaki görüşleri sonucunda, 1970 yılı sonrasında Hatay yöresinde oynanan Kırıkhan oyunu ile Gaziantep yöresi Kırıkhan oyununun bölümleri açıklanmıştır. Farklı figür ve oyunların bu oyun üzerine eklenmesi bakımından inceleme ve karşılaştırma yapılarak ortak noktaları ortaya çıkarılmıştır.

Sonuç bölümünde ise, her iki yörede oynanan Kırıkhan oyununun karşılaştırması değerlendirilerek bir sonuca varılmıştır.

2.5. Fatma Kılınç, Gaziantep Yöresi Kadın Oyunlarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Y.2014, ss.164, Gaziantep.

Fatma Kılınç tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde Gaziantepli kadınların oynadığı oyunlar konu edinmiştir. Üç ana bölüm altında inceleme yaptığı tezinde her bölümde konuyla ilgili farklı bilgiler vermiştir. Tezinin birinci bölümünde Türk kültüründe oyunun ritüel ve kadınla olan ilişkisine değinmiş, ikinci bölümünde teziyle ilgili yöntem ve tekniklerin yanında halk oyunları alanında yapılan çalışmaların neler olduğunu da açıklamıştır.

Tezinin aynı zamanda esas bölümünü oluşturan üçüncü bölümünde ise Gaziantep yöresinde oynanan kadın oyunlarının neler olduğunu açıklamış, bu oyunları etkileyen etmenleri sıralamıştır. Sonrasında kadın oyunlarının değişim dönüşüm sürecini ele almış, yöre kadın oyunlarını mekân bağlamında "dış mekân oyunları ve iç mekân oyunları" olmak üzere iki başlık altında sınıflandırmıştır. Yöre kadın oyunlarını yapısal yönden de inceleyen Fatma Kılınç, kadın oyunlarının işlevlerinin neler olduğunu dört başlık altında toplayarak izah etmiştir. Bu dört başlığın aynı zamanda folklorun dört temel işleviyle aynı doğrultu da olduğu dikkate değer bir husustur. Bu bağlamda Fatma Kılınç, oyunların işlevlerinin tek bir işleve bağlı olarak yorumlanamayacağını ifade etmiş ve her işlev için ayrı bir değerlendirme yapmanın yerinde olduğunu belirtmiştir.

Fatma Kılınç, Türk kültüründe kadının yerine ve değerine oyun kavramından hareketle değinmiş; Türk kültüründe kadının, aile ve ocak kavramları ile özdeş değerini, oyun bağlamında da örneklendirmeye çalıştığını ifade etmiştir.

2.6. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Oyun ve Eğlence: Halk Oyunları–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.477-482, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak halk oyunlarını ele almıştır.

Öncelikle halk oyunlarını ve bu oyunların Barak Türkmenlerinin hayatında neyi ifade ettiğini açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Gaziantep Baraklarının oynadığı oyunlara değinmiştir. Gaziantep Baraklarında halk oyunlarının nasıl ve hangi düzende oynandığı hakkında bilgi vermiştir. Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.7. Mustafa Arslan, Türk Halk Oyunlarından Gabalar Üzerine Bir İnceleme Gaziantep ve Kilis Yöreleri Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Y.2018, ss.192, Gaziantep.

Mustafa Arslan tarafından ortaya konan bu çalışmada halk oyunları üzerine bir inceleme yapılmış, çalışma sahası olarak Gaziantep ve Kilis yöreleri seçilmiştir. Beş bölümden oluşan tezin birinci bölümünde çalışmanın amacı, önemi ve sınırlılıkları açıklanmış; sonrasında Türk kültüründe oyun kavramı ve Halk Bilimi açısından oyun kavramı üzerinde durulmuştur. Türk halk oyunları sınıflandırılmış, Gaziantep Kilis yöresi halk oyunları; kadın halayları, erkek halayları ve karma halaylar olmak üzere üç başlık altında açıklanmıştır. Gaziantep Kilis yöresi halayları da yine 9 farklı başlık altında sınıflandırılarak verilmiştir. Bu başlıklar şöyledir:

"1. Gabalar
2. Düzler
3. Galatalar
4. Şirvaniler
5. Arabiler
6. Kırık Hava Halayları
7. Maneler
8. Hoplatmalar
9. Delilolar"

Tezin ikinci bölümünde literatür taraması yapılarak ulaşılan eserlerin özetlerine yer verilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde kullanılan materyal ve yöntemler hakkında bilgi verilmiştir.

Tezin dördüncü bölümünde ise Gaziantep ve Kilis yöresindeki gabalar ele alınmış, yöresel incelemelerde bulunulmuştur. Tüm ulaşılan bilgiler doğrultusunda gabalar; "ağır gabalar, yarım gabalar ve haleyler" olmak üzere üç ana başlık altında sınıflandırılarak alt başlıklar halinde detaylı bir biçimde açıklanmıştır.

Elde edilen bilgiler ağırlıklı olarak derleme yapılarak ulaşılmış, tezin sonunda derlemenin yapıldığı kaynak kişiler hakkında bilgi verilmiştir.

3. MAKALELER

3.1. Kerim Fırat (1943), Gaziantep Milli Oyunları, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.4, S.44, ss.5-6.

Derlemeci Kerim Fırat, Nizip'in Yeni Yapan köyünde bir oyun âleminde tesadüfen bulunduğunu, bu ortamda oynanan oyunları büyük bir dikkatle izlediğini

ifade etmiştir. Oyunları gözlemlerken Barak oyunları ile Kara Keçililerin oynadığı oyunlar arasında hemen hemen hiçbir fark görmediğini belirtmiştir. Aynı zamanda kendisi de Kara Keçili olan Kerim Fırat, Barak oyunlarında göz ardı edilmeyecek tek farkın her oyun için söylenilen ayrı bir türküsü olduğunu açıklamıştır. Barak oyunlarının adlarını ise şöyle sıralamıştır:

"— Düz halay
— Mermeri halay
— Üçayak
— Özey gelin (yahut Özoy)
— Çatal Kamış
— Şirvani
— Helleme
— Acem şirvanı
— Com Şirvanı
— Halfeti halayı
— Barakın ağır kabaları
— Mısırlı
— Çep havası (Yalnız kadınlara mahsus oyundur. Ağır oynanır.)
— Gelin bindi havası
— Şabaş havası"

Bu oyunlarda söylenilen türkülerden Üçayak oyunu türküsünü, Gelin bindi havasında söylenen türküyü ve Özoy gelin türküsünü derlemiştir. Bu türküleri de araştırmasının sonunda paylaşmıştır. Özoy gelin türküsünün altına da türkünün hikâyesiyle ilgili kısa bir bilgi vermiştir.

3.2. Ferit Ginol (1947), Gaziantep Halk Oyunları ve Türkülü Oyunlar, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.8, S.90-91, ss.25-28.

Ferit Ginol, Gaziantep yöresinde oynanan oyunlara yer vermeden önce halk oyunlarının birlik ve beraberlik duygularını artırdığına, arkadaşlık bağlarını güçlendirdiğine değinmiştir. Sonrasında çeşitli oyunlardan örneklerle halk oyunlarının nasıl oynandığına, halay başına ve halaya iştirak eden guruba dair açıklamalar yapmıştır.

Gaziantep oyunlarını icra bakımından "sazlarla oynanan" ve "saz ile türkü eşliğinde oynanan" oyunlar olmak üzere 2 ana başlığa ayıran derlemeci her başlık altında oynanan oyunun türü ve içeriği hakkında bilgi vermiştir.

3.3. Gaziantep Valiliği (1969), Gaziantep Halk Oyunları, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.135, ss.4/21-23.

Gaziantep halk oyunlarının halkın zevklerini, sosyal yaşantısını, gelenek ve göreneklerini yansıtan; birlik ve beraberlik duygularını güçlendiren önemli bir folklor unsuru olduğu açıklanmıştır. Ülkemizin hemen her bölgesinde oynanan oyunların o bölge veya ait olduğu yöreyi yansıttığı, Gaziantep ilinde oynanana oyunların ise ağırlıklı olarak halay şeklinde icra edildiği belirtilmiştir. Oynanış şekli bakımından Antep yöresindeki oyunlar iki başlık altında toplanmıştır:

"1. Ağır-Çabuk Halaylar

2. Oyunlu Türküler-Leylimler"

Yukarıda adı verilen oyunların nasıl ve nerelerde oynandığı, hangi müzik ve havalarda icra edildiği, oynanırken nelere dikkat edildiği gibi hususlarda detaylı bilgi verilmiştir. "Gaziantep Halk Oyunlarının Tespit Edilebilen Adları" başlığı altında Oyunlu Türkülerin (leylimler) çeşitleri ile Ağır-Çabuk Halayların çeşitleri tek tek sıralanmıştır. Bu ana başlıklar altında yer alan oyun çeşitlerinin de neler olduğu anlatılmış, oyunlarda giyilen kıyafetlerin adları verilmiştir.

4. BİLDİRİLER

4.1. Yılmaz Kılınç, Gaziantep Yöresi Halk Oyunlarında Halay Geleneği, GAP Çerçevesinde Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri (12–13 Ekim 2001), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları: 2957, Ankara, Y.2002, ss.137-147.

Yılmaz Kılınç tarafından hazırlanan bu bildiride Gaziantep yöresi halaylarının geçmişten günümüze kadar tarihi süreci ele alınmış ve bu zaman içerisinde halay oyununu etkileyen unsurlar üzerinde durulmuştur. Ayrıca halay oyununun oluşumu, oyunların oynanış sırası, kümelenme şekilleri ve isimleri açıklanmıştır. Tüm bu bilgi ve bulguların ışığında halk oyunlarının özendirilmesi ve öğretilmesi adına bir takım önerilerde bulunulmuştur.

M. 3. GAZİANTEP OYUNLARINDA GİYİM-KUŞAM-SÜSLENME

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Muzaffer Sümbül, Adana – Gaziantep – Hatay – Kahramanmaraş Bölgesi Halk Oyunlarının Yapısal Özellikleri ve Karşılaştırmalı Analizi, Doktora Tezi, Y.2004, ss.180-205, Ankara.

Muzaffer Sümbül tarafından hazırlanmış olan "Adana-Gaziantep-Hatay-Kahramanmaraş Bölgesi Halk Oyunlarının Yapısal Özellikleri ve Karşılaştırmalı Analizi" konulu doktora tezinde adı geçen dört yöreye ait halk oyunlarının yapısal özellikleri incelenmiş ve karşılaştırmalı analizi yapılmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde "Bölgesel Giyim-Kuşam Özellikleri" başlığı altında halk oyunlarında giyilen kıyafetlere ve aksesuarlara yer verilmiş, bu giysiler alfabetik sırayla küçük birer başlık açılarak tek tek açıklanmıştır. Ancak bu açıklamalara yer vermeden önce çeşitli folklorcuların Gaziantep yöresinde halk oyunlarında giyilen kıyafetlerle ilgili çeşitli folklorcuların görüşlerine de yer vererek konuyu daha iyi açıklamaya çalışan Muzaffer Sümbül, sonrasında şu giyim ve kuşamların açıklamalarına yer vermiştir:

"Aba, abani, acemşalı, altuniye, annabi, araçkın, ayaklı, ayna, bağış, bilezik, bindallı, börk, bürümlü şalvar, Cezayir yeleği, cepken, çalma, çorap, delme, dolama, edik, efe, fermana, fes, fistan, gazi, gerdanlık, göynek, hamayıl, hızma, hotaz, içlik, karçın, kefiye, kemer, kolçak, köstek, kuşak, küpe, merkeziye, mintan, nazarlık, poşi, saç bağı, şalvar, tepelik terlik, tosya kuşak, tozak çiçek, trabulus, tuman, tülbent, üçetek, zıbın, önlük, yazma, yelek, yemeni, yüzük-bilezik-küpe."

Yukarıda adları verilen her bir giyim-kuşam ve süslenme kıyafetlerinin bazılarının çok eskilerde kaldığını ifade eden Muzaffer Sümbül, bazı kıyafet adlarına araştırma yaparken ulaştığını fakat bölge halkı tarafından adlarının bile unutulmuş olduğunu gözlemlediğini belirtmiştir. Bu kıyafetlerin zamanla giyilmemesini ve adlarının bile hatırlanmamasını hızla meydana gelen toplumsal değişime bağlamıştır.

3. MAKALELER

3.1. Ferit Ginol (1947), Gaziantep Halk Oyunları ve Türkülü Oyunlar, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.8, S.90-91, ss.25-28.

Gaziantep'te oynanan halk oyunlarının insanlar üzerindeki manevi etkilerini, oynanma şekillerini ve çeşitlerini detaylı bir şekilde açıklayan Ferit Girol, oyunların bayramlarda, düğünlerde veya ağırlanması gereken misafirlerin önünde oynandığı zaman giyilen oyun kıyafetleri üzerinde de durmuştur.

"Oyun kıyafetleri" başlığı altında yaptığı açıklamalarda elbiselerin kumaş cinsine, erkek ve kadınların giyim şekillerine ve aradaki farklılıklara, tepeden tırnağa kadar giyimde öne çıkan süslenme detaylarına değinmiştir.

3.2. Gaziantep Valiliği (1969), Gaziantep Halk Oyunları, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.135, ss.4/21-23.

Gaziantep Valiliği raporlarından alınan bu yazıda, Antep yöresine ait halk oyunları ve çeşitleri hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında da bu oyunlarda giyilen kıyafetlerin neler olduğu sadece adları verilerek sıralanmış ancak detaylı bilgi verilmiştir. Kıyafetler "Milli Oyun Kıyafetleri" ana başlığı altında tekrardan ikiye ayrılarak sıralanmıştır:

"1. Kadın Giyimi

2. Erkek Giyimi"

Kadın oyuncularla erkek oyuncuların birbirinden farlı olan giyimleri iki ayrı başlık altında verilmiştir.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

M. 4. GAZİANTEP OYUNLARININ FİGÜRLERLE ANLATIMI

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Muzaffer Sümbül, Adana-Gaziantep-Hatay-Kahramanmaraş Bölgesi Halk Oyunlarının Yapısal Özellikleri ve Karşılaştırmalı Analizi –Bedensel Devinimlerin Oyunlaşması: Halk Oyunlarında Hareket, Figür, Motifsel Özellikler ve Tavır–, Doktora Tezi, Y.2004, ss.79-85, Ankara.

Muzaffer Sümbül tarafından hazırlanmış olan "Adana-Gaziantep-Hatay-Kahramanmaraş Bölgesi Halk Oyunlarının Yapısal Özellikleri ve Karşılaştırmalı Analizi" konulu doktora tezinde adı geçen dört yöreye ait halk oyunlarının yapısal özellikleri incelenmiş ve karşılaştırmalı analizi yapılmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde "Bölge Oyunlarının Yapısal Özellikleri" ana başlığı ve "Bedensel Devinimlerin Oyunlaşması: Halk Oyunlarında Hareket, Figür, Motifsel Özellikler ve Tavır" şeklinde açılan yan başlık altında halk oyunlarındaki figürler ele alınmıştır.

Halk oyunlarının yapısal özelliklerini yansıtan bazı bedensel hareket ve figürlerin gündelik yaşamda çok sık kullanılan hareketler olduğunu ifade eden

Muzaffer Sümbül, bu hareketlerin belirli bir müzik ve ritimle yapıldığında oyun haline geldiğini belirtmiştir.

Halk oyunları oynanırken yer verilen hareket veya devinimleri ise yürüme, sıçrama, çökme, dönme, ayakların merdiven çıkar gibi bükülme şeklinde sıralamıştır. Bu motiflerin oluşumunu sağlayan temel hareket ve figürleri ise ayak atışları, dizlerden yaylanmalar, yana yürümeler, önde ve geride topuk vurmalar şeklinde sıralamıştır. Bunların yanı sıra halk oyunlarında yapılış özeliklerine göre beden hareketlerinin üç temel bölümden oluştuğunu ve bunların ayak, kol ve omuz motifi olarak sınıflandırılabileceğini açıklamıştır. Bu motiflerin uygulanmasında "yavaşlık, hızlılık, sertlik ve yumuşaklık" olmak üzere 4 bedensel devinimin esas alındığını; bu devinimlerin bölgeye, iklime, coğrafi özelliklere, cinsiyete, inanışa ve yaş guruplarına göre farklılık gösterdiğini izah etmiştir.

3. MAKALELER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir makale bulunmamaktadır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

Değerlendirme: Gaziantep yöresinde halk danslarıyla ilgili toplamda 2 kitap, 10 tez, 5 makale ve 1 bildiride bilgi verildiği tespit edilmiştir. Her bir yayının ilgili konu başlıkları altında analizlerine yer verilmiştir.

İncelediğimiz yayınların sayısal verilerine bakıldığında en çok ilgilenilen konunun Gaziantep yöresinde oyun çeşitleri olduğunu görmekteyiz. Bu konuyla ilgili 2 kitap, 7 tez, 3 makale ve 1 bildiri ortaya konmuştur. Bu da halk dansları içinde en çok oyun (dans) çeşitleri üzerinde durulduğunu göstermektedir.

N. HALK MÜZİĞİ

Gaziantep "Halk Müziği" denilince sadece bu müziğin özellikleri üzerinde durulduğunu ve bu konu hakkında araştırma yapıldığını görmekteyiz. Halk müziğinin türleri ve halk çalgıları üzerine yayımlanmış bir kaynak tespit edilmemiş olduğundan aşağıda sadece "Halk Müziğinin Özellikleri" ile ilgili kaynak analizleri verilmiştir.

N. 1. GAZİANTEP'TE HALK MÜZİĞİNİN ÖZELLİKLERİ

1. KİTAPLAR

1.1. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep Müzik Tarihi–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in arşivinde dosya halinde bulunan ve Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Gaziantep Müzik Tarihi" isimli eserde Gaziantep'te icra edilen halk müziği ve klasik müziğin geçmişten günümüze kat ettiği yol anlatılmıştır. Ayrıca tekke müziği (gazel ve ilahi), evlenme törenlerinde okunan dini müzik ve çeşitli müzik yapıtları hakkında bilgi verilmiştir. Gaziantep müziğine katkısı olan büyük müzisyen ve bestekârlar ele alınmış, yaptıkları çalışmalara değinilmiştir.

1.2. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep Müzik Yaşantısı–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in arşivinde dosya halinde bulunan ve Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Gaziantep Müzik Yaşantısı" isimli eserde Gaziantep'in geçmişten günümüze kadarki müzik yaşantısı hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca halk müziğinde kullanılan çalgılar ile Gaziantep'teki ünlü saz ustaları tanıtılmıştır. Gaziantep yöresinde halk müziğinin derlemelerine ve müzik kültürüne emek veren Ferruh Arsunar, Melih Duygulu ve Erol Güneyligil ile ilgili hayatlarına ve yapmış oldukları çalışmalarına dair geniş kapsamlı açıklamalar yapılmıştır.

2. TEZLER

Bu konu hakkında çalışılmış bir tez bulunmamaktadır.

3. MAKALELER

3.1. Cemil Cahit Güzelbey (1963), Gaziantep Halk Musikisi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.6, S.68, ss.7-8/24.

Cemil Cahit, Gaziantep folkloru içinde Halk Musikisinin ayrı bir yeri olduğunu, halk müziğinin hayrete değer bir renklilik ve zenginlik gösterdiğini ifade etmiştir. Gaziantep Halk Musikisinin, şehir ve köyde ayrı ayrı karakter gösterdiğini; birincisinde sanat, ikincisinde halk lirizminin hâkim olduğunu belirtmiştir.

Köy Halk Musikisinin asıl karakteristik tarafının, halk lirizminin açık olarak görüldüğü uzun havalar olduğunu; özellikle Barak havaları içinde yer alan uzun havaların önemli bir yeri olduğunu açıklamıştır. Karacaoğlan, Kılınçoğlu Hurşit Bey, Mayii, Köroğlu, Garip, Gençosman ve genel olarak iskân türkülerinin bunların en belirli örnekleri olduğunu vurgulamıştır. Uzun havaların köylerde daha çok rağbet gördüğünü ancak şehirde de sayısı yüzün çok üstünde olan türkülerin olduğunu belirtmiştir.

Gaziantep Halk Türkülerinin sözlerinin ve notalarının toplanıp basılmasının, folklor kütüphanemiz için büyük bir kazanç olacağını, Halk Türkülerini zaman zaman değiştirip kendi besteleriymiş gibi gösterenlere de fırsat bırakılmamasını da folklor bakımından gerekli gördüğünü sözlerine eklemiştir.

Bu yazının hazırlanmasında, Tekel Baş Müdürü bestekâr Ali Çelikbaş'ın çok büyük yardımları olduğunu derlemesinin sonunda kısa bir notta açıklamıştır.

3.2. Erol Güneyligil (1965), Gaziantep'te Halk Musikisi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.8, S.88, ss.7-8.

Erol Güneyligil tarafından Gaziantep halk müziğinin o dönemki durumu araştırılmış ve konu hakkındaki düşüncelerini okuyucuyla paylaşmıştır. Halk müziğinin Gaziantep'te önemli bir dayanışma vasıtası olduğunu söyleyen derlemeci, halkın arasından yetişen ve belki de bizzat yaşadığı hadiseleri veya anonim duyuşları konu olarak alıp işlemesi bakımından önemli olduğunu açıklamıştır.

Halk Musikisi çalışmalarını üç başlık altında toplayan derlemeci bu başlıkları kısaca şöyle izah etmiştir: Birincisi lisede Ferit Ginol hocasının yönettiği korolar, ikincisi Gaziantep Musiki Cemiyeti Folklor kolu çalışmaları ve Halkevi'ndeki çalışmaları… Halkevinin faaliyete geçmesiyle Musiki Cemiyeti, folklor kolunun faaliyetlerini bu yeni çatı altında topladığını ifade eden derlemeci Gaziantep musikisi ile ilgili söyleyeceklerine şimdilik son verdiğini ve derlediği

yerel türküleri okuyucuyla paylaşacağını sözlerine eklemiştir. Derlenen türküler ise tezimizin "Türküler" başlığı altında verilmiştir.

3.3. Ali Çelikbaş (1969), Gaziantep'te Klasik Türk Sanat Musikisi Çalışmaları, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.134, ss.5-6/24.

Gaziantep'te Türk Musiki çalışmalarının çok eski yıllara dayandığını ifade eden Ali Çelikbaş, bu alanda emek veren büyük üstatlara ve onların yaptığı çalışmalara değinmiş, konu hakkında açıklamalarda bulunmuştur. Klasik müziğe Gaziantep 1910 yılına kadar Ermenilerin emek verdiğini ancak sonrasında Gaziantepli büyük ustaların çalışmalara ciddi katkı sapladığını belirtmiştir. Özellikle yakın yıllarda bu alanda çeşitli kişi ve toplulukların kayda değer çalışmalar yaptığını vurgulamış, bu kişi ve toplulukların adlarını küçük başlıklar halinde vermiş ve yapılan çalışmaları açıklamıştır. Bunları sadece isimleriyle şöyle sıralayabiliriz:

"1. Dr. Cemil Özbal Topluluğu: 1942-1957 yılları arasında çalışmış ve Türk Musiki Derneği'ni kurmuştur.

2. Dr. Emin Kılıç Kale Topluluğu
3. Mehmet Bey (Ayıntabî)
4. Hacı Hıdıroğlu Tevfik
5. Dr. Emin Kılıç Kale (Topluluk dışında da çalışmalar yapmıştır.)
6. Dr. Cemil Özbal (Topluluk dışında da çalışmalar yapmıştır.)
7. Tanburî Necdet Yaşar
8. Ali Çelikbaş
9. Sami Göğüş
10. Fuat Ural"

Yukarıda verilen isim ve toplulukların yaptığı çalışmaları, bu kişi ve guruplara kimlerin destek olduğu, ortaya koydukları eserleri ve farklı tarzda yarattıkları musiki anlayışlarını ayrıca açıklayan derlemeci bu alanda yetiştirilen büyük isimlere değinmiştir.

3.4. Gaziantep Valiliği Raporları (1969), Gaziantep Halk Müziği, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.137, ss.8/18-19.

Gaziantep Valiliği tarafından Antep yöresinin kültürü ile ilgili yapılan araştırma sonucunda hazırlanan rapordan alınan bu yazıda Gaziantep'in halk müziği ile ilgili çok detaylı bir şekilde bilgi verilmiştir. Gaziantep halk müziğinin folklor açısından önemi üzerinde durulmuş; sonrasında halk müziğinin çeşitleri, konuları ve ifade şekilleri bakımından 8 ana başlık altında sıralanmıştır. Sonrasında bestelenme

şekline ve konuların işleniş tarzına göre bu türkülerin temelde 2 ana başlık altında toplanabileceği ifade edilmiştir. Bu başlıklar:

"1. Uzun Hava

2. Kırık Hava"

Yukarıda verilen başlıklar altına giren farklı türkü çeşitleriyle ilgili ayrıca bilgi verilmiştir. Barak köylerinin, Gaziantep türkülerinin tespit edilmesi bakımından en zengin yerler olduğu, halk müziğinin en köklü ve tarihi örneklerinin buralardan çıktığı açıklanmıştır. Farklı halk müziği türleri açıklanmış ve bu türlere örnek teşkil etmesi adına çeşitli türküler verilmiştir.

3.5. Gaziantep Valiliği Raporları (1969), Gaziantep Halk Müziği, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.138, ss.11-15.

Derginin bir önceki sayısında Gaziantep valiliğinin hazırladığı bir yazıda Gaziantep'in halk müziği ile ilgili bilgiler verildiğini belirtmiştir. Derginin bu sayısında da halk müziğinin ana başlığı altında açılan küçük başlıklarla farklı halk müziği türlerine örnekler verilmiştir. Bu başlıklar altında şu türkü çeşitlerine değinilmiştir: Ninni, oyunlu türkü örnekleri, tabiat türküleri, tarihi ve kahramanlık türküleri, aşk türküleri. Bu başlıklar altında Gaziantep iline ait çeşitli türkü örnekleri verilmiştir.

3.6. Adil Çete, Gaziantep Müzik Kültürü-1

Gaziantep'in Müzik Kültürü- 2, ss.48.

(Kaynak/http://dogrumuzik.blogcu.com/gaziantep-muzik-kulturu/2132305)

(Kaynak/http://www.saygimdan.com/forum/showthread.php?t=6112)

Adil Çete Gaziantep ilinin müzik yapısını melodisi, ezgisi, konusu ve ifade şekli gibi hususlara dayanarak ele almıştır. Gaziantep müziğinde kullanılan ölçünün, en çok tekrarlanan kelimelerin neler olduğunu açıklamıştır. Ayrıca ağırlıklı olarak kullanılan temaya ve işlenen konulara değinmiş, tüm bilgilerin ışığında Gaziantep müziğinin genel özellikleri ve kültürü bakımından bir değerlendirme yapmıştır.

NOT: Bu makaleye ait kaynak yukarıda parantez içinde ve sırasıyla verilen internet üzerindeki adresten ulaşılmıştır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

Değerlendirme: Gaziantep'te halk müziğinin özellikleri üzerine yazılmış 2 kitap ve 6 makale tespit edilmiş ve bu yayınların analizlerine yer verilmiştir.

O. GİYİM, KUŞAM, SÜSLENME

Gaziantep'te çok eski zamanlardan günümüze kadar kadın ve erkek giyimin nasıl şekillendiği, değiştiği ve geliştiği çeşitli kaynak ve yayınlarda ele alınmıştır. Günlük hayatta nasıl bir giyim tarzı tercih edildiğine de ayrıca değinilmiş ama bunların dışında süslenme, çocuk giyimi gibi hususlar üzerinde durulmamıştır. Bu nedenle HAGEM sınıflandırma sisteminde "Giyim, Kuşam, Süslenme" ana başlığı altında yedi farklı alt başlık yer alırken yapmış olduğumuz çalışmamızda sadece üç farklı alt başlığa yer verilmiştir.

Aşağıda Gaziantep yöresinde kadın giyimi, erkek giyimi ve günlük giyim ile ilgili tespit edilen yayınların analizleri verilmiştir.

O. 1. GAZİANTEP'TE ERKEK GİYİMİ

1. KİTAPLAR

1.1. Yener Altuntaş-Yüksel Şahin, Gaziantep İli Halk Oyunları Kıyafetleri Teknik Çizimleri, T.C. Kültür Bakanlığı - Devran Matbaacılık, Y.1997, ss.49, Ankara.

Üç bölümden oluşan bu kitabın 3. bölümünde Gaziantep yöresinde halk oyunlarında erkeklerin giydiği kıyafetler hakkında bilgi verilmiştir. Başa giyilen, ayağa giyilen kıyafetler, şalvar ve külah gibi giysiler hakkında açıklama yapılmıştır.

1.2. Zeynel Özlü, XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep, Uğur Matbaası, Y.2004, ss.260, Gaziantep.

Zeynel Özlü tarafından 18. yüzyılın ikinci yarısında Gaziantep ilinin kültür hayatı ele alınmış, üç bölümden oluşan eserin ikinci bölümünde Gaziantep'te o dönemde giyilen erkek kıyafetleri hakkında bilgi verilmiştir. Bu kıyafetler tanıtılırken çeşitli başlıklar altında tasnif edilmiştir:

"1. Tene giyilenler (İç Giysi)
2. Bedene giyilenler (Dış Giysi)
3. Bele bağlananlar
4. Başa takılanlar ve başa bağlananlar
5. Kumaş türleri
6. Ayağa giyilenler"

Yukarıda verilen her bir başlık altında Gaziantep yöresinde giyilen kadın kıyafetleri tek tek anlatılmıştır.

1.3. Akten Köylüoğlu, Kadim Şehir Gaziantep, Başkent Kitap, Y.2009, ss.391, İzmir.

Akten Köylüoğlu yaklaşık 15 yıllık bir araştırma ve incelemenin sonunda Gaziantep şehrini hemen her yönüyle ele almıştır. 20 farklı bölümden oluşan kitabının her bir bölümünde Gaziantep ile ilgili farklı bir bilgiye yer vermiştir. Kitabının birinci bölümünde "Gaziantep'te Giyim (Kadın Giyimi ve Erkek Giyimi)" başlığı altında bu yöre halkının günlük hayattaki giyimi üzerine durmuş, ayrıca erkek giysileri hakkında açıklama yapmıştır. Verdiği bilgileri görsellerle zengin bir hale getirmiştir.

2. TEZLER

Bu konu hakkında çalışılmış bir tez bulunmamaktadır.

3. MAKALELER

3.1. Şakir Sabri Yener (1949), Folklor Derlemeleri: Gaziantep'te Eski Kıyafetler-Antep'in Şehir Kıyafetleri/Erkek Kıyafetleri, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.10, S.105-106, ss.30-32.

Antep'in şehir kıyafetlerini öncelikle kendi içinde "Esnaf Kıyafeti ve Eşraf Kıyafeti" diyerek iki ana başlığa ayıran Şakir Sabri, "Esnaf Kıyafeti" ni de "Erkek ve Kadın Kıyafeti" olmak üzere iki kısma ayırmıştır. Erkek kıyafetlerini baştan ayağa kadar giyilenleri sırasıyla anlatmıştır. Her kıyafetin de kendi içinde giyim şekline ve kumaş cinsine göre çeşitlerine değinmiştir.

3.2. Şakir Sabri Yener (1949), Folklor Derlemeleri: Gaziantep'te Eski Kıyafetler-Antep'in Şehir Kıyafetleri / Erkek Kıyafetleri, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.11, S.107-108, ss.18-23.

Antep yöresinde erkek kıyafetlerini ve çeşitlerini anlatmaya devam eden Şakir Sabri, bir önceki sayıda olduğu gibi sırasıyla erkek kıyafetlerini çeşitleriyle anlatmıştır. Hatta hangi erkek kıyafetinin nerede ve hangi ortamda giyildiğini açıklamış, bu kıyafetlerin kumaş cinsi hakkında da bilgi vermiştir.

Mevlevi, Nakşi Şeyhi, hoca, yapı ustası, Bektaşi, sanatkâr gibi farklı iş ve guruplara mensup insanların da neler giydiğine de ayrıca değinmiştir.

3.3. Yüksel Doğdu, Gaziantep Geleneksel Erkek Giyimlerinden Aba ve Aba Yelek Üzerine Bir İnceleme, Kalemisi, Y.2016, C.4, S.8, ss.167-186.

Yüksel Doğdu Gaziantep yöresindeki günlük hayatta tercih edilen erkek giyimini ele almış, özellikle "aba" üzerinde durmuştur. Abanın kumaşı, dikimi ve

süsleme şekli gibi hususlarda bilgi vermiş, yaptığı açıklamaları görsellerle zenginleştirmiştir.

3.4. Gülşen Kayıkçı, Gaziantep'in Tarihî ve Kültürel Yapısı İçinde Giysi Özellikleri, Kalemisi, Y.2016, C.4, S.8, ss.771-791.

Gaziantep'te günlük hayatta halkın tercih ettiği giysi türleri üzerinde duran Gülşen Kayıkçı, öncesinde Gaziantep'te dokumacılığı ve kumaş çeşitlerinden bazılarını tanıtmıştır. Sonrasında hem kadın hem de erkek giysilerini ayrı ayrı açıklamıştır. Erkek giysilerini ele alırken "ev kıyafetleri, sokak kıyafetleri ve özel kıyafetler" olarak üç ana başlıkta ele almıştır. Bu başlıklar altında da başa giyilen, ayağa giyilen, kıyafetin içine giyilen, giysilerde kullanılan aksesuar vs. olmak üzere kıyafet şekilleri ayrı ayrı incelemiştir. Makalesinin sonunda da konuyla ilgili bazı görsellere yer vererek anlattıklarını hem somutlaştırmış hem de konuyu daha zengin hale getirmiştir.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

O. 2. GAZİANTEP'TE KADIN GİYİMİ

1. KİTAPLAR

1.1. Yener Altuntaş – Yüksel Şahin, Gaziantep İli Halk Oyunları Kıyafetleri Teknik Çizimleri, T.C. Kültür Bakanlığı-Devran Matbaacılık, Y.1997, ss.49, Ankara.

Üç bölümden oluşan bu kitabın 2. bölümünde Gaziantep yöresinde halk oyunlarında kadınların giydiği kıyafetler hakkında bilgi verilmiştir. Başa giyilen, ayağa giyilen kıyafetler veya süslenmek için kullanılan aksesuarlar hakkında açıklama yapılmıştır.

1.2. Zeynel Özlü, XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep, Uğur Matbaası, Y.2004, ss.260, Gaziantep.

Zeynel Özlü tarafından 18. yüzyılın ikinci yarısında Gaziantep ilinin kültür hayatı ele alınmış, üç bölümden oluşan eserin ikinci bölümünde Gaziantep'te o dönemde giyilen kadın kıyafetleri hakkında bilgi verilmiştir. Bu kıyafetler tanıtılırken çeşitli başlıklar altında tasnif edilmiştir:

"1. Tene giyilenler (İç Giysi)
2. Bedene giyilenler (Dış Giysi)
3. Bele bağlananlar
4. Başa takılanlar ve başa bağlananlar"

Yukarıda verilen her bir başlık altında Gaziantep yöresinde giyilen kadın kıyafetleri tek tek anlatılmıştır.

1.3. Akten Köylüoğlu, Kadim Şehir Gaziantep, Başkent Kitap, Y.2009, ss.391, İzmir.

Akten Köylüoğlu yaklaşık 15 yıllık bir araştırma ve incelemenin sonunda Gaziantep şehrini hemen her yönüyle ele almıştır. 20 farklı bölümden oluşan kitabının her bir bölümünde Gaziantep ile ilgili farklı bir bilgiye yer vermiştir. Kitabının birinci bölümünde "Gaziantep'te Giyim (Kadın Giyimi ve Erkek Giyimi)" başlığı altında bu yöre halkının günlük hayattaki giyimi üzerine durmuş, ayrıca kadın giysileri hakkında açıklama yapmıştır. Verdiği bilgileri görsellerle zengin bir hale getirmiştir.

2. TEZLER

Bu konu hakkında çalışılmış bir tez bulunmamaktadır.

3. MAKALELER

3.1. Şakir Sabri Yener (1949), Folklor Derlemeleri: Gaziantep'te Eski Kıyafetler-Antep'in Şehir Kıyafetleri / Kadın Kıyafetleri, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.11, S.107-108, ss.18-24.

Şakir Sabri Yener, Kadın kıyafetlerini ele alırken tepeden tırnağa ne giyildiğini tek tek anlatmıştır. Hangi durumlarda ve ortamlarda hangi kadın kıyafetlerinin nasıl giyildiğine değinmiştir. Genç ve yaşlı kadınların, düğünde ya da normal zaman da kıyafetlerinin çeşidinden renk seçimlerine kadar açıklamıştır. Kadınların tercih ettiği kumaş çeşitlerinin adlarını da tek tek vermiş ancak detaylı bir bilgi vermemiştir.

3.2. Gülşen Kayıkçı, Gaziantep'in Tarihî ve Kültürel Yapısı İçinde Giysi Özellikleri, Kalemisi, Y.2016, C.4, S.8, ss.771-791.

Gaziantep'te günlük hayatta halkın tercih ettiği giysi türleri üzerinde duran Gülşen Kayıkçı, öncesinde Gaziantep'te dokumacılığı ve kumaş çeşitlerinden bazılarını tanıtmıştır. Sonrasında hem kadın hem de erkek giysilerini ayrı ayrı açıklamıştır. Kadın giysilerini ele alırken "ev kıyafetleri, sokak kıyafetleri ve özel kıyafetler" olarak üç ana başlıkta ele almıştır. Bu başlıklar altında da başa giyilen, ayağa giyilen, kıyafetin içine giyilen, giysilerde kullanılan aksesuar vs. olmak üzere kıyafet şekilleri ayrı ayrı incelemiştir. Makalesinin sonunda da konuyla ilgili bazı görsellere yer vererek anlattıklarını hem somutlaştırmış hem de konuyu daha zengin hale getirmiştir.

4. BİLDİRİLER

4.1. Yüksel Şahin, Gaziantep Geleneksel Kadın Başlıklarından Örnekler ve Bazı Öneriler, VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Y.2006 / (27 Haziran - 1 Temmuz), Gaziantep, ss.11.

Yüksel Şahin tarafından Gaziantep yöresinde kadın giysisi olan "Başlık" üzerinde durulmuş, bu giysinin çeşitleri ve sosyal hayat içindeki değişik kullanımları ele alınmıştır. Yüksel Şahin; Geleneksel giyimin kültür, doğal çevre, iklim, ekonomik yapı, yaş, cinsiyet, moda, meslek, mezhep ve gelenek gibi birçok nedene bağlı olarak değişiklik göstermesi anlayışından hareketle kadın başlıklarının farklı türlerine değinmiştir. Geçmişten günümüze kadar çoğu başlık türünün unutulmasına vurgu yapmış, geleneksel bir giyim tarzının parçası olan başlıkların tarihe karışmaması için de farklı birkaç öneride bulunmuştur.

O. 3. GAZİANTEP' TE GÜNLÜK GİYİM

1. KİTAPLAR

1.1. Akten Köylüoğlu, Kadim Şehir Gaziantep, Başkent Kitap, Y.2009, ss.391, İzmir.

Akten Köylüoğlu yaklaşık 15 yıllık bir araştırma ve incelemenin sonunda Gaziantep şehrini hemen her yönüyle ele almıştır. 20 farklı bölümden oluşan kitabının her bir bölümünde Gaziantep ile ilgili farklı bir bilgiye yer vermiştir. Kitabının birinci bölümünde "Gaziantep'te Giyim (Kadın Giyimi ve Erkek Giyimi)" başlığı altında bu yöre halkının günlük hayattaki giyimi üzerine durmuş, kadın ve erkek giysileri hakkında açıklama yapmıştır. Verdiği bilgileri görsellerle zengin bir hale getirmiştir.

1.2. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep'in Sosyal Yaşamı–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in arşivinde dosya halinde bulunan ve Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Gaziantep'in Sosyal Yaşamı" isimli eserde Gaziantep halkının günlük hayattaki giyim kuşamı üzerinde durulmuştur. Başa giyilen, üste giyilen ve ayağa giyilen giysiler tek tek tanıtılmıştır.

2. TEZLER

2.1. Gülsün Nakıboğlu, Mitat Enç'in Eserlerinde Gaziantep –Gelenekler: Kılık Kıyafet–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2009, ss.205-206, Gaziantep.

Gülsün Nakıboğlu tarafından oluşturulan bu yüksek lisans tezinde Mitat Enç'in eserleri incelenmiş ve Gaziantep'le ilgili detaylar ele alınmıştır. Dört bölümden oluşan tezin üçüncü bölümünde "Gelenekler" ana başlığı altında Mitat Enç'in eserlerinde Gaziantep'te yaşayan halkın geçmişten günümüze kadar günlük hayattaki giyimi üzerinde durulmuştur. Bu inceleme yapılırken Mitat Enç'in eserlerinden de konuyla ilgili yer yer alıntı yapılmıştır.

2.2. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Günlük Hayatla İlgili Gelenekler: Giyim ve Kuşam–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.404-408, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak giyim ve kuşamı ele almış; derlemelere ve halk anlatılarına yer vermiştir.

Öncelikle giyim ve kuşamın neye göre şekillendiğini açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Barak Türkmenlerinin günlük hayattaki giyim ve kuşamı hakkında bilgi vermiştir. Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

3. MAKALELER

3.1. Şakir Sabri Yener (1948), Folklor Derlemeleri: Gaziantep'te Eski Kıyafetler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.10, S.103-104, ss.5-8.

Gaziantep yöresinde giyilen kıyafetleri öncelikle 4 ana başlığa ayıran derlemeci, sonrasında bu başlıklara dâhil olan kıyafetlerin adlarını vermiş ve bunları tek tek açıklamıştır. Derginin birkaç sayısına yayılacak kadar uzun bir derleme yapan ve konuyla ilgili detaylı açıklamalarda bulunan Şakir Sabri'nin büyük çaba göstererek yaptığı tasnifi vermenin yerinde olacağını düşünüyoruz:

"ÜSTECELİK: YANİ ÜSTTEN GİYİLEN ELBİSELER:

1. Fermana
2. Sako
3. Cübbe
4. Hırka
5. Aba
6. Hayderi

7. Meşlâh
8. Yamçı
9. Kürk
10. Lata
11. Buziye
12. Cepken

ÜSTECELİK ALTINA GİYİLENLER:

1. Zubun
2. Göksu
3. Mintan

BACAĞA GİYİLENLER:

1. Şalvar
2. Çakşır

AYAĞA GİYİLENLER:

1. Yimeni
2. Postal
3. Kundura
4. Edik
5. Çarık
6. Kalıçli Potin
7. Bağlamalı Potin
8. Pabuç"

Şakir Sabri, yukarıda birinci gurupta verilen tüm giyecekleri derginin bu sayısında tek tek açıklamıştır. Bu giyeceklerden bazıları giyilme tarzına ve dikiliş şekillerine göre tekrar kendi içinde ayrılmaktadır ve derlemeci bu çeşitlerini de açıklamıştır.

3.2. Şakir Sabri Yener (1949), Folklor Derlemeleri: Gaziantep'te Eski Kıyafetler, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.10, S.105-106, ss.24-32.

Şakir Sabri Yener, derginin bu sayısında daha önce yaptığı tasnife dâhil etmediği giyeceklerin açıklamasına da yer vermiştir. Bu giyecekler "fanila, gömlek, çintiyan, şalvar, tuman, kapkap, hade, kelik, çarık, kalıçlı potin, lapçın, karçın, kuşaklar"dır. Bunların haricinde "Antep'in Şehir Kıyafetleri" başlığı altında da çeşitli kıyafet çeşitlerini açıklamıştır. Bu açıklamayı yaparken kadın ve erkek giyimlerini ayrı başlıklar altında incelemiştir. Derlemenin bu kısmı ilgili başlıklar altında açıklanmıştır. "Antep'te Erkek Giyimi" başlığı altında erkek kıyafetleri; "Antep'te Kadın Giyimi" başlığı altında da kadın kıyafetleri incelenmiştir.

3.3. Uğurol Barlas (1964), Gaziantep'te Eski Kıyafetler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.7, S.75, ss.13.

Uğurol Barlas Gaziantep yöresinde giyilen eski kıyafetlerin neler olduğunu, okuyucuyla paylaştığı ve 5 kişinin yer aldığı bir fotoğraf karesinden hareketle açıklamıştır. Fotoğraftaki kişileri oturuş sırasına göre tarif edip bu kişilerin üzerlerindeki kıyafetlerin neler olduğunu baştan ayağa detaylarıyla anlatmıştır.

3.4. Gülşen Kayıkçı, Gaziantep'in Tarihî ve Kültürel Yapısı İçinde Giysi Özellikleri, Kalemisi, Y.2016, C.4, S.8, ss.771-791.

Gaziantep'te günlük hayatta halkın tercih ettiği giysi türleri üzerinde duran Gülşen Kayıkçı, öncesinde Gaziantep'te dokumacılığı ve kumaş çeşitlerinden bazılarını tanıtmıştır. Sonrasında hem kadın hem de erkek giysilerini ayrı ayrı açıklamıştır. Makalesinin sonunda da konuyla ilgili bazı görsellere yer vererek anlattıklarını hem somutlaştırmış hem de konuyu daha zengin hale getirmiştir.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

Değerlendirme: Gaziantep yöresinde kadın ve erkek giyimiyle günlük giyim üzerine yazılmış toplam 20 yayın tespit edilmiştir. Erkek giyimi üzerine 3 kitap ve 4 makaleye; kadın giyimi ile 3 kitap, 2 makale ve 1 bildiriye, günlük giyimle ilgili 2 kitap, 2 tez ve 3 makaleye ulaşılmıştır.

Tespit edilen yayınların daha çok Gaziantep yöresinde eski dönemlerde tercih edilen giyim tarzının ele alındığı görülmüştür. Bazı yayınlarda ise geçmişten günümüze kıyafet üzerindeki değişim süreci ele alınmış ve günümüzle kıyaslanma yoluna gidilmiştir.

P. HALK SANATLARI VE ZANAATLARI

Gaziantep yöresinde icra edilen sanat ve zanaatlar yapım tekniğine ve ham maddelerine göre sınıflandırılmıştır. Ayrıca yapılan işten maddi bir gelir elde etmek suretiyle uğraşılan işler meslekler başlığı altında sıralanmıştır. Ulaşılan kaynaklarda üzerinde durulan sanat, zanaat ve meslekler sadece günümüzde icra edilen uğraşılar değil, eski zamanlarda da yapılan veya günümüzde unutulmaya yüz tutulan uğraşlar olarak da tanıtılmıştır. Yapmış olduğumuz çalışmamızda böylesi bir ayrıma gitmeden tüm sanat, zanaat ve meslek uğraşları ilgili başlıklar altında incelenmiş ve analiz edilmiştir.

P. 1. GAZİANTEP'TE YAPIM TEKNİKLERİNE GÖRE EL SANATLARI

1. KİTAPLAR

1.1. Lütfiye Güler Özdiler, Geleneksel Türk El İşlemelerinden Antep İşi Ajurlar, Lider Matbaacılık, Y.1990, ss.391, Ankara.

Lütfiye Güler Özdiler Gaziantep yöresinde elde işlenen Antep işi ajur üzerine bir çalışma yapmıştır. Bu işleme sanatıyla ilgili olarak desenleri, motifleri ve en çok kullanılan modelleri hakkında bilgi vermiştir. Bu el işi yapılırken dikkat edilmesi gereken teknikleri anlatmış, bu el işi için gerekli olan araç-gereçleri sıralamış ve el işinin ölçüleri hakkında açıklama yapmıştır. Tüm bu bilgiler doğrultusunda anlattıklarını görsellerle somut hale getirmiştir.

1.2. Akten Köylüoğlu, Kadim Şehir Gaziantep, Başkent Kitap, Y.2009, ss.391, İzmir.

Akten Köylüoğlu yaklaşık 15 yıllık bir araştırma ve incelemenin sonunda Gaziantep şehrini hemen her yönüyle ele almıştır. 20 farklı bölümden oluşan kitabının her bir bölümünde Gaziantep ile ilgili farklı bir bilgiye yer vermiştir. Kitabının dokuzuncu bölümünde "Antep İşi, Zarife ve Altın Tel İşleme (Antep İşinin Tarihçesi, Antep İşi, Zarife ve Altınel İşleme Zarife, Altın Tel İşleme " başlığı altında Gaziantep'teki el sanatlarından Antep işinin geçmişten günümüze kadarki sürecini ele almıştır. Daha sonra da Antep yöresinde özellikle gelin çeyizlerinde çok önemli bir yere sahip olan çeşitli işleme türleri hakkında bilgi vermiştir. Anlattıklarını görsellerle somut hale getirmiştir.

2. TEZLER

Bu konu hakkında çalışılmış bir tez bulunmamaktadır.

3. MAKALELER

3.1. Nevzat Tazebay (1948), Antep İşinin Mahiyeti, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.10, S.101-102, ss.1-5.

Nevzat Tazebay Antep yöresine ait olan nakışlar içinde en emekli ve zahmetli olanının Antep İşi olduğunu ifade etmiştir. Antep halkının evini süslemek adına kıymet verdiği bu el işinin kökeninin nerden geldiğini ve tarihi gelişimini açıklayan derlemeci bu el işinin yapılış şekline göre çeşitlerine ve aldığı adlarına da değinmiştir. Gaziantep işinin içinde bulunduğu o zamanki durumunun ne düzeyde olduğunu açıklamış sonrasında da Avrupa modasının memleketimize girmesi ve Türk nakışlarına tesirinin ne derecede olduğunu anlatmıştır.

3.2. Sedat Güdemez (1959), Gaziantep El İşleri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.22, ss.9.

Sedat Güdemez, Gaziantep yöresinde eski bir geçmişe ve el emeğine dayanan, ciddi bir bilgi ve sabır isteyen, özellikle genç kızlar tarafından işlenen nakışlar hakkında bilgi vermiştir. Gaziantep'in fıstığı ve pekmezi kadar el işlerinin de çok önemli bir yeri olduğunu vurgulayan derlemci, Türkiye'nin çeşitli illerinde ünü yayılan Gaziantep nakışlarının elde nasıl işlendiğini ve hangi malzemelerin kullanıldığını açıklamıştır. İşleniş şekline ve büyüklüğüne göre çeşitli adlarının olduğunu belirtmiş ve bunları tek tek saymıştır.

Sedat Güdemez, Gaziantep yöresinde el emeğine dayanan nakış işlemeciliği üzerine verdiği tüm bu bilgilerin, Kültür Derneği tarafından düzenlenen "Gaziantep'in en beğendiğiniz özellikleri nelerdir?" konulu yarışmasında üçüncü olan yazıdan alındığını yazısının sonunda açıklamıştır.

3.3. Nevzat Tazebay (1960), Antep İşinin Mahiyeti, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.34, ss.17-20.

Bu derleme daha önce Başpınar Dergisinde aynı şekilde paylaşılmıştır. Yazmış olduğumuz tezde "Dergiler" ana başlığı altında "*6.1. Nevzat Tazebay (1948), Antep İşinin Mahiyeti, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.10, S.101-102, ss.1-5."* künyesi ile paylaşılmış ve orada gerekli açıklamalar yapılmıştır.

3.4. Şakir Sabri Yener (1961), Gaziantep Hattatları, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.41, ss.4/22/24.

Gaziantep yöresinde her alanda çok meşhur isimlerin yetiştiğini vurgulayan Şakir Sabri Yener, hattatlıkta da önemli sanatkârların var olduğunu, bu kişileri araştırdığını ifade etmiş; bu şahsiyetleri okuyucuyla paylaşmıştır. Önemli hattat

ustalarının isimlerini tek tek paylaştıktan sonra her birinin hayatına dair malumatların hangi kitapta yer aldığını ve sayfa kaçta olduğunu yazmıştır. Bazı hattat ustalarının verdiği eserlerini de ayrıca açıklamıştır.

3.5. Cemil Cahit Güzelbey (1963), Folklor: Gaziantep'te Köşkerlik ve Yemeni, Gaziantep Kültür Dergisi, C.6, S.64, ss.6-8/17-20.

Cemil Cahit'in, Gaziantep yöresinde köşkerlik ve yemenicilik işini her geçen gün silinmeye yüz tutmuş bir sanat olarak değerlendirmiş ve unutulmak üzere olan bu zanaatı tüm incelikleri ve hakkında bilinmeyen detayları ile derlemiştir.

Öncelikle köşker ve yemeni kavramlarının kökeniyle beraber anlamlarının ne olduğunu açıklamıştır. Sonrasında yemeni yapımında kullanılan malzemelerin ve köşker (kundura/ayakkabı) yapımında kullanılan aletlerin neler olduğunu sıralamış; her birini tek tek açıklamıştır.

Yemeni, postal ve edik kalıplarının farklı farklı türleri olduğuna değinmiş ve bu kalıp çeşitlerinin de tek tek adını vermiştir. Köşker dükkânında çalışanlara ve bu kişilerin görevlerinin neler olduğuna değinmiş, bir günde çıkarılan iş kapasitesinin ne kadar olduğunu açıklamış ve yemeni cinslerinin neler olduğunu anlatmıştır.

Daha önce Ermenilerin elinde bulunan bu zanaatın, sonradan Türkler tarafından da benimsendiğini ve çok uzun yıllar uğraştıklarını belirten derlemeci, son yıllarda ölmekte olduğunu ve yerini daha başka uğraşı alanlarına bıraktığını ifade etmiştir. Bu nedenle de konu hakkında bir derleme yapmak ve yazı yazmak için yıllardan beri içinde yaşadığı muhitten edindiği gözlemlerinden yararlandığını; ayrıca eski ve ünlü bir köşker iken şimdi bakır satıcılığı ile uğraşan Mehmet Kanışlı'nın verdiği bilgilerle hazırladığını sözlerinin sonunda belirtmiştir.

3.6. Yaşar Göğüş (1965), Araştırmalar: Gaziantep'te Kilimcilik, Gaziantep Kültür Dergisi, C.8, S.85, ss.9-10.

Gaziantep yöresinde önemli el sanatlarından biri olan kilimciliğin ekonomik anlamda da şehrimize büyük getirileri olduğunu ifade eden derlemeci, birçok el sanatı ve dokumacılık üzerine gelişen uğraşların her geçen gün azalmasına rağmen kilimciliğin önemini kaybetmeden devam ettiğini açıklamıştır. Bunu çok önemli iki sebebe bağlamıştır: Birincisi kilimlerin yerini tutacak sağlamlıkta ve güzellikte başka bir dokumanın icat edilmemesi ve ikincisi ise halı gibi kalın dokumalarda makina sanayisinin temin ettiği kolaylıkların henüz kilimler için yapılmamasıdır. Gaziantep'te kilimciliğin hangi aylarda daha çok yapıldığını, bu işin ne gibi

incelikler gerektirdiğini, kilimciliğin nerden alındığını, bu alanda ne tür iplikler kullanıldığını da ayrıca detaylarıyla açıklamıştır.

3.7. Yaşar Göğüş (1965), Araştırmalar: Gaziantep'te Kilimcilik, Gaziantep Kültür Dergisi, C.8, S.86, ss.12-13.

Derginin bir önceki sayısında Gaziantep yöresinde kilimcilikle ilgili derlemesine yer veren Yaşar Göğüş, derginin bu sayısında da konu hakkındaki derlemelerini paylaşmaya devam etmiştir. Kilimciliğin yalnızca Antep ili merkezinde yapıldığını belirten derlemeci o dönem için kaç tane kilim tezgâhına sahip olunduğunu, ortalama ne kadar zamanda kaç tane kili dokunduğunu, bu kilimlerin fiyatlarının ne kadar olduğunu ve kilimlerde kullanılan motif çeşitlerinin neler olduğunu detaylarıyla açıklamıştır.

3.8. Yaşar Göğüş (1965), Araştırmalar: Gaziantep'te Kilimcilik, Gaziantep Kültür Dergisi, C.8, S.87, ss.11-12.

Derginin bu sayısında da kilimcilik ile ilgili derlemesine devam eden Yaşar Göğüş, kilimler dokunurken kullanılan motif çeşitlerini açıklamalarına yer vermiştir. Sonrasında kilim dokunurken kullanılan ham maddelere, boya çeşitlerine, boyalarda kullanılan malzemelere değinmiştir. Kilim dokunan tezgâhların nasıl yapıldığını ve bu tezgâhlarda kilimlerin nasıl dokunduğunu da anlatmış bunların yanında tezgâh çeşitlerinin neler olduğunu da açıklamıştır. Son olarak kilimcilik alanında istatistiki bilgilere de yer vererek okuyucuyu aydınlatmış ve derlemesine burada son vermiştir.

3.9. Fehmi Anlaroğlu (1967), Gaziantep'te Kilimcilik: Kıl Kilimden Tüysüz Halılara, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.120, ss.3-4/21.

Fehmi Anlaroğlu tarafından Gaziantep yöresindeki kilim sanatına dair incelikler ve bilinmeyenler derlenmiş, okuyucuya sunulmuştur. Gaziantep'te kilimciliğin nasıl ve hangi şartlarda yapıldığını anlatmış, kilim çeşitlerinin neler olduğunu açıklamıştır. Tüysüz halının ham maddesine, üretim şekline ve maliyetine değinmiş, konu hakkında bilgi vermiştir. Tüm bunların yanı sıra üretilen kilim sayısının ülke ihtiyacının bile üstünde olduğunu belirtmiş bu hususta ortaya çıkan olumsuzlukların da neler olduğunu açıklamıştır.

3.10. Şakir Sabri Yener (1968), Folklor: Gaziantep Hattatları ve Hakkâkları, Gaziantep Kültür Dergisi, C.11, S.130, ss.11-13.

Derlemesinin hemen başında hattat ve hakkâk kelimelerinin ne anlama geldiğini açıklayan Şakir Sabri Yener, sonrasında bu alanlarda Gaziantep'in 16 tane sanatçısını tanıtacağını ifade etmiştir. Bu sanatçıların Türkiye çapında tanınmış

olmadığını ancak Gaziantep yöresinde tanınmış mahalli sanatçılar olduğunu ama folklor için önemli bir girişimde bulunduğunu belirtmiştir. Her bir sanatçının adına bir başlık atarak kısa açıklamalarda bulunmuştur. Konu hakkında ulaştığı bilgileri nerden edindiğini yazısının sonunda açıklamış, kısaca bilgi vermiştir.

3.11. Yöre Dergisinin Paylaşımı (1991), Antep İşi, Yöre Dergisi, Y.2, S.8, ss.4-7.

1984 yılında Almanya'nın Münih şehrinde düzenlenen 36. Uluslararası Enternasyonal El Sanatları Fuarında Antep İşi'nin altın madalya alması üzerine düzenlenen haber niteliğindeki bu paylaşımın hemen ardından Antep İşi ile ilgili bilgi verilmiştir. Kumaşının özelliği, deseni, ipliğinin özelliği, Antep İşi'nin o günkü durumu, geçmişten günümüze kadar geldiği süreci, iğne tekniği gibi hususlarda açıklama yapılmıştır. Anlatılanlar çeşitli görsellerle zenginleştirilmiştir.

3.12. Abdullah Edip Çitçi (2006), Gaziantep'te Dokumacılık, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.1, S.3, ss.14-17.

Abdullah Edip Çitçi öncelikle Gaziantep yöresindeki dokuma kumaşların nerelerde kullanıldığını açıklamış ve dokuma çeşitlerini sıralamıştır. Sonrasında ise Haşılcılık (Çözgücülük) ve Cenderecilik (Tahakçılar) başlıkları altında dokuma işiyle ilgili yapılanları anlatmıştır. Ayrıca "Günümüzde yaşayan kilim ustaları" başlığı altında da Antep yöresinin ünlü kilim ustalarının adlarını vermiştir. Anlattıkları yer yer görsellerle somut hale getirmiştir.

3.13. Abdullah Edip Çitçi (2009), Şehrimizde Kilim ve Halıcılık, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.4, S.23, ss.23-25.

Abdullah Edip Çitçi, makalesinde öncelikle Gaziantep yöresinde dokunan kilim ve halının çok eski dönemlerden günümüze kadar geçtiği süreci ve kat ettiği yolla uğradığı değişiklikleri açıklamıştır. Daha sonra Gaziantep 'teki kilim ve halı dokumacılığının eski dönemlere göre günümüzdeki durumundan bahsetmiştir. Dokuma tezgâhlarının sayısı, dokumacılık işiyle uğraşanların maddi ve manevi uğraşları ile dokuma işinin incelikleri gibi hususlarda okuyucuyu bilgilendirmiştir.

4. BİLDİRİLER

4.1. Aysen Soysaldı, Antep Kilimleri, VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Gaziantep, Y.2006 / (27 Haziran - 1 Temmuz), ss.9.

Aysen Soysaldı tarafından Antep Kilimleri üzerine bir araştırma yapılmış, kilimciliği hem sanat hem meslek bağlamında değerlendirmiştir. Ayrıca kilim

dokumasında kullanılan malzemelere, tercih edilen renk ve motiflere değinmiş; dokuma tezgâhlarının çeşitlerini detaylı bir biçimde açıklamıştır. Kilimin maliyeti ve alıcı kitlesi hakkında bilgi vermiş, araştırmasının sonunda kilimcilikle ilgili yazılmış olan 2 farklı şiiri paylaşmıştır.

4.2. Mediha Güler – Melda Özdemir, Gaziantep İlinde Yemeni Yapımı, VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Gaziantep, Y.2006 / (27 Haziran - 1 Temmuz), ss.14.

Mediha güler ve Melda Özdemir tarafından ortak bir çalışma olan bu araştırmada Gaziantep yöresinde yapılan yemeni ele alınmıştır. Yemenicilik geçmişinin çok eski zamanlara kadar dayandığı ifade edilmiş ve yemenicilik tarihi hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Yemeni yapımında kullanılan araçlar küçük alt başlıklar altında sıralanmış, yemeninin yapım tekniği hakkında açıklama yapılmış, anlatılanlar görsellerle zenginleştirilmiştir.

4.3. Süheyla Kale Bilki, Antep İşlemeleri (Dokuma İplikleri Kesilerek ve Çekilerek Yapılan İşlemeler), VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Gaziantep, Y.2006 / (27 Haziran - 1 Temmuz), ss.15.

Süheyla Kale Bilki tarafından hazırlanmış olan bu bildiride, Gaziantep yöresinde el sanatları arasında önemli bir yeri olan Antep İşlemeleri üzerinde durmuştur. Öncelikle Antep İşi adı verilen işlemelerin tarihçesi hakkında bilgi vermiş daha sonra bu günkü durumu hakkında açıklama yapmıştır. Antep işlemelerinde kullanılan kumaş ve ipliklerin neye göre seçildiğini anlatmış, Antep işinin çeşitleri ile işlemesinde kullanılan tekniklere değinmiştir. Bu işlemelerin ekonomik anlamda maliyetiyle ilgili tespitlerini de paylaşmış ve tüm bilgilerin ılığında genel bir değerlendirme yapmıştır.

P. 2. GAZİANTEP'TE HAM MADDELERİNE GÖRE EL SANATLARI

1. KİTAPLAR

1.1. Zahide İmer, Gaziantep Yöresinde Üretilen Kutnu-Alaca ve Meydaniye Kumaşların Bazı Teknolojik Özellikleri, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Y.2001, ss.196, Ankara.

Zahide İmer, Gaziantep yöresinde üretilen kutnu, alaca ve meydaniye kumaşları üzerine yapmış olduğu bu çalışmada adı geçen kumaşları tanıtmış, bu kumaşların Gaziantep'teki türlerine ve dokuma çeşitlerine değinmiştir. Bu kumaşlar

üretilirken dikkat edilen işlem aşamaları ve kumaşlar üzerine yapılan analizler hakkında bilgi vermiştir. Tüm bu bilgilerden sonra kutnu, alaca ve meydaniye kumaşlarının çeşitlerini sıralamış, anlattıklarını sayısal verileri kullandığı grafiklerle ve görsellerle somut hale getirmiştir.

1.2. Akten Köylüoğlu, Kadim Şehir Gaziantep, Başkent Kitap, Y.2009, ss.391, İzmir.

Akten Köylüoğlu yaklaşık 15 yıllık bir araştırma ve incelemenin sonunda Gaziantep şehrini hemen her yönüyle ele almıştır. 20 farklı bölümden oluşan kitabının her bir bölümünde Gaziantep ile ilgili farklı bir bilgiye yer vermiştir. Kitabının sekizinci bölümünde "Gaziantep'in Özel Kumaşı Kutnu (Gaziantep'in Özel Kumaşı Kutnu, Gaziantep'te Dokumacılık, İpek Böceği Yetiştiriciliği ve Batik) " başlığı altında Gaziantep'teki el sanatlarından dokumacılık ve kumaş boyama tekniğine dayanan batik hakkında açıklama yapmıştır. Ayrıca kutnu kumaşı ve ipek böceği yetiştiriciliği ile ilgili de bilgi vermiştir.

2. TEZLER

Bu konu hakkında çalışılmış bir tez bulunmamaktadır.

3. MAKALELER

3.1. Nihat Mumcu (1958), Gaziantep'te Suni İpek Dokumacılığı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.15, ss.17-18.

Gaziantep'teki suni ipek dokumacılığı hakkında bilgi veren Nihat Mumcu, 1937 yılında başlanılan bu dokumacılığın nasıl yapıldığını, işleyiş aşamalarını ve üretilen kumaş çeşitlerini detaylarıyla anlatmıştır. Gaziantep'te imal edilen ipekli mamulleri 3 ana başlık altında toplamış, sonrasında da bu başlıkları tekrar açarak bilgi vermiştir.

3.2. Nihat Mumcu (1959), Gaziantep'te Suni İpek Dokumacılığı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.18, ss.13-14.

Derginin 15. sayısında suni ipek dokumacılığı ve ipekli mamullerin çeşitleri hakkında bilgi veren Nihat Mumcu, bu sayıda da açıklamalarına devam etmiştir. Suni ipekten yapılan üretimin kaliteli ve güzel olduğunu ancak ham madde yetersizliği nedeniyle elde edilen kazancın da az olduğuna dikkat çekmiştir.

3.3. Cemil Güçyetmez (1959), Keresteciliğimiz, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.22, ss.2/23.

Gaziantep yöresinde kerestecilığı açıklayan Cemil Güçyetmez, kerestenin bu yöredeki çeşitlerine değinmiş, Antep'te orman alanı az olduğu için kerestenin

çevre illerden temin edildiğini açıklamıştır. Kerestelerin hangi makinelerde ve ne şekilde işlendiğine dair de bilgi vermiştir.

3.4. Mehmet Solmaz (1959), Gaziantep'te Bakırcılık, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.22, ss.8/22.

Mehmet Solmaz tarafından Emniyet Bakır fabrikası sahiplerinden Gani Mermer ile yaptığı röportaja yer vererek, bakırcılıkla ilgili derlediği bilgileri okuyucuya sunmuştur. Gani Mermer'e bakırdan yapılan eşyaların neler olduğunu, bakırın Antep yöresine nereden geldiğini ve nasıl işlendiğini, bakırcılığın geçmişi ve şimdiki durumunu, bakırcıların isteklerini ve bakırın fiyatını çeşitli sorular sorarak öğrenmiş ve aldığı cevapları aynen yazarak okuyucuyla paylaşmıştır.

3.5. Cemil Güçyetmez (1960), Ali Hüsükoğluna Göre Gaziantep'te Dericilik ve Sahtiyancılık, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.27, ss.5-6.

Gaziantep tabaklar derneği başkanı Ali Hüsükoğlu ile Gaziantep yöresinde yapılan dericilik ve sahtiyancılık üzerine röportaj yapan Cemil Güçyetmez, bu konuda çeşitli sorular sorarak bilgi edinmeye çalışmıştır. Aldığı cevaplar doğrultusunda da bu sanatla ilgili Gaziantep'in ne durumda olduğunu açıklamıştır. Derinin nasıl ve ne şekillerde işlendiğini, Türkiye'de Gaziantep'in gerek deri imalatı gerekse sahip olduğu işletme sayısı bakımından ne durumda olduğunu açıklayan Ali Hüsükoğlu deri imalatında o dönemde Antep'in 1. sırada olduğunu vurgulamıştır.

3.6. Arzu Bor, Gaziantep İline Ait Kutnu Dokumalarının Günümüz Giysi Tasarımlarında Kullanılması, stfd, S.1, Y.2016, ss.39-50.

Gaziantep'te giysilerin yapımında ve tasarımında kullanılan kutnu kumaş üzerine bir inceleme yapan Arzu Bor, bu kumaş hakkında bilgi vermiş ve kullanım yerini tanıtmış; verdiği bilgileri görsellerle zengin hale getirmiştir.

3.7. Melda Özdemir-Fatma Ozan Kaya, Günümüzde Gaziantep İlinde Bakırcılık, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y.2011, S.10(3) ss.1249 -1270.

Öncelikle el sanatlarının ne anlama geldi hususunda açıklama yapılmış sonrasında da Gaziantep'teki bakırcılığın tarihi gelişimi hakkında bilgi verilmiştir. Bakırcılıkta kullanılan araç, gereç ve makineler sıralanmış, bunlar ada tek tek açıklanmıştır. Bakırcılıkta kullanılan yapım ve süsleme teknikleri ele alınmış, alt başlıklar halinde açıklanmıştır. Gaziantep'te yapılan bakır ürünlerin çeşitleri "mutfak eşyası, banyo eşyası ve dekoratif eşya" olmak üzere 3 başlık altında sınıflandırılarak tanıtılmış ve çeşitli görsellere yer verilerek anlatılanlar somutlaştırılmıştır.

3.8. Melda Özdemir – Şaban Yıldırım, Gaziantep İlinde Sedef Kakmacılığının İncelenmesi, Akademik Bakış Dergisi, Y.2016, S.56 ss.416 -440.

Bu çalışmada öncelikle "el sanatları" ve "sedefçilik" kavramları açıklanmış, sedefçilikte kullanılan hammaddeler hakkında bilgi verilmiştir. Sedef kakmacılığında kullanılan araç-gereçleri tek tek sıralanmış, kullanılan tekniklerin neler olduğu anlatılmıştır. Sedef kakmacılığında kullanılan motifler hem şekillerle hem de görsellerle desteklenerek anlatılmıştır. Ayrıca sedef kakmacılığında kullanılan ürün çeşitleri grafiklerle gösterilmiş, yapılan ürünlerde kullanılan desen ve renk özellikleri sayısal oranlarla açıklanmıştır. Tüm bu veriler doğrultusunda Gaziantep'te sedef kakmacılığıyla ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

3.9. Mehmet Ali Diyarbakırlıoğlu (2009), Sedefkârlık, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.4, S.20, ss.36-43.

Gaziantep yöresinde çok eski zamanlardan günümüze kadar gelmiş olan sedef işlemeciliği üzerine bilgi veren Mehmet Ali Diyarbakırlıoğlu, bu el sanatının inceliklerini ve bilinmeyen yönlerini açıklamıştır. Sedefin nasıl işlendiğini, nerelerde kullanıldığını, sedefkârlıkta kullanılan malzemelerin neler olduğunu ve işlenen her bir sanat eserinin günümüzdeki fiyatlarının ne kadar olduğunu detaylı bir biçimde okuyucuyla paylaşmıştır.

4. BİLDİRİLER

4.1. Şirin Şahan – Feryal Söylemezoğlu, Gaziantep İlinde Sedef Kakmacılığı Üzerinde Bir Araştırma, VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Gaziantep, Y.2006 / (27 Haziran - 1 Temmuz), ss.15.

Şirin Şahan ve Feryal Söylemezoğlu tarafından ortak bir araştırmanın ürünü olan bu çalışmada Gaziantep yöresinde icra edilen sedef kakmacılığı hakkında bilgi verilmiştir. Sedef kakmacılığında kullanılan hammaddeler, araç ve gereçler, sıralanmış; sedefin çeşitli ürünler üzerine nasıl işlendiği detaylı bir biçimde anlatılmıştır. Ayrıca sedefin hangi ürünlerde kullanıldığı ve ne tür eşyalarda satışın daha çok yapıldığı açıklanmıştır.

P. 3. GAZİANTEP'TE MESLEKLER

1. KİTAPLAR

1.1. Hasan Remzi Çitçi- Şakir Sabri Yener, Osmanlı Devleti'nin Son Yıllarında Gaziantep'te Sanat ve Ticaret Dalları, Gaziyurt Matbaası, Y.1971, ss.90, Gaziantep.

Hasan Remzi Çitçi ve Şakir Sabri Yener tarından ortak hazırlanan bu kitapta Gaziantep'te icra edilen meslekler şu başlıklar altında tasnif edilerek incelenmiştir:

"1. Belli Bir İş Yeri Olan Sanat ve Ticaret Dalları: ayakkabıcı, berberler, demirci, lokantacı, kalaycılar, mağazacı, tütüncü vs.

2. Belli Bir Yeri Olmayanlar: ameleler, çalgıcılar, satıcılar, oduncular vs.

3. 50-55 yıl Önce Olmayan Bugün Mevcut Olan Sanat Dalları: baklavacı, çiçekçi, züccaciye, sinemacı, mühendisler vs."

Yukarıda örnek verilen her bir meslek dallarıyla ilgili açıklama yapılmış, geçmişten günümüze kadar gelen ve unutulan meslekler hakkında yer yer bilgi verilmiştir.

1.2. Burhan Bozgeyik, Her Yönüyle Gaziantep (Tarih/Kültür/Folklor), Şehitkâmil Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları No.4, Y.1996, ss.192, Gaziantep.

Burhan Bozgeyik tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep ili hemen her yönüyle ele alınmıştır. Yedi bölümden oluşan kitabın son bölümünde Gaziantep folklorundan bazı kesitleri incelemiş, "Kaybolan Folklor" başlığı altında Gaziantep'te unutulmaya yüz tutmuş olan yemenicilik, bakırcılık, kilimcilik, keçecilik, semercilik ve dokumacılık gibi bazı mesleklere değinmiştir.

1.3. Akten Köylüoğlu, Kadim Şehir Gaziantep, Başkent Kitap, Y.2009, ss.391, İzmir.

Akten Köylüoğlu yaklaşık 15 yıllık bir araştırma ve incelemenin sonunda Gaziantep şehrini hemen her yönüyle ele almıştır. 20 farklı bölümden oluşan kitabının her bir bölümünde Gaziantep ile ilgili farklı bir bilgiye yer vermiştir. Kitabının on beşinci bölümünde "Kaybolan meslekler" başlığı altında geçmişten günümüze icrası azalan ve unutulmaya yüz tutmuş olan bakır işlemeciliği, harat, demircilik, tenekecilik, tellal ve satıcılar gibi mesleklere değinmiştir.

1.4. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep Meslek Kolları–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in arşivinde dosya halinde bulunan ve Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Gaziantep Meslek Kolları" isimli eserde Gaziantep'te ayakkabıcılık, bağırsakçılık, sabancılık, çubukçuluk vs. gibi çeşitli meslekler hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca eski dönemlere ait olan meslekler ve iş kollarının neler olduğuna ve kaybolan sanatlarımıza değinilmiştir.

1.5. M. Kazım Erkent, Gaziantep Kilimcilik Tarihi, Gazikültür A.Ş. Yayınları, Y.2018, ss.160, Gaziantep.

Kazım Erkent tarafından hazırlanan çalışmada, geçmişten günümüze kadar geçen sürede kilimcilik mesleğinin serüveni, Gaziantep kilimcilik tarihi, Gaziantep kilimciliğinin özellikleri, kilimcilikte kullanılan malzemeler ve ham maddeler, kilim dokumacılığının teknik özellikleri, Gaziantep kilim desenleri, geçmişte ve günümüzde kilimcilik yapan kişiler hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca Gaziantep'te kilimcilikle uğraşan zanaatkârların isim ve fotoğrafları paylaşılmıştır.

2. TEZLER

2.1. Mustafa Duman, Gaziantep'teki Geleneksel Meslekler Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Y.2011, ss.101, Gaziantep.

Mustafa Duman tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezinde Gaziantep'teki geleneksel meslekler üzerine halk bilimsel bir inceleme yapılmıştır. Dört bölümden oluşan tezin birinci bölümünde yapılan çalışmanın tanımı, amacı, önemi ortaya konmuş ve Gaziantep hakkında genel bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde konu hakkında daha önce yapılmış olan kitap özetleriyle makale ve bildiri özetlerine yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde kullanılan materyal, yöntem ve gereçlerin neler olduğu açıklanmıştır.

Tezin ana bölümü olan dördüncü bölümde ilk olarak, ortaya konan bulgulara yer verilmiş; gelenek kavramı üzerinde durulmuş, el sanatları ve geleneksel meslekler hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında "Geleneğin Güncellenmesi Ve Halk Bilimi Çalışmalarında Üçüncü Boyut" ana başlığı altında Gaziantep yöresinde geleneksel meslekler üzerinde etkisi olduğu düşünülen "yeni, yenilenme, değişme,

bozulma" kavramları üzerinde durulmuştur. Tüm bu bilgilerin ışığında ahilik teşkilatı ve Türkiye esnaf ve sanatkârlar konfederasyonunun var oluş amaçları ve verilen meslekî eğitim hakkında da açıklamalar yapılmıştır. Tezin ana konusu olan Gaziantep'teki geleneksel mesleklerin neler olduğu 8 farklı meslek dalı üzerinden açıklanmıştır. Bu meslekler ise şunlardır:

"1. Bakırcılık
2. Sedefçilik
3. Kutnuculuk
4. Kilim Dokumacılığı
5. Zurnacılık
6. Yemenicilik
7. Küpçülük
8. Aba Dokumacılığı"

Yukarıda adı verilen her bir meslek ile ilgili sırasıyla açıklama yapılmış, bu meslekler hakkında bilinmeyen detaylarla ilgili bilgi verilmiştir. Bunların dışında geleneksel meslek ustaları ile soru-cevap şeklinde görüşmeler yapılmış ve bu görüşmeler doğrultusunda çıkarımlarda bulunulmuştur.

Mustafa Duman, tezinin sonuç bölümünde geleneksel meslekler üzerine hazırlanan bu çalışmanın, daha önce yapılmış birçok çalışmadan farklı olduğunu ifade etmiştir. Diğer çalışmaların genellikle mesleklerin ürünlerini ya da yalnızca motiflerini inceleyen çalışmalar olduğunu ancak bu tezin diğerlerinden farklı olarak Gaziantep'te yaşayan ve ürünlerini güncelleyebilen meslekleri ele aldığını açıklamıştır.

2.2. Ayşenur Özdal, Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru, Doktora Tezi, Y.2018, ss.325, Adıyaman.

Ayşenur Özdal tarafından hazırlanmış olan bu doktora tezinde günümüz Gaziantep esnafının meslek folkloru, halk bilimi açısından tüm yönleriyle incelenmiştir. Tezinin ilk bölümünde öncelikle araştırmasına konu olan Gaziantep ilinin tarihi, coğrafyası, nüfusu, sosyal ve ekonomik hayatı hakkında bilgi vermiştir.

İkinci bölümde bu alanda ve konu üzerine yapılmış olan çalışmalar tanıtılmış, üçüncü bölümde feta ve ahi kelimelerinin kökenlerinden hareketle fütüvvet ve ahilik kavram ve teşkilatlarını açıklamıştır. Sonrasında ahilik teşkilatı ile Türkiye esnaf ve sanatkârlar konfederasyonunu karşılaştırmalı olarak ele almıştır. Esnaflıkta mesleki hiyerarşiye de değinen Ayşenur Özdal çıraklık, kalfalık ve ustalık statülerini tek tek açıklamıştır. Bunların dışında Gaziantep yöresinde kadın esnafın

toplumdaki yeri ve önemi ile sosyal hayatın içindeki rolüne değinen Ayşenur Özdal, kadının aktif çalışma hayatının içinde yer almayıp ya arka palanda çalıştığını ya da eşinin veya ailesinin yanında yardımcı olmaya çalıştığını ifade etmiştir.

Tezinin dördüncü bölümünde profesyonel meslekler ile geleneksel mesleklerin ne olduğu konusunda bir çerçeve çizen Ayşenur Özdal, bu mesleklerin kriterlerini ve içeriğini de açıklamıştır. Sonrasında Gaziantep'te yaşayan geleneksel meslekleri sıralamış ve bu meslekleri tek tek açıklamıştır. Bu meslekler ise şunlardır:

"1. Bakırcılık
2. Kutnu Kumaşı Dokumacılığı
3. Sedefçilik
4. Yemenicilik
5. Kuyumculuk
6. Gümüş işlemeciliği
7. Zurnacılık
8. Küpçülük
9. Baklavacılık"

Dördüncü bölümün sonunda Gaziantep'in kapalı çarşılar ve bedestenlerine değinerek geleneksel Gaziantep çarşılarının neler olduğunu anlatmış; sonrasında da Gaziantep'in çarşı ve bedestenlerini değişim ve dönüşüm süreçleriyle ele alıp değerlendirme yapmıştır.

Ayşenur Özdal tezinin beşinci bölümünde Gaziantep esnafının atasözü, deyim, dua ve beddua, mani ve türkü gibi sözlü edebiyat ürünlerine; altıncı bölümünde ise Gaziantep esnafının siftah, nazar, büyü gibi inanış ve uygulamalarına yer vermiştir. Bu başlıkların her biri tek tek açıklanmış ve örneklerle zenginleştirilmiştir. Biz de tezimizin ilgili başlıkları altında bu sözlü ürünler ile inanış ve uygulamalara ayrıca yer verdiğimizi belirtmenin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

3. MAKALELER

3.1. Cemil Güçyetmez (1960), Sefer Geçer'le Gaziantep Berberlik Sanatı Hakkında Bir Konuşma, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.27, ss.19-21.

Berberlik mesleği üzerine Sefer Geçer ile röportaj yapan derlemeci Cemil Güçyetmez, bu meslekle ilgili çeşitli sorular sormuş ve aldığı cevapları da okuyucuyla paylaşmıştır. Gaziantep berberlik tarihinin nerelere kadar dayandığını, erkek berberliği dışında kadın berberliğinin de ne durumda olduğunu, berberler

derneğinin içeriği ve işlevini soran Cemil Güçyetmez, bu meslek hakkında detaylı ilgi edinmiş ve bunu da dergide yayımlamıştır.

3.2. Cemil Güçyetmez (1960), Nakıp Ali ile Gaziantep'te Sinemacılık Konusunda Bir Röportaj, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.29, ss.5/21.

Gaziantep'te 1960 yılında on üç tane sinema varken on dördüncüyü Nakıp Ali açmış, bunun üzerine dönemin sinemacılığı hakkında bilgi almak için Cemil Güçyetmez bizzat Nakıp Ali ile röportaj yapmıştır. Antep'te sinemacılığın nasıl ve hangi tarihte başladığını, gazino ve tiyatro işleri ile uğraştıktan sonra sinemacılık işine nasıl başladığını ve bu işleri neden bıraktığını sormuş; aldığı cevapları da okuyucuyla paylaşmıştır.

3.3. Cemil Güçyetmez (1960), Nişastacılık Konusunda İsmail Say'la Röportaj, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.29, ss.6/7.

Nişasta kelimesinin Arapça nişe kelimesinden gelme olduğunu ve bu alanda kültürlü bir zat olan İsmail Say'dan çok şey öğrendiğini ifade eden Cemil Güçyetmez; nişastanın sanayideki rolünü, bu üründen neler yapıldığını, nişastanın nasıl çıkarıldığını, nişastacılık sanatının gelişimini ve o güne kadar geldiği durum hakkındaki görüşlerini sormuştur. Aldığı cevapları ve bu mesleğin gelimi ile ilgili görüşlerini de okuyucuyla paylaşmıştır.

3.4. Cemil Güçyetmez (1960), Şükrü Kaleli'ye Göre Gaziantep'te Eskiden Kahvecilik Nasıldı?, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.29, ss.7-10.

Cemil Güçyetmez, Gaziantep'in en eski kahvehane işletmecisi olan Kaleli Ahmet'in kahvehanesine giderek merhumun oğlu Şükrü Kaleli ile röportaj yapmış, bu meslek hakkında çeşitli sorular sorarak aldığı cevapları okuyucuyla paylaşmıştır. Kahvehanenin nasıl işletildiği, buraya gelen müşterilere nasıl davranıldığı, burada hangi oyunların oynandığı, kahvehane geleneklerinin neler olduğu sohbet eder gibi anlatılmış ve bu hususlar aydınlatılmıştır.

3.5. Cemil Güçyetmez (1960), Kunduracı Şerif Baydar ile Röportaj, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.29, ss.19-20.

Kunduracılık mesleği üzerine mesleğinde sakal ağartmış usta" diye nitelendirdiği Şerif Baydar ile röportaj yapan Cemil Güçyetmez; Kunduracılık sanatına dair en eski bilinenlerin neler olduğunu, bu meslekte eski ve önemli isimlerin kimler olduğunu, o gün için kunduracılık işinin ne durumda olduğunu sormuştur. İşin üstadı olan Şerif Baydar'dan aldığı cevapları okuyucuyla paylaşarak bu mesleğe dair bilinmeyen detayları açıklamıştır.

3.6. Cemil Güçyetmez (1960), Tarihe Karışmakta Olan Bir Zanaat: Aktarlık (Attarlık), Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.29, ss.20.

Cemil Güçyetmez, öncelikle aslen Arapça kökenli olan attar kelimesinin Türkçe 'de aktar şeklinde söylenmekte olduğunu açıklamış; sonrasında bu mesleğin çok eski zamanlardan beri icra edilmekte olduğunu fakat o dönem için aktarların sayısının gittikçe azaldığını anlatmıştır. Bunun sebeplerine değinen Güçyetmez, aktarların sattığı ürünlerin artık bakkallarda ve eczanelerde bulunmasına; aktarların yaptığı işlerin de yine dalında uzman kişiler tarafından yapılmasına bağlamıştır. Dolaylı olarak da aktarlara duyulan ihtiyacın azalmasının, bu mesleğin zamanla yok olmasına neden olacağını ifade etmiştir.

3.7. Cemil Güçyetmez (1960), Helvacı Hacı Arif'le Bir Konuşma, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.29, ss.23-24.

Antep yöresine özgü olan helvanın özellikle de kış mevsiminde yenilen yiyecekler arasında yerinin başka olduğunu vurgulayan Cemil Güçyetmez, helvacılık mesleğinin yaz sıcaklarının başlamasıyla limonatacılık veya dondurmacılık mesleğine dönüştüğünü belirtmiştir. Bu mesleğin icrasına ve bilinmeyen detaylarına değinmek için Hacı Arif Helvacı Kara ile sohbet eşliğinde röportaj yapan derlemeci, bu mesleğin üstadına; meslekte kaç yıldır uğraştığını, kaç farklı helva çeşidi olduğunu ve helvaların nasıl imal edildiğini, küncülü ve susamlı helvaların nasıl yapıldığını sormuştur. Aldığı cevapları bu mesleğin aydınlatılması adına okuyucuyla paylaşmıştır.

3.8. Cemil Güçyetmez (1960), Havlucu M. Ali Erzin İle Bir Konuşma, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.30, ss.4.

Gaziantep'te havluculuk mesleğine meşefecilik de dendiğini ifade eden Cemil Güçyetmez, Antep'te geniş bir havlu mağazası olan M. Ali Erzin ile bu meslek hakkında konuşmuş, edindiği bilgileri de okuyucuyla paylaşmıştır. Havluculuk mesleğinin erbabı olan Ali Erzin, bu mesleğin Gaziantep'te ne zaman başladığını ve nasıl icra edildiğini, havluların hangi tezgâhlarda nasıl üretildiğini açıklamıştır.

3.9. Cemil Güçyetmez (1960), Şekerci M. Emin Güzel'le Röportaj, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.30, ss.5.

Gaziantep'in eski mesleklerinden olan şekercilik üzerine Arasa semtinde büyük şeker dükkânı olan Mehmet Emin Güzel ile bir röportaj yapan Cemil Güçyetmez, bu meslekle ilgili bilinmeyen detayları sormuş ve aldığı cevapları

okuyucuyu aydınlatmak üzere paylaşmıştır. Mehmet Emin Güzel; Gaziantep'te şekercilik mesleğinin ne zaman başladığını, hangi şekerlerin imal edildiğini ve imalatta hangi maddelerin kullanıldığını, üretilen şekerlerin nerelere gönderildiğini açıklamıştır.

3.10. Cemil Güçyetmez (1960), Cartlak (Ciğer) Kebapçılığı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.30, ss.9-10.

Ciğer ile gırtlak kelimelerinin birleşmesinden oluşan cartlak kelimesi zamanla Antep yöresinde bir mesleğin adı olmuştur. Bu zanaat üzerine uğraşan iş erbaplarının ciğer kebapçısı diye anıldığı Antep'te, eskiden beri bu melekle uğraşan ustalar vardır. Her türlü sakatattan kebabın yapıldığı bu kebapçılarda, yapılan yemeklerin lezzeti kadar müşteriyi iyi ağırlamak da çok önemlidir. İşte Cemil Güçyetmez, bu anlamda işin ustası olan ciğer kebapçılarının bu işi nasıl yaptıklarını, işin kendine has inceliklerini ve mesleğin yöresel geleneğini anlatmıştır.

3.11. Cemil Güçyetmez (1960), Eski Gaziantep Saatçileri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.30, ss.10/16.

Dönemin önemli saat ustalarından Mahmut Boğazıdelik ile yaptığı röportajda saatçilik mesleğinin ilk hangi tarihte başladığını, bu meslekte isim yapmış ustaların kimler olduğunu, en meşhur saat markalarının neler olduğunu sormuş aldığı cevapları okuyucu ile paylaşmıştır.

3.12. Cemil Güçyetmez (1960), Gaziantep'te Bir Kilimci Atelyesi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.31, ss.7-10.

Antep halkının yere serip oturmak için çok eskiden hasır adı verilen açkıları açtığını, daha sonra bunun yerini yünden yapılan keçelerin aldığını, en nihayetinde de kilimin dokunmasıyla tüm yere açılan açkıların yerine kullanıldığını ifade eden derlemeci Cemil Güçyetmez kilimcilik zanaatını araştırmıştır. Kilimcilik işiyle uğraşan zanaatkârların bu işi nasıl yaptıklarını, kilimi nasıl ve hangi tezgâhlarda dokuduklarını, Antep'te o dönem için kaç adet kilim tezgâhı bulunduğunu ve bu meslekte kaç kişinin çalıştığını ve kilim ihracatımızın nerelere yapıldığını detaylarıyla açıklamıştır.

3.13. Cemil Güçyetmez (1960), Çorapçı Ali Zorer'le Bir Konuşma, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.31, ss.14.

Çorapçı Ali Zorer ile yaptığı röportajda bu mesleğe dair bilinmeyen detayları okuyucuyla paylaşmıştır. Derlemeci; o dönemde Gaziantep'te bu meslekte

kaç işçinin çalıştığını, ne kadar çorap üretildiğini, kaç tane çorap makinesi olduğunu ve ne tür çorapların üretildiğini kısaca açıklamıştır.

3.14. Cemil Güçyetmez (1960), Çıkrıkçılık, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.31, ss.23.

Çıkrıkçılığın aslen dokumacılık sanatının bir kolu olduğunu ifade eden Cemil Güçyetmez, bu zanaatı daha çok kadınların yaptığını belirtmiştir. Tabaklık ve dericilik zanaatlarıyla ilişkili olan bu işte, tabak veya deri üzerindeki yün kısım çıkrık denilen basit bir alette iplik haline getirilmekte olduğunu anlatmış, mesleğe dair bilinmeyen detayları da okuyucuyu aydınlatmak adına açıklamıştır.

3.15. Cemil Cahit Güzelbey (1960), Folklor: Kuşçuluk, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.32, ss.4/19-20.

Cemil Cahit, zamanla rağbetin azaldığı meslek ve uğraşlardan biri olarak değerlendirdiği kuşçuluğun ne olduğunu, bu mesleğin nasıl ve hangi amaçlarla yapıldığını, elde edilen gelirin ne düzeyde olduğunu, bu işin aslen güvercin kuşu üzerine yapıldığını ve güvercin çeşitlerini tek tek isimleriyle ve özellikleriyle beraber detaylı bir şekilde açıklamıştır.

3.16. Cemil Güçyetmez (1960), Mehmet Zembilci'ye Göre Gaziantep'te Hasırcılık, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.32, ss.10.

Tarihe karışmak üzere olan bir meslek diye nitelendirdiği hasırcılık üzerine bir araştırma yapan Cemil Güçyetmez; bu mesleğin ne olduğunu, nasıl ve kimler tarafından yapıldığını açıklamıştır. Bu mesleğe dair bilmediği ayrıntıları öğrenmek için Mehmet Zembilci ile konuşan derlemeci, çeşitli sorular sorarak aldığı cevapları okuyucuyla paylaşmıştır.

3.17. Cemil Cahit Güzelbey (1960), Folklor: Kuşçuluk, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.33, ss.7-9.

Derginin bir önceki sayısında Kuşçuluk mesleğine dair bilgiler veren Cemil Cahit, sonrasında kuşçuların uğraştığı kuş çeşitlerini tanıttığını ifade etmiştik. Kültür dergisinin bu sayısında da kaldığı yerden devam ederek kuş çeşitlerini açıklamıştır. Antep Harbi sırasında da bazı kuşların postacı olarak kullanıldığını derlemesinin sonuna eklemiştir.

3.18. Cemil Güçyetmez (1960), Mahmut Uğurgel'e Göre Gaziantep'te Kuyumculuk, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.333, ss.10/17.

Gaziantep'te kuyumculuk mesleğiyle ilgili bilgi almak üzere Mahmut Muzaffer Uğurgel'le görüşen ve edindiği malumatları paylaşan Cemil Güçyetmez,

bu mesleğin o dönemki durumunu açıklamaya çalışmıştır. Kuyumcuların ne tür süs eşyaları yaptığını, erkek ve kadınların en çok hangi takı çeşitlerine rağbet ettiğini, altın ve gümüşten hangi takıların işlenip satıldığını, inci ve yakut gibi değerli taşların nasıl kullanıldığını soran derlemeci edindiği bilgileri okuyucuya sunmuştur.

3.19. Mehmet Solmaz (1961), Metel Radyoları İmalat Sahibi Hüseyin Demirel ile Bir Röportaj, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.41, ss.12/23.

Gaziantep'te radyoculuk alanında takdir edilecek düzeyde ilerleme kaydedilmesi nedeniyle bu alanda araştırma yapmış olan Mehmet Solmaz, Hüseyin Demirel'in radyo imalathanesine gitmiş ve bu meslek hakkında çeşitli sorulara sorarak bilgi edinmiştir. Bir radyo imal edilirken ortalama kaç parçadan yararlanıldığını, bu işe ne zaman başladığını, Antep'te başka radyo imalathanesinin var olup olmadığını, bu mesleğin zorluklarının neler olduğunu, işyerinin nasıl kurulduğunu ve adının nasıl konduğunu, radyoların nasıl satıldığını sormuş aldığı cevapları da okuyucuyla paylaşmıştır.

3.20. Cemil Güçyetmez (1961), Mustafa Dikicibaşı ile Yemenicilik Konusunda Bir Konuşma, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.45, ss.7.

Gaziantep yemeniciler derneği üyesi olan Mustafa Dikicibaşı ile yemenicilik mesleği üzerine kısa bir röportaj yapan Cemil Güçyetmez; bu işin nasıl yapıldığını, hangi hayvan derilerinin kullanıldığını, en çok hangi renkte yemeni tercih edildiğini sormuştur. Kaynak kişiden aldığı cevapları da okuyucuyla paylaşmış ve yemenicilik mesleği hakkında bilinmeyen detaylarla ilgili okuyucuyu aydınlatmaya çalışmıştır.

3.21. Cemil Güçyetmez (1961), Gaziantep'in Un Fabrikalarından Biri: Has Un, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.46, ss.19.

Has Un fabrikasının o dönem ortaklarından olan birkaç isimle görüşen derlemeci bu mesleğe dair bilinmeyen detayları ve fabrikada işlerin nasıl yapıldığını çeşitli sorular sorarak öğrenmiştir. Aldığı cevapları da okuyucuyla paylaşarak açıklama yapmıştır.

3.22. Cemil Güçyetmez (1961), Gaziantep Demirci Pazarında Ahmet Parlar İle Bir Konuşma, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.47, ss.15.

Demircilikle uğraşan Ahmet Parlar ile bu meslek üzerine bir röportaj yapan Cemil Güçyetmez, öncelikle demirden neler imal edildiğini sormuştur. Çivi, demir beşik, kapı menteşesi, kapı kilidi, pencere için demir parmaklık ve buna benzer birçok üretilen ürünleri tek tek anlatan Ahmet Parlar, sonrasında demirin

işlenmesinde hangi malzemelerin kullanıldığını, demirin nereden tedarik edildiğini, kaç çeşit demirin olduğunu ve işlenen demirin ihraç edilme durumunu açıklamıştır.

3.23. Cemil Güçyetmez (1961), Hacı Mustafa Büyüknacar İle Karosercilik Konusunda Bir Konuşma, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.47, ss.17/19.

Gaziantep'te o dönem için karosercilik ile uğraşan kaç usta ve atölyenin bulunduğunu, bu meslekte Antep yöresinde önemli isimlerin kimler olduğunu açıklayan derlemeci bu alanda bilgi sahibi olan önemli ustalardan Mustafa Büyüknacar ile görüşmüştür. Mesleğinin inceliklerine dair bilgi veren kaynak kişi, bu alanda hızlı tanınmasının ve büyümesinin en önemli sebebinin dürüst ve sağlam iş yapması olduğunu açıklamıştır.

3.24. Cemil Cahit Güzelbey (1962), Tetkikler: Gaziantep'te Kervancılık, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.52, ss.7-8/22.

Bugünkü taşıma şirketlerinin yaptığı nakliye işini, eskiden Antep'te kervanlarla yapıldığı dönemleri ve o dönemin imkânlarını anlatan derlemeci bu işle ilgili bilinmeyen hususlara da değinmiştir. Deve veya katırlarla yüklerin taşındığını, bu hayvanların emniyet ve bakımından sorumlu olan kişilere de deveci veya katırcı dendiğini, Antep'te bu işin başlı başına bir meslek olduğunu, yolculuk sırasında kervanların konaklaması için birçok kervansarayların bu nedenle yapıldığını, kafiledeki bazı hayvanlara "peşek, cindar ve peşdar" gibi isimlerin verildiğini ifade etmiştir. Kervancılıkta taşıma sırasında kervandan ayrılan hayvanı fark etmek veya kaybolan hayvanı bulmak adına boyunlarına takılan çeşitli çıngırakları da tanıtmış ve ne işe yaradıklarını açıklamıştır.

3.25. Hulusi Yetkin (1962), Arif Teker'e Göre Gaziantep'te Sünnetçilik, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.56, ss.9-10/15.

Gaziantep yöresinde çok eskiden yapılan sünnetçilik ile o dönem sünnetçiliği arasında gerek uygulamada gerekse de tedavi yöntemlerinde ne gibi değişiklikler ve farklılıklar olduğunu araştıran Hulusi Yetkin, konu hakkında Arif Teker ile bir röportaj yapmıştır. Dönemin ünlü sünnetçilerinden olan Arif Teker, kendisine yöneltilen soruları cevaplamış, genel olarak eski dönemde yapılan bu işin çocuklar üzerinde çok büyük sıkıntılara neden olduğunu ancak şartların kendi döneminde daha iyi hale geldiğini vurgulamıştır. Eskiden sünnet işiyle seyyar sünnetçilerin ve berberlerin uğraştığını bunun da bazen ölümle dahi sonuçlanan neticeler doğurduğunu ifade etmiştir.

Sünnet edilen çocukların eski dönemle kendi dönem arasındaki tedavi yöntemlerine de değinmiş, kendi zamanında uygulanan tedavi şekillerinin çok daha iyi olduğunu belirtmiştir.

3.26. Gaziantep Ticaret Odası (1966), Gaziantep'in Bir İş Dalı: Alkollü İçkiler (RAKI – ŞARAP), Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.100, ss.3.

Dergide yapılan açıklamada bu alanda Gaziantep'te hem özel hem de resmi sektöre ait kurumların olduğunu belirtmiş ve bu iş hacmine ait sayısal veriler okuyucuyla paylaşılmıştır. Bu işin ekonomik getirilerinin yüksek olduğu ve Türkiye'de ilimizin bu alanda yüksek iş ve ekonomik getiriye sahip olduğu ifade edilmiştir.

3.27. Gaziantep Ticaret Odası (1966), Gaziantep'in Bir İş Dalı: Kilim İpi (Yün– İpi), Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.100, ss.3-4.

Gaziantep'te kaç tane kilim fabrikası olduğu ve bu fabrikalarda ne kadar zamanda ne kadar iş çıkarıldığı sayısal verilere dayanarak açıklama yapılmıştır. Kilim dokumasında hangi tür ipliklerin kullanıldığı ve bu ipliklerin çeşitleriyle kullanımı hakkında da bilgi verilmiştir.

3.28. Gaziantep Ticaret ve Sanayi Odası (1966), Gaziantep'in Bir İş Dalı: Kilim, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.100, ss.18-19.

Gaziantep yöresinde el tezgâhlarında dokunan kilimin bu yöre için hem önemli bir geçim kaynağı hem de önemli bir uğraşı alanı olduğu açıklanmıştır. Ancak motorlu dokuma tezgâhlarının üretime girmesiyle el tezgâhlarındaki dokumanın giderek azaldığı ve bu tarz üretimdeki maliyetin daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Bunların dışında el ve motorlu tezgâhlardaki üretim kıyaslanmış ve motorlu tezgâhlardaki üretimin daha verimli olduğu vurgulanmıştır.

3.29. Gaziantep Ticaret Odası (1966), Gaziantep'in Bir İş Dalı: Dokuma, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.100, ss.24.

Gaziantep yöresinde dokuma alanında yapılan çalışmaların ve dokuma türündeki çeşitlerin neler olduğu açıklanmıştır. Dokuma fabrikası ve burada çıkarılan işler hakkında detaylı bilgi verilmiştir.

3.30. Gaziantep Ticaret Odası (1966), Gaziantep'in Bir İş Dalı: Un-Makarna, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.101, ss.11.

Gaziantep yöresinin nüfusuna oranla yoğun bir un sanayisinin bulunduğu, bu sanayi dalının şehrin ihtiyacının üzerinde üretim yaptığı ve civar bölgelere satış yaptığı açıklanmıştır. Ayrıca Gaziantep'te kaç tane fabrika bulunduğu ve bu

fabrikalarda üretim miktarıyla çalışan işçi sayısının ne olduğu hakkında da bilgi verilmiştir.

3.31. Gaziantep Ticaret Odası (1966), Gaziantep'in Bir İş Dalı: Sabun, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.101, ss.21.

Gaziantep yöresinde sabunculuk işi üzerine yapılan çalışmalardan ve bu alanda istihdam edilen işçi kapasitesinden bahsedilen bu paylaşımda, sabunculuk işi hakkında bilinmeyen konularla ilgili de bilgi verilmiştir. Antep yöresinde ne tür sabunların üretildiği, hangi çeşit sabunun üretiminde nelere dikkat edildiği ve sabunların nasıl imal edildiği de açıklanmıştır.

3.32. Gaziantep Ticaret Odası (1966), Gaziantep'in Bir İş Dalı: Ambalaj, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.103, ss.5-6.

Ambalaj başlığı altında yapılan bu paylaşımda, Gaziantep yöresinde o dönemde sandık yapma işi kastedilmiş ve bu meslek hakkında bilgi verilmiştir. Gaziantep'te kaç farklı sandık üretildiği ve bu sandık çeşitlerinin üretimi sırasında nelere dikkat edildiği detaylarıyla anlatılmıştır. Sonrasında bu iş alanında imal edilen ürün kapasitesi ve çalışan işçi sayısına da değinilmiş, sayısal verilerle açıklamalarda bulunulmuş.

3.33. Gaziantep Ticaret Odası (1966), Gaziantep'in Bir İş Dalı: Soba-Termosifon, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.103, ss.11-12.

Gaziantep yöresinde üretilen soba çeşitlerinin 5 başlık altında incelendiği bu paylaşımda, soba çeşitleri şu şekilde sıralanmıştır:

"1. Odun sobası
2. Gaz veya mazot sobası
3. Banyo sobası ve termosifon
4. Fırınlı soba
5. Kömür sobası"

Sonrasında her bir başlık altında adı geçen soba çeşitlerinin üretimi, yapılış şekli ve sobanın imalatında gerekli olan malzemelerin bilgileri verilmiştir. Üretilen soba adetleri ve sobanın yapılışında gerekli olan ham maddeye ne kadar ihtiyaç duyulduğu sayısal verilerle açıklanmıştır.

3.34. Gaziantep Ticaret Odası (1966), Gaziantep'in Bir İş Dalı: Trikotaj ve Çorap, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.104, ss.18.

Gaziantep'te bu iş yapılarken hangi ham maddeden yararlanıldığı, üretimde nelere dikkat edildiği ve işle ilgili ne tür makinelerin kullanıldığı anlatılmıştır.

Bunların yanında o dönem için, Gaziantep'te kaç tane çorap ve trikotaj makinesi bulunduğu, kaç firmanın üretim yaptığı ve bu alanda kaç işçinin istihdam edildiği sayısal verilerle açıklanmıştır.

3.35. Gaziantep Ticaret Odası (1966), Gaziantep'in Bir İş Dalı: Plastik, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.105, ss.24.

Gaziantep şehrinde o dönemde henüz yeni bir plastik sanayinin kuruluşunu haber veren bu yazıda, plastik sanayisinin tam kapasite ile çalışması durumunda büyük bir imalât hacmine sahip olunacağı açıklanmıştır. Bunun da hem çalışan işçi sayısı bakımından hem de üretilen işin yüksek kapasitede olması durumunda dışarıya satış yapılması bakımından önemi üzerinde durulmuştur. Tüm hesaplar yolunda gittiği takdirde bu akandaki ticarî durum ve iş hacminin yaklaşık ne olabileceği sayısal verilerle açıklanmıştır.

3.36. Gaziantep Ticaret Odası (1966), Gaziantep'in Bir İş Dalı: Nişasta, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.106, ss.6.

Gaziantep'te 4 tane nişasta imalathanesi bulunduğu, günlük üretim kapasitesinin 6 tona yaklaştığı ancak bu iş kolunun çok soğuk olduğu günlerde çalışmadığı açıklanmıştır. Gıda sanayisinde kullanılan nişastanın Türkiye'nin her yerine satıldığı ifade edilmiştir. Hangi cins buğdaydan nişasta yapılabildiği, üretimde ne tür buğdayların tercih edildiği, bu iş alanında ne kadar işçinin çalıştığı ve Gaziantep'te bu iş hacminin ne durumda olduğu hususlarında da ayrıca bilgi verilmiştir.

3.37. Gaziantep Ticaret Odası (1966), Gaziantep'in Bir İş Dalı: Çimento, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.106, ss.7.

Gaziantep yöresinde o dönemde çimento fabrikalarının durumu, iş çıkarma ve işçi çalıştırma kapasiteleri ile istihsal edilen çimentonun nerelere satıldığı hususlarında bilgi verilmiştir. Fabrikalarda çalıştırılan işçi sayısının yanında memur ve teknik personel hakkında da açıklama yapılmıştır. Çimento sanayisi hakkında bilgi verildikten sonra "Demir, Profil", "Tanker", "Üzüm" başlıkları altında Gaziantep'te bu alanlarda çalışan işçilerin sayısına, iş kapasitesine, üretimin içeriğine değinilmiş; bu iş alanları hakkında da bilgi verilmiştir. Yazının sonunda parantez içinde verilen kısa bir notta bu paylaşımın Gaziantep Ticaret ve Sanayi Odası gazetesinden faydalanıldığı açıklanmıştır.

3.38. Gaziantep Ticaret Odası (1966), Gaziantep'in Bir İş Dalı: Mercimek, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.106, ss.17.

Türkiye'nin en yoğun mercimek sanayisinin o dönem için Gaziantep'te olduğu ifade edilmiş, 10 tane imalathane ile günde yaklaşık 60 tonu bulan mercimek üretme kapasitesinin olduğu açıklanmıştır. Bu üretim neticesinde yüzde on mercimek unu ve yüzde 75 kırılmış mercimek elde edildiği ifade edilmiştir. Kırılmış mercimeğin bütün Türkiye'ye satılmakta, bunun yanı sıra ihraç edilmekte olduğu anlatılmıştır. Bu alanda çalışan kaç işçinin olduğu ve mercimeğin nerelerden elde edildiği de ayrıca izah edilmiştir.

3.39. Gaziantep Ticaret Odası (1966), Gaziantep'in Bir İş Dalı: Karuser, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.107, ss.11.

Gaziantep'te o dönem için 26 karoser atölyesinin faaliyette olduğu, bunlardan 10 tanesinin çok düzenli çalıştığı, diğerlerinin ise tamir ve tadilat işleriyle uğraştığı açıklanmıştır. Karoser ücretinin ne kadar olduğu, karoser işinin içeriğinin tam olarak ne olduğu ve bu alanda kaç işçinin çalıştığı hususunda ayrıca detaylı bilgi verilmiştir. Paylaşımın sonunda da büyük bir karoser için kullanılan belli başlı malzemelerin cinsi ve miktarı hakkında sayısal veriler paylaşılmıştır.

3.40. Gaziantep Ticaret Odası (1966), Gaziantep'in Bir İş Dalı: Lastik Kaplama, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.107, ss.24.

Gaziantep'te o dönem için 4 lastik kaplama atölyesi bulunduğu, bu atölyelerde 25-30 civarında çalışan işçinin olduğu ve bu işte günde 90 lastik kaplayacak kapasitenin olduğu açıklanmıştır. Bir lastiğin kaplanmasında hangi tür malzemeye ne kadar ihtiyaç duyulduğu ve işin maliyetinin ne kadar olduğu hususunda bilgi verilmiştir.

3.41. Gaziantep Ticaret Odası (1966), Gaziantep'in Bir İş Dalı: Mermer, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.108, ss.3/21.

Mermer, briket, karo, mozaik, kundura ve pamuk ipliği başlıkları altında bu iş alanlarında yapılan işten ve istihdam edilen işçi sayılarından bahsedilmiştir. Her bir iş alanı için bilinmeyen hususlarda açıklamalar yapılmış ve her bir iş alanı için sahip olunan imkânların neler olduğu anlatılmıştır.

3.42. Hurşit Alpaslan (1966), Gaziantep'te Yemenicilik, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.108, ss.5-6.

İlk olarak Gaziantep'te yemeniciliğe "köşkerlik", yemenicilere de "köşker" dendiğini açıklayan derlemeci Antep yöresinde yapılan çeşitli yemenilerin olduğunu

belirterek bunları da tek tek saymıştır. Köşkerlerin kullandıkları farklı kalıpların olduğunu ifade etmiş ve bu kalıpların adlarını 12 madde halinde sıralamıştır. Yemenicilerin kullandığı malzemelerin neler olduğunu, Antep'te "yemenicilerin piri" diye adlandırılan kişinin kim olduğunu ve bu mesleğin etik açıdan da nasıl icra edildiğini anlatmıştır.

Paylaşımının sonunda parantez içinde düşülen notta, bu derlemenin Ankara Milli Kütüphanesinde bulunan Halk Bilgisi haberleri dergisinden, Şakir Sabri Yener tarafından aynen kopya edildiği açıklanmıştır.

3.43. Gaziantep Ticaret Odası (1966), Gaziantep'in Bir İş Dalı: Bakır, Gaziantep Kültür Dergisi, C.9, S.108, ss.6.

Gaziantep yöresinde bakırcılığın nerde ve nasıl icra edildiği açıklanmış ve maliyeti hakkında bilgi verilmiştir. Bu alanda çalışan işçi kapasitesinin ne olduğu ve bakırcılıkta Antep'in günlük üretim kapasitesinin ne kadar olduğu sayısal veriler doğrultunda paylaşılmıştır.

3.44. Gaziantep Ticaret ve Sanayi Odası (1967), Gaziantep'te İş Dalları: Fıstık Kavlatma, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.110, ss.9-10.

Gaziantep yöresinde bir iş dalı olan fıstık kavlatmanın, fıstığın kırmızı kabuklarından soyulmasına denildiği açıklanmış; o dönemde bu işi yapmak üzere 19 tesis kurulmuş ve günde 3 ton kapasiteyle her tesiste 10-15 arasında işçi çalışmakta olduğu ifade edilmiştir. Fıstık toplama mevsiminde çalışan işçi sayısında görüldüğü ifade edilmiş ve her bir işçinin bu işten kazandığı paranın ne kadar olduğu belirtilmiştir. Bu iş dalı açıklandıktan sonra Antep yöresinde farklı iş dalları da başlıklar altında kısa kısa açıklanmıştır. Gaziantep halkı için birer geçim kaynağı olan bu iş dalları ise şu başlıklar altında toplanmıştır:

"1. Pekmez
2. Sirke
3.Çırçır
4. Bulgur
5. Turşu"

Yukarıda adı verilen iş dallarıyla ilgili yine kısa açıklamalarda bulunulmuş, her bir iş için çalışan tesis ve işçi hakkında bilgi verilmiştir.

3.45. Gaziantep Ticaret ve Sanayi Odası (1967), Gaziantep'te Bir İş Dalı: Döküm, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.111, ss.6/19.

Gaziantep'te o dönemde dökümcülüğün çok gelişmiş olduğu, bu alanda 14 farklı dökümhanenin bulunduğu ve günde 5 ton döküm yapma kapasitesiyle çalışıldığı açıklanmıştır. Bu iş alanında çalışan işçi sayısına ve döküm işinde kullanılan malzemelerin neler olduğuna da ayrıca değinilmiştir.

3.46. Gaziantep Ticaret ve Sanayi Odası (1967), Gaziantep'in Bir İş Dalı: Deri Kösele, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.112, ss.9-10/15.

O dönemde Gaziantep'te deri kösele imalatı yapan 44 iş yerinin olduğu ve bu iş yerlerine bağlı 160 tane de küçük tesisin olduğu ifade edilmiş; her bir tesisin hangi durum için kullanıldığı açıklanmıştır. Bu iş alanında çalışan işçi kapasitesi ve çıkarılan iş hacmi sayısal veriler kullanılarak anlatılmıştır. Deri köselenin kullanıldığı alanlar ile bu alanlarda üretim miktarının ne olduğu hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında yine Gaziantep'te bir iş dalı olarak görülen "şekerleme" ve "kireç" alanlarında verilen uğraş açıklanmıştır. Bu iş dallarında çalışan işçi ve üretim kapasitesi hakkında da ayrıca bilgi verilmiştir.

3.47. Gaziantep Ticaret ve Sanayi Odası (1967), Gaziantep'te İş Dalları, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.113, ss.9-10.

Gaziantep'te çoğu insanın geçim kaynağı olarak görülen farklı meslek gurupları hakkında bilgi verilmiştir. Bu meslek gurupları için ayrı birer başlık açılarak, aydınlatıcı açıklamalarda bulunulmuştur. Bu meslekler şunlardır:

"1. Kasa
2. Tuğla
3. Çikolata ve Çiklet
4. Oto Camı
5. Karyola, Somya ve Çocuk Bisikleti
6. Sandalye
7. Halı"

Her meslek dalı için faaliyette buluna iş yeri sayısı, çalışan işçi sayısı ve çıkarılan işin kapasitesi hakkında okuyucuya açıklama yapılmıştır.

3.48. Gaziantep Ticaret ve Sanayi Odası (1967), Gaziantep'in Bir İş Dalı: Hidrofil Pamuk, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.112, ss.9-10/15.

Gaziantep'te o dönem için bir tane hidrofil pamuk fabrikasının bulunduğu, bu fabrikada 40'a yakın işçinin çalıştığı ve yıllık 150 ton üretim sağlandığı

açıklanmıştır. Bu iş alanında diğer bilinmeyen hususlar hakkında okuyucuya bilgi verilmiştir.

3.49. Gaziantep Ticaret ve Sanayi Odası (1967), Gaziantep'te İş Dalları: Dökümcülük, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.117, ss.24.

Gaziantep'te dökümcülük işinin çok gelişmiş bir çalışma alanı olduğu ifade edilmiş ve dökümcülüğün kullanıldığı yerler açıklanmıştır. Günlük çıkarılan iş kapasitesi, işin maliyeti ve çalışan işçi sayısı hakkında bilgi verilmiştir. Yazının devamında ise dökümcülüğün dışında "Buz" ve "Matbaa" başlıkları altında Antep'te bu alandaki iş hacmi açıklanmıştır.

3.50. Abdullah Özer (1990), Gaziantep'te Unutulan Meslekler: Kendircilik, Yöre Dergisi, S.3, ss.36.

Abdullah Özer çok uzun yıllar önce fazla rağbet edilen mesleklerden biri olan kendirciliğin gittikçe unutulmaya yüz tuttuğunu belirtmiş, kendircilik mesleğinin nasıl icra edildiğini anlatmış ve bu alanda usta kabul edilen isimleri sıralamıştır. Eskiden bu mesleğe neden rağbet edildiği ve günümüzde niçin unutulmaya yüz tuttuğu konusunda bilgi vermiştir.

3.51. Ayhan Oturakçıibogil (1990), Giderek Kaybolan Mesleklerden Nalbantlık, Yöre Dergisi, S.4, ss.30.

Ayhan Oturakçıibogil insanlığın madeni bulduğu dönemlerden arabanın icadından ve otomobil sektörünün gelişmesine kadar geçen sürede canlılığını koruyan Nalbantlık mesleğiyle uğraşanların giderek günümüz şartları nedeniyle azalmış olduğunu açıklamıştır. Binek hayvanlarına duyulan ihtiyacın azalması ve tekerlekli taşıma araçlarına duyulan rağbet neticesinde bu sonucun kaçınılmaz olduğunu anlatmıştır.

3.52. Abdullah Edip Çitçi (2007), Gaziantep'te Sabunculuk, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.2, S.8, ss.4-8.

Abdullah Edip Çitçi, Gaziantep yöresinde ilk defa Sabunculuk işinin ne zaman ve kimler tarafından başlatıldığını, yıllar içinde nasıl ilerletilip sürdürüldüğünü, bu alanda Gaziantep ilinde en önemli isimlerin kimler olduğunu anlatmıştır. Ayrıca sabun yapımı hakkında bilgi vermiş, imalatta hangi kimyasal maddelerin kullanıldığı hususunda açıklama yapmıştır.

3.53. Abdullah Edip Çitçi (2007), Gaziantep'te Kuyumculuk ve Sarraflık, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.2, S.11, ss.24-29.

Abdullah Edip Çitçi, Gaziantep ilinde icra edilmekte olan kuyumculuk mesleğine dair geçmişten günümüze kadar bilinmeyenleri ve değişim gösteren hususları açıklamıştır. Bu mesleği eskiden beri yapmaya devam eden birçok sarrafın adını vermiş; ayrıca Gaziantep'te kaç tane atölye ve kuyumcu dükkânı olduğunu, kaç kişinin bu işle uğraştığını sayısal verilerle ifade etmiştir. Kuyumculukta önemli olan püf noktalarını ve altın işlemesinde göz ardı edilmeyecek hususları okuyucuyla paylaşmıştır.

3.54. Mehmet Ali Diyarbakırlıoğlu (2009), Semercilik, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.3, S.18, ss.38-41.

Mehmet Ali Diyarbakırlıoğlu, semercilik mesleğinin tarihine değinerek geçmişten günümüze kadar gelen serüvenini anlatmış, bu mesleğin daha iyi anlaşılabilmesi için semerin ne olduğunu ve nerelerde kullanıldığını izah etmiştir. Semerin yapılışını tarif ederken semer yapımında kullanılan malzemelere değinmiş, ayrıca semerin süslenme şekilleri hakkında da bilgi vermiştir.

3.55. Mehmet Ali Diyarbakırlıoğlu (2009), Harikulade Şeyler Üreten Bir İşti; Haratlık - Ağaç Tornacılığı, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.4, S.23, ss.48-53.

Özellikle eski dönemlerde daha fazla kişi tarafından icra edilen haratlık yani ağaç tornacılığı hakkında açıklama yapan Diyarbakırlıoğlu, konunun daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle "harat" kelimesinin çeşitli kaynaklarda geçen sözlük anlamı hakkında bilgi vermiştir. Daha sonra haratlık yapılan tezgâhlara değinmiş, bu mesleğin inceliklerinden bahsetmiş ve bu mesleğe dair bilinmeyen hususlara dikkat çekmiştir.

3.56. Mehmet Ali Diyarbakırlıoğlu (2010), Sessizce Hayatımızdan Çıkıp Gitti; Pekmezlerin/Yoğurtların/Dutların O Eski Güzel Kabı: Külek ve Külekçilik, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.5, S.25, ss.44-48.

Mehmet Ali Diyarbakırlıoğlu, ilk olarak "külek" kelimesinin "tahta kova" anlamına geldiğini açıklamış, daha sonra da külekçilik mesleğinin geçmişten günümüze kadar gelen tarihi serüvenini anlatmıştır. Bu meslekle uğraşan ustaların yapmış olduğu küleklerin yani tahta kovaların ne işe yaradığı, içine neler konduğu, küleğin nasıl yapıldığı gibi hususlarda bilinmeyen detayları okuyucuyla paylaşmıştır. Ayrıca anlattıklarını birkaç görselle destekleyerek somut hale getirmiştir.

3.57. İlhan Aslanyürek (2013), Kaybolmaya Yüz Tutan Demircilik, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.6, S.36, ss.34-41.

İlhan Aslanyürek, Gaziantep yöresinde çok eski zamanlarda icra edilen ancak günümüzde neredeyse sayıları bir elin parmakları geçmeyecek kadar olan demircilik mesleği üzerine çok yönlü bir araştırma ve derleme yazısı ortaya koymuştur. Demirciliğin geçmişten günümüze kadar geldiği durumunu anlatmış, 1950'li yıllarda bu işle uğraşan ünlü demirci ustalarının adlarını vermiştir. Demirden yapılan 66 tane alet, araç ve gereçleri tek tek sıralamış, bu ürünlerin nerelerde kullanıldığını veya ne işe yaradığını kısaca açıklamıştır. Ayrıca yine demirden yapılan balta, çekiç, keser, kazma, çengel ve kebap şişlerini çeşitleriyle beraber ayrı başlıklar altında vermiştir. Yazısının sonunda günümüz demirci ustalarından olan Demirci Ali Turlu Usta isimli kaynak kişisi ile yaptığı kısa bir söyleşiyi okuyucuya sunmuş, kısa bir değerlendirme yaparak konuyla ilgili tespitlerini paylaşmıştır.

3.58. Semiha Zehra Özharat (2019), XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Ayıntap Şehri Esnafı, Gaziantep Üniversitesi Ayıntab Araştırmaları Dergisi, C.2, S.1, ss.17-37.

Semiha Zehra Özharat tarafından ortaya koyulan bu çalışmada, XVII. yüzyılın ikinci yarısında Antep şehrinde mevcut esnaf grupları ve faaliyetleri ele alınmıştır. Bu esnaf gurupları ise "dokumacılar", "deri sanayi" (deri, ayakkabı, sofra, matara vs. yapımında kullanılması bakımından ele alınmıştır.), "gıda maddeleri satanlar" ve "nakliyeciler" olmak üzere 4 alt başlık altında detaylı bilgi verilmiştir.

Antep şehrinde bunların dışında nalbandlar, kalaycılar, neccarlar, kılıççılar, demirciler, kuyumcular, yaycılar, kazgancılar, bakırcılar ile berberler, hırdavatçılar, eskiciler, attarlar, kirişçiler, taşçılar gibi farklı esnaf gruplarının da olduğu ve bunların sicillerde adı geçtiği belirtilmiştir.

Tüm bu bilgilerin ışığında, adı geçen esnaf / meslek guruplarının bir bütün halinde çalışarak Osmanlı Devleti'nin alış veriş dünyasına yadsınamayacak bir canlılık kattığı sonucuna varılmıştır.

4. BİLDİRİLER

4.1. Ruhi Ersoy, Esnaf Folkloru Bağlamında Gaziantep Esnaf Sahre Geleneği, GAP Çerçevesinde Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri (12–13 Ekim 2001), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları: 2957, Ankara, Y.2002, ss.95-100.

Ruhi Ersoy tarafından hazırlanmış olan bu bildiride öncelikle esnaf folklorunun ne olduğu açıklanmış, daha sonra da Gaziantep esnaflarının sahre

geleneği üzerinde durmuştur. Ayrıca, Gaziantep esnafı tarafından her yıl uygulanan bu sahre geleneğinin folklor açısından işlevlerini ortaya koymuştur.

Değerlendirme: Gaziantep yöresinde "Yapım Tekniklerine Göre El Sanatları" üzerine yayımlanmış 2 kitap, 13 makale ve 3 bildiri; "Ham Maddelerine Göre El Sanatları" üzerine yayımlanmış 2 kitap, 9 makale ve 1 bildiri; "Meslekler" üzerine ise 5 kitap, 2 tez, 58 makale ve 1 bildiri tespit edilmiştir. Toplamda 96 yayının analizi ilgili konu başlığı altında verilmiştir.

İncelenen yayınların hemen hepsinde Gaziantep yöresinde icra edilen sanat veya zanaatların geçmişten günümüze kat ettiği yol ve icra edilme şekli hakkında açıklama yapılmıştır. Bunlardan çoğunun günümüzde az da olsa hala uğraş alanı olarak tercih ediliyor olduğunu söylemek mümkündür.

R. HALK MİMARİSİ

Gaziantep yöresinde halk mimarisi üzerine yazılmış çoğu kaynağın, eski Antep evleri üzerine olduğunu söyleyebiliriz. Gaziantep'in mimari anlamda her geçen gün kendini daha çok geliştiren bir şehir olduğu ve kentleşme hızının çok yüksek olduğu göz önünde bulundurulursa halk mimari anlayışının eski dönemler ele alınarak değerlendirilmiş olmasının kaçınılmaz bir sonuçtur.

"Halk Mimarisi" ana başlığı altında HAGEM sınıflandırma sisteminde yedi alt başlık yer alırken, çalışmamızda 5 ayrı alt başlığa yer verilmiştir. Bunun nedeni ise her konu başlığıyla ilgili ortaya konmuş bir yayının tespit edilmemesidir.

R. 1. GAZİANTEP'TE KONUT ÇEŞİTLERİ

1. KİTAPLAR

1.1. Akten Köylüoğlu, Kadim Şehir Gaziantep, Başkent Kitap, Y.2009, ss.391, İzmir.

Akten Köylüoğlu yaklaşık 15 yıllık bir araştırma ve incelemenin sonunda Gaziantep şehrini hemen her yönüyle ele almıştır. 20 farklı bölümden oluşan kitabının her bir bölümünde Gaziantep ile ilgili farklı bir bilgiye yer vermiştir. Kitabının onuncu bölümünde "Eski Antep Evleri ve Eski Yaşam Biçimi" başlığı altında Gaziantep'teki Antep Evi diye nitelendirilen evlerden ve halkın yaşadığı eski yaşam biçimlerinden bahsetmiştir.

1.2. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep Folklorundan Notlar: Eski Gaziantep Evleri–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in arşivinde dosya halinde bulunan ve Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Gaziantep Folklorundan Notlar" isimli eserde Cemil Cahit Güzelbey'in "Eski Gaziantep Evleri" başlıklı yazısı paylaşılmıştır. Bu yazıda eski Gaziantep evlerinin kapısından avlusuna, odalarından kilerine varıncaya kadar yapısı hakkında bilgi vermiştir.

2. TEZLER

2.1. Gülsün Nakıboğlu, Mitat Enç'in Eserlerinde Gaziantep –Mekânlar–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2009, ss.11-76, Gaziantep.

Gülsün Nakıboğlu tarafından oluşturulan bu yüksek lisans tezinde Mitat Enç'in eserleri incelenmiş ve Gaziantep'le ilgili detaylar ele alınmıştır. Dört

bölümden oluşan tezin aynı zamanda ana bölümü de olan 3. bölümde Gaziantep'te adı geçen konutlar ve mekânlar üzerinde durulmuştur. Bu konutlar ve mekânlar şu başlıklar altında tasnif edilmiştir:

"1. Caddeler, Sokaklar
2. Camiler
3. Çarşılar, Pazarlar
4. Dükkânlar
5. Evler
6. Hanlar, Bedestenler, Pasajlar
7. Hastaneler
8. Kahvehaneler, Kıraathaneler, Halkevi, Sazlar, Meyhaneler
9. Mahalleler
10. Mezarlıklar
11. Okullar, Medreseler
12. Resmi daireler
13. Postane"

Yukarıda verilen her bir mekân ve konut, kendi içinde Antep'teki ünlü mekân ve konutların adlarıyla ilgili başlıklar altında detaylı bir biçimde açıklanmıştır.

2.2. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Halk Bilgisi: Halk Mimarisi–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.460-462, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak halk mimarisini ele almıştır.

Öncelikle halk mimarisinin hangi etmenlere bağlı olarak değiştiğini açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında Barak Türkmenlerinin halk mimarisine bağlı olarak evlerin nasıl yapıldığı ve kullanılan malzemelerin neler olduğu hususunda bilgi vermiştir. Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

3. MAKALELER

3.1. Şakir Sabri Yener (1944), Gaziantep'te 170 Yıllık Bir Ev, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.62, ss.3-4.

Gaziantep İngiliz işgali altındayken, İngilizlerin gidip gördüğü ve birçok kez fotoğraflarını çektiği aslen Mustafa Elbeylioğlu'na ait olan ve Şakir Sabri Yener

tarafından anlatılan bu ev Antep'te "Elbeyli oğlunun evi" diye anılan meşhur bir konaktır.

Konağın bulunduğu sokak ve mahallesini tanıtan derlemeci, evin yapısı, mimarisi, süslemesi, odaları, büyüklüğü vs. hakkında çok detaylı bilgi vermiştir. Evin içiyle sınırlı kalmayıp kapısından pencerelerine varıncaya kadar dış cephesi hakkında da malumat veren Şakir Sabri kendi düşünce ve hissiyatını saklamayıp evi gezerken şahit olduğu güzellikleri ve şaşırdığı detayları da okuyucuyla paylaşmıştır. Evi her yönüyle tanıttıktan sonra dış kapı üzerinde yazan yazıları ve evin diğer kitabelerini de derlemesinin sonuna eklemiştir.

3.2. Kemal Aydar (1958), Gaziantep'in Eski Eser ve Abideleri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.1, S.7, ss.10/12.

Kemal Aydar, Gaziantep halk bilgisinin kendisini gösterdiği önemli alanlardan birisinin de yapı olduğunu ve bu şehirdeki eski eser ve abidelerin yaşının milattan öncesine kadar gittiğini ifade etmiştir. Halk sanat ve zevkinin mahsulü olan bu eserleri 8 başlık altında sıralayan derlemeci her bir yapı çeşidi hakkında da bilgi vermiştir. Bu yapı çeşitlerinin adları ise şöyledir:

"1. Kaleler
2. Hüyükler
3. Eski mezarlar
4. Su yolları
5. Camiler
6. Hamamlar
7. Hanlar
8. Türbeler"

Her bir başlık altında Antep yöresinde kaç tane hamam, cami ve kale vs. olduğunu, bu yapıların geçmişi ve tarihi bilgileri hakkında da açıklama yapmıştır.

3.3. Şakir Sabri Yener (1960), Gaziantep'te 182 Yıllık Bir Ev, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.31, ss.19-20.

Şakir Sabri Yener tarafından iç ve dış özelliği tarif edilen bu ev ile ilgili yazısı, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi'nde aynı şekilde 1944 yılında "Gaziantep'te 170 Yıllık Bir Ev" başlığı ile yayımlanmıştır. Bu dergide farklı olarak sadece yazının başlığıdır. O da aradan geçen zaman münasebetiyle değişmiştir. Bu yazı, tezimizin "Dergiler" ana başlığı altında *"6.1. Şakir Sabri Yener (1944), Gaziantep'te 170 Yıllık Bir Ev, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.62, ss.3-4."* künyesi ile verilmiştir.

3.4. Selahattin Öztahtacı (1961), Kış ve Gaziantep Evleri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.37, ss.10.

Gaziantep'te yapılan evlerin her şehirde olduğu gibi iklim şartlarına uygun yapıldığını, evlerin inşasında tuğla yerine çoğunlukla taş kullanıldığını ifade eden derlemeci Antep evlerinin içyapısı hakkında da bilgi vermiştir. Kış mevsiminde Antep halkının ısınmak için hangi araçlardan nasıl faydalandığına da değinmiş, bu ısınma şekillerinin günümüz için hiç de sağlıklı olmadığını vurgulamıştır. Eski evlerin yapımında zamanla kusurla sayılan detaylara yeni yapılan evlerin inşasında yer verilmediğini de ayrıca belirtmiştir.

3.5. Atilla Ülkü (1961), Gaziantep'te Antep Harbinden Önce Yapılmış Bir Türk Evi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.45, ss.22-23.

Derlemede bahsi geçen bu evin 1890-1900 yılları arasında yapılmış olabileceğini ifade eden Atilla Ülkü, evin yapısı ve mimarisi hakkında bilgi vermiştir. Antep Harbi sırasında evin aldığı darbeden ve içinde yaşayan insanların başına gelenlerden bahseden derlemeci, yapıldığı gibi kalmayan bu evin yıpranmış olduğunu belirtmiştir. Ayrıca evin içyapısı, odaları ve yapımında kullanılan malzemeleri hakkında da açıklamalar yapmıştır.

Bu derleme 1961 yılında Kültür Dergisinin yaptığı "Gaziantep'in Eski Eserleri" konulu yarışmasına katılan bir yazıdan alındığı notu düşülmüştür.

3.6. Aysel Arpacıoğlu (1961), 1872 Yılında Yapılmış Bir Antep Evi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.47, ss.16-17.

Bahsi geçen evin, Antep'te nerde olduğunu ve nasıl yapıldığını anlatan derlemeci, evin iç ve dış yapısı hakkında da bilgi vermiştir. Evin bahçe yapısını açıklamış; odaları, mutfağı, odunluğu, çatı katı ve banyosuyla ilgili en ince detayına kadar açıklamalarda bulunmuş, evin mimari yapısı ile bugünkü durumunun ne olduğunu anlatmıştır. Yazısının sonunda ise bu derlemenin 1961 yılında Gaziantep Kültür Derneği tarafından düzenlenen "Gaziantep'in Eski Eserleri" konulu yarışmasına katılan yazılardan birisi olduğu açıklanmıştır.

3.7. İsmail Kıvrım, 17. Yüzyılda Gaziantep'te Ailenin Yaşadığı Mekân: Ev (Özellikleri Ve Fiyatları), Türkiyat Araştırmaları, ss.30.

İsmail Kıvrım 7. Yüzyılda Gaziantep ilinde yaşayan halkın, barındığı ev özelliklerine değinmiş ve bu dönemdeki evlerin oda sayılarına göre fiyatları hakkında bilgi vermiştir.

3.8. Cemil Açıkkol, Gaziantep Evleri, Mimarlık Dergisi, Y.1995, S.266, ss.46-47.

Cemil Açıkkol, Gaziantep yöresindeki geleneksel Antep evleri diye nitelendirilen evlerin mimarisi, bölümleri, kapı ve penceresi, iç odaları hakkında bilgi vermiştir. Daha sonra anlattıklarını örnekler nitelikte olan Antep evleriyle ilgili 13 farklı görsele yer vermiştir. Her bir görseli sırayla numaralandırarak kısaca açıklamıştır.

3.9. Mehmet Onal (2006), Zeugma'nın Peristylli (Sütunlu Avlulu) Evleri, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.1, S.5, ss.26-32.

Zeugma'da 1992-2005 yılları arasında yapılan kazı çalışmalarında elde edilen arkeolojik veriler doğrultusunda Zeugma Peristylli evlerinin mimarisi hakkında ayrıntılı bir biçimde bilgi edinilmesini sağladığını ifade eden Mehmet Onal, bu evlerin yapısı ve mimarisi hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca evlerin içinde yer alan "sütunlu avlu, sığ havuz, iç avlu, yemek odası, dinlenme odası, konuk odası, mutfak, bekleme odası, depo ve tuvalet" kısımları hakkında tek tek küçük alt başlıklar açarak bu kısımların mahiyeti ve yapımı hakkında detaylı açıklamalarda bulunmuştur.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

R. 2. GAZİANTEP'TE YAPI TEKNİKLERİ

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

Bu konu hakkında çalışılmış bir tez bulunmamaktadır.

3. MAKALELER

3.1. İsmail Lütfü Erol, Kahramanmaraş ve Gaziantep'teki Geleneksel Evler, Anadolu Sanat Dergisi, S.1, Y. 1993, ss.113-121.

İsmail Lütfü Erol, Kahramanmaraş ve Gaziantep illerindeki evlerin yapı tekniğinin ele almıştır. Önce Kahramanmaraş'ta yapılan evleri yapısı, mimarisi, avlusu ve bahçesi gibi hususlarla incelemiş sonra aynı inceleme tekniğini Gaziantep'te yapılan evler için de kullanmıştır. Bu iki yörede de evlerin yapı tekniğinde iklim, üretim gibi etkili olan unsurlara dikkat çekilmiş; her iki yöredeki yapı tekniğinin benzer ve farklı yanları karşılaştırılmıştır.

3.2. Ali Atalar (2006), Antep Evlerinde Yapı Taşları, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.1, S.4, ss.46-49.

Ali Atalar tarafından Gaziantep ilinde çok eski dönemlerde yapılan ve "Antepevleri" diye anılan yapılarda kullanılan taş çeşitleri sıralanmış ve bu taşların içeriği ile diğer kullanıldı mimari yapılar hakkında bilgi verilmiştir. Bu taş çeşitleri; havara taş, keymıh taş, minare kayası, topak taş, kara taş, beyaz mermer ve kırmızı mermer taşlarıdır. Yapılarda kullanılan bu taşların dışında özel isimlere ve ölçülere sahip olan diğer bilgi verilen taşlar da şunlardır: müsavat, beş ayaklı, altı ayaklı, belleme, acceli, Bursalı, merdiven taşı, destir taşı, zaviye taşı, kertme taşı, atlama taşı, minare basamak taşı, mukarnas, kolsun, kalak, hampara ve halik.

Ali Atalar, bu taşlarla ilgili ayrı ayrı başlıklar açmış ve kısa kısa bilgiler vermiştir.

4. BİLDİRİLER

4.1. Olcay Çetiner, Gaziantep Halk Kültüründe Maddi Kültür Ögeler –Halk Mimarisinde Yaşamı Canlandıran Yapı Elemanları–, VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Y.2006/(27 Haziran - 1 Temmuz), Gaziantep, ss.7.

Olcay Çetiner, Gaziantep yöresinde halk mimarisinde kullanılan önemli yapı unsurlarını alt başlıklar halinde sıralayarak açıklamıştır. Çetiner, öncelikle mimarinin kültürle ilişkisini açıklamış; konut yapımında iklim, teknoloji, ekonomi ve halk kültürü gibi unsurların etkili olduğunu anlatmıştır. Sonrasında mimari anlayış çerçevesinde yaşamı canlandıran maddi kültür ögelerinden kapı ve pencereyi ele almıştır. Tespitlerini görsellerle destekleyerek daha somut hale getirmiştir.

R. 3. GAZİANTEP'TE AYDINLATMAVE ISINMA

1. KİTAPLAR

1.1. Zeynel Özlü, XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep, Uğur Matbaası, Y.2004, ss.260, Gaziantep.

Zeynel Özlü tarafından 18. yüzyılın ikinci yarısında Gaziantep ilinin kültür hayatı ele alınmış, üç bölümden oluşan eserin ikinci bölümünde Gaziantep'te o dönemde kullanılan ev eşyaları hakkında bilgi verilmiştir. Bu eşyalar tanıtılırken çeşitli başlıklar altında tasnif edilmiştir:

"1. Sergiler
2. Oda mefruşatı
3. Yatak takımları
4. Aydınlatma aletleri ve malzemeleri

5. Isıtma aletleri ve malzemeleri”

Yukarıda verilen her bir başlık altında Gaziantep evlerinde o dönemde kullanılan eşyalar tek tek tanıtılmıştır. Aydınlanma ve ısınma için gerekli olan alet ve malzemeler de detaylı bir biçimde anlatılmıştır. Aydınlatma aletleri ve malzemeleri şu şekilde tasnif edilmiştir:

“1. Şamdan
2. Mum ve mum kürsüsü
3. Fener
4. Kandil”

Isıtma aletleri ve malzemeleri de şu başlıklar altında ayrıca incelenmiştir:

“1. Mangal
2. Tennur kürsüsü ve yorganı (Tandır)
3. Çıra
4. Kav
5. Çakmak”

Yukarıda alt başlıklarıyla verilen aydınlanma ve ısınma aletlerinin kullanım şekli ile bu malzemelerin kullanımında gerekli olan malzemeler tek tek açıklamıştır. Günümüzde kullanılmayan bu ısınma ve aydınlanma seçenekleri 18. yüz yıl Gaziantep’inde o gününün şartları nedeniyle tercih edilmiş aydınlanma ve ısınma yöntemleridir.

2. TEZLER

Bu konu hakkında çalışılmış bir tez bulunmamaktadır.

3. MAKALELER

3.1. Selahattin Öztahtacı (1961), Kış ve Gaziantep Evleri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.4, S.37, ss.10.

Gaziantep yöresinde kış mevsiminde evlerde hangi ısıtma araçları kullanıldığını açıklayan derlemeci bu araçlardan nasıl faydalandığına da değinmiştir. Mangal yakılarak veya soba kurarak ısınmayı amaçlayan Antep halkının, çoğu zaman tandır kurarak da soğuktan korunmaya çalıştığını belirtmiştir. Tandırın nasıl kurulduğunu kısaca açıklayan Selahattin Öztahtacı, üzerine yorgan serilip içinde yatılarak veya oturularak ısıdan faydalanılmaya çalışıldığını anlatmış ancak bu ısınma şekillerinin günümüz için hiç de sağlıklı olmadığını vurgulamıştır.

3.2. Op. Dr. Rauf Yılmazer (1965), Tandırda Isınma Âdeti ve Bunun Meydana Getirdiği Tehlikeler, Gaziantep Kültür Dergisi, C.8, S.89, ss.16-17.

Gaziantep yöresinde kışın tandır ile ısınma usulünün yaygın bir uygulama olduğunu ancak geçen zamanla beraber bu ısınma şeklinin terk edilmeye başlandığını ifade eden derlemeci, tandırın şehirden çok köy yerlerinde daha yaygın bir ısınma şekli olduğunu açıklamıştır.

İki farklı tandır kurma şeklinin olduğunu belirtmiş ve bu yöntemlerin nasıl tatbik edildiğini anlatmıştır. Ancak kullanılan yöntemin ne olursa olsun tehlikeli olduğunu savunan derlemeci, bu şekildeki ısınma yönteminin sağlığı tehdit etmesinin yanında yanma riskinin de çok yüksek olduğunu vurgulamıştır.

Tandırla ısınan ailelerden bazılarının başlarına gelen yanma hadiselerini de okuyucuyla paylaşan derlemeci, böyle tehlikelerle karşılaşmamak için önce sağlıklı ve güvenilir olmayan tandır usulü ile ısınılmasının terk edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

3.3. Cemil Cahit Güzelbey (1967), Tandır ve Tandır Başı Sefaları, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.113, ss.18-19.

Cemil Cahit Güzelbey'in eskilerden kalma ilkel bir ısınma aracı olarak nitelendirdiği tandırın ne olduğunu, kışın evlerde nasıl kurulduğunu ve kullanıldığını, bu sınma aracından nasıl istifade edildiğini açıklamıştır. Sonrasında tandır başında ısınan genç, yaşlı ya da çocukların toplanma sefalarına; tandırda en iyi ve sıcak olan yeri alma mücadelesine, ısınırken tandı başında yapılan işlere değinmiştir. Ayrıca tandırın sıcak havası içinde otururken yenilip içilen ikramlıkların neler olduğunu, tandır başında söylenilen hikâye ya da tekerlemelerin aileleri nasıl eğlendirdiğini, hatta tandır başında tanışıp evlenen çiftlerin sıcak ve samimi hikâyelerini okuyucuyla paylaşmıştır.

3.4. Alaaddin Bakırcıoğlu (1969), Tandır, Gaziantep Kültür Dergisi, C.12, S.133, ss.10.

Derlemesinin başında öncelikli olarak tandırın ne olduğunu açıklayan derlemeci daha sonra tandırla nasıl ısınıldığını ve ısınmanın dışında hangi amaçlarla kullanıldığını açıklamıştır. Anadolu'da ısınma amaçlı kullanılan tandırın büyüklerden dinlediği şekildeki tarifini de okuyucuyla paylaşan Alaaddin Bakırcıoğlu, tandırın zengin veya fakir ayırt etmeksizin hemen her evde kurulduğuna, tandır başında edilen sohbetlerin içeriğine ve geceleri toplanılan kalabalığın tandır etrafında birleşmesine de ayrıca değinmiştir.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

R. 4. GAZİANTEP'TE KULLANILAN EV EŞYALARI

1. KİTAPLAR

1.1. Zeynel Özlü, XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep, Uğur Matbaası, Y.2004, ss.260, Gaziantep.

Zeynel Özlü tarafından 18. yüzyılın ikinci yarısında Gaziantep ilinin kültür hayatı ele alınmış, üç bölümden oluşan eserin ikinci bölümünde Gaziantep'te o dönemde kullanılan ev eşyaları hakkında bilgi verilmiştir. Bu eşyalar tanıtılırken çeşitli başlıklar altında tasnif edilmiştir:

"1. Sergiler
2. Oda mefruşatı
3. Yatak takımları
4. Aydınlatma aletleri ve malzemeleri
5. Isıtma aletleri ve malzemeleri"

Yukarıda verilen her bir başlık altında Gaziantep evlerinde o dönemde kullanılan eşyalar tek tek detaylı bir biçimde tanıtılmıştır. 4. maddedeki aydınlatma aletleri ve malzemeleri ile 5. maddedeki ısıtma aletleri ve malzemeleri tezimizin ilgili başlıkları altında ayrıca açıklanmıştır.

2. TEZLER

Bu konu hakkında çalışılmış bir tez bulunmamaktadır.

3. MAKALELER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir makale bulunmamaktadır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

Değerlendirme: Gaziantep halk mimarisi üzerine yayınlanmış toplamda 22 çalışma tespit edilmiş ve bu çalışmaların analizlerine yer verilmiştir. Bu yayınların hemen hepsinde eski Antep evleri anlayışı hâkimdir. Konut çeşitlerinden yapı tekniklerine, aydınlanma ve ısınmadan evde kullanılan eşyalara kadar anlatılan tüm mimari özellikler günümüz Antep yaşantısından uzaktır. Bu nedenle de eskiye duyulan merak veya araştırma arzusuyla eski mimari unsurlar araştırılmıştır. Her araştırmacının dikkatini çekmeyen "eski yapı anlayışı" nedeniyle ortaya koyulan yayın sayısı azdır.

S. HALK MUTFAĞI

Gaziantep yöresinde halk mutfağı üzerine birçok araştırmacı inceleme yapmış, sadece bu ülke insanının değil neredeyse tüm dünyanın dikkatini çeken Gaziantep mutfağı zengin bir araştırma alanı olmuştur. Bu nedenden olsa gerek Antep yemeklerinin yapılışını tarif etmek, sofra görgüsünden ve mutfak kültüründen bahsetmek ve Antep halkı için ikramda bulunmanın mahiyetini ve önemini açıklamak aynı zamanda ilmi ve kültürel bir ihtiyaç olmuştur.

Gaziantep mutfağı ana başlığı altında HAGEM sınıflandırma sisteminde altı farklı alt başlık yer alırken yapmış olduğumuz çalışmamızda beş alt başlık vardır. Bunun sebebi ise "Belirli Gün ve Törenlerde Yenilip İçilenler" başlığına içerik olarak uygun bir yayının tespit edilmemiş olmasıdır.

S. 1. GAZİANTEP'TE YİYECEK TÜRLERİ VE YAPILIŞLARI

1. KİTAPLAR

1.1. Ali Atalar, Gaziantep Folkloru, Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Y.1985, C.1, ss.125, Gaziantep.

Ali Atalar tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep folkloru hemen her yönüyle ele alınmıştır. Eserinde "Gaziantep'in Yöresel Yemek ve Tatlıları" başlığı altında Gaziantep yöresinde yapılan geleneksel yemekleri, köfteleri, yoğurtlu ve salçalı yemekleri, tatlıları hakkında bilgi vermiş, bu yemeklerin yapılış şekillerini anlatmıştır.

1.2. Burhan Bozgeyik, Her Yönüyle Gaziantep (Tarih/Kültür/Folklor), Şehitkâmil Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları No.4, Y.1996, ss.192, Gaziantep.

Burhan Bozgeyik tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep ili hemen her yönüyle ele alınmıştır. Yedi bölümden oluşan kitabın son bölümünde Gaziantep folklorundan bazı kesitleri incelemiş, "Yemek Kültürü" başlığı altında Gaziantep'te yapılan yemekleri kebaplar, tatlılar, baklava ve şire gibi başlıklar altında tanıtmıştır.

1.3. Gaziantep Valiliği İl Turizm Müdürlüğü (Mehmet Doğan - Şemsettin Can Kaya - Fatma Keyifli), Gaziantep Yemekleri, Kaptan Ofset, Y.2000, ss.144, Gaziantep.

Gaziantep Valiliği İl Turizm Müdürlüğü tarafından hazırlanan bu kitapta Gaziantep mutfak kültürü tüm yönleriyle tanıtılmaya çalışılmıştır. Gaziantep yemekleri, Gaziantep mutfağında kullanılan araç ve gereçler, düğünlerde ve hamam kültüründe yenilen yemekler ve Antep halkının mutfak kültüründe en çok kullandığı

baharatlar ve yemeklik malzemeler hakkında bilgi verilmiştir. Ele alınan konular ve tarif edilen yemekler ilgili görsellerle zengin bir hale getirilmiştir.

1.4. Akten Köylüoğlu, Kadim Şehir Gaziantep, Başkent Kitap, Y.2009, ss.391, İzmir.

Akten Köylüoğlu yaklaşık 15 yıllık bir araştırma ve incelemenin sonunda Gaziantep şehrini hemen her yönüyle ele almıştır. 20 farklı bölümden oluşan kitabının her bir bölümünde Gaziantep ile ilgili farklı bir bilgiye yer vermiştir. Kitabının on birinci bölümünde "Şire" başlığı altında Gaziantep'te üzümden yapılan bu yiyecek türünü tanıtmıştır. Bu yiyecek yapılırken çekilmiş olan birkaç fotoğrafa da yer vermiştir.

1.5. Ayfer T. Ünsal, Ayıntap'tan Gaziantep'e Yeme İçme, İletişim Yayınları, Y.2009, ss.255, İstanbul.

Ayfer Ünsal Gaziantep yöresinin yemek kültürünü çeşitli başlıklar altında sınıflandırarak birçok yemeğin tarifini vermiştir. Bu tasnife göre Antep ilinin yöresel yemeklerini şu şekilde sıralamıştır:

"1. Çorbalar ve yoğurtlu yemekler
2. Sebzeli yemekler
3. Kebaplar ve et yemekleri
4. dolmalar ve sarmalar
5. Bulgurlu yemekler ve köfteler
6. Pilavlar
7. Ekmek ve börekler
8. Salatalar ve mezeler
9. Tatlılar"

Yukarıda ana hatlarıyla verilen yemeklerin her biri ayrı ayrı açıklanmıştır. Bu guruba dâhil olan yemeklerin yapılışı tarif edilmiş ve lazım olan malzemeler tariften önce sıralanmıştır. Bunların dışında Antep yöresinin yağı, salçası, pekmezi, biberi, turşu ve salamura gibi yiyeceklerinin yapımı hakkında da bilgi vermiştir.

1.6. Metin Gümüş, Antep Mutfağı, Kar Yayınları, Y.2009, ss.155, İstanbul.

Metin Gümüş, Gaziantep mutfağına ait yemekleri "çorbalar, salata-piyaz ve mezeler, sebze yemekleri-dolmalar ve yoğurtlu yemekler, pilavlar, et yemekleri ve kebaplar, hamur işleri, tatlılar" olmak üzere 7 ana başlık altında tanıtmıştır. Her bir yemeğin yapılışını tarif etmeden önce malzemeleri vermiştir. Çalışmasının sonunda

et pişirmenin inceliklerine dair püf noktalarını vermiş, hangi yiyeceğin kaç kalori olduğunu tablo şeklinde sıralamıştır.

1.7. Gaziantep Ticaret Odası, Güneşin ve Ateşin Tadı, Yapı Kredi Yayınları, Y.2012, ss.287, İstanbul.

Gaziantep Ticaret Odası tarafından hazırlanan bu kitapta Gaziantep'e ait birçok yemeğin yapımı tarif edilmiş, Gaziantep yöresine ait mutfakta kullanılan bazı malzemelerin adları bir araya toplanarak Gaziantep mutfak sözlüğü oluşturulmuştur. Kitabın "5 Antepliden 163 Tarif" başlıklı bölümünde Gaziantep'te yaşayan 5 yemek ustasının bu kitabı oluşturmak için bir araya gelip çalışma yaptıkları açıklanmıştır. Bu önemli isimler: Akten KÖYLÜOĞLU, Sermin OCAK, Özden ÖZSABUNCUOĞLU, Ragıp GÜZELBEY ve Gonca TOKUZ'dur.

1.8. Şükran Sargın, En Güzel Antep Ev Yemekleri, HAYY Kitap, Y.2013, ss.392, Gaziantep.

Şükran Sargın tarafından Gaziantep yöresinin mutfak kültüründe yer alan çocukluğunda annesinden öğrendiği hatta yapılırken aklında kalan yemekleri paylaşmıştır. Bu yemekleri paylaşırken çeşitli başlıklar altında sınıflandırma yapmış, her başlık altında ilgili yemeğin tarifini okuyucuyla paylaşmıştır. Bu yemeklerden bazılarının görsellerine de yer vererek paylaşımı zengin ve somut bir hale getirmiştir.

1.9. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep Folklorundan Notlar: Topaç–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in arşivinde dosya halinde bulunan ve Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Gaziantep Folklorundan Notlar" isimli eserde Cemil Cahit Güzelbey'in "Topaç" başlıklı yazısı paylaşılmıştır. Bu yazıda eskiden Gaziantep yöresinde kış mevsimi için yapılan hazırlıklar arasında önemli bir yeri olan topaç yapımı hakkında bilgi verilmiştir. Kavrulmuş et topağı anlamına gelen topacın yapımı tarif edilmiş ve hangi yemeklerde kullanıldığı anlatılmıştır.

1.10. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep Yemekleri ve Mutfak Araçları–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in arşivinde dosya halinde bulunan ve Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı

eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Gaziantep Yemekleri ve Mutfak Araçları" isimli eserde Gaziantep'in ünlü yemekleri tanıtılmış, yapılışları tarif edilmiştir.

1.11. Tahir Tekin Öztan, Bir Lezzet Cenneti Gurme Kent Gaziantep Mutfağı, Oğlak Yayıncılık, Y.2016, ss.392, İstanbul.

Tahir Tekin Öztan tarafından geçmişten günümüze kadar Gaziantep mutfak kültürü içinde yer alan 350 farklı yemek hakkında bilgi verilmiştir. Bu yemeklerden bazıları hala günümüzde sıkça yapılan Antep yemekleridir bazıları ise unutulmaya yüz tutmuş yemeklerdir. Tahir Tekin Öztan, yapılışını tarif ettiği yemeklerin görsellerine de yer vererek paylaşımını daha somut ve zengin bir hale getirmiştir.

1.12. Özden (Mermer) Özsabuncuoğlu, UNESCO Yaratıcı Şehir Mutfağından Dört Mevsim Gaziantep Yemekleri, Gazikültür A.Ş. Yayınları, Y.2018, ss.454, Gaziantep.

Özden Özsabuncuoğlu tarafından ortaya konan bu çalışmada, Gaziantep'in mutfak kültüründe önemli bir yere sahip olan yemeklerin tariflerine yer verilmiştir. Gaziantep'in sahip olduğu mutfak kültürünü bilimsel verilere dayanarak açıklamış, zengin görsellerle paylaşımını zengin bir hale getirmiştir. Gaziantep yemekleri çeşitli başlıklar altında tasnif edilmiş; ana yemekler çorbalar, kebaplar, etli yemekler, meyveli yemekler, yoğurtlu yemekler, köfteler, dolmalar ve sarmalar, pilavlar vs. başlıkları altında verilmiştir. Yardımcı yemekler ise zeytinyağlı yemekler ve aperatifler, salatalar, piyazlar ve cacıklar, tatlılar, reçeller, kahvaltılıklar başlıklarında paylaşılmıştır. Bunların dışında Gaziantep mutfağında önemli bir yere sahip olan kışa hazırlık bölümünde kurutularak saklanan meyve ve sebzeler hakkında bilgi verilmiştir.

1.13. Tahir Tekin Öztan, Gelenekten Geleceğe Gaziantep Yemekleri, Gazikültür A.Ş. Yayınları, Y.2018, ss.454, Gaziantep.

Tahir Tekin Öztan tarafından ortaya konan bu çalışmada 400 çeşitten fazla Antep yemeğinin tarifi çeşitli başlıklar altında sınıflandırılarak sunulmuştur. Çorbalardan salatalara, zeytinyağlı yiyeceklerden dolma ve sarmalara, kızartma ve böreklerden hamur işlerine, pilavlardan köftelere kadar birçok yemeğin yapılışı hakkında bilgi verilmiştir. Antep yöresinde yapılan kebapların, tencere yemeklerinin, yoğurtlu yemeklerin çeşitlerini vermiş; turşu, tatlı ve reçellerin yapımını anlatılmıştır.

1.14. Gaziantep Üniversitesi KM-K-08-011 Nolu Gaziantep-Halep Mutfak Kültürünün Tanınması/Karşılaştırılması/Tanıtılması Projesi, Gaziantep–Halep Mutfak Kültürü ve Yemekleri: Benzerlikler ve Farklılıklar, Düzey Matbaacılık, ss.223, İstanbul.

Gaziantep üniversitesinin hazırlamış olduğu bu proje daha sonra kitap haline getirilmiştir. Yapılmış olan bu çalışmada öncelikle Gaziantep yemekleri daha sonra da Halep yemekleri tanıtılmıştır. Her iki yörenin yemekleri tanıtıldıktan sonra "Gaziantep ve Halep Ortak Yemekleri" başlığı altında ortak olan yemekler çorbalar, tatlılar, köfteler vs. başlıkları altında sıralanmıştır.

2. TEZLER

2.1. Gülsün Nakıboğlu, Mitat Enç'in Eserlerinde Gaziantep –Gelenekler: Yemek–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2009, ss.197-201, Gaziantep.

Gülsün Nakıboğlu tarafından oluşturulan bu yüksek lisans tezinde Mitat Enç'in eserleri incelenmiş ve Gaziantep'le ilgili detaylar ele alınmıştır. Dört bölümden oluşan tezin üçüncü bölümünde "Gelenekler" ana başlığı altında Mitat Enç'in eserlerinde Gaziantep ilindeki yemek kültürü üzerinde durulmuştur. Bu inceleme yapılırken Mitat Enç'in eserlerinden de konuyla ilgili yer yer alıntı yapılmıştır.

2.2. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Halk Mutfağı: Yiyecek Türleri ve Yapılışları–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.439-446, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak halk mutfağına değinerek yiyecek türleri ve yapılışlarını ele almıştır.

Öncelikle Barak Türkmenlerinin mutfak kültürünü açıklamak adına çeşitli yemek ve pilav türlerinin yapılışı hakkında bilgi veren Cevdet Avcı; her bir yemeğin tarifini verirken gerekli olan malzemeleri de sıralamıştır. Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.3. Deniz Baran, Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme –Gaziantep'te Yemekler ve İçecekler–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.69-85, Gaziantep.

Deniz Baran tarafından hazırlanan "Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep'te mutfak kültürü

çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır. Gaziantep'teki yeme-içme geleneği; geçiş dönemleri, özel günler ve inanışlar esas alınarak açıklanmıştır.

Bunların yanı sıra yemekler yapılırken kullanılan baharatlar, kaplar ve bunların işlevleri üzerinde durulmuştur. Gaziantep'te yapılan yemekler ve içecekler tanıtılmış, yeme içme kültürüne bağlı olarak halk arasında yaşayan ve bazı kaynaklarda geçen sözlü kültür ürünlerine yer verilmiştir.

Deniz Baran, tezin ana bölümü de olan dördüncü bölümde yeme-içme kültürünü "Gaziantep'te Yemekler ve İçecekler" başlığı altında detaylı bir biçimde açıklamıştır. Yemek çeşitlerini ekmek çeşitleri, kahvaltılıklar, baharatlar ve tatlandırıcılar başlıkları altında düğünlerde, bayramlarda, özel ve normal günlerde yapılan yemeklere göre detaylı bir biçimde anlatmıştır. Ünlü Gaziantep yemeklerini sıralarken tek tek tariflerini vermiş; bu yemeklerden bazılarının görsellerine de yer vermiştir.

3. MAKALELER

3.1. Cemil Cahit Güzel (1939), Üzümlerimiz, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.1, S.6/11-12, ss.16-17.

Cemil Cahit Güzel tarafından derlenen Gaziantep yöresinde yetişen üzümlerin, sadece nerelerde kullanıldığını ve bu üzümlerden hangi yiyeceklerin elde edildiğini anlatmakla kalmamıştır. Üzümlerin çeşitlerini belirlemiş ve bunları Antep ağzı ile derleyerek sunmuştur.

Üzümleri derlemesinin sebebini açıklayan Cemil Cahit Güzel, Gaziantep'te hem çok fazla üzüm yetiştiğini hem de çok çeşitli olduğunu ifade etmiştir. Bu durumun da Antep yöresinde üzüme ilişkin iş ve mesleklerin doğmasına vesile olduğunu açıklamıştır. Üzüm üzerine yapılan işleri ve üzümden yapılan Antep yöresine mahsus yiyecekleri de şöyle anlatmıştır: pekmezcilik ve şirecilik üzümün işlenme esasına dayanan Gaziantep'e mahsus sanatlardandır. Başlıca şireleri; bastık, sucuk, tarhana, muska ve dilmedir. Ayrıca Antep'te çok eskiden beri reçel ve helva üzümden yapılır. Ambarlarında helvacı üzümü depolayan sanatkârlara şekerin varlığı ya da yokluğu, pahalı ya da ucuz olması tesir etmez. Gaziantep'te tamamen yerli üretim olan ve helvalar içinde en bilinen çeşidi unlu helvadır. Baklava dilimi şeklindedir ve içi de tıpkı baklava gibi fıstıklıdır. Bunun dışında tahin helvaları da çok rağbet görür.

Gaziantep üzümleri mevsimine, rengine, şekline ve lezzetine göre çeşitlilik gösterir. Mevsimine göre üzümlerimiz belli bir sırayla ortaya çıkar. İlk üzüm

Tahannebi bağlarından gelir. Bunu kara ve kabarcıklar takip eder. En son yetişenler dökülgen ve bilhassa bazı seneler kar altında kesilen Hönüsü üzümleridir.

Yazın başından sonuna kadar yetişmeye devam eden üzümlerimizin çeşitlerinin 50'ye kadar çıktığını duyduğunu ancak bunlardan 40 tanesini tespit edebildiğini açıklayan derlemecimiz, bu üzümlerin adlarını şu şekilde derleyebilmiştir:

"1. Tahannebi (Tilhani): İlk yetişen beyaz üzümler
2. Kara üzüm: (Sergi karası)
3. Ekşi kara: yuvarlak şekilde
4. Yürük kara: (Yivrik kara, Terazi üzümü) ucu sivri, lezzeti kekremsi
5. Tusbağa karası: (kötü kara)
6. Kilis karası: (Horozkarası) Kara üzümlerin en iyisi
7. Kabarcık: Yuvarlak, beyaz
8. Tusbağa kabarcığı: (Kilis kabarcığı) Kabuğu çok sert
9. Hıyamı kabarcık: Taneleri çok iri.
10. Bertiz kabarcık: Son yetişen ve havaya çok dayanıklı
11. Hatun parmağı: Sivri ve iri
12. Tümtümü
13. Kara azezi: Salkımları çok sık
14. Saçak azezi: salkımları seyrek
15. Horoz Yüreği
16. Övezi: Beyaz, beyzi ile yuvarlak arası bir şekilde
17. Besni ağ üzümü: Muhammediyeye benzer, kabuğu çok kalındır.
18. Muhammediye: Kabarcıktan iri kabuğu ince.
19. Künefi: Yuvarlak pembe renkli
20. Havama: (Öküzgözü) Künefinni irisi
21. Ağ Besni: Beyaz, kalın ve çok uzun
22. Sarı Besni: Sarı, kalın ve çok uzun.
23. Nebi dede: (Peygamber üzümü, Dımışkı) Kurutulur. Kuru Suna, kırmızı üzüm denir.
24. Dökülgen: (Ufak Beyzi) Kurusuna helvacı üzümü de denir. Şire bundan yapılır.
25. Kuş üzümü: (Çekirdeksiz üzüm) ufak, beyaz
26. Ariş üzümü: Beyaz asma üzümü
27. Yedi veren: Siyah asma üzümü
28. Deve gözü: (Maya gözü)
29. Tilki üzümü:
30. Serpene kıran: Şeklen dökülgen ile Muhammediye üzümü arsında, beyaz.
31. Kızlar tahtası: Beyaz. Muhammediye üzümüne benzer.
32. Urumu
33. Keçimemesi: beyaz ve sivri

34. Mahrabaşı: Beyaz Hönüsüye benzer.
35. Şam Kabarcığı
36. İhtiyar çökerten
37. Kırmızı hönüsü: (Humusi) İlk hönüsüler
38. Hönüsü: Kara ile mor arasında tam kemale gelen Hönüsüler
39. Ak Hönüsü
40. Bap Hönüsü"

Derlemesinin sonunda üzümün "halk meyvesi" olduğunu ifade eden derlemci, zengin ve fakir ayırt etmeksizin tüm yerli halkın sofrasında yaz ve kış üzümün bulunduğunu ifade eder. Bunun yanında bazen ekmeğe katık edilerek yenen üzümün, en fakir ailenin sofrasında bile bulunan mütevazı ve vaz geçilmez bir lezzet olduğunu vurgulamıştır. Geçimini bağcılıktan kazansın veya kazanmasın hemen her ailenin bir iki yüz tiyek bağı olduğunu, ekseriya herkesin kilerinde veya sandığında kuru üzümün bulunduğunu ve Antep halkı tarafından çok sevilen bir meyve olduğunu açıklamıştır.

Derlemesine Şerif Kocaoğlan'ın "Bağ Destanı" adlı şiiriyle son veren derlemeci, bu destanın da Antep yöresinde üzümün ne kadar sevildiğini ve ne denli önemsendiğini göstermesi adına vermiştir.

3.2. C.C. Güzel (1943), Gaziantep'te Köfteler ve Çiy Köfte, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.4, S.49-50, ss.20-21.

Derlemeci Cemil Cahit Güzel Gaziantep'te, İstanbul yöresinde bilinen köftelerden başka ana maddesi et ve simit (ince bulgur) olan bir kısım yiyecek olduğunu ve adına "köfte" dendiğini açıklamıştır. Etin yerine bazen yağ veya zeytinyağının da kullanıldığını; bazen de domates, patates veya un konulduğun; kullanılan malzemeye göre köftenin adının da değiştiğini izah etmiştir. Yemeklerin kısa bir tarihçesine değinen derlemeci bu yemeklerin Antep'e Suriye ve Halep'ten geldiğini oralarda "kübbe" diye adlandırıldığını anlatmıştır.

Köftelerin "pişmiş ve kızarmış köfte" ile "çiğ köfteler" olmak üzere iki ana guruba ayrıldığını ifade etmiştir. Bunlarında yine kendi içinde çeşitleri olduğunu içine konan malzemeleri ve yapılışlarıyla açıklamıştır. Sırasıyla köfte çeşitlerini açıklayan derlemeci Cemil Cahit Güzel, Antep'in Meşhur çiy köftesini ise ayrı bir başlık altında anlatmıştır. Köfteler hakkında verdiği bilgileri şu şekilde özetlemek mümkündür:

Pişmiş ve kızarmış köftelerin içine simit, kara et, tuz, biber ve köfte çeşidine göre diğer konacak olan malzemeler bir leğenin içinde elle yoğrulur. Sonra köftenin

çeşidine göre muhtelif şekiller verilir. Sıcak suda haşlayarak veya yağda kızartılarak ikram edilir. Bunların dışında köftenin, önce haşlanıp sonra kızartıldığı da görülmüştür. Pişmiş ve kızarmış köftelerin çeşitleri ise şunlardır:

"1. İçli köfte
2. Yoğurtlu ufak köfte
3. Eşkili ufak köfte
4. Akıtmalı ufak köfte
5. Etli Arap köftesi
6. Unlu Arap köftesi
7. Etli yapma
8. İçli yapma
9. Patatesli yapma (Et yerine patates konur.)
10. Süzek yapması yahut süzek köftesi
11. Sini köftesi
12. Simit kebabı
13. Közleme"

Çiğ köfteler, pişmiş ve haşlanmış köftelerin tam tersidir. Ne haşlanır ne de kızartılır. Simitle et, kıyma veya yağ, zeytinyağı, tuz, biber ve soğan bir leğenin içinde karıştırılıp yavaş yavaş yoğrulur. Azar azar da su ilave edilir. Simit yumuşadıktan sonra topak (büyük sıkım) veya hanne (küçük sıkım) yapılarak leğenin bir tarafına veya ayrı bir kaba konulur. Sade yemek isteyen elle veya kaşıkla; ekmekle veya ekşili yaprakla alınarak yenilir. Bu köftelerin bir kısmına sıcak su ilave edilerek yoğrulur. Bir kısmı ise soğuk su ile yoğrulur. Antep yöresindeki çiy köfteler şunlardır:

"1. Yağlı malhutalı köfte (Malhuta: çekilmiş mercimek)
2. Zeytinyağlı malhutalı köfte
3. Kıymalı köfte
4. Yağlı köfte
5. Hâveydi köftesi (Yağlı)
6. Yumurtalı köfte
7. Tene katması (Etle)
8. İç katması (Zeytinyağı ile)
9. Mercimek köftesi (Yağla)
10. Domates köftesi (Yağ ve et yerine domates)
11. Meşhur Çiğ Köfte"

Çiğ Köfte: Bütün köfte çeşitleri içinde en çok kullanılanı ve Antep yöresinde en makbul kabul edileni çiğ köftedir. Çiğ köftenin diğer köfteler gibi Suriye'den geldiği söylenmektedir. Ülkemizde çiğ köfteye en çok rağbet eden iller

Gaziantep, Antakya ve Urfa'dır. Buradan da Anadolu'nun iç bölgelerine doğru yayılmaktadır.

Çiğ köfte yapmak için önce simit taneleri kepekten, kara et sinirlerinden ayıklanır. Kütük, satır veya tokmakla et iyice dövülür. Makinede çekilen et makbul sayılmaz. Çünkü bu şekilde çekilen etin sinirlerinden iyice ayrılmaması çiğ köftenin lezzetini olumsuz etkilediği için iyi değildir. Çiğ köftenin, içine konulan malzeme kişinin bütçesine ve damak zevkine göre değişiklik gösterir. Ama en iyisi etle simidin müsavi miktarda kullanılmasıdır. Kırmızı biber köfteye lezzet veren ana malzeme kabul edilir. Biberin miktarı da yine kişinin damak lezzetine göre farklılık gösterebilir. Kırmızı biberin dışında kara biber ve kimyon gibi baharatlar da çiğ köfteye konulabilir.

Bir leğenin içine simit, sinirsiz ve iyice dövülmüş kara et, kuru soğan, kırmızı biber, kara biber, kimyon, tuz ve salça koyularak yoğrulmaya başlanır. Simit yumuşayıncaya kadar devam edilir. Köfteyi yoğuran becerikli ise köfte sakız gibi bir hal alır. Bu halden sonra son olarak maydanoz ve soğan koyulur. Bu yeşillikler karıştırıldıktan hemen sonra köfte yoğrulmaya son verilir. Mevsimine göre salça yerine domates koyulduğu gibi taze biber de koyulabilir. Çiy köfte yoğrulmaya başlamadan önce su veya taze domates suyu ile ıslatılır.

Çiy köfte veya diğer köftelerden hangisi yenirse yalnız yenmez. Yanında mutlaka mevsimine göre, çeşitli salatalar, piyazlar, cacık ve yoğurt, turşu, turp, tere, aş otu, soldurulmuş veya soldurulmamış asma yaprak ikram edilir.

Antep yöresinde köfte yemeğinin çok sevilerek yenilen bir yemek olduğunu, hatta birinci Dünya savaşında kıtlık sebebiyle günlerce köftesiz kalan fakir halkın köfte üzerine bir türkü söylendiğini ifade eden derlemeci verdiği bilginin sonunda bu türküye de yer vermiştir.

3.3. C.C. Güzel (1943), Folklor: Şire, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.4, S.52, ss.14.

Derlemeci Cemil Cahit Güzel'e göre şire, Gaziantep'in eski bir medeniyet şehri olduğunu gösteren delillerden biridir. Şire'nin sözlük anlamının, üzüm veya başka meyvelerin sıkılarak çıkarılan suyu olduğunu; Gaziantep yöresinde ise üzüm suyu, nişasta ve bazı maddelerle imal edilen ve hususi adlarla anılan tatlıların akla geldiğini ifade etmiştir. Başlıca şire çeşitlerinin bastık (pestil), sucuk, muska, dilme ve tarhana olduğunu ancak bunların dışında kuru üzüm ve hayir (kuru incir) gibi yiyeceklerinde şire çeşitlerinden sayılabileceğini açıklamıştır.

Şire'nin tatlı meyvelerin öz suyundan veya şekerden yapılabildiğini ancak asıl ham maddesinin üzüm suyu olduğunu, tercih edilen üzümün de sarı veya beyaz renkteki küçük üzüm olduğunu vurgulamıştır.

Şire'nin yapılma zamanı sonbahar ayları olduğunu, özellikle eylül ve ekim aylarının tercih edildiğini, şire yapımında kişinin kendi bağından getirdiği üzümlerin kullanıldığı buna da "şire tantanası" adının verildiğini anlatmıştır.

Şire'nin nasıl yapıldığını ise derlemecimiz şöyle izah etmiştir: Şire'ye başlamadan önce küçük bir hazırlık evresi vardır. Öncelikle şire için gerekli malzemeler hazırlanır. Eksik olanlar komşulardan temin edilir. Sonrasında şire ocağı yapılır. Masara kazanı temizlenir ve kurutulur. Odun veya ortut ayarlanır. Bedestencilerden kira ile bastık bezleri alınır. Komşu veya akraban yakın kişiler çağrılır, günlükçü yardım eden kadınlar tutulur. Mahra denilen sandıklarla veya büyük küfelerle üzümler gelir. Şire'ye gelen üzümlerin içindeki çürük olanlarla kurumuş olanlar ayrılır. Bu işleme "üzümü tahletmek" denir ve ayrılan üzümlerden de "tah pekmezi" denilen mayhoş bir yiyecek çıkarılır. Bunun şerbeti yapılıp içilir.

3.4. C.C. Güzel (1943), Folklor: Şire, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.5, S.53, ss.4-5.

Cemil Cahit Güzel şire yapımını her aşamasıyla detaylı bir biçimde anlatmış, şire yapımında nelere dikkat edilmesi gerektiğini yeri geldikçe vurgulamaya çalışmıştır. Şirenin tarifi ise şöyle özetlenebilir.

"Tahlenen üzümler büyük demir süzeklerin içinde bol ve temiz suyla yıkanır. Ak toprak serpilmiş salın içine doldurulur, üzerine de ak toprak serpilir. Ak toprak iki önemli işe yarar. Bunlardan birinci üzümün suyu içindeki tortuları kapların dibine çökertir. İkincisi ise öz suyun içindeki ekşiliği giderir.

Sonrasında üzümler farççı denilen kişiler tarafından tepelenir. Bu iş gelişigüzel yapılmaz. Ayaklar hafif hafif ve yan basılır. Farççılar maharetle ve itinayla bu işi yapamazsa üzüm kabuğundan ve çekirdeklerin tam ayrılmaz. Bu takdirde şerbet mor, şiresi esmer olur. Bu da makbul görülmez.

Şire yapılırken üzümden beş farklı şerbet çıkarılır:

I- Burun Şerbeti: Bastık ve sucuğun yapıldığı şerbettir:

II- Mor Şerbet: Kara şerbet de denir. Tarhana'nın yapıldığı şerbettir.

III- Çöp Şerbeti: Posadan sızan şerbettir. Reçel bu şerbetten yapılır.

IV- Damla Şerbeti: Üzümün çökmesi için kullanılan topraklar sonrasında kıl bir torbaya konularak damla damla süzdürülür. Bu da bastık ve sucuk gibi tüm şire çeşitlerinde kullanıldığı gibi sirke kurmaya da yarar.

V- Sirke: Üzümün posasının üzerine su konarak bir müddet bekletilir ve sonrasında süzülerek sirke elde edilir.

Üzümün tepelenmesinden sonra tortlama yapılır. Yani burun şerbeti süzeklerden geçirilir. Şerbetin içine kaçan kabuk ve çekirdekler ayrılır. Ocak üzerine kurulan masara kazanına konulur. Altı yakılır. İçine 5-6 tane yumurta çalkalanarak şerbetin içine konup karıştırılır. Bu yumurtalar şerbetin kefini getirerek en sonunda şeffaflığını sağlar.

Şerbet kaynamaya başladıktan sonra kazanın tam ortasında halka şeklinde bir delik açılır, buna "delinme" denir. Bundan sonra şerbet ocaktan alınır. Teştlere ve leğenlere konulur. Biraz bekledikten sonra üzerine soğuk su serpilir. Buna da "dindirme suyu" denir. Şerbetin üzerine atılan toprak ve tortu kapların dibine çöker. Bu suretle tortlama işlemi tamamlanmış olur.

Buraya kadar anlatılanlar pekmez yapımında aynen tekrar edilir. Tortlanmış pekmeze maya ve nişasta eklenerek bastık meydana getirilir."

3.5. C.C. Güzel (1943), Folklor: Şire, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.5, S.54-55, ss.7.

Başpınar dergisinin bir önceki sayısında şirenin nasıl yapıldığını açıklayan derlemci Cemil Cahit Güzel, derginin bu sayısında da asıl şirelerin ne olduğunu ve bunların yapılışını anlatmıştır. Bastık (pestil), bastık çalma ve sucuğun ne olduğunu, bu yiyeceğin yapımı sırasında titizlikle nelere dikkat edildiği, yiyeceğin kaç günde ve nasıl kurutulduğunu detaylı bir biçimde açıklamıştır.

3.6. C.C. Güzel (1944), Folklor: Şire, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.56-57, ss.11/14.

Derlemeci, Şirenin yapımı sırasında içine hangi yiyeceklerin konduğunu, sucukların nasıl dal haline getirildiğini, sucuk saplanırken nelere dikkat edildiğini anlatmıştır. Sonrasında da "sucuk batırma" hakkında bilgi vermiştir. Bu işlemden sonra sucuğun kaç günde ve nasıl kurutulduğunu, istenilen şekilde sonuç alınmazsa neler olacağını açıklamıştır.

3.7. C.C. Güzel (1944), Folklor: Şire –Besni Sucuğu–, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.58, ss.12.

Besni sucuğunun renginin, şeklinin ve yapılışının Antep sucuğundan oldukça farklı olduğunu belirten derlemeci Besni sucuğunun nasıl yapıldığını anlatmıştır. Bu sucuğun imalatı sırasında nelere dikkat edildiğini, Antep sucuğundan ayrılan yönlerinin neler olduğunu da açıklamıştır.

3.8. C.C. Güzel (1944), Folklor: Şire, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.60-61, ss.15-17.

Derginin bu sayısında Şire'nin çeşitlerinden muska, tarhana, bastık ve sucuk kavurmasıyla tarhana eritmesini tek tek yapılışlarıyla açıklayan derlemecimiz, reçel

ve helvanın yapılışlarını da anlatmıştır. İçlerine konan malzemelerden yapım aşamalarına kadar sırasıyla her biri için bilgi vermiştir. Helvanın yapımını anlattıktan sonra helva çeşitlerine de değinen Cemil Cahit, Antep'te 6 farklı helva çeşidi olduğunu belirterek bunların isimlerini de yazmıştır.

Türkiye'nin birçok bölgesinde bol miktarda üzüm yetişmesine rağmen, helva da dâhil olmak üzere bu kadar çeşitli yiyeceğin imalatının Antep yöresine mahsus olmasını özellikle vurgulamıştır. Başpınar dergisinin birkaç sayısında Şire'nin yapılışını, çeşitlerini, iç malzemelerini ve bu alana ait bütün terimleri sırasıyla ve en ince detaylarıyla anlatan Cemil Cahit, bu kadar izahtan sonra Şire'yi Antep'in eski bir kültür ve medeniyet şehri olmasında delil gösterilip gösterilemeyeceğini okuyucunun takdirine bırakarak derlemesine son vermiştir.

3.9. Leman Ural (1944), Yerli Âdetlerden Bayram Yemekleri: -Yuvarlama-, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.6, S.60-61, ss.18-19.

Bayram sabahı Antep'te kıymalı patlıcan dolması, pilav, zerde, sütlaç ve yuvarlama yemeği yapılıp yenmesinin önemli geleneklerimizden olduğunu ifade eden Leman Ural, yapımı için zor, zahmetli ve masraflı diye nitelendirdiği yuvarlama yemeğinin yapılışını anlatmıştır.

Yuvarlamanın içine koyulan malzemeler hakkında ilgi vermiş, bu malzemelerin nasıl kullanılacağını sırasıyla açıklamıştır. Yuvarlamanın yoğurdunun dahi günler öncesinden verilen siparişle ancak elde edildiğini vurgulamış ve ne kadar yorucu olsa da bu yemeği Antep'te zengin veya fakir diye ayırt etmeden her ailenin yaptığını belirtmiştir.

3.10. C.C. Güzelbey (1957), Folklor: Gaziantep'te Köfteler ve Çiy Köfte, Gaziantep Kültür Dergisi, C.1, S.1, ss.17-18.

Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi'nin 49-50. sayısında, sayfa 20-21'de aynı başlık ve içerikle paylaşılan bu yazı, hiçbir değişiklik yapılmadan Gaziantep Kültür Dergisi'nin bu sayısında da okuyucuya sunulmuştur.

Tezimizin "Yiyecek Türleri ve Yapılışları" genel başlığı ve *"6.2. C.C. Güzel (1943), Gaziantep'te Köfteler ve Çiy Köfte, Başpınar Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Y.4, S.49-50, ss.20-21"* künyesinin başlığı altında bu derlemeyle ilgili detaylı bilgi verilmiştir. Bu nedenle tekrara düşmemek adına yeniden bilgi vermeyeceğimizi söylemenin yeterli ve yerinde olacağı kanaatindeyiz.

3.11. C. Cahit Güzelbey (1958), Pekmeze Dair, Gaziantep Kültür Dergisi, C.1, S.11, ss.5-6.

Pekmeze dair birden fazla özelliğin anlatıldığı bu derlemede bizim üzerinde duracağımız detay, Cemil Cahit'in pekmezden tah pekmezi ve şerbetinin yapımı ile Kürt Künefesi isimli tatlının yapımını anlattığı kısımdır. Pekmez üzerine anlattığı hikâyeler ve şehrimize sağladığı ekonomik katkısının yanında halkın temel gıda maddesi olduğuna da değinen derlemeci pekmezden yapılan iki farklı yiyeceğin yapımına da kısaca değinmiş, detaylarıyla anlatmamıştır.

3.12. Ahmet Taşar (1959), Gaziantep Yemeklerinden Örnekler: Tavşan Eti İle Ekşili Ufak Köfte, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.16, ss.22-23.

Bu yemeğin, Gaziantep ve çevre köylerinde yapıldığını ifade eden derlemeci yemeğin nasıl yapıldığını, tavşan etinin nasıl temizlenip pişirildiğini, ekşili ufak köftenin nasıl yapıldığını sırasıyla ve detaylarıyla anlatmıştır. Nihayetinde tavşan eti ile yemeğin en sonunda büyük bir tencerede birleştiğini ve yüzüne yağ ile nane sosunun yapıldığını belirten Ahmet Taşar, yemeğin çok lezzetli bir ikramlık olduğuna da değinmiştir.

3.13. Ahmet Taşar (1959), Gaziantep Yemeklerinden Örnekler: Havuç Dolması, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.17, ss.24.

Ana maddesi havuç, iç harcı ise et ve pirinç olan bu yemeğin nasıl yapıldığını tarif eden Ahmet Taşar, bu yemek için Antep'in eskiden çok daha fazla yapılan yemeklerinden olduğunu ama zamanla unutulan yemekler arasında yer aldığını da belirtmiştir.

3.14. Ahmet Taşar (1959), Gaziantep Yemeklerinden Örnekler: Erik Tavası, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.18, ss.18.

Ahmet Taşar, bu yazısında 2 farklı yemeğin yapılışı hakkında bilgi vermiştir. Bunlardan birincisi erik tavası, ikincisi ise çiğdem aşıdır.

Öncelikle erik tavası yemeği için gerekli olan malzemeleri miktarlarıyla beraber vermiş, sonra da yapılışını tarif etmiştir. Bu yemeğin arkasından da küçük ve ayrı bir başlık altında çiğdem aşı yemeğinin malzemelerini ve yapılışını anlatmıştır.

3.15. Ahmet Taşar (1959), Gaziantep Yemeklerinden Örnekler: Fırında Patates, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.19, ss.22.

Ahmet Taşar, fırında patates yemeğinin önce malzemelerini miktarlarıyla beraber vermiş, sonrasında da yemeğin nasıl yapıldığını tarif etmiştir. Bu yemeğin

arkasından da "domates tavası" yemeğinin yapılışını anlatmıştır. Öncesinde de yine yemeğin malzemelerini miktarlarıyla beraber vermiştir.

3.16. Abdullah Edip Çitçi (1959), Antep Fıstığı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.20, ss.5-6/18.

Derlemeci bu yazısında Antep Fıstığı ile ilgili gerek yetiştirilme şartları gerek Antep'te üretim miktarı ve gerekse de ağaç çeşitleriyle ilgili detaylı bilgi vermiştir. Fıstığın yetiştiği mevsimden iklim özelliklerine kadar değinen derlemeci, Gaziantep yöresinde 1946-1959 yılları arasında elde edilen fıstık miktarlarını her sene için ayrı ayrı vererek açıklama yapmıştır.

3.17. Ahmet Taşar (1959), Gaziantep Yemeklerinden Örnekler: Kabak Oturtması, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.20, ss.24.

Ahmet Taşar, Antep yöresine özgü olan kabak oturtması yemeğinin yapılışını tarif etmiştir. Öncesinde yemeğe lazım olan malzemeleri miktarlarıyla veren derlemeci yemeğin yapılışını ve iç harcının nasıl hazırlandığını kısaca ve sırasıyla anlatmıştır.

3.18. Ahmet Taşar (1959), Gaziantep Yemeklerinden Örnekler: Keme Kebabı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.21, ss.12.

Keme Kebabının yapılışını açıklamadan önce gerekli olan malzemeleri veren derlemeci, yemeğin ana malzemesi olan "keme"nin ne olduğunu da açıklamıştır. Sonrasında da kemenin yapımında dikkat edilecek ince hususlara değinmiştir ve yemeğin tarifini vermiştir.

3.19. C. Cahit Güzelbey (1959), Fıstık Hakkında İlgi Çeken Bir Yazı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.21, ss.23-24.

Cemil Cahit Güzelbey tarafından, Doktor Galip Ataç'ın Ulus Gazetesi'ne yazdığı "Antep Fıstığı" başlıklı yazı değiştirilmeden aynen paylaşılmıştır. Yazıya yer vermeden önce de bu hususta kısa bir açıklama yapmış, bu yazının içeriğini önemli ve kıymetli bulduğu için okuyucuya sunma gereği duyduğunu ifade etmiştir.

Galip Ataç, Antep fıstığının ne kadar kıymetli bir yemiş olduğunu vurgulamış, bir imparator yemişi olarak tarih sahnesine çıktığını rivayetlerle açıklamıştır. Antep fıstığının eski zamanlardan o güne kadar geliş serüvenini kısaca özetlemiş, tadının güzelliğini övmüş, değişik şekillerde yenebilen bir kuru yemiş olduğunu anlatmış, hangi yemeklerin içine konulduğundan bahsetmiştir.

3.20. Ahmet Taşar (1959), Gaziantep Yemeklerinden Örnekler: Tikeli Firik Pilavı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.23, ss.15.

Tikeli firik pilavının öncelikle gerekli olan malzemelerini miktarlarıyla beraber veren Ahmet Taşar, sonrasında pilavın yapılışını ve dikkat edilmesi gereken noktaları anlatmıştır. Bu yemeğin yapılışını anlattıktan sonra, "firikli acur dolması" yemeğinin de yapılışını da tarif etmiştir. Bu yemeğe lazım olan malzemeleri de yine yemeğin başında vermiştir.

3.21. Doğan Özkömürcü (1960), Fıstık Toplanması Kavlatılmış ve İç Haline Getirilmesi, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.26, ss.22-23.

Doğan Özkömürcü, Antep yöresinde fıstık ağaçlarının çiçek açma ve meyve verme mevsimlerini açıklamış, sonrasında da fıstığın nasıl toplandığına değinmiştir. Toplanan fıstıkların kalın kabuğundan kırılıp iç kısmının ince kabuğundan nasıl ayrıldığını anlatmış ve fıstığın iç denilen hale nasıl getirildiğini açıklamıştır. Fıstığın her bir aşamada geçtiği işlemde Antep yöresinde kullanılan söylemlere yer vermiştir. Bu paylaşımının sonuna da yazısının kaynağının Gaziantep yöresinde düzenlenen "Gaziantep'in en sevdiğiniz özelliği nedir?" konulu yarışmasında beşinci olan kompozisyon olduğunu ifade etmiştir.

3.22. Ahmet Taşar (1959), Gaziantep Yemeklerinden Örnekler: Çiğdem İle Sütlü, Gaziantep Kültür Dergisi, C.3, S.27, ss.23.

Gerekli olan malzemeleri veren Ahmet Taşar, sonra tatlının tarifini kısaca vermiştir. En sonda da tatlının soğutulmadan sıcak yenmesini tavsiye ederek yazısına son vermiştir.

3.23. H. Yetkin (1962), Gaziantep Yemekleri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.50, ss.16.

Gaziantep yemeklerinden övgüyle bahseden Hulusi Yetkin, diğer bölgelerimizden çok farklı bir yemek kültürüne sahip olduğumuzu ifade etmiştir. Kültür Dergisinin okuyucularının Antep yöresine ait bu güzel yemeklerin tanıtılmasını istediğini, bu talep doğrultusunda Antep yemeklerini tanıtan bir kitap hazırlama fikrinin olduğunu ancak işlerinin yoğunluğu nedeniyle kitabı hazırlamaktan vaz geçtiğini açıklamıştır. Bu konuda Adil Dai'nin gayreti ile 1960 yılında lise öğrencileri arasında "Gaziantep yemekleri" konulu kompozisyon yarışması yapıldığını, yarışmaya 510 öğrencinin katıldığını ve bu öğrencilerin en sevdiği yemeklerin nasıl yapıldığını ana hatlarıyla anlattığını belirtmiştir. Derginin

bundan sonraki sayısında da Antep yemeklerinden bir iki tanesini tanıtan yazılara yer vereceğini sözlerine eklemiştir.

3.24. H.Y. (1962), Gaziantep Yemeklerinden: Yuvarlama, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.51, ss.15-16.

Yuvarlama yemeğinin öncelikle Antep yöresinde çok sevilen bir yemek olduğuna, yapılışının çok zor olmasına rağmen sevildiği için sıkça yapıldığına dikkat çeken Hulusi Yetkin, bu yemek için lazım olan malzemeleri vermiş sonrada çok detaylı bir biçimde nasıl yapıldığını anlatmıştır. Uzun açıklamalarından sonra yemeğin nasıl servis yapılması gerektiğini de sözlerinin sonuna eklemiştir.

3.25. H.Y. (1962), Gaziantep Yemeklerinden: Şiveydiz, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.52, ss.21-22.

Bu yemeğin nasıl yapıldığını ve yemeğe gerekli olan malzemelerin neler olduğunu açıklamadan önce Antep yöresinde yuvarlama yemeğinden sonra en sevilen ikinci yemek olduğunu ifade etmiştir. Liseler arasında Antep yemekleri konulu kompozisyon yarışmasında da en çok anlatılan ikinci yemek olduğunu vurgulayan derlemeci, bu yemeğin taze soğan ve sarımsak mevsiminde yapılabileceğini de belirtmiştir. Sonrasında yemeğe gerekli olan malzemeleri vermiş ve yemeğin nasıl yapıldığını tarif etmiştir. Yemeğin yanında ikram etmek için tercih edilen pilavın genellikle bulgur pilav olduğunu da sözlerine eklemiştir.

3.26. H.Y. (1962), Gaziantep Yemeklerinden: Kabak Oturtması, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.53, ss.17-18.

Genellikle yeşil kabağın çoğaldığı ilkbahar mevsiminde yapılan bir yemek olduğunu ifade eden Hulusi Yetkin, bu yemek için seçilen kabakların ince küçük olması gerektiğini anlatmıştır. Sonrasında kabak oturtması için gerekli olan malzemeleri saymış ve bu yemeğin nasıl yapıldığını tarif etmiştir.

3.27. H.Y. (1962), Gaziantep Yemeklerinden: Ali Nazik, Gaziantep Kültür Dergisi, C.5, S.59, ss.16.

Patlıcan, yoğurt ve kıyma olarak Ali Nazik yemeğinin ana malzemelerini sayan derlemeci, yemeğin nasıl yapıldığını tarif ederken gerekli olan diğer malzemelerin neler olduğunu da açıklamıştır. Patlıcanın ekmek fırınlarında közletilerek yapıldığını ifade eden derlemeci Antep yöresinde buna "söğürtme" dendiğini belirtmiştir. Yemeğin nasıl servis yapıldığını da yemek tarifinin sonunda sözlerine eklemiştir.

3.28. Hulusi Yetkin (1967), Gaziantep Şiş Kebapları, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.114, ss.7-8/21.

Hulusi yetkin tarafından Gaziantep yöresine ait 23 farklı kebap türünün yapılışı anlatılmıştır. Özellikle Gaziantep Kültür Dergisinin, Gaziantep şehrinin dışındaki aboneleri tarafından dergiye gönderilen yazılarda, Gaziantep yemek ve kebaplarından, yapılış şekillerinden bahsedilmesini istediklerini ifade etmiştir. Bu arzu üzerine, Gaziantep kebapları hakkında kısa bir bilgi vermeyi uygun bulduğunu açıklamıştır. Derlemecinin değindiği kebap çeşitleri şunlardır:

"1. Cağırtlak kebabı (Ciğer Kebabı)
2. Böbrek kebabı
3. Koç yumurtası kebabı.
4. Karaciğer kebabı.
5. Kalp kebabı
6. Kuşbaşı tike kebabı :
7. Terbiyeli tike kebabı
8. Altı domates ezmeli tike kebabı
9. Altı domates ezmeli kıyma kebabı
10. Kıyma kebabı
11. Terbiyeli kıyma kebabı
12. Maydanozlu kıyma kebabı
13. Simitli kıyma kebabı
14. Soğan kebabı
15. Sarımsak kebabı
16. Yenidünya kebabı
17. Elma kebabı
18. Şiş kebaplı alinazik
19. Şiş kebaplı yoğurtlu kebap
20. Patlıcan kıyma kebabı
21. Keme kebabı
22. Piliç kebabı
23. Pirzola şiş kebap"

Gaziantep şiş kebaplarının hepsinin mangal kömürü ile pişirildiğini, evdeki mangal ile kebapçılardaki mangalın farklı olduğunu belirten derlemeci; fırında pişirilen kebaplara değinmediğini de ifade etmiştir. Pişirilen etin çoğunlukla koyun eti olduğunu; kebabın lezzetli olmasının, kebapçı ustasının eti iyi seçmesine ve ateşte pişirme müddetinin iyi hesaplamasına bağlı olduğunu anlatmıştır. Bunların yanı sıra

kebapların yanında ikram edilen içecek ve yapılan salatalara, tercih edilen ekmek türüne de değinmiştir.

3.29. Cemil Güçyetmez (1967), Gaziantep'te Ekmek Nasıl Yapılır?, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.114, ss.22.

Gaziantep yöresinde çarşı ekmeği yemenin dışında evlerde ekmek yapmanın da çok eski zamanlardan beri süregelen bir alışkanlık olduğunu ifade eden derlemeci, evdeki ekmeğin nasıl yapıldığını anlatmıştır. Ekmek yapılacak unun neye göre tercih edildiğini, yoğrulan hamurun nasıl mayalandığını, ekmeğin nasıl açılıp pişirildiğini sırasıyla ve detaylarıyla açıklamıştır. Ev ekmeğinin yanı sıra tandır ekmeğinin de nasıl yapıldığına kısaca değinmiş ancak zamanla evlerde ekmek pişirme şeklinin değiştiğini ve bu günkü ekmek fırınlarının meydana geldiğini ifade etmiş; Antep halkının bu ekmek fırınlarından ekmek alıp evde ekmek yapmayı bıraktığını sözlerine eklemiştir.

3.30. Cemil Güçyetmez (1967), Gaziantep'te Ekmek Nasıl Yapılır?, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.115, ss.12-13.

Derginin bir önceki sayısında Gaziantep yöresinde evde ekmeğin nasıl yapıldığını anlatan Cemil Güçyetmez, derginin bu sayısında da derlemesine kaldığı yerden devam ederek fırınlarda çıkan ekmek hakkında bilgi vermiştir. Ekmeğin fırınlarda nasıl yapıldığını, nelere dikkat edildiğini anlatan derlemeci bu fırınlarda çalışma sisteminin nasıl olduğunu ve kimlerin hangi işi yaptığını da açıklamış, fırınlarda sadece ekmek yapılmadığını belirterek çeşitli yemek türlerinin de pişirilmek için verildiğini ifade etmiştir.

3.31. Muharrem Çete (1967), Gaziantep İli Yemeklerini Tanıtma Yarışmasına Gelen Bir Yazı: Eşkili Ufak Köfte-Dövme Çorbası-Simit Aşı-Börek Çorbası, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.117, ss.6/22-23.

Muharrem Çete tarafından okuyucuya sunulan bu paylaşımda, ekşili ufak köfte ile yoğurtlu dövme çorbasının nasıl yapıldığı anlatılmıştır. Bu iki yemeğin de içine konulan malzemeler sıralanmış ve her bir malzemenin de nasıl hazırlandığı açıklanmıştır. Yazının başlığında verilen yemeklerin hepsini açıklayamamış ve derlemesinin sonuna "devam edecek" şeklinde kısa bir not düşmüştür.

3.32. Muharrem Çete (1967), Gaziantep İli Yemeklerini Tanıtma Yarışmasına Gelen Bir Yazı: Eşkili Ufak Köfte-Dövme Çorbası-Simit Aşı-Börek Çorbası, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.118, ss.23.

Derginin bir önceki sayısında sadece ekşili ufak köfte ve yoğurtlu dövme çorbasının nasıl yapıldığını anlatan derlemeci, derginin bu sayısında da kaldığı yerden devam ederek simit aşı ve börek çorbasının tarifini vermiştir. Yemeğe konulan malzemelerin neler olduğunu sıralamış, her yemek için ayrı hazırlanan malzemelerin yapılışını da ayrıca anlatmıştır.

3.33. Emel Ertürer (1967), Gaziantep İli Yemeklerini Tanıtma Yarışmasına Gelen Yazılardan Biri: Kabaklama-Sarımsak aşı-Kilis Kebabı-Kazan Kebabı, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.119, ss.7-8.

Dört farklı yemeğin nasıl yapıldığını anlatan Emel Ertürer, her yemek için ayrı başlık altında açıklama yapmıştır. Yemeklere gerekli olan malzemelerin neler olduğunu ve ne miktarının ne kadar olacağını da tek etek sıralamıştır.

3.34. Mehmet Hayri Özgür (1967), Gaziantep Yemeklerini Tanıtma Yarışması: Patlıcan Doğraması-Kabak Dolması-Fasulye Tavası-Etli Çiğ Köfte, Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.119, ss.8/21.

Dört farklı yemeğin yapılışını tarif eden Mehmet Hayri Özgür, her bir yemek için gerekli olan malzemeleri ayrı ayrı saymıştır. Yemeklerin tarifini yapılış aşamalarına göre sırayla vermiştir. Bazı yemeklerin Antep yöresinde nerelerde tercih edildiğini açıklamıştır. Örneğin fasulye tavasının piknik alanlarında yenildiği kadar meze olarak da tercih edildiğini belirtmiştir. Başta çiğ köfte olmak üzere tarif edilen yemeklerin yanına hangi salata ve mezelerin ikram edilebileceğini de açıklamış; bunların da nasıl yapıldığını anlatmıştır.

3.35. Şakir Sabri Yener (1970), Folklor: Gaziantep'te Dolma Çeşitleri, Gaziantep Kültür Dergisi, C.13, S.145, ss.23-24.

Şakir Sabri Yener tarafından Gaziantep yöresinde yapılan dolma çeşitlerine değinilmiş, 23 farklı maddede dolma çeşitleri sayılmıştır. Bazı dolma çeşitlerinin sadece adı verilmiş bazılarının ise yapılışına kısaca değinilmiştir. Derlemenin sonunda sıralamış olduğu bazı dolma çeşitlerinin, herkes tarafından yapılmadığını; Gaziantep'te becerikli ve yemek yapmakta usta olan hanımlar tarafından yapıldığını belirtmiştir.

3.36. Cemil Cahit Güzelbey (1972), Gaziantep'te Açma Ekmek ve Ev Ekmeği, Gaziantep Kültür Dergisi, C.13, S.153, ss.9-10.

Gaziantep yöresinde yenilen ekmeklerin ekmekçi fırınlarında veya evde yapıldığına dikkat çeken Cemil Cahit, ekmek fırınlarında çıkan ekmek çeşitlerinin neler olduğuna ve evde yapılan ekmeğin nasıl yapıldığına değinmiştir. Fırından alınan ekmeğe Anteplilerin "çarşı ekmeği" de dediğini, ev ekmeğinin yanı sıra bu ekmeğin de çok sevildiğini anlatmıştır. Ayrıca bir dönem sağlığa zararlı bulunduğu gerekçesiyle fırınlarda çıkan açma ekmeğin yasaklandığından ancak bu ekmek türünün çevre illerde çıkarılmaya ve lokantalarda ikram edilmeye devam edildiğinden bahsetmiştir. Uygulanan yasağın zamanla kaldırıldığını ancak bazı ekmekçilerin bu ekmeği çıkarmayı unuttuğunu ifade eden derlemeci, ekmek çıkarmada usta olan fırıncıların yeniden bu ekmeği çıkarma işine girişmesinin zor olmadığını vurgulamıştır.

3.37. Mehmet Acıoğlu (1990), Gaziantep Yemeklerinden Örnekler: Fıstık Köftesi, Yöre Dergisi, S.1, ss.38.

Mehmet Acıoğlu Gaziantep yöresine ait olan fıstık köftesinin önce malzemelerini sırasıyla saymış, sonrasında bu yemeğin nasıl yapıldığını tarif etmiştir. Paylaşımının sonunda "fıstık" başlığı altında Antep fıstığının besin değeri hakkında kısaca bilgi vermiştir.

3.38. Birecikli Razi (1990), Çiğ Köfte, Yöre Dergisi, S.1, ss.38.

Birecikli Razi Çiğ Köfte başlığı altında çiğ köftenin yapılışını ve nasıl yenmesi gerektiğini 8 beyitten oluşan şiir formatında yazdığı paylaşımında anlatmıştır.

3.39. Derleyeni Belli Olmayan Paylaşım (1990), Gaziantep Yemeklerinden Örnekler, Yöre Dergisi, S.2, ss.34.

Yöre dergisinde yapılan bu paylaşımda Gaziantep iline ait olan yemeklerden önce "süzek köftesi" daha sonra "sütlaç-zerde" tatlısının tarifleri verilmiştir. Tariflerden önce her bir yemek ve tatlı için gerekli olan malzemeler sıralanmış, daha sonra nasıl yapıldıkları ne şekil servis edildikleri anlatılmıştır.

3.40. Bekir Acıoğlu (1990), Patlıcan Yemekleri, Yöre Dergisi, S.3, ss.37.

Bekir Acıoğlu ilk olarak Gaziantep yöresinde patlıcan ile yapılabilen 40 farklı yiyecek türünü sıralamıştır. Bu yiyecekler tatlı, turşu, kebap, reçel vs. gibi farklı türdeki yiyeceklerdir. Bu sıralamanın hemen ardından "Patlıcan Silkme"

yemeğinin yapılışı tarif edilmiş, tariften önce de bu yemek için lazım olan malzemeler sırasıyla verilmiştir.

3.41. Şanslı Hasan'ın Oğlu Bozo (1990), Gaziantep'in Üzüm Pekmezi, Yöre Dergisi, S.4, ss.4.

"Gaziantep'in Üzüm Pekmezi" adlı paylaşımda öncelikle pekmez ve çeşitleri hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra pekmezden elde edilen ürünlerin neler olduğu açıklanmış ve bunların nasıl yapıldığı anlatılmıştır. Derlemenin sonunda Gaziantep'te hanımların şire yaparken bir görseline yer verilmiş, eski Antep geleneğinde kış gecelerinde şire ve bunun yanında yenilen diğer yiyeceklere yer verilmiştir.

3.42. Fahri Anlaroğlu (1990), Gaziantep'te Bağcılık ve Şire, Yöre Dergisi, S.4, ss.5-6.

Fahri Anlaroğlu, Gaziantep'te bağcılığın nasıl yapıldığı ve üzümün nasıl yetiştirildiği hususunda bilgi vermiştir. Daha sonra da üzümden ve pekmezden yapılan yiyecekleri sıralamıştır. Bastık, sucuk, dilme, tarhana ve muska gibi yiyeceklerin nasıl yapıldığını tek tek ve kısaca anlatmıştır.

3.43. İlhan Arslanyürek (1991), Güney Anadolu'da Yetişen Mantarımız: Toprağın Havyarı (Keme), Yöre Dergisi, Y.2, S.5, ss.38-40.

İlhan Arslanyürek keme hakkında çeşitli başlıklar altında bilgi vermiş, bu mantar çeşidinin ülkemizin özellikle Güney bölgesindeki illerde yetiştiğini ifade etmiş, toplanma şekli ve toplanma yeri ile satışı hakkında açıklamalar yapmıştır. İçerdiği besin değerleri hakkında küçük bir tablo vermiş ve bu sebzenin halk arasında ne tür yemeklerde kullanıldığını anlatmıştır. "Keme ile Yapılan Yemekler" başlığı altında keme kebabı, kemeli pilav ve kemeli piliç güveci yemeklerinin malzemeleri sıralanmış ve bu yemeklerin yapılışı tarif edilmiştir.

3.44. Selma Hastaoğlu (1991), Gaziantep'in Peynirli Un Helvası, Yöre Dergisi, Y.2, S.6, ss.23.

Selma Hastaoğlu peynirli un helvası için önce gerekli olan malzemeleri sıralamış, daha sonra da bu helvanın nasıl yapıldığını anlatmıştır. Helvanın yapımı sırasında daha lezzetli olması için birkaç püf noktasını da vermiştir.

3.45. Gürsel Güzel (2008), Ulumâsere Köyünde Üzüm Mâsereciliği ve Şirecilik, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.2, S.12, ss.38-46.

Gürsel Güzel, Gaziantep yöresinde üzümden yapılan geleneksel yiyecek türlerini küçük alt başlıklar halinde tek tek tanıtmıştır. Bu yiyeceklerin nasıl

yapıldığını tarif etmiş, yiyeceklerin yapımı sırasında kullanılan malzemelere ve püf noktalarına da yer vermiştir. "Üzüm pekmezi, gün pekmezi, zortah, bastık, dilme, tarhana, sucuk ve muska" başlıkları altında da bu yiyeceklerin yapılışını tarif etmiştir.

3.46. Abdullah Edip Çitçi (2008), Gaziantep'te Tahin Helvacılığı, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.3, S.17, ss.10-13.

Abdullah Edip Çitçi, Gaziantep ilinde geçmişten günümüze helvacılık işi hakkında bilgi vermiş, bu işin ne zamandan beri yapıldığını ve kimler tarafından geliştirildiğini anlatmıştır. Helva ustası olarak kabul edilen kişilerin adlarını sıralamış ve bu kişiler hakkında kısaca açıklama yapmıştır. Ayrıca tahinli helva ile diğer helva çeşitlerinin nasıl yapıldığını malzemeleriyle beraber tarif etmiştir.

3.47. Abdullah Edip Çitçi (2009), Gaziantep Baklavasının Öyküsü, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.4, S.19, ss.14-17.

Abdullah Edip Çitçi, resmi kaynaklara geçmek suretiyle 2007 tarihinde Gaziantep yöresinin tescilli bir tatlısı ilan edilen baklavanın geçmişten günümüze kadar kat ettiği yolu anlatmıştır. Verdiği bu bilgilerden sonra bir baklavanın yapımında önemli olan ince hususlara dikkat çekerek baklavanın yapılışını tarif etmiştir. Baklavanın yapım aşamalarını sırasıyla gösteren fotoğraf karelerine yer vererek anlattıklarını daha somut hale getirmiştir.

3.48. İlhan Aslanyürek (2011), Ana ve Babamın Eti Bir Yıl Saklama Yöntemi: Topaç Yapma, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.6, S.35, ss.32-38.

İlhan Aslanyürek tarafından yazılan bu makalede, Gaziantep yöresinde çok eski dönemlerde bir yiyecek türü olarak yapılan "topaç" anlatılmıştır. Topacın lezzetli olması için büyükbaş ve küçükbaş hayvanlarının beslenme şekillerinin dahi çok önemli olduğunu açıklayan Aslanyürek, topacın yapıldığı mevsimin/zamanın özelliklerine de değinmiştir. Topacın nasıl yapıldığını ve saklama koşullarını tarif etmiştir. Ayrıca topaçtan yapılan yemek çeşitlerini de sıralamıştır:

"1. Topaç eritmesi
2. Topaçlı simit aşı
3. Topaçlı köfte (Kısır)
4. Topaçlı börek
5. Topaçlı lahmacun"

İlhan Aslanyürek, bu yemeklerde topacın nasıl kullanıldığını kısa kısa açıklamış; bunların dışında çoğu sulu yemekte, dolma ve sarmalarda da topacın kullanıldığını ve yemeklere lezzet kattığını ifade etmiştir.

3.49. Mustafa Bayram, Gaziantep'in Bazı Geleneksel Lezzetlerinin Tarihsel Gelişimi, Journal of Tourism and Gastronomy Studies, Y.2017, ss.59-69.

Gaziantep'in dünya üzerinde bile kabul görmüş önemli bir mutfağı ve ismi sayılmış 475 çeşide yakın yemek çeşidi olduğu ifade edilen bu makalede Antep yöresinin mutfak kültürünün geçmişten günümüze geldiği süreç ele alınmıştır. Gaziantep'te mutfağı için önemli kabul edilen üzüm, pekmez, Antep kâhkesi, nohut dürümü, Antep bulguru tırnaklı pidesi gibi yiyecekler de ayrıca tanıtılmıştır.

3.50. Reha Tartıcı, Gastronomideki Dünya Markamız Gaziantep Mutfağı, Bütün Dünya Dergisi, Y.2018, S.6, ss.99-102.

Reha Tartıcı, Gaziantep mutfağının ne denli önemli olduğunu günümüzdeki başarılarını anlatarak açıklamıştır. UNESCO'nun koruma altına aldığı önemli bir mutfak olduğunu belirtmiş, bu anlamda Gaziantep mutfağının kaç farklı özgün yemek çeşidine sahip olduğunu ve en yaygın sınıflandırmaya göre Gaziantep mutfağında 12 çeşit yemek türü bulunduğunu ifade etmiştir. Daha sonra bu sınıflandırmaya uygun olarak yemek çeşitleri hakkında ayrıca bilgi vermiştir.

4. BİLDİRİLER

4.1. Cemil Cahit Güzelbey, Gaziantep'e Özgü Yemekler, Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri (31 Ekim – 1 Kasım 1981), Kültür ve Turizm Bakanlığı MFAD Yay: 41 / Sem. Kongre Bildirileri:12, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, Y.1982, ss.87-103.

Cemil Cahit Güzelbey, Gaziantep yemekleri üzerine yapmış olduğu araştırmasında öncelikle Gaziantep yemeklerini incelerken dikkat edilmesi gereken hususları 5 madde altında açıklamıştır. Daha sonra çorbalar, et yemekleri, sebze yemekleri, salçalı-yoğurtlu etli sebze yemekleri, pilavlar, kebaplar, köfteler ve börekler, tatlılar ve salatalar vs. gibi çeşitli aşlıklar altında birçok yemek çeşidini saymıştır. Bu yemeklerden bazılarının yapılışı hakkında kısaca bilgi vermiştir.

4.2. Nilüfer Zeynep Özçörekçi Göl, Turizm ve Ticaret Yaşamında Gaziantep Mutfağının Rolü, GAP Çerçevesinde Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri (12–13 Ekim 2001), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları: 2957, Ankara, Y.2002, ss.112-121.

N. Z. Özçörekçi Göl tarafından hazırlanan bu bildiride turizm ve ticaret yaşamında Gaziantep mutfağının nasıl ve ne kadar etkili olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Gaziantep topraklarında hangi meyve ve sebzelerin yetiştirildiği, geleneksel Antep evlerinde mutfak mimarisinin nasıl şekillendiği anlatılarak Gaziantep mutfak kültürünü etkileyen unsurlar açıklanmıştır. Ayrıca Antep mutfağına ait yemekler ana hatlarıyla sınıflandırılmış, bu yemekler üzerine kurulmuş çeşitli mesleklerin / esnafların varlığıyla hem turizmcilerin dikkatinin çekilmesine hem de ticari hayatın mutfak kültürüne dayalı zenginliğine vurgu yapılmıştır.

4.3. Gonca Tokuz, Gaziantep Mutfağında Meyveli Tatlar, VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Y.2006 / (27 Haziran - 1 Temmuz), Gaziantep, ss.7.

Gonca Tokuz tarafından yapılan araştırmada Gaziantep ilinde mutfak kültüründe meyvelerin kullanıldığı tatlar üzerinde durulmuştur. Gonca Tokuz, meyvelerin kullanım alanını açıklamak için Gaziantep yemeklerini 5 başlık altında sınıflandırarak açıklamıştır: Yemekler, salata-piyaz-turşular, tatlandırıcılar, tatlılar ve içecekler. Meyvelerin yemeklerden içeceklere, salatadan tatlılara kadar nasıl kullanıldığını açıklamış; tüm bu bilgilerin ışığında genel bir değerlendirme yapmıştır.

5. BROŞÜR

5.1. Gaziantep Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Gaziantep Mutfağı, Y.2015, ss.48.

Gaziantep Valiliği tarafından hazırlanan bu broşürde Gaziantep mutfağı hakkında bilgi verilmiş, Antep'in en ünlü yemek ve tatlılarının yapılışları tarif edilmiş, mutfakta kullanılan araç-gerekler tanıtılmış ve anlatılanlar görsellerle zenginleştirilmiştir.

S. 2. GAZİANTEP'TE İÇECEK TÜRLERİ VE YAPILIŞLARI

1. KİTAPLAR

1.1. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep Folklorundan Notlar: Miyan Şerbeti–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in arşivinde dosya halinde bulunan ve Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Gaziantep Folklorundan Notlar" isimli eserde Cemil Cahit Güzelbey'in "Miyan Şerbeti" başlıklı yazısı paylaşılmıştır. Bu yazıda Gaziantep yöresinde çok fazla yapılıp içilmesiyle meşhur olan meyan şerbetinin yapılışı anlatılmış, ikram ediliş şekli hakkında bilgi verilmiştir.

2. TEZLER

2.1. Deniz Baran, Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme –Gaziantep'te Yemekler ve İçecekler: İçecekler–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.85-90, Gaziantep.

Deniz Baran tarafından hazırlanan "Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep'te mutfak kültürü çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır. Gaziantep'teki yeme-içme geleneği; geçiş dönemleri, özel günler ve inanışlar esas alınarak açıklanmıştır.

Deniz Baran, tezin ana bölümü de olan dördüncü bölümde yeme-içme kültürünün bir parçası olan ve Gaziantep'te ikram edilen içecekleri "Gaziantep'te Yemekler ve İçecekler: İçecekler" başlığı altında detaylı bir biçimde açıklamıştır.

İçecek çeşitlerini sıcak içecekler ve soğuk içecekler şeklinde sınıflandırarak alt başlıklar altında çay, kahve, bitki çayları, şurup ve şerbetler vs. şeklinde detaylı bir biçimde anlatmıştır. Gaziantep'te yapılan ve ikram edilen içecekleri sıralarken konuyla ilgili yapmış olduğu derlemelere de yer vermiştir.

2.2. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Halk Mutfağı: İçecek Türleri ve Yapılışları–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.446-447, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak halk mutfağına değinerek içecek türleri ve yapılışlarını ele almıştır.

Öncelikle Barak Türkmenlerinin mutfak kültürünü açıklamak adına farklı içecek türlerinin yapılışı hakkında bilgi veren Cevdet Avcı; her bir içeceğin tarifini verirken gerekli olan malzemeleri de sıralamıştır. Tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

3. MAKALELER

3.1. Cemil Cahit Güzelbey (1959), Miyan Şerbeti, Gaziantep Kültür Dergisi, C.2, S.20, ss.4/22.

Cemil Cahit Güzelbey, meyan şerbetinin nasıl yapıldığını, hangi bitkiden yararlanılarak çıkarıldığını, bu bitkinin nasıl işlemlerden geçtiğini sırasıyla anlatmıştır. Meyan şerbetini yapıp satarak geçimini kazanan insanların bu işte titizlikle çalıştığını vurgulamıştır. Bu şerbet imal edilirken kendine özgü kullanılan eşyalara da değinmiş, bunlar hakkında bilgi vermiştir.

Meyan şerbetinin özellikle yaz aylarında ve yaza tekabül eden Ramazan ayında, hem serinlemek için tercih edilen bir içecek olduğunu hem de hayır yapmayı arzu edenlerin sebil yaptırarak hayırlı işe vesile aracı olduğunu belirtmiştir.

3.2. Derleyeni Belli Olmayan Paylaşım (1967), Âsûrîler Devrinden Bu Yana Tam Üç Bin Yıldan Beri Kullanılan Şerbet: Hayat İksiri «Meyan Kökü», Gaziantep Kültür Dergisi, C.10, S.113, ss.22-23.

Meyan kökünün çok eski bir tarihi olduğu, eski zamanlardan günümüze kadar birçok milletin bu bitkiyi bildiği, çeşitli hastalıklara iyi gelmesi bakımından hatta bazı devlet adamları tarafından "gençlik iksiri" diye nitelendirilip içildiği anlatılmıştır. Meyan kökünün içinde bulunan diğer maddeler ve faydaları açıklanmış, meyan kökünden elde dilen şerbetin hangi tedavilerde kullanıldığı hakkında da ayrıca bilgi verilmiştir. Derlemenin sonunda düşülen kısa bir notta bu yazının Meyan şerbetinin bilhassa yaz aylarında Gaziantep'te çok içilmesi sebebiyle dergide paylaşıldığı açıklanmıştır.

3.3. Mehmet Acıoğlu (1990), Menengiç Kahvesi, Yöre Dergisi, S.1, ss.38.

Mehmet Acıoğlu, Menengiç kahvesinin yapımında gerekli olan malzemeleri ölçü vererek sıralamış, sonrasında da kahvenin yapımını kısaca tarif etmiştir.

3.4. Fahri Anlaroğlu (1990), Gaziantep'te Bağcılık ve Şire, Yöre Dergisi, S.4, ss.5-6.

Fahri Anlaroğlu, Gaziantep'te bağcılığın nasıl yapıldığı ve üzümün nasıl yetiştirildiği hususunda bilgi vermiştir. Daha sonra da üzümden ve pekmezden

yapılan içecekleri sıralamıştır. Burun şerbeti, mor (kara) şerbet, çöp şerbeti, damla şerbeti, tortlama gibi içeceklerin nasıl yapıldığını tek tek ve kısaca anlatmıştır.

3.5. Kemal Şerbetçi (1991), Meyan Şerbeti, Yöre Dergisi, Y.2, S.7, ss.35-37.

Kemal Şerbetçi, meyan şerbetinin ne zaman ve nasıl yetiştirildiğine dair tarihi bilgiler vermiş, geçmişten günümüze şerbet ve şerbetçiliğin durumunu değerlendirmiştir. Meyan şerbetinin nasıl yapıldığını anlatmış, meyan şerbetinin yapımında kullanılan meyan kökü hakkında bilgi vermiştir. Anlattığı konuyla ilgili olarak çeşitli görsellere yer vererek paylaşımını somutlaştırmıştır.

3.6. Abdullah Edip Çitçi (2008), Meyan Kökü ve Şerbeti, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.3, S.13, ss.50-53.

Abdullah Edip Çitçi, Ramazan ve yaz aylarında Gaziantep yöresinin için vaz geçilmez içeceği olarak nitelendirdiği Meyan Şerbeti'nin tarihi, içeriği, yapılışı ve ikram edilme şekli hakkında detaylı bilgi vermiştir. Bu şerbetin hangi bitki ve malzemelerden yapıldığını anlatmış, bu malzemelerin miktarlarını vererek içeceğin yapılışını tarif etmiştir.

3.7. Mehmet Atılgan (2011), Barak Odasında Mırra Kültürü-2, Gaziantep Tarih Kültür Dergisi, Y.6, S.33, ss.38-47.

Mehmet Atılgan, derginin bir önceki sayısında "Barak Odasında Mırra Kültürü-1" başlıklı yazısında sadece Barak kültüründen, gelenek ve göreneklerinden, Barak odalarının özelliklerinden bahsetmiş; derginin bu sayısında ise özellikle Barak kültüründe önemli içecek olan Mırra'yı çok yönlü bir biçimde okuyucuya sunmuştur.

Öncelikle Mırra'nın yapılması için gerekli olan malzemeleri sıralamış, sonra bu malzemelerin tek tek sahip olduğu kültürel özellikleri anlatmıştır. Daha sonra Mırra'nın yapılışını tarif etmiş, içmek için yapılan sunumunda dikkat edilecek hususları tüm incelikleriyle anlatmıştır. Ayrıca Mırra'nın fayda ve zararlarına değinmiş, halk arasında Mırra ile ilgili anlatmalara ve söylenegelen sözlere de yer vermiştir.

3.8. Pelin Yılmaz, Menengiçten Şuruba: Gaziantep'te İçecek Kültürü, Folklor/Edebiyat, Y.2012/1, C.18, S.69, ss.25-39.

Pelin Yılmaz Gaziantep yöresinde yapılan ve ikram edilen içecek türlerini ele almış; içeceklerin sosyal işlevi, günlük hayatta kullanımları, özel günlerde kullanımı ve tedavi amaçlı kullanımı göz önünde bulundurularak çıkarımlar da

bulunmuştur. Kahve, çay, şurup, şerbet, meyve suyu, ayran, lohusa şerbeti, bitki çayları vs. gibi içecekler hakkında tek tek açıklamalarda bulunmuştur.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

S. 3. GAZİANTEP'TE YİYECEK VE İÇECEKLERİN KORUNMASI

1. KİTAPLAR

1.1. Ali Atalar, Gaziantep Folkloru, Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Y.1985, C.1, ss.125, Gaziantep.

Ali Atalar tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep folkloru hemen her yönüyle ele alınmıştır. Eserinde "Gaziantep'te Kış Zahireleri" başlığı altında Gaziantep yöresinde kış mevsimi gelmeden önce hazırlık yapıldığını ve bu nedenle bazı zahirelerin alınıp saklandığını açıklamış, bunların saklanma koşulları hakkında bilgi vermiştir.

Peynir, yağ ve salça gibi yiyeceklerin günümüzde buzdolabında saklandığını ancak eski Antep evlerinde kiler denilen odlarda karanlık bir yerde ve küpün içinde veya teneke kaplarında saklandığını ifade etmiştir.

Bulgur, un, firik, nohut, mercimek, maş, dövme gibi taneli yiyeceklerin çuvallarda ve yine kilerde saklandığını belirtmiştir.

Kurutulan üzüm, erik, dut gibi meyve ve patlıcan, biber, bamya gibi sebzelerin ipe geçirilmiş vaziyette büyük torbalara konarak korunduğunu açıklamıştır.

Salamura, turşu ve pekmez gibi yiyeceklerin güneş görmeyecek şekilde muhafaza edildiğini anlatmıştır.

2. TEZLER

Bu konu hakkında çalışılmış bir tez bulunmamaktadır.

3. MAKALELER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir makale bulunmamaktadır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

S. 4. GAZİANTEP'TE MUTFAK ARAÇ / GEREÇLERİNİN KULLANILIŞI

1. KİTAPLAR

1.1. Ali Atalar, Gaziantep Folkloru, Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Y.1985, C.1, ss.125, Gaziantep.

Ali Atalar tarafından ortaya konan bu çalışmada Gaziantep folkloru hemen her yönüyle ele alınmıştır. Eserinde "Gaziantep'te Etnografya" başlığı altında Gaziantep yöresinde kullanılan tas çeşitleri, mutfakta kullanılan ve ev içinde kullanılan eşyalar hakkında bilgi vermiştir. Geçişten günümüze kadar kullanılmış olan mutfak eşyalarından bazılarını sadece isimlerini vermek suretiyle sıralamıştır.

1.2. Gaziantep Valiliği İl Turizm Müdürlüğü, Gaziantep Yemekleri, Kaptan Ofset, Y.2000, ss.144, Gaziantep.

Gaziantep Valiliği İl Turizm Müdürlüğü tarafından hazırlanan bu kitapta Gaziantep mutfak kültürü tüm yönleriyle tanıtılmaya çalışılmıştır. Gaziantep yemekleri, Gaziantep mutfağında kullanılan araç ve gereçler alfabetik sırayla verilmiş, her bir eşya için nerede ve nasıl kullanıldığına dair kısa açıklamalar yapılmıştır.

1.3. Zeynel Özlü, XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep, Uğur Matbaası, Y.2004, ss.260, Gaziantep.

Zeynel Özlü tarafından 18. yüzyılın ikinci yarısında Gaziantep ilinin kültür hayatı ele alınmış, üç bölümden oluşan eserin ikinci bölümünde Gaziantep'te o dönemde kullanılan mutfak eşyaları hakkında bilgi verilmiştir. Bu eşyalar tanıtılırken çeşitli başlıklar altında tasnif edilmiştir:

1. Ahşap, demir, saç vs. mutfak alet ve malzemeleri
2. Meşrubat takımları

"Ahşap, demir, saç vs. mutfak alet ve malzemeleri" başlığı altında o dönemde kullanılan 39 tane mutfak eşyasına yer verilmiştir. "Meşrubat takımları" başlığı altında kahve ve şerbet takımlarında kullanılan bardak, fincan ve tepsi gibi malzemeler tanıtılmıştır.

1.4. Halil İbrahim Yakar, Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı –Gaziantep Yemekleri ve Mutfak Araçları–, Sonsöz Grup Matbaa, Y.2016, ss.592, Ankara.

Halil İbrahim Yakar tarafından, Cemil Cahit Güzelbey'in arşivinde dosya halinde bulunan ve Güzelbey'in hayatta iken kitaplaştırmayı düşündüğü 13 farklı

eser birleştirilerek tek kitap halinde külliyat olarak oluşturulmuştur. Bu külliyat içinde "Gaziantep Yemekleri ve Mutfak Araçları" isimli eserde Gaziantep'in mutfak kültürü içinde yer alan mutfak araçları tanıtılmış ve araçların nerede / hangi yemeklerin yapımında kullanıldığı hususunda bilgi verilmiştir.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Halk Mutfağı: Mutfak Araç-Gereçleri ve Kullanışları–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.447-448, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak halk mutfağına değinerek mutfak araç-gereçlerini ve kullanışlarını ele almıştır.

Öncelikle Barak Türkmenlerinin mutfakta kullandığı araç gereçlerden bazılarının adını ve bunların ne işe yaradığını açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.2. Deniz Baran, Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme –Gaziantep Mutfağında Kullanılan Araç ve Gereçler–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.92-99, Gaziantep.

Deniz Baran tarafından hazırlanan "Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep'te mutfak kültürü çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır. Gaziantep'teki yeme-içme geleneği; geçiş dönemleri, özel günler ve inanışlar esas alınarak açıklanmıştır.

Deniz Baran, tezin ana bölümü de olan dördüncü bölümde mutfak kültürünün bir parçası olan Gaziantep mutfağında kullanılan eşyaları "Gaziantep Mutfağında Kullanılan Araç Ve Gereçler" başlığı altında detaylı bir biçimde açıklamıştır. Öncelikle Gaziantep halkının mutfakta kullandığı araç gereçlerden bazılarının adını alfabetik sıraya göre sıralamış; sonrasında bunların ne işe yaradığını açıklamıştır.

3. MAKALELER

3.1. Zeynel Özlü, XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep Mutfağı, Milli Folklor, Y.2006, S.72, ss.118-128.

Zeynel Özlü 18. yüzyılda Gaziantep mutfağında kullanılan araç-gereçlerden bazılarının neler olduğunu açıklamıştır. Öncelikle Gaziantep'te yemek ve mutfak

kültürüne dair bilgi vermiş, daha sonra çömçe, kepçe, kevgir, kazan, sahan, tas, tepsi, sini, lenger, badiye, debbe, satıl, güğüm, katremiz, bakraç, havan, süzek vs. gibi Gaziantep mutfağında kullanılan araç-gereçleri sıralamıştır. Sonrasında bunların kullanım yeri hakkında bilgi verilmiştir. Makalesini de bazı görsellerle zenginleştirmiştir.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

5. BROŞÜR

5.1. Gaziantep Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Gaziantep Mutfağı, Y.2015, ss.48.

Gaziantep Valiliği tarafından hazırlanan bu broşürde Gaziantep mutfağı hakkında bilgi verilmiş, Antep'in en ünlü yemek ve tatlılarının yapılışları tarif edilmiş, mutfakta kullanılan araç-gerekler tanıtılmış ve anlatılanlar görsellerle zenginleştirilmiştir.

S. 5. GAZİANTEP'TE SOFRA GELENEK VE GÖRENEKLERİ

1. KİTAPLAR

Bu konu hakkında hazırlanmış bir kitap bulunmamaktadır.

2. TEZLER

2.1. Cevdet Avcı, Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması –Gaziantep Barakları Halk Kültürü; Halk Mutfağı: Mutfak Araç-Gereçleri ve Kullanışları–, Doktora Tezi, Y.2015, ss.447-448, Adana.

Gaziantep Barakları üzerine çok yönlü bir inceleme yapan Cevdet Avcı, tezinin üçüncü bölümünde "Gaziantep Barakları Halk Kültürü" genel başlığı altında konuyla ilgili olarak halk mutfağına değinerek mutfak araç-gereçlerini ve kullanışlarını ele almıştır.

Öncelikle Barak Türkmenlerinin mutfakta kullandığı araç gereçlerden bazılarının adını ve bunların ne işe yaradığını açıklayan Cevdet Avcı; sonrasında tüm ulaştığı bilgi ve derlemelerden hareketle de genel bir değerlendirme yapmıştır.

2.2. Deniz Baran, Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme –Yeme-İçmeye Bağlı İnanışlar ve Uygulamalar–, Yüksek Lisans Tezi, Y.2016, ss.99-110, Gaziantep.

Deniz Baran tarafından hazırlanan "Gaziantep Mutfağı Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme" konulu bu yüksek lisans tezinde Gaziantep'te mutfak kültürü çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır. Gaziantep'teki yeme-içme geleneği; geçiş dönemleri, özel günler ve inanışlar esas alınarak açıklanmıştır.

Deniz Baran, tezin ana bölümü de olan dördüncü bölümde mutfak kültürünün bir parçası olan sofra gelenek ve göreneklerini "Yeme-İçmeye Bağlı İnanışlar ve Uygulamalar" başlığı altında detaylı bir biçimde açıklamıştır. Öncelikle Gaziantep halkının sofrayla ilgili inanış ve uygulamalarını şu başlıklar altında ele almıştır:

"1. Sofra Adabı
2. Misafir Kültürü
3. Yeme-İçme ile İlgili İnanışlar
4. Sahre (Piknik) Geleneğimiz"

Sonrasında her bir başlığı kendi içinde detaylı bir biçimde açıklamıştır.

3. MAKALELER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir makale bulunmamaktadır.

4. BİLDİRİLER

Bu konu hakkında hazırlanmış bir bildiri bulunmamaktadır.

Değerlendirme: Gaziantep Halk Mutfağı üzerine toplam 20 kitap, 9 tez, 59 makale, 3 bildiri ve 2 broşür olmak üzere 93 yayın tespit edilmiştir. Bu yayınların hemen hepsinde Gaziantep mutfağının yeme içme kültürü, sofra gelenek ve görenekleri, Gaziantep insanının ikram etmeyi ne denli sevdiği ele alınmıştır.

Mutfak kültürü Gaziantep halkı için bir araya gelme, toplanıp eğlenme, ikramda bulunarak karşıdaki insana duyulan saygı ve sevgiyi gösterme, gelenek ve görenekleri yerine getirme, yaza veya kışa hazırlık yapma, hastalıktan kurtulup şifa bulma gibi birçok anlam ifade ermektedir. Bu nedenle de çoğu araştırmanın temelini oluşturmuş, nice kaynaklarda yerini almıştır.

SONUÇ

Bir coğrafyanın kültürel anlamdaki zenginliği, insanlık tarihi boyunca çeşitli medeniyetlere kucak açmasıyla doğru orantılı gelişim göstermektedir. Çok eski çağlardan günümüze kadar gerek coğrafi konumunun etkisiyle gerekse de farklı kültürlerin tercihinde odak noktası olması nedeniyle Gaziantep, kültür zenginliğini korumuş bir yöredir. Gaziantep'in böylesi bir kültürel varlığa sahip olması; bu yöreyi gezip görmek isteyenler için bir cazibe merkezi konumuna taşırken, çoğu araştırmacı için keşfedilmeyi bekleyen bir gizem halini almıştır. Bu nedenle de çoğu çalışmanın ana konusu ve inceleme sebebi olmuştur.

Gaziantep ili üzerine yapılan bu çalışmada Gaziantep yöresinin halk kültürü kapsamında yapılmış yayınlar incelenmiş ve bu yayınlar tek tek içerik bakımından analiz edilmiştir. Gaziantep yöresinin zengin bir kültür yapısına sahip olması ve bu kültüre dair yazılan kitapların, hazırlanan akademik çalışmaların, sunulan süreli ve süresiz yayınların sayısının fazla olması bu çalışmanın hazırlanmasında önemli bir etken olmuştur. Gaziantep'in çoğu alana ait halk bilgisinin, gelenek ve göreneklerinin, inanış ve uygulamaların canlılığını koruyarak uygulanagelmesinde halkın sosyokültürel yaşam şeklinin etkili olduğu muhakkaktır. Yapmış olduğumuz çalışmanın neticesinde çoğu alanda bu yaşantının etkisi gözlenmiştir.

Gaziantep'in kültürü üzerine yapılan araştırmaların derlenmesi ve incelenip analiz edilmesi sırasında HAGEM 100'lük Sınıflandırma listesi esas alınmıştır. Değerlendirilen yayınlar konusu ve içeriği gereği, bu listedeki genel başlıkların altında yer alan alt başlıklara dâhil edilmiştir. Bu denli bir tasnif şekli ve çalışma yöntemi Gaziantep yöresinin kültürüyle ilgili doğru tespitlerde bulunulması adına etkili olmuştur.

Gaziantep kültürü üzerine yapılan çalışmalar için genel bir değerlendirme yapıldığında ortaya konulmuş olan yayınların çoğunun Gaziantep'in mutfak kültürü ve eğlence hayatına dair yayınlar olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda önemli gün ve gecelerde, hayatın dönüm noktalarında uygulanan gelenek ve göreneklerde, misafirperverliği veya yardımseverliği göstermede Gaziantep yemekleri önemli bir kültür unsuru olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle Gaziantep yöresinin yemekleri üzerine birçok yayın ortaya konmuştur.

Halk müziği ve halk dansları ele alındığında konuyla bağlantılı olarak en çok üzerinde durulan türün "türkü" olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır. Çeşitli halk

anlatılarında dahi yer verilen türkünün anonim şiirler içinde de üzerinde en fazla durulan şiir türü olduğu söylenebilir. Hemen her konuda yazılabilen bir tür olması ve halkın duygularını ifade etmede bu türü önemli bir araç olarak görmesi Gaziantep türkülerine olan ilginin artmasına ve bu türün birçok kimse tarafından araştırılıp derlenmesine vesile olmuştur.

Anonim şiirler içinde türkülerden sonra en fazla üzerinde durulan türün maniler olduğu görülür. Çünkü Gaziantep halkı evlilik geleneğinin hemen her aşamasında, bebek büyütürken çocuğun sevildiği her durumda, sevdalanınca ya da ayrılık acısında mani türüne başvurmuştur. Halk kültüründe kullanım sıklığı sıralamasında manilerin hemen arkasından gelen destanlar, özellikle Gaziantep'in kurtuluşu ve Gaziantep halkının kahramanlık mücadelesinde gösterdiği şahsiyetli duruşu üzerine yazılmıştır. Tekerlemeler çocuk oyunlarında ve halk anlatılarında masalın girişinde karşımıza çıkarken, ninnilerin konusu gereği en alt sıralarda kaldığı gözlenmiştir. Anonim şiir türleri halk kültürü içinde kullanım yoğunluğuna göre ne kadar yer almışsa o kadar da araştırmacılar tarafından inceleme konusu olmuştur.

Gaziantep halk kültürü içinde önemli bir yere sahip olan halk anlatıları üzerinde yapılan çalışmalar da bir hayli fazladır. Özellikle Gaziantep'te 1957-1973 yılları arasında çıkarılan Kültür Dergisi'nde yayınlanan Gaziantep halk masalları dikkate şayandır. Bu masalların yayınlanmasına yönelik Kültür Dergisi'nde yapılan açıklamada Gaziantep masallarının tespit edilebilmesi için il genelindeki okullarda masal yarışmasının düzenlendiği, bu yarışmaya gönderilen binlerce masalın arasından masal formatına uygun olanların seçilip yayınlandığı açıklanmıştır.

Masalların dışında efsane ve evliya menkıbelerinin de halk anlatılarında büyük bir yere sahip olduğu söylenebilir. Halk inanışlarının etkisiyle efsanelerin ağırlıklı olarak dini konuda ve manevi yapıda olduğu ifade edilebilir. Bu yörede yaşamış olan büyük âlimlerin ve evliyaların sayıca fazlalığı da yine menkıbelerin eski zamanlardan günümüze kadar anlatılagelmesine vesile olmuştur.

Zeki bir mizah anlayışına sahip olan Antep halkının yaşanmış komik olaylar üzerinden fıkra anlatılarına yer vermesi ise kaçınılmaz olmuş, bu tür de halk anlatıları arasında yerini bulmuştur. Ancak masal, efsane ve menkıbeler için yapılan çalışmalar daha fazla iken, Gaziantep fıkraları için yeterli düzeyde yayın olmadığı gözlenmiştir.

Örf-adetlerine ve inançlarına bağlı sosyal bir yapıya sahip olan Gaziantep halkının kültüründe, hayatın dönüm noktalarıyla ilgili gelenek ve görenekler ile

inanışlar noktasında yapılan uygulamalar çoğu zaman birbirine paralellik göstermiştir. Doğum, ölüm ve evlenme adetleri değişen yaşam tarzıyla beraber farklılıklar gösterse de bazı kemik uygulamaların hala tüm canlılığıyla devam ettirildiği görülür. Yine çok eski zamanlardan günümüze kadar gelen nazar, büyü, fal ve ziyaret yerleriyle ilgili inanışlarda bazı uygulamaların sürdürüldüğü dikkatlerden kaçmaz. Ayrıca bazı varlıklarla ve olaylarla ilgili inanışların kırsalda yaşayan halk için daha büyük anlamlar ifade ettiği söylenebilir. İnanışlara ait uygulamaların kimi halk anlatılarında, hayatın önemli dönüm noktalarında ve yoksunluk duygusu yaşanılan durumlarda kendini daha çok gösterdiği, bazı uygulamaların unutulmaya yüz tuttuğu bazılarının da sadece belirli bölgelerde devam ettiği ifade edilebilir. Ancak şu yadsınamaz bir gerçektir ki Gaziantep halkının gelenekleri ve inanışları doğrultusundaki uygulamaları günümüzde eski zamanlara nazaran kimi noktalarda daha hafiflemiş, kimi durumlarda ise değişikliğe uğramıştır. Bu konu hakkında yapılan çalışmalarda da genellikle eski gelenek ve inanmalara dair uygulamalar anlatılmıştır.

Gaziantep kültüründe dayanışma ve yardımlaşma ile bayram, tören ve kutlamaların ayrı bir yeri vardır. Bu kurumlar Antep halkı için birlik ve beraberliği, destek olmayı, aile bağlarından akraba ve komşuluk bağlarına kadar sosyal bir kenetlenmeyi ifade eder. Bu bağlamda ziyaret etmek, ikramda bulunmak, sofra açmak ve hayır işlemek önemli geleneklerdendir. Sosyal yaşama önem veren Antepliler eskiden beri değer verdikleri bu uygulamaları günümüzde kent merkezinde daha az ama kırsalda eskiye daha bağlı olarak devam ettirmektedir. Ancak yozlaşmanın ve bireyselliğin gittikçe arttığı toplumumuzda birçok yöre halkına göre Gaziantep halkı bu değerlerinden tamamıyla vaz geçmiş değildir.

Hayatın hemen her alanında ve her konuda konuşmayı ve duygularını ifade etmeyi seven Gaziantep halkının dilinde kalıplaşmış söz ve ifadelerin yer bulması doğal bir sonuçtur. Bilgi sahibi kimselerin tecrübelerini ifade ettiği atasözleri, kestirmeden mesaj vermeyi hedefleyenlerin söylediği deyimler, iyiliğin değerini bilen kişilerin yaptığı dualar, samimiyetine inandırmak isteyenlerin ettiği yeminler ve kötülüğü asla unutmayanların verdiği beddualar Gaziantep halk kültüründe kıymetli ve büyük bir yere sahiptir. Bu sebepten olsa gerek, tüm bu kalıplaşmış anonim sözlerin derlemeleri ve üzerinde yapılmış olan çalışmaların sayısı bir hayli fazladır.

Çeşitli alanlara ait halk bilgisi ele alındığında; halkın hekimlikten veterinerliğe, takvimden ekonomiye kadar hemen her konuda tecrübesini kullandığı

ve bu bilgi birikimiyle hayatını idame ettirmeye çalıştığı söylenebilir. Tıbbın günümüzdeki kadar gelişmediği, tedavi yöntemlerinin bu denli kolay ve hızlı olmadığı dönemlerde elde edilen bilgi ve deneyimler, halk tarafından hayatı kolaylaştırmak için kullanılmıştır. Ancak değişen ve gelişen teknolojik imkânlar en çok bu alanda kendini göstermiş, halk bilgisine dâhil olan çoğu uygulama yerini modern çağın gereklerine bırakmıştır. Bu nedenle çeşitli alanlara ait halk bilgisi üzerine yapılan çalışmalar da daha az sayıda karşımıza çıkmaktadır.

Zamanın getirdiği yenilikler karşısında değişim gösteren önemli bir kültür alanı da halk sanatları ve zanaatlarıdır. Bu değişimler halk mimarisi ile giyim – kuşam ve süslenme kültüründe de kendini büyük ölçüde hissettirmiştir. Hızla gelişen teknolojiyle birlikte birçok sanat ve zanaat unutulmaya yüz tutmuştur. Halk mimarisi alanında ele alınan eski Antep evleri, ısınma ve aydınlanma şekilleri neredeyse tarihe karışmıştır. Giyim – kuşamdaki değişiklik ise eskiye nazaran çok büyük farklılıklar göstermiştir. Bu anlamda Gaziantep'in eski kültürünü yaşatmak isteyen, geçmişte icra edilen sanat ve zanaatların unutulmaması için çaba gösteren araştırmacılar çeşitli çalışmalar yapmış ve eserler yayınlamışlardır. Tüm bu yayınların ortak noktası eski Gaziantep hakkında bilgi vermek olmuştur.

Gaziantep yöresinde dil ve anlatım özellikleri incelendiğinde en fazla araştırma yapılan konunun ad verme hususunda olduğu söylenebilir. Köy, şehir, belde, mahalle ve semt adlarının geçmişten günümüze kadar gelen değişimleri üzerinde durulmuş, ses ve şekil incelemelerine yer verilmiş olan birçok çalışma yapılmıştır.

Gaziantep üzerine yapılan araştırmalar incelenirken birçok yayında Gaziantepli olan ünlü isimlerin, şairlerin, folklorcuların hayatlarına yer verildiği de görülmüştür. Ünlü isimler hakkındaki bilgiler genellikle yazar, edebiyatçı, doktor, avukat, mühendis, öğretmen, ressam vs. gibi meslekleri icra edenler ayırt etmeksizin verilmiştir. Şairler ise ağırlıklı olarak halk ozanları, âşıklar ve Osmanlı döneminde yaşamış Antepli divan şairleri başlıklarıyla inceleme konusu olmuştur.

Gaziantepli folklorcuların biyografilerine yer veren yayınlar ele alındığında bazı isimler üzerinde daha çok çalışma ve araştırma yapıldığı görülmüştür. Özellikle Ömer Asım AKSOY ve Cemil Cahit GÜZELBEY adına yapılan yayınların sayısı diğer folklorculara oranla daha fazladır. Gaziantep kültürünün yaşatılması ve unutulmaması hususunda çok büyük hizmetler vermiş olan AKSOY ve GÜZELBEY,

bu yörenin kültürü üzerine yapmış oldukları ciddi çalışmalarla birçok araştırmacının dikkatini çekmiştir.

Sonuç olarak; yapılmış olan araştırma, inceleme ve analizlerin neticesinde Gaziantep halk kültürüne dair yapılmış çalışmaların bazı konularda sayıca daha fazla iken bazı kültür unsurlarının gölgede kaldığı tespit edilmiştir. Çok eski dönemlere ait yapılan bazı yayınlar koruma altına alınmadığı ve günümüzde de baskısı yapılmadığı için ulaşılamamıştır.

Erişilen tüm yayınlar bir araya getirilirken sadece Gaziantep folkloru hakkında yapılan çalışmalarla ilgili değil, aynı zamanda Gaziantep'in kültür hayatına dair de birçok hususta fikir edinilmiş, tespitlerde bulunulmuştur. Bu çıkarımlardan en önemlisi hiç şüphesiz Gaziantep ilinin çok köklü bir kültür yapısına sahip olduğudur. Bu zengin yapının daha birçok yönden araştırılması, yeni yapılacak olan çalışmalarla ortaya konması ve gelecek nesillere aktarılması sahip olunan kültürel mirasın korunması bakımından önemlidir. Bu nedenle, çalışmamızın bizden sonra yapılacak çalışmalara örnek teşkil etmesini; eksik kalan veya gözden kaçan kısımların tamamlanarak yeni çalışmalara öncülük etmesini ümit ediyorum.

GAZİANTEP HALK KÜLTÜRÜ ÜZERİNE YAPILAN ANALİZLERİN TABLO HÂLİNDE SAYISAL VERİLERİ

		KİTAP	TEZ	MAKALE	BİLDİRİ	BROŞÜR
A. GENEL KONULAR	A. 1. GAZİANTEP FOLKLORCULARI VE GAZİANTEP'İN ÜNLÜ İSİMLERİ	11 K	1 T	16 M	1 B	*
B. DİL VE ANLATIM	B. 1. GAZİANTEP'TE AD VERME	*	*	1 M	*	*
	B. 2. GAZİANTEP'TE AĞIZ ÖZELLİKLERİ	4 K	3 T	3 M	*	*
	B. 3. GAZİANTEP'TE YER ADLARI	4 K	2 T	1 M	*	*
C. ÂŞIK-TEKKE EDEBİYATI	C. 1. GAZİANTEP'TEKİ ŞAİRLER / ÂŞIKLAR VE ESERLERİ	4 K	2 T	35 M	1 B	*
D. ANLATMALAR	D. 1. GAZİANTEP DESTANLARI	*	1 T	9 M	*	*
	D. 2. GAZİANTEP EFSANELERİ	2 K	7 T	11 M	2 B	*
	D. 3. GAZİANTEP'TE EVLİYA MENKIBELERİ	2 K	1 T	21 M	*	*
	D. 4. GAZİANTEP'TE HALK HİKÂYELERİ	*	2 T	5 M	*	*
	D. 5. GAZİANTEP MASALLARI	5 K	4 T	55 M	*	*
	D. 6. GAZİANTEP'TE FIKRALAR	1 K	3 T	19 M	*	*

E. ANONİM ŞİİRLER	E. 1. GAZİANTEP TÜRKÜLERİ	6 K	6 T	92 M	2 B	*
	E. 2. GAZİANTEP MANİLERİ	3 K	6 T	20 M	*	*
	E. 3. GAZİANTEP NİNNİLERİ	1 K	3 T	*	*	*
	E. 4. GAZİANTEP AĞITLARI	*	6 T	*	*	*
F. KALIPLAŞMIŞ SÖZ VE İFADELER	F. 1. GAZİANTEP ATASÖZLERİ	4 K	5 T	26 M	*	*
	F. 2. GAZİANTEP DEYİMLERİ	4 K	5 T	26 M	*	*
	F. 3. GAZİANTEP BİLMECELERİ	*	1 T	11 M	*	*
	F. 4. GAZİANTEP DUALARI	3 K	6 T	7 M	*	*
	F. 5. GAZİANTEP BEDDUALARI	3 K	6 T	10 M	*	*
	F. 6. GAZİANTEP YEMİNLERİ	*	*	1 M	*	*
	F. 7. GAZİANTEP TEKERLEMELERİ	*	3 T	14 M	*	*
G. DAYANIŞMA VE YARDIMLAŞMA	G. 1. GAZİANTEP'TE AHİLİK	*	2 T	1 M	*	*
	G. 2. GAZİANTEP'TE KOMŞULUK VE MİSAFİRPERVERLİK	*	1 T	*	*	*
	G. 3. GAZİANTEP'TE KURULAN YARDIM DERNEKLERİ VE VAKIFLAR	*	*	4 M	*	*

H. HAYATIN DÖNÜM NOKTALARIYLA İLGİLİ GELENEK VE GÖRENEKLER	H. 1. GAZİANTEP'TE DOĞUMLA İLGİLİ GELENEK / GÖRENEK VE İNAÇLAR	3 K	6 T	7 M	*	*
	H. 2. GAZİANTEP'TE ÇOCUKLUK ÇAĞI	1 K	*	2 M	*	*
	H. 3. GAZİANTEP'TE SÜNNET	*	1 T	*	*	*
	H. 4. GAZİANTEP'TE EVLENME ÂDETLERİ	5 K	7 T	22 M	*	*
	H. 5. GAZİANTEP'TE ASKERLİK	*	2 T	*	*	*
	H. 6. GAZİANTEP'TE HACI UĞURLAMA VE KARŞILAMA	*	1 T	1 M	*	*
	H. 7. GAZİANTEP'TE ÖLÜM İLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR	4 K	6 T	1 M	*	*
	H. 8. GAZİANTEP'TE GÜNLÜK HAYATLA İLGİLİ GELENEK / GÖRENEK VE İNANÇLAR	2 K	1 T	9 M	*	*

I. ÇEŞİTLİ ALANLARA AİT HALK BİLGİSİ	I. 1. GAZİANTEP'TE HALK HEKİMLİĞİ	2 K	6 T	12 M	1 B	*
	I. 2. GAZİANTEP'TE HALK VETERİNERLİĞİ	*	1 T	1 M	*	*
	I. 3. GAZİANTEP'TE HALK METEOROLOJİSİ	*	1 T	*	*	*
	I. 4. GAZİANTEP'TE HALK TAKVİMİ	1 K	1 T	2 M	*	*
	I. 5. GAZİANTEP'TE HALK HUKUKU	*	1 T	*	*	*
	I. 6. GAZİANTEP'TE HAYVANCILIK	*	*	1 M	*	*
	I. 7. GAZİANTEP'TE HALK EKONOMİSİ	*	*	10 M	*	*
	I. 8. GAZİANTEP'TE TURİZM	1 K	1 T	*	*	*
J. BAYRAMLAR, TÖRENLER, KUTLAMALAR	J. 1. GAZİANTEP'TE DİNİ BAYRAMLARLA İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR	1 K	3 T	2 M	*	*
	J. 2. GAZİANTEP'TE MİLLİ BAYRAMLARLA İLGİLİ UYGULAMALAR	*	2 T	*	*	*
	J. 3. GAZİANTEP'TE KANDİLLERLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR	*	2 T	*	*	*
	J. 4. GAZİANTEP'TE KUTSAL AYLAR VE GÜNLER	1 K	3 T	*	*	*
	J. 5. GAZİANTEP'TE HIDIRELLEZ İLE İLGİLİ İNANIŞ VE KUTLAMALAR	*	1 T	2 M	*	*
	J. 6. GAZİANTEP'TE NEVRUZ İLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR	*	1 T	2 M	*	*

K. İNANIŞLAR	K. 1. GAZİANTEP'TE TABİAT OLAYLARIYLA İLGİLİ İNANIŞLAR	*	3 T	1 M	*	*
	K. 2. GAZİANTEP'TE CANLI VARLIKLAR İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	*	2 T	1 M	*	*
	K. 3. GAZİANTEP'TE DİNİ İNANIŞLAR	*	*	1 M	*	*
	K. 4. GAZİANTEP'TE NAZAR VE NAZARLIKLA İLGİLİ İNANIŞLAR	*	4 T	2 M	*	*
	K. 5. GAZİANTEP'TE YATIRLAR VE ZİYARET YERLERİYLE İLGİLİ İNANIŞLAR	1 K	3 T	13 M	*	*
	K. 6. GAZİANTEP'TE RÜYA VE FAL İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	*	1 T	3 M	*	*
	K. 7. GAZİANTEP'TE BÜYÜ İLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR	*	2 T	*	*	*
	K. 8. GAZİANTEP'TE YAĞMUR YAĞDIRMA DUASI	*	1 T	*	*	*
	K. 9. GAZİANTEP'TE KURBAN VE ADAK	*	1 T	*	*	*
	K. 10. GAZİANTEP'TE UĞUR VE BEREKET İLE İLGİLİ İNANIŞLAR	*	2 T	*	*	*

L. OYUN, EĞLENCE, SPOR	L. 1. GAZİANTEP'TE ÇOCUK OYUNLARI	2 K	3 T	18 M	1 B	*
	L. 2. GAZİANTEP'TE BÜYÜKLERİN OYUNLARI VE EĞLENCELERİ	5 K	2 T	9 M	*	*
	L. 3. GAZİANTEP'TE GELENEKSEL SPORLAR	*	1 T	1 M	*	*
	L. 4. GAZİANTEP'TE OYUNCAKLAR, EĞLENCE VE SPOR ARAÇ-GEREÇLERİ	*	1 T	2 M	*	*
M. HALK DANSLARI	M. 1. GAZİANTEP'TE OYUNLARIN DOĞUŞ HİKÂYELERİ	*	1 T	*	*	*
	M. 2. GAZİANTEP'TE OYUN ÇEŞİTLERİ	2 K	7 T	3 M	1 B	*
	M. 3. GAZİANTEP OYUNLARINDA GİYİM-KUŞAM-SÜSLENME	*	1 T	2 M	*	*
	M. 4. GAZİANTEP'TE OYUNLARIN FİGÜRLERLE ANLATIMI	*	1 T	*	*	*
N. HALK MÜZİĞİ	N. 1. GAZİANTEP'TE HALK MÜZİĞİNİN ÖZELLİKLERİ	2 K	*	6 M	*	*
O. GİYİM, KUŞAM, SÜSLENME	O. 1. GAZİANTEP'TE ERKEK GİYİMİ	3 K	*	4 M	*	*
	O. 2. GAZİANTEP'TE KADIN GİYİMİ	3 K	*	2 M	1 B	*
	O. 3. GAZİANTEP'TE GÜNLÜK GİYİM	2 K	2 T	3 M	*	*

P. HALK SANATLARI VE ZANAATLARI	P. 1. GAZİANTEP'TE YAPIM TEKNİKLERİNE GÖRE EL SANATLARI	2 K	*	13 M	3 B	*
	P. 2. GAZİANTEP'TE HAM MADDELERİNE GÖRE EL SANATLARI	2 K	*	9 M	1 B	*
	P. 3. GAZİANTEP'TE MESLEKLER	5 K	2 T	58 M	1 B	*
R. HALK MİMARİSİ	R. 1. GAZİANTEP'TE KONUT ÇEŞİTLERİ	2 K	2 T	9 M	*	*
	R. 2. GAZİANTEP'TE YAPI TEKNİKLERİ	*	*	2 M	1 B	*
	R. 3. GAZİANTEP'TE AYDINLATMAVE ISINMA	1 K	*	4 M	*	*
	R. 4. GAZİANTEP'TE KULLANILAN EV EŞYALARI	1 K	*	*	*	*
S. HALK MUTFAĞI	S. 1. GAZİANTEP'TE YİYECEK TÜRLERİ VE YAPILIŞLARI	14 K	3 T	50 M	3 B	1 BR
	S. 2. GAZİANTEP'TE İÇECEK TÜRLERİ VE YAPILIŞLARI	1 K	2 T	8 M	*	*
	S. 3. GAZİANTEP'TE YİYECEK VE İÇECEKLERİN KORUNMASI	1 K	*	*	*	*
	S. 4. GAZİANTEP'TE MUTFAK ARAÇ / GEREÇLERİNİN KULLANILIŞI	4 K	2 T	1 M	*	1 BR
	S. 5. GAZİANTEP'TE SOFRA GELENEK VE GÖRENEKLERİ	*	2 T	*	*	*

GAZİANTEP HALK KÜLTÜRÜ ÜZERİNE YAPILAN ANALİZLERİN TABLO HÂLİNDE SAYISAL VERİLERİ

KAYNAKLAR

Abdülkadiroğlu, A. ve Güçlü, A. (2004). *Gaziantep Meşhurları*, Anıl Matbaa, Ankara, ss.204.

Açıkkol, C. (1995). Gaziantep Evleri. *Mimarlık Dergisi*, S.266, ss.46-47.

Akgül, H. (2012). *Belgelerle Gaziantep*. Bilnet Matbaacılık, İstanbul, ss.2.

Aksoy, Ö. A. (1933). *Gaziantep Dilinin Tetkiki,* Halk Fırkası Matbaası, Gaziantep, ss.214.

Aksoy, Ö. A. (1941). *Gaziantep Ağzında Atasözleri*, TDK - Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, ss.16.

Aksoy, Ö. A. (1945). *Gaziantep Ağzı –I– Gramer (Fonetik-Morfoloji-Sintaks) Başka Diller ve Ağızlarla İlgiler/ Halk Ağzından Parçalar*, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul, ss.414.

Aksoy, Ö. A. (1945). *Gaziantep Ağzı –II– Deyimler / Meşhur Sözler / Atasözleri / Dualar / Beddualar*, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul, ss.417.

Aksoy, Ö. A. (1946). *Gaziantep Ağzı –III– Sözlük ve Kullanılmayan Kelimeler,* İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul, ss.820.

Aksoy, Ö. A. (1954). *Aydi Divanı*, Desen Matbaası, Ankara, ss.166.

Aksoy, Ö. A. (1968). *Atasözleri ve Deyimler (El Kitabı),* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, ss.175.

Aksoy, Ö. A. (1993). *Mütercim Asım*, Gaziyurt Matbaası, Gaziantep, ss.144.

Altuntaş, Y. ve Şahin, Y. (1997). *Gaziantep İli Halk Oyunları Kıyafetleri Teknik Çizimleri,* T.C. Kültür Bakanlığı-Devran Matbaacılık, Ankara, ss.49.

Arslan, M. (2018). *Türk Halk Oyunlarından Gabalar Üzerine Bir İnceleme Gaziantep ve Kilis Yöreleri Örneği,* Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.192.

Arslan, N. Ö. (2007). *Gaziantep Yöresinde Ağıt Geleneği ve Ağıtçı Kadınlar,* Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.225.

Arsunar, F. (1962). *Gaziantep Folkloru*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, ss.318.

Atalar, A. (1985). *Gaziantep Folkloru*, Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, C.1, Gaziantep, ss.125.

Atalar, A. (1991). *Gaziantep Kültüründe Oyun*, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kültür Serisi:1, Gaziantep, ss.80.

Avcı, C. (2015). *Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması*, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, ss.566.

Aydın, S. (1995). Cemil Cahit Güzelbey'in Ardından. K*ebikeç*, S.2, ss.49-61.

Balıkçı, G. (2006). Gaziantep'in Bazı Yörelerinde Tespit Edilen Doğum ve Bebekle İlgili Halk Hekimliği Verilerinin Modern Tıp Yöntemleriyle Birlikte Değerlendirilmesi. *VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi*, Gaziantep, ss.22.

Balta, N. (2010). *Gaziantep Yer Adları Üzerine Bir İnceleme*, T.C. Gaziantep Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Gaziantep, ss.272.

Balta, N. (2013). Gaziantep'te Çocuklara Ad Verme Geleneği. *Folklor/Edebiyat*, *19*(76), ss.195-206.

Baran, D. (2016). *Gaziantep Mutfağı Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.226.

Başarkanoğlu, L. (2010). *Nizip Efsaneleri*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.126.

Başpınar (1939-1949). Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, 4 Cilt, 108 Sayı, Gaziantep. (Derginin tüm sayıları incelenmiştir.)

Bor, A. (2016). Gaziantep İline Ait Kutnu Dokumalarının Günümüz Giysi Tasarımlarında Kullanılması. *stfd*, Y.1, S.1, ss.39-50.

Bozgeyik, B. (1996) *Her Yönüyle Gaziantep (Tarih/Kültür/Folklor)*, Şehitkâmil Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları No.4, Gaziantep, ss.192.

Bozyiğit, N. (2011). *Gaziantep'te Halk Hekimliği (Merkez)*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.163.

Caferoğlu, A. (1995). *Güneydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar (Malatya, Elazığ, Tunceli, Gaziantep ve Maraş Vilâyetleri Ağızları)*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 104, Ankara, ss.318.

Cicioğlu, M. N. (2006). *Geçitlerler Bağlamında Ölüm: Gaziantep Örneği,* Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.110.

Çete, A. (Tarih Belirtilmemiş). *Gaziantep Müzik Kültürü-1*. (Kaynak/http://dogrumuzik.blogcu.com/gaziantep-muzik-kulturu/2132305)

Çete, A. (Tarih Belirtilmemiş). *Gaziantep'in Müzik Kültürü-2.* (Kaynak/http://www.saygimdan.com/forum/showthread.php?t=6112)

Çetin, Ö. (2016). *Gaziantep İli Oğuzeli İlçesi Halk İnançları*, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde, ss.150.

Çetiner, O. (2006). Gaziantep Halk Kültüründe Maddi Kültür Ögeler –Halk Mimarisinde Yaşamı Canlandıran Yapı Elemanları–. *VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi*, Gaziantep, ss.7.

Çitçi, H. R. ve Yener, Ş. S. (1971). *Osmanlı Devleti'nin Son Yıllarında Gaziantep'te Sanat ve Ticaret Dalları,* Gaziyurt Matbaası, Gaziantep, ss.90.

ÇOLAK, F. (2012). Gerdek Pınarı (Gaziantep) Efsanesi Üzerine Bazı Değerlendirmeler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (32), 43-57.

Dağlıoğlu, H. T (1939). *Gaziantep Meşahiri*, Gaziantep Halkevi Dil-Tarih-Edebiyat Şubesi Yayınları, Gaziantep, ss.136.

Dai, A. (2007). *Gaziantep Evlenme Âdetleri*, Gaziantep Büyük Şehir Belediye Başkanlığı Yayınları:4, Fersa Matbaa, Ankara, ss.108.

Dalkaya, N. (2010). *Hatay ve Gaziantep Yörelerinde Oynanan Kırıkhan Oyununun Müzik, Ritim, Dans Bakımından Analizi ve Yöresel Uygulanışının Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, ss.79.

Doğdu, Y. (2016). Gaziantep Geleneksel Erkek Giyimlerinden Aba ve Aba Yelek Üzerine Bir İnceleme. *Kalemisi Dergisi*, C.4, S.8, ss.167-186.

Duman, M. (2011). *Gaziantep'teki Geleneksel Meslekler Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.101.

Eken, G. XVIII. Yüzyıl Ortalarında Antep'te Aile. *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, 11(11), 109-121.

Ekici, S. (2006). Gaziantepli Şerif Akbağ ve Kırşehirli Muharrem Ertaş'ın İskân Havaları İcralarındaki İfade Benzerliği Üzerine Bir Değerlendirme. *VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi,* Gaziantep, ss.18.

Ekici, S. (2013). *Gaziantep & Barak Müzik Kültürü (Bazı Tespit ve Düşünceler),* Logos Matbaacılık, Gaziantep, ss.180.

Erdal, T. I. (2010). *Hikâyesi ve Efsaneleriyle Gaziantep Semtleri*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, ss.168.

Eriş, K. ve Eriş, E. (2012). *40 Gün 40 Gece Gaziantep Halk Masalları*, Yalın Yayıncılık, İstanbul, ss.60.

Erkent, M. K. (2018). *Gaziantep Kilimcilik Tarihi*, Gazikültür A.Ş. Yayınları, Gaziantep, ss.160.

Erol, İ. L. (1993). Kahramanmaraş ve Gaziantep'teki Geleneksel Evler. *Anadolu Sanat Dergisi*, S.1, ss.113-121.

Ersoy, R. (2004). Sözlü Kültür Ortamı Kaynaklarının Medyada Kullanımı Bağlamında Gaziantep'te Nevruzla İlgili Bir İnancın Dansa Dönüştürülmesi Serüveni. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (16).

Ersoy, R. (2006). *Gaziantep Eğlence Yaşamında Karagöz Oyunu ve SOKÜM Bağlamında Gaziantepli Karagöz Ustası Mehmet Parlaksoy'un Koleksiyonu*. http://turkoloji.cu.edu.tr/makale_sistem/tumview.php?id=1423

Ersoy, R.(2002). Esnaf Folkloru Bağlamında Gaziantep Esnaf Sahre Geleneği. *GAP Çerçevesinde Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri (12–13 Ekim 2001)*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları: 2957, Ankara, ss.95-100.

Ertural, M. S. (2006). *Gaziantep Halk Oyunları Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.154.

Ertural, N. (2012). *Gaziantep Seyirlik Oyunları Üzerine Bir İnceleme*, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, ss.416.

Fidan, S. (2008). *Anadolu Folklorunda Askerlik (Adana, Gaziantep, Kayseri Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.284.

Gaziantep Kültür Dergisi (1957-1973). Gaziantep Kültür, Bilgi, Fikir ve Sanat Dergisi, 13 Cilt, 156 Sayı, Gaziantep. (Derginin tüm sayıları incelenmiştir.)

Gaziantep Tarih Kültür Dergisi (2006-2013). Aylık Tarih Kültür Dergisi, 36 Sayı, Gaziantep. (Derginin tüm sayıları incelenmiştir.)

Gaziantep Ticaret Odası, *Güneşin ve Ateşin Tadı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss.287.

Gaziantep Üniversitesi KM-K-08-011 Nolu Gaziantep - Halep Mutfak Kültürünün Tanınması/Karşılaştırılması/Tanıtılması Projesi, *Gaziantep - Halep Mutfak Kültürü ve Yemekleri: Benzerlikler ve Farklılıklar*, Düzey Matbaacılık, İstanbul, ss.223.

Gaziantep Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü. (2011). *Gaziantep İl Çevre Durum Raporu*. ÇED ve Planlama Şube Müdürlüğü, Gaziantep, ss.25.

Gaziantep Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2016). *Gaziantep 2016*. GNG Ofset Matbaacılık, Gaziantep, ss.6-8.

Gaziantep Valiliği İl Turizm Müdürlüğü (Mehmet Doğan - Şemsettin Can Kaya - Fatma Keyifli), *Gaziantep Yemekleri*, Kaptan Ofset, Gaziantep, ss.144.

Gaziantep Valiliği İl Turizm Müdürlüğü, *Gaziantep Yemekleri*, Kaptan Ofset, Y.2000, Gaziantep, ss.144.

Gaziantep Valiliği, (2015). Gaziantep Mutfağı. *İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü*, ss.48.

Gökırmaklı, Ş., Balcı, F., Bayram, M., Kaplan, M., Bayram, Ö., Tiryakioğlu, A. (2017). Gaziantep'in Bazı Geleneksel Lezzetlerinin Tarihsel Gelişimi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 5/4, ss.59-69.

Gökşen, C. (2014). Oyunların Çocukların Gelişimine Katkıları ve Gaziantep Çocuk Oyunları. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED],* S.52, ss.229-259.

Güçyetmez, C. (1958). *Gaziantep Manileri ve Türküleri*, Gaziyurt Matbaası, Gaziantep, ss.80.

Gül, R. (1999). *Gaziantep Barakları Ağzı*, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, ss.528.

Güler, M ve Özdemir, M. (2006). Gaziantep İlinde Yemeni Yapımı, *VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, Gaziantep, ss.14.

Gültekin, M. (2014). Sarılar Köyü Çıralık Çepni Alevi Ziyareti ve Türk Ağaç Kültüne Bağlı Bazı İnanış ve Uygulamalar. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, S.70, ss.73-95.

Gültekin, M. ve Avcı, C. (2015). *Bir Şehrin Hikâyesi: Gaziantep Halk Kültürü Yazıları –Cemil Cahit Güzelbey–* Gaziantep Üniversitesi Matbaası, Gaziantep, ss.455.

Gümüş, M. (2009). *Antep Mutfağı*, Kar Yayınları, İstanbul, ss.155.

Günşen, Ahmet. (2009). Gaziantep Ağzının Sekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler. *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(3):1081-1123.

Güzelbey, C. C. (1982). Gaziantep'e Özgü Yemekler. *Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri (31 Ekim – 1 Kasım 1981),* Kültür ve Turizm Bakanlığı MFAD Yay: 41 / Sem. Kongre Bildirileri:12, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, Y.1982, ss.87-103.

Güzelbey, C. C. (1988) *Gaziantep Büyükleri ve Gaziantep Meşahirine Ek,* Ajans-Türk, Ankara, ss.308.

Güzelbey, C. C. (1990). *Gaziantep Evliyaları*, İslami Hizmetler Vakfı, Gaziantep, ss.199.

Güzelbey, C. C. (1990). Gaziantep'te Karacaoğlan İle İlgili Bilgiler, *Karacaoğlan Kültür ve Sanat Haftası Bildirileri,* ss.88-96.

Güzelbey, C. C. Gaziantep'te Bayram ve Bayram Törenleri. *Türk Folklor Araştırmaları,* S.16, ss.7232-7233.

Güzeloğulları, N. (2005). *Gaziantep Yöresi Halk Oyunlarının Yapısı ve İşlevleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, ss.164.

Hakkoymaz, S. (2017). Gaziantep Mani / Ninni / Fıkra ve Tandır Hikâyeleri, Hiperlink Yayınları, İstanbul, ss.152.

Işıkhan, T. (2008). *Gaziantep Yer Adlarının Halk Bilimi Bakımından Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.148.

İlhan, N. (2008). Divânü Lugâti't-Türk'ten Gaziantep Ağzına Atasözleri. *Akpınar Dergisi*, S.*18,* ss.4-10.

İlteş, G. (2013). *Gaziantep Yöresi Yaşayan Halk Şairleri ve Âşıkları (Derleme-İnceleme)*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.150.

İmer, Z. (2001). *Gaziantep Yöresinde Üretilen Kutnu - Alaca ve Meydaniye Kumaşların Bazı Teknolojik Özellikleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, ss.196.

Kale Bilki, S. (2006). Antep İşlemeleri (Dokuma İplikleri Kesilerek ve Çekilerek Yapılan İşlemeler). *VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, Gaziantep, ss.15.

Kaleoğlu, M. A. (2007). *Gaziantep Deyimleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Deneme,* Simurg Kitapçılık, İstanbul, ss.99.

Kalkan, G. P (2014). *Gaziantep İli Yer Adları Üzerine Bir İnceleme*, Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, ss.778.

Kaplan, T. (2011). *Gaziantep Kültür Turizmine Halk Bilimsel Bir Yaklaşım*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.158.

Karaca, H. (2004). *Gaziantep'in Kurtuluş Mücadelesi Etrafında Gelişen Halk Edebiyatı*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.208.

Kavaklı, S. (2012). 1890 ve 1895 Yılları Arasında Gaziantep'in Medrese, Yemek, Su ve Çeşme Vakıfları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(1):313-326.

Kayıkçı, G. (2016). Gaziantep'in Tarihî ve Kültürel Yapısı İçinde Giysi Özellikleri. *Kalemisi Dergisi*, C.4, S.8, ss.771-791.

Kılınç, Y. (2002). Gaziantep Yöresi Halk Oyunlarında Halay Geleneği. *GAP Çerçevesinde Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri (12–13 Ekim 2001)*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları: 2957, Ankara, ss.137-147.

Kıvrım, İ. (2007). XVII. Yüzyılda Gaziantep Şehrinde Ailenin Oluşumu (1650–700). *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (22), ss.357-392.

Kıvrım, İ. (2012). 17. Yüzyılda Gaziantep'te Ailenin Yaşadığı Mekân: Ev (Özellikleri ve Fiyatları). *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, ss.69-98.

Kocakerim, H. Ş. (2014). *Gaziantep Şahinbey Ağzı*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.173.

Konut, C. (2012). *Din ve Sekülerlik Bağlamında Eğlence Kültürü: Gaziantep Düğünleri Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, ss.99.

Korkmaz K. M. (1999). Elli Yıl Önceki Gaziantep'te Gelin ve Damat. *Milli Folklor*, Y.11, S.43, ss.77-82.

Köksel, B. (1995). *Gaziantep Masalları Üzerine Bir İnceleme*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, ss.480.

Köksel, B. (1999). Gaziantep Efsanelerinde Şekil Değiştirme Motifi Üzerine. *III. Uluslar Arası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu) / Bildiriler*, Adana Ofset, Adana, ss.487-496.

KÖKSEL, B. (2001). Şeyh A. Sermest Efendi ve Ali Baba Hakkında Anlatılan Efsane ve Menkıbeler. *Uluslar Arası Türk Dünyası İnanç Önderleri Kongresi*, Tüksev Yayınları, Ankara, ss.583-595.

KÖKSEL, B. (2019). Barak İskân Şiirlerinde ve Türkülerinde Osmanlıya Başkaldırı. *Gaziantep Üniversitesi Ayıntab Araştırmaları Dergisi*, C.2, S.1, ss.77-88.

KÖKSEL, B. ve Mazırık, Ö. (2017). Türk Dünyasının Sınır Kentlerinden Gaziantep'in Türkülerinin Kültürel Belleğinde Halep. *IV. Uluslar Arası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu*, Ömer Halis Demir Üniversitesi, Niğde, C.3, ss.111-118.

Köylüoğlu, A. (2009). *Kadim Şehir Gaziantep*, Başkent Kitap, İzmir, ss.392.

Kutlu, S. S. (2011). *Gaziantep Geleneksel Kültüründe Evlenme*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.129.

Mazırık, Ö. (2017). *Gaziantep Türküleri Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.287.

Nakıboğlu, G. (2009). *Mitat Enç'in Eserlerinde Gaziantep*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.239.

Özaslan, A. (2012). *Halk Hekimliğinde Ocaklık Kurumu ve Araban (Gaziantep) İlçesi Örneğinde Kadın Ocaklılar*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.113.

Özçörekçi Göl, N. Z. (2002). Turizm ve Ticaret Yaşamında Gaziantep Mutfağının Rolü, *GAP Çerçevesinde Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri (12–13 Ekim 2001),* T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları: 2957, Ankara, ss.112-121.

Özdal, A. (2018). *Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru*, Doktora Tezi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman, ss.325.

Özdemir, M., Kaya, F. O. (2011). Günümüzde Gaziantep İlinde Bakırcılık. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3):1249-1270.

Özdemir, M., Yıldırım, Ş. (2016). Gaziantep İlinde Sedef Kakmacılığının İncelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, S.56, ss.416-439.

Özdemir, Y. (2003). *Gaziantep Efsaneleri İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.240.

Özdiler, L. G. (1990). *Geleneksel Türk El İşlemelerinden Antep İşi Ajurlar*, Lider Matbaacılık, Ankara, ss.391.

Özharat, S. Z. (2019). XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Ayntab Şehri Esnafı. *Gaziantep Üniversitesi Ayıntab Araştırmaları Dergisi* C.2, S.1, ss.17-37.

Özkır, M. B. (2003). *Gaziantep Halk Şairleri ve Âşıkları*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.180.

Özlü, Z. (2004). *XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep*, Uğur Matbaası, Gaziantep, ss.260.

Özlü, Z. (2006). XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep Mutfağı. *Millî Folklor*, Y.18, S.72, ss.118 -128.

Özsabuncuoğlu, Ö. M. (2018). *UNESCO Yaratıcı Şehir Mutfağından Dört Mevsim Gaziantep Yemekleri,* Gazikültür A.Ş. Yayınları, Gaziantep, ss.454.

Öztan, T. T. (2016). *Bir Lezzet Cenneti Gurme Kent Gaziantep Mutfağı,* Oğlak Yayıncılık, İstanbul, ss.392.

Öztan, T. T. (2016). *Gelenekten Geleceğe Gaziantep Yemekleri,* Gazikültür A.Ş. Yayınları, Gaziantep, ss.454.

Peker, A. Ç. (2018). *Gaziantep Manilerinin Halk Bilimi Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, ss.171.

Sakioğlu, Ş. M. (1997). *Gaziantep'in Ünlü Simaları*, Gen Matbaacılık, Ankara, ss.619.

Sargın, Ş. (2013). *En Güzel Antep Ev Yemekleri*, HAYY Kitap, Gaziantep, ss.392.

Sarıtiken, H. (2017). *Gaziantep Merkez (Şahinbey-Şehitkâmil) Ağzı (İnceleme – Metinler – Sözlük)*, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, ss.289.

Seçinti, M. S. (2013). *Gaziantep İslahiye İlçesi Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm)*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.150.

Soysaldı, A. (2006). Antep Kilimleri, *VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, Gaziantep, ss.9.

Sümbül, M. (2004). *Adana-Gaziantep-Hatay-Kahramanmaraş Bölgesi Halk Oyunlarının Yapısal Özellikleri ve Karşılaştırmalı Analizi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.337.

Şahin, Ç. (2011). *Nazar-Nazarlıkla İlgili İnanışlar Uygulamalar ve Bunların Dini-Mitolojik Kökenleri (Gaziantep Yöresi)*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.122.

Şahin, H. M. (1999). *Gaziantep'te Aşırtmalı Aba Güreşi Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, ss.277.

Şahin, Y. (2006). Gaziantep Geleneksel Kadın Başlıklarından Örnekler ve Bazı Öneriler. *VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi*, Gaziantep, ss.11.

Şahiner, A. E. (2014). *Gaziantep Halk Kültüründe Dua (Alkış) ve Beddualaın (Kargış) Halkbilimsel İncelemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.228.

Şenel, M. (2010). Gaziantep İlinin Yakın Taşınmış (Paralel) Yer Adları. *Karadeniz (Black Sea-Çernoye More) Sosyal Bilimler Dergisi*, S.5, ss.7.

Şenocak, C. (2010). *Gaziantep Yöresi Halk Türküleri*, Zemge Yayınları, Gaziantep, ss.275.

Şıvgın, H. 19. Yüzyılın İlk Yarısında Ayıntap. *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, 11(11), 503-553.

Taner, N. (2005). *Gaziantep Masalları*, Sertaç Yayınları Gaziantep, ss.240.

Tartıcı, R. (2018). Gastronomideki Dünya Markamız Gaziantep Mutfağı. *Bütün Dünya Dergisi*, S.6, ss.99-102.

Temiz, Ö. (Tarih Belirtilmemiş). Başpınar'da Yayımlanan Ömer Asım Aksoy Yazıları. *Gaziantep Halkevi Dergisi*, ss.197-212.

Tokuz, G. (2006). Gaziantep Mutfağında Meyveli Tatlar. *VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi*, Gaziantep, ss.7.

Tokuz, G. (2011). *Gaziantep Çocuk Oyunları Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.405.

Ünsal, A. T. (2009). *Ayıntap'tan Gaziantep'e Yeme İçme*, İletişim Yayınları, İstanbul, ss.255.

Yakar, H. İ (2016). *Gaziantep'e Adanmış Bir Ömür -Cemil Cahit Güzelbey Külliyatı-* Sonsöz Grup Matbaa, Ankara, ss.592.

Yakar, H. İ. (2015). *Antepli Divan Şairleri*, GNG Ofset Matbaacılık, T.C. Gaziantep Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Gaziantep, ss.344.

Yavuz, F. (2003). *Gaziantep Evliya Menkıbeleri ve Kaynakları*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.336.

Yener, Ş. S. (1934). *Gaziantep Büyükleri (Beş Yüz Elli Yıllık Âlim ve Şairleri),* Gaziyurt Matbaası, Gaziantep, ss.180.

Yener, Ş. S. (1958). *Gaziantep Kitabeleri*, Kardeşler Matbaası, Gaziantep, ss.88.

Yener, Ş. S. (1962). *İncilipınar –Gaziantep'in Yakın Geçmişinden Hatıralar–*, Işık Matbaası, Gaziantep, ss.236.

Yetkin, H. (1962). *Gaziantep'te Derlenen Halk Masalları,* Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları: Sayı.29, Işık Matbaası, Gaziantep, ss.64.

Yılmaz, M. (2010). Gaziantep Masallarında Şamanizmin İzleri. *Folklor / Edebiyat*, *16*(62), ss.189-202.

Yılmaz, P. (2012). Menengiçten Şuruba: Gaziantep'te İçecek Kültürü. *Folklor / Edebiyat Dergisi,* C.18, S.69, ss.25-39.

Yöre (1990-1992). Folklor, Edebiyat, Kültür ve Sanat Dergisi, 12 Sayı, Gaziantep. (Derginin tüm sayıları incelenmiştir.)

Yüksel, D. (2007). *Gaziantep ve Çevresinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss.207.

ÖZ GEÇMİŞ

Eda Telefoncu 1983 yılında Gaziantep'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini Gaziantep'te tamamladı. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 2006 yılında mezun oldu. Tezsiz Yüksek Lisansını 2010 yılında Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Fakültesinde tamamladı. Aynı yıl öğretmenlik görevine başladı. Sırasıyla Kilis Endüstri ve Meslek Lisesi, Araban Anadolu Lisesi, Gaziantep Ticaret Odası Meslek Lisesi'nde görev yaptı. "Bir Sevdadır Yunus Emre", "Kaldırımların Dilinden Necip Fazıl Kısakürek" isimli sempozyumlarında görev aldı. "Bir Kitap Bin Hayat" projesine katılarak Gaziantep ilinin Araban ilçesinde lise düzeyindeki okullarda kütüphane oluşturulmasına katkıda bulundu. 2015 yılında Gaziantep Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Halk Bilimi Ana Bilim dalında Tezli Yüksek Lisans yapmaya başladı. Mesleğine Gaziantep'te Şehit Ali Polat Anadolu Lisesi'nde devam etmektedir.

VITAE

Eda Telefoncu was born in 1983 in Gaziantep. He completed his primary and secondary education in Gaziantep. He graduated from Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Science and Letters, Department of Turkish Language and Literature in 2006. She completed her master's degree in 2010 at Gaziantep University, Institute of Social Sciences, Faculty of Education. In the same year, he started to work as a teacher. He worked at Kilis Industrial and Vocational High School, Araban Anatolian High School and Gaziantep Chamber of Commerce Vocational High School. She took part in the symposiums "Bir Sevdadır Yunus Emre" and Nec Necip Fazıl Kısakürek from the language of the pavements ". He participated in Kitap One Book Thousand Life "project and contributed to the creation of a library in high school schools in Araban district of Gaziantep. In 2015, she started to do a master's degree in Gaziantep University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Folklore. He continues his career at Şehit Ali Polat Anatolian High School in Gaziantep.